

Salomon hillom
auf dem Daniel. 1. 2.

8/11

2/11

Z
Lingen.

W. M. ...

Nov. 20.

ESSLINGEN N. 3

...
Lingen

...
Lingen

...

EE

v. Fubling

8 1/2 fl

Herrn
Buchhändler Macken

Köln.

Reutlingen.

Liber fratru caucastroz i dusseldorp p̄tines

Ecclesiastica Historiā diui Euse-
bii: et Ecclesiasticā historiā gentis
anglozum venerabilis Bede: cuz
vtrarūqz historiā per singulos
libros recollecta capitulorum an-
notatione. quā dedit nob domin' an-
thonius Rylman canonicus ecclē colle-
giatē in dusseldorp. ut frēs orent p̄ eo.

Anno quingentesimo Anno

Abbas Aurelius de Septouz

Eusebius cesariensis palestine ecclē ep̄t. ymento p̄p̄hili Doctoz et summe
 vniuersissimi quidā discipulo. In diuisis scripturis (studiosissimē) et bibliothecā
 ecclēsticā vna cu' p̄p̄hilo mirē diligentissimē iustaurator. Qui in arianis
 ecclē ad p̄mū delitū patz apud Nicenā habitū. accedens. errorem deposuit. p̄mūqz
 suāz seculū eoz iussu symbolū qd' Nicenū dicitur. et i fide sue p̄missi-
 testiom illis obtulit legendū et cōfirmandū. In q' errores arianoz fortit' dicit
 nūqz eius editioni vel additū est vel subtrahitū. s; usqz i hodiernū diem
 i ecclēa dei pub' cantat'. Post hac i orthodoxa fide p̄seuerās sc̄ssime cō-
 sūmatos ē. Scripsit greco simone multa p̄clara volūta de qbz apud latinos fuit
 Conē porphiriū libz 30. In ysa. li. x. Expositioes euāg. li. 20.
 De p̄p̄hili euāg. li. 12. Cū qd' sit. Eusebius hystō. li. x. Successioes Chronice. lib. 1. apud sen.
 Zophanias li. 1. De dissonācia euāg. li. 1. Topicoz. li. 1. Apologiaz origē. li. 6.
 De vita p̄p̄hili. li. 1. In psaltū totū. li. 1. Ajaruol. li. 1.
 Placuit sub ystātino mag. cui amicissimū fuit p̄t' eximā doctrinā et vite sc̄ss. 320.

2 We

Handwritten text in a Gothic script, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and includes some words in red ink.

Tabula

Ecclesiastice histo

rie p. xj. libros elegantissimo stilo dige-
ste breuis annotatio: singulorū caploz
materiam: atq; ordinem exponens.

Capitulorū primi

libri recollecta annotatio.

- Q**ueus et dñs et creator oim: ac dispēsa-
tor vnīuersoz ipse sit fm ea que i lege et
pphetis scripta sunt. Caplm. j.
De tpe natiuitatis christi fm carnē. ca. ij.
De Iuda galileo: et Theoda. ca. iij.
De Herode q; ex alienigenis venit ad re-
gū successio fm Dantel' pphiaz. ca. v.
De diuersitate generationū a Mattheo
et Luca scripta et que de his refert Af-
fricanus. ca. vi.
De nece infantū apud bethleē et magoz
presentia. ca. vii.
De cruciatibus ipius herodis q; necari
iussit infantes. ca. viij.
De crudelitate Herodis quā mortis sue
tempore perpetravit. ca. ix.
De Archelal regno post Herodē
et falsa esse acta q; iudei pferūt etiā Jo-
seph' testimonio ex psonatione tempo-
rum conuincantur. ca. xj.
Qua pontifice Anna vsq; ad Cayphan
quattuor pōtiffices fuerint: et singlis an-
nis administrauerint pōtifficatu: in q; b;
p̄dicatio christi cōpleta est. ca. xij.
De baptista Iohanne testimoniu Iose-
ph': et q; asserit eū iustū fuisse: et ob eius
necē vidictā i iudeos eē progatā. ca. xiiij.
Testimoniu Ioseph' de christo. ca. xiiij.
Narratio de Abagaro rege: et exempluz
eple abagari ad dñm: et dñi ad ipsum: et
eorum que sequentur de Syrozum lin-
gua translata sunt. ca. xv.

Capitulorū secūdi

libri recollecta annotatio.

- D**e vita et institutione apostolorum post
ascensionem christi. Caplm. j.
Quēadmodum Tiberius de christo edo-
ctus a Pilato cōmonstratus est. ca. ij.
Ut in omnē mundū breui tēpore diffusa

- de christo p̄dicatio est. ca. iij.
Quēadmodum post Tiberius Satus ce-
sar regē iudeoz p̄stituit Agrippā: Hero-
di' p̄petua pena deportatiōis imposita
Ut Philo p iudeis suscepit le- (ca. iij.)
gationem ad Satum. ca. v.
Quāta acciderint iudeis graua post te-
meritatē crucis in christo ca. vi.
Ut Pilatus quoq; semetipm morte dā-
nauit. ca. viij.
De fame tēpibus Claudij ca. viij.
Martyriū Jacobi apli ca. ix.
Ut agrippa et herodes ap' os p̄secuti dñi
nuo diuinā senserunt vindictā. ca. x.
Que Theoda deprauauerat plm ca. xj.
De Helena regina Adyabenoꝝ ca. xij.
De Simone mago ca. xiiij.
De predicatione apostoli Petri apud ve-
bem romam ca. xliij.
De euangelio fm Marcū ca. xv.
Ut prius Marcus per egyptum christi
noticiam p̄dicauit ca. xvj.
Qualia de abstinentib' apud egyptū Fi-
lo scribit. ca. xvij.
Quāti ad nos Philo nō p̄uenierint libri. ca. xvij.
Cuiusmodi clade compresserint iudeos
ipso die paschalis ca. xix.
Qualia etiā sub Nerone hierosolymis
De egyptio cui' actus (geita sunt. ca. xx.)
aploꝝ faciūt mentionē ca. xxj.
Quēadmodū d' Judea Paul' romā mis-
sus in vinculis omni culpa liberatus
Ut sit passus Jacobus q; (sit. ca. xxij)
frater dñi est dictus ca. xxij.
Qpost martyriū prim' eps alexandrine
ecclie ordinat' sit annianus ca. xxiiij.
De p̄secutiōe Neronis sub q; Paulus ac
Pet' pia p̄fessioe decollati sūt. ca. xxv.
Ut innumeris iudei malis afflicti sūt: ac
nouissime p̄ romanos arma mouerint.
(ca. xxvj.)

Capitulorū tertii

libri recollecta annotatio.

- I**n q; b; loc' xpm apli p̄dicauerūt. Ca. j.
Qui prim' romanā rexerit eccliam. ca. ij.
De epistolīs aploꝝ ca. iij.
De successiōib; apli Pauli ca. iij.
De iudeoz expugnatione p' xpm ca. v.
De fama q; oppressit eos ca. vi.
De his q; a christo p̄dicta sunt ca. viij.

Tabula

De portentis ante bellum.	ca. viij
De Iosepho: z q̄s reliquit libros.	ca. ix.
Ue diuinaz meminit scripturaz	ca. x.
Quoadmodū p̄ Jacobū Simeon hiero- solymoz rexit eccliam	ca. xi
Ue Vespasian⁹ posteritatez dauid iussit	
Ue Alexandrine ciuitati (in q̄rti. ca. xij	
scōs Abilius p̄fuit	ca. xij.
Ue Rome scōs eps Anacle⁹ fuit.	ca. xiiij
Ue tertius ab hoc Clemens	ca. xv.
De epistola Clementis	ca. xvj
De p̄secutione sub Domiciano.	ca. xvij.
De Iohē aplo z reuelatiōe ei⁹.	ca. xviiij.
Quoadmodū Domician⁹ posteritatē da- uid iussit occidi.	ca. xix.
De p̄sapia saluatoris.	ca. xx.
Ue alexadrinoz ecclie terti⁹ p̄fuit Cerdos	
Ue Antiochene ecclie scōs p̄s	(ca. xxj
fuit Ignatius eps	ca. xxij.
De latio de Iohāne aplo	ca. xxij
De ordine euangelioz	ca. xxiiij
De indubitatis diuinis susceptiue scri- pturis.	ca. xxv
De Venandro mago.	ca. xxvj
De secta Abontioz	ca. xxvij
De Cherintho p̄raue religionis antistite	
De Nicolao z sectatoribus	(ca. xxviiij
suis.	ca. xxix
De his aplis qui non sūt aspernati iura connubij	ca. xxx
De philippi z Iohis excessu	ca. xxxj
Quoadmodū Simeon hierosolymozū	
Ue Traianus (eps passus ē. ca. xxxij	
christianos uenerit in q̄rti	ca. xxxij
Ue eccliam romanā q̄rt⁹ rexit Quaristus	
Ue ter p̄fuit hierosolyms	(ca. xxxiiij.
Iustus.	ca. xxxv.
De Ignatio z eplis eius	ca. xxxvj.
De q̄busdā euāgelistis: z q̄bus tpsb⁹ emi- s	
De epla Clemētis: alijs (nebāt. ca. xxxvij	
q̄ scripturis eius.	ca. xxxviiij
De libris Papie	ca. xxxix

Capituloz quarti

libri recollecta annotatio.	
Qui sub impio Traian⁹ romanorū: vel alexandrinoz epi fuerint.	ca. j.
Qualia sub eodē passi sūt iudei.	ca. ij.
Qui sub Adriano fidel defensiones scri- ptis	
Qui sub eodē romanorū (p̄ferint. ca. iij.	

alexadrinoz q̄s fuerit sacerdotes.	ca. iij
Epi hierosolymoz ab exordio saluato- ris vsq̄ ad tpa memorata.	ca. v.
Excidiū nouissimū iudeoz tpsb⁹ adriani	
Qui tpsb⁹ iisdē falsi nois scien- tie principes extiterūt.	(ca. vj.
ca. vij	
Qui fuerit tūc eccliaſticis sc̄ptores.	ca. viij
Epla Adriani q̄ p̄secutiōez a n̄ris remo- uere p̄ncipatu Antonini ro (uerat. ca. ix	
manorū: alexadrinoz ue fuerit sacerdo- tes.	ca. x.
De his q̄ sub eodē tpe deuias (tes. ca. x.	
asseruerint sectas.	ca. xj.
De Iustini defēsiōe apd antoninū.	ca. xij
Epla cesaris antonini ad Asianos p̄ de due de Policar (fensiōe n̄roz. ca. xiiij.	
po discipulo aploz ferunt	ca. xiiij
Ue Policarp⁹ sub Nero: alijs nōnulli Smyrne martyriū meruit	ca. xv
Ue Iustin⁹ phus xpi x̄bū p̄dicās rome martyriū meruit	ca. xvj.
De martyrib⁹ quos Iustinus in suis cō- memorat libris.	ca. xvij
Que Iustini sc̄pta ad nos vsq̄ puenerūt	
Qui tūc uiri romane: alexan (ca. xviiij.	
drineq̄ ecclie p̄fuerint.	ca. xix
Qui Antiochensiu	ca. xx
De his q̄ memoratis tpsibus eccliaſtici scriptores enituerunt	ca. xxj.
De Egesippo queq̄ ipse commemorat.	
De Dionysio epo Corinthioz (ca. xxij.	
z de eplis eiusdem	ca. xxij.
De epo Theophilo antiocheno.	ca. xxiiij
De Hodeſto	ca. xxv.
De melitone q̄sq̄ ipse commemorat.	ca. xxvj
De Apollinare.	ca. xxvij
De Husano	ca. xxviiij.
De secta fin Taclanū.	ca. xxix
De Bardesano Syro vel scriptis eiusdē.	ca. xxx

Capituloz quinti

libri recollecta annotatio.	
Quati z queadmodū sub Seuero apud Gallia p̄ p̄tate subierint mortē. Ca. j.	
Ue martyres q̄sdū habebāt i uita oēs q̄ i p̄secutiōe lapsi sūt reuocabunt	ca. ij
Qualis Attalo martyri apparuit uisio.	
Ue martyres Hyreneū sua cō- (ca. iij.	
médatione p̄sequunt.	ca. iij.
Quoadmodū sub Marco Aurelio cesa- re n̄roz p̄cibus exauditis pluuiam p̄e	

Tabula

stetit deus.	ca. v.
Enumeratio epoz q̄ fuerunt rome.	ca. vi.
Ut vsq; ad illa tpa p̄ fideles miracula fie- Quoadmodū Hyrene ^o cano (bāt. ca. vii.) nē scripturarū diuināz diffinit: z de. lxx. i terpretibus.	ca. viij.
Enumeratio sub cōmodo sacerdotū.	ca. ix.
De Pātheno philospho.	ca. x.
De Clemēte alexandrino	ca. xi.
De ep̄s hierosolymoz	ca. xij.
De Rodone z Marcionis secta	ca. xij.
De pseudo pphetis Catafrigar	ca. xiiij.
De sc̄ismate qd̄ sub Blasto factū est rome	ca. xv.
Que de Dōtano z ceteris pseu do pphetis ferunt.	ca. xvj.
De Hilciade: z scriptis eius	ca. xvij.
Quāta etiā apollon ^o Catafrigas cōfuta do pequitur.	ca. xvij.
Serapionis de secta Catafrigarū.	ca. xix.
Que Hyrene ^o 5 hereticos apd̄ vibem ro- Xrome apollon ^o (mā disceptauit. ca. xx martyriū passus ē.	ca. xxi.
Qui tūc ep̄i. nobiles habebāt	ca. xxij.
De pasche q̄stione	ca. xxij.
De dubitatiōe q̄ orta ē apd̄ Asiā.	ca. xxiiij.
Ut oib; vna sn̄ia d̄ pasca placuit.	ca. xxv.
Que de Hyrenē scriptis vsq; ad nos pue Que etiā ceterozū q̄ h̄s dē (nerunt. ca. xxvj tp̄ibus floruerūt.	ca. xxvij.
De h̄s q̄ Arriemonis introduxerūt sectā: q̄lis morib; fuerit: quo quo pacto sacro- factos libros temerare ausi sint.	ca. xxvij.

Capitulozū sexti li

br̄i recollecta annotatio.	
De p̄secutione Seueri.	Caplm. j.
De martyrio Leonidis patr̄s Origenis: z de ip̄s Origenis a puero institutiōe.	ca. ij.
De eo q̄ a puero sb̄ū dñi p̄dicabat.	ca. iij.
Quāti p̄ ip̄s docti martyres facti s̄t.	ca. iij.
De potamiāna.	ca. v.
De eo q̄ Origenes se castrauit	ca. vij.
De Alexandro: z Narcisso.	ca. vij.
De ep̄s hierosolymoz	ca. viij.
De Alexandro.	ca. ix.
De Serapione z libris eius	ca. x.
De libris Clementis	ca. xi.
De Eracla.	ca. xij.
Quāti studij fuerit Origenē erga scriptu- ras diuinās	ca. xij.

De Simacho interprete.	ca. xliij.
De Ambrosio z studio Origenis.	ca. xv.
De ep̄s q̄ tpe Origenis fuerūt	ca. xvij.
De Ipoliti libris	ca. xvij.
Quō Origenes p̄s byter fact ^o est.	ca. xvij.
Quomodo Eraclas apud Alexandriā su- scepit sacerdotium	ca. xix.
De p̄secutione Maximini.	ca. xx.
De ordinatiōe Fabiani ep̄i: et mirabilib; que in eo gesta sunt.	ca. xxj.
Quāti discipuli fuerint Origenis	ca. xxij.
De Africano	ca. xxiiij.
De Berillo	ca. xxiiij.
De philippo impatore	ca. xxvj.
De Dionysio ep̄o.	ca. xxvj.
De Arabozum discessione	ca. xxvij.
De heresi helibefaitarū.	ca. xxvij.
De Decio	ca. xxix.
De passionibus Dionysij.	ca. xxx.
De martyrib; qui apd̄ Alexandriā pas- si sunt.	ca. xxxj.
De h̄s q̄ scribit Dionysius	ca. xxxij.
De Nouato.	ca. xxxiiij.
De Serapione	ca. xxxiiij.
De h̄s q̄ ad Nouatū scribit Dionysij.	ca. xxxv.

Capitulozum septi

mi libri recollecta annotatio.	
De Decij z Balli male gestis reb;.	Ca. j.
De cyzelano z q̄ statuit hereticos rebapti- sados. s; Corneli ^o papa tradidit.	ca. ij.
De Steffan ^o papa silr̄ sentiat: z d̄ p̄cordia ecclesiaz q̄ post p̄secutionē facta ē.	ca. iij.
De Sixto papa z hereticis non rebapti- satis.	ca. iij.
De herese Sabellij.	ca. v.
De reuelatiōe q̄ Dionysio ep̄o a dño facta ē p̄pter lectionē hereticozū libroz.	ca. vij.
De Nouati sc̄ismate.	ca. vij.
De hereticozū baptisate.	ca. viij.
De p̄secutione Valeriani.	ca. ix.
De h̄s q̄ ad Dionysijū vel ceteros egypti os testati sunt.	ca. x.
De h̄s qui apud cesaream palestina mar- tyres facti sunt.	ca. xi.
De martyrio Marini.	ca. xij.
Relatio de Astirio.	ca. xij.
De signis que virtute saluatoris apd̄ Pa- neadā fiebant.	ca. xiiij.
De trono Jacobi.	ca. xv.

Tabula

De pace a **Salieno** reddita eccl'is. ca. xvij.
Qui ep'i tunc fuerunt. ca. xvij.
De his q' apud alexandriā acciderūt. ca. xvij.
Quō **Dionysius** de pascha statuit. ca. xix.
De morbis q' acciderūt. ca. xx.
De **Salienti** regno. ca. xxj.
De nepote: z scismate eius. ca. xxij.
De **Apocalypsi** **Johānis**. ca. xxij.
De epl'is **Dionysij**. ca. xxij.
De **Paulo** samosateno: et de **Gregorio**: et de heresi eius. ca. xxv.
Qui episcopi per illud tēpus nobiles habebantur. ca. xxvj.
De heresi manicheoz tūc exorta. ca. xxvij.
De eccl'asticis viris nobilib': q'z aliquāti etiā vsqz ad nostrā memoriā pdurarūt.
De ep'is martyribus z doctoribus eiusdē t'pis. ca. xxvij.

Capitulorū octavi

libri recollecta annotatio.
De nostris t'pis: ac **Dioeclesiani**: z **Maximiani**: z **Maximi** persecutiōe. Caplm. j.
De eccl'iaz subuersionib'. ca. ij.
De qualitate persecutiōnū. ca. iij.
De martyribus. ca. iij.
De his q' apud **Alcomediā** passi sūt. ca. v.
De his q' in domib' regū erāt. ca. vj.
De egyptijs q' apud **Fenicē** passi sūt. ca. vij.
De ipa egypto. ca. vij.
De **Thebaide**. ca. ix.
De **Filca** martyre. ca. x.
De q'dā ciuitate apud frigiā p xpi nomic tota coronata. ca. xj.
De his q' apud alexandriaz z antiochiā gesta sunt. ca. xij.
De his q' in frigiā apud **Pōtū** gesta sunt: alijs quoqz diuersis virozum ac muliez passionib'. ca. xij.
De ppositis eccl'iaz. ca. xij.
De mortib' psecutoz. ca. xv.
De his q' extrinsecus acciderūt. ca. xvj.
De persecutiōib' **maximini** ipator'. ca. xvij.
De his q' i melius puerfa sunt. ca. xvij.
De his q' rursū i idipsū versa sunt. ca. xix.

Capitulorū noni li

bri recollecta annotatio.
De simulata indulgentia. Caplm. j.

De posterioz puerfione. ca. ij.
De simulacro qd apud antiochiā fuerat consecratum. ca. iij.
De sentētijs q' aduersū nos late sūt. ca. iij.
De actis falsis. ca. v.
De his q' eo tpe martyres extiterūt. ca. vj.
De his q' aduersum nos tabulis cretis cōscripta sunt. ca. vij.
De his q' postmodū acciderunt bellis: pestib': fame: z de morte tyrānoz. ca. vij.
De victoria **Constantini** impatoris. ca. ix.
De pdistiōe vltima inimicoz nroz. ca. x.

Capitulorum deci

mi libri recollecta annotatio.
De **Arrij** herese. Caplm. j.
De cōcilio apud **Alceā** p **gregato**. ca. ij.
De puerfione phillosophi dialectici. ca. iij.
De **Pafnucto** p fessore. ca. iij.
De **Spiridione** ep'o z mirabilib' ei'. ca. v.
Exēplū fidei **Picene**: z statutoz ei'. ca. vj.
De **Helena** **Constantini** matre. ca. vij.
De cruce saluatoris i hierosolymis ab **Helena** reperta. ca. vij.
De captiuitate **Frumētij** z **Edisij**: z de cōuersione **Indoz** p ipos gesta. ca. ix.
De cōuersione gentis **hyberozū** p captiuitā facta. ca. x.
De **Costātia** sorore **Constantini**: z p **bytero** p ea fratri insinuato. ca. xj.
De alexandri z **eusebij**: z **arrij** p flictu. ca. xij.
De probroso **Arrij** interitu. ca. xij.
De **Athanasij** ep'i pncipijs. ca. xij.
De **Constantij** impatoris errore. ca. xv.
De cōcilio hereticozum cōtra **Athanasijū** congregato. ca. xvj.
De exciso **brachio** **Arsenij**: ceterisqz dolis hereticozū in cōcilio retentis. ca. xvij.
De fuga z latebris **Athanasij**. ca. xvij.
Et **Constantio** imperatoz p **Athanasio** patri **Constantio** scripserit: eumqz eccl'ie sue reddi iussit. ca. xvij.
De concilio apud **Mediolanū** habito: et eccl'is **Eusebij**. ca. xx.
De **Arminensi** cōcilio. ca. xxj.
De **Alberto** episcopo vrbis rome. ca. xxij.
De hierosolymozum et alexandrie episcopo. ca. xxij.
De ambitione episcopozū (p'is. ca. xxij). apud antiochiā. ca. xxij.
De scismate **Arrianozū** qd in tres partes

Tabula

diuulsum est. et quidam eorum Eunomi-
ant: alij Macedoniant: alij vero permanse-
runt Arriani. ca. xxv
**De fine Constantij imperatoris: et ortu Ju-
liani.** ca. xxvj
De episcopi exilio relaxatis ca. xxvij.
**De concilio apud alexandriam sanctorum episcoporum
et Luciferi ab his discidio** ca. xxvij
De his qui eodem concilio statuta sunt. ca. xxix.
**De Eusebio et Hilario: atque ecclesiarum per
eos restitutione.** ca. xxx.
De scriptis Hilarij ca. xxxj
**De persecutionibus Juliani blandis et cal-
lidis.** ca. xxxij
De senectute eius erga Athanasium. ca. xxxij.
De fuga rursus et latebris Athanasij. ca.
**De sepulchro martyris Ba-
bile.** ca. xxxv.
De Theodoro confessore apud antiochiam
De iudeorum coadunationibus (ca. xxxvj)
qui a Juliano decepti templum in hieroso-
lymis reedificabant ca. xxxvij.
**Ut terremotu inibi: et igni diuinitus accen-
so iudei ab illicitis disturbabantur inceptis.**
De signis et portibus terrificis (ca. xxxvij)
qui in exitu uersa sunt iudeorum ca. xxxix.

Capitulorum undeci

mi libri recollecta annotatio.
**De ortu et religiosa mente principis Iouli-
niani: et de fine eius** Caplm. j.
De ortu Valentianiani et Valentis ca. ij.
**De dormitione Athanasij: et persecutionibus
Lucij heretici.** ca. iij.
**De uirtutibus et mirabilibus sanctorum qui
fuerunt in egypto.** ca. iij.
De persecutione que fuit apud Edissam. ca. v.
**De Moyse quem regina saracenorum gentis
poposcit episcopum** ca. vj.
De Didimo uidente Alexandrino ca. vij
**Quanti ex discipulis Antonij etiam tunc
in heremo habitantibus uirtutes et signa fe-
cerunt.** ca. viij
**De Gregorio et Basilio Cappadocie epis-
copo: et Ursini** (ca. ix.
surreptione. ca. x.
De Ambrosio episcopo. ca. xi.
De Valentianiani fine ca. xij.
**De Gothorum per Traciam irruptione: et
Valentis nece.** ca. xij

4

**Ut Gratianus imperator Theodosium regem
principem adscuerit: et post multa reli-
giose et fortiter gesta Maximus tyranni in-
sidijs succubuerit** ca. xij.
**De Valentianiano puero: atque matre eius
Iustina: qui defensas ecclesias perturbare
conatus est** ca. xv
**De beniuoli magistri memoria fidei con-
stantia.** ca. xvi.
**Ut Theodosius necem Gratiani uel de
Maximo triumphauerit** ca. xvij.
**De Theodosij commisso in Thessalonicenses
et penitentia eius publice apud sacerdotes
gesta.** ca. xvij
**De restitutione ecclesiarum que per ipsum iam catholi-
cum in orbe restitute sunt.** ca. xix.
De Apollinare et herese eius ca. xx.
De episcoporum successione per orientem ca. xxj
De seditione paganorum et fideles ca. xxij
De situ templi Serapis: et subuersione eius.
**De fraudibus paganorum que in tem-
plis detecte sunt** (ca. xxij)
ca. xxij
**De Saturni sacerdote Tyranno totum pe-
ne alexandrie adultero.** ca. xxv
De Canopi interitu et initio ca. xxvj
**De ecclesijs et martyribus que in idolorum locis
constructe sunt** ca. xxvij
**De Iohannis sepulchro uiolato: et reliquijs
apud alexandriam conseruatis.** ca. xxvij
**De Thoraclis Serapis apud alexandriam
abrafis: et signo christi in loco eorum reddito.**
**Ut mensura aqua Nilii fluminis quam
poebim uocant ad ecclesias deferat.** ca. xxx
**De Valentianiani iunioris interitu: et ortu
Eugenij.** ca. xxxj
De responsis Iohannis monachi. ca. xxxij
**De apparatu belli aduersus Eugenium
Theodosij: et de victoria eius orationibus
magis quam uirtute patrata.** ca. xxxij
**De fine Theodosij post uictoriam: et Ar-
chadio atque Honorio liberis eius et heredi-
tibus regni.** ca. xxxij

**Explicit sunt recollecte capitulum
lorum annotationes librorum
Ecclesiastice historie.**

Tabula

Ecclesiastice hysto

gentis angloꝝ p̄ q̄nc̄q; libros breuīs an-
notatio: singuloꝝ capituloꝝ materiam:
atq; ordinem exponens.

Capituloꝝ primi

libri recollecta annotatio.

De situ britānie v̄l hybernie: z p̄sct̄s eaz
Et britāniā p̄im̄o roma (incolis, **Ca. i.**)
noꝝū **Saius Iulius** adierit. **ca. ij.**
Et eādē sc̄os romanoꝝ Clauolus adiens:
Oradas etiā insulas adiecerit romano
imp̄io. **Sed z Vespasianus** ab eo missus
vectā q̄z insulā romanis subdidit. **ca. iij.**
Et Lucius britānoꝝū rex missis ad **Fleu-**
theriū papā l̄ris christianiū se fieri petieꝝ
Et Severus receptā britānie (rit. **ca. iij.**)
partē vallo a ceteris distinxerit. **ca. v.**
De imp̄io Diocleciani: z vt christianos p̄
secutus sit. **ca. vi.**
Passio sancti Albani z sociorū eiꝝ: q̄ eo tpe
p̄ dño sanguinē fuderūt. **ca. vii.**
Et hac cessante p̄secutiōe eccl̄ia in britan-
niis aliquātulū vsq; ad tpa Arriane veꝝ
sante pacem habuerit. **ca. viij.**
Et regnante Gratiano maximus in britā-
nia imp̄ator creatus cum magno exerci-
tu Galliam redierit. **ca. ix.**
Et Archadio regnāte Pelagius **Bristo** s̄
gr̄am dei sup̄ba bella suscepit. **ca. x.**
Et regnāte Honorio Gratianus z Iostianus
i britānia tyrāni creati: et moꝝ p̄ioꝝ
in britānia: sc̄os i gallia sint interempti.
Et britones a sc̄os vastati: p̄iꝝ **ca. xi.**
crisq; romanoꝝū auxilia q̄sierint. q̄ sc̄o
venietes murū trans insulā fecerūt. s; h̄
p̄festim a p̄fatis hostibus iterrupti maꝝ
iore sint calamitate depressi. **ca. xij.**
Et regnante Theodosio minore cuiꝝ tpe
Palladius ad sc̄os in xp̄m credētes mis-
sus ē: britones a **Retio** p̄sule auxiliū fla-
gitātes nō impetraverunt. **ca. xiiij.**
Et britones fame famosa coacti barba-
ros suis e finib; pepulerūt. nec moꝝe: fru-
gum copia: luxuria pestilentia: z extermi-
niū gentis secuti sūt. **ca. xvij.**
Et inuitata britāniā gens angloꝝū p̄i-
mo quideꝝ aduersarios longus t̄r̄t: sed
non multo post iuncto cū his federe in so-

cios arma verterit.

ca. xv.

Et britones p̄imā de gēte angloꝝ victo-
riā duce Ambrosio romano homine sū-
pserint. **ca. xvj.**

Et Germanus ep̄s cū Lupo britāniā nauī
gans: z p̄imo maris: postmodū pelagis
anoꝝū tēpestatē diuina virtute sedauerit
Et idē filiā Tribuni cecā illum **ca. xvij.**
nauerit: ac deinde ad sanctū **Albanū** p̄ue-
niens reliquias ibidem z ip̄ius acceperit
z beatoꝝ apostoloꝝ: sine alioꝝ martyꝝū
posuerit. **ca. xvij.**

Et idē causa infirmitatis ibidē detentus:
z incendia domoꝝū orando restrinxerit:
z ip̄e per visionem a suo sit languore cu-
ratus. **ca. xix.**

Et idē ep̄s britonib; in pugna auxiliū ce-
leste tulerit. sicq; domū reuerſi sūt. **ca. xx.**

Et renascentibus virgultis pelagiana pe-
stis Germanus cū Seuerō britanniā
reuerſus: p̄ius **Clandio** inuenē incessū:
deinde z populo dei cōdēnatis sine emē
datis hereticis gressum recuperari fidei.

Et britones quiescentibus ad **ca. xxj.**
tempus exteris ciuilibus sese bellis con-
triuerint: simul z maiorib; flagitijs sub-
merſerint. **ca. xxij.**

Et papa sanctus Gregorius Augustinus cuiꝝ
monachis ad predicandum genti anglo-
rum mittens: ep̄stola quoq; illos exhor-
tatoria: ne a laborando cessarent confor-
tauerit. **ca. xxij.**

Et Arelatensi ep̄o ep̄lam p̄ eorum sucep-
stione miserit **ca. xxiiij.**

Et veniens britanniā Augustinus p̄i-
mo in insulam Cantuar̄e cantuar̄oꝝū
p̄dicari: z sic accepta ab eo licentia **Can-**
tua p̄dicaturus intrauerit. **ca. xxv.**

Et idē in Cantua p̄imitiue eccl̄ie z do-
ctrinā sit imitatus et vitam: atq; in v̄be
regis sedem ep̄atus accepit. **ca. xxvj.**

Et idē ep̄scopus factus Gregorio pa-
pae que sint britānie gesta mādaret: simul
et de necessitatibus eius responsa petēs
accepit. **ca. xxvij.**

Et papa Gregorius ep̄istolam Arelaten-
si ep̄scopo pro adiunando in opere dei
Augustino miserit. **ca. xxvij.**

Et idē Augustino palliū: z ep̄lam z plu-
res v̄bi ministros miserit. **ca. xxix.**

Exemplar ep̄stole quaz Bellito abbati

Tabula

Britanniam pergenti miserit. ca. xxx.
Ut Augustinū p̄ lras ne de p̄tutibz suis
gloraret exhortatus sit. ca. xxxj.
Ut Edilbercto regi litteras ⁊ dona mi
serit. ca. xxxij.
Ut Augustin⁹ eccliam saluatoris instau
rauerit: ⁊ monasteriū b̄ti petri apli fece
rit: ⁊ de p̄mo ep̄ abbate petro. ca. xxxliij.
Ut Edilfrith rex nordahimbroy scoto
rū gentes p̄lio p̄terens ab anglozū fini
bus expulsus est. ca. xxxliij.

Capitulorū secūdi

libri recollecta annotatio.
De obitu beati pape Gregorij. ca. j.
Ut Augustin⁹ Britonū ep̄os p̄ pace ca
tholica etiā miraculo celesti corā eis fa
cto monuerit: q̄ve illos spernētēs vltio
Ut idē Mellitū ac Ju (secuta sit. ca. ij.
stū ep̄os fecerit: ⁊ de obitu ei⁹. ca. iij.
Ut Laurēt⁹ cū ep̄is suis scotos vnitatē
sācte ecclie marie i pascha obseruando
seq̄ monuerit: ⁊ vt Mellit⁹ romā veni
Ut defūctis Edilbercto ⁊ (ret. ca. liij.
Seiberēcto regibz successores eozuz
idolatriā resuscitarēt: ob qd̄ et Mellit⁹
ac Jul⁹ a Britānia discesserunt ca. v.
Ut corrept⁹ ab ap̄lo petro Laurēt⁹ Cad
baldū regē ad christū uerteret: q̄ mox
Mellitū ⁊ Justū ad p̄dicādū reuocauit
Ut Mellit⁹ ep̄s flāmas ardē (rit. ca. vj.
res sue ciuitatis orādo restrixerit. ca. viij.
Ut Bonifaci⁹ papa Justo successor ei⁹
pallū: ⁊ eplaz miserit. ca. viij.
De imperio regis Eduini: et vt ventēs ad
euāgelisādū ei Paulinus p̄mo filiaz ei
cū alijs fidei xp̄iane sacramēt⁹ imbuerit
Ut papa Bonifaci⁹ eundē regē. (ca. ix.
mittēs lras: sit hortat⁹ ad fidē. ca. x.
Ut iūgē ip̄ius p̄ eplam salutis illi⁹ se
dulam agere curā monuerit. ca. xj.
Ut Eduin⁹ p̄ viffionē quādā sibi exulātī
ostēsā sit ad credēdū puocatus ca. xij.
Quale p̄siliū idē cū p̄ncipibz suis de p̄ci
piēda xp̄i fide habuerit: ⁊ vt p̄ntifex ei⁹
suas aras p̄fanauerit ca. xliij.
Ut idē Eduin⁹ cū sua gēte fidel⁹ sit fact⁹:
⁊ vbi paulinus baptisauerit. ca. xliij.
Ut puincia orientaliū anglozū fide chri
sti suscepit ca. xv.

Ut in puincia Lindissi predicauerit: ⁊ de
qualitate regni Eduini. ca. xvj.
Ut idē ab Honorio papa exhortatorias
lras accepat: q̄ etiā Paulino pallū
miserit. ca. xvij.
Ut Honor⁹ q̄ Justo in ep̄atu Doruuer
nēsis ecclie successit ab eodē papa Ho
norio pallū ⁊ lras accepit ca. xvliij.
Ut p̄mo idē Honor⁹: ⁊ p̄ Johes lras
gētī scotozū p̄ pasche obfuarōe simul
⁊ p̄ pelagiana herefe miserit. ca. xix.
Ut occiso Eduin⁹ paulin⁹ Cātūā rediēs
Brofensis ecclie p̄sulatū suscepit. ca. xx.

Capitulorū tertii

libri recollecta annotatio.
Ut p̄mi successores Eduini regis ⁊ fidē
sue gētis p̄diderint ⁊ regnū. Porro Os
waldus christianissim⁹ rex vtrūq̄ restau
Ut de ligno crucis qd̄ idē (rauit. ca. j.
rex ⁊ barbaros pugnatur⁹ exeret iter
innumera sanitarū miracula qd̄ā adole
scens sit brachij languore curat⁹. ca. ij.
Ut idē rex postulans de gēte scotozū ac
ceperit Aidanū: eidēq̄ in insula lindis
farnensi sedem ep̄atus donauerit. ca. iij.
Dñ gens pictozū fidez xp̄i suscepit. ca. iij.
De vita Aidani ep̄i. ca. v.
De religione ac pietate miranda Oswal
Ut puincia occidentaliū (di regis. ca. vj.
saxonū p̄bū dei p̄dicante Byrino susce
perit: ⁊ de successoribus eius Agilber
cho: ⁊ Eleutherto. ca. vij.
Ut rex Cātuarozū Earcōbrech idola de
strui p̄cepit: ⁊ de filia ei⁹ Eartongora ⁊
p̄nq̄ ei⁹ Edilberg sacrat⁹ deo virginis
Ut i loco i q̄ occisus ē rex (bus. ca. viij.
Oswald crebra sanitarū miracula facta:
vtq̄ ibi p̄mo lumētū cuiusdā vīa nē: ac
deinde puella palitica sit curata. ca. ix.
Ut puluis loci illi⁹ ignē valuerit. ca. x.
Ut sup̄ reliq̄as ei⁹ lux celestis tota nocte
steterit: ⁊ vt p̄ eas sint demoniaci curati
Ut ad tumbam eius sit puerul⁹ (ca. xj.
a febre curatus. ca. xij.
Ut i hybernia sit qd̄az a mortis articulo
p̄ ei⁹ reliq̄as reuocatus. ca. xliij.
Ut defūcto paulino Thamar p̄ eo Bro
fensis ecclie p̄sulatū suscepit: ⁊ de hu
militate mirabili Osuini: q̄ ab Osuini

Tabula

crudelis cede peremptus est ca. xliij
Ut eps Aidan nautis et tepestatē futurā
p̄dixerit: et oleū factū q̄ hāc sedarent de
Ut idē admotū ab hostibz (derit. ca. xv.
vbi regie igne orādo amouerit. ca. xvj.
Ut destina ecclie cui idē accubens oblerat
ardētibz ceteris domus flāmis absumi
nequerit et de interna vita illi. ca. xvij.
De vita vel morte religiosi regis Sigbe
Ut Furse apud orietā (rechti. ca. xvij
les anglos monasteriū fecerit: et dyssio
nibz vlt̄ s̄ctitate ei: cui et s̄a caro p̄ mox
tē icorrupta testimoniū p̄hibuerit. ca. xix
Ut defuncto Honorio pontificatu sit fun
ctus Deus dedit. et q̄ tpe illo orietalibz
angloz: q̄ profensis ecclie fuerint anti
Ut puincia mediterraneoz (stites. ca. xx.
angloz sub rege Peada christiana sit
facta. ca. xxj.
Ut orietales saxones fidē quā dudū ab
tecerāt sub rege Sigberecho p̄dicāte
Cedd receperint ca. xxij
Ut idē eps Cedd locū monasterij p̄stru
endi ab Didwald rege accipēs oratio
nibz et ieiunijs dño p̄secrauerit: et d̄ obi
Ut puincia mercioz oc (tu ipi. ca. xxij
ciso rege Peada fidē christi susceperit: et
Osiuu p̄ adepta victoria deo ad p̄struē
da monasteria dederit ca. xxij
Ut questio sit mora de tpe pasche aduer
sus eos q̄ de scotia venerāt. ca. xxv.
Ut Colman victor domū redierit: et Tu
da p̄ illo ep̄atu sit fuerit: q̄l̄sq; illi docto
ribz ecclie fuerit habitus ca. xxvj.
Ut Egbercht vir sanctus de natione an
gloz monachicā i hybernia vitā dure
Ut defuncto Tuda Ulfrid (rit. ca. xxvij
in gallia: Ceadda apud occidētales saxo
nes in puincia nordanhimbroz sint or
dinati epl. ca. xxvij
Ut Uithardus p̄sbyter ordinandus in
archiepm de britānia sit missus romaz:
quem remissa mox scripta pape ibidez
obisse narrauerunt. ca. xxix
Ut orietales saxones tpe mortalitatis ab
idolatria reuersi p̄ instātia Jarumā epl
mox sit ab errore correcti. ca. xxx.

Capitulorum quar ti libri recollecta annotatio.

Ut defuncto Deus dedit Uulghart ad su
scipiendū ep̄atū romā sit missus S; illo
ibidē defuncto Theodoro archieps ordi
nat: et cū Adriano abbate sit britāniaz
Ut Theodoro cūcta p̄ (missus. ca. j.
agrade āgloz ecclie cū catholica vitate
līaz q̄z factaz cepint studijs imbui: et
Putta p̄ Damiano profensis ecclie sit
factus eps. ca. ij.
Ut Ceadda: de q̄ supra dictuz ē: puincie
mercioz sit eps dat: et de vita et obitu
et sepultura eius ca. iij
Ut Colmā eps relicta britānia duo mo
nasteria i scotia: vñ scots: altez anglis
quos secū adduxerat fecerit. ca. iij
De morte Osiuu et Egberchti regū: et
d̄ synodo facta ad locū Herutfrōd: cui
p̄sidebat archieps Theodorus ca. v.
Ut deposito Ulfrido Seruulfus ep̄a
tū eius accepit: et earcanwaldus orietā
libz saxonibz sit eps datus ca. vj
Ut i monasterio Bericingēsi vbi corpa
sacramentaliū femiaz p̄ont deberēt cele
Ut i eodē mo (sti luce mōstratū. ca. vij
nasterio puerulū moriēs p̄ginē q̄ erat se
culturay vocauit vtz alia d̄ corpe egressu
ra iā p̄ticulā fūte lucē aspexerit. ca. viij.
Que sint ostēsa celit̄ signa cū et ipa m̄r cō
gregatiōis illius e mūdo trāsiret. ca. ix.
Ut ad cimiteriū eiusdez monasterij orās
ceca lumen recepit. ca. x.
Ut rex eiusde puincie Seddi i monachis
ca p̄uerfatione vitam finierit ca. xj
Ut ep̄m orietaliū saxonū p̄ Eleutherio
Baeddi ep̄m profensis ecclie: p̄ Put
ta Uhelmū: et p̄ ipō Sebmūdū accepit:
et q̄ tūc nordāhimbroz fuerit epl. ca. xij
Ut Ulfrid eps puincia australiū saxo
nū ad christū p̄uerterit ca. xij
Ut intercessione Oswaldi regis peitife
ra mortalitas sit sublata ca. xliij
Ut Ceadualla rex interfecit Ediluach
rege Seuissoz puincia illā seua cede ac
depopulatione attriuerit ca. xv.
Ut Uecta isula xp̄ianos icolas suscepit
cuius duo pueri statim post acceptum
baptisma sit interempti ca. xvj.
De synodo facta i cāpo Hedtfeld p̄side
te archiepo Theodoro. ca. xvij
De Jobanne cātoze sedis aplice q̄ p̄pter
docendū venerat britāniā. ca. xvij

Tabula

Ut Edlfrida regina s̄go p̄petua p̄man-
serit: cūsus nec corpus ī monumēto cor-
rumpi poterit ca. xix.
Hymnus de illa ca. xx.
Ut theodor⁹ ep̄s iter Ecgfridū z Edlre-
dū reges pacē fecerit. ca. xxi.
Ut vincula cuiusdā captiui cū p̄ eo misse
cantarē soluta sint ca. xxii.
De vita: z obitu Hilde abbatisse. ca. xxiii.
Quā mōasterio ei⁹ fratri cuidāz canēdi gr̄a
diuinitus sit cōcessa. ca. xxiiii.
Qualis visio cuidam yfro del apparuerit
prius q̄ mōasteriū Colodane v: bis eēt
incendio s̄sumptū. ca. xxv.
De morte Ecgfridi z lotheri regū. ca. xxvi.
Ut vir dñi Cudberecht⁹ sit ep̄s: vtq; ī mo-
nachica adhuc vita posit⁹ vixerit vl̄ do-
Ut idē ī vita Anatheozī (cuerit. ca. xxvii.
caz fōrē d̄ sacosa tra orādo p̄duxerit: z se-
getē d̄ labore manuū yltra t̄ps serēdi ac
Ut idē ep̄s tā obitū suū (cepit. ca. xxviii.
p̄rie futuz herebrechtō p̄dixerit. ca. xxix.
Ut corp⁹ ill⁹ p. xi. annos sepulture corru-
ptiōis imune reppū: vtq; non mlto post
successor ep̄at⁹ ei⁹ d̄ mūdo trāserit. ca. xxx.
Ut q̄daz ad tūbā ei⁹ sit a paralisi curatus.
Ut alter ad reliq̄as ei⁹ nup̄ fue (ca. xxxi.
rit ab oculi languore curatus ca. xxxii.

Capitulorum quin-

ti libri recollecta annotatio.
Ut Didilwald successor Cudberechtī in
anatheozica vita laborās: ī mari fratribz
tempestatē orando sedauerit Caplm. j.
Ut ep̄s Johes mutū b̄ndicēdo curauerit
Ut idem puellam languentē oran (ca. ii.
do sanauerit. ca. iii.
Ut itē s̄lugē comitis infirmā aq̄ b̄ndicta
Ut puerum comitis (curauerit. ca. iiii.
orādo a morte reuocauerit. ca. v.
Ut clericū suū cadēdo p̄ritū orādo ac b̄n-
dicēdo a morte reuocauerit ca. vi.
Ut Ceadualla rex occidētalū saxonū ba-
ptisandus romā venerit. s̄z z successor ei⁹
Dun ī eadē beatorū ap̄loz limina deuo-
tus adiit. ca. vii.
De obitu Theodorī archiep̄i ca. viii.
Ut Theodoro defūcto archiep̄at⁹ gradū
Berechtwald suscepit: z iter pl̄imos q̄s
ordinauit etiā Thobiā virū doctissimū

6
Profronsis ecclie fecerit antistitē. ca. ix.
Ut Egberecht vir s̄act⁹ ad p̄dicādū ī ger-
manā ventre voluerit: nec voluerit: por-
ro Uictberecht adserit q̄dē. S̄z qui nec
ip̄e aliq̄d p̄fecisset rursus ī hybernā vn-
de venerat redierit. ca. x.
Ut Uilbrozd ī fresia p̄dicans multos ad
xpm̄ cōuerterit: z socij ei⁹ Deuold sint
Utrūq; venerabiles (martyrū passi. ca. xi.
Suidbrecht ī britānia: Uilbrozd rome
ī fresiā sint ordinati ep̄i. ca. xii.
Ut q̄dā ī puincia norðanhimbroz a mor-
tuis resurgēs multa z tremenda z deside-
rāda q̄ viderat narrauerit. ca. xiii.
Ut ecōtra alter ad mortē ventēs ī oblato
sibi a demōib⁹ codice om̄ia sua inuenit
Ut itē ali⁹ moritur⁹ deputa⁹ (pctā. ca. xiiii.
tū sibi ap̄d inferos locum penaz viderit
Ut pl̄ime scotoz ecclie instante (ca. xv.
Adamnā catholicū pascha suscepit: atz
q̄s idē librū de loc⁹ s̄act⁹ scripserit. ca. xvi.
Ut ī eodē libro de loco dñice natiuitat⁹:
passiōis z resurrectiōis cōmemorauerit
Ut itē de loco ascētionis dñice (ca. xvii.
z sepulchris patriarchaz. ca. xviii.
Ut australes saxonēs ep̄os accepit Ead-
berechtū z Eollan: occidētales Danielē
z Adhelmū: z d̄ scrip̄t⁹ eiusdē Adhelmi
Ut Coenred merciozuz: z Offa (ca. xix.
orientalū saxonū rex ī monachico habi-
tu rome vitā finierit. z de vita vl̄ obitu
Uilfridi ep̄i. ca. xx.
Ut religioso abbati adriano Albin⁹: Uil-
frido ī ep̄atu Acca successerit. ca. xxi.
Ut Ceolfrid abbas regi pictozū archie-
scos ecclie: simul z epl̄az d̄ catholico pa-
scha: z tonsura miserit. ca. xxii.
Ut Duenses monachi: cuz subiectis sibi
monasterijs canonicū p̄dicāte Egbere-
chtō celebrare pascha ceperūt ca. xxiii.
Quis sit ī p̄senti status gentis angloz
britannie totius: cū recapitulatiōe chro-
nica totius optis. ca. xxiiii.

Exp̄licite sunt recollecte capitu-
lozū annotatiōes libroz ecclia-
stice historie gentis anglozū.

Ecclesiastica hystoria

Christliche Predigt

Ecclesiastice hystorie Liber Primus

Incipit prologus Rufini p̄sbyteri in
hystoria ecclesiastica ad Cromaciū ep̄m.

Meritorū dī
cūt esse medicorū: vbi
imminere vrbibus vel re
gionibus generales
viderint morbos p̄
uidere aliq̄d medica
menti vel poculi ge
nus: quo p̄moniti hoīes ab iminenti de
fendantur exicio. Quod tu quoq; veneran
de pater Cromaci: medicane exequens ge
nus tpe quo disruptis italie claustris ab
Alarico duce gothorū se pestifer morbus
infudit, et agros: armenta: viros longe la
teq; vastauit. p̄lis tibi a deo cōmissis se
ralis exicij aliq̄d remediū querens. p̄ q̄d
egre mentes ab ingruentis mali p̄ragiōe
subtrahere: meliorib; occupate studijs te
nerent: iniungis mihi: vt ecclesiasticā hy
storia quā vir eruditissimus Eusebius ce
sariensis greco sermone p̄scripserat in la
tinū verterem. cuius lectione animus au
dientū vinctus. dū noticiā rez gestarū
avidius petis: obliuionem quodāmodo
malorū que gereret acciperet. A quo ego
opere cū excusare me vellem: vtpote infe
rior et impar: et q̄ in tā multis annis vsu
latini finonis amiserim: p̄sideraui q̄ nō
absq; aliquo apostolice institutiōis ordie
nobis ūta p̄ciperes. Nam et cū dñs alī
qñ cōmūcātib; in deserto auditorū turbis dī
xisset ad ap̄los: date eis vos manducare.
philippus vnus ex apostolis intelligēs
eo magis splendescere diuine virtutis in
signia: si mīmorū quorūq; ministerijs ex
plerent: nō p̄tulit panes apostolice recon
ditos pere: sed puerulū adesse dicit. habē
tem qñq; panes et duos pisces. Quē vere
cūde excusans: adiecit. Sed hec qd sunt
inter tantos: quo magis in angustijs op̄i
bus et desperatis clara fieret diuina potē
tia. Sciens ergo ex illis te descendere dī
sciplinis: recordatus qd philippi fortassis
exemplo vbi pascendit turbas tēpus vidē
sti puerulū subrogaueris: qui panes qui
dem qñq; sicut accepit duplicatos ad hū
beret: ad explendū tñ euangelicum sacra

8

mentū p̄rio labore captos adderet: etiaz
pisciculos duos: aggressus sum exequi
vt potui qd p̄ceperas. certus q̄ excusabit
impie nostre culpas p̄cipientis auctori
tas. Sciedū sane est. q̄ decimus liber hu
ius op̄is in greco qm̄ perpap̄ erat in reb;
gestis: reliqua om̄ia in ep̄orū panageticis
tractatib; nihil ad scientiā rez p̄ferentib;
occupatus: omissis q̄ videbant sup̄flua
hystorie si quid habuit nono cōiunxim;
libro: et in ipso eusebij enarrationis dedī
mus finem. Decimū vero et vndecimū li
brū nos p̄scripsimus: p̄tīm ex malorū tra
ditionib;: partim ex his que nostra tā me
morā cōprehenderat. et eos velut duos
pisciculos sup̄scriptis panibus addidī
mus. Quos si tu pbaueris vel benedice
ris: pro certo p̄fidam q̄ sufficient turbis.
Continet autē idē om̄e opus: res in ecclīa
gestas a saluatoris ascensione et deinceps
nostri vero duo libelli a t̄pibus p̄stantini
post p̄secutionē: vsq; ad obitū theodosij
augusti.

ExPLICIT PROLOGUS.

Incipit liber primus hystorie ecclesiastice
cuz capitulorū annotatione.

Accessiones
sanctorū ap̄lorū et t̄pa que a sal
uatore nostro ad nos vsq; de
curra sunt: queq; et qualia in his erga ec
clesie statū gesta sunt: qui etiā insignes vi
ri in locis maxime celeberrimis ecclesijs
p̄fuerūt: vel q̄ singulis quibusq; t̄pib; seu
scribendo seu docendo verbū dei nobilr
astruxere: quicq; etiā vel quātū vel qñ no
ua p̄tra religionem dogmata p̄ferentes:
ad p̄fundū erroris studio p̄tentionis cla
psi: false scientie autores se p̄ceptoresq; p̄
fessi sunt: passim velut lupi graues gregē
christi lacerantes: nec nō et ea mala que iu
deorū gentem p̄ insidijs quas aduersum
saluatore[m] molitū sunt vastauerūt: quib;
etiam modis et quotiens quibusue suppli
ciorū patientiā et p̄fusionē sanguinis pro
verbi dei veritate certauerūt: sed et martiria
nostris suscepta t̄pib; atq; in his dñi et sal
uatoris nostri erga singulos quosq; vni
cū clemētissimūq; subsidij scribere mihi

Ecclesiastice hystorie

volenti: nō alīdē sumēdū videt exordīū
q̄ ab ipsa dñi z saluatoris nostri iesu xpi
psentia co:porali. **S**ed mihi queso veni
am dari. **C**onfiteor nāq; q̄ in h̄ ope virtū
bus nostris maiorā tēpamus: vt z fidelit
ter z integre que sūt gesta narremus. z ru
dem ac nulli fere nostrorū digressam viāz
huiusmodi itineris p̄nam audeamus
incedere. **E**t licet deum ducem futurum:
dñiq; saluatoris nostri certus sūm nobis
affutura suffragia: hominū tamen nulla
quibus possimus inniti conspiciamus p̄
cessisse vestigia: nisi q̄ sparsim singulorū
quorūq; tempoz seu rez gestarū ad nos
vsq; indicia ac monimenta transmissa
sunt: e quibus quedam nobis luminum
faces velut in obscuro positę eminus ac
cendunt: z tanq; e sublimi specula q̄ nos
gressum tendere oporteat: ac vltam verbū
absq; errore dirigere eoz vocib; admo
nemur. **Q**uēcūq; ergo p̄posito operi cōue
nire credidimus: ex his que illi sparsim
memorauerant eligētes: ac veluti e ratio
nabilibus campis doctoz flosculos de
cerpentes: hystorica narratione in vnum
corpus redigere z coaugmētare tempta
uimus. satis abundeq; gratum putātes:
z i nō omniū nobilissimoz: certe saluato
ris nostri apostolorūq; successio nes cele
brioribus quibusq; ecclesijs traditas in
vnum colligere: atq; in ordinem modūq;
digerere. **O**pus autē mihi p̄necessarium
videor assumpsisse: eo magis quo vt su
perius dixi neminē ecclesiasticum dum
taxat scriptorem ad hanc p̄tem narratio
nis animū adieciisse comperior. **I**n quo
illud etiā spero: q̄ z vtilitatis plurimū
ex rerum gestarū cognitione studiosis qui
busq; noīter hic conferat labor. **Q**uāuis
tam de his ipsis nōnulla etiā in cronī
cis. id est in eo opere qd̄ de tēpoz ratio
ne p̄scripsimus breuiter succincteq; per
strinxerim: plenius tamen in psenti opere
singulorū narrationem aperire temptabi
mus. **I**ncipiet ergo mihi sermo ab ipso
dño sicut p̄misimus christo. **V**erū quia
christianorū res gestas scribere p̄ponim?
p̄sequens videt vti p̄us vel genus hoc
hoim vnde ducat exordīū: vel quid noīs
ipsius p̄tineat ratio: z culus gens ista vel

populus appellatione censet̄ repentes
paulo altius exponamus.

Vox deus z dñs z creator oīm ac dispē
sator vnūuersoz ipse sit fm ea que in lege
z p̄phetis scripta sunt.

Capitulū. I.

Igitur quoniā

Ichrius duplici ex modo con
stat: et diuina in eo parte atq; hu
mana natura plenitudinē tener: caput in
eo diuina substantia: pedes in eo hūana
quā pro nostra salute suscepit habeantur
z ita demū perfectius nobis narratio di
rigitur si a capite. id est a diuinitatē eius
verbo sumamus exordīū: p̄ quod christi
anorum (que gens nouelle appellatio
nis credit̄) antiq̄tas z nobilitas pariter
ostendēt. **G**enus ergo christi z ipsi sub
stantiam z eius naturā p̄ferre ac pandere
nullus sermo sufficet. **S**i quidē etiā diuī
nū de eo ita p̄nunciat oraculum dicens.
Generationē eius quis enarrabit: **S**ed
z alibi celestib; nihilominus de eo vocib;
bus ita refert̄. qz nemo nouit filium nisi
pater. sed neq; patrem quis nouit nisi fi
lius. **S**olus ergo ille q̄ genuit nosse di
citur filiu pater: et filius patre. **S**ine du
bio exclusit ceteros a discutēda noticia
qui ad vnū solum patre filij sciam reuo
cauit. **H**ic ergo in his voluminibus que
diuino spū p̄scripta credunt̄. lux eterna z
ante mūdi initū semp fuisse p̄dicat̄. **S**a
pientia quoq; substantialis z verbum vi
uū in p̄ncipio apud patrem: z deus ver
bum substituisse narratur. **Q**uis ergo po
terit eū qui ante oīm creaturam visibiles
atq; inuisibiles semp fuisse z sine initio
tam fuisse: ex ipso patre natus: z cū patre
sempiternus extitisse describit̄: sermone
comphendere? **Q**uis oīm celestūz imor
talium diuinarūq; virtutū dñm z ducem
ac p̄ncipem celestis militie: z magni con
siliū angelū: volūtatis paterne efficaciam
quē cū patre oīmia que sunt creasse z p̄di
disse constat: vt vtz filiu z vnigenitum z
oīm que creata sunt dñm z reges ac dñā
tozem p̄na virtute z ptate cūcta modera
tē p̄bis explicet: nisi q̄ ad intelligentiam

plenitudinis eius per secretiora et mystica divi-
 uinoz voluminum informamur eloquia:
Johes quoque spiritu dei repletus: in princi-
 pio inquit erat verbum: et verbum erat apud
 deum: et deus erat verbum. Hoc erat in princi-
 pio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt: et
 sine ipso factum est nihil. Sed et moyses ma-
 gnum et vetustissimum prophetarum: multis an-
 te seculis hec eadem prestat: cum celitus in-
 spiratus origine mundi et rerum initia de co-
 plentibus aperiret: conditor omnium patrum cum
 filio mysticis ac sacris designat eloquiis
Ant namque et dixit dominus. Faciamus hominem
 ad imaginem et similitudinem nostram. Sed et
 dauid antiquissimus prophetarum etiam ipse:
 licet moyses posterior dicit. Verbo domini ce-
 li firmati sunt: et spiritu oris eius omnis vir-
 tus eorum. Et alio idem nihilominus desi-
 gnat oraculo de deo dicens. ipse dixit et fa-
 cta sunt. ipse mandavit et creata sunt. In
 quibus evidenter mandatis personarum patris
 et filii operantibus expressit. Cum igitur his et
 alijs plurimis vocibus sparsim per divina
 volumina creator omnium cum patre filius de-
 claret: superest ut de his que post additionem
 mundi per hominis dispensationem transierunt: que
 ut possimus breviter perstringamus. Pul-
 chris siquidem et antea pietate perditis viris astu-
 tisse et docuisse que ad cultum divinum pertine-
 re videbant ostendit. Sed evidenter et fa-
 miliarius abrahe atque eius familie quantum
 fas erat deum hominibus innotuisse describit. et
 velut preceptor quidam ac monitor illius ex-
 titisse profapete refert. Denique in divinis
 oraculis scriptum est. quod apparuit deus abra-
 he tamquam communis aliquis homo sedenti ad illi-
 cem mambre. At ille exurgens: cum hominem
 videret adoravit ut deum: et veneravit ut dominum
Sed et proprie vocis professione primitiam se tes-
 tat non ignorare divinam dicens. Dominator
 domine que iudicas omnem terram: nonne facies
 iudicium: Que utique omnia non ad patrem sed ad
 filium referenda: posterioris incarnationis di-
 spensationis plenius expleta designat. Et
 idem propheta dauid dicit de deo. Misit ver-
 bum suum et sanavit eos. et liberavit eos de
 corruptionibus eorum. Sed adhuc evidenti-
 us per moysen de eo quod dominus sit ipse cum domino
 divina testantur eloquia cum dicit. Pluit dominus
 super sodomam et gomoram sulphur et ignem

a domino. Unde cum apparuisset iacob esse
 deum eadem scriptura designat: cum diceret
 ad iacob. Jam non vocabitur nomen tuum
 iacob: sed israel erit nomen tuum. quod inua-
 luit cum deo. Et paulo post dicit. Et voca-
 vit (inquit iacob) nomen loci illius visio
 dei dicens. Vidi enim dominum facie ad faciem
 et salva facta est anima mea. Neque enim fas est
 de aliquo angelorum vel celestium virtutum
 ista sentire. Nullum enim illorum siquam mortali-
 bus ex celesti precipiunt adesse mandato
 dominum vel deum divinus sermo commemorat.
Hic etiam iesu successori moysi cum assistisset
 punctanti ei que esset: responsis eius deno-
 tissimis designavit dicens: princeps mili-
 tie virtutum domini ego sum. Cumque his audisset
 adorasset famulus ut decebat: solue inquit
 ad eum corrigiam calciamenti tui. Locus
 enim in quo tu stas terra sancta est. In quo
 consideranda est preceptorum similitudo. quam non
 erat hic alius ab eo que dixerat ad moysen
 de rubo ignis dicens. Ne appropies huc.
 solue calciamenta de pedibus tuis. Locus
 enim in quo tu stas terra sancta est. Et ad-
 didit dicens. Ego sum deus patrum tuorum
 deus abraham et deus ysaac et deus iacob.
Claruit igitur ex his omnibus quod verbum dei et
 deus et dominus et creator omnium cum patre filius
 designatus est. Nunc pro etiam illud videamus:
 quod sapientiam se dei substantialiter exis-
 stere: idem ipse in divinis ostendat oraculis
Per salomonem hec de semetipso sapientia my-
 sticis vocibus per dicens. Ego sapientia in altissi-
 mis habitavi. consilium: et scientiam: et sensum in-
 uocaui. Per me reges regnant. et potentes
 per me scribunt iustitiam. Per me perceres ma-
 gnificant: et tyranni obtinent terram. Et post
 aliquanta iterum dicit. Dominus creavit me in in-
 itium viarum suarum in opere suo ante seculum fun-
 davit me. In initio priusquam terras faceret
 antequam perderet fontes aquarum: priusquam mon-
 tes fundarent: ante omnes autem colles ge-
 neravit me. Quando preparabat celos aderam
 ei. et quando firmos ponebat fontes sub celo
 cum ipso eram componens omnia. Ego eram cui
 adgaudebat quotidie. Letabar autem coram
 ipso in omni tempore: quando letabar orbe perfecto.
Et quibus omnibus fuisse ab initio: imo et ante
 omne quod dicitur potest in initium: ab ipso patre per ge-
 nitam sapientiam constat. Quid autem caute fue-

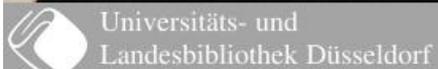
Ecclesiastice hystorie

rit qđ nō om̄ib; passim sicut nunc etiam
antea inotuerit: et ad oēs eius fides ac sa-
pientia puenerit: exponemus. **N**ondum
capere poterat pfectam sapientie xp̄i do-
ctrinā rudis adhuc mūdus: et peritit to-
tius ignarus. **D**eniq; statim in initijs ad-
huc cum h̄j qui p̄mi creati fuerant hoīes
in beatitudine degerent: mandato dei ne-
gligentia corrupto: in hanc vitam mortua-
lem et fragilitati obnoxiam deciderunt:
ac terre huius diuina maledictione dam-
nate habitaculū p paradisi delitijs cōmu-
tarūt. **J**am vero qui ex huiuscemodi ge-
nitorib; p orbem terre diffusī sunt: serino
magis ac beluino ritu oberrantes: nō vr-
bes ad societate: nō mores ad honestate:
nō leges ad vite iusticiā tenere. **A**rtium
vero disciplinariq; apud eos et torp̄ phi-
losophie ne ipm̄ qđem nomē habebatur
sed aggresses qđam et vagi p deserta nul-
lis sedib; vagabant. **S**i qua vero in ip̄is
boni semina naturaliter clementia inole-
uerant p̄ditoris: hec inculta et incōdita re-
linquentes: magis ad vsū malicie (quo
via hūani generis p diuinus vergit) p̄fere-
bant. **E**x quo accidit vt nefarijs scelerib;
inter semetip̄os agentes: nunc corrupē-
rent: nunc etiam interimerent a diuicem
vsq; quo pcedente imanitate etiam deuo-
rarent ab alterutri. **H**inc ille que mūdo
sceleris fabulas reliquerunt theomachie
et giganthomachie exorte sunt: donec ne-
farijs ausis vltio diuina nunc inundatio-
ne diluuij: nunc etiam populatione ignei
imbris obsisteret: et imanitate scelez pena-
rū varietate cōprimeret. **U**erū qm̄ creato-
ri suo hūanū genus malicie morbo et con-
tagione corruptū: emendandū videbat
potius q̄ delendū: miseratus tunc obscu-
ratas p nequitia mentes et tenebris cecita-
tis obstructas: ille ip̄e qui in pncipio erat
apud deū deus verbū et sapientia patris
nunc angeloz ac ministray virtutū lega-
tionib; vti: nunc etiam ineffabili digna-
tione ip̄e adest et rarus sicubi que dei ac iu-
sticie memorē reperit: diuinis reuelatiōi-
bus monitis salubriorib; instructione q̄
deū decebat reformare ac reuocare de te-
nebris humanū n̄itū genus: nō in alia q̄
hoīs specie: qua solū hoīes doceri aliqđ

et instrui ac iuuari possunt: donec paulati-
mentē integram que hebreoz appellabatur
ad sui cultū venerationēq; puertit. **Q**uibus
etiā vtpote adhuc rudib; et p̄tagione vite
poris infectis: p moysen pphetam typos
et adumbrationē diuini cultus: p sabbata
quedā mystica: et circūcisionē corporis: al-
tius aliquid in sp̄ū significantes: ceteraq;
huiuscemodi p̄cepta legalia velut elemē-
ta sacrationis olim future eruditionis im-
p̄ssit. **Q**ue tñ lex cū velut instū quoddam
luminis mūdo huic obfulsisset: et odoris
sui flagrantia mare ac terras longe lateq;
cōpleisset: atq; ex ipsa diuersis in orbis p-
tibus nidoze quendā prudētiores quiq; ca-
pientes: legifatores vel philosophi: mos-
desta queq; et verecūdiora p̄cepta: atq; ho-
nestatis et iusticie conscia auditorib; suis
paulatim tradere atq; insinuare ceperunt
et aggresses et feros hoīm mores ad deco-
ra atq; honesta instituta reuocare. **T**unc
amicicijs coire inter se viros: et concordie
subire federa docuerūt. **T**unc iuuare se in-
uicem hoīes et vsū rez discūt habere cō-
munem: donec instituti prudentioris do-
cilis hūana mens et societatis adiunicez
patiens redderet: vt huiuscemodi p̄uictu-
dinis p̄lusionē p̄missa apti iam et parati
etiā ad diuina fierent instituta patrisq;
oīm dei scientie capaces existerent. **I**n q̄
ip̄e itez oīm virtutū magister: ip̄se se mo-
acratio et verbum ac sapientia dei: ip̄se q̄
in initio cū patre creauerat hoīem: ip̄e in-
quā humane quoq; nature assumpta sub-
stantia: et sp̄e forme fulis indutus: in nul-
lo penitus ab eo q̄ nos sumus differen-
tes tempore quo romani imperij regnum
nobilius latinisq; cōsurgere ip̄se p̄stitit
ingressus hunc mundū cōmuni qđē no-
biscū nascendi aditu: s; nullo auctore pa-
tefacto ea egit et p̄tulit: que de eo futura p-
phete p̄dixerant. **U**tri enī diuinitus in-
spirati hoīem q̄ simul esset et deus aduen-
tare huic mūdo: et doctorē oīm gentiū pa-
terne pietatis ac religionis futurū sacro-
sanctis oraculis cecinerūt. **S**ed et mortis
modū quo de hac vita discederet: atq; rur-
sum inuitato more ad viuentes repeda-
ret a mortuis: et post hoc celū adiret vnde
descenderat atq; in deū rediret. **D**e q̄bus

Quis euidenter plurimi significauerint prophetarum: tunc unius iudicium danielis scilicet quoniam tunc breuitatis necessitas indulget adhibere am. Dicit ergo de eo ita. Videbam et ecce sedes posite erant et vetustus dierum sedebat. et vestimenta eius sicut nix alba. et capillus capitis eius sicut lana munda. thronus eius flamma ignis. rote eius ignis adures. Fluminis igneus percurrebat ante eum iudicium positum est. et libri aperti sunt. Et post hec videbam. et ecce cum nubibus celi tanquam filius hominis veniebat. et puenit usque ad vetustum dierum. et in conspectu eius prolatus est. et datus est ei principatus et honor et regnum. et omnes populi tribus et lingue ipsi seruient. Potestas eius potestas eterna: que non transeunt et regnum eius non corrumpet. Hec omnia manifestissime de nullo alio nisi de saluatore nostro que erat in principio apud deum deus scriptum: dicta intelliguntur. Filius etenim hominis per quem in nouissimis temporibus in carne natus est deus. De quibus latius si quis scire desiderat: in suis locis assertiones horum digessimus. Nomen autem hoc ut diximus christi: quod etiam per prophetas olim fuerit adumbratum: tempus est edocere. Primum ipse moyses volens ostendere quid uenerationis in se nomen christi et mysterium contineret: cum iubere typos et imagines sacramentorum celestium: sic ei in monte fuerat ostensum in lege describere. Cuius ritum constituendum pontificis traderet quantum mortale docere fas erat cum que supra omnes homines ut etiam honore et meritis decernebat per unguenti cuiusdam mystica sacramenta christum nominant: quod per hoc discerent huius que per legem instituebantur: quod que super omnes homines honore et reuerentia habendus est christus nominant. Sed et idem moyses longe per dei spiritum prouidens que sibi preparentur successor: et pronoscens que is que post se regnum suscipiet maioris sacramenti minister existeret: Iesum cognouit eum que prius aufes paratum fuerat appellatione uocitatus. sciens que in huius uocabuli sacramento maioris cuiusdam glorie rex que mortalitatis natura recipit poneretur. Ita igitur per gemina hec appellationis indicia: in altero pontificatus: in altero regali forme exprimitur insignia. Et Iesus christus tanquam que rex et pontifex esset pariter nominant: ut neque in eo aliquid quod ad religionem: neque quod

ad patriam pertinet deesse: populus per precedentia sacramenta mystice institutus agnosceret. Tunc et propheta acti diuino spiritu filius et ipicitate iudeorum et gentium in eo prouidebant salutem. Et tale aliquid unum ex istis: cui Hieremias nomen est percinebat. Spiritus inquit uultus nostri christus dominus comprehensus est in corruptionibus nostris. cui diximus. In umbra eius uisum in gentibus. Sed et dauid magnificus uates hec de eodem memorat. Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terre et principes uenerunt in unum aduersus dominum: et aduersus christum eius. Et paulo post ait ex persona ipsius christi. Dominus dixit ad me filius meus es tu. ego hodie genui te. Hec a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. Non solum autem pontifices unguento crismatis apud hebreos consecrabant: uerum et reges. Qui et ipsi quoniam diuinitatis nutu per prophetas sacramento quodam crismate delibuti: sortiebantur sceptrum regalia: imaginarie huius tamen ipsi christi appellabantur. que scilicet etiam in istis celestis regis imago ac spes fuerat. Sed et in prophetarum ordine inuenimus nonnullos filii modo unguento crismatis consecratos: ministerium diuini eloquii prebuisse: et gnaros reditos futurorum. Et quibus omnibus constat que filius dei uerbum ac sapientia patris: que uerus rex est omnium seculorum: et que uerus pontifex est futurorum bonorum: et que uerus propheta est: quippe que inspiraret et repleat prophetas: ideo uere et christus nominatus est. cuius nominis per eos que supra enuerauimus pontifices: prophetas et reges typus et imago processerat. Uerum illi quoniam ut diximus ad breue tempus uite huius christi appellabantur: ad solam ueri christi imaginem consecrandam. que uisus compositio quodam mystica consecratio olei: tamen huius que iter nos habere solet materie ac liquoris pungebant. Uerus autem hic que de celis uenerat: et cui omnia que precedebant gesta fuerant: christus non humanis operibus que sita sumit unguenta: sed nouo ac singulari modo paterno spiritu infusus et unctus christus efficitur: sicut multis ante seculis de eorum uates ysaias predicauerat ex persona ipsius dicens. Spiritus domini super me. propter que unxit me euangelizare pauperibus misit me: predicare captiuis remissionem: et cecis uisum. Nec solus ysaias diuinitatis hec predicauit oraculis: sed

Ecclesiastice hystorie

2 **D**avid filii inspiratus testat de xpo dicens ad ipm xpm. Sedes tua deus in seculu seculi. virga eqtatis virga regni tui. **D**ilexisti iusticia z odisti iniquitate. ptea vnit te deus de^o tuus oleo leticie p pti pibz tuis. **I**n qbz verbis pmo quide euz euideter deu designat. **S**edo ho p equitatis virga: sceptru in eo regale comemorat. **P**ost ho etiam qualiter xps effectus sit indicat dices. q vnctus sit deus a deo. no oleo comuni sed oleo leticie. nec sicut pti ptes sul. id est illi q in imagine pcellerant: sed p pti pti pibz suis. **O**leo ho leticie in sacris voluminibus intellectu mystico spussctus designat. **S**z z de pontificatu eius ide david alio in loco: tale aliqd archanis signat eloquijs: taqz ex psona patris de filio pnunciantis. **D**e ventre inquit ante luciferu genui te. **J**uravit dñs z non penitebit eu: tu es sacerdos in eternu fm ordinē melchisedech. **H**ic aut melchisedech in diuinis voluminibus sacerdos fuisse dei sumi referit. **S**ed qz non oleo comuni punctus sit: neqz q ex successione generis susceperit sacerdotiu: sicut apud hebreos fieri mos erat. z ideo fm ordinem ipsius sacerdos futurus dicit xpus: qui no olei liquore: sed virtute celestis spūs pfectus. **I**dcirco deniqz euz multi ante apud hebreos oleo in hoc ipm soleniter psecrato vncti sunt xpi: z siue reges: siue pphete: siue etiā pontifices p hoc fuerint instituti nullus tñ ipsoz vel genti vl' discipul' aut sectatoribz ex suo vocabulo nomen dare potuit: z appellare discipulos xpianos: nisi hic solus q vere xps est: z no oleo hūano sed pmo spū punctus. **H**ic sectatorū suoz ppos: z vniuersam p totū munduz sul nois gentem ex veri xpi vocabulo appellari fecit p henni noie xpianos. **S**i igitur vnde genus ducat xps requiris: z ei auctore rimaris q auctor ē oim: audt qd oracula diuina p david magnificentissimū yatem ex psona ipsius sumi patris loquāt. sicut z paulo supius mēorauimus de ventre inquit ante luciferu genui te. **E**t q̄uis ventris appellatio in eo q recte incorporeus crediti uenire minime videat tamen tropicis ac mysticis legibz: hoc est qd indicat q no extrinsecus z aliunde sub

stituerit filiū pater: sed ex semetipso. ac si dici potest de interioribz suis: vt hoc ipm sit ille qui natus est qd est ille qui genuit. **E**t ne adoptiōis lege extrinsecus videat assumptus: sed q̄tu appellatio ventris intelligi suggerit: salua reuerentia incorporeitatis: intrinsecus editus designet veritate nature. **Q**uero ait ante luciferu: ante mūdi z ante totius creature designat intuitū. **D**istinctio sane inter verū xpm z imaginarios illos q pus pcellerant que habeat: euidens hoc iudiciū dat: q illi piores xpi nulli pene nisi genti pte cogniti sunt. huius aut veri xpi no solū nomen: sed z potestas z regnū p oēs nationes et p vniuersum orbem terre diffusum ē: no sola cognitione vocabuli: sed z diuinitatis cultu ac religionis reuerentia psecratū est. **I**n oī nāqz terra taqz verbū z sapia patris: tanqz deus z dñs iesus xpus colit z adorat. sicut diuinum de eo pnūciauit eloquū dicens: qz in noie dñi omne genu flectat celestiu terrestriu z infernoz. z oīs lingua p̄fiteat: quia iesus in gl'ia est dei patris. **U**nde no solū potestas eius z regnū: sed z affectus z amor tātus de eo creditū mentibz inoleuit: vt etiā aīas ponere p noie eius z ceruices suas psecutorū gladijs obūcere no morent: dūmodo sacrosancta apd eos nois eius fides z reuerentia p̄seruet. **H**ec interim nobis necessario narrationē rez pcellerint quā p̄e qui institutumus: in quibz ostendat nomē xpi iesu dñi ac saluatoris nostri: no non el le appellatiōis alicuius: aut ex carnali natiuitate: sed a deo ipso originē ducere. **Q**u aut recentis vocabuli xpianoz gens videtur: z ritus obseruantie eius nup exortus: quid etiā hec ipsa nouitas in se vetustatis p̄tineat ostēdemus. **A**ntiquissimū p omibz fere gentibz hebreoz genus haberi puto: qd nulli dubitandū videatur. z q apd ipsam gentē secretior qdaz religionis cultus z obseruantia: diuinis mandata voluminibz p̄tinet. in quibus etiam de nonnullis iusticia z pietate p̄ditis viris referit. **Q**uibusdā qdem qui z ante diluuiū fuerūt: alijs aut z post diluuiū. in quibus de noe atqz eius filijs omīqz p̄ sapia scribit. z vsqz ad **A**braam p̄tendit: quem

parentē gentis hebreoz. constat existere. **O**mnes ergo illos q̄ ab Abraam sursum versus vsq̄ ad pm̄ū hoīem generationis ordine p̄scribunt. etiam si nō noīe: rebus tñ̄ et religione xp̄ianos fuisse: si q̄s dicat nō mibi videt̄ errare. **C**ū em̄ nomē xp̄iani h̄ indicet q̄ xpo q̄s credens p̄ eius doctrinā fidem pietatē ac iusticiam teneat: et studijs diuine inheret sapie: atq̄ omne qd̄ ad virtutē p̄tinet exequat̄. **S**i in quaz hec sunt que vocabulo xp̄iani noīs indicant: et vere eū religionis sectatorem designant: hoc erant etiā illi sancti de q̄b̄ sup̄ diximus viri q̄ xp̄iani nunc esse p̄f. tenent. neq̄s em̄ aut corp̄alis eis inerat circumcisiō: aut obseruatio sabbati. sic nec nobis q̄dem aut vlla de ciboz obseruatione religio: vel cetera que posteriorib̄ p̄ moyzē figuratim magis ac mystice obseruāda tradunt̄. **C**ū igit̄ absq̄ om̄ib̄ his obseruatiōib̄ fuerint religiosi illi quoz sup̄ meminimus viri: secuti aut̄ sint fidem ei⁹ que nos nūc sequimur xp̄i. que frequenter apparuisse eis: et edocuisse v̄l monuisse ea q̄ ad fidem et pietatē p̄tinent: in superiorib̄ approbauimus: quō dubitabit̄ ab illis cepisse: et ab illis esse deductā huius gentis originē: q̄ et eundem deū auctore et duce vite sequebant̄: et in illi religionis obseruantia p̄sistebant. **I**ntantū deniq̄s hec in illis p̄missa et p̄formata religio est: vt ne ipso q̄dem noīe: qd̄ certe solū differentia facere videbatur: habeant̄ alient̄: sed et ipsos iam tunc nō solū xp̄ianos: sed et xp̄os esse appellatos diuina testant̄ eloquia. **D**icit em̄ d̄ illis ex p̄sona dei ad alienigenas gentes. **N**olite tangere xp̄os meos: et in p̄phis meis nolite malignari. **H**ec cuz de abraam vel de his q̄ p̄ illud tēpus ad dei cultū. p̄tinebant dicta referant̄: euidentis sume et luce clarus in ipsis et añ ipsos xp̄ianoz gens que iam tunc fuisse: et omnē tenuisse pietatis ac religionis obseruantia designat̄: quā nūc p̄ aduentū carnalis p̄sentie xp̄i p̄ om̄s gentes cōiatam: et ocib̄ impartitā nationib̄ constat: quo sapientie pietatisq̄ thesaurus q̄ velut intra angustū p̄clauē p̄ raris quibusq̄ cultorib̄ tenebatur: vniuersum mundū fidelis ac religiōis p̄fusione ditaret: et q̄ pus v̄ritim p̄bebat

nūc simul et subito gentilib̄ integris et populis ac nationib̄ ingerat̄. **Q**uō ita futurū diuina inspiratione p̄spiciens q̄dē ext̄m̄us p̄phetaz: stupore mentis attonitus cū admiratiōe exclamat et dicit. **Q**uis audivit talia: et q̄s locutus est ita: **S**i peperit terra in vna die: et si genita est gens de semel. **E**t item in alio loco de his ip̄is q̄s sermo diuinus gentē simul p̄turiendā esse p̄dixerat: contestat̄ et dicit. **H**is autē qui seruient mibi vocabit̄ nomē nouū: qd̄ benedicet̄ sup̄ terras. **Q**uō aut̄ ita nomē nouū q̄s xp̄ianoz vocabulū gentib̄ datum est. **N**ouū autē dicit nomen: nup̄ dispersum: nō nuper inuentū. **V**erum et hoc ip̄m ita futurū: et hanc benedictionem noīs ac fili dei omnib̄ esse gentib̄ largiendā: nequa q̄s diuina oracula siluerūt. **D**e ip̄so namq̄ abraam cum adhuc esset in p̄pucio constitutus: dicit sermo diuinus. **C**redidit abraham deo: et reputatum est ei ad iusticiam: et amicus dei appellatus est. **C**redidit disse igitur ei que apparuisse frequenter et instruisse eum: que ad pietatem et religionem pertinent supra edocuumus: christo scz per quem omnia constare que gesta sunt vel gerenda sepe probatum est: a quo etiam ad ipsum abraham responsa huiuscemodi deferuntur. **E**t benedicentur (inquit) in te omnes tribus terre. **E**t iterum. **F**aciam te in gentem magnam et multam: et benedicentur in te omnes gentes terre. **I**n quo euidenter exprimitur q̄ ille cultus atq̄ illa fidei gratia: que tunc Abrahe et paucis illis: qui ad id temporis fide et pietate insignes erant concedebatur: postmodum per omnes gentes ac per omnes terras esset benedictionis titulo per diuinam gratiam largienda. **C**ertum namq̄ est q̄ sicut ille credens ei qui sibi apparuit iustificatus est: et patris superstitionibus repudiatis ac spreptis: dei veri precepta fide atq̄ operibus executus est: et per hoc ei dicitur: quia benedicentur in te omnes tribus et omnes gentes terre. **I**ta et christiani fide atq̄ operibus id agant: vt paterne superstitionis errore depulso: sequantur deum quem secutus est Abraham. **U**t ex simili fide eius iustificentur: sicuti in

Ecclesiastice hystorie

stificatus est abrahā. Quid igitur obstat: ut nō vna atq; eadē religionis obseruantia deputet in his in quib; vnā atq; eandē fidei atq; opē esse constat formā: et iō nō nouella neq; pegrina est xpianoz religio vel nup exorta. Sed si fas est libere iudicare qd̄ verū est: p̄ma oim atq; ab ipsa sil' mūdi origine ac natiuitate descendens: eodē xpo deo doctore et institutore: iā inde ab initio spēm formāq; suscipiens. Et de his q̄dem ista sufficiāt. Verū postea q̄ sequent' ea que hystoricā narrationē debuerant antequā p̄missimus: superest iā vt a corpali p̄ntia dñi et saluatoris nr̄i: et his q̄ deinceps gesta sūt, velut itineris nr̄i agrediamur exordiu: Ip̄m oīpotentē p̄bi patrē deū: sed et ip̄m cui' res gerit' iesum xpm dñm et saluatorē nostrū: celeste dei p̄bi adiutorē et auctorē narrationis nr̄e p̄cib; inuocantes.

De tpe natiuitatis xpi fm carnem.

Capitulum II.

Istius secūdo et quadragesimo imperij cesaris augusti anno: ab egypto p̄o subiugataz Anthoñij et Cleopatre interitu in quē nouissima Ptholomeoz apud egyptū regna ceciderunt. Octauo et vicesimo anno dñs et saluator nr̄ iesus xps p̄ma adscriptioe census Cyrino Syrie p̄sidente: fm ordinem totius p̄phetie: q̄ de ipso p̄dicta est: in bethleem iude opido nascit'. Hunc autē cyrini t̄pib; habitū censum: etiā Josephus illustri hebreoz hystor:ographus memorat: annectens huic narratōi etiā galileoz heresem iisdem exortā esse t̄pib;. De qua apud nos lucas in actib; ap̄loz meminit his verbis.

De Juda galileo: et theoda.

Capitulum III.

Post hunc inquit surrexit Judas galileus in dieb; p̄scriptioe census: et auertit pplm post se. Sed et ipse perijt: et oēs q̄ credebant ei dispersi sunt. De his autē ipsis Josephus (de q̄ sup̄ diximus) i hystoria sua octauo decimo antiq̄tatū libro hoc mō mēorat. Cyrinus autē vir vnus ex p̄sensu curie romanē p̄ singlos magistratus vsq; ad gradū p̄solatus ascendens: ceterz q̄z honora-

bilis cū paucis Syriā venit: a cesare ius dare gētib; missus: et censor simul p̄mo nioz futurus. Et post pauca ait. Judas p̄o gaulanites vir de ciuitate gamala sarduchū quendā phariseū assumens magnope nitebat sollicitare plebem: asserens eis q̄ ascriptio census nihil aliud q̄ apris simā imponeret fuiturē: sil'q; cohortabatur gentē suā ne pderet libertatē. Sed et in se cūda hystoria iudaici belli de hoc t̄pō hec scribit. Quo in tpe inquit vir quidam galileus iudas noie ad dissensionē pplos cogebat: pessimū fore eis p̄suadēs si acq̄iescerēt soluere tributa romanis: et post deū mortale suscipent dñatū. **Hec Josephus.**

De herode q̄ ex alienigenis venit ad regnum

Capitulum III.

Post idē t̄pus herodes p̄mus ex alienigenarū genere ortus: regnū iudaice gentis obtinuit. Et in ip̄o cōplet' p̄phetia quā moyses ante p̄dixerat: q̄ nō deficeret p̄nceps ex iuda: neq; dur de femorib; eius: vsq; q̄ veniret cui repositū est. de q̄ etiā p̄nūciat idem moyses: q̄ et ipse sit expectatio gentitū. Imp̄fectus nāq; hui' p̄lagij p̄debat euentus: donec sub p̄rie gentis p̄ncipib; regenerēt: q̄ incipientes ab ip̄o moyses qui hec p̄dixerat vsq; ad augusti imperiū perdurāt. Quo in t̄pē p̄mus (vt sup̄ dixi) Herodes externi generis vir: a romanis iudeoz suscepit p̄ncipatum. Qui herodes fm ea que Josephus tradit ex Iudumeoz gente paternū genus: ex arabū p̄o materni sanguinis originem deducebat. Africanus autē q̄ et ipse p̄cipuus in hystor:ographis habet: aut inquit q̄ de eo diligentius explorarūt: antipatrē quendaz patrē esse herodis ascalonite: q̄ et ipse fuerit herodis cuiusdā filius templi apollinis editū. Hic antipater ab idumeis latronib; captus: admodū puer p̄māsit euz p̄donib; p̄ eo q̄ pater eius rei familiaris inopia filiū redimere nō valeret. Verum puer latronū vita et morib; institut': post modum Hircano cuidā iudeoz pontifici familiaris efficitur: ex quo nascit' herodes hic: qui saluatoris temporibus fuit. **Hec africanus.**

Herodis tpe interrupta sit regū successio fm Danielis pphetiam.

Capitulū, V.

Istur cū in boiem externe gentis iudeoz deuenisset imperiū iminebat sine dubio etiā illa pphetias p̄dicta vocib expectatio gentiū. Quippe cū defecissent apud eos ab origine ipsius moysi ceptra p̄ncipiū regūq̄ successio. Prius em̄ q̄ in captiuitate babilonie ducerent: regnauit apud eos saul primus et inde dauid. Nam ante reges a iudicib̄ regebant: q̄ post moysen et Iesum successorem eius gentis illius tenuerant p̄ncipatū. Post reditū vero d̄ babilonia non defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta. Per pontifices etenim reū summa gerebat: donec Pompeius romanorū magistratus adueniens: hierosolimā urbem q̄dem romanis armis oppugnaret et caperet. Sancta quoq̄ et sacratissima queq̄ tēplū pollueret: ita ut ne ab ip̄is q̄dem abditis ingressum t̄paret hostilem. Cum vero qui p̄ auitā successione p̄ idē t̄pus regno simul et pontificio fungebat Aristobolū noīe vi nctū cum liberis romanā misit: Hircano fratri eius pontificatum relinquens. Omnē vero iudeoz gēte ex illo tpe tributariā romano fecit imperio. Sed hircano in que vltimū iudeoz gentis pontificatus fuerat deuolutus externi generis vir herodes: p̄ senatuscōsulcū augusto imperante iudeoz gentis adipiscit̄ gubernacula. Sub quo iminēte iam saluatoris aduentu: etiā gentiū salus et vocatio expectata illa fm ea que p̄phete p̄dixerāt p̄secuta est. Ex quo vniq̄ tpe interrupta successione serie ducū vlt̄ p̄ncipum qui de iude femozib̄ descendebant: p̄sequētī rōne: ordo quoq̄ sacerdotū abanis et pants indeclinabilē currens repente p̄fundit. Habes et d̄ his idoneū testē ip̄m Josephū: q̄ indicat herodē post q̄ regnū sibi iudeoz a romanis p̄cessus ē nō tam fm generis ordine p̄stituisse pontifices: s̄ ignobilib̄ quibusq̄ sacerdotia p̄misisse. Similia quoq̄ in sacerdotib̄ ordinandis egisse etiā successorē eius Archelaum refert: post que iudeoz impe-

riū dicit recepisse romanos. Idē ipse Josephus indicat: q̄ etiā sacram veitē pontificis sumi herodes obclusam sub signaculo suo tenuerit, nec vniq̄ pontificibus vsum eius: potestate p̄miserit. Hoc idē et successor eius archelaus. Hūc et romani post ipsos morem pontificalis inuirtē tenere. Hec autē dicta sunt nobis ap̄ probare volentib̄ veritatē p̄pheticę que in aduentu dñi nostri et saluatoris impleta est. Sed et apud Daniele p̄phetā cui denter numerus septimanarū: qui vsq̄ ad xpm̄ ducem futuris designat impletus est. De quib̄ in alijs locis exposuimus. Post quaz septimanarū p̄sumationē abolendū esse crisma: qd̄ apud iudeos sacratissimū seruabat: idē p̄pheta designat. Qd̄ quidē manifestissime eo ip̄o tpe quo dñs noster iesus xpus aduenit p̄bat impletū. Hec autē a nobis p̄necessario relata: ad ostendendā veritatē tēporū teneant

Hec diuersitate generationū a matheo et luca conscripta: et que de his refert africanus.

Capitulū, VII.

Utrum qui de generationib̄ xpi varie nobis matheus et lucas euangeliste tradiderūt, et p̄tra rīa sibi a p̄ plurimis dicere putant, in q̄ etiam nōnulli fidelīū veritatis ignorātia cōmentā q̄dam p̄ suis quisq̄ opinionib̄ conant̄ adhibere: etiā de hoc hystoriam que ad nos vsq̄ deducta est in mediū p̄feramus. Africanus cuius sup̄ius fecim⁹ memorīa: scribens ad aristidem quēdam de euangelioz consonantia et de genealogijs que a Matheo et Luca diuerse referunt, ceteroz quidem op̄iniones p̄cul a veritate dei errantes coarguit. Ipse autē hystoriā quā compererat his ip̄is p̄tulit verbis. Apud gentē inquit israhel generationū noīa: nunc fm nature: nunc etiam fm legis ordinem numerant. Nature quidem successiones habent: que ex seminibus vel sanguinibus veritate descendūt. Legis autē: si quis filius alio generante substituitur sub noīe fratris defuncti sine liberis. Cum em̄ resurrectionis inter eos spes necdum fuisset accepta: p̄ hec resur-

Ecclesiastice hystorie

rectionis quandā imitabant imaginem: uti ne nomen generis vicio sterilitatis aboleret. **C**uz ergo huiuscemodi apud eos generationū ordines fuarent: ut quidam ex ipso germine: quidā ex substitutiōe ab alijs generati: alijs filij legis bñficio deputarent: a singulis euāgelistaz vtriusq; modi cōmemorata successio est. id est ut alter eoz eū qui genuisset. alter p̄o eū qui quasi genuisse videret exponeret. **E**t ita fit ut neutz euāgeliiū mentiat: dū aliud nature ordinē. aliud p̄o legis exequitur. **R**ecōiunctū nāq; sibi est inuicē genus et illud qd̄ p̄ salomonē: et illud qd̄ p̄ nathā deducit: p̄ legales substitutiōes que fiebant his qui sine liberis decidebant: et p̄ secundas nihilominus nuptias q̄b; vnus atq; idē alijs p̄entib; p̄genitus alioz esse filius videbat. **E**t ita fit: ut vtraz narratio gñationū vsq; ad ioseph verissimis lineis deducat: diuerso quidē: sed satis explorato ordine designata. **U**t aut̄ clarius fiat qd̄ dicit̄ ipsas generationū consequentias enarrabimus. **A**d dauid p̄ salomonē generatio quā dīnumerat mathe⁹ tertiu a fine facit mathan q̄ dicit̄ genuisse Jacob patrē ioseph. **P**er nathā vero de dauid lucas generationū ordinē texens: tertiu nihilominus eiusdē loci facit melchī. **D**icit̄ enī ioseph qui fuit heli. q̄ fuit melchī. **N**obis ergo iminet ostēdere quōd ioseph q̄ dicit̄ s̄m matheū quidē patrem habuisse Jacob q̄ deducit̄ p̄ salomonem s̄m vero lucam heli q̄ deducit̄ p̄ nathan. **U**terq; isti ipsi: id est iacob et heli q̄ erant duo fratres: habentes alius q̄dez mathā alius aut̄ melchī patrem: ex diuerso genere venientes etiā isti ioseph aut̄ esse videat̄. **E**st ergo modus iste. **M**athan et melchī diuersis t̄pib; d̄ vna eadēq; vxore Eschanōie singulos filios p̄crearunt. quia mathan q̄ p̄ salomonē descendit vxorem prius acceperat: et relicto vno filio Jacob noie defunctus est. **P**ost cuius obitū qm̄ lex viduam alij viro nō vetat nubere: melchī qui p̄ nathan genus ducit: cui esset ex eadem tribu sed nō ex eodem genere: relictam mathan accepit vxorē. ex qua et ipse suscepit filiu noie heli. **P**er quod ex diuerso patrū genere efficiunt̄ iacob et heli vtrius

rini fratres. quoz alter. id est Jacob fratris heli sine liberis defuncti vxorē ex mādato legis accipiens genuit ioseph. **N**atura quidē germis filiu suū. p̄pter quod et scribit̄ Jacob aut̄ genuit ioseph. **S**ecūdu vero legis p̄ceptū heli efficit̄ filius cuius iacob: quia frater erat: vxorē ad suscitandū fratri semen acceperat. **E**t p̄ hoc rata inuenit atq; integra gñatio: et ea quā matheus enumerat dicens. **J**acob aut̄ genuit ioseph: et ea quā Lucas cōpetenti obseruatione designat dicens. q̄ putabat̄ esse filius ioseph q̄ fuit Jacob. **Q**ui et ipse subsonante eadē distinctione heli esse filius putabat̄ q̄ fuerat melchī. q̄ legales hanc successiōne que velut adoptione q̄dam erga defunctos constat: magis q̄b; germis veritate cōpetenti satis p̄ hoc designauit iudicio. obseruans euāgelista ne omīno in huiuscemodi successiōnib; genuisse aliq̄ue noiaret: p̄ qd̄ digna distinctione non descendens sed ascendens vsq; ad adam: et ad ipm vsq; puenit deū. **H**ec aut̄ nō nobis ad subitū reperta: aut absq; vllis auctorib; cōmentata sunt. **S**ed ipsi hec saluatoris nostri s̄m carne p̄pinq; seu studio tanti seminis demonstrandi siue edocēdi que s̄m veritatem gesta sunt tradiderunt. **A**ddentes etiā hoc q̄ cum ydumei latrones ascalonitane ciuitati irruentes: et de apollinis templo quod muro vrbis adherebat: cū ceteris spolijs etiā antipatrem herodis cuiusdam editū filiu captiuū diripiissent: accidisse postmodū ut ad amicitias hircani pontificis antipater p̄ueniret. **C**uius p̄ncipatū q̄ in q̄ plurimis fuisset defuncto eodem hircano herodi filio suo a romanis p̄ ambitionē regnū iudee gentis acceperit. **V**erū hec et in alijs grecoz hystorijs designant̄. **S**ed illud p̄cipue supradicti viri memorie tradiderunt q̄ per idem tempus om̄s hebreoz generationes descripte: in archiuis tēpli secretorib; habebant̄. **I**n q̄b; etiā alienigenarū q̄rūue p̄tinebant̄ origines. sicut et achior ex amonitis: et ruth ex moabitis: alij etiā ex egypto q̄ dicunt̄ israhelitis esse cōmixti. **V**erū herodes cū summā potestatem teneret: videns q̄ huiuscemodi generis iudicia si p̄maneret: obfuscationis sibi plis

mū querent: ignobilitatis sue conscien-
tia exagritatus: om̄s libros in quibz scri-
ptio generis habebat iussit incendi: est
mans se nobilē videri posse: si nouicius
esse ⁊ aduena israelitici generis nullis cō-
scriptionū fastibz v̄geret. Verū fuere tū
pauci diligentes ⁊ studiosi viri: q̄ vel de
scriptos ex pte aliqua huiuscemōi libros
domi h̄rent. vel etiā memoriter auite or-
dine psapie retinerent. p̄cipue q̄s demiss-
sa a paulis nobilitas cōmonebat. Ex q̄bz
fuerūt ⁊ h̄j q̄s paulo ante mēorauimus
desposyneo. ad est eriles: vel dñici appel-
lati: p̄pter p̄p̄nquitatem generis xpi: q̄ et
nazarei fuerūt ex vico cocchaba iudeoz.
quibz p̄ oēm regionem circūeuntes: ordi-
nem supradicte generationis: partim me-
moriter: partim etiā ex diez libris: inq̄ntuz
erat possibile p̄docebant. Quibz ita a no-
bis (inquantū diligentia potuit) p̄scruta-
tis: euidentissime euangelioz p̄ hec verit-
tas declarā. Hec sunt que ab affricano
didicimus. Hoc itaqz mō in Joseph pa-
trū generatione deducta dubitari tā non
pōt dem tribz extiterit. Si quidem fm̄ legem
moysi nō licebat in diuersas tribz nupti-
as p̄misceri. Sed vni ex eodem populo
atqz ex eadē familia innupta p̄cipit copu-
lari: vt ne p̄mixtione cōiugij etiāz sorz he-
reditatis deducat in dubiū: ⁊ de alia tri-
bu ꝓtra fas ad aliam transferat. Sed de
his satis dictum est.

De nece infantū apud bethleem ⁊ ma-
goz presentia.

Capitulū. VII.

Cristo igit fm̄ p̄phetie fidē na-
to in bethleem iude: p̄ibz sup̄-
dicti herodis de orientis partibz
aduentantes q̄dam viri ex magoz gente
p̄cunctant ab herode vbi nā esset rex qui
nup̄ natus est iudeoz: affirmātes vidisse
se stellam eius in oriente q̄ sibi etiā dur-
tineris extitisset: cām vero tante p̄peratio-
nis adorandi ac venerandi nuper editi re-
gis esse. Quibz ille auditis incredibiliter
deterret: verens ne status sui p̄clitaretur
imperij. Accersitis ergo legis doctoribz
p̄cunctant vbi nā xpm̄ nasci sperarent. vt
vero ex michæe oraculis locus natiuitat̄

eius apud bethleem designatus est. vno
p̄cepto rex om̄s lactantes pueros: nō so-
lum apud bethleem: sed ⁊ in om̄ibz eius
finibz a bimatu ⁊ infra fm̄ t̄ps qd̄ explo-
rauerat a magis interim iubet: si quō eti-
am iesum cū equis possit extinguere.
S; p̄uenit regis insidias puer ab duct⁹
in egyptū: pentibz de dolo regis angelo
p̄nunciante cōmonitis.

De cruciatibz ipsius herodis q̄ necari
iussit infantēs.

Capitulū. VIII.

Verū hec etiā sacris euāgelij
vocabz edocemur: sed ope p̄cū
est crudelitat̄ herodis in xpm̄
⁊ coequos ei⁹ videre mercedem. Sta-
tīm nāqz nec mora vltio in eū diuina con-
uertit̄: q̄ nō solum p̄ns inferret exciū: ve-
rū etiā q̄bz post interitū supplicis esset ex-
cruciāndus ostenderet. Longū est si p̄spe-
ritates imperij eius: q̄bz ad illd̄ t̄ps vsqz
potens pollebat: domesticis referam cla-
dibz obscuratis: ignominia m̄imonij su-
nera liberoz: quoz tū ipse extiterit p̄ici-
da. Sorozis etiā p̄p̄nq̄rūqz oīm si exeq̄r
clades: tragedia magis q̄z hystoria textū
debet. De q̄bz tū si q̄s scire vult Joseph⁹
plenius refert. Igit̄ cū p̄ sacrilegio qd̄ in
saluatore cōmiserat: ⁊ scelere qd̄ in equos
eius pegerat: vltio eū diuina purgeret in
morte: quē dederit exciū nō puto indeco-
rū: si ipsius Josephi in septimodecimo li-
bro antiquitatū hec referentis finonibz
explicemus. Herodē inquit porro ama-
rior indies morbo v̄gebat: supplicia com-
missi paulo ante sceleris expetens. Len-
to nāqz igne extrinsecus i sup̄ficie corpis
v̄gebat. Intrinsicus v̄o vastū ꝓdebatur
incendium. Quidditas inexplēbilis semp̄
inerat c̄sibi. nec tamen satiari vnqz rabi-
dis incitata faucibus valebat in gluues
intestina intrinsicus vlceribus obsepta:
doloribus quoqz colū q̄s maximis crucia-
batur. humor liquidus ⁊ luridus erga
pedes tumidos oberrabat: ⁊ ab inferiori-
bus partibus pubetenus tumore disten-
tus. Sed ⁊ verenda eius ipsa putredine
corrupta scatere vermibz ceperūt. Spūs
q̄z incredibilis inflatio: ⁊ tentigo obscena
satis ⁊ execranda. His aut̄ oibz doloribz

Ecclesiastice hystorie

fetor dñs: vel ex mēbroz putredine: vel ex respiratiōe anhelitus reddebat. Ita ex omī pte cruciatibz fessio nulle sufficere vīs res ad tolerantia poterant. Dicebant ergo hī quibz diuinandi peritia est: has diuinitus penas ab impatore deo ob multa eius impietate et crudeliter gesta deposci. Hec q̄dem in supradicti hystoria libri refert vīr. de quo paulo ante memorauimus. Sed et in secūdo libro idē hystorographus similia nihilominus de eodem scribit. hoc modo dicens. Post hec vero omne corpus eius morbo inuadens: diuerso sibi met eū corruptele genere vendicabat. Febri nāq; vna pte lenta verabat. prurigo ex alia pte intolerabilis p omne corporis diffusa supficiez. colli quoq; creberrim⁹ dolor. pedes pubetenuz hydropis obsederat tumor. Merenda corrupta putredine et scamentia vermibz horrefcebant. Inflationes etiā tormosi spūs. et crebra suspiria nullis admodū pducta visceribus: ita vt diceret a vātibz nō morbi corporis hec: sed diuine vltionis esse supplicia. Quisq; cū tot morbis etiā ferualibz vigeretur: tā spem adhuc viuēdi gerens de medelis ac remedijs cogitabat. Deniq; transito iordane aquis calidis q̄ apud calleroen sunt vtebatur. que etiā potantibus cōmode dicantur. Vsum est autē medicis etiā oleo calido omne corpus fouendū. Cūq; depositus fuisset in huiusmodi fomento: ita resolutus ē omnibz membris vt etiaz oculi ipsi e suis sedibz soluerent.

De crudelitate herodis quā mortē sue tempore perpetravit.

Capitulum. IX.

Reportatur et in iericho: et famulorum planctibus admonitus: ubi salutem desperare cepit: militibus q̄dem quinquagenas dragmas diuidi iubet. ducibus vero et amicis suis plurimū pecunie largitur. Ipse vero furore iam plenus et ipsi (vt ita dicam) mortis minitās fert in facinus execrabile. Et tē ex singulis quibusq; vicis vlt castellis: si q̄ nobiliores et p̄marij erāt viros ex omī iudea ad se colligit: et recludi iubet: in

loco qui dicitur hypodeomus: accersita tñ sorore sua salome atq; eius viro nomine Alexa. Noni inquit iudeos de meo intuitu gauisuros. Sed potero habere lugētes et exequias honorabiles ex plangentū multitudine: si volueritis vos meis parere p̄ceptis. Hos omīs quos in custodia habere iussi tot⁹ iudee nobiles viros statim vt ego spm̄ exalauero interficite: in hīp̄m militibz p̄paratis: vt omnis iudea et oīs domus etiā inuita defleat obitū meū. Et post pauca idē Josephus ait. Rursus autē nā et cibi auiditate: et tussis cōuulsioe distendebat. Cum ex dolorz violentia tā vite exitum adesse sensisset: malo accepto cultz poposcit. Solebat em̄ p semetipm̄ purgati sic pomū atq; incisuz edere. Tūc deinde circūspectans ne quis esset q̄ p̄beret eleuauit in semetipm̄ dextrā: ictūq; librauit. Adhuc idem psequit scriptor: q̄ paulo anteq; nouissimū spm̄ redderet terrū post duos quos ante necauerat filij suū p̄ceptis impijs ingulasset: atq; ad vltimā lucē sicut nō absq; maximis doloribus corporis: ita etiā ne absq; partecū dij piaculis aufugisset. Talis igit herodis exitus finis: quo digna supplicia sceleris qd̄ in bethleem erga puulos gesserat et p̄ insidijs dñi nostri ac saluatoris exactus est.

De archelai regno post herodem.

Capitulum. X.

De successione vero eius hystoria nos euangelica perdocet: q̄ posteaq; p̄ angelum cōmonit⁹ Joseph: sublato puero et matre eius de egypto redijt ad terram iudeam. Audies (inquit euāgelista) q̄ Archelaus regnaret pro herode patre suo: timuit ire illuc. Cōmonitus autē in somnis abiit in ptes galilee. Huc autē euangelice veritatis cōsona scribit etiam supradictus hystorographus: diligenter hec exequens: quō ex testimonio herodis patris sui: adiuuante etiā cesare augusto regni iudeozū successor: extiterit Archelaus. et vt post decem ānos ipertio deuolutus sit: atq; philippus et herodes iunior frater cum Isanīa in tetrarchias diuisum iudee regnum regebant.

Quod falsa esse acta que Iudei pferunt etiam Josephi testimonio ex consonatione temporum quincant

Capitulum XI.

Idem quoque ipse hystoriarographus in octauo decimo libro refert duodecimo anno tiberij cesaris: quod augusto septem et quinquaginta annis principatu potito successerat: pontium pylatum iudee procuracionem suscepisse: atque inibi per decem et uniuersos annos usque ad ipsum pene finem tiberij perdurasse. Et quibus omnibus signum impudens euidenter arguit actor: que recenti confecta plasmate aduersus christum dominum pferunt. in quibus primo omnibus ipse eius ratio coarguit falsitatem. Quarto namque consulatu tiberij quod consulatus septimo anno imperij eius fuit: placuli in saluatore rem commisi tempus falsa hec acta prescribunt. Duo in tempore euidenter ostenditur: ne misissus quidem adhuc ad iudee procuracionem pylatus: secundum Josephi probatissimi hystorici testimonium: quod plenissime designat duodecimo anno tiberij cesaris iudee procuracionem suscepisse pylatum. Consonant autem in his cum hystorico euangelista concordat: quod duodecimo dicens anno tiberij cesaris in quo quartus erat pylati procuracionis annus. cum etiam iudee tetrarche haberent herodes et lissias et philippus: dominum et saluatore re nostrum iesum christum fuisse annorum triginta quatuor ad iohannem baptizandus aduenit. Tunc etiam initium euangelice predicacionis instituit.

Quia pontifice Anna usque ad Caypham quatuor pontifices fuerint: et singulis annis administrauerint pontificatum: in quibus predicatio christi completa est.

Capitulum XII.

Refert autem eum diuina scriptura omne doctrine sue tempus exegisse sub pontificibus anna et caypha: quod scilicet anne pontificatus tempore incipiente docere ceperit: et usque ad initium cayphe pertenderit. In quibus spatijs vix totum quatuor conclusum annis. Legalibus porro preceptis iam per illud tempus vi et ambitione cessantibus nulli quippe pontificatus honore vite vel generis merito reddebatur. Sed romana potestate: alijs nunc: item alijs summa sa-

cerdotij prestabat: ita ut annis iam successione mutarentur. Denique idem Josephus refert: quatuor per ordinem usque ad cayphan pontificatus officio post annam esse profunctos: his verbis scribens. Valerius gratus anna sacerdotio deturbato: ismahel pontificem designauit filium bafii: sed et hunc non multo post abiciens: Eleazarum anante pontificis filium pontificatum subrogauit. Post annum vero etiam hunc arceus officio: et Simoni cuiusdam cayphi filio pontificatus tradidit ministerium. Duo non amplius etiam ipse quod uniuersus anni spacio profunctus Josephus cui et cayphas nomen fuit accepit successor: Ac per hoc omne tempus quo dominus et saluator noster in terris docuisse prescribitur: intra quadriennij temporis spacia coartat. in quo quatuor iste quas Josephus memorat successiones pontificum describunt vix per annos singulos ministrare. Consonanter igitur secundum ea que Josephus scribit cayphan pontificem anni illius quo saluator passus est: etiam euangelij scriptura designat. Igitur dominus et saluator noster non multo post initium predicacionis sue duodecim ex omnibus discipulos assumpsit: quos et ceteris sectatoribus suis preferens specialiter quodam electionis privilegio apostolos nominauit. Cuius nominis virtus missos indicat. Sed et alios post hos elegit septuaginta: quos et ipse binos per loca singula et vrbes ad quas ipse accessurus erat premissit.

Que baptista iohanne testimonium Josephus: et quod asserit eum iustum fuisse: et ob eius necem vindictam in iudeos esse propositam.

Capitulum XIII.

Utrum breui interfecto tempore iohannes baptista ab herode filio herodis capite punxit. De quo et in euangelijs quidem refert. Concordi vero testimonio etiam Josephus de his scribit. notariam etiam de herodiade commemorans: velut de coniugio fratris philippi uiuentis uiolenter abstracte: et suis ab herode incestis nuptijs sociate: propria et legitima vxore depulsa. Quam herodiadem filiam dicit fuisse arethe regis arabie. propter quam etiam iohannem baptistam ab eo commemorat interemptum. Bellum quoque exortum

Ecclesiastice hystorie

inter arethā dicit et herodē: tanq̄ ob igno-
miniā filie vindicandam. In quo bello
exercitum refert herodis extinctum. **H**ec
autē ei omnia accidisse ppter placulum qd̄
in necem Johis admittit. Idē quoq; Jo-
sephus iustissimū super om̄s Johem fu-
isse: fm̄ euangelioꝝ fidem: et ab herode p-
pter herodiadē capite cesum refert. ppter
quā etiā regno eū cōmemorat depulsum
atq; in exiliū apud viennā gallie vrbem
trusum. **H**ec in octauodecimo antiquita-
tū libro: his ipsis quibus infra adnota-
tū est syllabis scribit. Quibusdam autē in-
quit iudeoꝝ videbatur ideo perisse hero-
dis exercitum q̄ in eū satis iuste vltio di-
uina cōmota est p vindictā Johis: q̄ vo-
cabat̄ baptista: quē puniuit herodes viz
valde bonū: qui p̄cipiebat iudeis virtu-
ti operam dare. iusticiā inter seinuicē cus-
todire. et in deū suare pietatem. p̄ baptis-
mū in vnum colre. **H**oc em̄ pacto baptis-
mū acceptabile fore: si nō solum ad ablu-
enda peccata sumat̄: verū etiā ad casti-
monia corporis atq; ad animē iusticiam
purificationēq; seruet: om̄q; pariter vir-
tutū: velut signaculum et custodia quedā
fidelis habeat̄. **H**uc cum ab eodem p̄ pre-
cepta huiuscemodī docerent: atq; ad au-
diendum eū per plurimā multitudo con-
curreret: veritus herodes ne forte doctri-
ne eius psuasione ppli a suo regno disce-
derent. **V**idebat em̄ q̄ preceptis eius ac
monitis obedire in om̄ib; plebs esset pa-
rata) melius credidit priusq; noui aliqd̄
fieret: anticipare hoīem nece: q̄ postmo-
dū turbatis rebus seram penitudinē ge-
rere. **E**t sola igitur suspitōe herodis vīn-
ctus in castellū macheronia abducitur
iohānes: ibiq; capite obrūcatur. **H**acte-
nus de Johē. **S**ed et de saluatore nostro
dño in eisdem hystoriaꝝ suarū libris ideoz
Josephus ita scribit.

Testimonū Josephi de christo.

Capit. XIII.

Erat autē iſdeꝝ tēporibus iesus
sapiēs vir (si tñ virū eū noiari
fas est) **E**rat em̄ mirabiliū ope-
rū effector: doctorq; hoīm eoꝝ qui liben-
ter que vera sunt audiūt. **E**t multos quib;
dem iudeoꝝ. multos etiā ex gentilib; si

bi adiunxit. **C**hristus hic erat. **H**unc ac-
cusatione p̄moꝝ nostre gentis viroꝝ: cuius
p̄latus in crucē agendū esse decreuisset:
nō deseruit eos q̄ ab initio eū dilexerant.
Apparuit em̄ eis tertio die iterum viuus
fm̄ qd̄ diuinitus inspirati. p̄phete: v̄l hec:
vel alia de eo innūera miracula futura eē
p̄dixerant. **S**ed et in hodiernū diē xp̄ia-
noꝝ q̄ ab ipso nūcupati sunt: et nomen p̄-
seuerat: et genus. **H**ec cū tpe hebreoꝝ scri-
ptoz olim suis libris inserta: tā de Johē
baptista: q̄ etiā de dño et saluatore nro
tradiderit qd̄ vltra effugit: q̄ exculatio i-
pudētib; et p̄fidis remanebit: q̄ minus de
falsitate gestoꝝ q̄ postmodū p̄sixerūt ap-
tissime contineant. **S**ed et de his ista suffi-
ciant. **A**p̄loꝝ autē dñi et saluatoris nostri
noīa que referant̄: ex ipsis euangelis oī-
bus palam est. **S**eptuaginta vero disci-
puloꝝ vocabula nusq; qd̄ de rep̄imus scri-
pta. **D**icit tñ vnus ex ip̄is esse barnabas
cuius etiā in actib; ap̄loꝝ mentio facta ē.
Sed et paulus nihilominus scribēs me-
minit eius. **D**eniq; ip̄m dicit esse qui cuius
sosthene et paulo corinthiis scribit. **A**le-
mens vero in q̄rto dispositioñū libro ce-
phe mentionē facit: de quo paulus dixit
Cum autē venisset cephas antiochia in
faciem ei restiti. et dicit eum vnū esse ex se-
ptuaginta discipulis cognōie petri aposto-
li. **S**ed et mathia ex ipsis esse dicit: q̄ p̄ in-
da ap̄loꝝ nūero subrogatus est: et eū q̄ cū
ip̄so est statutus ad sorte. **T**hathcum q̄z
vnū ex ip̄is fuisse tradit. de quo et hysto-
riā que ad nos vsq; puenit exponere ne-
cessariū duco. **N**am et plures q̄ septuagi-
ta fuisse discipulos saluatoris iuenies: si
obserues ea q̄ paulus indicat dicēs. post
resurrectionē apparuisse dñm p̄mū qd̄dem
cephe: postea illis vndecim: et post hos
amplius q̄ quingentis fratrib; sil. **E**t q̄bz
q̄sdam dormisse dicit: pl̄imos autē adhuc
pmanere eo tpe q̄ hec scribebat. **P**ost eti-
am dicit eū vsq; esse Jacobo: q̄ erat vnus
ex his q̄ fr̄es dñi appellabant̄. tñ deinde
tāq; p̄ter hos duodecim: ad eoꝝ tñ sil̄itu-
dinē fuissent alij qd̄ez apli sicut et tpe erat
Paulus: addit et dicit. **P**ostea apparuit
ap̄lis oībz: nouissime autē vsus est et mihi
Sed et de his ista sufficiant.

Narratio de abagaro rege: et exemplū
eplē Abagari ad dñm et dñi ad ipsum: et
eorū que consequenter de Syroz lingua
translata sunt.

Caplm. XV.

Narratio vero quā de Thatheo
pmisimus hunc habet modū
Dñi ac saluatoris nri iesu chri-
sti diuinitas cū p mirabili virtutis opere
p omnē locum celebraret: innūeros tam
de vicinis q̄ de peregrinis et longe posi-
tis: p remedioz et cure virtutibz inuitabat
si qui p̄cipue morbi alicuius egritudine
laborarent. Unde et rex q̄dam Abagar^o
noie gentis vltra eufraten posite p̄cipa-
tū nobiliter tenens: morbo quodā corpo-
ris irremediabili quantū inter hoīes: te-
nebat. Qui cū de noie iesu et d̄ mirabilibz
virtutū eius audisset: supplex ei p̄ epistolā
factus exorat: misso in rem homie diutini
morbi vinculis quibz tenebatur absolut.
Sed ad plens quidem a dño corpis ei⁹
cura differē. Dignus tamē efficitur rescri-
pto eplē saluatoris: in qua simul etiam p̄
mittit ei: q̄ nō multo post desiderij sui cō-
sequere effectū. Deniqz post resurrectioz
atqz ascensionem dñi ad celos: Thomas
ap̄lus ex cōmonitione diuina: Thatheū
q̄ndam vnū ex septuaginta discipulis ad
edissenā ciuitatē euangelistā et p̄dicatores
verbi dei emittit: simul et q̄ a dño p̄missa
fuerāt impleturū. Hec in archiuis publi-
cis edissene ciuitatis: in qua tūc sup̄dic⁹
Abagarus regnauit: ita descripta reperit
mus in his cartis q̄ gesta regis Abagari
suata antiq̄tus p̄tinebant. Et vt euidēs
dictoz veritas fiat: ipsaz exemplaria eplā-
rum ex syroz lingua translata ponemus.
Exemplar eplē scripte a rege Abaga-
ro vel thoparcha ad Iesum: et misse hie-
rosolimā p̄ annaniā cursozē. Abagarus
rebame filius toparcha iesu saluatori bo-
no qui apparuit in locis hierosolimoz sa-
lutem. Auditū mibi est et de te et de sanita-
tibz quas facis: q̄ sine medicamentis aut
herbis fiant ista p̄ te. et q̄ verbo tm̄ cecos
facis videre: et claudos ambulare: et lepro-
sos mūdas: et imūdos spūs ac demones
eijcis: et eos qui longis egritudinibz affli-
gunt curas et sanas: mortuos q̄z suscitās

15

Quis oībz auditis de te: id statū in aīo
meo vnū esse e duobz: aut qz tu sis deus
et descenderis de celo vt hec facias: aut qz
filius dei sis q̄ hec facis. Propterea ergo
scribēs rogauerim te vt digneris vsqz ad
me fatigari: et egritudinē meā q̄ tā diu la-
boro curare. Nam et illud cōperi qz iudei
murmurant aduersum te: et volūt tibi in-
fidari. Est autē ciuitas mibi parua q̄dem
sed honesta: q̄ sufficiat vtriscqz. Exēplū
rescripti ab iesu p̄ annaniā cursozē ad Aba-
garū thoparcham. Beatus es qz credi-
disti in me cū me ipse nō videris. Scriptū
est em̄ de me. qz hū q̄ me vidēt nō credēt
in me: et q̄ nō vident me ipsi credent et vi-
uent. De eo autē qd̄ scripsi tibi mibi vt veni-
am ad te: oportet me omnia p̄pter q̄ missus
sum hic explere: et postea qz cōpleuero re-
scripi me ad eū a q̄ missus sum. Cū ergo fu-
ero assumptus mittā tibi aliquē ex disci-
pulis meis vt curet egritudinē tuā: et vitā
tibi: atqz his qui tecū sunt p̄stet. Erat autē
his eplīs adiunctū etiam h̄ lingua syroz
qd̄ infra scriptū est. Postea vero cū iesus
assumptus em̄isit ei iudas q̄ et Thomas
tatheū apl̄m vnū ex septuaginta. Qui cū
venisset: manebat apud Thobīā filium
thobie. Ut autē audiuit de eo Abagarus
et nūciatū est ei qz venisset ap̄lus iesu fm̄
qz ei scriperat. Tūqz cepisset tatheus in
virtute dei curare omnē languorē et infir-
mitatē: ita vt omēs mirarent: Abagarus
p̄sideratis mirabilibz q̄ faciebat: recorda-
tus ē qz ipse esset de q̄ sibi iesus scriperat
dicens: cū autē fuero assumptus mittā ti-
bi aliquē d̄ discipulis meis: q̄ egritudinē
tuā sanet. Et vocans ad se Thobīā ap̄d
quē manebat ait ad eū. Audiui qz vir q̄-
dam potens venit et manet in domo tua:
adduc eū ad me. Cūqz redisset Thobias
ad tatheū dixit ei Abagar^o thoparcha vo-
cauit me ad se et dixit mibi: vt te ad eū p̄-
ducā vt cures eū. Et tatheus veniā inq̄t
qm̄ maxime p̄t̄ ip̄m missus suz. Postera
igit die Thobias mane assumpto tatheo
venit ad Abagarū. Et cū fuisset ingressus
p̄ntibz p̄matibz suis: statim in ingressu vi-
sum est Abagaro diuini nescio: qd̄ splen-
doris in vultu apl̄i tatheū. Qd̄ cū vidisset
Abagarus adorauit tatheū. Sup̄ q̄ ad
b

Ecclesiastice hystorie

mirati sunt om̄s q̄ assistebant regi. Ipsi
em̄ nihil horū videbant: qd̄ soli abagaro
fuerat oñsus, qui ⁊ dicere cepit ad tatheū
Vere discipulus es Iesu filij dei q̄ mihi
dixerat: mitto tibi aliquē d̄ discipul̄ meis
q̄ te curet ⁊ vitā tibi p̄stet. Et tatheus r̄s̄
dit, Quia magnifice credidisti in eū q̄ me
misi: p̄terea missus sum ad te, ⁊ si p̄mar-
feris in fide eius ⁊ credulitate: p̄stabunt
tibi om̄ia desideria cordis tui. Tu ⁊ abag-
arus ad eū vsq; adeo inq̄t credidisti ei vt
⁊ in deos q̄ eū crucifixerunt velim̄ (si vlla
mihi adesset tanta exercitus copia) cruci-
dare: ⁊ si nō romanū regni auctoritas impe-
diret. Et tatheus ait ad hec. Dñs n̄ volū-
tate p̄ris sui impleuit: q̄ impleta assūptus
est iuratus ad patrē. Dicit ei Abagarus.
Et ego scio ⁊ credo in eū ⁊ in patrē eius.
Et tathe⁹ p̄terea inq̄t pono manū meā
sup̄ te in noīe eius. Et cū hoc fecisset: statū
om̄i egritudinis morbo q̄ tenebat absol-
uit. Viratus est Abagarus, q̄ sicut ver-
bis audierat de iesu: ita ⁊ rebz ⁊ opibz re-
perit p̄ tatheū discipulū ei⁹ impleri: q̄ euz
absq; medicamētis ⁊ herbis curaret. Nō
solū aut̄ illū: sed ⁊ abdon quendā ab die fi-
liū podagra laborantē: cū se velligūis ei⁹
aduolueret manus ipositōe curauit. mul-
tosq; alios vrbis illius ciues varijs ob-
fessos sanauit icōmodis. ⁊ sic opa magna
⁊ miranda pficiens p̄dicabat verbū dei.
Post hec aut̄ abagarus ait ad tatheum.
Tu inq̄t cū p̄tute dei hec facis ⁊ nos oēs
videntes miramur. Vex queso te narra-
mihi de aduentu dñi quō factus sit: ⁊ de
p̄tute eius in q̄ faciebat hec q̄ audiui. Et
tatheus. Hūc q̄dem taceā vex: qz verbū
missus sum p̄dicare. crastino p̄grega mi-
hi oēs ciues tuos: ⁊ corā ip̄is p̄dicabo ⁊
seminabo in eis verbū vite vel aduentus
iesu: quō fuit: ⁊ cur: vel qua de causa mis-
sus est a patre: ⁊ de virtutibz operū eius.
vel de mysterijs q̄ locutus est in h̄ mūdo
⁊ in q̄ virtute hec fecit. Sz ⁊ de noua ei⁹
p̄dicatiōe: ⁊ q̄ ita puulus ⁊ hūilis: ⁊ quō
ita se hūiliauit: ⁊ deposita maiestate puā
fecit deitate suā: ita vt in crucē subigeret ⁊
in infernum descenderet: ⁊ dirūperet sepē
quā a secl̄is nemo dirūperat: ⁊ mortuos
suscitaret. Qui descendit q̄dē solus: ascen-

dit aut̄ cū grandi multitudine ad patrem
suū. Iussit ḡ abagarus vt mature oēs ci-
ues p̄uenirent ⁊ audirent p̄dicatiōē tathe-
i. Et post hec iussit ei dari aurū ⁊ argē-
tū: sed ille nō accepit dicens: Si n̄ fa dere-
liq̄mus: quō accipiem⁹ aliena? Gesta sūt
aut̄ ista q̄dragesimo ⁊ tertio āno. Hec nō
iutiliter v̄puto a nobis ad p̄bū ex syroz
lingua interpretata: hūc in nostris libris te-
nebunt locum.

Explicit liber primus.

Incipit liber secundus hystorie ecclias-
tice: cū capitulorū annotatione.

Quecumq;

oportuit velut in p̄nci-
pijs ecclesiastice hysto-
rie designari: siue de di-
uinitate saluatoris: siue

de antiq̄tate n̄e res-
ligionis ac vetustate doctrine: ⁊ vt olim
tradita sit xp̄ianorū q̄ nouella videt̄ insti-
tutio: sed ⁊ de aduentu ipsius dñi ⁊ salua-
toris nostri nuper impleto: ac passionibz
p̄sumato: de ap̄loz quoz electiōe sup̄io-
re libello q̄nta potuimus breuitate p̄strin-
ximus. Age iam nūc q̄ etiā post ascensio-
nē eius p̄secuta sunt videamus: p̄rim d̄i-
uinarū scripturarū testimonijs edocentes:
p̄rim ⁊ extrinsecus ex his q̄ fideliter in cō-
mentarijs: q̄ ad mēoriā posteritatis inuē-
ti sunt: cōperimus approbantes.

De v̄ta ⁊ institutione ap̄loz post asce-
sionē christi.

Capitulum I.

Primus igitur

in aplatum p̄ iuda traditor: ⁊ ma-
thias forte p̄ccisat: q̄ erat vn⁹ ex
discipulis dñi: sicut sup̄ demonstratū est.
Ordinant̄ aut̄ et dyaconi septē nūero: p̄
oīones ⁊ man⁹ impositionē ap̄loz mini-
sterij viduarū gr̄a. In q̄bz stephanus q̄ et
p̄mus post dñm statim post ordinatiōes
suā lapidat̄ ab his q̄ ⁊ dñm occiderūt: p̄
qd̄ ⁊ noīs sui stephano corona dat̄ a xp̄o
Tunc ⁊ deinde ⁊ Jacobū q̄ dicebat̄ frat

dñi: p eo q̄ esset filius Joseph q̄ xp̄i q̄si
p̄r̄ habebat. q̄m̄ quidē desponsata ei fue-
rat s̄go maria: q̄ p̄s̄s̄s̄ uentret̄ inuenta
est in ytero hñs de sp̄s̄ sancto: sicut euan-
gelia p̄stant. **H**ūc inq̄s̄ ip̄m̄ Jacobū q̄
z̄ iustus cognouit̄ est ab antiq̄s̄ p̄turu
merito z̄ insignis uite p̄uilegio: p̄m̄u hy-
storie tradiderūt suscepisse eccl̄ie q̄ hie-
rosolimis est sedē: sicut clemens in sexto dis-
putationū libro asserit dicēs: Petrus em̄
inqt̄ z̄ Jacobus z̄ Ioh̄es post assumptiōz̄
saluatoris: q̄s̄us ab ip̄o fuerint om̄ibz̄ pe-
ne plati: tñ nō sibi vendicant p̄mat̄ gl̄iaz̄
sed Jacobū q̄ dicebat iustus ap̄loz̄ ep̄m̄
stauerūt. Idē q̄z̄ ip̄e septimo eiusdē op̄is
libro addidit de ip̄o etiā hec. Jacobo in-
quit q̄ dicebat iustus z̄ Ioh̄ani z̄ Petro:
post resurrectionē dñs om̄nē sciam tradidit.
z̄ ip̄i ceteris ap̄l̄is: q̄ ap̄l̄i illis septua-
ginta discipulis tradiderūt. ex q̄bz̄ vnus
erat z̄ barnabas. Duos aut̄ fuisse Jaco-
bos p̄stat: vnū hūc iustū q̄ de pinna tem-
pli deiectus fullonis recte p̄cussus est: et
morti traditus. Alius aut̄ est ille q̄ ab he-
rode capite cesus est. Quis ḡ iusti Jaco-
bi etiā paulus meminit cū scribit. Alium
aut̄ inquit ap̄loz̄ vidī neminē nisi Jaco-
bū fratrē dñi. In hoc ergo tpe etiā iathe-
de q̄ sup̄ mēd̄rauin̄? fm̄ dñi p̄ceptū ad re-
gē Abagarū missus: ip̄m̄ q̄dē egritudine
morbi corpalis absoluit. vniuersaz̄ p̄o ci-
uitatē edissenoz̄ xp̄o dño fideli satis cre-
dulitate sociauit: ita vt in hodiernū ciui-
tas illa quippe q̄ ipsius dñi z̄ saluatoris
meruit scripta suscipere: velut specialī q̄daz̄
p̄o deuotiōe dicata sit. Interea p̄secutio
p̄ma aduersus eccl̄iam dei q̄ est hierosoli-
mis facta: sub p̄mo martyre stephano:
om̄s discipulos exceptis duodecim per
vniuersam iudeā. Samaritāz̄ disper-
sit: seu potius vt sancta scriptura indicat disse-
minauit. Ex q̄bz̄ nōnulli ad fenicē: z̄ vsq̄
ad cyp̄: ū atq̄z̄ anthiochiā deuenerūt: qui
gentibz̄ q̄dez̄ credere mysteriū fidei nōdū
audebant: iudeis tñ p̄dicabant. Interea
Saulus adhuc vastabat eccl̄iam: igredi-
ens domos z̄ p̄trahēs viros ac mulieres
tradebat in carcerē. Sed philippus qui
erat vnus de septē: cū stephano dyacon̄
ordinatus: descendit samariā virtute dei

repletus. z̄ p̄dicabat p̄mus verbū dei sa-
maritane genti. In q̄ tāta erat diuine gr̄e
efficacia: vt etiā symonē magū suis p̄dica-
tionibz̄ p̄sternaret. q̄ p̄ idem t̄pis̄ celebris
fame apud samaritanoz̄ p̄los habebat:
ita vt virtus dei magna esse putaret. Sz̄
is cū vidisset signa z̄ miracula q̄ a philip-
po p̄ diuine gr̄e potestate fiebant: z̄ obli-
p̄factus z̄ territus cessit: z̄ credere se in
xp̄m̄ vsq̄: quo etiā baptisimū acciper̄ simu-
lauit. Nō reuera mirari dignū est: hodie
q̄z̄ eodē ordine fieri ab his q̄ velut heredi-
tariā ab illo simulatiōz̄ secte impurissime
susceperūt. quiq̄z̄ auctoris sui artibz̄ insti-
tuti: eccl̄iaz̄ fraude q̄libet ingressi lauacriū
furan̄: z̄ sancta n̄ra velut alicuius morbi
p̄ragione cōmaculāt. Scripit em̄ eoz̄ ve-
nenatus fmo. sicut lupus in gregibz̄: z̄ oc-
cultis verboz̄ moribz̄ incautis letale vi-
rus infundit: donec noxias eoz̄ latebras
diligentia pastoris inuestigatas deducat
ad lucē. sicut z̄ ipse symon petri industria
cōprehensus: penā quā merebat̄ expēdit.
Terz̄ p̄ dies singulos augete p̄dica-
tione s̄bi diuini p̄ dei p̄uidentia ex ethio-
pie regionibz̄ adest q̄dā regine gentis illi
us p̄positus. Quis quippe est illi natio-
ni etiā nunc a feminis regi tanq̄z̄ vota in
hierosolimis redditurus. Huic philipp̄
responsis sancti sp̄s̄ iustus: p̄mo ex oī-
bus gētibz̄ mysteriū fidei z̄ sac̄m̄ baptis-
mi tradit: z̄ velut q̄sdam cū deo p̄micias
oīm̄ p̄secrat nationū. Hunc opinio tenet
ad patriā terrā regressum: sciam dei sumi
z̄ salutarem dñi n̄ri p̄scientiam indigenis
gentibz̄ sicut sibi tradita fuerat p̄dicasse.
In q̄ rebz̄ ip̄is cōpleta est p̄ eū p̄ph̄ia que
dicit̄ Ethiopia p̄ueniet manus eius deo.
Dū hec ita agunt: Paulus vas electiōis
nō ex hoībz̄: neq̄z̄ p̄ hoīem: sed p̄ reuelatio-
nē iesu christi z̄ dei pat̄is: q̄ eū resuscitauit
a mortuis in apostolatū vocat̄: celesti ad
se voce delata.

¶ Quēadmodū Liberius d̄ christo edo-
ctus a pylato cōmonitus est.

Capitulum II.

Interea cū p̄ omnē iam locū de
resurrectione z̄ mirabilibz̄ dñi
n̄ri iesu christi z̄ de ascensioe ei⁹
ad celū felix fama loqueret̄: ac p̄ oīm̄ au-
b 2

Ecclesiastice hystorie

res beati huius rumoris volueret opio:
z qm antiq mores erant apud romanos:
vt puinciar iudices: si quid forte noui in
his qs regebant puincijs accidisset: vel
pncipi vel senatu nunciarent: vti ne ex his
q gerebant ignorare aliqd videret: de re-
surrectioe a mortuis dñi z saluatoris nri
iesu christi: q iam in oem locu fuerat puul-
gata pylatus Tiberio pncipi refert. **S**
z de ceteris mirabilib ei? z vt post mortē
cū resurrexisset a qspurimis iam de? esse
credere. Tiberius q cōpererat retulit ad
senatū. Senatus aut ip: euisse dicit: p eo
q nō sibi pns huius rei iudiciū fuerit de-
latū: sed auctoritatē suam puenerit vulgi
snia. **L**ex etem erat antiquitus designata
ne quis apud romanos deus habere: ni
si senatus decreto z snia pfirmatus. **H**or-
ro aut p vero h erat qd agebat: ne diuina
virtus hūanis putaret assertorib indig-
gere. **L**unq fm ea q sup diximus renuis-
set senatus: Tiberius tñ tenuit sniam suā
ne qd aduerium doctrinā xpi pstrariū mo-
liret. **H**ec tertulianus vtr: z legū z institu-
tionū romanoz pitissimus: z inter nros
scriptores admodū clarus: in apologeti-
co suo quem aduersum gentes p nra fide
scribēs: hoc mō retulit. **U**t de origine in-
quit aliqd retractemus: eiusmodi legum
vetus erat decretū: ne qs deus ab impa-
tore psecraret: nisi a senatu pbar. **S**icut
marcus emilius de deo suo alburno fac:
Et hoc ad cam nram q apud vos hūano
arbitratu diuinitas penset. **E**t nisi hoi de-
us placuerit: deus nō erit. hō tam deo p-
pitius esse debet. **T**iberius ergo cuius
tpe nomen xpianoꝝ in seculū intrauit: an-
nūciata sibi ex syria palestina: que illic ve-
ritatē istius diuinitatis reuelauerant de-
tulit ad senatū. **T**um p rogatiūā suffragij
sui. **S**enatus qz nō tpe pbauerat respuit
Cesar in snia mansit: cōminatus pericu-
lū accusatorib xpianoꝝ. **H**ec tertulian?

Ut in oem mūdū breuī tpe diffusa de
christo pdicatio est.

Capl'm. III.

Quod pfecto diuina prudentia
ita tunc cesaris sensib ingessit:
vt absq ylo obstaculo in ipis

dūtaxat in itijs euangelij fmo vsq; quaq;
pcurreret. **U**nde z factum est: vt repente
qsi celitus lumen ostensum: aut radius q
dam solis erūpens totū orbē claritate su-
perni luminis illustraret: vt cōpleret z il-
la pphā q dixerat. **I**n oem terrā exiit so-
nus coz: euangelitaz dūtaxat z aploꝝ. z
in fines orbis terre verba coz. **E**t quo z
p oīs ciuitates ac vicos imense multitu-
dines: velut messū tpe frumētū ad areas
ita ad ecclias ppli pgregabant. quicūq; il-
li a pentib tradite sibi morbide supstitio-
nis vinculis tenebant: p doctrinā xpi sil-
z p virtutū miracula q fieri videbant: res-
cepta veri dei noticia tanq; a tyrannicis
dñijs liberati: ad vnū verū deum z dñm
creatorēq; suū vetusti penitentes erroris:
fidelī cū pfessione veniebant. **C**ū igit pas-
sim iam p oīs etiā gentiliū ppos pfusi?
effunderet diuina dignatio: p mus coꝝ ne-
lius apud cesariā palestina vrbem mar-
mā: cum oīm domo sua ad fidē ch: istī pe-
tro ministrante pducit. **I**am in de qspur-
mī z alij ex gentib apud antiochia ad fl-
dem venūt coz pdicatioe ptracti: qs pre-
seditione aduersus stephanū cōmota: dis-
seminatos esse p oem locū supius edocui-
mus. **P**er quos z apud antiochia floren-
tissima pgregat ecclia. in qua erant etiā
pphetici ordinis viri qspurimi: cū quib;
z barnabas z paulus quib; oīmib; pter
in gratia dei z ynanimitate de gentib; ibi
pmū discipuli veluti pbenni fonte supro
vocabulo appellati sunt xpiani. **Q**ua tem-
pestate **A**gaby qdam vnus ex his q ade-
rant pphis famē magnā futurā diuinitis p-
sagabat oraculis. **P**aulus vero z barna-
bas cū ministerio a fratrib; collato q san-
ctoꝝ vsibus deseruirent hierosolimā de-
stinantur.

Quēadmodū post Tiberiū Caius ce-
sar regē iudeoz pstituit agrippā: herodi p-
petua pena deportationis imposita.

Capl'm. III.

Interea tiberius duob; z vsq; in
ti circiter annis sui principatus
tractis: viuendi finē fecit. **P**ost
quē Caius imperiū suscepit. z continuo iu-
deoz pncipatum tradit Agrippē: simul z
philippo ac lisanie tetrarchias. **C**ū quib;

z paulopost Herodise eidē piter stultū,
Ip̄m p̄o herodē q̄ vel in Johis nece au-
ctor extiterat: vel in passione dñi interfue-
rat multis et cruciatū modis eterno dam-
nat exilio, sicut Iosephus in his que sup̄
inferuimus scribit.

¶ Ut philo p̄ iudeis suscepit legationē
ad Baiū. **Caplm. V.**

Huius t̄p̄ibz Filo insignissim⁹
scriptoz floreat: q̄ nō solum in
in nra vez z in grecoz phia p̄-
mus inter p̄mos habebat. **H**ic aut̄ gene-
re q̄dēa pauis hebreus, ap̄d Alexandria
p̄o in oibz claris z nobilibz viris clarior:
ac nobilior erat. In diuinis aut̄ legibz et
patrijs institutis q̄ntus q̄lisq; fuerit: ex
his q̄ nobis libroz suoz tradidit moni-
mētis: om̄ibz clar est. Quis em̄ digne va-
leat explicare q̄nta ei⁹ in liberalibz litteris
fuerit institutio: q̄nta in phicis: quātusq;
maxime in platonis z pitagoricis fuerit
disciplinis: vt q̄ om̄s z q̄ secū floruerant
pene z q̄ p̄cesserant iudicaret. **H**ic igit̄ ipse
t̄p̄ibz gajū quanta iudeis acciderint mala
q̄nq; voluminibz exponit. **S**ed z de eius-
dem mentis Baiū insania cōmēorat q̄ in
tantū sup̄bie elatus sit: vt deū se voluerit
appellari. In ip̄is aut̄ vbi de iudeoz cla-
dibz refert: suā q̄z legatōez quā p̄ tribu-
libz suis iudeis detulit ad vrbem romam
describit: z q̄ potās apud gajū p̄ patrijs
legibz nihil amplius q̄z in iustione retulerit
domū: in mo z pene piculum mortis in-
currit. **S**ed z Iosephus meminit hoz in
octauodecimo antiquitatū libro, talia q̄-
dam scribens. **E**t q̄dem cui⁹ seditio apud
alexandriā fuisset exorta in iudeos z gre-
cos terni ab vtriusq; p̄tibz legati mittuntur
ad gajū. In quibz p̄ pte grecoz erat quī-
dem legatus Appion noie. Qui cū in cete-
ris q̄ plurimis insimularet iudeos: tñ ma-
xime q̄ honore cesari nō deferrent: vt mo-
ris est facere om̄ibz q̄ romanis fascibz sub-
iacent. **H**ic q̄ atebat neq; aras gajo: neq;
templa p̄stituūt: neq; alia hmōi: in quibz
et diuin⁹ honores a puincialibz deferunt̄.
Sed soli sunt q̄ neq; statuas ei⁹ decernūt:
neq; sacm nois ei⁹ obseruāt. Cūq; hec z
alia gūiora allegaret Appion p̄ q̄ cōcitari
crederet gajū: filo q̄ legatōi p̄erat iudeoz

vir in omnibus magnificus Alexandri
alabarche frater philosophie non igna-
rus potentissime purgavit obiecta. **S**ed
abiecit eum gajus: z iubet ilico e conspe-
ctu suo abscedere, tunc iracūdia repletus
secum ip̄e rimat̄ quid in eos conferat ma-
li. **E**gressus autem Filo cū iniuria ait ad
iudeos qui sibi astabant. **B**ono animo
nos esse oportet quibus iratus est gajus
quia necesse est adesse diuinū: vbi huma-
nū cessat auxiliū. **H**ec quidem Ioseph⁹
Sed z idem filo in ip̄o libro quē de sua
legatione conscribit singillatim de om̄ibz
bus que a semetip̄o gesta sunt refert. **E**x
quibus illa sola cōmēmorabo: que legen-
tibus euidenter in iudeos: diuinam pro-
piaculis que aduersum christum ausi sūt
indicerent vltionem.

¶ Quanta acciderint iudeis graua post
temeritatē crucis in christo.

Caplm. VI.

Primo quidem temporibz Ti-
berij refert in vrbē roma Julia
nū quēdam magni apud impe-
ratorem loci vniuersam eoz gentem sum-
mo nisu interimere voluisse. In iudea au-
tē pilatum sub quo in saluatores facinus
admissus est: dum templū quod in hiero-
solimis tunc adhuc manebat integrum p̄-
fanare temptaret maximis eos perturba-
tionibus agitauisse. **S**ed z post Tiberij
occasum refert successorem eius: cum cete-
ris q̄ plurimis: tum etiam iudeoz genti
acerbissimū extitisse. **Q**uod presto est et
am in ipsius scriptoris smonibz discere.
Multa in gajo erat q̄dem inquit ingenij
p̄auitas: qua erga omnes hoies: tum p̄-
cipue erga iudeoz gentē ferebatur, z spe-
ciali quadam seuitia loca eoz que in di-
uinis habent supplicationibus consecra-
ta, incipiens ab alexandria diripi: z con-
tra religionem morēq; gentis p̄fanari iur-
bet, statuas suis z signis ea atq; imaginibz
bus replens. **T**emplum quoq; sancte ci-
uitatis quod solum manebat totius p̄fa-
ne contagionis intactum: z a maioribus
perdurauerat asilum: cōmutare in tem-
plū p̄rij nois ausus ē: vt edes Jouis no-
bilissimū noui dei gajū vocaretur. **S**ed z
alias innūeras clades: z vltra omnes tra-

Ecclesiastice hystorie

glicos luctus apud alexandriā iudeis irrogatas esse sub gaio: in secūdo opis sui de virtutibus libro. virmēoratus exequit. nec nō et Josephus consona huic de pylati tpsibus scribēs p̄ piaculis saluatoris que vniuerse genti acciderint mala: audi: vt etiam ipse in secūdo iudaici belli descripto libro. Is autē ait qui missus est in iudeam a tiberio pcurator: pylatus noctu velatas hierosolymā introferri imagines cesaris iubet ac statuit. Quid vbi dies exortē magnā p̄turbationē iudeorū p̄lis excitauit: stupentibus et p̄turbatis ad nouā faciē rez. Coniūciēbāt nāq; ex hoc: q̄ spernerēt et p̄culcarent iam leges sue: et omnia instituta maiorū: quibus nihil tale haberi intra mentia vrbis illius fas erat. Sed hoc est nimirū in quo eos impie p̄fessiois sue velox vindicta damnauit: p̄ eo q̄ p̄m euan-gelij relationē simul gens p̄clamauit vniuersa. Non habemus regem nisi cesarem. Tum deinde idem scriptor aliam quoq; in eos delatā cōmēmorat vltionē dicens. Post hec autē etiā alia in eos incidit p̄turbatio p̄ eo q̄ sacre erariū qd̄ apud eos p̄tia lingua corbonas appellat̄ q̄ fas in vsus cōes publici a queducto progari viderēt. q̄ a trecentis stadibus deducebat. p̄ q̄ nimia indignatione populus mouebatur. Cūq; adesset pylatus hierosolimīs audient adire eū et clamoribus fatigare. At ille p̄uiderat seditionē futurā: milites habitū plebeio obrectis armis multitudinē imiscuit: p̄cepto eis dato: vt ne gladijs in sediciosos sed fustibus vterent. Igit̄ vbi tempus fuit: signo de tribunalibus dato: cedi p̄sterniq; ceperūt: nōnulli verberantū vulneribus: plurimū autē dū in fugam p̄uersi p̄uūt p̄pria p̄spiratiōe p̄culsi perire. reliqui vero dispersi et suorum funeribus deterriti vīm doloris silentio dep̄ssere. Multas p̄terea clades in hierosolimīs eis obuēnisse: dum nouis semp̄ reb; seditiosius student: idem scriptor exponit: ostendens q̄ ex admissi sacrilegij tpe: nūq; ab eis seditionū furo: nūq; bella mortefq; cessarunt: vsq; quo vltimū et excruciale malum tpsibus vespasiani eos obsidiōe: inclusit.

¶ Ut pylatus quoq; semetipm̄ morte

damnauit.

¶ Caplm̄. VII.

Istius iudeos p̄ comisso scelere vltio diuina damnabat. Sed et pylatus q̄ in saluatore iniqui iudicis functus est officio: hisdem tēpibus gāij: tantis ac talibus malorū cladibus cruciatus est: vt p̄pria se manu transuerberās nē fariā vitā vi abieciisse referat. Nec em̄ poterat tantū piaculū minister ipunitus euadere. Sicut in hystorijs grecorū reperimus: eorū dūtaxat q̄ olimpiadas scribūt: et annales rez gestarū libros ad posteritatis memoriā condunt.

¶ De fame temporibus Claudij.

¶ Caplm̄. VIII.

Sed em̄ gaio quatuor annis nec integris p̄ncipatu ministrato: Claudius imperator succedit: sub quo fames satis dira vniuersum orbem terre obtinuit. Hoc tñ ita futurū longe ante nostri p̄phete p̄dixerant. Sicut in actibus ap̄lorū referit. Agabū quedā p̄phetam famē magnā futuram sub impatore claudio denunciāsse. Verū lucas q̄ hec de Agabo refert: coniungit etiam hoc qd̄ per Paulū et Barnabā fratres qui erant antiochie: p̄ vrbibus vniuersisq; sumptū miserint sanctis habitantibus hierosolimam. Et post hec addit dicens.

¶ Martyrium Jacobi apostoli.

¶ Caplm̄. IX.

In illo autē tempe sine dubio tempus quod sub Claudio fuit: cū fames erat designata: imisit inquit Herodes rex manus suas affligere aliquos de ecclia. et interfecit Jacobū fratrem Johis gladio. De hoc autē Jacobo Clemens alexandrinus etiam hystoriam quādam dignā memoria: in septimo disputationū suarū libro scribit plaraz ad se vsq; ex traditione maiorū. Qm̄ quidē inquit et is qui obtulerat eū iudici ad martyriū: Jacobū scz: motus etiam ipse p̄fessus est se esse christianū. Ducti sunt inquit ambo pariter ad supplicium. Et cum ducerent in via rogauit Jacobū dari sibi remissionē. Et ille parū p̄deliberans: par tibi inquit et osculatus est eū. Et ita ambo simul capti pleri sunt.

¶ Ut Agrippa et Herodes ap̄los p̄secu

et continuo diuinā senserūt vindictam.

Capitulum. 8.

Sed tūc inquit (vt ait scriptura diuina) videns herodes: qz de Jacobi nece gratū esset iudeis addidit ad huc: et petri p̄iecit in carcerem sine dubio etiam ip̄m punire volens: nisi diuinū affuisset auxilium. Duo angelus ei noctu assistens mirabiliter cū vinculoz rū nexibus absoluit. et ad ministeriū pd̄icationis ire liberū iussit. Et cum petro q̄ dem hec gesta sūt. Regis vero facinus in ap̄los perpetrātū dilationem nō patitur vltionis: sed continuo v̄nder adest diuinus dextera. sicut hystoria in ap̄loz actibz p̄scripta nos edocet. Cū inq̄t cesareā descendisset herodes: et in die solēni p̄clara veste regia indutus. p̄ tribunali p̄sedisset ac de sublimi p̄cionaref ad ppl̄m. Tuncqz populus acclamaret ei dei voces et non hoīs statim inquit percussit euz angelus dei: eo q̄ nō dederit gl̄iam deo: et scatenis vermibz expirauit. Miraculo aut̄ dignū est tantā p̄sonantīā diuinaz scripturarū: cū hystoriographo gentis illius dephen di. Ip̄se etenim Iosephus de eisdē comēo rans nonodecimo libro antiq̄ratū: his q̄ bus infra scriptum est hec f̄monibz refert Tertiu inq̄t annū imperiū iudee totū expleuerat. cū forte cesareā q̄ bus pygostrotis vocabat̄ aduenit. Ubi cū in honorem cesaris spectacula ciuibz ederet: vortuo vt videbat̄ salutis cesaris die. Cūqz il luc totū puincie viri honore et facultatibz p̄diti p̄uenissent. secūdo spectaculoz die indutus veste fulgenti ex auro argētoqz mirabiliter p̄tecta. incipiēte die p̄cedit ad theatrū. Ubi cū p̄mo solis radios argenteos vestis gremio suscepisset: repercusso splendore duplicatā spectantibz lucē fulgor metalli vibrantis effudit: vt inuentibus p̄tringeret aciem terroris aspectus. et p̄ hoc plus aliquid de eo q̄s hūane nature est: artifex arrogātia menturef. Ilico adulātis vulgi p̄crepāt voces: honore sōnātes: sed exicū p̄ferētes. et hinc atz hinc canēis p̄clamantibz deus p̄pellat̄ vtqz fieret p̄picius suppliciter exoratur: dicentibz ppl̄is q̄ nunc vsqz ad hoīem te tenuimus sed ex hoc sup̄ iā hūanā naturā te esse fa-

temur. S; rex acclamationē p̄tra fas habita nō rep̄ssit: nec impietate illicite adulationis exhorruit: donec respiciens paulo post iminentē atqz insistentē capiti suo videret angelum: eūqz sensit continuo exicū sui ministri quē prius nouerat. p̄uiforem bonoz. Et ecce repente cruciatus cum ex dolore incredibili ventris atqz inflatione corripuit respiciensqz ad amicos: en inq̄t ille ego deus vester ecce p̄pellor p̄festim et deturboz ex vita: qm̄ quidē diuinā virtus nuper collatas in me falsas arguit voces. Et qui modo immortalis dicebar a vobis p̄ceps tam iāqz rapioz in mortē. Sed suscipienda est sententiā quam deus statuit. Nam et viximus hanc p̄temendū: et longeuitatem que beata putat̄ expleuimus. Et cum hec dixisset: vi doloris vehementius agitatus instanter ad palaciū repositat̄. Cūqz divulgatum esset eum. p̄pe diem moriturū: ingens multitudo totius etatis et sexus p̄ueniens: more patrio superciliā strati oīpotenti deo p̄ regis incolumitate supplicabant. Om̄is autē domus regia planctibz et gemitibz p̄sonabat. Cum interim rex ip̄se in excelso solaris recubās et deorsum respiciens: ac p̄nos p̄stratosqz om̄is cū fletibz p̄uidens: ne ip̄e q̄dem t̄p̄abat a lachrymis. Verum p̄tinuis quinqz diebz ventris doloribus cruciatus: vitaz violenter abruptit: q̄nquagesimū etatis et quartū agens annū: regni vero septimū: Quatuor etenim sub Baio cesare annis regnauerat. Philippi tetrarchiā tribz annis obtinens. Quarto autē etiā herodis sibi adiūgens. tribz aut̄ reliquis annis sub Claudio cesare exactis. cū in ceteris q̄spl̄is m̄s Iosephū: tū in his tā integre diuine scripture p̄cordare valde miratus suz. Nō s̄o videtur in solo regis vocabulo varia re: cum et tempus et actus et res eundem ostendat fuisse: possibile ē vt sicut in alijs q̄s plurimis iudeoz noībus inuenimus: etiam hunc duplici vocabulo nūcipatū quoz altero lucas noster: altero vsus sit et Iosephus. Verum qm̄ rursus lucas in actibus apostolorū introduc̄t gamalielē: cū de apostolis in iudeoz consensu deliberatio fieret hoc ip̄so in tempore dicentem. Quia surrexit Theodas quī

Ecclesiastice hystorie

dam: dicens se esse magum quendam: qui destructus est: et omnes qui sequebantur eum dissoluti sunt. Age etiam de hoc quod Iosephus in hoc eodem libro scripserit proferamus.

¶ De Theoda de praua ueritate populum.

Capitulum XI.

Hado inquit iudea percurante: deceptor quidam magus Theodas nomine: persuadet populi multitudinem sublatis propriis facultatibus: res excedere: et ripas iordanis fluminis obsidere. Dicebat autem se etiam prophetam esse: et posse uerbi sui precepto fluminis fluentia dirimere: et facilem sectatoribus suis fluminis transitum dare. Que cum diceret multos decepit. Fadus uero non in longum uicorum eius indulgit: sed imittit equitum turmam que ex improviso irruens super eos: quam plurimos quidem perimit: multos tamen et uiuos cepit: ipsius autem Theode caput defectus hierosolimam reportauit.

¶ De Helena regina adiabeno.

Capitulum XII.

Post hoc idem scriptor etiam de fame que sub claudis facta est hoc modo memorat. Per idem tempus inquit fames magna obsederat etiam iudeam. Qua tempestate regina nomine Helena multis pecuniis compatum frumentum de egypto et hierosolimam delatum indigentibus ministrabat. Quid tam profanos: tamque concordans que hec sunt: cum illis que in actibus apostolorum scribuntur: uerbi dicitur quia discipuli qui erant antiochie: peruenit unusquisque miserum in ministerium sanctis habitantibus in iudea deferendum per manus Barnabe et Pauli ac per presbyteros dispensandum. Helene uero huius cuius hystorographus intulit mentionem: etiam nunc extat sepulchrum nobile per portis hierosolimorum. Regnasse autem apud adiabeno gentem refertur.

¶ De Symone mago

Capitulum XIII.

Isterea cum fides domini et saluatoris nostri iesu christi per omnem cresceret mentes: et per dies singulos religionis propagarentur augmenta: nequaquam quiescit hostis salutis humane: sed uer-

ben maximam que est caput omnium preuenit: et Symonem illum de quo in superioribus diximus euocat: cuius nefariis artibus admiranda ipse maiora supeditas plurimos uerbis illius ciues in erroris eius uincula coniecit. Designat hec uir in scriptoribus nobilis: non multo post apostolorum tempus exortus Iustinus: de quo suis in locis quod sperit assignabimus. Sic igitur in Apologetico que per fide nostra ad imperatorem Anthoninum scribitur: de his hinc modo refert. Et post ascensionem inquit domini ad celum: instigabant demones quosdam hominum: qui dicerent se deos esse quos nos fugauimus. Symon denique quidam samaritanus de uico qui dicitur gytho: sub claudis cesare magicis artibus et ope demonum subleuatus: in urbe vestra que regnum omnium tenet: quam plurimum per fantasias deceptorum deus decretus est: et simulacrum apud nos quasi deus honore donatus est: in flumine tyberis inter duos pontes collocatum: habentis etiam titulum latinis litteris scriptum Symoni deo sancto que et omnes pene samaritanos: nonnulli etiam ex ceteris gentibus tanquam summi deum: et adorant et confitentur. Sed et Helene quandam erroris eius ac deceptionis comitem: que prius in prestibulo steterat apud urbem tyri fenice: cum ipso uelut primam quandam mentem consecrauerunt. Hec quidem Iustinus. Consona uero huic etiam Hyreus scribit in primo aduersus hereses libro: in quo uel quis ipse fuerit symon uel quam pura eius opera atque doctrina plenius refert: que multum est ut inseramus his libris cum liceat uolentibus ea scire per singula et ipsius supradicti hyreus libris uel de hinc uel de ceteris auctoribus diuersarum hereseon: et de uenenatis eorum dogmatibus diligentius noscere. Caput igitur totius prauitatis: et principium omnis heresis a Symone cepisse accepimus. Ex quo usque in hodiernum sectatores eius: simulantes adire se purissimam christianorum phisiam: quam uident apud omnes per castitate uite: et instituti sanctitate mirabile substitutionis ydoloz quam deserere uidentur rursus uinculis innectunt: colentes et uenerantes picturam et ymaginem symonis: et illius quam ei sceleris ac turpitudinis exitum

se socia dicitur selenen, his incensos odores offerunt: his sacrificia et libamina ipsa delibant. Sed et horum adhuc nequiora et execrabiliora committunt. Quia cum esse quoddam apud se ineffabilia: quae cum primo quos audierit mente excedat: et eorum quasi strute percussus velut attonitus maneat: et usque ad demerentiam veniat. Que cum ita sint: aut ipsosibile esse vel scripture ea tradit: vel ore ac labris perfert. Sic qui audit per venerationem ita se bene credit. Porro autem vere illa huiusmodi sunt quae per impuritatem et obscenitatem sunt: castis et pudicis auribus execrabilia et penitus horrenda ducant. Quicquid enim illud est turpe et impurum: quod excogitari a quocumque potest: omni hoc impurius esse illud tradit quod iniquissime huius heresis mystice tectum apud se reservari pollicetur archani: infelicibus per hec mulierculis et peccatis ut ait apostolus oneratis derestabiliter illudentes. Hinc igitur talium malorum primum et auctorem per idem tempus symonem ex apparitorum suorum numero diabolus suscitavit: ad urbem maximam ire populum romanum: ut ibi potentissimis athletis domini ac salvatoris nostri iesu christi apostolis: in hoc ipsum ab eo subrogat obliteret. Sed divina virtus et gratia (in maximo precipue certamine) nunquam deserit suos: quae incensam maligni flammam tota celestitate restinguit: et omnem altitudinem detrahit extollentem se adversus scientiam dei. Propter quod neque symon: neque alius quos congregatus tunc adversus apostolos domini potuit obtinere: quod veritatis lux et verbi divini claritas: quae ob salutem hominum nuper obfulserat: per apostolos suos totius mendaciam discussa caliginem: de humanis mentibus ignorantie tenebras effugabat. Denique supradictus magister veri luminis fulgore percussus: cecitate continuo male sane mentis incurrit, quippe qui iam et prius in iudea per apostolum petrum de his quae gerebat sceleribus confutatus: transmarinam aggressus est fugam: et ab oriente ad occidentem usque pertendit: nusquam sibi vitam nisi in fuge subsidio sperans. Is igitur urbes romam ingressus vitens amuniculo assistentis sibi et adherentis demoniace virtutis quam paredrum vocant: bene cuius tempore in tantum malorum venit perfectum: ut etiam simulacra a civibus romanis tanquam deus honore potiret.

De predicatione apostoli Petri apud urbem romanam.

Capitulum XIII.

Sed non in longum permanet fraude quesita divinitas. Continuo namque in ipsis claudij temporibus demerentia divina pervenit: prebatissimum omnium apostolorum: et maxime fidei magnificentie et virtutis merito primum principem petrum: ad urbem romanam: velut adversam humani generis communem principem repugnaturum deducit: ducem quendam et magistrum militie sue: scientem divinum prelatum gerere: et virtutum castra ductare. Iste adveniens ex orientis partibus: ut celestis quidam negociator: mercimonia divini luminis si quis velit comparare paratus advenit: et salutaris predicationis verbo primum in urbe roma evangelij sui clavis ianuam regni celestis aperuit.

De evangelio secundum Marcum.

Capitulum XV.

Igitur cum romanis urbibus clarum verbum dei lumen fuisset extortum: symonis quidem tenebre cum suo auctore restincte sunt. Sermo autem veritatis et lucis qui per petrum predicabatur: universorum mentes placido illustravit auditu: ita ut quos tunc audientibus cum nulla unquam satietas fieret. Unde neque auditio eis sola suffecerat: sed marcum discipulum eius omnibus precibus extorant uti ea que ille verbo predicabat ad perpetuam eorum commotionem huiusmodi scripture traderet: quae domi: forsque in huiusmodi cernodi sibi meditationibus permaneret. Nec prius ab obsecrando desistit: quam quae orauerant impetraret. Et hec fuit causa scribendi quod secundum Marcum dicitur evangelium. Petrus vero ut per spiritum sanctum religioso se spoliatum propter furto delectat: eadem fide eorum per hec devotionemque confideras. factusque confirmavit et impetum legendam scripturam ecclesiis tradidit. Clemens in sexto disputationum libro hec ita gesta describit esse. Cuius sile dat testimonium etiam hierapolytes episcopus nomine papas: qui et hoc dicit quod petrus in prima epistola sua quam de urbe roma scripsit meminerit marci: in quo tropice romam babiloniam nominavit: cum dicit. Salutat vos ea que in babilone electa est ecclesia: et marcus filius meus.

Ecclesiastice hystorie

Ut p[ro]pus **M**arcus p[er] egyptū christiano
ticiam predicauit.

Capitulum. XVI.

Hinc aut[em] marcu[m] tradit[ur] primū
ad egyptum p[er]cessisse: atq[ue] inibi
euangelii q[uo]d ipse p[re]scripserat p[re]
dicasse: et ip[su]m p[ri]mū eccl[esi]am apud Alexan
driā p[re]stituisse. Tanta aut[em] refert multitu
do credentiū viroz ac mulierum p[ri]mo in
gressu exemplo sobrietatis eius et p[re]inen
tie p[re]gregata: vt etiā conuersatio eoz q[ui] p[er]
ip[su]m crediderant: et vita totius abstinentie:
ac frugi eoz: sobrietas: p[re]uicia: libroz meo
rie mandarent a viro disertissimo Filone
quē fmo tenet ip[s]i claudij impatoris ro
mā venisse: et petrū apl[ostoli]m vidisse: atq[ue] ei[us]
adhuc colloquijs verbū dei p[re]dicant[is].
Nō valde est verisimile: quia et scripturā
istam quā dicimus: posteriorib[us] ab eo tē
porib[us] p[re]stat esse cōpositā. In qua euidē
tissime omnia eccl[esi]e instituta complectit[ur]:
q[ui] et tunc tradita sunt: et in hodiernū suan
tur a nobis. S; et abstinentiū vitas: eoz
dūtaxat q[ui] nunc in eccl[esi]js vel monaste
rijs degunt describit ad liquidū. Unde
plane manifestissime p[ro]ditur nō solum sci
ens q[ui] nostra sunt: sed et amplectens q[ui]ppe
q[ui] diuinis laudib[us] extulit sui p[re]s ap[ostoli]cos
viros: et hebreoz quantū intelligi dat p[er]
cipue genere credentes: q[ui]m quidē constat
q[ui] h[uius] qui sub apl[ostoli]s et israhelitis credebāt
iudaicis adhuc institutionib[us] et legis ob
seruationib[us] inherebant.

Qualia de abstinentibus apud Egy
ptum Filo scribit.

Capitulum. XVII.

Hic igit[ur] describēs hec in libello
quē de vita theoretica vel sup
plicū articulauit: nihil oīno de
pp[ro]lo vel extrinsec[us] addidit: sed p[ri]mo oīm
viros ip[s]os cultores: et femias cū ip[s]is aut
cultrices appellari. Causam vero huius
vocabuli: vel ex eo ductā q[ui] p[re]uentium
ad se aīas tanq[ua]m rudes et agrestes excole
rent: vel q[ui] erga dei cultū pura et integra
p[re]scientia p[er]durarent. Nō nomen siue ipse
imposuit p[ri]mus illis ex ip[s]oz actibus col
ligens: siue vere in inītijs ita appellabāt:
q[ui] fm euangelii v[er]uebāt anteq[ua]m xpianoz

appellatio p[er] oēm locuz diffunderet: nihil
interest dūmō ex ip[s]is reb[us] nomen ad q[ui]s
p[er]tineat comprobet[ur]. Dicit ergo p[ri]mo oīm
q[ui] renūcient cunctis facultatib[us] suis q[ui] se
ad huiuscemodi p[ro]phiam dederint: et bonis
suis quib[us] interest cedant. Tū deinde q[ui]
oēs etiā vite sollicitudines p[er]cul abijciāt
et extra vrbē egressi in ortulis vel exiguis
quibusq[ue] agellulis degant: refugietes in
paris p[ro]positi p[ro]fortia: et vite dissimilis p[ro]u
bernia: scientes impedimento esse hoc ar
duū volentib[us] iter virtutis incedere. Ta
ll[us] quippe ordine calore fidei incitanti h[uius] q[ui]
p[ri]mitus credebant vitas duxisse meozant
sicut euidenter in actib[us] apl[ostoli]z legimus
scriptum: q[ui] omīs q[ui] credebant sub apl[ostoli]s
possessiones suas et p[ro]dia vendētes p[ro]cia
ponebant ante pedes apl[ostoli]z: et diuidebā
tur vnicuiq[ue] q[ui] opus erat: ita vt nō esset
quisq[ue] in eis egens. Quia g[er] et hic filia scri
bit g[er]i ab his q[ui] apud alexandriā crede
bāt: sicut illi qui in hierosolimis ante cre
diderūt: certū est q[ui] idem actus: eadēq[ue] in
stitutio eandē sine dubio et religionis fi
dem designet. Deniq[ue] libro ip[s]i de quo su
pra diximus: tale inītiū dedit. In multis
inq[ui]t est orbis terre p[ro]tib[us] h[uius] genus hoīm.
D[omi]n[us] portebat nāq[ue] p[ro]fecti huius boni p[ro]fici
pem fieri oēm greciam: oēmq[ue] barbariā.
In egypto t[ame]n maior est copia p[er] singula q[ui]
q[ui] territoria: p[ro]cipue aut[em] circa alexandriā.
Nam optimus quisq[ue] ex oīmib[us] locis: ve
lut ad vberis p[ro]fie glebā: festinus occur
rit colonus. Regio q[ui]dam est p[ro]hie mag[is]
q[ui] frugib[us] oportuna sup[er] lacuz cui marie
nomen est sita. colliculis q[ui]busdam mollī
ter et clementer erecta, ad munimentū sil
atq[ue] aeris temperie cōmoda. Post hec de
scriptis eoz habitaculis vt se habeat sin
guloz qualitas et situs: etiā de eccl[esi]js
que apud eos sunt ita dicit. Est aut[em] inq[ui]t
in singulis locis p[ro]secrata oīonis domus
q[ui] appellat[ur] semmon vel monasteriū. Se
mon aut[em] in n[ost]ra lingua significare p[otes]t ho
nestoz p[re]uenticulū. in q[ui] secedentes inq[ui]t
honesti et casta vite mysteria celebrant.
Nihil illuc p[re]sus q[uo]d ad cibū potūq[ue] p[ro]
net inferentes: vel ad reliq[ua] hūani corp[or]is
mysteria: sed legis t[ame]n libros et volumina
p[ro]phetarū: hymnos quoq[ue] in deū ceteraq[ue]

his similia: in quoz disciplinis atq̄ exercitijs instituti ad p̄fectam beatāq̄ vitam studijs iugibz coalescant. Et post aliquāta iter dicit. Ab ortu aut̄ diei vsq̄ ad vesperā om̄e eis spaciū in studioz exercitijs ducit: q̄bz ad diuinā p̄hiam p̄ sacras l̄ras imbuunt: patrū leges in allegorica intellegentiā deducentes. Quidē formas esse et imagines ea q̄ in legis l̄ra sc̄pta sūt opinant: latentis intrinsecus p̄fundī cuiusdā diuinisq̄ mysterij. Habent aut̄ etiaz disputationes q̄sdaz et interpretationes veteroz viroz: q̄ et auctores ipsius idē p̄positū hereseos extiterūt. q̄s eis allegorice ac figuralis intelligētie normā: q̄s p̄ limis scriptoz suoz p̄stat tradidisse monimētis q̄ rū illi velut itineris sui ducū et auctoz instituta pariter sequūt et morē. Nec autē dixisse hunc virū certū est de euangelicis atq̄ apl̄icis libris. In quibz quō lex et p̄phetia sp̄ualr̄ intelligi debeat edocetur. Post pauca rursus etiā de eo q̄ psalmos faciāt nouos ita scribit. Itaq̄ nō solū subtilius intelligūt hymnos veteroz: sed et ipsi faciūt nouos: in deū om̄ibz eos et metris et sonis honesta satis et suauī cōpage modulantes. Multa q̄dem et alia in eodem libro enūerat: q̄ a nr̄is vel in eccl̄ia vel in monasterijs exercēt. Sed p̄erandū nobis est illa ex om̄ibz dicere: q̄ eccl̄iasticam p̄prie p̄tinent formā. Et q̄bz citius manifestū esse debeat ad eccl̄iam p̄tinere q̄ scripta sunt. Sit ḡ. Continentiā ḡo velut fundamentū quoddā p̄mo in aīo collocant: et ita demū reliquas sup̄ hāc p̄gunt edificare p̄ntes. Cibi ū potūq̄ nullus eoz capit ante solis occasum: vīz t̄pus lucis cū p̄hie studijs: curā vero corp̄is cū nocte sociantes. Nonnulli aut̄ etiā post tridū in cōionē veniūt cibi q̄s sc̄z edacio: studioz rū fames purget. Jam ḡo hū q̄ in eruditionibz sapientie: et in p̄fundiore intelligētia sacroz voluminū p̄uersant: tanq̄z copiosis dapibz inhiantes expleri nequeūt: et p̄uendo acrius inflāmant: ita vt nec q̄rto iam nec q̄nto: sed secto demū die nō tā desideratū q̄z necessariū corp̄oz indulgeant cibum. Nec Filonē de v̄ostroz institutis referre q̄s p̄t dubitare? Qd̄ si cui videret adhuc ambigū adhibebimus etiā

am alia eius dicta: q̄ nulli oīno nisi nr̄o timō p̄uenire etiā infidelissimus q̄sq̄ sc̄tebit. Sit ergo. Cum viris aut̄ quos dicimus sunt et femine. In quibz plures tam grandēne sunt virgines: integritatē casti corp̄is nō necessitate aliqua: sed deuotione fruantes: dū sapie studijs semet gestūt nō solū animo: s; et corpore p̄secrare indignū aut̄ ducētes libidini mancipare vas ad capiendā sapiam p̄paratū: et edere mortale p̄tum eas a quibz diuinū verbi p̄cubitus sacrosanctus et immortalis expetitur: et q̄ posteritas relinquat nequa q̄ corruptele mortalitatis obnoxia. Qd̄ si adhuc parē videret istud audi qd̄ post alia q̄nta scribat. Tractatus aut̄ sacroz inq̄t voluminū h̄mōt h̄nt vt magis allegorice opinionibz vtant: qm̄ quidē om̄is lex viris istis videret animalī esse silis: qd̄ corp̄ q̄dem habeat sp̄am l̄ram: et ea que fm̄ literam designant: aīam vero occultū in litera sp̄italem et inuisibilem sensum: quē illi ab auctozibz suis edocti: sublimius et nobilius velut inspicientes per speculū p̄templant: et ipsi etiam nobz admirandas quasdā species intelligētie p̄ferentes. Quid aut̄ addere his opus est etiam de p̄uentibus eoz que scribit: et vt seorsū q̄dem viri: seorsum etiam in eisdem locis femine p̄gregent: et vt vigilias sicut apud nos fieri moris est pagant: et maxime diebus illis cū passionis dn̄ice solēntas celebrat: cū in ieiunijs p̄noctare et lectioibz sanctis auditum p̄bere p̄sueuimus. Que om̄ia sup̄dictus vir eo ordine: eadēq̄ cōsequētia qua apud nos gerunt exp̄ssit. Et vt vnus ex om̄ibz p̄surgens in medio psalmū honestis modulis p̄cīnat: vtq̄ p̄cīnenti ei vnū versiculū om̄is multitudo respondeat: atq̄ in ipsis diebz in terra recubentes: sicut antiq̄ moris fuisse dicitur. Vnū quidem nemo om̄ino (vt ipse ait) ne gustu qd̄ p̄tingat: sed nec quālibet carnem. t̄m̄ autē aqua sit eis poculū et panis cū sale vl̄ vsopo cibus. Addit aut̄ adhuc his: quō sacerdotes vel ministri exhibeant officia sua: vel que sit sup̄ra om̄ia ep̄iscopalis apicis sedes. Que cūcta si quis plenius vult et exploratius discere: ostendimus et quo ista fonte debet haurire.

Ecclesiastice hystorie

In quibus supradictus vir ecclesiastice institutionis initia: et originē aplice atq; euāgelice traditionis interruit. Est autē idēz Filo affluentissimus qdē in eloq̄ntia: in sensibus autē pfundissimus: et in interpretatiōe atq; intelligentia diuinaz scripturaz subtilissimus: copiose inueniens: et copiosius eloquēs. **A**lta deniq; diuinū nobis etiā spē ingenij sui monimēta dereliquit.

¶ Quātū ad nos Filonis puenerint libri **Caplm. XVIII.**

Primo quidē p ordinē in genesim scripsit libros: q̄s articulatū sacre legis explanatio figuralis, tū de inde et alios p̄tinetes sparsim de diuersis caplis q̄stiones: in q̄b; q̄ req̄ri debeant et pponit et soluit. q̄s q̄stiones et absolutōes de genesi et exodo articulatū. **S**ūt et alij eius libri q̄ sup̄scribunt p̄positionū: q̄ sūt de agricultura duo, et de temulentia duo. **S**ed et alij q̄ plurimi extant eius libri: dī uersis uocabulis adnotati, sicut est: q̄ sūt p̄ q̄b; mens debet orare deū. et de pfusiōe linguaz: de natura et inuentiōe, de his q̄ p̄gregari debeant ad erudiendū, et q̄s sit q̄ heres sit diuioz. q̄ sit equaliū et in equaliū diuisio. **I**te de trib; uirtutib; q̄s describit cū ceteris moyses, itē de his quoz in scripturis noia comutata sunt et quibus ex causis comutata sint. **I**n quibus refert se scripsisse etiā de testamentis p̄mū et secūdū. **E**st et alius liber eius de captiuitate et de uita sapientis: et q̄ finē p̄fectam iusticia et leges naturales cōsumatus est. **D**e gigantib;. **D**e eo q̄ inconuertibile sit qd̄ diuinū est. **D**e moysi uita libros q̄nq;. **D**e eo q̄ a deo sint somnia. **H**ec pene oia in genesim scripsit. **S**ed in exodū q̄stionū et absolutiōnū libri q̄nq;. **D**e tabernaculo dei. **D**e decē p̄bis legis. **D**e his q̄ in ferū sub spē decalogi, et de aialib; q̄ sacrificijs d̄putata sūt, et q̄ sūt spē sacrificioz. **Q**ue sūt p̄posita in lege bonis p̄mia: et malis maledicta. **T**ū p̄terea singulares eius libri d̄ p̄uidētia. **D**e iudeis apologeticus liber: hoc est de uita ur̄bana, et ad Alexādrū dicentē rōnem habere muta anima. **D**e eo q̄ finis sit om̄is q̄ peccat. **I**te et alius de eo q̄ liber sit om̄is q̄ bonis studijs opam p̄ebet. **D**e uita theoretica: et

supplicū, hic spē: in q̄ et de aplice uirtis esse que scripta sunt sup̄ edocumimus. **S**ed et interpretatiōes noim hebraicorū q̄ sunt in lege et p̄phis. **H**ic t̄pib; gaj̄ impatoris romā p̄fectus, cū de impietate atq; impuritate gaj̄ q̄ plurima scripsisset: q̄ p̄ byroniā de uirtutib; articulatū: et ea senatui recitasset: in tanta dicit admiratione habitus: ut bibliotheca digna ei scripta decernerent. **U**erum p̄ idē t̄ps paulo ap̄lo ab hierusalem in circuitu: et usq; ad illiricum p̄dicatiōe uerbi d̄n̄ci ministrāte. **C**lauidius impator iudeos ur̄be depellit. **T**ūc aquila et p̄scilla cū ceteris iudeis expulsi: aliam ueniūt: ibiq; coherent ap̄lo: tū p̄mū ecclesie inibi fundamēta iacenti: sicut edocet liber de actib; ap̄loz scriptus.

¶ Quisimodi clade copresserint iudeos ip̄o die paschalis.

Caplm. XIX.

Quidio p̄o adhuc in impio p̄durate: in ip̄a solēnitate pasche tanta iudeis p̄turbatio et uastitas hierosolimis accidit ex seditione cōmota: ut illi soli q̄ in forib; templi p̄stipatione p̄lli necati sūt: trigintamilia iudeoz rū numerarent: et uerius est dies festus eoz in luctū. **S**ed et alia q̄ plurima iudeis mala irrogata Josephus p̄ hec p̄ba desiḡt.

¶ Qualia etiā sub Nerone hierosolimis gesta sunt. **Caplm. XX.**

Quidius inquit Agrippa filius agrippe iudeoz regem p̄stituit. **F**elicē uero totius puince sarmarie q̄s et galilee: et regionis q̄ dicit trāsiordanē p̄curatorē misit. **E**t post pauca addit etiam hec. **I**nflāmat autē et seditio acerbissima a pontificib; aduersum sacerdotes: et p̄mos plebis hierosolimoz: q̄z singuli p̄q̄rentes sibimet p̄ditoz iuuenū et nouis reb; gaudentiū manū: duces semetipos p̄p̄te factionis instituēbant: qui colligentes ad inuicē p̄mo uicijs lacessere: tum deinde et sacris inuicem sternere, nec quisq; erat q̄ coherceret. sed agebant om̄ia tāq; in ur̄be nō hūtes rectorē. **I**gitur pontifices in tantā uenere p̄teritā: ut ieruis suis ad areas missis inuaderent decimas q̄ sacerdotib; debebant. **E**t accidebat: ut nōnulli ex minorib; sacerdotibus

quorum alimonie vi fuerant direpte: in media deperirent. Ita seditionum violentia ius: fasque confuderat. Itē post pauca subiungit etiam hoc. Nonnumquam autē etiam in media ciuitate occurrentes sibi trucidabant: p̄cipue in diebus festis sicarij plebibus admitti occultatis pugionibus oberrantes: ut quisque designatus eis cominus inciderat p̄mebant: et arte nefaria cum coruisset is quem occulto vulnere strauerant, tū idem ipsi percussores velut indignari se simulabant aduersum eos qui hec in media urbe committerent: atque hoc modo occulta eorum facinora permanebant. Et primo omnino ab his Jonathan pontifex interficitur, post illum quod plurimum iugulant: ita ut iam ipsius mortibus esset grauior metus mortis: dum unusquisque quasi in periculo semper positus per momenta singula speraret interfici. Post hoc autē interiectis quibusdam addit etiam ista.

De Egyptio cuius actus apostolorum faciunt mentionem.

Capitulum XXI.
Strauio pro omni hac vastatione afflixit iudeos egyptius quidam falsus propheta. Qui cum venisset ad iudeam: homo magis fidem sibi prophete magica arte percipuit: et continuo ad triginta milia virorum congregans: et ductans eos per desertum peruenit cum ipsis ad montem quem vocant oliueti: patens inde irruere hierosolimam: et vi ac potestate: bene tenere, simulque romanorum presidia ac plebem tyrannidi sue subfugare, fretus per omnia haec quos secum duxerat satellitibus. Sed conatus eius peruenit Felix. Per festumque cum armatis obuia perges: secum etiam plebe reliqua respirante: pergressione facta egyptium quidem cum paucis in fugam vertit, peremptis pro alijs: alijs etiam captis temere cepta facile restinxit. Hec in secundo hystoriarum libro Josephus refert. Opererunt tamen haec quae de egyptio scribitur: cum illis quae in apostolorum actibus designata sunt comparare: ubi sub felice tribunus qui in hierosolymis erat: ad paulum in quem iudeorum fuerat commota seditio dicit. Nonne tu es egyptius ille qui ante hos dies per ceteras ueras prophetas: et eduxeras in desertum ad quatuor milia hominum sicariorum? Sed sufficiat ista de felice.

Quoadmodum de iudea paulus romam missus in vinculis omni culpa liberatus sit

Capitulum XXII.

Iterea claudio tredecim annis et octo mensibus romanorum imperio profuncto. Nero suscepit principatum. Ad quem festus mittit in iudeam succedere Felici: apud quem causa dicta Pauli vinculis mittit romam Aristarco secum committente: quem persequens in epistolis suis percipit unum appellat. Sed et lucas qui et actus eius ceterorumque apostolorum describit: scilicet percipue pauli, de quo etiam hoc in fine designauit quod bene in urbe roma positus uerbum dei predicabat nemine prohibente. Quae tamen affuisse sibi et defendisse se apud Neronem: et rursus profectum esse ad predicationis officium sermo confirmat, et post hoc denuo redisse ad supradictam urbem ubi et martyrio percipit matus est. Tunc cum in vinculis positus secundam ad Timotheum scribebat epistolam in qua et de prima sua defensione: et de praesenti simul indicat passionem. Suscipe ergo de his singulis testimonia. In prima inquit ipse paulus mea defensione nemo mihi affuit: sed omnes me dereliquerunt: non illis imputes. Dominus enim assistit mihi et confortauit me: ut per me predicatio compleretur: et audiant omnes gentes, quia liberatus sum de ore leonis. Manifestissime per haec designat, quia primo quidem ut per ipsum cepta predicatio compleretur liberatus est de ore leonis: Nero nempe scilicet in leone, per crudelitatem significans. Tum deinde in persequentibus adiicit et dicit Liberauit me dominus de ore leonis. Peruenit debet enim in spiritu percipit summationem suam, propter quod et dicit, quia liberatus sum de ore leonis. Et iterum, Liberauit me dominus ab omni opere malo: et saluum faciet in regnum suum celeste significans per haec quod esset percipit summationem martyrio coronandus. De quo tamen euidentius in eadem epistola dicit scribens, Ego enim inquit iam imolorum tempus regressionis mee instat. Hec autem dicta sunt a nobis ut ostenderemus: quia non eo tempore quo pauli actus in urbe roma percipit lucas: martyrio profunctus est Paulus. Potuit enim fieri ut in iniurijs adhuc lentior esset Nero et defensionem pauli per nostrum dogmate non aspernanter acceptis percipit summationem pro tempore cum ceteris malis aucta sit

Ecclesiastice hystorie

etiam in aplos seuitierables.

Ut sit passus Jacobo qui frater dñi est
dicitur. **Caplm. XXIII.**

Igitur in dei postea q̄ Paulus
ad cesarē quē appellauerat a Fe
sto transmissus est: et frustratas
insidias quas ei tetenderant videbant: in
Jacobū fratrem dñi imanitate nequicie
sue vertit: cui ep̄alis in hierosolymis de
lata ab apl̄is fuerat sedes. Quēq̄ B̄ mō
adhortati sunt p̄ductū in mediū: abnega
re eū fidem christi corā impio p̄lo expe
rūt. At ille p̄tra oīm opinionē: voce satis
libera et multo maiore q̄s vellent corā vni
uerso p̄lo cū omni fiducia p̄fiteri: filium
esse dei saluatore et dñm nostrū iesum chri
stum. Tum illi nō ferentes tā graue: et tā
liberū testimoniū v̄ri: p̄ eo marime q̄ iu
stissimus apud om̄s habebat: ob religio
se et p̄tinentissime vite merita in necē eius
vertunt: fauente sibi occasione tempis ex
morte rectoris. Contigit em̄ Festū p̄ idē
t̄ps obire apud iudeā: et sine rectore ac p̄n
cipe esse puinciam. Nam mortis Jacobi
modus iam q̄dem et in sup̄ioribz a nobis
Clementis finonibz indicatus est: cū de
pinna templi eum p̄cipitatu: et fullonis p̄
cussum recte descripsit. Explozatus tñ
de eo Egesippus q̄ post ipsas statim p̄ri
mas aploz successiōes fuit: i q̄nto cōmē
tarioz suoz libro his verbis refert. Sus
cepit inquit eccliaz cum apl̄is frater dñi
Jacobus: q̄ ab om̄ibz cognoitus ē iustus
ab ipsius dñi t̄pibz p̄durans vsq̄ ad nos
Et multi q̄dem Jacobi vocati sunt: sed
hic ex ytero matris sue sanct⁹ fuit. Vinū
et sicerā nō bibit: seā neq̄ aīal māducauit
ferrū in caput eius nō ascendit: oleo non
est punctus: balneis nō est vsus. Hunc so
lū licebat introire in sancta sanctorū. Neq̄
em̄ laneo vtebat̄ indumento: sed tñ sin
done. Solus ingrediebatur templū: et face
bat sup̄ genua sua: orans p̄ ppli indulgen
tia: ita vt orando callos faceret in genibz
ad modū cameli semp̄ genua flectēdo: nec
vnq̄ ab orōne cessando. Itaq̄ p̄ incredi
bili hac p̄tinentia: et sūma iusticia appella
tus est iustus: et obliās: q̄d est interpretatū
mūimentū ppli et iusticia: sicut et p̄phete in
dicarūt de eo. Quisā autē d̄ septē heresibz

q̄ erāt in p̄lo: de quibz superi⁹ sc̄p̄simus:
interrogabant eū q̄d esset ostiū iesu. At il
le dicebat hunc esse saluatore. Ex quibz
bus aliquanti crediderūt: quia Iesus est
christus. Ille autē hereses quas sup̄ dixi
mus: nō crediderunt neq̄ surrex̄isse cum:
neq̄ venturum: vt retribuatur vnicuiq̄ fm̄
opa sua. Qui vero crediderūt: p̄ Jacobū
crediderūt. In quibz cū multi ex p̄ncipi
bus credidissent: p̄turbatio erat iudeozū
et scribarū et phariseoz dicentū. Nihil tā
superest: q̄n̄ omnis p̄lus credat in iesum q̄
ipse sit christus. Cōuenientes igit ad Ja
cobum dicebat ei. Dramus te vt reuoces
p̄lm: quia ecce errat in Iesum putans q̄
ipse sit christus: dep̄camur ergo te: vt sua
deas om̄ibus cōuenientibz in die pasche
de iesu. Tibi em̄ om̄s obtpamus: et de te
tam nos: q̄s p̄lus testimoniū ferimus: q̄
iustus es: et p̄sonam nullius accipis. Tu
ergo suade p̄lo de iesu ne erret: quia om̄
nes tibi obedimus. Ascende itaq̄ in excel
sum locum pinne templi: vt in edito posi
tus appareas omnibz: et verba tua audiā
tur a cunctis: quia in diebus pasche con
uenit nō solum iudeoz: s̄ et gentiliū mul
tudo. Statuerūt igitur sup̄radicti scri
be et pharisei Jacobum supra pinnā tem
pli: et voce magna clamantes ad eum di
cūt. Vtroz iustissime cui omnes nos ob
temperare debemus: q̄m p̄ls errat post
iesum qui crucifixus est: enuncia nobis
quod sit ostiū iesu. Tunc iacobus ad eos
ingenti voce respondit. Quid me interro
gatis de filio hominis? Et ecce ip̄e sedet
in celo a dextris sūme virtutis: et ip̄e ven
turus est in nubibus celi. Quēq̄ hac respō
sione et testimonio Jacobi multis satis
factum esset: et libenter audissent que Ja
cobus p̄testatus est: ceperunt glorificare
deum et dicere. Osanna filio David. Tūc
rursum ipsi scribe et pharisei ceperunt ad
inuitem dicere. Vale fecimus tale testi
moniū p̄stare de iesu. Sed ascendamus
et p̄cipitemus hunc deorsum: vt ceteri ter
reant et nō credant ei. Simul et voce ma
gna exclamauerunt dicentes. oo. et iustus
errauit. Et compleuerūt scripturam que
in Esala scripta est dicentes. Auferamus
iustum: q̄m inutilis nobis est: p̄pterea fru

cum operū suoz manducabunt. **A**scen-
derūt ergo ꝛ ꝓcipitauerūt eum: ꝛ dicebāt
ad inuicem. **L**apidemus Jacobum iustū
Et ceperunt eum vꝛgere lapidibus. **Q**ui
deiectus nō solum mori nō potuit: sed cō
uersus sup genua sua ꝓcumbens dicebat
Rogo dñe deus pater remitte eis pecca-
tū: nō em̄ scūt quid faciūt. **U**q; eū talia
orantem lapidib; purgerent de iūꝓ: vnus
de sacerdotib; de filijs rechab filij rechab;
bi. de quib; ꝓtestat Hieremias ꝓpheta ꝛ
clamauit dicens: **P**arcite queso. **Q**uid fa-
citū: ꝓꝛo vobis orat iustus hic quem la-
pidatis. **T**ūc vnus ex ipis fullo arrepro
fuste: in quo res expm̄i solent: cerebro eiꝓ
illisit. ꝛ tali martyrio cōsumatus est: ac seꝓ
pultus in eodem loco ꝓꝓe templū. **H**ic ē
qui extitit veritatis testis: iudeis ꝛ genti-
bus: quia Iesus est christus. **E**t nō mul-
to post oppugnatio ꝓsecuta est vespasiani
Hec latius q̄dem: sed ꝓsonanter Clemen-
ti etiam Egēꝓꝓus retulit: q; ita mirus q̄
dem ꝛ apud omes hoies opinatissimus
in obseruatione totius iusticie Jacobus
habebat: vt ꝛ iudeoz ꝓudētes quoz cre-
derent hāc esse causam statim ꝓsecute op-
pugnationis hierosolimoz: q; in illū sce-
leratas iniecerint manus. **E**t Iosephus
ita sibi videri euidenter indicat ꝓ hęc. **Q**ue
om̄ia inquit acciderūt iudeis: ꝓ vīdicia
Jacobi iusti: q; erat frater iesu q; dicit chri-
stus: quē iustissimū ꝛ ꝓiissimū oīm ꝓfessio-
ne vꝛz iudei interfecerūt. **I**dēq; etiā mortē
eius in vicesimo antiq̄tati libro his ver-
bis designat. **M**itit autē cesar albinū iu-
dee ꝓfectum Festū mortū comperta. **A**na-
nias autē iunior quē pontificatū suscepū
se supra dicimus: ꝓterius admodū ꝛ in-
solens moribus: heresim defendebat sa-
duceoz: qui in iudicijs crudeliores cete-
ris iudeis vident. sicut iam sup dicimus.
Hic insolentie sue tempus datū credens
et morte Festi: ꝓfessum iudicium cōuocat
ꝛ introducit in mediū fratrem iesu qui dī-
cī christus: Jacobū noīe: ꝛ alios q̄s pluri-
mos quos velut contra legem gerere in-
cusans tradidit lapidandos. **Q**uod faci-
nus siq; ex ciuib; modestior fuit: ꝛ equū
ac legis obseruantior q̄uissime tulit. **Q**ui
etiā occulte legationem ad cesarem mī-

tūt: orantes eum scribere Ananīe ne hoc
agat. quia nec ꝓius huiuscemodi facinō-
ra recte cōmiserūt. **Q**uidam autēꝓ ex ipis
etiā Albino occurrit de alexandria ad
ipos iter agenti: atq; edocent q; nō licet
rit Ananīe ie inconstulito confessum iudī
cum cōuocare. **E**t ille cōmotus ex his q;
dicta sunt: cum indignatione scribit ad
Ananīa: cōminatus ablaturū se ab eo iu-
dicandi potestatem qua nō recte vtebat:
quia ꝛ Zegrippa rex cum tribus solis mē-
sibus functum hoc honore ꝓuauerit. ꝛ ie-
sum dammei filium in locum eius subro-
gauerit. **H**actenus etiā de Jacobo: cu-
ius illa habet eplā: que ꝓma scribitur in
ter eas que catholice appellant. **S**ciē-
dum tamen est q; a nōnullis nō recipiat:
nec facile quis antiquoz meminerit eius
sicut nec illius quidem que dicitur iude-
que ꝛ ipsa est vna de septem. **N**os tamen
scimus etiā istas cum ceteris ab omni-
bus pene ecclesijs recipi.

¶ **¶** **¶** **¶** **¶**
Ex post Marcum primus episcopus
Alexandrine ecclie ordinatus ut
Annianus. **¶** **¶** **¶** **¶** **¶**
Capim. XXIII.

Itur Hironis ꝓmo imperij
anno post Marcū euangelistā
ecclie apud Alexandriā An-
nianus sacerdotū suscepit. **S**ed Hero-
regni sibi potestate cōualescētē: post mul-
ta que animo conceperat nefaria ꝛ impu-
ra flagicia ad ipsam quoq; iam diuinita-
tis tendebat iniuriam. **L**ongum est ꝛ no-
stro operi incōueniens ꝓbra eius flagi-
ciaq; describere. maxime cū multi de his
plenius scripserint. **E**x quoz libris si q̄s
dedecorosam eius vitam: atq; omnibus
sceleribus obnoxiam scire vult facilius
potest. in quib; cum inueniet intantū sce-
leribus esse ꝓgressum: vt ne a ꝓrijs qui-
dem ac domesticis tempauerit: sed in ma-
trem ꝛ in fratres ꝛ in vxores: atq; in oēs
sanguinis ꝓmos ꝛ parricida extiterit ꝛ
incestus. **H**is igit omib; deccat: vt ipse ꝓ-
mus ex impatorib; romanis: etiā in ipm̄
deū impietatis arma ꝓuerteret. sicut Ter-
tullianus vꝛ scriptoz nobilissimus refert
dicens. **C**onsulite cōmentarios vestrōs:
illuc reꝓietis ꝓmū q; Hironem in hanc

Ecclesiastice hystorie

fecta: tum maxime rome orientem cesaria no gladio ferocisse. Tali dedicatore dam nationis nostre etiaz gloriatur. Qui em scit illuz: intelligere potest no nisi grande aliqo bonum a Nerone damnatu: Tem ptauerat et domicianus portio Neronis de crudelitate: sed quasi ho facile ceptum repssit: restituitis etiam quos religauerat, tales nobis semp infecutores inuisti: im pij: turpes: quos et ipsi damnare p̄sueul stis: et a quibusdam damnatos restituere soliti estis. **Hec Tertullianus.**

De p̄secutione Neronis sub quo paulus ac Petrus p̄a p̄fessione decollati sūt

Caplm. XXV.

Igitur Nero ut apertu se hostes diuinitatis pietatisq; p̄fessus e: ipsoꝝ p̄us aploꝝ quippe q̄ du ces et signiferi erant in iplo dei expetit ne ces. Et paulu q̄dem capite in ipa vrbe roma: petru fo crucis patibulo codemnat. Hoꝝ testimoniū querere extrinsecus sup flui puto: cu rem gestam insignia vsq; in hodiernū et splendidissima eoz monumē ta testent. Verū tamen scribit de his etiā Salsus q̄dam scriptor antiquus. Qui cu zepherino epo romano aduersum p̄culū quendā catafrigā disputans: hec de apo stoloꝝ comemorat locis. Ego inquit ha beo trophea aploꝝ que ostendā. Si em pcedas via regali que ad vaticanū ducit aut via hostiensī inuentes trophea defiz ta: quib; ex vtraq; parte statutis romana comunit ecclesia. Qu aut eodem tpe am bo passi sunt Corinthioꝝ epus Dionisiꝝ cu in vrbe positus esset: et de scripturis di sputare hoc dicit. Sed et vos habentes comonitionē a Petro et Paulo: plantatio nē romane et corinthioꝝ eccleie iunxistis. Ambo etem simul aduentantes: et in nra corinthioꝝ eccleia docuerūt: et p̄ oēm italiā atq; in hac vrbe simul docentes: etiā mar tyrio pariter vno eodēq; tpe coronati sūt. Hec autē retulimus: vt hystoria q̄ in opi nione oīm est confirmatioꝝ habeat. Iose phus aut scribens quante clades iudeoꝝ rū gentem puaserint: et vt eoz vastitas p̄ pagata sit: addit etiā hec.

Ut innumeris iudei malis afflicti sūt: ac nouissime p̄tra romanos arma moue

runt.

Caplm. XXVI.

Utrū ad innūera mala q̄ iudeis acciderant addit etiaz hec Flo rus: q̄ per idem tps iudee p̄cu rationē tenebat: vt honorabiles quosq; vtros flagris verberaret: et in ipsa vrbe sa cratissima hierlm patibulo suffigeret: eo tpe quo pturbari iudeoꝝ statū nouarum rez molitioib; accidit: duo decimo scz an no imperij Neronis. Sed et p̄ omnē syri am in seditiones iudeoꝝ atrocissimam re fert exercitātā esse seuitiam: ita vt etiaz illi qui p̄ vrbes singulas admixti gentib; co manebant in hostiū numero deputarēt: et videres repletas inhumatis corporeibus ciuitates: iacentes mortuos simul cu par uulis senes. seminarūq; absq; vlla sexus reuerētia nudata in publico: relecta q; ca dauera: atq; vniuersam puinciam innue ris malis refertam. Sed tamē tam diro hoc et tā atroci spectaculo: mlto grauius eos futuroꝝ et p̄ dies augefcentiū maloꝝ: metus et formido terrebat. Hec ad ver buz Iosephus refert. Verum in hoc de iudeis ista sufficiant.

Explicit liber secundus.

Incipit tertius liber ecclesiastice hysto rie: cu caploꝝ annotatione.

In quib; locis christum apostoli p̄dicauerūt.

Caplm. I.

Igitur iudei debitis cladib; purgebant. Sancti fo apli dñi et sal uatoris nri: ceteriq; disci puli ad p̄dicandū verbum dei: p̄ singulas quasq; orb terre puincias dirimunt. Thomas sicut nobis traditum est sortitus est parthos. Matheus ethiopiā. Bartholomeus in diam interiorem. Andreas scythiam. Jo hānes asiam. Unde apud ephesum et co moratus est et defunctus.

Qui p̄mus romanā rexit ecclesiam.

Caplm. II.

Petrus pontū. galaciā. bitunīā capodociā. ceterasq; p̄fines p̄ uscias iudeis dūtaxat p̄dicas

circūisse deprehendit. Et ad vltimū in vrbe roma comoratus: vbi et crucifixus est de orsum capite demerso: qd̄ ipse ita fieri de peccatis est: ne exequari dño videret. De paulo aut̄ qd̄ dicat̄: q̄ ab hierlm̄ vsq; ad illiricū repleuit euangelium christi. et ad vltimū sub Nerone martirium duxit. Hec ita p̄ ordinē in tertio libro explanationis genesis Origenes exponit.

De eplis aploꝝ. Caplm. III.

Quoniam Petrus ap̄lus p̄dicatio nis sue monimēta nobis pp̄auca dereliquit. Una etem̄ ei⁹ epl̄a est: de qua nullus oīno dubitauit. Nam de secūda multis incertū est. Apud pl̄imos tñ etiā ip̄a legenda suscipit. Ille s̄o libellus q̄ dicit̄ actus petri: et qd̄ nois ei⁹ euangelium nūcupat: sed et que dicit̄ ei⁹ p̄dicatio vel reuelatio in scripturis p̄sus canonicis nō habet. Sed ne aliquis qd̄ de scriptoꝝ veter̄ vti eoz̄ testimonijs inuenit. Verū p̄cedente nobis hystorie narratione p̄ oportunitate locoꝝ: cum scriptores ecclesiasticos memorabimus: necessario etiā scripturaz̄ libros: q̄ in auctoritate esse debeant: et quoz̄ minus sequenda sit auctoritas exponemus. Interim Petri vt̄ dicimus p̄ma epl̄a ab oīb; veterib; est recepta. Pauli q̄z̄ manifeste quatuordecim sunt epl̄e: q̄ in auctoritate habent. licet sciam apud latinos de epl̄a que ad Hebreos scribit̄: haberi dubitationem. Sed et de ipsa quid vnusquisq; veterum scriptoꝝ senserit in tempe suo p̄feremus. Et libellus herme qui appellat̄ pastoris: cuius Paulus in epl̄is suis meminit: a plurim̄is nō est receptus. ab alijs aut̄ necessarius iudicatus est: p̄pter eos qui p̄t̄m̄is ad fidem institutionib; imbuuntur. Unde et in nōnullis ecclesijs legit̄. et multi veterū scriptoꝝ vsi sunt testimonijs ei⁹. Hec interim nobis p̄missa sunt de diuioꝝ rum libroꝝ fide: Quā mox etiam veteruz̄ ad stipulatione firmabimus.

De successioib; apostoli Pauli.

Caplm. III.

Paulus aut̄ q̄ ab hierusalem in circūitu vsq; ad illiricū gentib; euangelium p̄dicauerit: ex ipsi⁹ vocibus comprobat̄: et ex his que lucas

in actibus aploꝝ scribit. Sed et Petrus in quib; etiam ip̄e puincijs his q̄ ex circū cisione sunt p̄dicauerit christū: p̄p̄ijs vocib; in ea epl̄a quā ip̄ius absq; ambiguitate claruit esse designat: in qua ad eos q̄ in dispersione sunt scribit̄ sine dubio Hebreos. Ipsi etem̄ dispeisi dicunt tanq; p̄p̄ijs et ledib; pulsi. et positi in dispersione vt̄ ait ip̄e: ponti. galacie. capadocie. et asie ac bithinie. ex quib; si qui p̄stantes in fl̄de et emulatores verbi dei reperti sūt. etiā regendas eccl̄ias quas ap̄li fundauerāt susceperūt. quoz̄ nota nō est facile expl̄icare p̄ singulos. Ex apostoli tamen Pauli sermonib; colligere possumus: permultos esse quos ille nūc adiutores: nunc cōmilitiones: nunc etiam p̄captiuos et cōlaborantes in euāgelio: et comites noiat. Sed et Lucas in actib; aploꝝ plurimos eius socios mēorat: et p̄cipes p̄dicatiois sicut Timothei meminit et Tit̄. Quoz̄ alter in Epheso ep̄us: alter ordinandis apud cretā ecclesijs: ab eo ordinatus p̄ficiatur. Ip̄e aut̄ Lucas genere quidem an thiocenus: arte medic⁹: comes s̄o Pauli et ceteroz̄ aploꝝ socius et necessarius fuit. Is ergo fin hāc medicinā quā ex aploꝝ vel societate vel traditioe susceperat: duos nobis medicinales libros: quib; nō cor̄pora: sed aīe curent̄ explicuit. Euangelium sc̄z̄ in quo etiā sic p̄fāt̄: sicut tradiderūt nobis inquit h̄ij qui ab initio ipsi viderūt: et ministri fuerūt verbi dei: quos et ab initio secutus sum. et actus aploꝝ quos nō tam auditu p̄ceperat: sed oculis inspexerat. Tradit̄ aut̄ q̄ euāgelium suū a pauli ore descript̄ p̄ferit: et ip̄m sit qd̄ ap̄lus suū euāgelium soleat noiare. cū dicat. Scdm̄ euāgelium meū. Sicut et marcus q̄ ex ore Petri fuerant p̄dicata p̄scripsit. Demorat̄ aut̄ ex comitib; Pauli crescens qd̄ ad gallias esse p̄fectus. Linus s̄o et clemens in vrbe roma eccl̄ie p̄fuisse. q̄ comites et adiutores eius fuisse: ab ip̄o paulo p̄hibentur. Sed et dyonisiū artopagiten apud Athenas: que Lucas describit̄ p̄mū paulo p̄dicante credidisse inter socios ei⁹ fuisse: et eccl̄ie atheniensū p̄stat sacerdotiū suscepisse. S; nūc interim ad hystorie ordinē redeamus.

Ecclesiastice hystorie

De iudeoz expugnatione post christū
Caplm. V.

Istus post Heronē q̄ tredecim annis obsedit romani culmis p̄ncipatū: galba z orho anno z sex mētibz detento p̄ncipatu defūcti: Ue spasiano regni gubernacula derelinquūt posito p̄ idē t̄pus in p̄ncipatu belli qd̄ iud̄eis intenderat. vbi ab ip̄o exercitu cū q̄ oppugnabat iudeā subrogat̄ imp̄io. Itq̄ cofestim romā tēdēs Tito filio suo: curā belli z hierosolymoz oppugnationes inuigūt. Uez post ascensionē d̄ni z saluatoris nr̄i: iudei v̄l in ip̄m cōmissi piaculi: v̄l p̄secutionis in ap̄los: z necis in stephanū sed z obrūcationis in apl̄m Jacobū: z in Jacobū: nihilominus fr̄m d̄ni q̄ appellatus est iustus: sceleris admissi: ceterozūq̄ oīm q̄s p̄pter fidem christi insidijs dolis atq̄ oīm fraude neq̄cie circūuenerant. p̄ his inquā oīmibz malis penas diuinitus reposebant. Et apl̄i q̄dē ab illis pus fugati: ac p̄ omnē locū dispersi (sicut sup̄ diximus) p̄gebant in p̄tute christi q̄ eis p̄ceperat dicens. Eūtes baptizate oēs gentes in noīe meo. Eccl̄ia p̄o q̄ in hierosolimis fuerat p̄gregata: responsio a deo accepto: emigrare iubet̄ z transire ad oppidū q̄ddā bellā noīe transiordanē: q̄ ablati ex vr̄be sanctis z iustis viris vindicte celesti fieret locus: tā de vr̄be sacrilega: q̄ p̄plo impio per excidiū patrie euerionēq̄ sumende. Quantis ḡ malis gens tūc vniuersa mulctata sit: atq̄ ip̄a iudee terra: bello: fame: igne: cedibusq̄ vastata sit: q̄nta p̄ploz milia: patres sil̄ cū p̄iugibz ac puulis liberis absq̄ nūero: absq̄ discretione trucidati sint: q̄ etiā diuersaz vr̄biū obsidiones: sed z ip̄ius magnifice z famosissime ciuitatis hier̄lm̄ q̄nta vastitas: q̄nta fuerit diuersaz mortū strages: q̄sue p̄ hec singla belloz extiterit modus: Et vt̄ fm̄ id qd̄ p̄phete p̄dixerat abominatio desolatōis in ip̄o q̄ndā dei famosissimo colcata sit templo: vtq̄ ad vltimū cuncta ignis p̄latus sit: z flāma consumpsit: si q̄s plenius nosce vult hystorias Josephi relegat. Nos p̄o ex his ea tm̄ q̄ ad explanationē suscepti opis sufficiūt assumem⁹ z in q̄bz refert q̄ ex oīm iudea ppl̄i in die

solēni pasche: hierosolymā velut exictali q̄dā manu cogente p̄uenerat. Quos trices centenamilia hoīm dicit̄ fuisse: iusto sc̄z dei iudicio t̄pe hoc vltionis electo: vt̄ qui in diebz pasche saluatorē suum z salutare christū d̄ni cruentis manibz z sacrilegis vocibz violauerant: in ip̄is diebz velut in vniū carcerē oīs multitudo cōclusa: feral̄ pene excitiū qd̄ merebat̄ exciperet. P̄teribo q̄ in eis vel gladij cede: vel alijs belli machinis collata sūt explicare. Ea tm̄mō q̄ dire famis ericio p̄ulerint: sup̄ dicti hystoriographi sermonibz p̄ferā. q̄ legentes hec intelligant q̄ntū piaculi sit audere ali qd̄ in christū: z q̄s grauibz hac causa sup̄plicijs expient.

De fame que oppressit eos.
Caplm. VI.

Ade itaq̄ q̄ntus Josephi hystoriaz liber ponat̄ in mediū: ex q̄ oīs illoz luctuosa tragedia p̄noscat. Diuitibz autē p̄manere inq̄t̄ aut p̄re vniū atq̄ idē erat. Si em̄ in vr̄be p̄missis sent facultatū suaz causa crimine obiecto q̄si q̄ de trāsfugiendo cogitarēt p̄mebāt. Necessitas vero famis factiosoz extollebat arrogantia: z vtrūq̄ sil̄ inedia cum temeritate crescebat. Publice q̄dē frumētū nūsq̄ oīmīno erat: sed irruentes vr̄bis p̄dones p̄scrutabant̄ domos: z si quidē inuenissent tanq̄s de his q̄ fefellerat̄ penas sumebant. Si p̄o nō inuenissent. nihilominus tāq̄s eos q̄ occultis z diligentius absconderint cruciabant. Iudiciū p̄o h̄it ab eis pabula capiebant: h̄ ip̄o q̄ adhuc viuere z subsistere corporibz videbant: tāq̄ q̄ p̄fecto iā interissent: nisi absconditos v̄spiam tegerent cibos. Si q̄s sane tabescentes macie vidissent: hos cū ventā p̄teribant: sup̄fluū putantes p̄mire quos paulopost absumeret̄ famel. Multū in occultis oīmī censū suo mercati sunt vniū metrū. Si diuites frumētū: hordei si inferiores fuerūt: z p̄cludētes se in interioribz q̄busq̄ penetrant̄ domus. nōnulli nec ī panes p̄fectas fruges edebāt. Alij p̄o in q̄ntū vel necessitas v̄l metus p̄mitteret̄ excoquebant. Et mensam q̄dē nullus expectabat apponi: sed ex ip̄o semivista igni rapientes p̄p̄ria velut furtina deuorabant.

Et erat infelicis spiritus cibi spectaculum miserabile: cum validiores quique inuenta diriperent: imbecillioribus vero nihil propter luctum superat et lachrymas: et omnium licet acerbitates rerum super famem: nihil tamen ita subruit et sberuit sic veredidia. Quicquid enim salutis rebus pudore dignum est: id in hac necessitate pretermissum. Denique et viros de viros manibus: et filii de parentibus: et quod est infelicis infelices cibos de puulorum suorum manibus atque ore rapiebant. Et cum dulcissimi liberi in manibus atque ante ora positi tabescerent: exigua vite subsidia dentibus ipsis eximere nemo precabatur. Uex nec ipsos quod est infelices et pro exiguis sumentes latebant cibos: sed pro tanto aderat pondus: et statim ut clausula cuiuspiam prospexisset fores: indicium credebatur esse quod intrinsicis positi ederent: et repente despiciatis foribus precipites irruebant: atque ab ipsis (ut ita dicam) fancibus experimentes si quod forte inconsumptum iam fuerat renocabant. Verberabant senes si cibum vendicare temptassent. Sparsis etiam criminibus mulieres irabebant occultare nitentes si dedit forte deprehensum fuisset in manibus. Nulla senibus pro canicie reuerentia: nulla erga puulos miseratio: sed in exiguo panis fragmento puulos inherentes: et ex ipso cui inbeferant suspensos elidebant in terram. In eum vero qui raptos cibo puenisset assumpto crudelius seuebant: et excogitabant dira supplicia: obdurantes infelicibus naturales digestionum meatus. Alijs vero pacatas sudes pro eadem verenda adigites (horresco quod gesta sunt referens) ad confessionem pro hec unius panis: aut cyati farine miseris purgebant. Nam ipsi tortores nec partiebant famem. Et sicut enim quidam tollerabilis si hec copulsi inedia facere viderent: sed ut vel propararent sibi imposturum cibos: velut crudelitas exercitio pualesceret. In his etiam si quod forte furtim pro stationes hostium pro colligendis herbis erepissent: occurrentes eis quod se hostium manus effugisse gauderent: diripiebant quod attulerat. Supplicantes autem et terribile quod dam sibi nomen dei inuocantibus: ut vel pro aliquam ex his que cum mortis piculo questerant indulgerent: nihil proorsus prebeant. Sed et hoc beneficij loco cesserat si com-

prehensum viuum licuisset euadere. His autem post aliquanta aduiguit dicens. Iudeis pro cum egressu vobis omnis propter spes excludebat salutis. Et inualecens acerbitas famis domos filiarum et familias gentes vastabat: iravit in penetralibus strata iacerent mulierum puulorumque cadauera: pro plateas vero infelicium senum corpora fame magis quam etate consumpta. Iuuenes pro atque omnis etas robur suorum velut simulacra quodam in vijs et egressibus oberrabant: corruentes quocumque loci gressum submissit inedia. Sepelire autem cadauera primorum: nec defunctorum multitudo: nec virium debilitas permittebatur: simul et pro sine vnusquisque vite incerto. Denique aliquanti super eos quos sepeliebant animas emisere. Multi etiam dum persequuntur funera proorsus ad sepulcra veniretur effabant. Sed nec planctus ex more defunctis exhibebatur: aut luctus quia hoc sibi totum vendicauerat famem. Sed nec ariditas inedia humoris cutis reliquerat lachrymarum: obsederant ciuitate profunda silentia: et non plena mortis cum cetera contexerat. Quibus malis omnibus grauioseres soli vigeabant pondones: qui nec sepulchra quidem diripere: et spoliare cadauera illicitum ducebant: non tam pondam perentes: quam scelus irrisione cumulantes: et aciem gladio suorum in cadauerum obtruncatione prebantes. Interdum etiam in nonnullos adhuc spirantes mucro examinandus agebat. quod alij semineces cui viderent supplices dexteram extendebant: ut in se quocumque beneficij loco couerterent scelus quo se cruciatibus famis velocius absoluerent. Sed nouo crudelitatis genere necem quam sponte inferebant si rogarent negabant: cum tamen vnusquisque deficientium cum gemitu oculos retorqueret ad templum: non de morte propria dolens: sed de impunitate pondonum quos supstitutes derelinquebat. Et primo quidem sumptu publico sepelire mortuos iusserat fertoris intolerantia: Ut vero omnem sumptum cepit vincere multitudo mortentium de muro cadauera precipitabant. At cum Tytus circumsens peruidisset repletos mortuorum cadaueribus vallos: et humani corporis tabe patriam terram rigari:

Ecclesiastice hystorie

cū ingenti gemitu eleuat̄ ad celū manibꝫ
deū inuocat testē: s̄ suū opus nō esse. Et
post aliquanta itez talia quedā psequit̄.
Non cūctabor: inq̄t pferre qd̄ sentio. **A**r-
bitror: em̄ q̄ etiā si aduersum impios ci-
ues romanoꝝ paulisper arma cessarent:
aut hiatu terre: aut aque diluuiō: aut so-
domitanis ignibꝫ ⁊ fulminibꝫ celitus tor-
tis: supplicū ciuitas dependisset: q̄ multo
infaustiorē illis q̄ bec p̄pelli sunt: ⁊ neq̄
rē viroz p̄ntem hāc ptulisset eratē: p̄ q̄bꝫ
⁊ oīs gens p̄ter meret̄ extingui. **S**ed et
in sexto libro de eisdē talia scribit. **E**t eoz
inq̄t q̄ p̄ totā ciuitatē famis inedia corru-
pebant multitu do innūerabilis erat: q̄z
nec explicari miseria p̄t. **P**er singlas nā
q̄z domos sic vbi fuisset aliqd̄ cibi reptuz:
p̄tinuo bella ⁊ cedes int̄ caros ip̄osq̄z pen-
tes ac liberos nascebant: dū nō solū e ma-
nibꝫ: sed ex ip̄is etiā faucibꝫ inuicē cibuz
rapere certabant. **F**ides aut̄ nec mortuis
erat: sed ip̄i cū iam sp̄m exalarent p̄scruta-
bant a p̄donibꝫ: ne cui forte intra gremiū
cibi aliqd̄ resedisset. **A**lij aut̄ p̄ inediā hiā-
tes velut rabidi canes: huc atq̄z illuc fere-
bant: ⁊ quasi insania quadaz exagitati in
easdem domos: sub momēto ip̄is: itez ac
sepius irrucebant. **O**mnia t̄n necessitas ver-
tebat in cibū: etiā illa q̄ ne mutis q̄dē aīa
libi edere vsus fuit. **A**d vltimū ne lorīs
q̄dem vel cingulis: aut ip̄is etiā calciāmē-
tis abstinerūt. **P**ortariū q̄z indumenta
detrahentes p̄ficienda dentibꝫ ingerebāt.
Nonnulli ⁊ feni veteris festucas edebāt.
sed ⁊ de quīsq̄libꝫ vndecūq̄z collectis par-
uissimū pondus dragmīs q̄tuor distra-
hebant. **S**ed qd̄ opus est p̄ hec pondus
famīs illius explicare: cū gestū sit ibi faci-
nus qd̄ neq̄ apud grecos: neq̄ apd̄ bar-
baros vllus accepit auditus. **H**orrendū
q̄dez dictu: auditu p̄o incredibile. **E**quis
dem libenter tam imane facinus siluisset
ne q̄s me crederet monstruosa narrare: ni-
si multos memorie nostre viros testes cō-
missi sceleris habuisset. **P**orro p̄o nec ali-
qd̄ in s̄ p̄rie p̄stare me arbitror: si subtra-
hā eoz maloꝝ p̄ba q̄z ptulit facta. **M**u-
lier q̄dā ex his q̄ vltra iordanis alieū cō-
manebant maria nose: elezari filia de vi-
co bethezob: qd̄ interpretat̄ domus ysopi:

genere ⁊ facultatibꝫ nobilis cū reliq̄ multo
titudine q̄ p̄fluxerat ⁊ hierosolimīs repta
cōmunē cū omibꝫ obsidionis casum fere-
bat. **H**uius reliq̄s q̄dem facultates q̄s e-
domo in vrbē p̄uererat tyranni inuasere.
Si qd̄ p̄o reliquiaz ex magnis opibꝫ fu-
erat: q̄bꝫ victū q̄tidianū p̄tenuē duceret:
irruentes p̄ momēta p̄donū satellites rap-
iebāt. **P**ro q̄bꝫ ingens mulierē velut in-
sania iam q̄dam ex indignatione fatiga-
bat: ita vt interdū p̄dones maledictis in-
necem suū: ⁊ iulcijs instigaret. **T**ez cum
nec irritatus quisq̄z: neq̄ miseratus eā p̄-
meret: ⁊ si qd̄ forte cibi fuisset ab ea q̄sitū:
id ab alijs q̄rere: nec iā vsq̄z rep̄endi co-
pia fieret: fames aut̄ dira visceribꝫ ip̄is in-
sisteret ac medullis ⁊ ad furozē iam pur-
geret inediā: fame ⁊ ira: pess̄ imis vsa con-
sultozibꝫ p̄tra ip̄a iam arma iura nature.
Erat nanq̄z ei sub vberibꝫ puulus filius.
Hūc ante oculos ferens: infelicis inquit
matris o infelicioꝝ fili: in bello: fame: ⁊ di-
reptione p̄donū cui te reseruabo: **N**ā ⁊ si
vita sperari possit: iugo romane fuitutis
vrgemur. **S**ed nūc etiā ip̄am fuitutē p̄ue-
nit fames. **P**redones p̄o vtraq̄z vī graui-
ores purgant. **V**eni ḡ nūc o mi nate: esto
mī cū: p̄donibꝫ furoz: seculis fabula: q̄
sola decerat cladibꝫ iudeoz. **E**t hec cū di-
xisset fil̄ filū iugulat: tū deinde igni sup-
positū torret: ⁊ mediū q̄dē p̄sumit: mediū
p̄o suat obtectū. **E**t ecce p̄festim p̄dones
irruūt: obuste carnis nidore p̄cepto: mor-
tē minant: nisi sine mora cibos q̄s patos
senferant demonstraret. **T**ū illa equidē p̄-
tē inq̄t vobis optimā refuauī. **E**t p̄tinuo
q̄ sup̄fuerant mēbra reterit infantis. **A**t il-
los repente ingens horror inuasit: ⁊ ima-
nes q̄uis animi diriguere: vox faucibꝫ in-
terclusa est. **I**lla p̄o atroci vultu: ⁊ ip̄is iā
p̄donibꝫ truculentior: mens inq̄t hic fili-
meus ē ptus: ⁊ facinus meū est. **E**dite: nā
⁊ ego p̄o comedi quē genui. **N**olite effi-
ci aut̄ mīe religiosiores: aut femia mollio-
res. **O**si vos pietas vincit: ⁊ execramini
cibos meos: ego q̄ iā talibꝫ pasta sum ego
his iterū pascar. **P**ost s̄ illi territi tremen-
tesq̄z discedunt: qui hunc solum ex omibꝫ
facultatibꝫ misere matri reliquerant cibū.
Repleta est aut̄ p̄festim vniuersa ciuitas

nefarij sceleris nūcto, rymusq; ante ocu-
los facinus qd ppetratū fuerat adducēs
tanq; si ipse id ppetrasset horrebat. Om̄s
aut̄ quos famis necessitas purgebat festi-
nabant magis ad mortem: beatos dicen-
tes eos quib; p̄tigē interisse: pusq; taliū
maloz polluerent auditu. Hactenus Jo-
sephus.

De his que a christo p̄dicta sunt.

Caplm. VII.

Istius iudeos p̄ his que in chri-
stū deū cōmiserē piaculis talis
p̄secuta est pena. Dignū est aut̄
hūc hystorie adhibere dñicas voces: q̄
bus ipse saluator talia secutura esse p̄dixit
Ue aut̄ ait p̄gnantib; et nutrientib;: v̄l la-
ctantib; in illis dieb;. Orate aut̄ vt nō fi-
at fuga vestra h̄yeme: neq; sabbato. Erit
enī tunc tribulatio magna: qualis nō fuit
ab initio seculi vsq; nunc: neq; erit. Collī-
gens aut̄ supradictus hystoriographus
oēm numerū pemptoz: vel fame: v̄l ferro
vndecies cētēnamilia designauit. ceteros
vero latrones et sicarios ac p̄dones: post
v̄bis excidium mutuis declarat interisse
vulnerib;. Electos autē quosq; iuuenū
quos decor et p̄citas corporis cōmen-
dabat: ad trīsuphū dicit esse seruatos. re-
liquos aut̄ q̄ sup̄ decem et septem annos
agebant etatis: vinctos ad opa egypti p̄-
metalla designatos: vel p̄ ceteras puinci-
as esse disperios. Alij q̄dē vt ludis gladi-
atoz: alij vt ad bestias traderēt. Si q̄
vero intra septimū et decimū etatis reper-
ti sunt annū p̄ diuersas puincias in seruis-
tutem distrabi iussi sunt: quoz numerus
vsq; ad nonagintamilia p̄ductus ē. Hec
vero omnia gesta sunt secūdo anno impe-
rij Tēspasiant: iuxta ea que ipse dñs et sal-
uator noster iesus christus p̄dixerat. Quip-
pe q̄ ea que gerenda erant p̄sentia iam vi-
deret: tūc cū fm euangelioz fidem: vidēs
ciuitatem fleuit sup̄ eam. et velut in aurib;
eius plocutus est hec verba. Si agnouis-
ses inq̄t: et tu in hac die tua que ad pacem
tibi sunt. nūc aut̄ abscondita sunt ab ocu-
lis tuis. Quia ventent dies in te. et circū-
dabūt te inimici tui vallo. et circūdabunt
te: et purgebūt te vndiq; et ad solum redu-
cent te. et filios tuos q̄ in te sunt. Sed et

rursum tanq; de p̄plo dicens: erit enī inq̄t
necessitas magna super terram. et ira p̄plo
huic. et cadent in ore gladij. et captiui du-
cent in om̄s gentes. et hierlm̄ erit p̄culca-
ta a gentib;: vsq; quo p̄pleant̄ tpa gentiū
Et iter. Cū aut̄ videritis circūdari ab ex-
ercitu hierlm̄. tūc scitote qz appropinqua-
bit desolatio eius. Compet nūc vniūsq; qz
dñi et saluatoris nostri simones cū hysto-
riographi relatione: de bello qd gestū est
atq; excidio ciuitatis. et videns intrā diuie
p̄scientie virtutē: agnoscat p̄dicentis diuī-
nitatē. Hec q̄dē iudeoz genti post passio-
nē saluatoris iusta vltione venerūt: p̄ eo
qz auctore vite a semet vniūersa gens con-
clamauerat auferrī. Verūtū nihil obstat
etiā ea addere: p̄ q̄ pietas et clementia dei
licet ingratū videat oblata. Quadraginta
nāq; post admissum piaculum cōtinuis
p̄tracta annis: impioz pena differēt. In
quib; et apli om̄s: p̄cipue tū Jacobo q̄ di-
cebat̄ frater dñi in hierosolim̄is ep̄s p̄sti-
tutus indefinenter p̄lm̄ cōmisse impieta-
tis et feralis ausi: de scelere cōmonebant:
si forte possent cōmissi penitudinē gerere
si possent flere p̄ scelere: et vltices penarū
flāmas lachrymar; vbertate restinguere.
Ostendebat nāq; eis deus p̄ suam pietatē
q̄ ipoz quereret penitentia: qz nō vult
tantū deus mortē peccatoris: quantū cō-
uertatur et viuat.

De portentis ante bellum.

Caplm. VIII.

Mollire autē adhuc mentis eoz
duriciā nitebat̄ diuina maiestas
signis et p̄digijs celitus datis:
terroresq; sil et minacē dextera: ostentādo
potius q̄ inferēdo. De q̄b; sup̄dicti hysto-
riographi fides: vt in ceteris etiā in h̄ sus-
ficiens erit. Relegamus q̄ qd in sexto hy-
storiaz libro de his ipse signauerit: S; in
felice inq̄t plebē teterrimū qdā hoies et de-
ceptores falsa vaticinātes suadebant: vt
euidentijs signis et indicijs iracūdie: et in-
dignatōis diuine nō crederēt. q̄b; apte fu-
tur; et v̄bis et gentis p̄sagabat̄ excidium.
S; velut afflati et amētes: et q̄ neq; oculos
neq; aiām in se h̄rent: spernebant om̄ia q̄
celitus nūciabant. Etenī stella p̄fulgens
gladio p̄ om̄ia similis: imminere desup̄ ciui-

Ecclesiastice hystorie

rati: et cometes p̄ terea exicalibz flāmis ar
dere p̄ totum visus est annū. Sed et ante
excidij tempus ac belli: cū ppli ad diē fe-
stum azimoz cōuenirent: octaua die men-
sis xandici q̄ est aprilis: noctis tēpe hora
nona tantus luminis fulgor aram: tem-
plūq; circūdedit: vt putarent omnes diem
clarissimū factū: et p̄mansit spacio hore di-
midie. **Q**uōd imperitis q̄dem et ignaris p̄-
sperum videbāt: sed legisperitos et pbos
quosq; doctores nō latuit exicalē portē-
tum. In eadē quoq; festiuitate vitula sa-
crificijs admota et aris assiltēs: inē ipsos
minūtroz manus enixa est agnā. Sed et
ianua interioris edis que respiciebat ori-
entem: cū esset ere solido induta: ac p̄inde
imensi ponderis que vix. xx. viris sumo
conatu impellentibz clauderet: ferreis q̄z
vectibus et seris munita: ac pessulis in al-
tū demissis teneat obstricta: repente hor-
ra noctis sexta apparuit sponte patefacta
Sed et transacto die festo: post aliquot die-
es: p̄ma et vicesima die mensis artemesij:
qui maius apud nos vocat: p̄digiosus
apparuit visus: et fidem pene et cedēs: qd̄
vere falsum putaret: nisi oculoꝝ fidem cō-
firmasset maloz cōsecuta p̄nicies. **E**tem
pe solis occasum visū sunt currus et qua-
drige in omni regione p̄ aerem ferri: et ar-
matoꝝ cohortes misceri nubibz: et vbes
circūdari agminibus iprouisus. In alio
autē die festo qui penthecostes appellatur
noctu sacerdotes ingressi templū ad mi-
nistria ex more complenda: primo quī-
dem motus quosdāz strepitusq; senserūt
tum deinde voces subitas audiūt dicen-
tes. migremus hinc. **A**ddit̄ his etiā aliō
terribilius. **E**tem qdā anante filius iesus
noīe: vir plebeius et rusticus: ante quartū
belli annum cum ciuitas in pace et abun-
dantiā perduraret: in die festo tabernacu-
loꝝ repente clamare cepit. vox ab oriente
vox ab occidente. vox a quatuor ventis.
vox sup̄ hierosolimā et super templum.
vox sup̄ sponsoz et sponsas. vox sup̄ po-
pulū. et indefinenter die noctiq; p̄ omnes
plateas circūiens hec clamabat: vsq; q̄
dam p̄mores ex populo viri: velut infau-
sti p̄sagij indignatione cōmoti: correptū
hoīem multis verberibz afficiunt. **A**t illi

le nequaq; p̄ se aliqd̄ loquens: sed ne eos
q̄dem qui circūstiterant dep̄cans: eadēz
voce pari obstinatione et clamore repe-
tebat. **T**um p̄ncipes intelligentes (vt res
erat) numinis esse motus in viro: p̄ducūt
eū vsq; ad iudicem romanū. **A**pod quez
flagris ad ossa vsq; lamatus neq; preces
neq; lachrymas fudit: sed eandē vocē mi-
serabiliter et cum quodā vlulatu emittēs
p̄ singula pene verbera p̄ferebat: ad dens
etiā hoc. **U**e ue hierosolymis. **P**roseq̄
tur et aliud idem hystoriorographus maio-
re gestum miraculo dicens. **O**raculū qd̄
dam in sacris literis repertū: qd̄ p̄ idem
tempus virū designaret ex eoz regione p̄-
cessurum: q̄ totius orbis potret imperio
Cuius oraculi p̄sagij idem hystoriorogra-
phus vespasianū declarare est iusp̄icatus
Sed vespasianus nō alijs q̄ illis solis
gentibz que romano ip̄erto videbant sub-
dite dñatus est. **U**nde iustius ad christū
hec responsa referunt: ad que dixerat pa-
ter: **P**ete a me et dabo tibi gentes heredita-
tatem tuam: et possessionē tuaz terminos
terre. et cuius p̄ idem tps p̄ apostolos su-
os in omnē terrā extierat ionus: et in fines
orbis terre verba eoz.

De Josepho: et quos reliquit libros.
Capitulum. IX.

Operescium sane est posse ista
agnoscere quis fuerit hic Jose-
phus: et vnde vel ex quo gene-
re originem ducens: qui tantā nobis ma-
teriā rez gestaz cognitionēq; p̄stiterit. **E**t
ponit q̄ etiā hoc ipse de se. **M**ō scribens.
Josephus mathie filius ex hierosolimis
sacerdos: q̄ et ip̄e p̄mo bello romanos op-
pugnauerit et posterioribz nihilominus
interfuerit p̄lijs necessitate p̄strictus. **C**ō-
stat igit̄ hunc virū p̄ idē tps nō solū ap̄d
iudeos p̄rios ciues: ver et etiā apud roma-
nos habitum esse nobilissimū: ita vt lraz
merito in vrbe roma etiā statua donaret̄:
et libri eius bibliothecē traderent. **C**ōscri-
psit nāq; antiq̄tatū hystoriā in viginti li-
bris. belli vero iudaici cū romanis habis-
ti hystoriā septem voluminibus comp̄-
hendit quam non solum greca facundia:
verū et patrio id est hebreo sermone suis
etiam ciuibz se edidisse p̄firmat. **D**igni? cul

per ceteris omnibus debeat credi. Sed et alia eiusdem viri extant de iudeorum vetustate duo volumina: in quibus tradidit Apolloni cuidam grammatico videtur: quod illis temporibus aduersum iudeos scripserat: et ad alios quosdam quod more gentis iudeorum atque instituta lacerauerant. In primo ergo ex his duobus libro que volumina apud hebreos in auctoritate habeantur secundum maiorem traditionem per hec edocet.

Ut diuinarum meminisse scripturarum.

Capitulum VIII.

Nec igitur innumera inquit apud nos habent volumina inter se inuicem discordantia: sed duo tantum et viginti sunt libri: qui omnium temporum seriem continent: quod et iuste credunt diuinitus inspirati. Ex quibus quinque sunt moysi continentem leges vite: et successionis humane per prophetas: usque ad ipsius moysi terminum preteritum: quod paulominus ad triam illam annorum continentiam gerunt. A morte vero moysi usque ad Artaxerxen: quod post persem regnauit apud persas: que gesta sunt: prophete quodque per ea tempora tredecim voluminibus descripserunt. Reliqui vero quatuor libri hymnos in deum: et vite instituta: ac monita mortalibus tradunt. Ab artaxerxe vero usque ad nostrum tempus scripta sunt quodam omnia fide tantum non eadem que primis habentur digna ducuntur: pro eo quod non ita existerit prophetarum iugis et exempli data successio. Rebus igitur his constat quod nos venerabiliter vtamur scripturis nostris. Nam cum tot secula intercesserint: neque addere quis vnquam: neque auferre: aut permutare quid ausus est: sed omnibus gentis nostre hominibus insita hec quodam modo atque ingenua fides est: credere hec dei esse scripta: et his iugiter inherere: ac per ipsis (si ita res poposcerit) libenter et animam ponere. Sit hec etiam pars hystoriarum graphi his in locis a nobis (vt arbitror) non incooperet inserta. Est adhuc et aliud elegantis satis volumen: quod animus sit qui imperium teneat in nobis. Que libellum quidam machabeorum attitulerunt: pro eo quod certamina inibi et agones per pietate a machabeis fratribus desudata contineat. Sed et in fine vicesimi antiquitatum libri significat idem ipse: proposuisse se quatuor volumina

minibus comprehensurum: secundum fidem et religionem patriam: de deo et de substantia eius ac legibus: et cur quedam apud eos liceant: quodam vero non liceant. Sed et alia nonnulla opuscula a se dicit esse composita. In fine etiam supradicti vicesimi libri antiquitatum iustum quendam ex tyberide quod conatus sit hoc idem operis quod ipse explicauerat aggredi: arguit falsitatis per hec verba. Sed non ego te imitatus sum in his quod comscripseram. Ipsi etenim imperatoribus obtuli libros meos: cum adhuc ipsa quod gesta sunt pene in oculis haberent. Quippe qui concilium mihi essem seruare in omnibus veritatibus: Nec me de eorum testimonio sefellit opinio. Sed et alii pluribus obtuli: quorum multi etiam ipsis interfuere bellis: sicut Agrippa rex: et nonnulli eius propinquus. Et imperator quidem titus intantum probauit ex istis debere re libris: ad omnes homines regum gestarum noticiam peruenire: vt manu sua subscriberet: et publice ab omnibus eos legi debere. Rex vero Agrippa sexaginta et duabus epistolis de operis nostri veritate testatus est: ex quibus et duas inserui. Sed de his satis dictum est. Nunc ad narrationis nostre seriem redeamus.

Quod admodum post Jacobum Symeon hierosolymorum rexit ecclesiam.

Capitulum XII.

Post martyrium Jacobi: et continuo persecutum ciuitatis excidium: tradidit apostolos ceterosque dominum discipulos quod ad illud tempus reliqui erant: in vniuersis locis omnibus conuenisse: simul cum his qui propinquus secundum carnem dominum dicebantur. Plurimum namque et ex his per illud tempus superat: et habuisse in comune consilium: que opteret dignum successionem Jacobi iudicari. omnesque vno consilio atque vno consensu Symeonem de ophe filium decreuisse. Cuius mentio in euangelio facta est: vt episcopus sedem susciperet. Consobrinius is secundum carnem saluatoris fuisse dicebatur: quod Cleopha fratrem fuisse Ioseph Egessippus contestatus est.

Ut vespasianus posteritatem David iussit inquiri.

Capitulum XIII.

Per idem tempus Vespasianus post excidia hierosolymorum omnes si quod forte ex familia David suspensus

Ecclesiastice hystorie

sent apud iudeos: velut regalis p̄sapie vi-
ros p̄quiri iubet. Unde etiam p̄ hac cau-
sa grauissima iudeis p̄secutio exorta est a
Tito filio Vespasiani. Sed vespasiano
decennio principatu ministrato: Titus
filius in imperio succedit: Cuius sc̄do re-
gni anno Linū duodecim annis in sacer-
dotio transactis: v̄bis rome ep̄atū tradidit
Anacleto ferūt.

De Alexandrine ciuitati sc̄ds Abilius p̄fuit.
Caplm. XIII.

S Ad titus nō amplius q̄ duobus
annis toridēq; mensib; p̄ncipa-
tu romani ap̄icis ministrato Do-
miciano fratri sum̄a rez reliquit. Quarto
igit̄ anno domiciani apud Alexandriam
Annianus viginti et duobus annis mis-
trato sacerdotio defunctus est. In cuius lo-
cū secundus succedit Abilius.

De rome secundus ep̄s Anacletus fuit.
Caplm. XIII.

In vrbe s̄o roma duodecim A-
nacletus annis in ep̄atu exactis
sacerdotij sedem Clementi tra-
didit.

Ut tertius ab hoc clemens.

Caplm. XV.

Quem adiutorē suū paul⁹ apl's
philippenisib; scribens designat
dicens. Cū clemēte et ceteris ad-
iutorib; meis: q̄z noīa sunt in libro vite.

De epla Clementis. Caplm. XVI.

Huius clemētis epla habet ad
Corinth. scripta p̄cipua plane
et valde mirabilis: quā velut ex
p̄sona romane ecclesie dictauit: cū dissen-
sio apud Corinthios fuisset exorta. quāz
eplam in pl̄imis ecclesijs publice legi: et
veter: et nostris etiam t̄pib; p̄stat. Ueruz
de seditione facta apud corinthios ac dis-
sensione plebis: testis valde fidelis Ege-
sippus indicat. hoc mō dicens.

De p̄secutione sub Domiciano.

Caplm. XVII.

Multa et erga multos crudelitas
te Domicianus exercitata pl̄is
misq; in vrbe roma nobilib; et
illustrib; viris: nullo iure: nullaq; rōne
trucidatis. innumeris etiā in exiliū trusis
et bonoz direptione mulctatis: ad vltimū

neroniane et cheomachie impletatis suc-
cessor efficit. Secundus hic ab illo quip-
pe p̄secutione molit̄ in nostros: cū vtiq;
pater suus Vespasianus nihil p̄suis no-
stris irrogauerit iniurie.

De Iohē ap̄lo et reuelatione eius.
Caplm. XVIII.

Quo in t̄pe ap̄lus et euangelista
Iohes: ob p̄dicationē verbi di-
uini et testimoniū veritatis: in
insulam pathmos tradit̄ ablegatus. De-
niq; hyreneus scribēs de computo noīs
antichristi qd̄ p̄tinet in reuelatione q̄ d̄r
Iohis. q̄nto aduersum hereses libro. hec
de t̄po Iohē cōmemorat. Et si oporteret
inquit ap̄tus in hoc t̄pe de isto noīe p̄d̄-
cari: a quo mag; potuerat aperiri: nisi ab
eo q̄ ipsam reuelationem vidit. Neq; em̄
multū t̄p̄s est q̄ reuelata est: sed pene n̄ra
etate. In fine etem̄ domiciani p̄ncipat⁹ ex-
orta est. In tantū s̄o p̄ idē t̄p̄s fidei n̄re in-
stituta florebant: vt etiam nōnulli alieni a
religione n̄ra scriptores hystoriarū suarū
tradiderint monumentis. vel de p̄secutiōi-
bus illius t̄p̄is: vel etiā de martyrijs. qui
et diligenter explorato t̄pe designat̄: q̄ q̄n-
todecimo anno domiciani p̄ncipis: cum
alijs pl̄imis ab eo etiāz flauia domiciā
sororis filiā flauij Clementis vnus tunc
ex p̄sulib; viri: ob testimoniū qd̄ christo p̄-
hibebat in insulā pontiā noīe deportatā.

**Quēadmodū Domicianus posterita-
tem David iussit occidi.**
Caplm. XIX.

A pud ip̄m s̄o Domicianū cum
iussisset om̄s p̄imi q̄ de genere
David et regia stirpe descende-
rent: vetus traditio tenet: q̄ delati sunt q̄-
dam quasi essent de posteritate iude: quē
frēm fuisse saluatoris fm̄ carnem tradūt.
Quiq; duplici v̄gebant inuidia: velut q̄
et ex David genere: et ex ip̄ius christi p̄p̄-
tate descenderent. Que Egesippus p̄ or-
dinem his verbis refert.

De p̄sapia saluatoris. Caplm. XX.

Adhuc aut̄ v̄uebant qd̄a de car-
nali genere dñi n̄ri nepotes iu-
de: et q̄ fm̄ carnē frater dñi di-
cebat. Quos qd̄a detulerūt tanq̄ ex Da-
uid stirpe veniētes. Hos reuocatus qd̄a

Et ipse enim formidabat de aduentu xpi sic
cut et in initio Herodes. Interrogati ergo
a Domitiano si essent ex familia Da-
uid stessit sunt. Tunc quasi ab eis: quatis
possessioibus: vel quatis essent facultati-
bus pditi: Et illi responderunt qd vtrique
non ampli' esset in bonis: nouem milibus
denarijs. ex qbus singulis pars media pro
portione deberet. Nec hec sibi i pecunia
subsistere. sed in estimatiōe terre q eis eet
in quadraginta minus vno iugeribus con-
stituta. qua suis manibus excolentes. vel vt
spī alerentur. vel vt tributa dependerent
Simul et testes ruralis et diurni operis
man' labore rigidas. et callis obduratas
pferebant. Interrogati ergo de xpo qua
le sit regnū eius. vel qd ipse. aut vnde. aut
quādo ventur': responderunt qd non huius
mūdi regnū. neq; huius terre ei designe-
tur imperium. sed qd celeste ei regnū per
angelorum ministeria in summatione se-
culi pparetur qm scz aduenturus in glia
de viuis ac mortuis iudicabit. et restituet
vnicuiq; pro factis ac p meritis suis Ad
hec Domitian' euz neq; in eis quicq; cri-
minis inueniret. et villitatem eoz qmari
me cōtēneret: abire eos libere iuber. Sz
et psecutiones quā aduersum ecclias agi-
tari iusserat datis rursum cōpescit edictis.
Illi sō dimissi ab eo vel martyrii merito
vel tante ppinquitatis progatiua pacis iā
tēpore duces ecclie effecti: vsq; ad Trai-
ani tēpora pmanerunt. Hec qdem Ege-
sippus. Sed et Tertullian' de Domitia-
no similia refert dices. Temptauit aliqñ
et Domitian' sile aliqd: portio Heronis
de crudelitate. Sed qñ homo cito desti-
tit: ita vt etiā eos quos i exilium miserat
reuocaret. Post Domitianum sō qndes-
cim annis imperio positū: Nerua susce-
pit pncipatum. Sub quo oēs qdem ho-
noz tituli q in Domitianū collati fuerāt
detrabuntur. Reuocari aut quicunq; ab
eo in exiliū trasi sunt: ac recipere facultates
et senatuscōsulto iubentur. De qbus sin-
gulis testimonij phibent q gesta illorū
temporū cōscripserunt. Tunc igit etiam
aplm Iohannes post absolutiōne insule
ephesū qñ ad scholā ppriā rediisse: nostro-
rum scriptores declarant.

¶ Alexandrinorū ecclie tert' presuit
Cerdos. **¶** Caplm. XXI

Nerua sō post annū plus min'
defuncto Traian' succedit im-
perio. Cuius pmo pncipatus
anno Abilius apud alexandriam trede-
cim ānis sacerdotio ministrato die obiit.
Cui succedit Cerdon tert' in sacerdotiū
Qua tēpestate in vrbe roma Clemens qz
tertius post Paulū et Petrum pontifica-
tum tenebat.

¶ Anthiochene ecclie secundus pfuit
Ignatius episcopus.

¶ Caplm. XXII
Sed et apud anthiochia Euod-
us prim' fuerat: et secundus Ig-
natiū. hierosolimitis quoq; sy-
meon secundus post Jacobū fratrem dñi
ijsdem tēpib; gubernabat ecclesiam.

¶ Delatio de Iohanne apostolo.

¶ Caplm. XXIII
In his supstes adhuc apd Asi-
am demorabatur ipse ille quem
amabat dominus Iesus xps:
apls simul atq; euāgelista Iohannes: ec-
clesiaz q inibi erant gubernacula regēs.
post Domitiani vt dixim' obitus regres-
sus ex insula. Quod qd ita se habeat: duo-
bus fidelibus testibus approbabo. Hirenē
et Clemens alexadrinus huic p̄tati asti-
pulāt: in scdo aduersus hereses libro Hi-
reneus hoc modo scribens. Et oēs inqt
psbyteri testes sunt q in Asia Iohannes
discipulū dñi viderunt: et sciunt hec tradi-
disse Iohānem: q et pmanit apd eos vsq;
ad tpa Traiani. Item in tertio eiusdez
opis libro idem scriptor de eiusdem ita te-
statur. Ecclesia inquit q est apud Ephesū
a Paulo qdem fundata est: a Iohāne ve-
ro edificata: q pmanit in ea vsq; ad tēpo-
ra Traiani. Habes hūc testē fidelem de
apli tēporibus cōtestātem. Accipe quid
etiaz Clemens cui' pariter pmissim' testi-
monij dicat: historiā quandā pernecessa-
riam simul texens. Quā nos qz inseram'
vtilē fore legētib; credim'. Scribit ergo
hec. **¶** Audi inqt fabulā et nō fabulā: sed
rem gestam d Iohāne aplo: et memorijs
oim traditā. Cum post tyrāni obitus de

Ecclesiastice hystorie

pathmos insula Ephesū rediret: rogaba-
tur etiā vicinas illustrare puincias: q̄ vel
ecclias fundaret i q̄b̄ nō erāt locis: v̄l in
q̄b̄ erant: sacerdotib̄ ac ministris instrue-
ret: fin q̄ ei de vno quoq̄ spū sanctus in-
dicasset. **Cum** igit̄ venisset ad quandā vr-
bem haut longe positā: omnib̄ eccliaſti-
cis solenniter adimpletis: v̄dit iuuenem
quendā validū corpe z vultu elegante: s̄z
z animis acrem nimis. respiciēz ad epl̄
scopus q̄ nup fuerat ordinatus: hūc inq̄t
tibi sumo studio commendo sub testimo-
nio xp̄i z totius ecclie. **Tum** ille suscipiēs
oēz se adhibiturū sicut p̄cipiebat diligen-
tiam pollicetur. **Sed** itez atq̄ itez eadē
sep̄ius repetens: iuuenē cōmendabat at-
tentius. z post hec Ephesū redit. **Tū** ve-
ro p̄sbyter in domum suā adolescentē su-
scepit cōmendatum. z cuz omni diligētia
enutrit: amplectit̄: fouet: ad vltimū etiā
baptisimi gratiam tradit. **Post** hec tā ve-
lut confidens gratie qua fuerat cōmon-
tus: paulo indulgētius habere iuuenem
cepit. **Sed** ille vbi imatura libertate po-
situs est continuo p̄ equenos: q̄bus luxus
z desidia cordi est: amare vitia z corrupte
vite incedere tramitem p̄docetur. z p̄mo
q̄dez cōiutorū illecebris decipitur: inde
nocturnis cuz furtis sociū sibi p̄cipiēs
cōsciscunt. post hec etiā ad maiora flagi-
cia p̄trahunt. **Cuz** interea sensim iuuenis
formabat̄: z instituebāt ad scelera. z quia
esset acer ingento sicut equus infrenis et
validus: duris morib̄ obfirmatis: recti
itriner̄ lineā derelinquēs: rectore cōtēpto
rapido cursu totus fertur i p̄ceps: ita suc-
cedentib̄ sibi malis: vt desperationē sibi
q̄z a deo p̄stite salut̄ acciperet: dedignatur
tam d̄ paruis scelerib̄ cogitare: grandia
queq̄ molit̄. z ex integro p̄ditioni se tra-
dens nulli inferiorē se in flagicijs patitur
Deniq̄ illos ip̄os qui prius magistri cri-
minū fuerant discipulos facit. z latronuz
ex his turmam quib̄ ip̄e dux z p̄nceps
violēt̄ p̄esset instituit: et cum his omni
crudelitate grassatur. **Verum** tpe elapso
(cuz rei ita poposcisset vtilitas) inuitatur
iterū ad illam vr̄bem Johānes. z cum ce-
tera quozuz gr̄a venerat ordinasset. **Age**
inq̄t o ep̄scope deposituz rep̄senta: qd̄ tū

bi ego plane z xp̄s cōmendauim̄: ecclia
teste quaz regis. **At** ille obstupuit p̄mo
pecuniā putans a se reposci quā nō acce-
perat. **Sed** rursus p̄siderabat nec posse
fallere Johāne: nec qd̄ nō dedit querere.
Verēbat ergo stupēs. **Quē** Johes herē-
tem vidēs: iuuenē illū repeto abs te z anī-
mā frat̄z. **Tum** grauiter suspirās senior
z in lachrymas resolut̄: ille ait mortū ē.
Quomodo inq̄t: vel q̄lī morte? **Deo** ait
mortū est: qz pessimus z flagiciosus eua-
sit. ad vltimū et tā latrociniū egressus est
Deniq̄ nūc montē quendāz cū multa la-
tronuz manu occupauit. **Quib̄** auditis:
ap̄ls vestem p̄tinuo qua erat indutus sc̄-
dit: z cū ingenti gemitu feriens caput suū
bonū te inq̄t cultodem frat̄ris aie dereli-
quit. **Sed** iam nunc mihi eqū paratur. et
dux itineris. **Et** confestim ab ip̄a ecclesia
ascendēs concit̄ p̄perabat. **Cunq̄** puenit
set ad locum attinetur ab his latronibus
q̄ custodias obseruabāt. **At** ille neq̄ effu-
gere: neq̄ prius declinare vsq̄ nitēs: in-
genti tm̄ voce p̄clamabat: qz ad hoc sp̄m
veni. adducite mihi p̄ncipē vestruz. **Quī**
cum veniret armat̄: em̄n̄ agnito Johā-
ne ap̄lo pudore act̄: in fugam vertit̄. **I-**
le equo post eū admisso: confestim conse-
quitur fugitantem: etiā eratis oblitus: s̄z
mul et clamās. **Quid** fugis o fili patrem
tuū? **Quid** fugi inermem senem? **Diser-**
noli timere. habes adhuc sp̄m vite. **Ego**
xp̄o rōnem reddā p̄ te. **Certe** z mortem p̄
te libenter excipia: sicut et dñs excepit p̄
nobis. z p̄ tua aia dabo aiam meaz. **Sta-**
tm̄ z crede mihi: qz xp̄s me misit. **At** ille
audit̄ restitit: ac cultū demisit in terram
post h̄ arma p̄iecit. **Tum** deinde tremefā-
ctus flebat amarissime. et accedētis ad se
sentis genib̄ puoluit̄: gemitib̄ et vlulati-
bus q̄b̄ poterat satisfaciēs: et vberrimis
lachrymaz suaz fontib̄ iterū baptizabat̄
occultās solā dexterā suā. **Ap̄ls** p̄o iuris
iurandi sacramēto se ei a saluatore impe-
traturū veniaz pollicens: simulq̄ genib̄
eī puolutus: atq̄ ip̄az dexterā ex cuī ce-
dis p̄sentia torquebat̄: tanq̄z iā p̄ p̄niaz
purgatam deosculās ad eccliam renocat
z indefinēter p̄ eo oratiōes pfundēs: z cū
ip̄o pariter ducens crebra ieiunia: indulō

gentiā a deo quā ei pollicē⁹ fuerat expe-
tebat. **S**z varijs sermonum p̄solationi-
bus: velut q̄busdā p̄cātationib⁹ efferos z
exterritos e⁹ animos m̄stigabat. **N**ec p̄s-
us abstittit q̄ eū in oib⁹ emēdatum etiam
eccleie p̄ficeret: p̄bens p̄ h̄ magna exēpla
vere penitētie: z documētū ingēs noue re-
generatiōis: atq; insigniā quedam z tro-
phea visibilib⁹ i eo resurrexiōis ostēdēs.
Nec a clemēte dicta nō solū ad sciētā re-
rū: sed z ad vtilitatē legentū p̄futura hūc
in n̄ris q̄z libris teneat locū.

De ordine euangeliorum.

Caplin. XXIII

Hec tam etiā hūc apl⁹ q̄ sint scri-
pta q̄ in autoritate habeant: euz
his p̄iter explicem⁹. **E**st igitur
p̄mo euangelii nois ip̄i: qd̄ i om̄i orbe
p̄sonuit. **Q**uā autē post cetera tr̄la euāgelia
q̄rto a veterib⁹ statutū est loco hec erit ra-
tio. **V**enerabiles et vere deo digni apl⁹
xp̄i: cū essent i oib⁹ puritate vite et animi
p̄tutib⁹ clar⁹: nō magnipēdebāt f̄monis
ornatū. **Q**uipe in q̄b⁹ aia erat diuinitis or-
nata virtutib⁹: simul z signoz gr̄a. q̄ eis a
dño n̄ro iesu xp̄o p̄cessa fuerat: p̄fidentes
non suauis humane sapiētie v̄bis: sū-
mā p̄dicationis dñice collocabant: sed in
ostentatione sp̄us z in p̄tute. p̄ quā mira-
bilib⁹ p̄sumatis: z verboz suoz fide facta
vniuerso orbi regni celoꝝ scientiaz tradi-
derūt: par uducentes plures libros p̄dere
q̄ hm̄oi p̄dicationis assertio non argu-
mēto humani sermonis: s; ad stipulatiōe
diuine p̄tutis indigeat.

De indubitat⁹ diuinitis: susceptiue scri-
pturis.

Caplin. XXV

Deniq; Paul⁹ q̄ iter oēs ap̄los
eruditior etiā in v̄bis videt⁹: z i
sensib⁹ p̄potens: non ampl⁹ q̄
paruū eplaz suaz corp⁹ reliq̄t. **Q**ue vtiq;
imensa p̄tinerēt intra se atq; innumera sa-
cramēta. vtpote q̄ etiā vsq; ad tertiū celū
raptus: q̄ gererent inspererat: z in ipsum
q̄z deo dignū paradisu abductus: audie-
rat ibi ineffabilia v̄ba z doctrinā q̄cunq;
illa inibi ē: siue corpore: siue incorpore⁹
ill⁹ interim schole discipul⁹ effect⁹ excepe-
rat. **S**ed et reliqui dñi ac saluatoris n̄ri

discipuli: nō solū ex illis duodecim sed z
si q̄ extra hūc numerū: de schola tñ dñi z
saluatoris n̄ri: sermonē aliquē diuinit⁹ in
spirati memorie reliquerūt: breuē hunc z
succinctū p̄ oia esse voluerūt. **I**git ex ip̄-
sis discipulis dñi **M**atthe⁹ r̄atimodo z
Johes ad scribendū appulisse aūm tradū-
tur: necessitate q̄daz in h̄ ip̄m prouocati.
Matthe⁹ enī primo hebreis p̄dicauerat.
Verū cū pararet trāsire ad gētes patria
lingua scripturā cōposuit. z ea q̄ p̄dicauē-
rat cōphendēs dereliq̄t h̄is ad memoriā
a q̄b⁹ p̄ficiscebāt vt gētib⁹ p̄dicaret. **P**ost
hūc **L**uce z **M**arci scriptura euāgelica:
f̄m eas causas q̄s sup̄ius dixim⁹ editur.
Johem p̄o tradunt vsq; ad vltimū pene
vite sue t̄ps: absq; vll⁹ scripture indicij
euangelii p̄dicasse. **S**z cum horū trium
euangelioꝝ etiā ad ip̄m noticiā puenisset
p̄basse q̄dez dicit fidem z veritatē docto-
rum: deesse tñ vidit aliq̄: et ea maxime q̄
p̄mo p̄dicationis sue t̄pe dñs gesserat.
Certū est enī q̄ in sup̄iorib⁹ trib⁹ euanges-
lij⁹ hec vident⁹ sola p̄tinerē q̄ ab eo gesta
sūt anno q̄ **J**ohes baptista: vel inclusus
est in carcerē: vel punit⁹. **D**eniq; si obser-
ues: statim in initij⁹ narratiōis postea q̄
refert **M**attheus de q̄draginta diez seiu-
nio: z de tēptatione eius: p̄tinuo subiicit
dicēs. **A**udiens autē q̄ **J**ohes tradit⁹ ē:
discessit de iudea: et venit in galileā. **S**z
z **M**arc⁹ siliter: postea q̄ inq̄t tradit⁹ est
Johes: venit **J**esu in galileam. **L**ucas
p̄o etiā prius q̄ incipiat aliqd̄ de actib⁹ re-
ferre **J**esu dicit. q̄ adiecit **H**erodes sup̄
oia mala q̄ gesserat: z cōclusit **J**ohem in
carcerē. **Q**uia inquā ab his hec videbāt
omissa: rogat⁹ dicit **J**ohes apl⁹ vt ea q̄
p̄terierant p̄iores aū traditione: **J**ohis
saluatoris gesta p̄scriberet. **E**t t̄do dicit i
euāgelio suo. **H**oc fecit initij⁹ signoz **J**e-
sus. **E**t iterum in alio loco indicat dicēs.
Nōdū enī **J**ohes erat missus in carcerē
Et q̄b⁹ constat: q̄ ea q̄ anteq̄ **J**ohes tra-
deret ab **J**esu fuerant gesta describit. **E**t
ideo si q̄s hoc diligent⁹ p̄sideret: euident-
ter inueniet nō sibi euāgelia dissonare: s;
alteri⁹ t̄ps gesta esse q̄ scribit **J**ohes: alte-
ri⁹ p̄o q̄ ceteri. **U**nde q̄z natiuitatez f̄m
carnem saluatoris vel **M**atthe⁹ vel **L**u-

Ecclesiastice hystorie

tas descriperant: reticuit hoc **Johānes** et a theologia: atq; ab ipa eius diuinitate sumit exordiu. **Que** ps sine dubio ipsi velut eximio p spiritū sanctū seruata ē. **Hec** etiā de Johānis euāgelio dicta sint. **De** **Marci** hō euāgelio sufficiter supra cōprehensū est. **Lucas** aut in insio euāgelij sui causas cur scriberet indicauit: videlicet qm̄ multi alij temere psumperāt enarrare que sibi magis erāt ad liquidū cōperta. **Volēs** ergo abstrahere nos a ceterorū narrationib; fidē facit p se conscripse veritatē: certus q; eā vel Paulo exponente: vel alijs aplīs q; ab insio ipi viderant: ac sibi tradiderāt: cōsecutū sūt: et hanc nobis p grūm euāgelij tradat. **Hec** a nobis etiā de Luca breuiter dicta sint. **Oportunt** hō et plenē in tempore inferētis hīs q; antiqui auctores scripta reliquerunt: vt se cuncta habeant: indicabimus. **Johānis** tñ extrant p̄terea eplē, de q; p̄ma neq; ab antiquis vnq; neq; a posteris dubitatū est. **De** reliquis hō duabus et de reuelatione etiā nunc anceps sententia habetur, d̄ quib; vt dixi et a veteribus dubitatum suis ī locis iporū vocibus approbabimus. **Ut** ergo quandoq; dem in hec deuenim; loca: omnem nouū testamētū canonē designem;. **Primo** nobis oim euāgeliorū celestis quadriga iungatur, his actus aploz copulentur. **Post** hos Pauli eplē socientur, cōsequant; hō has p̄ma Johis eplā: similiter et Petri p̄ma. **Hec** sunt de quib; nulla vnq; prorsus extitit dubitatio. **Sequenti** loco iam sūt illa de q; bus a nōnullis dubitatū est. **Reuelatio** Johānis de qua qd; singuli veterū serunt: suis ī locis ostēdem;. **Et** eplā Jacobi: sed et Jude: Petri quoq; scōda, et itē Johis scōda et tertia: siue he ipi euāgelice: siue etiā alteri; eius cognomīs ostendentur. **Post** hec iam scriptura est q; dicitur act; Pauli, sed et libell; q; appellat; pastoris, et reuelatio Petri: de q; b; q; marime dubitatur. **Fert** etiā Barnabe eplā et doctrina que dicit; aploz. **Quidā** autem his sociant etiā euāgelij qd; dicit; fin hebreos: quo p̄cipue vtunt; illi hebrei q; christū suscipere vidētur, sed in ecclia et cōtradicti. **Que** oīa tamen a nobis necessa-

rio enumerata sūt: vt absq; vlla ambiguitate claresceret: que sint in veteri auctoritate: et que sint in q; bus vel cōtradictio alia: qua: vel etiā cūctatio: cuz tamē a q; plurimis ecclesijs recipiatur: soleat admitti. **Sed** et de illis sciendū est que sub nomine aploz ab hereticis pferunt; velut Petri: et Thome: et Barthie: et ceterorū similiter aploz actus: que appellant euāgelia sed et Andree: et Johānes: atq; aliorum aploz act;: q; nul; q; prorsus in scriptis veterum: eorū duntaxat qui aplīs successerunt aliqua mentio eorū: aut cōmemoratio habetur. **In** quib; et ipē stilus multuz ab ecclesiastica cōsuetudine deprehenditur esse diuersus. **Sensus** quoq; ipse: et omnia que hīs inserunt; longe ab apostolica dissōnat fide, ex quo signēta esse prauitatis hereticę cōprobant;. **Unde** nō inter illa q; dem de q; bus dubitari dicimus collocāda sūt: sed vt aliena penit; et a pietatis regula discrepantia, ppellenda. **Verum** ad hystorie ordinem redeamus.

De **Benandro** mago. Caplm. **XXVI.**

Hic **Simon** mago **Benander** succedit scuti diabolī: non inferi; p̄mo et ipē samarites genere. **In** arte aut; magica sol; reptus est: qui nō modo equipare: sed et supergredi impietatē posset magistrī. **Maiores** q; pe portentis efferebatur: semetipm̄ salutorem dicens ad hoim salutem de celestibus et inuisibilib; seculis destinatum, asserēs nō aliter posse vnūquēq; angelos seculi vincere: nisi p̄a seinet magice artis p ordinem suscipet disciplinam, et per baptisimū a se datum immortalis et etern; effectus: in hac vita ppetuus fieret. **Que** omnia ex libris Hyrenel volētib; scire p̄ facile est. **S; et** iustinus in his sp̄s in q; bus **Simonis** fecerat mentionē: etiā de hoc talia quedā scribit. **Benandru** quēdā samaritanū ex vico capparathēa **Simonis** discipuluz: stimulis demoniacis incitatū venisse antiochiā: et q; plurimos p̄ artē magicā decepisse: scimus qui **et** iam suadere potuit seclatorib; suis: q; non essent morituri. **Et** q; b; in bodiernū

sunt aliqui ex illo eadē p̄fitentes. **N**ō est vere diaboli commentus: vt hoīes magi christianoꝝ sibi nomen imponerēt: q̄ per h̄ sanctū z venerabile religionis nr̄e mysteriū macularēt. Qui tñ irrident et spernūt eccl̄iastica dogmata: vel de imortalitate aie: vel de resurrectione mortuorum. Verum hī talibꝝ freti auctoribꝝ de spe salutis z vite penitus exciderunt.

De secta Ebionitiorum.

Capitulum XXVII

Sed z alios idem demon q̄s ab amore xp̄i separe non poterat: alia nihilominꝰ arte decepit. id est ebiontos: q̄ interpretant̄ paupes. **V**ere enī paupes sūt z egent in sciētia glorie xp̄i: quoniam quidē solū eū hoīez putant: z p̄fectū vite ac p̄utis vīrū iustū effectū cōmuni etiā natiuitate ex vīro z femīa p̄ creatū. Custodiendā p̄o censent etiā legis obseruantā. nec sufficere ad salutē solam xp̄i estimāt fidē. Quidā tñ ex ip̄is refugiunt hāc impietate: vt ex vīro z femīa asserāt eum natum: sed p̄fitent̄ de spiritu sancto z marīa p̄gine. nec tñ semp eū fuisse deū z verbū ac sapientiā dei fatentur: corpalem p̄o legis obseruantā custodiūt. **A**pl̄i aut̄ Pauli ep̄las omnes pariter respiciūt: z ip̄m apostatā legi appellāt. **U**trū tur z euangelio vno q̄dam: qd̄ fm̄ hebreos appellāt. **C**etera om̄ia nihilī ducunt. **S**abbata euz iudeis fm̄ legē: nobiscum dīuicaz dīe sacrata post resurrectionē dñi obseruat. **U**n̄ cōpetenter Ebionite pro paupertate intelligentie appellati sunt.

De Cherintho prauē religionis antistite.

Capitulum XXVIII

Idem t̄p̄ibꝝ etiā alteri hereses os obortū p̄ncipē cherinthum accepimꝰ. **D**e q̄ Baūs (cuiꝰ tā in sup̄ioribꝝ fecimꝰ mentionē) in dīsp̄tationū suarū dialogo ita scribit. **S**ed et cherintus inq̄t p̄ reuelationes quasdā quas velut a magno ap̄lo p̄scriptas: z p̄ angelos ei reuelatas putaret: talia q̄dam portenta nobis it̄ducit. **P**ost resurrectionē terrenū dicit futurū esse regnū xp̄i in iherusalē: z hoīes in carne iterū p̄cupiscētis

z vitijs: subiectā p̄uersationē habīturos. **C**ōtra fidē q̄z scripturaz quosdam mille annos designat. **I**n q̄bꝝ multa q̄dē z alia corruptionis opa: z nuptiaz festiuitates dicit futuras: ad eos q̄ libidini sūt dediti decipiēdos. **S**z z Dionys̄ cū de Jobānis reuelatiōe differeret: z q̄dam fm̄ ea q̄ antiquitꝰ eccl̄ie tradita fuerāt disputaret: mentionē facit huiꝰ ip̄i vīri in his verbis. **C**herintus inquit a q̄ et cherinthiana heresis oborta ē: figmētis suis auctoritates magni noīs acq̄rere: fm̄ scripture huius prauā intelligentiaz gestiebat. q̄ppe cuiꝰ hec erat heresis: vt affirmaret terrenū futurū esse xp̄i regnū. **E**t qz erat vētri et gula ac libidini deditus: ea futura decernebat q̄ sibi p̄pria libido dictabat. **V**eris z eoz q̄ sub ventre sunt incitamenta: cibis: potibꝝ: nuptijs p̄dicabat explenda. **E**t vt aliqd̄ sacratiꝰ dicere videret: legales atēbat festiuitates rursum celebrādas: et hostias carnales itez iugulādas. **H**yleneꝰ p̄o etiā secretiora ip̄i heretici in p̄mo operi sui libro publicauit. q̄ inde dīcat si quis plenꝰ scire vult.

De Nicolao z sectatoribus suis.

Capitulum XXIX

Sed z alia heresis q̄ appellatur Nicolaitarū per pauco t̄p̄e viguit. cuiꝰ etiā in reuelatiōe Jobānis mētio facta ē. **I**sti Nicolaiū vnum ex illis q̄ cū Stephano ab apl̄is p̄stituti sūt diaconi auctore se habere iactabāt. **S**ed clemens Alexandrinus in tertio libro stromatū hec de eo scribit. **P**ulchra inq̄t valde hieyrosē habuit. **E**t post ascensionē dñi z saluatoris nr̄i euz increparet ab apl̄is tanq̄s de zelotipie insuria: p̄ductam ī mediū yerosē suā: si q̄s eā veller habere pm̄isit. **E**t q̄ occasiōe istī p̄sequens putauerūt: vt fm̄ hoc factū vel dictū Nicolai vniūsq̄sq̄ carne sua ī quo delectaret abuteret. **E**t obtinētes dictū vel factum huiꝰ simplicit̄ vt̄ inocēter: absq̄ vlla reuerētia pm̄iscuos nūc z illicitos p̄cubitus expetūt: hī q̄ sub illiꝰ noīe sectā sibi p̄prie libidinis assūperūt. **H**ibi aut̄ comprū ē Nicolaiū nullā p̄sus agnouisse mulierē: p̄ter eā quā in matrimonio acceperat. **C**uiꝰ etiā liberti: femie q̄dē: vsq̄ ad vltimā

Ecclesiastice hystorie

senectutē casta & glnitate durarūt, filius aut etiā ipse sanctitatez incorrupti corporis custodiuit. Que cum ita se habeāt: cōstat illud q̄ in mediū aploꝝ p̄ zelotipie suspitione p̄ducit vxorē: ex cōtempnū vīrū vel libidinis gestū: q̄ p̄ h̄ cōtinentē se ostendit et el̄ rel̄ quā nimie putabat̄ expetere: cōtemnendā magis q̄ expetendam carnīs edocens voluptatē. **Q**uāquidēz nolebat (vt opinor) fm̄ saluatoris p̄ceptūz duobz dñis seruire: libidini: & deo. **D**icunt autē etiā **B**athiā ita docuisse aduersū carnē pugnandum: & in nullo p̄suis voluptatē el̄ ac libidini p̄cedendū, aīam p̄o alendā sapientie partibz: & scientie cibis in maius semp̄ augendā. **H**ec de illis heresibz: q̄ tēporibz memoratis a veritate declinantes cito extincte sūt: retulisse sufficiat.

De his aplis q̄ nō sunt aspernatū iura connubiū. **Caplm. XXX**

Clemēs sane h̄ cul̄ voces annotauim̄ scribēs aduersū eos qui nuptias spernūt: iter cetera etiā hec dicit. **A**n & aplos improbat: **P**etrus etenim ac **P**hillippus & vxores habuerūt: & filias etiā vīrū nuptiū dederūt. **S**ed & **P**aulū non redet aplm̄ in quadam eplā sua mentionē vel salutationē facere comparis sue, quā se ideo negat circūducere: vt ad p̄dicationē euāgelij expeditio fiat. **V**erū quā **C**lemētis fecim̄ mentionem: absurdum non erit aliā q̄z el̄ memorabilem narrationē p̄ferre quā i septimo elusdem op̄s libro ita inseruit. **A**ūt inqt̄ beatum **P**etrū cū vidisset vxorē suam duct ad passionē gauisū esse electionis gr̄a ac regressionis ad xp̄iā domū: & exclamasse post eā cū duceret ac p̄prio noīe cōpelantē dixisse. **D**iuine memēto dñi. **T**alia p̄ugia sanctorū erant, tam p̄fecta fuit affectio beatorū.

De **Phillippi & **J**ohis excessu.** **Caplm. XXXI.**

Igitur q̄ de vīte exitu **P**etri vī **P**auli ita in sup̄ioribz explanauim̄: sed & t̄ps **J**ohis quo vīta excessit ex pte iam dixim̄: nūc etiā de loco quietis el̄: fm̄ fidē **P**ollicrat̄ ephesij ep̄i: edocere p̄ueniens puto. **H**ic etenim

Pollicrates victori ep̄o vrbis rome scribens & ip̄i & **P**hillippi apli ac filiarū eī pariter meminit dicens. **S**icut ita superius inseruim̄ qd̄ magna lumina in **A**sie p̄tibz dormierunt: q̄ resuscitabit dñs in nouissimi mo die aduētus sūt: cū veniet in gl̄ia & requirit oēs factos vnus et aplis: q̄ dormiuit apud hierapolim. **S**ed & due el̄ filie inibi p̄gines cōsenuere, & alta el̄ filia sp̄ritus sancto repleta p̄mansit apud ephesū. **E**t **J**ohes ille q̄ supra pect̄ dñi recubebat q̄ fuit sacerdos dei: p̄officiale petalā gestans: & martyr: & doctor optim̄ apud ephesum dormiuit. **H**oc etiā de locis in q̄bz requiescunt in somno pacis adieciisse sufficiat. **S**z & **S**aius cuī ante mentio facta est: i dialogo suo quē cū **P**roculo discipul̄is scribit de filiabus **P**hillippi simul & obitu ipsius p̄sonis vocibz memorat dicens. **P**ost hec aut̄ p̄phetisse q̄tuor fuerūt **P**hillippi filie, cuī sepulch̄ū extat apud hierapolim **A**sie vrbem vna cū filiabus suis. **D**e his aut̄ & **L**ucas in actibz aploꝝ meminit: cū adhuc apud cesareā degeret. **D**icit ergo ita. **V**enim̄ inqt̄ cesaream: et ingressi i domū **P**hillippi euāgeliste qui erat ex septē: mansim̄ apud eū. **H**uic aut̄ erāt p̄gines filie q̄tuor: p̄phetantes. **H**is igit̄ a nobis de aploꝝ temporibz vel excessibz put potuim̄: ex scripturis veterūz p̄gregatis: sed & de scripturaz canone q̄ i auctoritate habeant libri: vel q̄ penit̄ repudiētur: q̄ vero mediū quodāmodo ad instructionē solā ab eccl̄ijs: nō etiā ad indubitatā auctoritatē recepti sint: p̄sequenter expositis tendamus ad cetera.

Quēadmodū **Symeon hierosolimitanum episcopus passus est.**

Caplm. XXXII

Post **A**eronez **D**omicianūq̄ sub h̄ cul̄ nunc tēpora memoramus: p̄ singulas ciuitates ex ī solētā ppli p̄secutionē in n̄os accepim̄ morā. **D**uo in tpe etiā **S**ymēo cleopbe filius: quem fm̄ hierosolimis ordinatus ep̄m supra edocuim̄: p̄ martyriūz carnīs vinculis resolut̄ est. **H**orū adstipulator ip̄e ille egesippus: quē in pluribz ita p̄du-

rimus testem. **I**s ergo refert q̄ a quibusdam hereticis accusatus sit supradictus v̄r: tanq̄ xp̄ian⁹: et multis supplicij afflicto per multos dies: ita vt etiaꝫ iudex ipe cū amicis suis de eius paciētia miraretur. et ad vltimū iuberet simili euz qua dñs p̄tulit passione vitā finire. **S**z et ipa verba q̄b̄ hec prestatat addere grat⁹ puto. **A**it ergo: euz de hereticis diceret. **E**t his igitur ip̄is accusauerunt q̄dam Symeonem Cleophe filiū: tanq̄ qui esset ex genere Dauid: et xp̄ian⁹. **E**t ita martyr effectus est: cum esset annorū centū. xx. sub Traiano cesare apud Atticum cōsularē. **A**ddit autē etiā hoc q̄ accusatores ei⁹ cū in illis temporibz p̄quirent si qui ex genere Dauid et ex regia tribu descenderēt: cōprehensi sunt inter ip̄os. **Q** autē Symeon vnus fuerit ex ip̄is adiutoribz dñi vel longeuitas eius inditio est: vel euāgeliorum fides: vbi etiaꝫ mater eius maria cleophe vxor refertur. **S**ed et alios quosdam idē scriptor refert: p̄ter eos de q̄bus supra diximus nepotes Jude vn⁹ ex fra tribus domini p̄ idem tempus sup̄stites inuentos: et Domitiani temporibz martyres factos hoc modo scribens. **V**eniunt igitur hi et p̄sunt omni ecclesie tanq̄ martyres et p̄p̄inquit dñi. et reddita pace ecclesie p̄manserunt vsq̄ ad tempora Traian⁹ cesaris: vsq̄ quo consobr̄in⁹ dñi Symeon: de quo supra dixim⁹: filius cleophe: calumniā pateretur ab hereticis tanq̄ xp̄ian⁹ cōsulari delat⁹. **C**unq̄ multo tēpore supplicij fuisset affectus: martyrio p̄summat⁹ est. omnibz qui aderāt et ip̄o iudice mirantibz: vt centū viginti annorū senex crucis supplicij p̄tulisset. **P**ost hec idem scriptor addit etiam hoc. q̄ vsq̄ ad illa tempora v̄rgo munda et imaculata p̄mansit ecclesia. corruptoribz veritatis et diuini verbi temeratozibz: aut nuscq̄ omnino extrantibz: aut etiaꝫ si qui forte fuerāt in occultis et abdītis hiatibz terre delitescētibz. **U**t vero et apostolorū chor⁹: et om̄is illa etas que a dom̄io susceperat vsue vocis audiret: de hac luce discessit: tum velut in vacuā domuz false doctrine impius se error: imersit: et tanq̄ vbi null⁹ iā diuini cēsus defensor existeret nudato

(vt alit) capite corripētēs arma mēdaciū oppugnare aplicaz veritatē n̄tunt. **S**ed istud bellū intrinsec⁹ gerebat. **P**ersecutio nū̄ p̄o extrinsecus pondus v̄gebat ecclesiam. **E**t tam imense caterue martirium q̄tidie iugulabantur: vt Plinius scōs q̄ tūc p̄uincā administrabat: multitudine interemptoz p̄mor⁹: referret ad impatorē q̄ innumera hoīuz milia q̄tidie obtruncarent: in q̄b̄ nihil hoīno sceleris deprehenderet admittū: aut aliqd̄ p̄trariū romanis legibz gestū: nisi hoc soluz q̄ ante lucanos hymnos christo cuiusdā canerent deo. adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina apud eos illicita haberi: et pentus arceri. cetera vero fm̄ leges eos agere cōmunes.

Ut Traianus christianos vetuerit inquiri. **C**aplm. XXXIII

Ad que tūc Traian⁹ rescripti sui auctoritate decernit: vt xp̄iani q̄dē non requirant: si q̄ tū incederint puniant. **P**er q̄d ex pte aliq̄ p̄secutionis sedatum putabat incendiu. **S**ed his qui nequiciā suā aduersum nos exerce cupiebāt: ledēdi occasio nō videbat exempta. **I**nterdū enī popul⁹ instigabat interdū etiā iudex occasionibz v̄tebatur: et negabat questos q̄s punire voluisset oblatos. **H**ec Tertullian⁹ in apologetico suo dicit: ex quo possunt instrui pleni⁹ scire cupientes.

Quecciam romanā quart⁹ rexit Euaristus. **C**aplm. XXXIII

Vitū in vrbe roma tertius ab aplis Clemens nouē annis sacerdotio p̄functus: Euaristo diuini verbi tradidit mysterium.

Quater p̄fuit hierosolimis Iustus. **C**aplm. XXXV.

In hierosolimis vero Symeone de quo superius dixim⁹ defuncto: Iustus quidā ex his q̄ de circumcissione ad fidem xp̄i venerant: ep̄atus suscepit. **Q**uibz tēporibz ap̄d Asiā superat adhuc et flozebat ex ap̄loz discipulis Policarpus Smyrncorū ecclesie ep̄s. et Papias similiter apud serapolim sacerdotiū gerens.

Ecclesiastice hystorie

De Ignatio et epistolis eius.

Capitulum XXXVI

Sed et infra quibus tempore fame celebritate vulgatus Ignatius: apud antiochia post Petrum scda successione epatū sortitus est. Quē sermo tradidit de syrie partib; ad urbem romam transmissū: et p; martyrio xp̄i ad bestias datū. Quicq; euz p; asia sub custodia nauigaret: singulas quasq; digredies ciuitates: et ecclie p̄p̄os euangelicis cohortationibus edocebat in fide p̄sistere: et obseruare se ab hereticor; cōtagijs: q̄ tūc primū copiosius cepant pullulare. et vt diligentius ac tenacius ap̄loz traditionib; inhererent quas traditōes cautele gratia: et ne quid apud posteros remaneret incertū: etiam scriptis se afferuit ep̄lis reliquissē. Veniens cū smyrnā venisset vbi Polycarpus erat scribit inde vnā eplam ad ephesios: eorū q̄ pastorē. in qua meminit et Onesimū: et aliā magnesie ciuitati que supra Menadrum iacet. in qua et epi Damae mentionem facit. Sed et ecclie q̄ est trallis scribit cuius principē tūc esse polybiū designauit. In ea p̄o quaz ad romanā ecclesiam scribit: deprecatur eos ne se tāq; supplicij suis parcētes vellent spe priuare martyrio et his aliquanta vtrūq; verbis. In syria inq̄t romam vsq; cum bestijs terra mariq; depugno: nocte ac die connexus et colligatus decē leopardis militib; dico ad custodiē dum datis. Qui ex beneficijs nostris seniores fiūt. Sed ego eor; nequicij magis erudior. Nec tamen in hoc iustificatus sum. Salutares bestias que p̄parantur mihi: quā venient: quā emittent: quando eis frui licebit carnib; meis: Quas et ego opto acriores parari: et inuitabo ad deuotionē mei: et deprecabor ne forte vt in nonnullis fecerūt timeāt p̄tingere corp; meū. Quinimo et si cunctabunt ego vīm faciā ego me ingerā. Date queso veniā. ego non ut qd expediat mihi. nunc incipio esse discipul; xp̄i. Faceat inuidia vel hūanus affectus vel nequicia spiritalis: vt iesum merear adipisci. Ignēs: cruces: bestie: dispersiones ossium: discerptionesq; membrorū: ac totius corpis pene: et omnia in me vnū supplicia diaboli arte q̄sita cumules

tur: dūmodo iesum xp̄m merear adipisci. Hec et mltā alia his sillia ad diuersas ecclesias scribit. Sed et ad Polycarpū virū velut ap̄licum datis lris antiochenā et eccliaz p̄cipue cōmēdat. Ad smyrneos sane scribēs vtrūq; p̄bis q̄buldā: vñ assumptis nescim;: q̄bus hec de saluatore ploquit. Ego aut post resurrectionem q̄ in carne eū scio fuisse et credo. Nā et cum venisset ad Petrū: ceterosq; ait eis. Accedite et videte: qz nō sū demoniū in corpore eū. Qui et p̄tingētes eū crediderūt ei. Scit autē et Hyrene; martyriū eius: et mētiōem facit scriptoz et p̄ hec verba. Sicut dixit mihi q̄daz ex nr̄is p; martyrio xp̄i dānatus ad bestias. frumentū inq̄t ego sū dei. Bestiarū dentib; molor et subigor: vt panis mūdus efficiar xp̄o. Sed et Polycarp; horum memoriā facit in eplā quā ad philippenses scribit p; hec de p̄cor inq̄t omnes vos obediētie opam dare: et meditari patientiā quā vidistis in Ignatio et Rufo et Zosimo beatis viris. p̄cipue autē in Paulo: et ceteris ap̄lis q̄ fuerūt apud vos sciētes: q; hi oēs nō inuacuū: s; p; fidē et iusticiā cucurrerūt: vsq; quo puenirēt ad locū sibi a dño p̄paratū. Quāquidē passionuz eius p̄cipue extiterūt. nec dilexerūt presens seculū: s; eū solū q; p; ip̄is et p; nobis mortu; ē et resurrexit. Et post pauca subiūgit. Scripsistis mihi et vos et Ignat; vt si quis vadit ad p̄tes syrie deferat lras ad vos. Nō faciā cū tps inuenero. Mit tam vobis et Ignacij eplās: et alias si q̄ sunt que ad nos transmissē sūt: ex q̄bus vtilitate maximā captatis. Cōtinēt enī de fide et patientia instructiōes p̄fectā. fm dñi p̄ceptum. Hacten; de Ignatio.

De quibusdā euangelistis et quibus t̄p̄ibus eminebāt. Capitulum XXXVII.

Post hūc rexit eccliam ciuitatis Antiochene heros. Inter eos dem sane floruit vir eque insignis Quadrat; q; vna euz Philippi filia in p̄phetica grā celeberrim; fuisse p̄hibetur. Sed alij plurimi p; idem temp; apostolorum discipuli sup̄stites erant: qui ecclie fundamētis q̄ ab illis facta fuerāt dignissima desuper fidel edificia cōstrue-

bant: augentes in omnibus predicatōe verbi dei: et salutaria eius semina regni celorum per omnes terras late disseminantes. Denique nonnulli ex his ardētiores diuine philosophie cupiditate succensī: animas suas verbo dei consecrabant: explentes perfectionis salutare preceptū: ut facultates suas primo in diuinitatibus diuidentibus expediti ad predicandū euangeliz fierent, ut si quibus forte puincis nomen fidei esset incognitum predicaret. Primum apud eos fundamenta euangelij collocantes: atque electis quibusque ex ipsis officium regende ecclesie quam fundauerant committentes. ipsi rursum ad alias gentes: aliasque puincias peruehebant: et euangelizatum fungebantur officio, quosque similiter ut in exordio apostolos diuinorum signorum comitabatur effectus et sancti spiritus gratia: ita ut videres vna allocutione integros simul populos ad cultum diuine religionis adductos: et predicantibus quibus non esse tardiozem audientium fidem. Verum quoniam impossibile nobis est singulos enumerare: quod post apostolorum primas successiones in ecclesiis que per orbem terre sunt: vel principes: vel euangelizate fuerunt: vel pastores: illos tantummodo commemorasse sufficiat: quorum libris inserta ad nos usque fidei et predicatōis monumenta venerunt. ut Clementis: et Ignacii: ceterorumque quorum supra fecimus mentionem.

De epla Clementis: alijque scripturis eius.
Capitulum XXXVIII
Clementis tamen in epla qua Corinthiis scribit meminit eple Pauli ad hebreos: et vtriusque testimonij. Vnde constat quod apostolus tamque hebreis mittenda patrio eadem sermone conscripserit: et ut quidam tradunt Lucam euangelizata: alij autem hunc ipsum Clementem interpretati esse. Quod et magis verum est: quod et stilus ipse eple Clementis cum hac concordat: et sensus nimis rursus vtriusque scripture plurimam similitudinem ferunt. Dicit tamen esse et alia Clementis epla cuius nos noticia non accepimus. Sed et alia eius opuscula non minima a nonnullis haberi prohibent. velut Petri et Appionis disputatio. que in usu a veteribus habita minime repimur: quod nec pura in eis et incorrupta apostolice fidei regula mansisse deprehendit.

De libris Papię.

Capitulum XXXIX

Paple que feruntur quatuor libri. que attuluntur quibus diuicorum explanatio horum facit et Hyrene metoem per hec verba. Hec autem et Papias Johis auditor: Policarpus quoque discipulus et sodalis: vixit vixit et antiquus: prestat in primo libro suo. Quibus enim volumina conscripsit. Hec quidem Hyrene de Papias. Ipse quoque de se ita indicat tanquam que non ab apostolis: sed ab eorum discipulis suscepit fide. per hec verba. Non pregebit autem nos tibi omnia que quondam a presbyteris didicimus: et bene retinemus: recordantes exponere cum interpretationibus suis: et ut se eorum veritas habeat explicare. Neque enim multa dicentibus: sed vera tradentibus auscultauimus. neque his que hominum precepta: sed que domini mandata memorabantur ab ipsa veritate suscepta. Quod si quoniam aduenisset alius ex his que secuti sunt apostolos: ab ipso sedulo expiscabar quod Andreas: quod Petrus dixerit. Quid autem Philippus: vel Thomas: quid quoque Jacobus: quod Iohes: aut quod Mattheus vel alij que ex discipulis domini: queue aristion vel Iohes presbyter: ceterisque discipulis dicebant. Hec enim tamen mihi librorum lectio nes potuisse crederem: quod tamen vine vocis presentisque magistratum. Sed mihi dignum videtur intercedere quod secundo nomen Iohis enumerat: et eum quidem: cuius primo meminit: Petro et Jacobo ac Mattheo: ceterisque apostolis sociat. que sine dubio ipsum euangelizate esse et apostolum constat. Alium quoque Iohes distinctione quidam facta extra apostolorum numerum collocat: presbyterem et aristionem quendam. et eundem cum presbyterum nominat: ut per hec comprobetur verum esse illud quod quidam asiant scribunt: quod duo sunt apud ephesum sepulchra: et vtriusque Iohannis appellatur. Quibus si diligentius intendamus: fortassis secundus hic erit Iohannes: si ille non creditur primus sub cuius nomine reuelatio habetur que appellatur Iohis. Sed et hic ipse de quo nobis sermo est Papias: apostolorum se verba ab his que secuti eos fuerant Aristione videlicet et Iohanne presbytero accepit suscepisse. Unde et frequenter nominatim in commentariis suis: a Iohanne et Aristione traditum sibi de singulis quibusque commemorat.

Ecclesiastice hystorie

rat. **D**emint sane idē ipse etiā de quibusdam mirabilibus in opere suo: quod preterita minime censeo. Per Philippum enim euangeliste filias prophetissas hec sibi tradita esse designat, mortuorum resurrexisse temporibus suis dicit. Sed et de Iusto quod cognoscitur est Barnabas refert miraculum ingens, quod venenum biberit et nihil ex hoc triste prulerit: propter domini fidem. Iustus autem ipse est hic: qui post saluatoris ascensum a sanctis apostolis cum Sabia ad apostolatus sortem statutus est, sicut in actibus apostolorum commemoratur. Dicit autem et alia plurima a maioribus sibi tradita miracula, et nouas quaedam pabolas saluatoris: et doctrinas incognitas: magis quam fabulosam, mille annos futuros post resurrectionem: quibus corporaliter regnum christi in hac terra futurum sit. Sed ego puto eum spirituales et mysticas apostolorum traditiones corporaliter et secundum litteram suscepisse, nec potuisse discernere ea que illi in figuris velut lanciantibus et puulis loquebantur, que et reuera etiam ex ipsis que conscripsit opusculis: exigui sensus vir: et minus capacis ostendit. Pulchritudinem post se ecclesiasticis viris erroris huius prebuit causas: auctoritatem dogmatis tantum ex vetustate tribuens: non etiam ex ratione dictorum, sicut Hyreneo, et si quis alius eum in hac parte visus est sequi. Alia que plurima supra memorati Aristionis refert: tanquam et ex verbis domini tradita: et Iohannis presbyteri, que si quis vult plenius noscere: ipsos eius relegat libellos. Nos tamen illud assumemus ex his: quod de Marco euangelista his protulit verbis. Etiam si inquit presbyter narrabat: quod Marcus interpretis fuerit Petri: et quicumque meminerit ab eo dicta conscripserit. Non tamen per ordinem ea que a domino dicta sunt vel facta digesserit, quod non ipse auditor domini fuerit vel sectator: sed nouissime (ut dixi) Petro adhesit: ad usum ac ministerium predicandi: non ad conscribendos domini sermones. Itaque nihil peccauit Marcus in eo quod ita quedam conscripserit: quasi qui passim audita recordari videatur. Et hoc solum satis egit: ne quod ex auditis omitteret: aut aliquid falsum scriberet. Hec de Marco scribit Papias. Sed et de Mattheo ita refert. Mattheus quidem conscripsit hebreo sermone. Interpretatur autem ea que conscripsit unusquisque sicut potuit. Hec

etiam de Mattheo. Ut si sane idem Papias testimonium ex epistola Iohannis prima: et Petri similiter prima. Simul et hystoriam quaedam subiungit de muliere adultera: que accusata est a iudeis apud dominum. Habetur autem in euangelio quod dicit secundum hebreos scripta ista pabola. Sed de his ista sufficiat.

Explicit liber tertius.

Incipit liber quartus ecclesiastice hystorie: cum capitulorum annotatione.

Qui sub imperio Traiani Romanorum vel Alexandrinorum episcopi fuerint.

Capitulum I.

Dodecimo anno principatus Traiani cesaris: Terdo que paulo ante memorauimus Alexandrinorum gubernare plebem vicem obijt, post quem quater ab apostolis primus nomine sacerdotij inibi iura suscepit. Eadem tempestate Alexander quos romae: cum octauum annum Euaristus sacerdotis administrationis impleisset quinta successione post Petrum atque Paulum plebis gubernacula sortitus est. Et quidem saluatoris nostri institutio: ecclesiarumque profectus crescebat Indies. Iudeorum porro funera densissimis cladibus exagrabantur. Itaque postquam predictus imperator annum octauumdecimum principatus ingressus est rursus iudeorum tumultus exarsit, quo magnus morum numerus gentis eius occubuit. Nam et Alexandria et per Egyptum vel Cyrenen: tanquam atroci quodam seditiosoque spiritu exagitati: primo simul comanentibus vicinisque gentibus inferre certamina. Tum deinde paulatim seditione crescente sequenti tam anno bellum publicum et non minus intulere romano duci. Tunc lupocudaz in partibus egypti ac sane primo prelio iudeos secuta victoria est. Sed gentiles qui ex acie fugerant irripentes Alexandria iudeos si quos forte inibi repererant captos interemere. Quorum auxilio destituti: reliqui que apud Cyrenen rebelles extiterant velut desperantes ad agros egypti et castella vastata vertunt duce lu-

ca. Aduersus hos impator mittit cū exer-
citu pedestri atq; equitū. s; z nauali manu
Barcuz turbonē. q̄ multis sane prelijs
nec paruo tpe psumptis multa milia iu-
deoz nō mō apd Lyrenē: s; z i egypto q̄
Luce auxillū ferebāt pstrauit ac pculit.

¶ Qualla sub eodē passi sunt iudei.

Caplm. II

Priniceps p̄o roman⁹ etiaz eos
q̄ apud Mesopotamiā cōsiste-
bant iudeos rat⁹ silia ausuros:
Luce quieto p̄cipit delere puincā fun-
dit⁹. ac totā gentē pens⁹ excidere. Tū ille
directa acie magnā eoz multitudinē ster-
nit. Cul⁹ facinoris grā quiet⁹ remunerati-
onis vice ab ipatore puicie iudee indept⁹
est p̄fidatum. S; hec etiā grecoz gentili-
um hystorographi per singulas quasq;
etates ordine eodē memorie tradiderūt.

¶ Qui sub Adriano fidei defensiōes scri-
pserint.

Caplm. III

Talano aut̄. vīginti ānis min⁹
sex mensib; principatu p̄fucto
Elius adrianus in scepra suc-
cedit. Huic quadratus orōne splēdidissi-
ma Apologeticū librū p̄ nostra religiōe
p̄scriptū: z validissimis cōmunitū asserti-
onib; obtulit. Quāquidē maligni q̄dam
hoies sub eodē p̄ncipe nostros nitebant
incessere. Qui liber hodieq; seruat⁹ z apd
nos z apud multos ex fratrib; nostris. Ex
q̄ volumine indicta magni cuiusdaz viri
z mētis ac fidei apostolice: elus scz q̄ con-
scripserat colligunt. Idē igit̄ tpe sue anti-
quitatis specimē talibus exp̄mit verbis.
Nostrī autē saluatoris inq̄t opa semper
aderāt yūna z vera: in his q̄ sanati fuerint
z in his q̄ a mortuis excitati sūt. Nō enī
vīsi sūt tātūmodo v̄l resurgere vel sanari
sed p̄petuo ab hoib; videbāt: non tū sal-
uatore p̄nte: sed z post discēssū ei⁹ multis
tp̄ib; ita vt aliquātī q̄ ab eo vel curati v̄l
resuscitati sūt etiā ad n̄ra vsq; tēpa p̄dura-
rint. Et de h̄ q̄dē satis dictū. S; z Aristi-
des vir fidelis z pietate n̄re religiōis im-
but⁹: q̄drato simile volumē ad Adrianuz
p̄ fidei n̄re rōne p̄scripsit. Cul⁹ etiā nunc
scripta seruant.

¶ Qui sub eodē romanoz Alexandrino
rūq; fuerint sacerdotes.

Caplm. IIII

Tertio aut̄ eiusdē p̄ncipat⁹ āno
Alexāder ep̄s romane vrbis sa-
cerdotiū sil ac vitā finiuit decē
nio expleto. Huic subrogatus ē Hyfusus.
S; z Alexādrīe eodez tpe defūcto p̄mo
duodecimo sūt sacerdoti āno ep̄atu Ju-
stus excepit.

¶ Ep̄i hierosolimoꝝ ab exordio saluato-
ris vsq; ad tempora memorata.

Caplm. V.

I hierosolimis sane ep̄oz tē-
pora successionesq; nullis ad i-
tegrū monumentis p̄seruata re-
perim⁹. eo q̄ valde ad breue p̄ns tempus
morti sceleritate p̄cepti: sacerdotio singu-
li quicq; functi p̄hibebāt. ita vt q̄stū ex ve-
terū lectiōe cōperior ad tēpa vsq; p̄nci-
pis Adriani sub quo iudei excidiū passi
sūt: tradāt q̄ndecim ep̄oz successiōes esse
decurfas. Quos oēs aut̄ hebreos antiq;
originis extitisse: z scientiā xp̄i fidelit̄ re-
cepisse. z t̄do incūctāter ab his q̄ poterāt
de fidei merito iudicare: sacerdotio q̄z vi-
sos eē dignissimos. Quippe cū oīs tūc ec-
clesia ex hebreis fidelibus coaceruata fir-
mataq; videret: incipiētib; ab apl̄is z p-
durātib; nimirū vsq; ad illō tps excidiū
q̄ iudei itez deficientes: a romanis mag-
nis rursum pl̄ijs subiugati sūt. Igit̄ qz per
idē tps assumere ep̄os ex circūcisiōe ces-
satū est: necessariū videt̄ oēs a p̄mo vsq;
ad id tps enūmerare pariter sacerdotes.
Prim⁹ itaq; Jacob⁹ q̄ dñi frater ē habi-
tus. Post hūc Symeō elect⁹ ē tertio Ju-
stus. Zacheus q̄rtus. Deinde Tobias q̄n-
tus. z Beniamin sext⁹. ac septim⁹ Jobes.
tū Mathias quē philipp⁹ excepit. cui de-
cim⁹ Seneca subrogat⁹ est. Iust⁹ deinde
ac duodecimus Leui. post hunc Effrē z
q̄rtus decim⁹ Joseph. ac finis oīz Judas.
Isti sūt fere omēs q̄ hierosolimis ep̄i ab
apl̄is ad illa vsq; tpa q̄ sup̄ designauit
mus plebi illi ex circūcisiōe p̄fuerūt. Ro-
me aut̄ duodecimo anno memorati p̄nci-
pat⁹: Sixto duodecim ānis ecclie guber-
naculū fūcto Telesphor⁹ septim⁹ ab apl̄is
subrogat⁹. Anno post quem z vno mense

Ecclesiastice hystorie

alexandrine ecclesie moderamen **L**ume-
neus sexta successione suscepit cum dece-
sor ei⁹ vndecim annis p^{ro} p^{re}fuisse.

Arcidū nouissimū iudeorū tēporib⁹
Adriani. **Caplm. VI.**

Utrum iudaicis motib⁹ ac facti-
onib⁹ rursus ad maiora p^{ro}gres-
sis **R**ufus iudee p^{re}sidentis arma-
ta manu sibi ab impatore decreta insolentiam
gentis acerrime cōp^{re}mebat: multa
milia passim viroz⁹ feminarū p^{ro}uerorūq⁹
conficiens, quoz⁹ terras iure belli roma-
no vēdicabat imperio. **T**ēpore quo ista
geriebantur ducebat exercituz⁹ iudeorū
Barchochadas q^{ui} daz (q^{uo}d nomen signifi-
cat stellaz⁹ cecam) vir crudelis et sceletus.
Sed ex vocabulo suo velut vllib⁹ manci-
pijs p^{ro}suadebat se ob salutem eoz⁹ sidus
magnū celitus esse delapsū: egris mor-
talibus lōga obscuritate dānatis ferre lu-
cis auxiliū. **I**git cum maxime belli hu-
ius fomēta p^{ro}cescerent: octauodecimo
anno p^{ri}ncipat⁹ eiusdē apud Betherā opti-
mū p^{ro}ualidū Hierosolūmis vicinū cum
longior a romanis tēderet obsidio: fame
ac siti p^{ro} duellibus intrinsecus ad extremū
internitionis adductis. postq^{uam} dū ipse p^{ro}-
cipue meritas suo facinore penas exol-
uit: oīs hec natio iam ex illo ab omni re-
gione finitima ab hierosolūmorū penit⁹
arcebatur cum sanctione diuine legis. tū
maxime p^{ro}stitutionib⁹ et decretis Adriani:
ita vt ne de celsiore q^{ui}dem p^{ro}spectu emin⁹
eis saltem paternū solū p^{ro}fanis obtutib⁹
liceret inspicere. **A**ristopelle hystorio gra-
phus ista p^{ro}sequitur. **I**ta factū est vt ciui-
tas post interitum iudaice gentis incolis
morū in eā p^{ro}grine nationis p^{ro}fluentibus
p^{ro}mutatis ciuib⁹ etiam ipa **H**elia appella-
retur: ex cognomento imperatoris **H**elij
adriani. et vt in romanorū ius tota p^{ro}-
uer-
sarium pariter mutaret et nomen.

Qui tēporibus hisce falsi noīs sciē-
tie p^{ro}ncipes extiterunt.

Caplm. VII.

Igitur ex gentib⁹ vt insibi cepit
ecclesia congregari: p^{ri}m⁹ post
epos ex circūstione sacerdotū

ciuitatis illius accepit **D**are⁹. **C**ūq^{ue} lā-
refulgentib⁹ in modum clarissimoz⁹ sive
ecclesijs: vbiq^{ue} terraz⁹ vrgente etiam
p^{ro} omne hominū genus fide: q^{ui} cuncti pa-
riter in saluatorem ac dñm nostrū **J**esum
xpm⁹ integre et p^{ro}stater crediderant: ille to-
tius bonitatis emulus demon: vt pote ve-
ritatis inimicus: et salutis humane hostis
p^{ro}petuus: omnia molimina p^{ro}tra dei eccle-
siam versans q^{ui} p^{ri}us externis eam p^{ro}secu-
tionibus et hostilib⁹ oppugnauerat: nunc
malignis q^{ui}busdam viris et deceptoribus
reptis intestino bello eā quatere nitit⁹. scz
vt fraudulentū fallacesq^{ue} homines nostre
religionis: simulato tñ nomine induti: si-
delium q^{ui}dem si q^{ui}s forte p^{ro}suasionis sue
fraude deciperet pessundaret. **I**gnorantes
vero fidei nostre mysteriū p^{ro}ueris et fera-
libus suis vel gestis v^{el} assertionib⁹ impe-
ditos a desiderio vere fidei et salutis lon-
gus submoueret. **I**gitur humane gene-
ris deceptor antiquus post **D**enandru^m
quē supra retulim⁹ **S**imonis successorē
velut quandā bestia bino ore sibilante: bi-
nisq^{ue} liquis diabolica venena vsbrantez:
Saturninū quendā anthiochie gentūz
et basiliden alexandrie ortū p^{ro}duxit. **Q**uo-
rum vterq^{ue} suis i regionib⁹ officinas im-
pie ac deo inuise cōdidit discipline. **E**t q^{ui}
dem in omnib⁹ pene Saturninū eadem
q^{ui} **D**enandru^m cōmentatuz esse significat
Hylene⁹. **B**asiliden p^{ro} sub p^{ro}tertu mysti-
ce doctrine in imensū tetendisse mentis
impie cogitatū: dum p^{ro}digiosa fabularū
figmenta sibi met complacerent.

Qui fuerint tūc ecclesiastici scriptores.
Caplm. VIII.

Sed de cōtra multi admodū ec-
clesiastici viri p^{ro}veritate fortiter
stare. ac scriptis q^{ui}z et assertioib⁹
vera ratiōne subnixis p^{ro} aplica et ecclesi-
ca traditione certare: vt ex lib⁹ orū moni-
mentis etiaz posteris ad cauenda hereti-
corū venena munimē et subsidū p^{ro}bere-
tur. **E** quib⁹ p^{ro}uenit ad nos liber celeberrimus
scriptoris id tēporis **A**grīpe ca-
storis. confutationē **B**asilidis validissimā
p^{ro}tinens. p^{ro} quē verūtia: ac calliditas
viri ad decipiendū nimis apta detegitur

Denique cum publicaret et archana dixit
cum de euangelio quodam quattuor et vi-
ginti commentarios addidisse. Prophetas
pro sibi nuncupasse quosdam barcha-
ban et barchob: aliosque quos nunquam extiterat,
quos ipse tamen constituerit sibi, ac barbaris
vocalibus ut esset appellatio ipsa terribi-
lis nominari. Docere etiam eum refert im-
molata absque ulla respectu conscientie de-
gustanda, et sine scrupulo atque indifferen-
ter fide neganda persecutionis temporibus. **S**e-
ctatoresque suos ad morem Pythagoricum
docuit quinquento silere. Addit alia quo-
que non pauca, quibus secte huius errorem pe-
nitius a se deprehensum et futurum esse de-
clarat. Sed et Hyrene scribit coeui tem-
pore et moribus memoratorum fuisse Car-
pocraten quendam: suppositionis alterius:
quod gnostici appellantur: vocabulo ab scien-
tia conficto auctoris. Qui sane prestigias
Symonis magi: non ut ille clam sed publi-
ce ac palam tradebat, et velut per summas atque
optimis studiis laudem confestim ac publi-
cam de nefariis artibus a deceptis audito-
ribus requirebat: et magicas tenebras in
luce publica porabat. De amatoribus dum
taxat somniis que immixtis a demonibus
parbaedris aliisque similibus fraudibus. De
que his sequenter doceri optere omnem
hoiorem decernebat: quod ad perfectionem sui my-
sterii vel potius sceleris cupere peruenire, as-
serens non aliter unquam effugere posse
mundi huius principes vel declinare: nisi per
huiuscemodi facinorosa sua cuiusque nefaria de-
bita solueretur. His igitur ille totius boni
emulus utens sue malignitatis ministrus,
tam eos quos post fidem ab his decipiebatur
rapiebat ad tenebras sempiternas: quam il-
los quos necdum crediderat: tanquam hec esset
nostre religionis infamia submouebat a
fide: dum execrabile horum hominum vitam
ipsam christianorum professionem audientes quisque vi-
taret. Nec aliunde tunc suspicio de nobis
tanquam vere impiis et incestis fuerat exorta
qua assereret illicitis plebem nostram stu-
porem et promiscue habitus in matribus ac soro-
ribus polluit: atque ab execrabilis in fantici-
dij dapibus funestari. Sed non in longum du-
rauit infamia ubi se ipsa cepit veritas ape-
rire, quinimo et clari ac splendidissimi illuce-

sciente vita nostrorum extinguebatur continuo
suppositio caligo figmentum. Et singulis quibus
sectis quae aduersum veritatem exorte
fuerat euanescentibus: vel in multitudine ac
multiformes species diffluentibus proficie-
bat et extollebat indies solus vere et catho-
lice ecclesie splendor: nulla temporum varie-
tate fucatus, quae castimoniam sui ac purita-
te et diuine conuersationis gloria per omne ge-
nus hominum sapientia doctrina, fide, et acti-
bus refulgebat. Etenim ipso confestim tempo-
re quo cepit opprobrium huius fama restin-
cta est. Permanit autem apud singulorum
mentes veritas: quae suis semper virtutibus nitens
conuincit et arguit falsitatem, nec passa est ad
ulterius maledictorum furore ecclesie castita-
tem pudiciciamque lacerari, intantum: ut ex
illo ad nostra usque tempora nullus tam seue me-
tis extiterit qui honestate et castimoniam
plebis nostre ore sacrilego concinnat, ma-
culari opprobriis: sed ad romanos et gre-
cos ad Scythas ac barbaros: et ad ipsas
pene in ultimis orbis partibus reconditas
nationes intantum suavis odor de ecclesie
gestis et diuinum quiddam respirans sancte
conuersationis aura puenit. Intantum ad au-
res omnium ac mentes felix christianorum fama per-
uecta est: ut omne hominum genus legibus et sup-
positionibus patriis derelictis se ad fidem christi
conuerteret, omnesque barbaries genuina feri-
tate deposita ad iesum concurreret: discere ab
eo quae mitis est et humilis corde. Extiterunt
praeterea per diuinam gratiam viri ea tempestate
eruditissimi: quae probabiliter et sufficienter ob-
scena hereticorum commenta conuincerent, et
quod vera fides in ecclesia catholica castita-
tis haberet ostenderent. In quibus Aegip-
tus celeberrimum habebat, quae integerrimam
traditionem apostolice predicationis simplici
sermone scriptam in quinque libris memo-
rie tradidit. Ubi et de suis ipse temporibus
aliquanta commemorat, et quibusdam qui si-
mulachra collocauerat talia quedam scri-
bit. Quibus inquit templa imo potius se-
pulchra fecerunt, sicut etiam nunc videmus
Equibus est vnus antinous seruus Adri-
ani cesaris, cui agones annui celebrantur:
qui antinoij appellatur nostris adhuc te-
poribus instituti. Nam et ciuitate condi-
dit eius nominis Antinoem, et templum ei et

Ecclesiastice hystorie

sacerdotes instituit ac prophetas. **H** et Justinus fidelissimus nostre philosophie sector: et in grecorum disciplinis eruditissimus scribens ad Anthoninum Apologeticum pro nostra religione librum horum meminit, ita dicens. Non mihi videtur absurdum meminisse in his etiam de Anthonino: quod nuper certum est, quem omnes timore principis quasi deum colere ceperunt. Cum bene nouerint quos: qualis uel paulo ante fuerit: et unde duxerit genus. Idem quod ipse etiam iudaici belli quod tunc gerebatur memoriam faciens: talia quodam refert. Etenim in hoc quod nunc geritur bello iudaico Barchochabas princeps iudaice factionis christianos solos nisi negaret christum tantum blasphemus ad supplicia rapit iubebat. In quibus libris etiam de uersione sua quas habuit a gentili philosophia ad uere religionis fidem: quod non absque probabili ratione et examinato iudicio ad hec uersus sit: hoc modo describit. Nam et ego ipse inquit, sectis platonice institutus: audiens infamari christianos: et uidens eos impavidos ad scripturam mortem: atque omne supplicium tolerandum: considerabam quod impossibile esset in malicia eos et in libidine uersari. Quis enim aliquando uoluptuosus et luxurijs deditus: et qui humanis carnibus ueluti delicias putet mortem libenter amplectitur: quo se ipsa confortatim careat pro qua infamari maluit uoluptate. Quinimo uiuere perpetuo si liceret: et latere iudicia in his magis operam daret, ne dum semetipsum statute ac professe morti studeret offerre. Sed et idem ipse uir scribit Adrianum principem susceptis a Sereno graniano clarissimo uiro prelide litteris: in quibus de christianis precontabat rescriptisse: quod non esset iustum christianos nulli crimine reos absque iudicio legibusque puniri. Simul et exemplum epistole ipsius subiicit continentis hunc modum.

Epistola Adriani quam persecutionem a nostris remouerat. **Capitulum. IX.**

Exemplum epistole imperatoris Adriani scripte ad Vinucium fundatum proconsulem Asiæ. Accepisti litteras ad me scriptas a decessore meo Sereno graniano clarissimo uiro, et non placet mihi relationem silentio preterire: ne et innoxij perturbentur: et calumniatoribus latroci-

nandi tribuatur occasio. Itaque si euidenter puinciales huic petitioni sue adesse ualent aduersum christianos: ut pro tribunali eos in aliquo arguant hoc eis exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis et acclamationibus uti eis non permitto. Etenim multo equius est si quis uolet accusare te: cognoscere de oblectis. Si quis igitur accusat et probat aduersum leges quicquam agere memoratos homines: pro merito peccatorum etiam supplicia statues. Illud me hercule magnope curabis: ut si quis calunie gratia quendam horum postulauerit reum: in hunc pro suis nequitia supplicij seuerioribus vindices.

Quod principatu Antonini Romanorum Alexandrinorum uel fuerint sacerdotes.

Capitulum. X.

Quod Erum Adrianus post hec uicesimo et primo sui principatus anno die obiit et Antoninus cognomento Pius: romanum suscepit imperium. Huius primo anno Thelephorus antea undecim sacerdotio in urbe roma administrato uita decessit. et Higinus episcopus sorte romane suscepit ecclesie. Verum Pyrenus refert Thelephorum martyrio uitam finisse, si mul indicat Higinus episcopi tempore Valentinum auctorem ualentiniane heresis extitisse, et Cerdone quedam erroris illius principem quem postea Marcion secutus est, eosque uino tempore romæ: sed diuersis impietatis efferebuisse. Scribit autem ita.

De his qui sub eodem tempore deusas asseruerint sectas. **Capitulum. XI.**

Nam Valentinus uenit roma sub Higinio. Inualuit autem temporibus Higinii et ad Anicetum usque durauit. Credo pro quo ante Marcionem fuit, et ipse sub Higinio qui erat in urbe roma ab apostolo nonus episcopus uenit. Qui tamen aliquando quodam penitentem et errorem prefitens excusabat: aliquid rursus occulte, interdum etiam publice impietate docebat. In quo quicquam ceu fraternitatis arcebat. Hec autem dixit Pyrenus in tertio aduersus hereses libro. In primo autem libro nihilominus de Cerdone hec dicit. Credo pro quo a sectatoribus Symonis impietatis sue occasionibus sumptis roma uenit sub Higinio, ibique docuit quod is

qui a lege et prophetis predicatur deus: non esset ipse pater domini nostri Iesu Christi, quia ille quod deus non esset: hic autem ignotus est, et ille iustus hic autem bonus. Cui succedens Marcion ponticus absque reuerentia vlla blasphemans auribus doctoris infantia. Idem quoque ipse Hyreneus in imensum profundum Valeriani erroris de materia et ceteris validissime coarguit, et serpentis in modum cecis semetipsum latebris obtegere in luce perhibet ac denudat. Is adiungit et de Marco quodam, quem dicit magicis artibus imbutum: et apprime enituit se. De cuius profanis superstitionibus et archanis non tam sacris quam sacrilegis et mysticis mysteriis ita scribit. Etenim quodam eorum thalamum construunt, et nefarium quoddam inuitantium diuinitatem genitricem secretis quibusdam carnibus ac herbis: non tam sacris quam execrabilibus cum quibus introducunt desecrantes. Spirituales nuptias autem esse quibus faciunt instar vel delicti supernarum coniugationum. Adducunt quoque eos ad aliquam aquam et baptizantes: hec super eos proferunt verba, in nomine autem ignoti patris omnium, et in veritate omnium matrum, et in eo qui descendit in Iesum. Alii quoque hebraice nomina ad pauorem audientium super eos quos incitant terribiliter obloquuntur. Hec de se creatoribus Marcus Hyreneus scribit. Quarto autem episcopus sui anno cum decessisset Higinus romane ecclesie sacerdotum pius suscepit. Apud Alexandria quoque Marcus tertio decimo anno episcopus sui Eumenide defuncto. Qui Marcus cum decem annis sacerdotum administrasset Celadoni post obitum suum ecclesie gubernacula dereliquit. Pius quoque in urbe roma quindecim annis in sacerdotio expletis. Amiceto post se tradidit sedem. Cuius temporibus Agestippus refert semetipsum roma venisse, et permansisse inibi usque ad Eleuterium quod post Anicetum subrogatus est episcopus. Quibus temporibus simul florebat Iustinus in habitu philosophi diuinitatem predicans verbum, et fidei nostre rationem tam scriptis voluminibus quam viuente uocis assertionem defendens, quod aduersum Marcionem scribens commemorat de eo quod adhuc superesset eo tempore quod scribebat Denique ita dicit, Marcus quoque quodam ponticus quod hodieque superest: docet homines alium credere esse deum maiorem patre deo. Hec ille hominibus ingerens: et de-

monibus adulatoribus utens multis blasphemare persuasit: ut negaret creatorem omnium deum ipsum esse patrem christi: sed alium quendam qui quasi maior esset et tamen omnes sectatores eius christiani appellant ita nimirum sicut omnes communi vocabulo cum diuerse sint secte philosophi nuncupantur. Sed et post pauca nihilominus dicit, Est autem et nobis liber aduersum omnes hereses compositus, quem si uultis decurrere dabimus etc.

De Iustini defensione apud Antoninum.

Capitulum XII

Itaut ipse Iustinus scribit etiam contra paganos volumine insigni. Sed alios libros per nostra religione: in quibus ad Antoninum principem qui cognominatur Pius sermonem dirigit: scribens et ad senatum. In urbe etenim roma marie consuebat. Denique in uno ex his libris etiam de semetipso uolens quibus uel unde esset ostendere, hunc modo scribit Imperatori Ello adriano Antonino pio cesari augusto, et uerissimo philosopho, et Lucio pho cesaris proprio filio, ac huius adoptiuo, amatorum sapientie, et sacro senatus, atque omnium populo romano, per uirtus ex omni genere hominum congregatis: et iniusto odio laborantibus: ac non digna patientibus. Iustinus Pisci filius bacchidius ex urbe Neapoli palestine unus pro omnibus deferro postulatum. Sed et interpellatum idem imperator in Asia ab his quibus quarto iniuriarum genere affligebantur: tale rescriptum ad uenturos Asiaticos populos promulgauit etc.

Eplā cesaris Antonini ad Asianos per defensione nostrorum.

Capitulum XIII

Imperator Cesar Marcus aurelius Antoninus augustus, Armenicus pontifex maximus: tribunicie potestatis quindecim: consul tertio: uniuersis simul plebibus Asiaticis salutem. Ego quidem non ambigo etiam diis ipsi curare esse ne quis noxius lateat. Multo enim magis ipsi conuenit punire eos qui sibi immolare nolunt quam uobis. Sed uos confirmatis eorum quos persequimini sententiam: quibus de uobis habent dicentes uos impios et sine deo esse. Quibus et optabilius habent animam ponere, pro deo suo, et morte libenter amplecti: quam uobis

Ecclesiastice hystorie

talibus acq̄scere: et in vestre religionis iura p̄cedere. **D**e moribus autē terre q̄ v̄l facti sūt: vel etiā nūc sūt absurdū non erit merore vestrum iusta cōmōtōe solari. **D**ñm q̄dez cōperi q̄ in huiusmodi rebus ad illoz inuidiaz cōmunes casus trāsfertis: in q̄ illi q̄dem maiorē fiduciaz accipiunt apud deū. **V**os autē in omni tpe q̄ de talibus ignoratis: ceteros q̄dē deos negligētis. **C**ultuz p̄o immortalis dei quē xp̄iani colūt expellētis et deturbat: vsq̄ ad mortem cultores illi^o obseruātie p̄sequentes. **S**up̄ q̄bus plurimū ex puīncijs iudices etiā venerabili patri n̄ro scripserāt. **Q**uis bus rescriptum ē ab eo: vt nihil omnino molestie huiusmodi hoīb̄ generarent: nisi forte arguerent aliq̄d aduersū romanū regni statum moliri. **S**z et mihi ip̄i de his q̄ plurimū retulerūt. q̄b̄ ego paternā fecit siniaz parī moderatiōe rescripsi. **Q**uasi q̄s p̄sistit huiusmodi hoīb̄ absq̄ v̄l lo crimie mouere negotia ille q̄dē qui de latus p̄ h̄ noie fuerit absoluat: etiam si p̄bet id esse q̄d ei obijcit xp̄ian^o. **I**s autē q̄ crimie obtendit reus pene ip̄i quā obsecit existat. **P**roposita ephesi publice in cōuentu **A**ste.

¶ **Q**ue de Polycarpo discipulo ap̄tozū scriunt. **¶** **Capitulum. XIII**

Hec ita gesta esse testat etiā **D**e lito eps eccl̄ie **S**ardēsis: in eo libro quē ad impatorē **V**erum p̄ fide n̄ra ac religione cōscripsit. **Q**ua tē pestate etiā **A**nceto romane eccl̄ie p̄sidēte **P**olicarpū romā venisse: atq̄ habuisse sermonē cum ip̄o **A**nceto de pasche die **H**ylene^o refert. **S**z et alia q̄dā de eodem **P**olicarpo scribit: q̄ mihi dignū videtur corpori huic n̄re narratiōis inserere. **T**ertio igit̄ libro aduersus hereses. hec de eo cōmemorat **H**ylene^o. **P**olicarp^o inquit q̄ nō solū ab ap̄lis erudit^o est: neq̄ solum p̄uersat^o est cū his q̄ dñm viderāt: s̄z et ab ip̄is ap̄lis ordinat^o est **S**myrneozū eccl̄ie eps. quem nos q̄z in p̄ma etate n̄ra vidimus. **D**iu eteni in vita et longeva etate p̄durans p̄māsit. nob̄ilis viuēdo. s̄z et moriendo nobilitoz extitit. quippe q̄ vitā martyrio p̄sumauit. **D**ocebat autē semp̄ ea q̄ ab ap̄lis ip̄e didicerat. et hoc eccl̄ie trade-

bat q̄ sola vera docēda sūt. **Q**uozū testes sunt oēs eccl̄ie q̄ in **A**ssa p̄stitute sūt: et hi q̄ p̄ tēpus etiā nūc in **P**olicarpi successione p̄durāt. **M**ulto autē verior et fide dignior hic auctor eccl̄ie ē et veritat^o testis: q̄s **V**alentin^o et **M**arcion: et ceteri puerie mētis homines. **Q**ui etiā sub **A**nceto romana p̄rexit. et multos ex sup̄radictis hereticis ad eccl̄iam dei p̄uertit. **H**ac solā p̄dicans tenendā esse veritatē quaz ip̄e sciret se ab ap̄lis suscepisse quam et tradebat eccl̄ie. **E**t sūt adhuc etiā nūc q̄ audierunt ab ip̄o q̄ **J**ohes ap̄lis discipul^o dñi ap̄ ephesū cū balneas lauandi grā fuisset ingressus: et audisset ibi **C**herintū exiluisse p̄tinuo et discessisse non lot^o. dicens. fugiam^o hinc ne et balnee ip̄e corruāt. in q̄bus **C**herint^o lauat veritatis inimicus. **I**dē etiā ip̄e **P**olicarp^o **M**arcioni aliquū cū occurrisset et dicit sibi agnoscis nos: respondit: agnosco. **A**gnosco primogenitū sathane. **T**ata tunc ap̄li atq̄ eoz discipuli in religione cautela vtebātur: vt ne verbi q̄dem cōmunionē cū aliquo eoz q̄ a veritate deuiauerāt habere paterētur. **S**icut et **P**aul^o dicit. hereticū h̄ oīez post vñā et alteram cōreptionē deuia: sciens q̄ p̄uersus est h̄mōi et peccat. cuz sit ex se metip̄o damnat^o. **E**rat et epla **P**olicarpi ad philippēses scripta p̄ualida ex qua formā fidei eius ac p̄dicationis (si q̄s forte salutis sue sollicitudinē gerit) capere potest. **H**acten^o **H**ylene^o. **P**olicarp^o p̄o i ip̄a epla quaz ad philippēses scripserat. v̄t̄ testimonij de prima **P**etri ep̄stola. **S**z enī **A**ntonino q̄ **P**ius cognominatus est vicefimo et secūdo anno p̄ncipatus exacto: **M**arcus aureli^o ver^o et **A**ntonin^o filius ei^o cū **L**ucto fratre succedūt. **Q**uo in tempore **P**olicarpus maximis p̄secutionib̄ aſiam quatientib̄ vitaz martyrio finiuit. **D**e quo plane necessariū duxim^o memorie tradere. maxie cuz scripta extet eius epla ex p̄sona eccl̄ie **S**myrneozum ad ponti eccl̄ias data. que de martyrio ei^o beato fine designat. **C**ui^o exempluz in fra scriptū est **E**ccl̄ia dei q̄ ē ap̄d **S**myrnam eccl̄ie dei cōstitute apud **P**hilemonū: et oīb̄ que v̄biq̄ sūt sanctis eccl̄iis catholicis: misericordia et paz et charitas

dei patris: et dñi nři iesu xpi multiplicet. **S**cripsim⁹ vobis fratres de martyrib⁹ et de quodā beato Polycarpo qui velut signaculo quodā martyrij sui sine persecutio- nibus posuit. Et paulo post describētes etiā ceteroz⁹ martyriū agones: q̄daz talia scribūt. **D**eterrere etenim volētes inspectā- tem populū: nūc flagris vsq; ad iteriora viscera martyres lacerabāt: ita vt abdita corporis et q̄ natura i archantis locauerat nudarent. **H**unc autē marinas cocleas q̄ conchilia vocāt: et acuta queq; fragmēta in dorsum supinatis martyrib⁹ subterne- bant. **I**n q̄b⁹ omne tormenti gen⁹ et pene specic⁹ sumentes ad vltimū deuorādos eos bestijs exponebāt. **S**ed in his precl- pue designatur vir fortissimus effloruisse **B**ermanic⁹ noie: q̄ p̄ grām diuine vltut⁹ metū corpe fragilitatis exclusit. **V**olēte namq; p̄cōsule psuasionib⁹ aggredi virū: et obijcere ei p̄me etatis florē debere euz susmerē sp̄ius miserationez cape: ille nihil morat⁹ sponte dicit p̄paratā sibi bestiam puocasse: veluti tardantes increpans pe- nas: et inique hui⁹ vite vltro velocē expe- tisse discessū. **V**erū euz ex hui⁹ tā insigni- tūdo: et tot⁹ xpianoz⁹ gentis mirari p̄tu- tem de p̄temnēda morte cepissent: cōcla- māt oēs. **T**olle impios. **P**olycarp⁹ req̄ra- tur. **S**ed cū ex acclamatione grauis p̄tur- batio fieret **C**orinthū quendā natiōe frige- gem nup de suis regionib⁹ aduentāte: ac- cidit p̄mo q̄dem bestias: ceteraq; tormen- ta sp̄ore lacessere. dehinc fractis animis cedere: ad vltimū etiā salutē segnicla per- dere. **Q**ue res eū ad martyriū p̄cacla po- tius et temeritate: q̄ deuotione p̄sulsisse declarat. **I**pe nāq; se iudiciū ingesserat vs- ctus. **I**taq; exemplū euidens oib⁹ dedit: cauti⁹ in reb⁹ talib⁹ et circūspect⁹ agendū qz non temeritas: s; fides et modestia co- ronatur.

Ut Polycarp⁹ sub **V**ero: aliq; nōnul- li **S**myrne martyriū meruit.

Capitulum XV

Ed de his q̄dē talia gesta sunt. **I**n signis autē vir **P**olycarpus primo q̄dē cū audiret vulg⁹ i se acclamationib⁹ excitatus: in nullo penit⁹

motus est: s; māsit impavidus. **T**raquill- us nāq; erat morib⁹ et seren⁹ aspectu. **Q**ui cū in eadē ciuitate vellet interit⁹ p̄mane- re: acq̄escens tñ dep̄cantib⁹ se familiarib⁹ suis ad agrū quendā ciuitati p̄ximū sece- dit. atq; ibi euz paucis die noctiq; nihil aliud q̄ in orationib⁹ p̄manet: p̄ pace ec- clesiaz q̄ vbiq; sunt supplicās deo. qd̄ ei facere in omī vita sua moris p̄petui fuit. **S**ed is in orationib⁹ posit⁹ an tridū q̄ cōphenderetur visionē videt p̄ noctē cer- uical capitis sui flām̄s esse p̄sumptum. **L**ūq; euigilasset post vltimū interpretatus est altantib⁹ somniū suū. dicitq; p̄ certo se ob xpm p̄ ignem vite exitū sortiturū. **I**n mente igit⁹ questione rursus fratriū chari- tate cōpulsus cōmigravit in altū locum. **Q**uo nō multo post inq̄sitores ei⁹ ingres- si correptis duob⁹ pueris et altero ex his verberato p̄ iudiciū ei⁹ ad **P**olycarpū p̄- ueniunt: cū tā declinaret dies. **E**t ingressi ip̄m q̄dem offendit in sup̄iorib⁹ hescētē. **U**n cū posset facilis ei⁹ trāsitus esse ad al- terā domuz noluit: dicens. voluntas dñi fiat. **Q**uinimo et euz cōperisset adesse cō- prehensores suos i occurū eis. p̄gressus leto admoduz vultu ac placito cōpellere vltros cepit euz ingenti oris gratia: ita vt illi mirarent⁹ et stuperēt qd̄ tānū studiū fue- rit: vt vir illius grauitatis et honestatis. i tam lōgeua etate et tanta vite auctoritate positus p̄quiri et comprehendī iussus sit. **S**ed ille nihil moratus p̄tinuo apponit mensam hostib⁹ q̄si hospitibus iubet. atq; eis epulas largius ministrari: vni⁹ ho- re ab eis spacio orationis gratiā impetra- to. **D**rabat igit⁹: tanta dei gratia repletus vt admirarent⁹ omēs q̄ aderant. et ip̄i qui ad cōprehendendū eū venerāt peniterēt: qz tam honestū virū ac deo dignum et ip̄a etate venerabilē rapere iuberēt ad penā. **E**t post aliquāta eadez scriptura verbis ip̄is talia coniūgit ex ordine. **P**ostea p̄o- q̄s finitū orationē memoriā faciens oim quoscunq; nosse potuit maiorum mino- riq; nobilium et ignobilium: et tot⁹ catho- lice ecclie que per orbem terre est: instāte iam hora p̄greditur. et asino sedens ad ci- uitatem ducebatur: euz esset dies magni sabbati. **P**ergenti occurrit ei⁹ p̄fect⁹ pacis

Ecclesiastice hystorie

Herodes noie ⁊ pater eius **Nicetas** q̄ leuātes euz secū in vehiculū psuadere sedulo conabant dicētes. **Quid** enī mali ē dicere deū **Cesarē** ⁊ imolare, ⁊ de cetero viue re securū: **Hec** ille p̄mo tacit⁹ audiuit, sed vbi persistebāt ait ad eos, **Quid** multis opus est: factur⁹ non sum qd̄ dicitis. **At** illi posteaq̄ nihil se p̄fecisse senserunt indignatione cōmoti cū **Stumelia** eū vehiculo deiciūt: ita vt pedē lederet p̄ceps act⁹. **Sz** q̄si nihil fuisset iniurie tota alacritate p̄tent⁹ p̄gebat ad stadiū quo ducl fuerat impar⁹. **Cum** h̄o tumult⁹ ingens ī stadio et ingressu ei⁹ fuisset exort⁹ vox de celo delapsa ē. **Fortē** esto o **Pollicarpe** et viriliter age. **Sz** auctore q̄dē vocis videre potuit nemo: audit⁹ tñ ad plurimos venit. **Interea** animas ad furore tumultus ppli vidētes: qz **Pollicarp⁹** introducitur. **Cūq̄** emīn⁹ a p̄cōsule interrogaret si ip̄e esset **Pollicarp⁹**: se eē p̄fiteretur. **Ergo** inq̄t habeto etatis tue reuerentiā, ⁊ parcēs vltime senectuti tue iura fortunā cesar̄s: gerens de priorib⁹ penitudinē, ⁊ p̄clama etiam tu: **Tolle** sacrilegos. **Tū** **Pollicarp⁹** toruo vultu ad populū q̄ in stadio residebat aspiciēs: eleuata ad celū dextera cum gemitu p̄clamauit et dixit: **Tolle** sacrilegos. **Sz** insistente p̄cōsule et dicēte: iura fortunā cesar̄s, ⁊ dic in xpm̄ pulcia, et dimitte te. **Pollicarpus** ad h̄ octoginta inquit ⁊ set annis seruo ei: et nihil me lesit vnq̄s: quō possum maledicere ⁊ blasphemare regē meū q̄ salutē mihi dedit: **Cūq̄** rursū vehementi⁹ vrgeret vt fortunā cesar̄s iuraret. **Si** hāc inq̄t lactantiā queris vt ego fortunā cesar̄s iurem: ⁊ q̄s sum ignorare te simulas: cū omni libertate audi a me: qz xp̄tan⁹ sum. **Si** h̄o etiā rationes vīs xp̄iane religionis accipe statue diē et audi. **Pro**cōsul dixit: **Suade** h̄o populo. **Pollicarp⁹** ait. **Tibi** q̄dē respondi. **Docemur** enī p̄ncipib⁹ ⁊ potestatib⁹ his que a deo sūt honore deferre: euz scz q̄ religioni nō sit p̄trari⁹. **Populo** aut̄ furētī satisfaccere nō ē meū. **Pro**cōsul dixit. **Bestias** habeo paratas: q̄bus subijcer̄: nisi cito penituer̄. **At** ille respōdit. **Adhibeāt.** **Hor**bis enī īmobilis itat̄ inia. **Nec** possum⁹ de bono ad malū p̄ penitudinē cōmuta

ri. **Delit⁹** autē erāt si hī mutarent ad bona q̄ p̄seuerāt in malis. **Tūc** p̄cōsul ignite inq̄t faciā p̄sumi: si tibi bestie p̄temnen de vident: nec p̄positi recipis penitudinē. **At** ille. **Ignem** minaris inq̄t hūc q̄ ad momentū incendit ⁊ paulopost extinguitur, qz ignozas futuri iudicij ignē eternum: q̄ ad p̄petuas penas p̄paratus ē impiorū. **Sz** qd̄ moraris: **Adhibe** vtrum voles. **Hec** ⁊ multa alia hīs similia dicēs. **Pollicarpus** p̄fidētā simul ⁊ leticia replebatur: ita vt alacritatē vult⁹ eius respōsonū qz cōstantiā p̄cōsul maximo stupore miraretur. **Disso** igit̄ **Curione** ad populū iubet voce maxima p̄testari **Pollicarpus** tertio p̄fessum xp̄tanus se esse. **Quo** audito: vniuersa multitudo tam gētiliū qz iudeorū **Smyrnenū** ciuitatis cū ingenti furore acclamabāt. **Hic** est tot⁹ **Ale** doctor ⁊ pater christianoz: nostroz aut̄ subuersor̄ deoz. **Ipe** ē q̄ multos docet ne imolēt: neqz adorēt deos. **Et** post hec verba acclamabāt **Philippo** munerario vt leonē **Pollicarpo** dimitteret. **Qui** respondit nō sibi licere: qz iam editionis sue munus expleffet. **Tūc** illi oēs pariter clamauerunt vt **Pollicarp⁹** viu⁹ arderet. **Opoz** tebat enī vssionē ei⁹ quā de ardente cervicali vidit impleri. **Que** cū dicto cit⁹ gere rētur: ip̄is populis ligna vel de balneis vel de publicis quibusq̄ locis: ⁊ farnēta cōgregātib⁹ p̄cipue iudeis ardēt⁹ ad hec ex more feruentib⁹ cū omī velocitate exstructus est rogas. **Tū** depositis sentoz indumentis: ac zona resoluta: calciamenta quoqz pedib⁹ temprabat educere: q̄ nūq̄ nisi a religiosis q̄busq̄ fide et deuotione semetip̄os inuicē p̄uenientib⁹ resoluti cōsueuerant. **Ita** nanqz in omī etiā reliqua vita sua venerabiliter ab omnib⁹ colebatur. **Ut** ergo expedita sunt que ad ignem p̄tinebāt: cū eum vellent rogo impositus etiā clauis affigere: ait. **Sinite** me. **Qui** enī dedit mihi ignis ferre supplicij dabit vt ⁊ sine clauoz affixione flāmas immobiliter p̄feram. **Cum** illi omīssis clauis vniculis vsi sunt solis. **Quib⁹** post tergū manibus reuincit: velut elect⁹ arces ⁊ ex magno grege assūpt⁹ acceptabile holocautum omnipotētī oblat⁹ ē deo: has p̄

ces etiam in ipsa passione profundes. **D**eus dilecti et benedicti filii tui Iesu Christi pater: pro quem tui agnitionem suscepimus. Deus angelorum et virtutum et universae creature ac totius iustorum generis: quod omnes coram te volunt: benedico te quod me in hac die atque in hac hora producere dignatus es: ut princeps exterem martyrum: et calicis Christi tui in resurrectione vite eterne aie ac spiritus dei mei pro in corruptionem spiritus sancti: in quibus suscipiar in conspectu tuo hodie tanquam sacrificium pingue et acceptabile, sicut preparasti et prefignasti ita et fecisti. **Ver**us es tu et sine mendacio deus, propterea et in omnibus laudo te et benedico tibi et glorificabo te pro eternum dominum et pontificem Iesum Christum dilectum filium tuum: pro quem et cum quo tibi et cum spiritu sancto est gloria: et nunc et in futura secula amen. **E**t cum amen insonuisset oratione completa subiicitur ignem homines ignis eterni ignari. **C**umque flamma ingens relapsisset: vidimus miracula omnes nos quibus ea deus videre concessit. **E**t quibus et quibus plurimum a domino ad hoc reservati sunt ut annuntiarent ceteris que viderunt. **F**lamma etenim in modum camere curvata specie quasi veli navis vento sinuati supra corpus martyris stetit, quod corpus in medio positum non erat ut caro ardens: sed tanquam si aurum aut argentum in fornace calcidisset. **T**um propterea odorem naribus haufimus tanquam thuris incensis: vel preciosissimi flammis flagrantis vnguenti. **A**d ultimum videntes scelerum ministri igne corpus non posse consumi: iusserunt prope accedere cofectorem: et corpus cui ignis cesserat mucrone transfodere. **Q**uo facto tam largus profusus est sanguis ut restingueret rogum, populus autem miraculi stupore discere attonitus: erga electos dei tam insigni et favore perspecto. **H**ic ergo est admirabilis et electus temporibus nostris magister apostolicus: et propheticus Smyrneorum ecclesie sacerdos: qui omne verbum quod locutus est et impletum est et implebitur in futuro. **S**ed ille emulor totius boni et adversarius omnium iustorum postquam vidit quod pro martyrii gloria: et pro vite egregie virtutibus coronatus est: et per mortem premia immortalitatis indeptus: satis agere cepit:

ut reliquias eius ad sepulturam nostris desiderantibus nemo concederet. **I**nstigabatur ergo **H**iceta Herodis pater, frater autem **D**alce: adire iudicem et petere ab eo ne humandum concederet corpus: ne forte inquit relinqueres illum qui crucifixus est Christiani hunc colere incipiant. **J**udeis maxime ista machinantibus: qui et nostros intentis oculis observabant: ne cum flammis adhuc ardentibus rapent. **I**gnorantes miserunt: quod neque Christum aliquando possumus derelinquere qui mortem pro totius mundi salute sustinuit: neque alium quem colere quod verum deum et qui solus colendus sit noverimus. **M**artyres pro tanquam discipulos domini diligamus et veneremur quasi integre fidem magistro servantes et domino, quorum nos quoque in fide et perseverantia charitatis optamus esse participes. **U**bi autem vidit **C**enturio tam obstinatum Iudeorum contentionem: positus in medio ipsum corpus exussit, et ita nos postmodum combusta ossa preciosissimis gemis cariora: et omni auro probabiliora per ignem facta collegimus: ac sicut conveniebat ex more condidimus. **Q**uo in loco etiam nunc prestante domo solennes agimus celebresque conventus maxime quidem in die passionis eius. **S**ed et cum eo eorum memorias qui prius passifuerant celebramus: ut sequentium animi ad precessorum viam exemplis insignibus suscitantur. **H**actenus de beato **P**olicarpo. **C**um quo etiam alij duodecim ex **P**hiladelphia venientes: apud **S**myrnam martyrio consummati sunt. **S**ed in eadem epistola continebatur etiam de alijs quibus plurimis eiusdem temporis martyribus in texta narratio. **I**n quibus refert post **P**olicarpum quod etiam **H**erodorus quidam ex **M**arcionis heresi presbyter igni sit traditus. **I**nter ceteros autem qui pro idem tempore martyres extiterunt famosissimus inibi refertur quidam **P**ionius nomine, cuius pro singulas interrogaciones responsionum constantiaz: et pro fide nostra ad populorum orationes: quibus apud iudices interritus semper astiterit: docens semper et disputans etiam in ipsis tribunalibus: utque his qui in persecutione titubaverant cohortationibus suis ad consurgendum dexteram dederit, et in carcere

Ecclesiastice hystorie

re posit^o q̄lter ingressis ad se fratrib^o ant^o mos ad martyriū tolerantiam roborarit, quosve etiaz ipse p̄ martyrio ptulerit cruciatus: vtq; sit clauis affixus: et ardētī rogo supposit^o: et vt in his beatum v̄ite fecerit finē. **S**i q̄s vult plenius scire, ex illa q̄ a nobis de antiq̄s martyrib^o scriptura cōposita est plenius discet. Post hec etiā alioz apud pergamū. **A**lie vrbē martyriū gesta referunt, carpaci cūfudā et papiriū et **A**gothonice optime femine: altariūq; multaz q̄ p̄ beatis p̄fessionib^o martyrio coronate sūt.

Ut **J**ustinus philosophus xp̄i verbū pdicans rome martyriū meruit.

Capitulum XVI.

Quam q̄b^o et vir mirabilis d̄ quo paulo supius fecimus mētionē **J**ustin^o: cū scdm̄ tam librū pro religionis nostre defensione p̄scriptū tēporis illi^o iudicib^o obtulisset: remuneratiōnē lingue fidelis et erudite martyriū munus accepit: quodā philosopho **F**rescente noīe cano tā p̄fessione q̄s moribus dolo v̄ro insidiasq; tendente. **Q**uāquidē sepe cū eo disputās: auditoribus medijs non solū obtinuerat eū: verū et vehementius veritate sibi suffragate confuderat: **U**n̄ et victorie sue palmam martyriū pcepit a d̄no. **H**oc autē ita futurū etiā beatus ipse **T**er^o philosoph^o veritatis in ea defensione quā ab eo p̄scriptā supradiximus apte sicut erat futurū p̄phetica mente p̄dixit his v̄bis. **N**ā et ego inq̄t ipse rome ab aliquo horūz q̄b^o p̄ v̄itate obsisto insidias esse passurū spero baculo aut claua feriendū. **C**erte vel a **F**rescēte hoc, nō philosopho: sed et filo compo. id est non amatore sapiētie: s; amatore factātie. **N**e q; enī dignū est philosophū noīari euz q̄ de his q̄ nescit publice p̄testatur: et christi anos sine deo esse et impios dicit: ad gratiam et libidinem eoz quos in errore positos ipse maiorib^o laqueis erroris inuoluit. **S**i enī ignoratur ab eo xp̄i doctrina: et ea arguit que ignorat nequissim^o est et imperitis multo nequior, quia et imperiti vel ideote obseruāt: ne disputare audeant de his que ignorāt: et de illis testimoniū p̄hibere que nesciunt. **S**i p̄o legit q̄ apud

nos scripta sūt: et aut nō intellexit eorum virtutem: aut intellexit q̄dem sed dissimulat ne et ipse suspectus habeatur in talib^o, mlto nequior et detestabilior iudicāndus est qui impiū vulgū captans fauorē: veritatis ac pietatis quaz p̄bat hostis existit et p̄ditoz. **N**am et p̄posuisse me ei sciatis quedam: et quozū responsionibus nihil scire conuictus est. **E**t intantuz vera sunt que dico: vt putem vobis etiaz q̄stionis habite inter nos disputationes allatas, ex q̄b^o apertissime dinoscitur que nostra sunt penitus ignorare. **S**i vero necdum venerunt hec ad noticiam vestram paratus sum rursū vobis audientibus disputare. **H**ec sunt beati **J**ustini verba: in quibus fin ea que p̄dixerat per **F**rescētis insidias martyrio cōsummat^o est. **T**aciāmus quoq; v̄r eruditissimus i p̄ma etate sua cum magna ammiratione oratoris am docens: ex qua non parū glorie quesierat: postmodū ad nostra se studia p̄uertens libros etiā ipse aduersum gētes dignos memoria dereliquit, i quibus **J**ustin^o meminit his verbis. **S**z et ammirabilis inquit v̄r **J**ustinus satis recte p̄secutus est: siles istos dices esse latronib^o. **E**t post aliquāta cū de philosophis quedaz dixisset: addit etiā hec. **F**rescēs deniq; ille qui obsedit vrbem magnā: in puerozū quidem stupris omnes p̄ibat: in pecunie aut cupiditate nullo inferior erat. **H**ortem vero cum ceteris p̄temendam suaderet: ipse tam pessimā de ea op̄inōnē gerebat vt **J**ustinum tāq; vltimo malo traderet morti: pro eo q̄ veritatem p̄dicās voluptuosos et deceptores philosophos arguebat.

De martyrib^o q̄s **J**ustin^o i suis cōmōmorat libris. **Capitulum XVII.**

Idem q̄s **J**ustin^o p̄usq; p̄rium desudaret aliozū qui ante se martyres extiterant describens agones: in p̄mo defensionis sue libro talia quedam refert. **V**ulter quedam ait cōiuncta erat v̄ro turpi: que et ipa prius turpiter vixerat. **H**ec postq; christi p̄cepta cognouit pudica effecta, v̄ro q̄s pudiciam p̄suadebat: suggerens ei scriptū esse in christiano p̄cept^o: etnas imi

nere penas his q̄ pudicitia i vita sua iu-
 sticiāq̄ p̄p̄erint. **S**z ille i eadē obsecrā-
 tate p̄sistēs actibz suis tā alienā a se facie-
 bat yxorē. **Q**uippe cum nefas eē mulier
 estimaret i e^o mariti p̄tuberno pmanere
 q̄ nature lege cōtēpta nouas vias libidi-
 nis exq̄rebat. **S**tatuit igit iura repudia-
 re iugū. **S**z p̄p̄nq̄s interueniētibz r̄ de
 mariti emēdatiōe pollitētibz: cōpulsā est
 in e^o rursū p̄sorio residere. **U**erū ille
 post hec **A**lexandriā p̄fecit: cū turp^o age-
 re atq̄ incestē vīte matorā nunciaret aug-
 mēta q̄sisse: mulier ne vltra in cōiūctione
 ei^o manēs p̄iceps incesti hoīs haberet:
 libello ei repudij dato discedit. **T**um ille
 egreg^o marit^o quē gaudere optuerat q̄ in
 tātū yxoris sue castitas p̄fecisset: vt nō so-
 lū nihil turpe cōmittere: s̄ ne mariti q̄dē
 patlēter ferre turpitudinē posset a q̄ emē-
 dationem refutante p̄ castimonie amore
 discesserit: nouo crimis genere p̄ castitate
 accusat yxorē xp̄iana inq̄t est. **E**t illa q̄dē
 libellū tibi obtulit impator: vt p̄mo per-
 mitteret ei rem familiarē ordinare, tū de-
 inde respōderet obiecti, qd̄ et indulgisti.
Uerū marit^o cū mulierē nō posset argue-
 re: in **T**holomei cuiusdā ericiūm q̄ magi-
 ster mulieris i xp̄iana religione fuerat: ta-
 li arte p̄uersus ē. **A**micū habebat **C**entu-
 rionē quēdā, huic p̄suadet vt p̄contaret a
Tholomeo si xp̄ian^o eēt. **H**oc tātū **T**ho-
 lome^o tāq̄ amator veritatis: nequaq̄s glo-
 riā sue p̄fessionis occultās: p̄cōtanti chri-
 stianū se esse p̄fessus ē. **H**ūc p̄tinuo **C**en-
 turio i vincula cōiecit, et multo tpe squa-
 lore carceris maceratū ad vltimū **U**rbici-
 cio iudici obtulit. **A** q̄ sili modo s̄ soluz
 iterrogat^o ē **T**holome^o: si xp̄ian^o eēt. **Q**ui
 rursū tātū boni sibi p̄scius diuinā religio-
 nē p̄tulit: r̄ d̄ xp̄i magistero ac tot^o boni
 institutionibz publica p̄fessione testat^o ē.
Qui enī negat qd̄ est: sine dubio culpabi-
 le iudicat esse qd̄ negat. **C**ontinuo igitur
 post p̄fessionē ab **U**rbicio duci iubet ad
 mortē. **L**uci^o aut qd̄az xp̄ian^o vīr vidēs tā
 temere datā sententiā: ait ad **U**rbiciūm.
Quid q̄so causē ē q̄ neq̄ adulterum: neq̄
 corruptorē: aut homicidā vel latronē rap-
 torēq̄: aut alteri^o cuiuslibet facinoris re-
 uerū: s̄ tantū p̄ noie xp̄ian^o: q̄ s̄ se vocabu-

lo p̄fessus ē nuncupari ad mortē duci ho-
 minē p̄cepisti: **N**ō sūt hec digna pio im-
 peratori: nec sapētissimo puero filio ei^o:
 neq̄ sacro senatū q̄ agis o vrbici. **A**t ille
 nihil aliud inq̄rens ait ad **L**uciū. **U**alde-
 ris mihi r̄ tu xp̄ian^o esse. **C**ūq̄ **L**ucius re-
 spōdisset: s̄ plane sū: etiā ipm **U**rbicius
 duci p̄ter iussit ad mortē. **I**lle gr̄as inq̄t
 ago q̄ me neq̄sumis dñis absolutum ad
 bonū r̄ optimū p̄ez r̄ regē oīs deū remit-
 tis. **S**z r̄ terti^o qd̄ā partē mō librate vsus:
 partē q̄z snia punitus ē. **P**ost hec illa **J**u-
 stinus anecult ex ordine q̄ paulo ante res-
 tulim^o. **I**d ē r̄ ego inq̄t spero me ab aliq̄
 horum q̄bz p̄veritate obstitit insidias esse
 passurū. **E**t cetera.

¶ **Q**ue **I**ustini scripta ad nos vsq̄ pue-
 nerūt. **Capitulum XVIII**

Prima aut scripta nob̄ hic vīr
 studiorū monimenta dereliquit: q̄
 bus erudite ei^o aie ac diuinitis
 dedite disciplinis iudicia colligamus. i
 q̄bz emolinētī plurimuz iuenire possunt
 hi q̄ amorē doctrine r̄ sciētie gerunt. **E**x-
 tat igit ei^o liber hic de q̄ sup̄ius memora-
 uim^o ad **A**ntoninū q̄ dicebat. **P**i^o r̄ filiū
 ei^o: ac senatū: p̄ nra religione cōscriptus.
Sz r̄ scōs nihilomin^o defensionē nostre
 fidei p̄tinens, quē scribit ad successorē su-
 pradicti p̄ncipis **A**ntoninū verū: cui^o tē-
 pora nūc cepim^o explicare. **S**z r̄ alius li-
 ber ē aduersuz paganos, in q̄ de singulis
 vel nris vel grecoz philosophis p̄ferēs.
 disputationē latissimā p̄scripsit. **I**bi etiā
 de natura demonū disserit qd̄ā, q̄ his in-
 ferere longū est. **S**z r̄ ali^o liber ē aduersū
 paganos, q̄ sup̄scribit cōfutatō. **E**t ali^o
 eiusdē monarchica, quē nō solū de nris li-
 bris: s̄ r̄ de grecoz volumibz teruit. **E**t
 r̄ ali^o q̄ sup̄scribit psaltes. **E**t alius velut
 i subnotationis mō de aia, in quo diuer-
 sas q̄stiones inseruit: ex his que apd̄ gre-
 corum philosophos agitant, quibus cō-
 tra dicturum se repromittit, r̄ suaz de his
 sententiā in illius responsionis volumie
 platurum. **C**ōposuit etiā dyalogū qua-
 si cū iudeis, quē apud ephesū cū **T**ripho-
 ne hebreoz nobilissimo doctore habuit:
 in quo exponit quō ipē p̄ diuinā gr̄az ad
 credulitatē vere fidei p̄duct^o sit, cū prius

Ecclesiastice hystorie

imensū studiū erga philosophorū gesserit
disciplinā: p̄quirende veritatē amore de-
tent. Simulq; refert de iudeis: q̄ aduer-
sum eccliam xp̄i insidijs feralib; agāt. Et
p̄ his insinuat **Triphonē**: dicens. qz nō
solū nō penitistis p̄ his q̄ a vobis male
gesta sūt: sed z viros aptos ad hoc legi-
stis de hierosolimis. z misistis p̄ oēm ter-
ram: q̄ circūirēt z dicerēt impiā heresim
surrexisse xp̄ianorū: simul z criminosa q̄-
dam diffamarēt aduersū nos. q̄ scz p̄ hoc
ignorātes quib; deterriti s̄ortia nra vs-
tarēt. in q̄ nō solū vobis ip̄is: sed z alijs
opprobria fingendo causa mortis extit-
stis. **Scribit** autē qz vsq; ad sua tempora
p̄bette gr̄a in ecclijs floruerit. **Sz** z apo-
calypsum **Johis** apl̄i esse dicit. p̄beticis
etiā q̄busdam vtitur testimonijs ad **Tri-**
phonē: dūncēs euz de his q̄ iudel absci-
derint hec de scriptur; z abstulerint. **Sz**
z multa et̄ alia apud q̄s plurimos fratru
ferunt: q̄ ita pbabilia ac digna a veterib;
iudicata sūt: vt **Hyrene** ex ip̄is inuentā
assumere: z in q̄to aduersū hereses libro
de his hoc mō scribere. Et bñ inq̄t **Iusti-**
nus in eo volumie quē aduersū **Bar-**
onē scribit p̄secut̄ est dicens: qz ip̄i domio
nūq; acq̄escerē: si alium deuz diceret p̄ter
oim creatorē. Et itez in q̄to eiusdē opis
libro dicit. Et optime inq̄t **Iustin** affir-
mat: qz añ aduentū dñi nunq; ausus ē sa-
thanas blasphemare deū. q̄ppe q̄ nondū
agnouisset damnationē suā. Hec autē no-
bis necessario d̄ opusculis **Iustini** dicta
sūt: ad inq̄sitionē librorū et̄ studiosos q̄-
q; fideles puocātib;.

Qui tunc iuri romane **Alexandrineq;**
ecclesie p̄fuerint.

Caplm. XIX.

Hic octauo anno supradicti p̄n-
cipis **Aniceto** vndecimo anno
ep̄at̄ sui defūcto: successit **So-**
ter. Apud **Alexandriā** p̄o **Celadion** q̄tu-
ordecim ānis m̄strato sacerdotio **Agrip-**
pinum successorē reliquit.

Qui **Anthiocensium**.

Caplm. XX.

Hic apud **anthiochiā** p̄o **Theophi-**
lus p̄ idem t̄ps sextus ab apl̄is
ecclesie p̄tificatū tenebat. **Ubi**

q̄r̄ post **Heronem** fuerat **Corneli**. post
quē q̄nto gradu **Heros** successerat.

De his q̄ memoratis t̄pib; eccliaſtical
scriptores enituerunt.

Caplm. XXI.

Hic etiā **Egesipp** de q̄ sup̄ me-
morauim; insignis habebat. et
Dionisi **Corinthiorū** ep̄s. sed z
Pinit nobilissim; apud **Cretā** in ep̄is fu-
it. **Philipp** etiā z **Apollinaris** z **Delito**
Dusanusq; z **Modest** z p̄cipu; **Hyre-**
ne: q̄z oim ad nos vsq; apl̄ice fidel̄ et sa-
ne doctrine p̄clarissima monimēta perla-
ta sunt.

De **Egesippo** queq; ip̄e cōmemorat.

Caplm. XXII.

Hic q̄b; **Egesipp** in q̄nto cōmē-
tariorū libro vbi finiaz sue fidel̄
plensissima cū astruccionē desig-
nat. indicat **H** etiā qz cū ad urbē romaz p̄-
geret plurimis p̄ loca singla ep̄is i fimo-
ne z charitate p̄gressis: oēs eiusdē fidel̄ p̄-
dicatores doctoresq; repperit sil̄ et de
ep̄la **Clementis** ad **Corinthios** scripta
q̄dā cōmemorat. q̄ etiāz inserere huic opl̄
nro necessariū duxi. **Hic** ergo. Et p̄māsit
inq̄t ecclia **corinthiorū** in p̄dicatiōe recta
vsq; ad primū ep̄m. **Quē** romā nauigās
vidi. z resedi euz eo apud **corinthū** dieb;
multis: delectat̄ puritate fidei eius. **Cuz**
autē venissem romam p̄māsi inibi: donec
Aniceto **Soter**: z **Soteri** successit **Eleu-**
theri. **Sz** i oib; istis ordinatiōib;: vel in
ceteris q̄s p̄ reliq; vrbes viderā: ita oia
habebāt sicut lex antiq̄ tradidit: z p̄p̄e-
te indicarūt: z dñs statuit. **Itē** idē ip̄e eti-
am de hereticis q̄ suo t̄pe exort̄i sūt: talia
q̄dā cōmemorat. Et posteaq; inq̄t **Jaco-**
bus q̄ cognominat̄ **Iust** martyr effect̄
ē: sicut dñs etiā ip̄e reddēs testimoniū ve-
ritati: electōe dñi **Symeon** cleophe fi-
li; ep̄s ordinat̄: electus ab omnibus p̄zo
eo qz esset consobr̄in; domini. p̄pterea au-
tem tūc ecclesia v̄rgo vocabatur. qz non
dū fuerat adulterini p̄bi subreptiōe cor-
rupta. **Sed** **Theobutes** q̄dam qz repul-
sus non meruit episcopatū: ip̄e cepit ini-
cio p̄turbare oia z corrumpere. **Qui** erat ex
septē heresibus in populo p̄stitutus. **Et**
quib; erat z **Symon**: a q̄ z **Symoniani**

Cleobius, unde Cleobiant, et Dositheus
 vñ Dositiani, et Horthe, vñ Horthent
 et Hasbutheus: vñ et Hasbuthei, sed
 et Penader: vñ menadriani, Ab ipsis et
 marcioniste, et Carpograciant: et Valenti-
 niani et Basillide: et Saturniani, Quorum
 vnusquisq; diuersis corruptioib; fidel seor
 su scilicet copones ppiã sectã et ppios ha-
 buit sectatores. Et q̄b; processere pseudo
 xpi: et pseudo pphete, et pseudo apli: q̄ i di-
 uersas ptes fratru vnitate scindetes: per
 corruptelã doctrine castum ecclie cubile
 macularunt: impletate loquetes aduersus
 dñm et aduersus xpm et. Sed et antiqs
 indeoz hereses idẽ ipse scriptor q̄: vñ quã-
 te fuerint: p hec vba designat, Erãt inqt
 diuerse sententiẽ in circũcisione, id eĩ filijs
 israhel, q̄ maxie aduersabãt tribu iude ex
 q̄ xps est, Erãt ergo Iessei, Galilei, Eme-
 robaptiste, Hasbuthei, Samarite, Sa-
 ducei, Pharisei Sz et alia q̄ plurima scri-
 bit: de q̄b; ex pte iam p locorum oportuni-
 tate in supiorib; memorauim⁹. Dissertit
 aut et de euãgello fm Hebreos et Syri-
 os, et qdã etiaz de lingua hebraica dispu-
 tãt: et iudatcarũ traditõnũ meminit, p
 q̄ indicat se ex hebreis ad fidẽ xpi venis-
 se, Verũ et h ipse et Hyreus: et ois anti-
 quoz chorus libru attitulatũ Sapientie
 Salomonis dixerunt, sicut et puerbia, et
 cetera. De apocriphis vñ cum ageret ad
 uersũ quosdã hereticos: corrupta in his
 qdam ac falsata esse p̄hibuit.

**De Dionysio ep̄o Corinthiorum et de
 eplis eiusdẽ. Caplm. XXIII.**

Sed veniedũ nob est tadẽ ad be-
 ati Dionysij cõmemorationem.
 Corinthioz ecclie ep̄i, cui⁹ eru-
 ditioe et grã quã habebat in vbo dei frue-
 bant nõ hi ppli solũ q̄s regẽdos suscep-
 rat: s; et pcul positi, q̄b; p eplãs p̄sentiam
 sui reddebat, Erãt deniq; eius ad Lace-
 demontos scripta de catholica fide: in q̄
 et de pace atq; vnãnimitate florentissime
 docet, Et alia ad Athenienses: in q̄ ad euã-
 gelij crudelitã inuitat et cõcitat segnit⁹
 res: simul et arguit quosdã velut pene p-
 lapsos a fide, cuz eps eoz Publi⁹ fuisset
 martyrio p̄sumat⁹, Sed et Quadrati qui

Publio martyri successerat in sacerdotio
 meminit, simul et memorat q̄ labore eius
 et industria rediuuans qdã in eis calor: fñ
 dei repatus sit, Et illud in eadẽ designat
 eplã, quod Dionysij Ariopagites: q̄ ab
 aplo Paulo instructus credidit xpm: fm
 ea q̄ in aploz actib; designãt, prim⁹ apd
 Athenas ab eodẽ aplo ep̄us fuerit ordi-
 nat⁹, Ferẽ et alia eius eplã ad Nicome-
 dienses: in q̄ heresim Marcionis impu-
 gnat: et eccliafice fidei regulã mirabili ra-
 tione p̄stituit, Scribit et alia ecclie Cor-
 thiniensiu: ceterisq; simul ecclijs Crete, in
 q̄ ep̄m ipoz Phisippũ velut magnis vir-
 tutib; et optimis studijs p̄ditũ p̄fatur,
 Dicit aut ab hereticoz viuũ abstinẽ-
 dum, Scribit etiam alia ecclie Amastre-
 norũ: ceterisq; cũ ea ponti ecclijs, in qua
 Sachilidis et elpiti meminit: tãq; q̄ euz
 cohortati sint ad scribẽdũ, et mltã i ea ex
 diuinitis scripturis explanat, simulq; ep̄i
 eoz mentionẽ facit noie Palmee, Sz et
 de nuptijs et castitate plura cõmemorat,
 et ex quocũq; lapsu resurgẽtes: et p̄uerten-
 tes se a pctõ etiam si ab heretica p̄uersita-
 te resiliãt suscipi iubet, Cõsungit et his
 alia et eplã ad gnosios, in q̄ cõmonet et
 dep̄cat ep̄m eoz Pinitũ: ne grauiã onera
 discipuloz ceruicib; supponat: neve fra-
 trib; necessitatẽ compulse castitatis indi-
 cat: i quo nõnulloz p̄clitetur infirmitas
 Ad q̄ rescribens Pinit⁹ Dionysio sniaz
 qdẽ p̄silij melioris amplectit, silq; obse-
 rat eũ post illa q̄ p̄ri⁹ scripserat robustio-
 ris iã et validioris cibi de cetero scripta
 transmittere: q̄b; ad meliore p̄fectũ ecclie
 sue pls alere: ne semp cibo lactis inhe-
 rentes paruuloz vitã in corpe iã senescẽ-
 te pduret, Simul et recte fidel sue insig-
 nia et sollicitudinẽ quaz erga curã plebis
 expedit: eruditioisq; ac sapientie et vbi di-
 uini in hac eplã Pinit⁹ nob velut i qdam
 speculo viuẽtẽ sui derelictã imaginẽ, Dio-
 nysij aut auferẽt alia ad romanos data p
 ep̄iscopum Soterẽ, in q̄ instituta antiq̄-
 tus tradita in ecclia romana custodiri li-
 bẽter amplexũ se his indicat v̄bis, A p̄n-
 cipio nanq; mortis est inquit nobis fra-
 tres oes varijs innare bñficijs: multisq;
 eccliesq; sũt p diuersa terraz loca cũcta

Ecclesiastice hystorie

quibus indigent destinare. Singulorum quoque necessitates in omnibus solari. Sed et per metalla fratribus relegatis que versus possit prebere. Nec ab initio romane ecclesie facere moris fuit. a patribus sibi huiusmodi institutione dimissa: et semper integre custodita. **Beatus** pro episcopus vester **Forther** non solum seruauit que patres tradiderat: sed et auxit in melius. Qui non tantum sanctis que versus corporalis possit impertit: verum et aduenientes fratres **Clemens** satis et mitissimo solat alloquio: et tanquam patrem se ac religiosum patrem singulis exhibet. In hac ipsa scriptura meminuit etiam episcopus **Clemens** ad corinthios scripte: significans veteri instituto et antiqua consuetudine semper ipsam epistolam lectam esse in ecclesia. Denique sic dicit. **Beatus** inquit duximus hodierna dominica diem: in qua legimus epistolam vestram: quam et semper ad nostri commentationem legimus: sicut et illam priore a **Clemente** ad nos scriptam. Idem adhuc ipse de epistolis suis tanquam falsatis a quibusdam hec scribit. Epistolas enim quasdam fratribus rogantibus me scripsi. quas tamen apostoli **Sathane** et **Zizanius** repleuerunt: quodam auferentes: alia autem addentes. quibus vixere positum est in iudicio dei. Quid autem mirum si dominica verba sancte scripte pure falsare conati sunt que verba hec que nos scripsimus corruerunt. Fertur adhuc et alia propter istas **Dionysii** ad **Crisostomum** fidelissimam sorore scripta. in qua conuenienter vel secuti vel mensure eius rationabiles ei diuini verbi exhibuit dapes. Sed de **Dionysio** satis dictum sit.

De episcopo Theophilo Antiocheno.
Capitulum. XXIII.
Theophilum pro quem Antiochie episcopus supra diximus ferunt tres institutionum libri ad **Autolicum** scripti. Et alius liber aduersum **heresim Hermogenis**: in quo et testimoniis utitur de reuelatione **Iohannis**. Sed et alij erant eius instructionum variarum libelli. Igitur ea tempestate hereticis per omnem locum **zizaniarum** modo pura verbi dei semina maculantibus: et aereas apostolice doctrine adulterina admixtiones fetantibus ex omni parte sacerdotes domini velut vigilantes agricolae: excutere eorum et expurgare mala semina nitentur

et tanquam solliciti pastores insidiatos lupos gregibus christi clamoribus simul insectationibusque repellere commouendo. fratres instruendo. scribendo etiam longe positos. ipsos quoque interdum sicubi coram deprehendissent comminus purgendo. et verborum lucta ac disputationum certamina preternedo: aliisque posteris consulentes. questionibus eorum et pueras obsecutiones editis commentariis disputando. Inter quos et **Theophilus** de quo nunc loquimur: non ignobili aduersum eos. id est aduersum **Hartone**: indicat ex his que legimus disputatione congressus. Huic igitur septimum ab apostolis in Antiochene ecclesie sacerdotio **Hartimus** successit. Sed et **Philippus** quem **gorthinensis** ecclesie episcopus supra diximus: nobile etiam ipse monimentum aduersum **Hartone** dereliquit. **Silvius** et **Hyreneus**.

De Hodesto. **Capitulum. XXV.**
Magnificenti autem ceteris **Hodestus**. qui omnes ipsius deceptioes et fallacias resecto quo velabant nequitie tegmine denudauit.

De Helitone quoque ipse commemorat.
Capitulum. XXVI.
Melito quoque **Sardensis** antistes ecclesie: et **Apollinaris** apud **iberopolim** ecclesiam reges celeberrimi inter ceteros habebant. Qui et imperatori Romano **Apologeticos** similiter libellos pro nostra fide luculentissime conscriptos porreperunt. Horum quanta relicta sunt monimenta que ad nostram usque noticiam puenerunt infra ostendit **Helitonis** de pascha libri duo. De optima diuersatione liber unus. Sed et de prophetis. De ecclesia. De die dominica. De fide hominis. De significatione de obedientia fidei. De sensibus. De anima et corpore et mente. De lauacro. de veritate. Item de fide. De generatione christi: et de prophetia eius. Item de anima et corpore. De honestitate. Item liber qui dicitur clausus. De diabolo et reuelatione **Iohannis**. De deo corpore induto. Et post omnia liber ad **Antoninum** verum. In libello suo de pascha. ipse quoque scribebat insinuans ita dicit. Sub **Sergio** inquit **Paulo** presbitero **Asie** quo in ipse **Sagaris** martyrio coronatus

est: q̄sto ingens aborta est apud **Laud**
 c̄a de pascha: q̄bo diebus hec scripsimus
Hul' etiā ip̄s libelli mentionē facit. **Cle-**
 mens **Alexandrin** in ope suo, vbi de pa
 sche ratiōe scribit: q̄ se dicit ex occasione
 hui' ip̄ius libelli q̄ a **Helstone** pri' edī-
 tus fuerat scribere. In eo autē libro quem
 ad impatorē scribit talia q̄dā memorat il
 lis tēporib' aduersū nos gesta. **Q**d nūq̄
 inq̄t factū est. **N**ūc p̄secutionē patit' gen'
 p̄iorū. **E**ffugant' vndiq; nouis decretis
 p̄ oēm **Asiā** pmulgatis. **I**mpudētēs nā
 q̄s hoīes z calūniōsi q̄ rape aliena deside
 rant: occasione accepta: impertaliū prece
 ptorū: more p̄donū die noctuq; grassan-
 tur: z diripiūt inocētes. **E**t post aliquāta
 itez dicit. **E**t si q̄dem te iubēte hec faciūt
 bonuz credam' quicqd̄ iusto impatore lu
 bente cōmittit'. **S**z et nos libēter ferim'
 mortē quā a te cognoscim' irrogari. **S**z
 hoc ē solū q̄d te obsecram': vt ip̄e prius
 miltros p̄teritatis hui' req̄ras: et si a te
 mādate sunt iste q̄s irrogant mortēs ip̄se
 discutias. **S**i p̄o tuā q̄s p̄scientiā p̄ceper
 ptum illud tā imane z tam barbar' later:
 obsecram' ne nos despicias: z patiar' re
 ligiosos ciues tā publico latrociniō in
 gulari. **E**t iterū post aliquāta addit etiā
 hec. **E**tenī philosophia hec qua nos vti
 mur, p̄rimo q̄dem florebat apud **Barba**
ros. **I**ntroducta ē autē etiā romane v̄re
 zuerationi **Augusti** tēporib'. ex q̄ z reg
 ni vestri sublim' culmē ascēdit: obseruā
 tie hui' auspicijs eleuati. **C**ul' impij felī
 citer p̄pagati tu felix successor existis, et
 traditū tibi feliciter seruas vna cuz filio.
Propter q̄d z simul tibi cuz impio tradi
 tū n̄re philosophie ritū pari religione cu
 stodit: velut q̄ ingressu suo patribus suis
 causā p̄spertatis intulerit, z fides q̄ cum
 ip̄s **Augusti** felicitatib' adoleuit: itegrā
 tu q̄s nūc regnās illibatāq; p̄serua, quia
 nec ip̄s **Augusto** ī ingressu ei' v̄l in p̄gres
 su triste aliquid accidit. s; econtrario leta
 oīa: et oīa magnis successib' plena: obse
 crantib' deū summū p̄ imperij hui' statu
 religioisq; huiusce cultorib'. **H**ec quis q̄s
 p̄ncipiū nisi **Hero** sol' z **Domitian** neq̄s
 hoīm suggestiōib' aduersati sūt dogma
 ti nostro. **E**x quoz tpe accidit nos fallis

calumnijs infamari. **S**ed illoz errorem
 qui ex ignorātia venerat emēdauerūt pa
 tres tui qui frequentib' postmodū decre
 tis animaduēterūt in eos q̄ auderēt mo
 lestie aliqd̄ huiusmodi cultorib' irrogare
In q̄bus auis tuis **Adrian**': z ad alios
 q̄dem multos iudices: p̄cipue tamen ad
Fundantiū p̄consulē **Asie** p̄ hoc l̄fas de
 dit. **P**ater p̄o tuus tecuz pariter romanī
 regni ap̄icē regens: oibus q̄dem genera
 liter ciuitatibus: maxime tū ad **Larisse**
 os z **Thessalonicēses** z **Athenienses** pro
 his mittit edicta. **T**e p̄o mltro magis eā
 dem credimus seruare sententiā: imo z
 multo clementi' cōfidimus p̄uisurū: tāq̄s
 qui vere philosophie ac pure religionis
 amator existas. **H**ec z multa alia nobili
 ter ab eo scripta in libello de quo memo
 rauim' inserunt'. **I**n his autē q̄ de expla
 natione scripturarū scribit: q̄si in p̄fatiōe
 enumerat: q̄ sunt volumina veteris testa
 mētī q̄ in canone debeāt obseruari. **Q**uā
 prem scripture indere his necessariū pu
 to. **H**elito. **O**nesimo fratri salutes. **Q**uā
 quidē frequenter me rogasti p̄ studio q̄s
 habes erga verbū dei: vt excerptā tibi tes
 timonia ex lege z p̄phetis de saluatore z
 de fide nostra: simulq; indicem q̄ sit ordo
 vel numer' veteris testamētī voluminuz
Postulata libēter expleui: sciens q̄ sit in
 te discendi studiū: vel quanta fidel' deuotio:
 z vt vite eterne desiderio nihil p̄re po
 nas. **S**cias ergo p̄rexisse me vsq; ad ori
 entis locuz: vbi p̄dicatiōis nostre cepit
 exordium, z vbi gesta sunt illa oīa q̄ le
 gūtur scripta. s; diligēter de oibus ex
 plorasse que essent veteris testamētī vo
 lumina. **I**bi igit que cum oīm inuestiga
 tione comperi bec sūt: **M**oyfi libri quin
 q̄s. **G**enesis. **E**xodus. **L**euitic'. **N**umeri.
Deuteronomiū. **T**um deinde iesu naue.
Judicū. **R**uth. **R**egnorū libri quattuor.
Paralippomenon libri duo. **P**salmi da
 uid. **S**alomonis puerbia: que z sapien
 tia. **E**cclēsiastes. **C**anticacanticor'. **J**ob.
 p̄phete autez **E**lías. **H**ieremias. **D**uo
 decim p̄phetarum liber vn'. **D**aniel. **E**ze
 chiel. **E**ldras. **E**x his ergo z **E**glogas ti
 bi: id est excerpta testimonia in sex libris
 digesta transmisi. **D**e **Helitonis** mont'

f

Ecclesiastice hystorie

mētis ista cōperimus.

De Apollinare.

Caplm. XXVII.

Apollinaris hō cū multa a multis habeant: ad nos tū ista sunt que venerūt. Apologeticus liber ad p̄dictum impatorē scriptus. Et aduersū paganos libri quinq̄. De veritate libri duo. Et q̄s postmodū edidit aduersū Catafrigas. Hōranū sc̄z et pseudo p̄phetissas et q̄ tūc p̄imū deusādi a recto itinere exordiu sūperant.

De Hulsano.

Caplm. XXVIII.

Hulsani (cuius in p̄cedētibz fecim̄ mentionē) fertur libellus multa elegātia scriptus ad quosdā fratres q̄ declinauerant ad heresim: que dicit̄ Encratitarū tunc nup̄ exortam. Cuius auctorē extitisse Tactianū sermo asserit: illū sp̄m de quo in sup̄ioribz bus memorauimus: beato Iustino testimoniu dante: cui⁹ eum et discipulū ferūt. De quo tamē Hyrene⁹ in p̄imo libro cōtra hereses hoc refert. A Saturnino inquit et Marcione descenderūt et hi q̄ vocantur Encratite: nuptias refutantes q̄ a deo antiq̄tus institute sūt. et subtiliter accusantes illum qui ab initio masculum et femina ad restitutionē humani generis fecit. Sc̄z et ab animalibz abstinedū p̄dicat: ingrati existētes deo q̄ hec humanis vitiis p̄creauit.

De secta fm Tactianum.

Caplm. XXIX.

Contradicūt etiā plurimū hoīs salutē inimici. Et h̄ nūc inuētus est ab his q̄bz Tactian⁹ q̄dā auctor extitit. et huiuscemōi blasphemias ītroduxit. Qui fuit q̄dez adutor Iustini. sc̄z donec cū ip̄o fuit nihil tale sentire se p̄didit. Postea hō q̄s ille martyr effect⁹ est abscedit se ab eccl̄asticis doctoribz arrogantibz: et elatiōe nimia inflatus tanq̄ q̄ se ceteris duceret meliorē. p̄rius maluit q̄s a veteribz traditū docedū insti tuere stili: secula q̄dā inuisibilia fm Valentinī fabulas ītroducēs. Nuptias autē et fornicationem corruptionēq̄ parē iudicans lege. filia Marcioni Saturninoq̄

firmās. De salute hō Adā in dubitū deducēda nouis q̄stionibz cōmetat. Et paulo post idē Hyrene⁹ addidit etiā hec. Nō multo autē inq̄t post Seuer⁹ q̄daz sup̄radicte heresi robur adiūgēs: fomēta maxima ei⁹ sectatoribz p̄stitit. Unde et magis Seueriani appellati sūt. Qui vtrūq̄dem lege et p̄phetis et euāgelij: sc̄z p̄ria q̄dam interpretatiōe scripturarū sensum p̄uertūt. Obiectāt autē Paulo ap̄lo: et refutāt ei⁹ epl̄as. Sc̄z neq̄ act⁹ ap̄loz suscipiūt. Verūtamē p̄ior eoz auctor Tactian⁹ collatiōne quandā faciens euāgelioz: nescio quō cōposuit euāgelij vñū ex quattuor: quō Diateseron nominauit. Ad etiā nūc habet a multis. Dicitur autē et nōnulla ex sermonibz ap̄li p̄mutasse: tanq̄ q̄ emēdare vellet ordinē: cōpositionēq̄ p̄borū. Reliquit autē hic ip̄e infinitū libroz numerū. Sc̄z ille que aduersū gentes scripsit liber ex oibz scriptis eius p̄cipu⁹ et valde vtilis cōprobat. Sc̄z et de his satis dicitur.

De Bardesano Syro: vel scriptis eiusdem.

Caplm. XXX.

P Er idē tps̄ innumeris heresibz vbiq̄ pullulātibz: et p̄cipue ap̄ Mesopotamias: Bardesanes q̄dam vir disertissim⁹ in Syrorū lingua: et vehemēs dyalectic⁹ aduersū Marcionem: aliosq̄ nōnullos dyalogos scribit: quos p̄ria lingua cōpositos edidit. Sc̄z et plura alia ei⁹ extant volumia: q̄ discipuli eius in grecū vertere sermonē. Erat nāq̄ ita potens in verbo et in doctrina: et in disputationibz validus vt plurimos et nobiles viros habuerit sectatores. Est et ei⁹ ad Antoninū de Fato potentissim⁹ dialogus. Sc̄z et alia multa scripsit: que satis vtilia et p̄necessaria p̄secutionū q̄ tūc erāt tēporibz extitere. Ferūt autē hūc ip̄m fuisse p̄mo de Valentinī schola. Sc̄z cum magistrū notasset erroris: et ineptas eius fabulas arguisset: visus est sibi ad meliorē et recte fidei sententiam p̄uertisse. Nec tū ex integro veterū errorū sordes: maculāq̄ deposuit. P̄isdē hō temp̄ibz etiā romane eccl̄ie Soier ep̄s viuēdi finem fecit.

Explicit liber quartus.

Incipit liber quintus hystorie ecclesie
siatice: cu' annotatiōe caploꝝ.

Gitur Note

Iri epō octo annis in vrbe
roma sacerdotio mīstrato:
duodecim^o ab apl'is succes-
dit Eleuther^o septimodecimo anno im-
perij Antonini Cleri. Quo in tpe p mul-
tas romani orbis puincias: et acclamat-
one z seditione vulgi psecutiones aduer-
sū nros dirisissime cōcitare sūt: ita vt mul-
ta milia martyruꝝ p loca singula fierent.
Ad conijcere ex his facile possum^o q̄ ad
rerū gestarū memoriā pseruandā lris mā
data repperim^o z legim^o. Et q̄uis de hoc
plenior nobis narratio q̄ de singulorum
martyrijs psecuti sum^o: sui sub titulo vi-
deat exposita: q̄ instructionez pariter do-
ctrine z scientie necessariā nō minimā cō-
tineat. Tū q̄ p̄senti op̄i cōpetere duxim^o
paucā inseram^o e multis. Alij nanq̄ scri-
ptores hystoriarū referāt bella, trophaea,
victorias magistratū, ducūq̄ fortia ge-
sta cōcelebrēt. mortēq̄ ciuilū aut hostiūz
narrēt, patriā, cōiuges, liberos, diuersis
cūcta cedib^o p̄fusa describāt. noster h̄ ser-
mo q̄ narrationē p̄tinet de his q̄ ad deūz
p̄tinet reb^o: absurdū nō erit si bella descri-
bit q̄ caro p̄ aie salute p̄pessa ē: z pugnas
q̄s aia vt celestē patriā recuparet excepit
si certamina ei^o referat q̄ p̄ fide veritatis
exigit. In q̄b^o nō aduersum mortales mili-
tes: s̄ aduersū spiritalēs demones dimi-
cauit nō p̄ librate carnis: s̄ p̄ spūs liberta-
te, si inq̄s monumentis lraz mādem^o plia:
q̄ nō p̄ terraz spacijs: nec puinciaz pos-
sessionib^o: s̄ p̄ celoz regno z paradisi bez-
reditate pacta sūt. nō regl mortali impūū
q̄situra: s̄ ab immortalē rege oim deo triū-
phozū gliam p̄ceptura.

Quāti z quemadmoduz sub Seuero
apud Gallia p pietate subierint mortez.

Caplm. I

Gilliarū nobi

Gillime vrbes Lugdunensū ci-
uitas habebat z Viennensūz
q̄s p̄cipit lapsu p̄terfluit rhodan^o nobi-
lissim^o fluioꝝ. In his que z quāta erga

dei martyres gesta sint: supra memoratis
Antonini Veri tēporib^o descripta per
ordinez: ab eis ad ecclias Asie z frigie fi-
deli relatione trāmissa sunt. De q̄b^o vt fi-
des certior habeat ip̄a scriptoz exempla
subijciam. Serui xp̄i habitantes apud
Viennā z Lugdunū gallie vrbes: fratri-
bus oib^o q̄ p̄ Asia z Frigiā eandē quam
nos redēptionis xp̄i fidem z spem gerūt,
pax vobis. grā et glia a deo patre, et iesu
xp̄o dño nro. Et cū nōnulla velut in p̄sa-
tione psecuti viderent^r: post aliquāta ita
rerū gestarū ordiunt^r inuitū. Tribulatiōis
aiunt nre magnitudinē z gentiliū furorē:
quē sanctis martyrib^o intrēderūt: sicut est
enumerare: ne p̄sentes q̄dē ip̄i sufficiam^o:
nedū scriptura cōprehendere. Dico etenī
virib^o cōgressus est inimic^o: itaq̄ q̄ iam p̄
acerbitatē psecutionis aduētus sui osten-
taret inuita. z per h̄ institueret z informa-
ret mīstros suos aduersū seruos dei: om-
ne mīsteriū sceleris z crudelitatis exple-
re: ita vt p̄mū nobis domoz phiberetur
habitatio, tum deinde vsus balnearum,
post etiā p̄cessus ad publicū, ad vltimūz
ne oīno in q̄libet loco domi forisq̄ publi-
co p̄uatoq̄z videremur. S̄z aderat dei
grā q̄ fragiliores q̄dem quosq̄ nroz de
manib^o eoz erspiebat. Producebat etiā
in mediū viros stabilliores colūnis: qui
possunt p̄ patētā suā nō solū ferre impe-
tus q̄s excogitabat inimic^o: s̄ z vltro ex-
petere: z spōte se oib^o vel opprobrioz vlt-
to: mētoꝝ cruciatib^o oblectare: z lacessētī-
bus tā pene tortozib^o: ip̄i adhuc parū pu-
tare: p̄ eo q̄ morā sibi hāc esse quodāmo-
do ad xp̄m festinātib^o crederēt. rebus fere
ip̄is z patētē p̄tute clamātes, q̄ nō sunt
cōdigne passiones hui^o t̄pis ad futuram
gliam q̄ reuelabit^r in nobis. Ferebant er-
go fortiter acclamationes aduersum se z
p̄bra atq̄ iniurias populī, z cōtumelias
eozū laudes suas ducebant. S̄z z verbe-
rari se ab eis ac lapidari z cōcludi patien-
ter accipiebāt: equanimiter suscipientes
q̄cquid illud furentis vulgi excogitauit-
set infantia. Deniq̄ quodā tpe astante tri-
buno z primozib^o ciuitatis, p̄ solis accla-
mationib^o populī correpti z in carcerem
trusi sunt fratres: vsq̄ in p̄sentiaz p̄sidis:

Ecclesiastice hystorie

culq; aduententi offerunt. **I**n q̄s ille tāta crudelitate vsus est: vt seuitie eius species singulas nemo possit exponere. **C**etiū igitur **Sagathus** vnus ex fratribus q̄ et in decem p̄fectaz charitatē et in hoīes integraz custodiret. **C**uius vita cum esset adolescēs ita examinata erat rati oībus et p̄bata: vt etiam grauissimis senib; p̄ferretur. **I**ncedebat enī in omnib; mandatis et iustificationib; dñi sine querela. **A**d obsequia quoq; seruoꝝ dei p̄mptissim⁹ erat. **I**s cū zelo diuino et seruoꝝ spūs plen⁹: tam crudelia seruis dei supplicia videret inferri: et p̄tra ius fasq; tot penas humanis viscerib; excogitari: indignitatem res vltra nō ferens: poposcit se audiri p̄ clubus optimis. **Q**uib; nihil impietatis cōmissū p̄bari poterat locuturū. **E**rat enim et nobilissim⁹ inter suos et eruditissimus. **V**erū cuius defensionē ei⁹ nō recipet obstinatio iudicis: inq̄rit tñ ab eo si et ip̄e christianus esset: vtq; christianū se esse clarissima et libera voce testat⁹ est: tanq; aduocatus inq̄t christianoz et ip̄e victoz numero societ. **S**ed in h̄ illi q̄dem quid dicerēt ignorabāt. **I**lle ip̄o habens in se aduocatus p̄ nobis iesum: hoc noīe meruit honorari sancti p̄sbyteri **Zacharie**: qui erga sanctos plenitudinē charitatis ostenderat secutus exemplum. **Q**ui et ip̄e dum fratrib; adest: et defensionem libertatis q̄ in nostra religione consistit exequitur: dominiū secutus exemplū: animas suam p̄ oībus suis posuit et pro amicis. **E**t idō cum h̄ pariter velut discipuli fideles christi in regno venturo: sequetur agnus quo cūq; vadit. **H**is igitur optimis et fidelissimis ducib; vsus oīnis reliquus sanctorū chorus: prompti et alacres aīas suas p̄ fidei libertate ponebāt. **A**liq̄i autē im pares et infirmiores inuēti: et ad illate persecutionis euehendū p̄odus inualidi: decem ferme numero: lapsu suo luctum nobis et ingentes tristitiā reliquerūt: et multozum animos quos priorū fides accēderat infregerūt. **U**nde et oēs valde perterriti sumus: nō p̄pter tormēta que crudeliter videbant inferri: sed p̄ exitu confessionis incerto: quia multo nos grauius lapsus nostro: q̄ ea que inferebantur tormēta

cruciabant. **C**omprehendebantur tamen quotidie: quos dignos dominus iudicabat in lapsoꝝ numerū subrogari: ita vt ex vtraq; ecclesia omnes qui studiosi et magni videbantur: et quoz labore et industria regebatur ecclesie: vniuersi pariter tenerentur. **A**ccidit autē etiaz seruos cōprehēdi quozūda; ex nostris paganos: q̄mquidē publice iustum fuerat requiri omnes: et teneri. **Q**uiq; demonis instinctu cū tormēta p̄tmescerent q̄ inferri sanctis videbāt: monentibus se in hoc ip̄o militib; quib; ita fuerat p̄ceptum: cōmētati sunt aduersum nos velut thiesteas scenas: et incesta edip̄ta p̄petrātes: et alia multa que nec ploqui: aut cogitare nobis fas est: et qualia ne credere quidem possumus aliquādo apud homines gesta. **Q**ue cum de nobis diffamata fuissent in vulgus: horroꝝ rī maximo et execrationi apud oīnes homines esse cepimus: etiam apud eos qui prius aliquid moderatiōis erga nos seruandū esse censebant: et omnes simul fremere aduersus christianos: atq; insanabili odio furere ceperunt. **T**unc vidim⁹ cōpleri illud qd̄ a domino dictum ē. **Q**uia veniet tempus in quo omnis q̄ occiderit vos: putet se obsequiū offerre deo. **P**ost hec iam supra omne narrationis gen⁹ est supplicioꝝ et cruciatuū modus: qui sanctis martyrib; inferebatur: purgente sabana quo scilicet etiam illoꝝ cōfessione tale aliquid eliceretur a nobis esse cōmissum. in quo omnes pari atq; eode; furore p̄sistebant. vulgus. iudex. officium. milites. purgentes p̄cipue sanctum nomie quēdam diaconum **Vienensem**. et **Naturum** **Neophitū** quidē: sed in fide et patientia robustissimū. sed et **Atralum** p̄gamenum ciuem: qui columna et firmamentum ecclesie nostre in omnib; fuit. et **Blandinam** feminā: per quā christus ostendit quia ea que apud homines despecta sūt: et contemptui habentur: in magna gloria apud deum ducuntur. et quia charitas ei⁹ que fragilia sunt p̄ naturam: per gratiam facit esse firmissima. **C**um enī omnes nos de ea trepidaremus: sed et ip̄a eius carnalis domina que erat vna ex numero martyꝝ vereret: ne forte **Blandina** cederet

In tormentis: et pro debilitate corporis usque ad prime confessionis tormenta sufficeret: tanta tolerantie et tute firmata est: ut resolverentur prius et occiderent carnificum manus: qui sibi pro contentiosa iudicis animositate inuicem succedebant. Denique a prima luce usque ad vespere tormenta semper innovantes ad ultimum victos se confitentur: stupentes quomodo in ea spiritus permaneret: cum nihil iam in illa ex corpore pro supplicia resedisset. Sed illa vere beata: ut postmodum nobis ipsa disseruit: quotiens vocem confessionis emisit: et christiana sum, proclamavit: toties novae vires corpori reddebant: et tanquam ablatas pro confessione doloribus: instaurabat recitatio ad agones. Et quod magis intellexerat quod vox pia sensum doloris extingueret sepius et alacrius christiana sum: et nihil apud nos mali geritur, proclamabat. **Diaconus** quoque sancto nomine: etiam ipse supra quod dictum potest: et supra quod humanam fas est ferre naturam: acris insistentibus ministris demonum: quo aliquid ab eo elicere possent confessionis illicitae: nova penarum genera protulit: et quae longe substantiam humane conditionis excederet. At ille vir deo plenus: instantium crudelitates eorum risit et feriam in questione seculi: ut nunquam dignaretur vel quod esset genere: vel nec domum: vel patriam: vel nomen saltem suum eis fateri. Sed de his singulis interrogatus: nihil aliud in omnibus tormentis: nisi christianum se esse respondit. Hoc mihi nomen: hoc genus: et patria est. Aliud inquit omnino nihil super quod christianus. Unde et eos incredibilis agitabat insania: quod de tantis penarum generibus presumptis extorquere ei ne confessione quod deus proprii vocabuli potuissent. Ad ultimum candentes lamias eris et ferri erga ingulnis loca et delictiora quaeque membris instauratis ignibus adhibebant. Et quo carnes quoddem eius aduste igni defluebant. Ipse vero permanebat immobilis: inconcusus: intrepidus: celestibus eternisque fontibus quod procedunt de ventre iesu humanas in se transperans flamas. Verumtamen membris omnibus martyr erat: et toto corpore unum vulnus horrebat. Perit in eo humane forme agnitio: et non solum quis esset: sed et quid esset: tormentorum crudelitas ne agnosceret

posset abstulerat. **Christus** tamen in eo solus pro martyrii gloriam recognoscebatur: quod per eius patientiam destruebat adversarias potestates: et suos milites pro tolerantie roborabat exemplum: ostendens omnibus quia nihil terribile est: ubi diligitur pater: nihil dolosi est: ubi fides christi est. Sed artifices scelerum nequaquam martyris erubere virtute. Post paucos etenim dies considerantes quod si tumetibus adhuc vulneribus que indignarentur etiam ad mollissimum manus tactum tormenta rursus inferrent: et denuo membra iam putrefacta vererentur. unum e duobus fore: aut in sua eum impietatis iura cessurum: aut si in tormentis animam posuisset: terrorem crudelitatis et metum ceteris intentandum. Sed hoc longe praeterquam impium cogitauerant cessit. Nam quod virum credi ab infidelibus potest: restitutum est in primam specie corpus pro secunda tormenta. Et officio membrorum quod abstulerat prima crudelitas: secunda reparavit: ita ut iterata supplicia non tam ei penam contulerint sed medelam. Sed et **Bladina** quam paulo ante memoravimus: simili exemplo ad supplicia secunda reuocatur. **Que** cum semiviva pene: et in mortis quodam perfinito posita: iteratis fuisset pulsata cruciatibus: velut ex somno quodam subito evigilans in memoriam future beatitudinis venit: et voce instanti tanquam de excelso edito concionaretur ad populum. **Multum** inquit erratis o viri: quod putatis infantum vulneribus vellet eos quod ne mutorum quoddem animalium carnibus vivunt. Et sic in confessione perdurans: ite numero martyrum sociata retrudit.

Ut martyres quod diu habebant in vita omnes quod in persecutione lapsi sunt reuocabant.

Capitulum II.

Ad posteaque pro beatorum martyrum patientiam tyrannica evanescere supplicia: alijs rursus diabolus machinis oppugnare parat famulos dei. quod scilicet afflictione carceris: et penali squalore consumpti: a septimo (ut dicunt) puncto in nervo pedes sunt quod credi fas est dissentiri in intimo tenebrarum loco pro omnia penarum genera. quod furcivum seculi excogitare poterat deperirent. Quamplurimum ergo hoc genere in ergastulis presumunt: domino suscipiente

Ecclesiastice hystorie

eorum huiuscemodi exitum: quibus nec
ibi defuit diuine maiestatis auxiliū. **A**l-
quanti eteni ex his qui seculissima tormen-
ta pertulerant: nec humane aliquid medele-
missi sunt consequi. **H**is in modū vtrū-
tute domini cōualescere et subitā mentis
alacritatem: ac desperatum corporis ro-
bur recuperare ceperunt: ita vt cohortatōe
sua ceteros ad patientiā cōfirmarent, et q̄
impatientes erant penarū illi magis qui
nuper fuerant correpti: et quorū corpora
nōdum tormenta solidauerāt: illi deniq̄
erant qui fetoris horrore: et clausione te-
nebris necabantur. **U**erū beati **Fortini**
Augdunēsis ep̄i gloriosam martyrii con-
fessionē: fas non est silentio p̄terire. **Q**ui
cum nonagenario maior esset etate et cor-
pore: vtpote illi^o cui inualidus cetera pe-
ne iam mortu^o: solo martyrii amore viue-
bat. **D**ucit autē ad tribunalia: imo post
defertur: senio et lāguore resolutus. **C**ui^o
ad hoc solum anima seruabatur: vt chris-
tus p̄ eam magnificēt^o in fragili corpo-
re triūpharet. **S**tatuatur interea senio^o p̄
tribunalib^o impie plebis. **E**ndiq̄ clamor
attollitur, hunc ip̄m esse insonāt christia-
num. **D**um p̄o a p̄side interrogat^o q̄s naz
esset christianorū deus: respōdit. **S**i dig-
nus fueris scies. **H**inc p̄o cunctos velut
rabies immentis cuiusdā furoris inuasit:
ita vt qui p̄pe astabant pugnis: alij calcu-
bus subigerēt senē: nec grauitati: nec eta-
ti aliquid reuerentiē deferentes. **I**lli p̄o
qui longius erant quicquid furentib^o tes-
li venisset in man^o eminus iacebāt: ita vt
vnusquisq̄ sūmi sibi esse delicti duceret:
nisi aliquid in senē sceleris intulisset. **I**n
hoc eteni vindicādos deos suos esse cre-
debant. **Q**uē cum seminecem p̄cissent in
carcerem: incōtaminatū paulopost sp̄rit-
um reddidit. **P**er idem tēpus imensa q̄-
dam dei dispēlatio p̄curatur: et misericor-
dia ex insperata christi domini arte con-
quiritur. qd̄ nunq̄ fere prius a p̄secutorū
bus gestū meminim^o. **O**mnes enī hi qui
p̄mo cōprehensi negauerant fidē: corre-
pti tradunt^o in carcerē, et quo infelicib^o ne-
solamē q̄dem penalīs p̄stare^o exitij: non
q̄si christiani s̄: sed tanq̄ homicidē et in-
cesti detinebant. habentes miserū duplō

cem penā. qm̄ quidem ceterorū supplicia
mitigabat spes et corona martyrii: christi
q̄ charitas: et sancti sp̄rit^o gratia reuena-
bat afflictos. **I**tos autē ip̄s penalib^o ca-
thenis et pondere carceris grau^o cōscien-
tia cruciabat: ita vt vultu ip̄o et aspectu di-
scernerent a ceteris q̄ illi p̄ducebātur de
supplicijs leti: et diuinū nescio qd̄ in ip̄s
vultibus p̄ferentes: vincula sua monila
p̄ciosa ducebant: p̄ squalore carceris chris-
ti bonus odor effecti: ita vt viderent sibi
nō in ergastulo: sed in mirretheca clusi.
At illi alij tristes demeris ip̄s q̄z p̄spe-
ctibus horridi: et om̄i turpitudinis defor-
mitate fediores. sed et ip̄s gentilib^o i mul-
to opprobrio expositi erant: tanq̄ dege-
neres et ignaui: q̄ fides p̄diderint et crimē
innenerint: et qui christianorū q̄dem noīe
caruerint: homicidaz tamē penas non ef-
fugerint. **Q**ue cum ita geri viderent cete-
ri incredibiliter corroborati sūt: ita vt cō-
prehensi absq̄ vlla animi mutatione: cō-
stanter se nihil aliud q̄ christianos esse fa-
terent. **E**t cum q̄daz in his locis fuissent
longius p̄secuti: post aliquanta iterū hec
subiungūt. **P**ost hec iam p̄ diuersas spe-
cies martyrii eorū: velut coronā quādam
varijs florib^o cōpositā: domini christi in-
texens offerebat patri: vt ab eo velut vi-
ctores magni agonis: remunerationem
eternorū sumerent p̄miorū. **N**am **D**atu-
rus. et **S**anc^o. et **B**landina. et **A**ttal^o. nu-
merū dieb^o innumeris milib^o gentiū di-
uersarū ad spectaculū cōgregatis statu-
tur in medio arene. **E**t rurū **D**atur^o cū
Sancto: quasi nihil prius gestū fuisset:
ad om̄ia tormentorū et verborū genera
renouant^o: certantib^o omnimodis aduer-
sarijs: quaten^o eorū patientiā frangerent:
et ab ip̄o (vt ita dicā) vertice. coronas co-
rum diripent: infantis p̄liuocibus insti-
gati. **S**z illis eo magis aīos roborabat
spes vicine iam gl̄ie: quā sibi tā tāq̄ ma-
nu p̄tingere: et p̄tractare dextris videbāt.
Cūq̄ et suppliciorū genera et spectaculorū
sā pene tēpus fuisset absūptū: nec moue-
ri vllaten^o a sentētia valuissent: cum etiaz
selle ferree suppositi: consumptā p̄berib^o
carnē ignis subter ministrat^o exureret: ad
vltimū infatigabiles martyriū sp̄s ferro

celis ceruicibus effugarunt. **B**landina ꝑo religata ad stipite: atq; in crucis modum distenta: bestiis pabuluz ꝑparaf. **Q**ue nꝑ in ligno pendēs vultu interrito z satis leto: oratiōez fundebat ad deū: q; z sibi cōstantiā: z ceteris agonis sui cōsortib; pseuerantiā ꝑcare. **E**t facile vota sperabat implenda: q; ꝑꝑrijs iuuabat exemplis, si mul z illud edocēs: q; passionū christi cōsortib; certum sit: etiāz glie eius donāda esse cōsortia. **S**ed cū nulla ex bestiis corpus eius auderet attingere: deposita de ligno rursū reuocat ad carcerē: alijs ad huc agonib; ꝑparāda: vt ꝑ multas victorias caput qdem tortuosi serpētis attereret: fratrū ꝑo aios ad tolerantia ꝑcitaret ꝑ ꝑ ipa in paruo z fragili corpore tot certaminib; ꝑmaneret inuicta: z ꝑ singulos agones discederet coronata.

Qualis Attalo martyri apparuit visio

Aplm. **M.**
Attalꝑ ꝑꝑuli vocib; postulatur. **E**rat enim valde nobilis: z qd cūctis nobilitꝑ ē vir optime cōscientie, z in fide christi ꝑ oia exercitia semp martyr. **C**ūq; circūactꝑ fuisset i amphiteatro titulo se ꝑcedente: in q scriptuz erat, **A**ttalꝑ christianꝑ, fremere in eū vulgi insantiētis furor vehemētius cepit. **S**ed cū ꝑsidi indicatū fuisset esse eū romane ciuitatis virū: iubet eū cuz ceteris in carcerem recipi, simul z ad cesarē refert: eiusq; sententiā qd de eo iuberet expectat. **V**erū inter moras possit in carcerē: nō infructuosū sibi tꝑs transire patiunt: s; vigore animi z alacritate fidei sue eos q i firmiores videbant aiabant: z tꝑi nōdū martyres cohortatiōibus suis martyres plurimos faciebant. **E**x q magnū gaudiū matri nascebat ecclie: vident suos filios: q pene iā decidisse videbāt in mortē: ꝑ hos repari ad vitā: z monitꝑ eoz multi q iam negādo velut abortiuū quoddam effecti fuerāt: qsi iteruz ꝑturbant: z tꝑs in eis iterū reformabat. **D**ocebant enī ab his: qz deꝑ nō vult mortē peccatoris: s; vt conuertat z viuat. **I**git cū a cesare rescriptuz fuisset vt ꝑsistentes qdem punirentur: negantes autē dimitterent. **D**ie quodaz ce-

leberrimo in quo ex oibus puincijs conuēntes: nūdinas apud nos agere solent, in tꝑo frequentissimo conuentu tribunal ascendēs ꝑparari sibi iudex christiano: z introduci ad supplicioꝝ pompā ꝑbendam: cūctis qui aderant iubet. **R**ursū itaq; cruces: rursū pene: rursū tormenta reparant. **E**t si qui forte ciues romani reperi sunt: hos plecti capite decernit, ceteros ꝑo bestiis tradi. **I**ngens tamen ab omnib; glia christo cōferebat: ꝑ his qui antea negauerāt: z dimitti neq; negantes potuerant: nunc ꝑo cum negantib; venia ꝑstaretur: si in confessione ꝑsisterent: z de ꝑditōis grege reuocati i numero martyrum iungerentur. **I**gitur cuz erga supra dictos questio haberetur. **A**lexāder qdā genere **F**rix, medicus disciplina: vtr religiosus z prudens: z vite ac morū ꝑbitate cūctis carus acceptusq; amore dei concitatus cū assisteret tribunali: nutib; hortabatur ad cōfessionē eos in quos questio agitabatur: ita vt oibus qui astabant palam fieret qd animo gereret. **C**ūq; id ꝑpuli notauissent: idignātes matie ꝑ his q qd prius negauerāt: rediūna nūc ꝑfessione reuocabant: cōclamauerūt aduersū **A**lexandrum hoc tꝑo instigāte cōmitti. **Q**ui insus a ꝑside in mediū statuit: et qs esset interrogatꝑ: christianuz se esse libera ꝑfessione testat: quē cōtinuo ꝑparādū bestiis ꝑdenauit. **E**t postera die simul cum **A**ttalo ꝑducti. **Q**uem contra ꝑceptū cesaris gratificari ꝑlis volens: etiā ipm bestiis tradi iussit. **S**; cū ferarum nulla sanctorū corpora ꝑrigisset: oibus eos verbis: ceterarūq; penarū supplicijs cruciatos: ad vltimum in ꝑspectu ꝑpuli in medio arene iugulari iubet. beato **A**lexandro in omnib; que ꝑpessus est penis: ne vnum qdem penitus ꝑferente sermone: sed ab initio vsq; ad finē infra semet ipm semp cum deo loquente: z in laudib; eius ac ꝑcibus permanente. **A**ttalus ꝑo cuz ꝑrunis subteriectis in sella ferrea torreretur: cūq; nidor aduste carnis ad nares et ora inspectantis ꝑpuli perferret: voce magna exclamat ad plebem. **E**cce hoc est homines comedere quod vos facitis, quid a nobis velut occultū inquiri-

Ecclesiastice hystorie

tis facin? qd vos apta luce comittitis?
Flos enim neq; comedim? hoies: neq; ali-
ud qd mali agim?. **E**t cu interrogaretur
qd nome haber deus: rndit. **Q**ui plures
sunt noib; discernunt. q vnus est non in-
diget noie. **P**ost hos nouissimo tam nu-
dinaz die: **B**ladina rursus inducit cum
Portico annoz; fere quindecim puero.
quiq; z in prizu cruciatib; iussi fuerant
semp; aitare: quo magis ceteroz videtes
supplicia terrerent. **S**tatuuntur ergo i me-
dium. z iubei iurare p deos. **I**lli ho eco-
trario nullos esse aiebāt istos p quos iu-
rare cogentur. **C**unq; alijs q pluribus
verbis exprobraret gentiuz deos: infant
re magis in eos cepit populi multitudo:
neq; tenerā pueri etatem: neq; sexū femie
miserātes: sed p omnia tormentoz gene-
ra qsi quodā eos circulo pagentes: nihil
desse penis patiebant: qd crudelitas in-
uenisset. **T**unc **P**ortico maxime patietie
robur materna cohortatione suscipiens:
z pseueras in pfessione fidei: impollutus
spiritū reddidit. **B**eata ho **B**ladina vlti-
ma omnium: velut oim nobilis mater: pre-
missos ad martyrij coronam filios: in se-
qui tam secura festinat: exultās et ouans
velut ad thalamum sponsi inuitata: z ad
nuptiale conuiuiū. **E**x quo fiebat vt i ver-
beribus tripudaret: et craticulis exusta
gauderet: ac tam hilaris videretur z leta:
quasi iter dapes regias accubaret. **P**ost
hoc ad bestias tradit: sed ab his intacta
pdurat. **I**nde etiaz aliud excogitatur cru-
delitatis genus: vt rethi cōstricta obijce-
retur tauro ferociter instigato. **A** quo cū
fuisset innumeris ictibus lacerata: z toto
arene ambitu iactata nihil penitus ledit:
sed pmanet leto vt semp vultu mente cō-
stanti: spe ipa z animi psumptioe cū chri-
sto iam colloquens. **A**d vltimuz iugula-
ri gladio iubetur: stupentibus etiā ipsis
impijs z dicentibus qd nūq; fuerit femi-
na: que tanta z tanta ferre potuerit. **S**ed
nec sic qdem sacietatem aliquam capere
crudelitas quifuit. **A**ntiqui etenim serpen-
tis virulentia cōcitati: feri ac barbari mo-
res mansuescere nesciebāt. **E**t ipa quip-
pe sanctorz patietia seuior eis cōtentionis
rabies accendebāt et velut pudore quo-

dam fatigabantur: q; maloz inesset crucia-
tis: q; cruciantibus virtus. **E**t ex hoc ad
nefanda odia iudez simul instigabatur et
populus: vt scriptura cōpleretur que dis-
cit. **I**niquus adhuc inique agat: et inuis-
tus adhuc faciat iniusta. **I**gitur inaudi-
to seucie genere eozū qui necabantur in
carcere corpa canibus iubebantur expo-
ni adhibita simul custodia die noctuz
ne quis collectas reliquias: humanitatis
intuitu traderet sepulture. **S**ed si qd for-
te vel bestijs vel igni reliquit: ex corpori-
bus martyruz fuerat: ipaq; cum truncis
suis capta punitorum insepulta p custo-
diam militum seruabantur: z querebatur
si qd vltra posset humana crudelitas: etiā
in eos qui iam vste hui? lumen excesserat
Exultant tamen gentes magnificātes se-
pulchra sua: quozū virtute datam i illos
vindictaz dicebāt. **S**i q; ho inter ipos
paulo mitior vel humanior videbatur:
vbi nunc est aiebat deus eorum: et quid
psuit eis ista religio: p qua etiaz animas
posuerunt. **I**gitur apud illos erat varū
istud insultationis genus: apud nos ho
ingens luctus habebat: pcpue q; nō pos-
semus corpora humi tradere: quippe qui
bus nec noct; tēpore aliqua ad h oppor-
tunitas pbebatur: neq; munerib; suade-
re custodes: neq; pcpibus: aut vllō alio ge-
nere copia erat: ita attente z sollicitē cura-
bant: ne daretur extremis ossibus sepul-
tura. **P**ost aliquot autē dies cū nullaz se-
peliendū gratiaz prestitisent: incensa ossa
martyrū z in fauillā redacta euz reliq; ter-
re puluere i rodanū flumiū disperferē: ne
vīq; eoz reliq; residerēt: qsi vero h agen-
tes deū vincerēt: z sicut dicebāt: spem eis
p h resurrectōis adimerent. **S**perantes
enī aiebāt de sepulchris qnq; se eē resur-
recturos. **I**dcirco noua nescio q sibi per-
suadete supstitioe leti se tormēt; mortib;
q; subijciūt. **H**ūc videam? si resurgent: z
si pōt eis adesse de? eoz: z eripere eos de
manib; nrīs **D**ec sūt q illis temporib; ge-
sta et epla fratru **L**ugdunēsū declarāt.
Et qbus quid etiam p ceteras puincias
geri potuerit: coniectura captendū ē. **R**e-
feruntur adhuc in ipa epla: quedā etiam
de humanitate z mansuetudine beatorū

martyrū: q̄ dignū puto ad hec suis fimo-
nibus sicut cetera sociari. Quisq̄ autē ad
imitationē xp̄i: q̄ cū in forma dei eēt non
rapinā arbitrat̄ ē esse se eq̄le deo: in tāta
gloria positi vt semel et iterū ac frequent̄
martyres facti: post bestias: post ignes
et lamīnas: neq̄ se ipsi martyres dicebāt:
neq̄ alijs ita se appellatib̄ indulgebāt: s̄
si forte aliq̄s n̄m vel i cpla vel in f̄mone
eos martyres nominasset increpabāt eos
acrius dicētes. q̄ hec appellatio soli xp̄o
debet̄: q̄ sol̄ fidelis veritatis ē martyr. et
q̄ primo genit̄ ē ex mortuis et auctor vite
eterne. Vel certe illis solis aptū h̄ eē vo-
cabulū: q̄ post bonā pfessionē: de hac vlti-
ta discedere et p̄gere meruerūt ad deum.
Nos autē aiebāt humiles et egeni esse op-
tamus: vt ip̄a saltim in nob̄ pfessio tuta p̄-
maneat. In q̄ etiam ceteros fratres cū la-
chrymis obsecrabāt: vt p̄ eis d̄m p̄care-
tur: q̄ p̄fecte pfessionis signaculū marty-
rij mererent accipe. Et tāta in eis humi-
litas erat: vt euz reb̄ ip̄s essent tā marty-
res: nois tñ iactantiā fugerēt. Apud gen-
tiles p̄o cū om̄i fiducia p̄sistebāt: nobilit̄
tatē aie p̄ p̄temptū iniurie et suppliciorū
patientia demonstrantes. Erāt ergo inter
fratres hūiles: inter p̄secutores elati: suis
mītes: aduersarijs terribiles: xp̄o subie-
cti: diabolo erecti. Humiliabāt se sub po-
tētissima manu dei: p̄ quā nunc sublimi-
ter exaltati sūt. Placabāt oēs. accusabant ne-
minē. soluebāt cunctos. ligabāt nullum.
Orabāt etiā p̄ p̄secutorib̄ suis: vtētes ser-
monib̄ sancti Stephani p̄mi martyris:
et dicētis. Dñe ne statuas illis h̄ p̄ctm̄.
Aduersū q̄s eo vehemētiora diabol̄ p̄-
lia p̄citabat: q̄ p̄ nimia charitatē quā ha-
bebāt in xp̄o iesu: etiā eos q̄ lapsi fuerāt:
et q̄s iam se imanis illa bestia absorbuiss̄
se credebāt: rurū viuos de internis eius
viscerib̄ educebant. et velut matres erga
paruulos suos: ita erga eos totis profu-
si miseratōnū viscerib̄ inherēbāt. omni
potētī deo effundētes. p̄ ip̄s fontes et flu-
mina lachrymarū. vitā petebāt eis a deo:
et tribuebāt eis. nec sibi gratum iter duce-
bāt cundi ad d̄m: vl̄ letam putabāt mar-
tyrij fore coronā: si p̄tem mēbroz suoz
de ecclesijs raptā velut spolia q̄dā deten-

tari a diabolo pm̄issent. Sup̄ oīa autē
pacē et ip̄i diligebāt: et nob̄ seruare māda-
bant. nec aliā sibi nisi p̄ pacē vitā ad mar-
tyriū p̄struebāt: cauētes ne vllam post se
dissensionē fratrib̄: nec eccleie matri mestī-
ciā derelinq̄rēt: sed pacē semp̄ habēdam:
pacē fratrib̄ custodiendā: et charitatē p̄ci-
pue tenendā: q̄ est vn̄itatis et p̄cordie vn̄-
culum cōmonebāt. Hec nō inutiliter (vt
opinor) a nob̄ ad edificatōnē legētū me-
morie tradita sūt: que ex tantoz viroz au-
ctoritate descēdunt. p̄pter eos q̄ tumidi et
inflati aduersū fratres ferunt. Et si q̄ for-
te titubauerint: miseratōnū xp̄i viscera
ab eis putāt penit̄ excludēda. Refert̄ ad
huc i eadē scriptura et alia narratio: quaz
cognitōis causa his inserere dignū pu-
taui. Alchibiades q̄dam erat in numero
eoz q̄ p̄ xp̄o vincti tenebant̄. Hic vitā sa-
tis arduā et austerā gerebat. Nihil cibi
volens accipe: s̄ tñ sale et pane cū aqua
vtebat̄. Unq̄ hūc vite rigorē vellet etiā
in carcere posit̄ obtinere. Attalo post pri-
mam pfessionē suā: quā in amphiteatro
cōfessus est reuelat̄ q̄ nō recte faceret Al-
chibiades: creaturis dei et ip̄e non vti: et
alijs formā scandali derelinquere. Quib̄
bus cognit̄is: Alchibiades cepit oīa euz
gratiarū actione p̄cipe q̄: q̄ illi reuelabat
sp̄s vt doceret: et hūc vt sequerē idem
sp̄s p̄suadebat. S̄ de his finis sit. Igi-
tur montan̄ et Alchibiades et Theodor̄
in Frigie p̄tib̄ tunc primū apud q̄plur̄
mos in p̄phetaz opinionem venerūt. Et
quia p̄ illud adhuc tempus multe etiam
alie virtutes et gratie: i diuersis ecclesijs
per donū sancti sp̄rit̄ administrabāt fa-
cile accommodata est fides: etiam his po-
tuisse p̄phetie gratiam dari. Unq̄ pluri-
ma in fratres dissensio fuisset exorta: rur-
sum ecclesie galliarū iudiciū suū et senten-
tiam de his quoq̄ cū om̄i reuerētia et re-
cte fidei expositione decernūt: epl̄as mar-
tyriū q̄ apud eos p̄sumati fuerant. p̄feren-
tes. quas illi in vinculis positi p̄ aliam et
frigiam fratrib̄ p̄sistentib̄ scripserant. et
Eleutherio vrbis rome ep̄o de pace euz
eccleie cōmonentes quicq̄ etiā Hyreneuz
p̄sbyter̄ tūc adhuc eccleie Lugdunensis:
sup̄radicto vrbis rome ep̄o Eleutherio

Ecclesiastice hystorie

cōmendabāt: testimoniū vīre ei⁹ p̄hibentes: sicut ipsoꝝ voces q̄ infra scribuntur ostendunt.

Ut martyres Hyreneū sua cōmendatione p̄sequuntur.

Capl'm. III.

Ullere te in dño itez ⁊ semp optamus pater Eleutheri. Rogauimus fratres ⁊ sociū nostrum Hyreneū hec tibi scripta deferre. quē p̄camur vt habeas cōmēdatū. Emulator nancq; est testamenti xp̄i. Scimus enī q̄ sol⁹ officij gradus nō facit aliquē iustum quo nū iste recte vtitur in presbyterio. sed plus cum ex vīte merito cōmēdamus. Enumerāt etiā post hec diuersoꝝ martyru gloriās: quāti ferro cessi: quāti bestijs: quāti ignibz: quāti etiā squalore carceris absumpti sūt. Que si q̄s vult plenius noscere: ipas ex integro requirat eplās.

Quēadmodum sub Marco Aurelio cesare n̄foꝝ precibz exauditis pluuiā prestetit deus.

Capl'm. V.

Istius Anthonini tēporibz quibus hec gesta referūt: Marcū aureliū fratrem eius cesarē bella inferentē germanijs ac sarmatis tradunt hystorie: cū sūt ei⁹ periclitaret exercitus: eituante ⁊ querentē qd̄ facto opus esset: reperisse in legione quosdā milites christianos. q̄bus sicut ⁊ n̄ris mos est: flexis genibz obsecrantibz exaudisse deū supplicationes eoz. ⁊ subito contra oīm spem: largissimis ymbribz p̄fusus: exercitū qd̄ periclitantem. p̄ quo orauerant xp̄iani sitim sedatā: hostes p̄o q̄ iam exticlatiter iminebāt: fulminibz crebris ⁊ celit⁹ prolapsis ignibz effugatos. Qd̄ factū refertur qd̄ ⁊ ab hystoricis gentiliū. Sed q̄ nostroz id oratiōibz impetratū sit non refertur. quippe apud q̄s etiā cetera miracula q̄ a n̄ris gesta sūt nō habēt fidē: n̄foꝝ p̄o ⁊ Tertullian⁹ hec memorat ⁊ apd̄ grecos Apollinarius. q̄ etiā ipam legione p̄ insignis facti miraculo: murato noie: vocitā tam dicit ab impatore fulmineā. Tertullian⁹ p̄o Marcū impatoris eplās etiā nūc haberi dicit: q̄b̄ de his apti⁹ indicat. Sed nos tā ex h̄ ad hystorie ordinē rede

amus. Igitur Fortino nonagesimo vīre sue āno: cū ceteris gallie martyribz summato: Hyrene⁹ Lugdunēsis ecclie suscepit sacerdotiū. Quē Hyreneū Pollicar⁹ p̄ auditorē fuisse in pucriā cōpimus. Sic in tertio aduersū hereses libro Eleutherij ep̄i tēporibz: que tēpora nūc habemus in manibz: scribere se opus illud indicat his verbis.

Unumeratio ep̄oz q̄ fuerunt rome.

Capl'm. VI.

Andata igit ⁊ edificata ecclia beati apli: Lino officij ep̄atus insūgūt. Cui⁹ Lini Paulus in eplā ad Timotheū meminit. Huic succedit Anacle⁹. post quē tertio loco ep̄atus suscepit Clemēs. Hic autē cū beatis aplis fuit. ⁊ cum ipis vītas semp̄ exegit: atq; ab ipis institut⁹: recentez gerebat traditiōis eoz memorā: ⁊ p̄dicatiōis eozū formam semp̄ habebat i oculis. Sub h̄ ḡ Clemēte sedicō nō modica exorta ē apd̄ Corinthū iter fratres: ita vt ex persona romane ecclie scriberet ipse Clemēs ad Corinthibz os eplam necessariā: q̄ eos renouaret ad pacē: ⁊ fidem eoz q̄ cussa fuerat renouaret: exprimes in ea aploꝝ traditiōez: quā nup̄ ab eis ipse suscepit. Et post aliquāta iterum dicit. Huic autē Clemētī succedit Euaris⁹. ⁊ Euarisco Alexander. Et post hūc serē ordinatur ab aplis Sixt⁹. post quē Telesphoz⁹ q̄ ⁊ illustre martyriū duxit. Post hūc Higīn⁹. deinde Pius. post quē Anicet⁹. Huic successit Soter: qui nūc duodecimo loco ab aplis ep̄at⁹ obtinet sortē. ⁊ easdē q̄s apli tradiderunt p̄dicatiōes diuine fidei integras illibatas q̄s custodit.

Ut vsq; ad illa tpa p̄ fideles miracula fiebant.

Capl'm. VII.

Hec Hyreneus in supradictis libris cōplexus ē. Sed ⁊ in secūdo do nihilomin⁹ eiusdem operis libro: dicens etiā suis temporibus reliquias quasdā diuine virtutis in ecclesijs iueniri. h̄ modo scribit. Abest autē longe ab eis vt mortuū suscitent: sicut dñs suscitauit ⁊ apli p̄ oratiōes. Sed ⁊ fratres frequēter fecerunt hoc in plurimis ecclesijs ita vt oīm simul ecclia cōgregata: leu⁹

nūq̄z et obsecrationibz multis ad deū p̄-
fufis. cōuerteret spūs mortui: et redderet
homo viū p̄ orationes sanctorz. Et itez
dicit post aliquāta. **Q**uāsi dñm p̄ fantas-
tam dicit fecisse hec: ad p̄phetas ventam
q̄ hec ab eo gerenda esse p̄dixerāt: et q̄ cō-
firmarūt hūc esse fillum dei. p̄pter qd̄ et dī
scipuli sui in spūs noie: et ab ip̄o accipie-
tes gr̄am faciūt hec ad subueniēdū salu-
tī hoīm: put vnusq̄s meruerit. Alij nā
q̄ demones fugant: et ita eos q̄ incurfati
sunt purgāt: vt interdū illi ip̄i qui curati
sūt credentes in ecclīa p̄maneāt. Alij autē
p̄scientiā accipiūt futuroz: et vīfiones p̄-
pheticas vidēt. alij infirmos manu sup̄-
posita restituūt sanitati. **S**z et mortui ab
his aliquoties suscitati sūt: et p̄manserūt
nobiscū p̄ ānos multos. **E**t quid plura?
Non ē numer⁹ singularz virtutū: q̄ p̄ vnū
uersū mundū in ecclīis dei gerunt: per
gr̄am et nomē iesu xp̄i sub p̄dicio p̄lato
crucifixi. **Q**ue tñ quotidie fiūt: nō ob al-
quā nūdinationē: neq̄ ob pecunie que-
stum: s̄z sicut gratis gr̄a accipit a deo: ita
gratis eadē ministrat. **E**t iterū in alio lo-
co idē Hyrene⁹ de his ita scribit. **S**icut
in q̄ audiuim⁹ multos ex fratribz i ecclīa
gr̄am habentes p̄phetarū: et oibz linguis
loquētes p̄ sancti sp̄it⁹ donū: q̄ et myste-
ria et secreta dei in manifestū euz expedit
p̄ferūt. **H**ec autē inseruim⁹: vt ostēderem⁹
diuersas sancti sp̄itus gr̄as: vsq̄ ad illa
adhuc tēpora apud dignos quosq̄ in ec-
clesiis p̄durasse. qm̄ quidē in inītijs pol-
liciti sumus hec nos in tpe p̄baturōs.

Quēadmodū Hyrene⁹ canonē scriptu-
rarū diuinaz diffinit: et de lex. interpretibz.

Capitulum VIII.

Ed et d̄ ordine canonis diuina-
rum scripturarū qd̄ etiā sup̄ adl-
ctus vir Hyrene⁹ sentiat: ip̄ius
nihilomin⁹ sermōibz p̄feramus. **P**rimo
in q̄ de sanctis euāgelijs videam⁹. **D**at
theus qd̄ de hebreis p̄ria eoz lingua con-
scriptū edidit euāgeliū: cū **P**aul⁹ et **P**e-
trus in vrbe roma euāgeliārent: atq̄ ec-
clesie inibi fundamēta solidarēt. **P**ost q̄
rū extitū **D**arc⁹ discipul⁹ et interpres **P**e-
tri: euāgeliū qd̄ ille p̄dicauerat digessit

in libro. **P**ost hec **J**ohes discipul⁹ dñi:
q̄ et supra pecc⁹ dñi recubuit: edidit euā-
geliū apud ephesum vrbe **A**sie positus.
Hec i tertio sup̄radicti operis libro. **I**n
q̄nto vero de reuelatiōe **J**ohis scribens
et de numero noīs antichristi hec refert.
Cum igit̄ hec ita se habeāt: et in oibus re-
ctis et antiq̄s exemplaribz iste numer⁹ in-
uentat. **S**z et illi hec eadē p̄stentur: qui
Johem viderūt in corpore positū: et ver-
bum dñi p̄dicātē: qz numerus bestie: fm̄
grecoz computū: et lras q̄ in eodem p̄scri-
bunt. **E**t paulo post iterū subiungit hec.
Nos ergo periculū incurrere nolumus
de antichristi noie: p̄sidentius aliqd̄ pro-
nunciātes. **S**i enī opteret hec euidēter
et palam in hoc iam tpe p̄dicari: vtiq̄z et p̄
illum q̄ apocalipsim scribit nomē ei⁹ eui-
denter fuisset expressum: qz nec ip̄a reue-
latio ante multū tēporis facta est: s̄z pene
tam nra etate p̄pe finem **R**omiscianū cesa-
ris. **H**ec nobis etiā de apocalipsi vsr su-
pra memoratus exposuit. **D**eminit autē
p̄ime eple **J**ohis. et p̄ime **P**etri. plurima
qz ex ip̄is sumit exempla. **N**ec nō et libel-
lum qui vocat̄ pastoris: amplectitur dī-
cens. **B**ene ergo refert scriptura q̄ dicit.
p̄mo omnū credendū est: qz vnus ē de⁹
q̄ omnia creauit atq̄ cōposuit. **U**ti autē
et testimonijs de sapientia **S**alomōnis:
Sed et apostolici cuiusdā viri cui⁹ nomē
reticuit. sermonū q̄si memoriter meminist
Justini quoq̄ martyris et **I**gnacii me-
morā facit. et ea q̄ scripserūt p̄ducit i me-
diū. et p̄mittit se qz aduersū scripta **D**ar-
cionis responsurū. **S**ed de septuaginta
interpretibz diuinaz scripturarū audi q̄ re-
ferat verbis. **D**e in q̄t hō factus est et ipse
dñs saluabit nos. **Q**ui dedit signū illud
qd̄ de p̄gine scriptū ē. et nō sicut qd̄az dī-
cunt eoz qui modo ausi sūt aliter interpre-
tari scripturas. **E**t alit̄. **E**cce iuuecula in
vitre sc̄plet et pariet fillū. sicut interpretat⁹
est **T**heodocion ephesi⁹. et **A**q̄la potie⁹.
ambo iudei p̄seliti q̄s secuti sūt hebionis
te qui dicunt christum de **J**oseph natū.
Et post pauca itez ista subiūgit. **P**ri⁹ enī
in q̄t q̄ romanoz iualesceret p̄ncipat⁹: cū
adhuc macedones asiā possiderēt: **P**ro-
lome⁹ **L**agi fill⁹ volens bibliotheca sue:

Ecclesiastice hystorie

quā apud **A**lexandriā ex oīm veterū greco-
rū voluminibꝫ cōstruebat: maiorē gl̄iam
q̄rere: petijt etiā ab hierosolimītis vt he-
breas eoz etiā sc̄pturas ī grecā linguā iter-
pretatas acciperent. **A**t illi (subiecti q̄ppe
erāt macedonibꝫ) electos z ī sc̄pturis sc̄a-
ctis eruditissimos: atq; ī vtraq; lingua
p̄tissimos viros septuaginta p̄ byteros
miserūt ad **T**holomeū: ī q̄ tū dei volun-
tas z p̄sillū gerebat. **T**ū ille singulorū
volens accipere documenta: z verens ne for-
te p̄ interpretatiōē occultaret insertā diui-
nis voluminibꝫ veritatē: singulos a se inui-
cem sepat: z eadē seorsū positos interpreta-
ri iubet: eūq; ordinē interpretādū ī singu-
lis q̄busq; voluminibꝫ obseruari: quosq;
rursū se corā ī vnū oēs reuocari: z cōfer-
re ad inuicē q̄ singuli interpretati fuerāt fa-
ciūt. **E**t tūc de vere gl̄orificat: et sc̄ptura
sancta q̄ vere diuina esset agnoscit. **D**ēs
enī eadē iisdem p̄b̄is: iisdemq; nomibꝫ ac-
sentētijs scripserāt: ab inīto vsq; ad finē:
ita vt z ip̄i q̄ aderāt gētilēs agnoscerent:
qz dei nutu sc̄pturę tūc interpretate sunt.
Et nihil mirū si diuina p̄udentia hec ita
fieri p̄curauit: cuz z ī ea captiuitate que
p̄plo acciderat sub **N**abuchodonosor re-
ge: corruptis sc̄pturis: cum post septua-
ginta ānos iudei ad patriā suā redirēt ī
tēporibꝫ artaxerxis persarū regis: inspira-
uerit de **H**esdrā sacerdotē ex tribu **L**eui
vt oīa priorū p̄phetarū volumina ac p̄ba re-
pararet: z restitueret p̄plo legē q̄ p̄ **D**oy-
sen fuerat data. **H**ec **H**yreneus.

Enumeratio sub **C**ōmodo sacerdotū.
Caplin. **IX.**

Istius decē z nouem ānis **A**no-
thoninꝫ cuz imperio p̄durasset:
post excessū suū p̄ncipatū **C**ō-
modo derelīqt. **H**uiꝫ p̄mo imperij anno
Julianꝫ apud **A**lexandriā sacerdotium su-
scepit: **A**grippino exactis duodecim an-
nis ī ep̄atu defūcto.

De **P**antheno philosopho.

Caplin. **X.**

Quā p̄ idem tēps schole ecclesia-
sticę: z doctoris officio p̄cesset
vir ī om̄i eruditiōe nobilissī-
mus **P**anthenus: ex q̄ apud eos p̄suetu-

do antiq̄tus tradita vsq; ī hodiernū p̄-
manet: diuinarū sc̄pturarū doctores ī
bi schole ecclesiastice haberi: viros dūta-
tat ī sciētia z ī eruditiōe p̄batissimos.
Huiꝫ ergo officij velut auctor q̄dā z dux
(vir de q̄ supra diximꝫ) satis illustris ha-
bebat: quippe q̄ etiā ī philosophis p̄-
qui stoici appellatur nobilitate claruisset.
Cuiꝫ tātū studij erga p̄bū dei z tātū amo-
ris fuisse tradit: vt etiā ad p̄dicandū xp̄i
euangelium oībꝫ gentibꝫ q̄ ī oriētis p̄tē
mīs secessibꝫ recōdunt: fidei z deuotiōis
calore p̄fectꝫ sūt: z vsq; ad indiā citeriorē:
verbū dei p̄dicādo puenit. **E**rāt enim
adhuc ī illis tēporibꝫ z euangeliste non
nulli: q̄ ad imitatiōez sanctorū ap̄loz ī
diuersis orbis p̄tibus circueuntes p̄ grām
dei z animi sui p̄tutē: verbū dei z fidē xp̄i
ignorantibꝫ q̄busq; gentibꝫ inferebat. **I**n
q̄bꝫ p̄cipuꝫ z illustris **P**anthenꝫ habebat.
Quē ferūt cū ad indos puenisset: repp̄s-
it se q̄ **B**artholomeꝫ ap̄l̄s ap̄ eos fidei se-
mina p̄ma p̄diderit: z **B**arthel euange-
liū hebreis sc̄pturū l̄ris dereliquit: qd̄
p̄ idē tēps supradictꝫ **P**anthenus inibi re-
pertum detulerit. **S**z z ī multis p̄terea
alijs doctricę ecclesiastice studijs ap̄ **A**lex-
andriā clarā satis p̄p̄riā z nobilē vitam:
optimo z admirabili fine p̄clusit: tā viua
voce discipulos instruēs q̄ z librorū mo-
nimētis etiāz posteris thesauros sciētie
derelinquens.

De **C**lemente Alexandrino.

Caplin. **XI.**

Istius diuinarū eruditionum
scholis q̄ matie effloruit apud
Alexandriā **C**lemēs: eodē vo-
cabulo q̄ z ille ī vrbe roma: ap̄loz z suc-
cessor z discipulꝫ vocitatꝫ. **D**eniq; ip̄e hic
Clemens. ī septimo dispositiōnū libro:
Pantheni tāq; magistri et p̄ceptoris sui
mentionē facit. **S**z z ī primo libro **S**tra-
matū: hūc eundē designat: ī eo loco vbi
enumerat q̄ plures ap̄lice p̄dicatōis rep-
perit viros: hec dicit. **H**ibi q̄dē cōmen-
tarij huiꝫ op̄is nō ad ostentatiōē scribū-
tur: sed ad cōmemoratiōez senectę: z ad
obliuionis remediū: q̄ sc̄z ī his sūt mibi
adumbratio q̄daz rerū magnificarū diui-
norūq; verborū: q̄ audire merui a viris

sancti, et beati. Quia ab alio apud Achaia
ab alio apud Syria: ab alio pro in oriente
et maxime apud Palestina: institutus sum
ex hebreorum origine veniente. Ad ultimum
autem in egypto magisterio usus sum: viri
fuitis et scientie merito omnibus preferendi,
post quem velut thesauro in absconditis re-
perto aliud querere ultra cessant. Et illi
quidem diuine doctrine veritate: mihi que
sibi ab ipsis statim primis auctoribus Petro
et Jacobo ac Johanne et Paulo sanctis
apostolis tradita fuerat: tanquam patres filio com-
mendarunt. Sed pauci patribus similes filii
Tamen deo fauente per ipsos in nobis apo-
stolica germinans plantata sunt semina.

**De episcopis Hierosolymorum,
Capitulum XII.**

P Er idem tempus ecclesie hieroso-
lymorum Narcissus preerat, qui
me merito nostris adhuc temporibus
celebrat, quinquadecimque post eos qui
ex crucifixione fuerant successione usque ad
tempora Adriae obsidionis adducens
Primum namque inibi ex gentibus episcopi fuisse
indicauimus. Marcum, post quem Cassianum:
inde Publium, post hunc Marcum, et sic
Julianum, post quem Sabinum, et iterum alium Ju-
lianum, Capitonem quoque et Valentem. Inde
Dolicianum, post quem tricesimus ab apostolis
Narcissus.

**De Rodone et Marcionis secta,
Capitulum XIII.**

V Erum ea tempestate Rodon qui-
dam ex Asia provincia oriundus:
ut ipse scribit: in urbe roma eru-
ditus refert a Taciano (cuius in superioribus
inter ceteros scriptores meminimus) libros
quos plurimos et maxime contra Marcionis
heresim scripsit, quos asserit idem Tacianus
in diuersas scissam esse sententiam. Sed et
quod ob quam causam ex eadem heresi scissi
sunt: ipse per hec verba designat, propterea inquit
etiam inter semetipsos discordant: quod id as-
firmare cupiunt quod non potest stare. Ex
eorum namque grege est Appelles: qui abstinente
et senectutis progratue usus: unum quidem
omnium fatetur esse initium, prophetas tamen contra-
rio spiritu asserit inspiratos: sequens persuasio-
nem virginis cuiusdam acte spiritu demonis

noie Filumine. Alii autem: sicut ipse nauta
Marcion: duo esse principia introducunt,
e quibus est et Ponticus et Basilicus. Qui et
ipsi secuti sunt quidem Ponticum lupum, sed non
inuenientes exitum rerum: sicut ne ille quidem:
ad ea que putarunt esse faciliora conuersi sunt:
et duo principia introduxerunt absque vllis
hoc probationibus confirmantes. Alii quoque
ex eisdem rursus in deterius deuoluti sunt:
non solum duo sed tria principia et tres natu-
ras confirmantes. Quorum princeps et auctor
est Srenus sicut ipsi defensores dogma-
tis huius dicunt. Sed et ipse de se scribit: ut
congressus sit cum Appelle, ita referens. Nam
et senex Appelles habuit nobiscum sermo-
nem: et multa male docere conatus est. Quis
et assererat non optere omnino fidei discuti-
tionem: sed unumquemque debere in eo quod cre-
didit permanere. Salutem namque esse his qui
in crucifixum sperant: tantum ut in bonis ope-
ribus inuentant, manifeste tamen decernebat
de deo sicut predicimus unum esse principium ut
et nos dicimus. Et inde exponens eius omnem
sententiam: introducit etiam ipse suum sensum.
Dicebat autem inquit ad eum: unde tamen inquit ostende-
dimus unum principii rationem: aut quomodo hec
asserant edisserere. Tum ille prophetie quidem
aiebat semetipsas coarguit, quod nihil omni-
nino continet veritatis: ex eo quod inter se inui-
cem discordant: et utique falsae sunt que sibi inter
ipsis aduersant. Quomodo autem sit unum princi-
pium: se quidem scire denegabat: ita tamen sibi vi-
deri. Cumque adiuraret a me: ut quod verum esse
diceret: sacramento confirmaret se nescire
quomodo unus sit unigenitus deus: sed tantummodo
credere. Tum ergo derisum plane eum et nota-
tum habui: qui se doctorem profiteretur eorum que
se ignorare fateretur. In eodem quoque opere refert
Calistion quidam in urbe roma discipulus
existisse Tacianum: qui scribit compositus esse
a Taciano propositioinum et questionum librum
in quo omnia que obscura sunt et difficulta in
scripturis diuinis absoluat. Sed idem Rodon
in commentariis suis propositiones eius
platurum se et refutaturum promittit. Est autem
eiusdem et in exameron commentarius. In quo
refert quod appelles quos plurima aduersum le-
gem Moyli comscripserit impia, et aduersum
sum totam legem blasphemias protulerit: vo-
ces coarguens ut sibi videretur: et destrues

Ecclesiastice hystorie

ea que scripta sunt.

De pseudo prophetis Catafrigarū.
Capitulum XIII.

Hec mita alla ex supradicti scriptoris cōperimus libris. cū tamen hostis humani generis ad salutem hoim debellādaz nīhil vsq; occurrerit: s; diuersas et varias hereses p singula queq; suscitāt loca in q̄b; maximuz sul generis serpentē: apud Asiā Frigiāq; pducit montanū q̄ se nominaret paraclitū et cuz eo mulieres: Priscā et Maximillā q̄s pphetissas velut ex ipius factas inspl ratione iactabat.

De scissinate qd̄ sub Blasto factum est rome.
Capitulum XV.

Sed in vrbē roma Florin⁹ quidam gradu p̄byterij de ecclesia collapsus: vna cū Blasto socio criminis et furoris plurimos de ecclia in suum baratru deducebat: noua aduersus veritatē figmenta machinātes. Sed aduersum heresim cathafrigarū scutum validissimū ptulit Apollinaris hyerapolites. de quo supra memorauim⁹. alijq; q̄s plurimi ad id locorū eruditissimi viri aduersus eos p veritatis defensionē certarūt. q̄ etiam nobis ad hystorie textū montanēta validissima reliquerūt. Interim vt diximus Apollinaris scribēs aduersū hāc heresim: et designās in p̄fatione q̄ p ecclesias galicie: vicinarūq; puñciarū digrediens: et plurimos ab eis irretitos vidēs: multos q̄dem et corā disputādo correxit. rogat⁹ tamē a fratrib; etiam hec ad ipsos scripta trāsmiserit. in q̄bus post aliquāta cū auctorē hui⁹ heresis designasset: pgre diens etiā hec addit.

Que de Montano et ceteris pseudo prophetis feruntur.

Capitulum XVI.

Origo inquit hui⁹ heresis q̄ aduersum eccliam nup exorta est inde descendit. Hic⁹ q̄daz esse dicitur apd̄ Pessā frigie ciuitatem: qui appellatur ardabau. in quo aiunt Montanum quendā nomine: qui nup ad fidē christi venerat: sub grato Asiē percōsule cupiditate nimia primat⁹ accensum: contrarijs sp̄ritib; in semetipso locum dedis-

se: ac repente in quodam excessu mentis effectum: et velut sp̄ritu actuz ploqui cepisse noua q̄dam et diuersa: ab his que ex successione maioruz ecclie tradita fuerāt velut pphetali specie pferentem. Que cuz ita fieri viderent hi qui per idēz tempus aderant auditores: alij eum velut demone repletum: et erratico perflatu sp̄ritu: ad decipiendos populos iudicantes ob iurgabant. et proloqui omnino prohibebant: memores dominici p̄cepti et cōmissionis eius qua iubet obseruari a falsis pphetis. Alij autē velut sp̄ritus sancto repletum et pphetica gratia donatum putabant. et in memores dominici p̄cepti erratico et seductori sp̄ritui eaten⁹ indulgebant: vt etiam puocare eum ad dicenda aliqua delectarēt. Et hoc fiebat arte diabolica: qua indisciplinat⁹ perditio parabatur. In quibus Montanus cuz supra q̄s dignum est in veneratione haberetur: in tātū temeritatis progressus est vt etiā duas quasdam mulieres insano sp̄ritu q̄ ipse replebatur p̄cipēs sibi faceret: et ad insaniedum secum pariter edoceret quo facilius vterq; secus in errore per virum qz caperetur. Hic iam beatificare referēt eos qui sibi familiari⁹ adherabant: et pmissionum magnitudine tumidos reddere. iterum etiam obiurgare quosdam: vt in omnibus adulatores deprehenderentur. Tamē perpauci erāt ex fratrib; qui eorum deciperent insania. Quibus et psuadebat: vniuersam ecclesiam que p orbem terre est blasphemare. et non solum nihil ei deferre reuerentie: sed ne limen q̄dem eius incedere. Frequēter tamen aduentatibus ex Asiā fratrib; vesani et contra fidem christi bachantes confutati: vt heretici et corruptores veritatis: ab ecclesie conuentu et societate depulsi sūt. Hec in libro primo scribens: et per omne operis sui corpus fraudes heresis i singulis quibusq; cōvincēs. in secūdo quoq; volumine de eisdem etiā hoc scribit. Quale est autem inquit qd̄ et pphetarum percussores nos vocant. p eo q̄ insanas eorum non suscepim⁹ fantasias. Dicunt enī hos esse quos promiserit domin⁹ ad populū suuz se esse missurum pphetas. Re-

spondeant ergo nobis si a deo missi sunt
 pphete **H**ōtānis et mulieres ei⁹. Quis
 eorum a iudeis psecutionem passus est?
 Aut quis ab insulis occisus est? **U**t q̄s
 eorum p nomine domini tentus est: et aū
 reges et presides sterit. Aut quis in sina
 gogis iudeorum flagellatus est: vel quis
 lapidatus est? Quinimo et e contrario tra
 ditur: q̄ finem vite exemplo Jude tradi
 toris acceperint. Dicuntur enī ip̄o demo
 ne quo inspirabantur adigente: diuersis
 quis temporibz vitaz laqueo fuisse. illū
 p̄o admirabilem vel pphete ip̄ozuz p̄s
 mogentū **T**heodotū nomine: traditū q̄
 dam tempore vssum sibi esse: velut in ces
 los assumi: et se credidisse spiritus erroris
 quo euectus in excelsum: et inde deduct⁹
 ad terram finem vite exitu pessimo termi
 nasse. Sed hec ip̄i de **H**ōtano vel **T**he
 odoto ac mulieribz ita gestum negant: ta
 men a pluribz affirmatur. Quid tum: in
 ter negantes et cōfirmantes nos rei fides
 relinquemus in medio. Itē post aliquā
 ta subiungit etiam hec. Sed et sancti epl̄
 scopi p̄batissimi v̄it: qui p̄ idem tempus
 fuerunt. **Z**oticus de cumana: et **J**ulianus
 de apanna: aggressi cohibere spiritū qui
 loquebatur in maximilla: iusserunt the
 misonem obturare os eorum: et excludere
 re voces falsi et erratci spiritus. **H**ō et ita
 factum est. Et iterū coarguens falsam fu
 isse maximille pphetiā: q̄ bella q̄ plurima
 imminere predixerat: his vitur verbis: et
 quomodo non eius mendaciū euidenter
 arguitur? Tredecim nanqz iam exacti sūt
 anni vsqz ad p̄sentem diem: ex quo mor
 tua est mulier ista: et nusqz p̄sum vel p̄s
 uatim vel publice bellum aliqd̄ exortuz
 est. Sed et christianis per dei misericor
 diam par iugis et firma p̄durat. Sed et i
 tertio libro de his qui se iactabāt q̄ mul
 ti martyres ex eozuz heresi restitissent hec
 dicit. **L**uz inquit in omnibz que suprad
 ximus conuicti: nihil respondere potue
 rint: ad martyres cōfugunt dicētes: mul
 tos se habere martyres. et hoc eē indicū
 q̄ verus sit apud eos ppheticus spiritus
Quid ḡ? Quia multi et alij heretici pluri
 mos martyres habent: ideo acquiescēdū
 est eis q̄ etiam veritas ap̄d ip̄os sit. **N**ā

primi qui dicuntur marcioniste habent
 plures martyres. **S**z q̄ esse poterit ap̄d
 eos martyriū veritas: vbi christi veritas
 non est. Et post aliquāta iterum subiun
 git. **D**entqz et sancti martyres qui pro ve
 ra fide martyrium ducunt: cum de ecclia
 p̄cedentes ad passionem ducuntur: si qui
 forte inuēti fuerint cū eis de herese frīgū
 fecernunt se ab eis: et respuunt eorum so
 cietatem: nec vllō genere: cum iam marty
 riū palmam teneant spiritus **M**ontani et
Maximille acquiescēdum putant. sicut
 et nostris temporibus apud **A**ptiam que
 est supra **H**enādrum posita gestum sc̄s
 mus a **S**aio et **A**lexandro qui de **E**ume
 nia martyres extiterūt.

De **M**ilciade et scriptis eius.
Capitulum **XVII**

In eodem autē opere meminit
 et **M**ilciade scriptoris: tanqz q̄
 et ip̄e librum aduersum heresim
 supradictā scripserit. **D**entqz et inserit ex
 ei⁹ dictis sui operis hec verba. **N**eqz enī
 credendum est inquit in excessu mentis:
 id est per amentiam pphetari: quod est p
 prie pseudo prophetarum. **U**bi enī q̄s
 amens efficitur: iustit rectiqz esse non p̄t
 tenar. qui sine dubio initium sumunt ex
 imperitiā: ad finem p̄o deuoluūtur amē
 tie: sicut supra diximus. **H**oc autem mo
 do neqz in veteri testamento quenqz: neqz
 in nouo per dei spirituz extitisse prophe
 tam poterunt demonstrare. quia neqz aga
 bus: neqz **J**udas: neqz **S**ilas: nec quatuor
 tuor filie **P**hilippi: neqz **A**mnia q̄ in p̄b̄
 ladelphie ecclesia pphauit: neqz **Q**uadra
 tus: neqz alius quisqz ex numero ip̄ozuz
 hoc modo dinoscitur pphetasse. Et post
 pauca iterū subiungit et dicit. **S**i enī
 post **Q**uadratū et **A**mnia **P**hiladelphī
 nam: vt aiunt: mulieres iste montani suc
 cesserūt in ppheticam gratiam: et sicut cō
 firmabant vniuerse ecclesie date sunt ad
 pphetandum: vsqz ad aduentuz domini
 decipitur eorum confirmatio. **Q**uartum
 decimum etenī tam pene habet annū: ex
 quo defuncta est **M**aximilla. **H**ec ex su
 pradicti viri cōmentarijs. ip̄e p̄o de quo
 indicat **M**ilciades: etiam alia nobis p̄
 priū operis non cōtemnenda monimēta

Ecclesiastice historie

dereliquit. Scripsit namque aduersum gentes librum: et aduersum iudeos alium: et ad principes romani regni apologeticum pro fide nostra. scripsit et aduersum catafrigas hereticos.

Quarta etiam Apollonis Catafrigas confutando persequitur.

Capitulum XVIII.

Ed et Apollonius quidam ecclesiasticus nihilominus scriptor libellum aduersum eos edidit. In quo satis vigilanter prophetas ipsorum falsas esse comincit. et singula in eis verba coarguit. simul et vitam moreque eorum que auctores heresis extiterunt exponit per hec verba. Sed videamus inquit quis est hic nouus magister et primo doctrinam eius secundum domini sententiam: actus ipsius et opera commendat. Hic est qui docuit nuptias solui: et qui ieiuniorum leges primum imposuit: que pepuzam et timium oppida frigit: hierusalem nominauit. atque in hec omnes congregandos decernit. qui exactores pecunie statuit. qui sub nomine oblationum munera artificiosius accepit. que sumptus prestat predicantibus verbum suum: ut per hoc inuitati eius doctrine eius opera prebeant. Hec de Dorano. De mulieribus vero eius post aliquanta ita scribit. Ostendemus autem primo omnium has prophetissas: ex quo spiritu replete sunt viros suos reliquisse. Quomodo ergo mentium Priscam virginem fuisse. Et post aliquanta iterum dicit. Non tibi videtur quod omnis scriptura prohibet prophetam munera accipere vel pecunias. Si ergo videam propheten accepisse aurum et argentum et vestes preciosas: quomodo eius prophetem putem? Et iterum post aliquanta subiicit dicens. Sed et Themisus qui apud eos nomine confessionis inflatus est: vere autem confessionis fructibus caret. quoniam quidem per multam pecuniam vincula deposuit: que oportebat utique humiliter se agere. Sic arrogantia elatus: apostolice sibi aliquid auctoritatis assumens: epistolas ad omnes ecclesias scribit: in quibus docere conatur eos qui multo rectius quam ipse credebant: et cohortatur omnes ad nouas verborum ad inuentiones accommodare aure suas. Blasphemat autem dominum et apostolos eius et sanctam ecclesiam. Sed et de alijs quibusdam qui apud eos ut martyres honorant ita scribit. Verum ne in pluribus imoremur: dicite nobis de Alexandro qui semetipsum martyrem dicit: que comuiam habet hec prophetissa. quem adorat ut deum. nonne hic pro latrocinij alijsque nefarijs actibus reus extitit? Non nos dicimus: sed acta hec publica continent. Quis ergo eorum cui donat peccata: prophetissa ignoscit martyri latrocinia: an martyr ignoscit prophete rapacitatis et auaricie crimina? Cum enim dominus dixerit. Nolite habere aurum: neque pecuniam: neque duas tunicas: isti in omnibus contraria gerunt: acquirunt et congregantes ea que dominus etiam habentes iussit abijcere. Probamus namque eos que apud ipsos vel prophete vel martyres nominantur: non solum a diuitibus: sed etiam a pauperibus pupillis ac viduis pecunias congregare. Aut si habent confidentiam assint. et per his habeant nobiscum disceptationem: ut si conuicti fuerint vel de cetero desinant talibus se implicare commercijs. Oportet enim ex fructibus vel agnosca vel etiam perari prophetas. sicut et dominus dixit: quia arbor ex fructibus cognoscitur. et propheta verus probatur ex fructibus. Ut autem de Alexandro certius cognoscatur sciendum est quia iudicatus est apud Emiliam frontinum presule ephesi: non propter nomen christi: sed propter quedam latrocinia. nam a christi nomine iam apostata extiterat. Sed post hec ut fideles quidam fratres: qui per illud tempus apud iudicem aliquid poterant pro ipso intercedere: simulauit se propter nomen domini laborare: et per hoc dimittitur. Nec tamen in ecclesia patrie sue receptus est ubi latro esse ab omnibus noscebatur. Quod si quis forte minus his que dicimus ad comodandam existimat fides: in archiuis publicis apud ephesum gesta seruantur. Que tamen ibi obseruari: hi optimi prophete que ei famulantur ignorant. Qui utique cum in his continentur sine dubio et prophetarum ignorantia cum ipso pariter redarguit. Hec et multa alia in eo similia possum edocere. Aut si confidunt in cominus veniat: et excipiat

phemat autem dominum et apostolos eius et sanctam ecclesiam. Sed et de alijs quibusdam qui apud eos ut martyres honorant ita scribit. Verum ne in pluribus imoremur: dicite nobis de Alexandro qui semetipsum martyrem dicit: que comuiam habet hec prophetissa. quem adorat ut deum. nonne hic pro latrocinij alijsque nefarijs actibus reus extitit? Non nos dicimus: sed acta hec publica continent. Quis ergo eorum cui donat peccata: prophetissa ignoscit martyri latrocinia: an martyr ignoscit prophete rapacitatis et auaricie crimina? Cum enim dominus dixerit. Nolite habere aurum: neque pecuniam: neque duas tunicas: isti in omnibus contraria gerunt: acquirunt et congregantes ea que dominus etiam habentes iussit abijcere. Probamus namque eos que apud ipsos vel prophete vel martyres nominantur: non solum a diuitibus: sed etiam a pauperibus pupillis ac viduis pecunias congregare. Aut si habent confidentiam assint. et per his habeant nobiscum disceptationem: ut si conuicti fuerint vel de cetero desinant talibus se implicare commercijs. Oportet enim ex fructibus vel agnosca vel etiam perari prophetas. sicut et dominus dixit: quia arbor ex fructibus cognoscitur. et propheta verus probatur ex fructibus. Ut autem de Alexandro certius cognoscatur sciendum est quia iudicatus est apud Emiliam frontinum presule ephesi: non propter nomen christi: sed propter quedam latrocinia. nam a christi nomine iam apostata extiterat. Sed post hec ut fideles quidam fratres: qui per illud tempus apud iudicem aliquid poterant pro ipso intercedere: simulauit se propter nomen domini laborare: et per hoc dimittitur. Nec tamen in ecclesia patrie sue receptus est ubi latro esse ab omnibus noscebatur. Quod si quis forte minus his que dicimus ad comodandam existimat fides: in archiuis publicis apud ephesum gesta seruantur. Que tamen ibi obseruari: hi optimi prophete que ei famulantur ignorant. Qui utique cum in his continentur sine dubio et prophetarum ignorantia cum ipso pariter redarguit. Hec et multa alia in eo similia possum edocere. Aut si confidunt in cominus veniat: et excipiat

intentiones nostras: et eruant se ab his si putant se horum posse effugere conscientiam. **I**tem post pauca de istis prophetis ista subiungit. **Q**ui negant se prophetas ipsorum: muna nera accepisse: statuit hoc ut si conuicti fuerint, prophetas se esse ultra non simulent: et mille deferant pbamenta. **V**eritatem necessarium puto etiam reliquos horum prophetarum fructus pbari. **D**icite mihi vos o prophetisse: uultus prophetantis candoribus et ruboribus aliqui fucant: prophetissa sibi insingitur: prophetissa ornamentis utitur et ornatis delectat: deinde propheta ad tabulam et ad tesseras ludit: propheta pecuniam sua ad usuram dat: **D**icant si licet hoc facere prophetis: ego autem uniuersa hec eis pbabo. **H**ec et multa alia idem Apollinus ad confutandos eos satis pbabiliter et constantiter interuit. designans etiam hoc quod quadragesimus iste quo hec scribebat ageretur annus: ex quo **D**ontanus false huius uaticinationis initium dederat. **R**efert etiam de quodam **Z**otico: qui apud pepuzam cum prophetare se **D**aximilla simularet: repente ingressus cepit impare spiritu qui in ipsa loquebatur: ita ut eum penitus cohiberet: sed obstiterit hi qui eis adulabatur. **D**e minimis autem et **T**harse cuiusdam martyris: qui quasi ex traditione priorum se accepisse asseruerit: saluatore precepisse apostolis suis: ut ne ante duodecimum annum ab hierosolymis discederet. **R**efert preterea et apud ephesum mortuos a **J**ohanne suscitatos: et alia que plurima: ex quibus omnibus uehementer supradicta heresis confutatur. **H**ec Apolloni.

Serapionis de secta Catafrigarum.

Capitulum XIX.

Serapion autem qui post **D**aximianum episcopus apud Antiochia fuit: in epistola sua qua ad Caricum et **P**oticum scribit, de hac ipsa heresi post aliam quanta hec dicit. **U**t autem etiam hoc sciat is qui ista que nunc noua prophetia: uel potius ex ecratio noua processit: ab omni fraternitate que in uniuerso mundo est respuit et refutat: transmissi uobis claudij Apollinaris hierapolitani **A**lie puincie episcopi litteras: quibus de his plenius instruatimini. **I**n hac autem ipsa **S**erapionis epistola: etiam sub

scriptiones quorundam episcoporum et martyrum continentur. **E**t quibus unus hoc modo subscribit. **E**lius **C**yrinus martyr: opto uos bene ualere, aliter quam hoc modo. **A**urelius, **P**ublius, **I**ulius, **A**dybeltho, **C**olor matorcie episcopus. **U**iuat deus in celis, quia beatus **S**otas qui est in **A**nchialo uoluit demonem priscille eijcere: sed adulatores eius non permisit. **S**ed et multorum simul episcoporum eadem declarantium subscriptiones supradictis litteris inhererent. **U**trum de his satis dictum.

Que **H**yreneus contra hereticos apud urbem romam disceprauit.

Capitulum XX.

P Er idem tempus in urbe roma diuersis nihilominus nouitatibus per non nullos regula traditionis ecclesie recte uerabatur, per quibus **H**yreneus ad diuersos scripta progauit. **E**rat igitur unus eius libellus qui subscribitur ad **G**laucum de scismate, alius ad **F**lorinum de monarchia: et qui non sit deus malorum creator. **H**oc enim supradictus uir uidebatur asserere: qui tamen postea in errores deuoluitur est **U**alentini. **S**cribit autem idem **H**yreneus et de **D**ogmate librum in quo significat persecutum se esse a sedibus et successoribus apostolorum. **C**uius libelli subscriptione satis eleganter affixam his inserere dignum duxi. **A**diuro te inquit qui transscripseris librum hunc per dominum nostrum iesum christum et aduentum eius in gloria: cum uentet iudicare uiuos et mortuos: ut peras hec que scribis: et emendes diligenter ad exemplaria: de quibus transcripseris ad finem, et ut sacramentum adiurationis huius similiter transcribas: et inseras his que transcripsisti. **H**oc autem utiliter ab illo dicta inserere opti non necessarium credidi, qui per hoc diligens efficiatur omnis qui hoc uel legere uel describere dignum duxerit: sciens exemplum diligentie a sanctis uiris et illustribus traditum. **U**erum in his que ad **F**lorinum scripsisse **H**yreneus supradiximus: facti **P**olicarpi mentiones: cum qui se etiam uersatum esse designat per hec uerba. **H**ec inquit dogmata **F**lorine: que asseris confidenter dico, quia non sunt sane sententie. **H**ec dogmata non sunt persona ecclesie fidei. **H**ec dogmata: ne illi quidem qui de ecclesia pulsi sunt heretici: potuerunt aliquam

Ecclesiastice historie

cōmentari. **H**ec dogmata impietate do- cent. **H**ec dogmata sancti illi p̄sbyteri q̄ ante nos fuerūt nūq̄ ptulere: illi q̄ z apo- stolos viderāt: quos z tu nosti. **V**idi enī te dū adhuc puer essem ī Asia apud **P**olicarpum: tunc q̄dem p̄clare agentem: dū adhuc esses intra palaciū: z studentē pla- cere **P**olicarpo. **M**ulto enī magis mibi illius tēporis rerū gestarū inheret memo- ria: q̄ p̄sentis. q̄z hec que a pueris disci- mus cum aīa ip̄a coalescunt z adherēt ei. **U**nde etiā locum ip̄m tibi dicere possū: in quo sedens disputabat beat⁹ **P**olicar- pus: z incessum illius: z vultum: ac tort⁹ vite modū: z ip̄ius q̄z corporis habitūz. **S**ed z disputationes quas habebat ad populū: z p̄uersionē que fuerat ei cum **J**ohāne: quō narrare solit⁹ erat: vel cete- rozū q̄ ip̄m dñm viderant: z quō recorda- batur oīa ac recensebat verba que sūt dī- cta a dño ab illis audierat: z de p̄tutibus eius ac doctrina. **E**t tñ omnia hec cū scri- pturis p̄sona p̄ferebat. q̄ tūc ego pro mi- sericordia dei quas mibi donare dignat⁹ est: attentius z studiosius audiens descri- bebā: nō in cartis sed in corde meo. que- r̄ per gratiā dei fideliter custodit⁹: et me- cum ip̄e sine intermissione quodāmodo rumino. **D**eus ergo testor: z in conspectu ip̄i tibi affirmo: q̄ si qd tale audisset be- atus z apl̄ic⁹ vir **P**olicarpus: exclamā- set statim: et aures suas obturasset: ac sic- moris erat ei dīscisset. de⁹ bone in que tē- pora me reseruasti vt hec audiam. **N**ōne etiā ip̄m continuo locum fugisset: in q̄ sedens vel stans huiuscemodī verba au- disse. **S**ed et ex epl̄is eius quas scripsit vel ad vicinas eccl̄ias: vel ad aliquos ex fratrib⁹: cōmonēs z confirmās eos z co- hortās ad fidē: potest sentētia ei⁹ euidenter agnosci. **H**ec **H**erene⁹.

Xrome Apollonius martyriū pas- sus est. **C**aplm. **XXI**.

Verū ea tēpestate **C**omodo ro- mani regni apicem gubernāte: pax eccl̄is p̄ oēm terraz p̄paga- batur: z sermo dñi ex omni genere hoim ad agnitōnē z pietatē dei sumi aīas con- gregabat. **D**eniq̄ et in vrbe roma multos ex illis illustrib⁹ z p̄dūstib⁹ viris: cum li-

beris z p̄lugibus ac p̄p̄inquis atq̄ omni- pariter familia sociavit ad fidez. **S**z hoc non equis oculis ille antiqu⁹ humane sa- lutis hostis aspexit. **C**ōtinuo deniq̄ ag- gredī varijs n̄ros machinis impugna- re. p̄mo in vrbe roma huius **A**pollonij martyris defensione z fidei: apud grecos passionis eius historiā cognouit: satis ele- gāter concionasse de sup̄sticiosa p̄auita- te hoim. **A**pollonij quendā virū in fide nostra z ī omnib⁹ philosophiē eruditōi- bus illustrē: ad iudiciū p̄trahit: accusato- re ei suscitato quodam infelicissimo z de- sperate salutis hoie. **Q**uiq̄ qm̄ lex q̄ ob- latoris puniri iusserat ch̄ritianos: in dela- torem p̄ius animaduertēduz censebat a **P**erhēnio iudice: vt ei⁹ crura cōminuerē- tur sententiā primus excepit. **T**ū deinde exhortatur beatus **A**pollonius martyr vti defensionem p̄ fide sua quā audiente senatu atq̄ oīm populo luculēter z splē- didē habuerat ederet scriptam. **E**t post hec: fm̄ senatusconsultum capite p̄exus est. **I**ta nāq̄ a priorib⁹ lex iniquissime p̄- mulgata censebat.

Qui tūc ep̄i nobiles habebant

Caplm. **XXII**.

Igitur sub eiusdem **C**omodi p̄- cipatu **E**leuthero ī vrbe roma tredecim annis sacerdotio fun- cto **V**ictor⁹ succedit. **S**z z **J**uliano ap̄ **A**lexandriā post decem annos defuncto **D**emetri⁹ substituitur. **A**p̄ **A**ntiochiā q̄z octauus ab apl̄is ep̄s constituit **S**erapion: de quo z in sup̄iorib⁹ memorauimus. **T**ūc apud cesareā palestine **T**heo- phylus z **N**arcissus ī hierosolimis eccl̄ias p̄curabāt. apud **C**orinthum p̄o **B**acillus. et apud ephesum **P**olycrates no- biles in ep̄is habebant. **S**ed et multi in alijs locis referunt p̄ idem tēpus egregij sacerdotes. **N**os tamē eozū facimus mē- tionē: quoz fidem z scientiā ex pp̄ij opis iudicijs possim⁹ habere compertā.

De pasche questione.

Caplm. **XXIII**.

Quibus ea tēpestate eccl̄ijs p̄- sidentib⁹ in puincijs **A**sie q̄stio non minima exoritur: velut ex

antiqua eorum obseruatione descendens quod quartadecima luna putarent omni genere pascha obseruandū, quando scilicet iudeis agnus precipue immolari: veluti necessario confirmantes: quacumque die septimane quartadecima luna uenisset solui debere ieiunium: cum talis consuetudo in nullis prorsus alijs unquam obseruata fuisset ecclesijs. Ob quam causam conuentus episcoporum et concilia per singulas quasque puincias conuocant, perrogatisque ad se inuicem epistolis que de singulis quibusque locis unum omnes ecclesiasticum dogma confirmant, ne liceat aliqui nisi in die dominica in qua dominus surrexit a mortuis: dominicum pasche celebrare mysterium: et in hac sola soluendum esse paschale ieiunium. Erat denique usque in hodiernum concilium apud cesaream palestine habitum de cretum, in quo primum est Theophilus ipse cesaree episcopus: et Narcissus hierosolymorum sacerdos. Habet et in urbibus rome consilio filie aliud decretum, cui prorsus Victor episcopus indicat. et Pontus puincie Palmeas, gallozū que sacerdotalis uentus extraxit Hyrenum prorsus scribens. Achate pro Baculum Corinthiorum ecclesie episcopus Qui omnes diuersis et locis unam eandem iudicij sui sententiam protulere.

De dubitatione que orta est apud Asiam.

Capitulum. XXXIII

Ed episcopi regios Asiaticas reseruant magis a veteribus sibi traditam consuetudinem confirmabant. In quibus Polycrates qui in eis primatum agere uidebatur ad Victorem episcopus romane ecclesie scribens more traditionis antique ad se usque delatum per hec scriba designat. Nos ergo inquit iterum pasche colimus diem: neque addentes: neque auferentes aliquid. Etenim magna quedam lumina apud Asiam dormierunt: summi et electi uiri: que dominus suscitabit in aduentu suo: cum ueniet de celis in gloria: et requirit omnes sanctos suos. in quibus est Philippus euangelista qui dormiuit apud hierapolim. et due filie eius que ygenes se nuerunt et alia eius filia spiritus sancto repleta. que apud ephesum dormiuit. necnon et Johannes qui supra pectus domini recubuit: qui fuit summus sacerdos. et pontificale petalum gessit: martyr et doctor ecclesie: qui et ipse apud ephesum

summi dormiuit. Polycarpus que apud Smyrnam et episcopus et martyr. sicut et Trafeas episcopus apud Eumeniam. et apud Smyrnam martyrio consummat. Quid autem dicam etiam Sagarum nihilominus sacerdotem et martyrem: qui apud Laodiceam quiescit in pace. Sed et Papius et Bacharum et Helitonem propter regnum dei et Eunuchum est sancto spiritu repletus: qui tacet in ciuitate Sardesum. expectans aduentum domini de celis: ut resurgat a mortuis. Isti ergo omnes diem pasche in quartadecima die mensis obseruauerunt: secundum euangelium nihil omnino extrinsecus agentes: sed fidei regulam per omnia seruantes. Sed et ego omnium uelut minimum Polycrates secundum traditionem parentum meorum obsequio: eorum duratam que et ab initio secutus sum. Septem namque ex parentibus meis per ordinem fuerunt episcopi: ego octauus qui omnes obseruauerunt hunc diem: ut ueniret cum illo quo fermetum iudeorum propter aufert. Unum fratres charissimi sexaginta et quatuor annos etatis gerens: in nomine domini multorum que orbis terre episcoporum notitiam plenissime habes: et sanctis scripturis medians: non perturbabor ex his que ad terram ueniunt. quia et maiores mei didicerunt obsequere optet deo magis quam hominibus. post pauca: de his que secum aderat episcopus ista subiungit. Poterant autem etiam presentium episcoporum facere mentionem quos ipsi peristis: ut euocare sicut et feci. Quorum nomina si scribam nimiam multitudinem est qui omnes scientes paruitate meorum consensu suo confirmant que scribimus: certi quod non inaniter canos attulimus: sed in disciplina christi semper conuersati sumus. Sed ad hec Victor romane ecclesie episcopus prinacius agens: passim totius Asiaticas puinciarum ecclesias a comunione societate abscidere nititur: tanquam in heresim declinantes. et litteras mittit quibus omnes simul absque discretionem ab ecclesiastico federe segregaret. Sed hoc non omnibus placebit episcopis: quin potius et e contrario scribentes ei iubebant ut magis que paucis sunt ageret: et concordie atque unanimitati studeret. Denique extrant etiam ipsorum littere: quibus asperius obiurgant Victorem: uelut inutiliter ecclesie comodis insulente. Nam et Pyreneus cum ceteris quibus perat galliarum episcopis scribens confirmat quidem: ut in dominica die

Ecclesiastice historie

resurrectionis dñi mysteriū celebrēt. **U**cto-rem tamē arguit q̄ nō recte fecerit ab- scidere a corpis vnitāte tot z tantas eccle- sias dei: que morē sibi antiquit̄ tradituz custodirēt. **S**ed z de multis alijs cōmo- net p̄ hec s̄ba. **N**on solum inquit de die pasche agitur p̄trouersia: sed z de ip̄a spe- cie ieiuniorum. **Q**uidam enim putā vna tm̄ die obfuarī debere ieiunius: alij duo- bus: alij s̄o pluribus. nōnulli antez etiā q̄draginta: ita vt horas diurnas noctur- nasq; computantes diem statuāt. **Q**ue varietas obseruantie nō nunc primum: neq; nostris temporibus cepit: sed multo ante nos ex illis (vt opinor) qui non sim- pliciter qd̄ ab initio traditum est tenētes in alium morem vel per negligentā vel vl̄ per imperitiā postmodū decidere. **E**t tamē nihilominus omnes isti etiam cuz in obseruantia variarent inter semetip̄os: z nobiscū pacifici fuerunt semper z sūt: nec dissonantia ieiunij fidelē cōsonantiam rupit. **P**ost hec inserit etiam historiā quan- dam que pro sui opportunitate nec a nob̄ debet omitti. **V**enitq; ait z illi d̄ynes añ **S**oterē p̄sbyteri: qui eccl̄ie cui in nunc p̄es sacerdotium tenuerunt. **A**nictus di- co z **P**ium. **I**ginumq; z **T**elesphorum et **F**ysium. neq; ip̄i ita tenuerunt: neq; hi q̄ cum ip̄is erant: z tamen cum ip̄i ita non obseruarent pacem semper habuerūt cuz illis ecclesijs que hunc obseruantie mo- rem tenebant. cum vtiq; z ip̄is cōtrariuz videretur qd̄ non etiam ceteri similiter ob- seruarent. **N**unq; tamen ob h̄ repulsi sūt aliqui ab ecclesie societate. aut vententes ab illis partib; non sunt suscepti. imo po- tius z omnes p̄sbyteri qui fuerūt ante te: omnibus semper qui nō ita obseruabāt p̄sbyteris ecclesiarum eucharistiā solēnt ter trāsmittebant. **B**eatus autē **P**olicar- pus cum ad vrbem romaz puenisset sub **A**ncero: cunq; de alijs nōnullis parum quid habuissent inter se: statim tamen co- lissent in pacē: de hac questione ita egerūt vt nō vnusquisq; sententiā suam obitina- ra cōtentione defenderet. **N**eq; enim aut **A**nictus **P**olicarpo suadere poterat: vt non obseruaret ea que nouerat **J**ohānez discipulū domini nostri: vel ceteros apo-

stolos cum q̄bus semp fuerat obseruasse neq; rursus **P**olicarpus **A**nictū psua- sit ea deserere: que ille dicebat a se maioz more seruari. **L**ūq; hec ita iter se habuis- sent cōmunicarunt sibi inuicē: ita vt cede- ret **A**nictus **P**olicarpo: etia; sacerdotali ministerio honorat̄ dūtaret cōtemplati- one pfungi. z ita ab inuicē plena fide pa- ce integra z firma charitate discedunt: vt omnes ecclesie sine que ita de pascha: siue que non ita obseruarent: inter se tamē cō- cordiam custodirēt. **H**ec **H**yrene agēs nominis sui op̄ pacē videlicet dei eccle- sijs cōcilians scribit. **E**t non solum **U**cto-ri: sed z diuersis ecclesiaz rectorib; si- militer p̄ epl̄as asserit: qd̄ nlla p̄ hac q̄stio- ne ī eccl̄ijs dei dissensio debeat oboziri.

Ut oib; vna snia de pascha cōplacuit.

Capitulum. XXV

Aud palestina q̄z puenientes in vñū sacerdotes dei: **M**arcissus hierosolimoz z **T**heophilus de q̄bus iam supradiximus: sed z cum ip̄is **C**assius. **L**yrus. z **C**larus de ptoloma- da: z ceteri p̄multi pariter congregati: cū de hac questione agerēt: quid etiā apud ip̄os aplica traditio cōtineret: circa finez decreti qd̄ in cōcilio eoz statutum ē: hoc modo indicāt. **E**p̄le aiunt n̄re: exempla- ria p̄ omnes ecclesias trāsmittant: vt ne rel- efficiamur animaz que diuersis errorib; imergunt. **D**esignamus igitur vobis qz z apud **A**lexandriā eadez que apud nos die pasche solennitas geritur. qz z ip̄ozū nobis littere deferūt: z ip̄i nostra scripta suscipiunt: vt pariter z p̄sonāter diem fe- stum celebremus. **H**acten̄ de supradicta q̄stione ex his q̄ in veterum scriptis ha- beri reperim̄.

Que de **H**yrene scriptis vsq; ad nos puenierint.

Capitulum. XXVI

Etat autez adhuc **H**yrene pre- ter eos quos supra enumerau- mus libellos: etiam aliud volu- mē egregium aduersum gentes: qd̄ de di- sciplina attribulauit: ad **B**arclanū quen- dam scribēs. **S**ed z dyalogi de diuersis in quibus testimonia de ep̄istola ad hec- breos post plurima: z de sapientia q̄ di-

ctur salomonis. Hec sunt que ad nostrā
noticiam: etiam de Hyreni opusculis p
uenerunt.

¶ Que etiam ceterorum qui hisce tem
poribus floruerunt.

Capitulum. XXVII

Commodus autē tredecim ānis
imperio gubernato Pertinaci
post se regnū reliquit. Duo sex
solis mensibus relicto idē Pertinax diē
vite obiit: et Severus post hunc suscepit
pncipatum. Cuius temporibus plurimi
ecclesiastici viri nobiles et stilo illustres
extiterunt: sicut ex eorum monimētis ag
noscimus.

¶ De his qui Artemonis introduxerunt
sectas: qualis moribus fuerit: Quos pa
cto sacrosactos libros temerare ausi sint

Capitulum. XXVIII

Ex quibus est Eracitus: qui in apo
stolum cōmentat^r est: et maximus
qui d̄ famosissima omnium
hereticorum disseruit questione. qua semp
inquiritur: unde sint mala: vel unde mali
cia: et q̄ materia facta sit et nō infecta. Sz
et Cādus qui in exameron id est de pncipio
Genesis scribit. Ap̄ quoq; de eis
dem similiter cōmentatur. Sextus etiam
qui de resurrectione disseruit: et de ceteris
nōnullis. Arabianus quoq; et alij innu
meri: quos lōgum est vel enumerare: vel
etiam p aliquo illustri vniūquēq; dīctor
suorum iudicio designare. Plurimi tamē
ip̄oꝝ exortas temporibus suis hereticoꝝ
rum pfidias confutantes: fidem rectas et
apostolicam monimētis suorum volumi
num mandauerunt. vt Artemonis illi^r he
refeseos auctorem quā postmodū Paulus
samosatenus nostris iam pene tēporib;
instaurare conatus est. de qua dignus est
que vl̄ qualis sit hystoria cōprehendere.
Hec heresis purum hominem. id est abs
q; deo fuisse saluatorem confirmat. Idq;
antiquitus ab ip̄is etiam apostolis tradi
tum esse mentitur. Aduersum quos vn̄
ex his quos supra memorauimus eccle
siasticus scriptor ita respōdit. Alii in
q̄t aliqui etiam ip̄os apostolos ita vel su
scipisse: vel ceteris tradidisse: sicut nunc
ip̄i asserunt: et hanc veritatem predicatio

nis esse seruata v̄sq; ad Victoris tem
pora. Et quomodo successores eorū scri
bentes aduersum gentiles: v̄ aduersum
hereticos. id est Justinus. et Melchades.
et Lactanus. et Clemēs: et alij q̄ plurimi
de deitate christi aptissime disserunt. Hy
reni p̄o et Helitonis: ceterorūq; qui p
idem tempus fuerunt volumina quis ig
norat: quibus deum et hominē simul pre
dicant christū. Sed et psalmi vel cantica
que a fratrib^r fidelibus ex initio scripta
sunt verbum dei esse christum et deum to
ta hymnoz suorum laude concelebrant.
Quomodo ergo tot seculis fidem predi
catum nunc isti asserunt: q; a Victoris tē
poribus exordiu; sup̄serit. Quomodo
autem Victori de hoc calumniā faciunt:
qui sciunt Victorem Theodotū Coria
rium. qui p̄ncipis et pater extiterat im
pietatis ip̄oꝝ: de cōmuntione ecclesie re
pulisse: qui primus rome ausus ē dicere
purum hominē fuisse christum. Si enī
Victor: vt dicitur ita credebat quomodo
en̄ciebat de ecclesia Theodotū blasphemie
ist^r inventorē: Sed de Victore hec
cōmemorasse sufficiat. cui decē ānis epl
scopatu functo Zeferinus sacerdotij suc
cessor extitit: nono pncipat^r. Severi an
no. De quo Zeferino eadē scriptura q̄ in
sup̄ioribus vsi sumus talia quedā refert.
Igitur cōmonebo vos fratres de his q̄
geita sūt apud nos: q̄ si forte in sodomis
accidissent etiā illos emēdare et corrigere
potuissent. Cōfessor q̄dam erat ap̄ nos
Natalis noie: nostra adhuc p̄fessus me
moria. Hic decept^r aliqui ab Asclepiado
to quodaz et Theodoto collectarijs: qui
ambo dīcipuli erant Theodoti coriarij:
illius qui prim^r p̄ hac stulta assertioe ab
ecclesie societate depulsi sunt. Victori tūc
v̄bis rome ep̄o acquieuit: vt accepto ab
eis salario ep̄scopus illius heresis noia
retur: certa pactione: id est centū q̄nqua
ginta denarijs mēstrue p̄statiois. Quiq;
Natalis cum se in hoc acceptus locasset:
frequēter ammonēbat in somnis a dño:
quia misericors deus et dñs noster iesus
christus molebat martyrem suum qui si
bi in multis passionibus testis extiterat
de ecclesia perdere. Sed cum negligent

Ecclesiastice hystorie

us susciperet visiones: primatus amore et turpis luxu delectatus illecebra: ad vltimum a sanctis angelis per totam noctem verberatus: et penis grauibus excruciatu: mane confurgens cilicio se induit et cinere se conspergit: ac multis lachrymis errorem suum desens: ante pedes se referit episcopi prosternit et vestigijs omnium non modo clericorum: sed etiam laicorum multa cum lamentatione puolutus in lachrymas: et miserationes omnem prouocauit ecclesiam vt indulgentias sibi a christo: continuis et iugibus pro ipso precibus implorarent: ostendens simul in respectu domini liuores corporis eius et cicatrices: quas pro nomine ipsius confessione suscepit. vix aliquando in comunione ecclesiasticam corporis reuocatus est. Sed post aliquanta idem scriptor adiungit etiam hec. **S**cripturas autem diuinas absque vlla timoris dei reuerentia corruerunt. antique vero fidei regulas pterue et imple respuunt ignorantes christum, quem idcirco non inuenerunt: quia non recte quesierunt. et in tantum stulticie impletatisque lapsi sunt: vt si quis eis sermonem de scripturis proponerit illi e contrario opponant: vtrum hic sermo de quo agitur conuictus: aut separatim genus sillogismi faciat. et derelinquentes sanctas dei scripturas geometriam tractant: tanquam qui vere de terra sint de terra loquuntur. Et ideo eum qui desurfum est et de celis venit ignorant. Denique Euclides apud eos vel maxime in geometrie discipulatus viget. Sed et Aristoteles et Theophrastus ab his in admiratione habentur. Gallienus vero a nonnullis eorum et adoratur et colitur quorum artibus et doctrinis hereseos sue impietatem nituntur inserere. et deceptionibus hominum ignorantium deum simplicitatem diuinarum scripturarum et sinceritatem fidei subtrahunt. Sed hoc faciunt: quia nec vicini effecti sunt fidei: propterea et diuinas scripturas absque vilo timore contempserunt: et corrumperentes eas emendare se dicunt. Verum ne quis me putet falsa aduersus eos proferre: palam est omnibus noscere si quis vult exemplaria eorum accipere et cum alijs nihilominus eorum exemplarijs confer-

re: inueniet etiam inter se ipsa multum dissonare. quia vnusquisque vt sibi videtur emendat. Denique asclepiodoti non conueniunt omnino cum theodoro. tum deinde etiam discipulis eorum si qui forte transcripserunt: quod eis visum est vel addere licuit vel auferre: et omnibus proferunt habere se emendata: magis autem inquinata exemplaria. Rursum hermosilli exemplaria non consonant cum apollonidis. Sed ne ipsa quidem sibi ipsis concordant: si priora cum posterioribus conferas. Semper enim emendant quibus semper displicet quod emendant. et noua queque perquirunt: cum eis que in usu sunt videbuntur aduersa. Quid autem temeritatis habeat istud admissum: neque ipsos arbitror ignorare? Aut enim non credunt diuino spiritu scripturas esse conscriptas: et sunt infideles: aut semetipsos arbitrantur sapientiores esse spiritus sancto. Et quid aliud indicant per hoc nisi quia a demone aguntur? Neque enim negare possunt factum suum: quando quidem etiam manus eorum in ipsis exemplaribus teneantur: et nouerint ipsi quod a magistris suis et doctoribus scripturarum fin illud corrupte genus: etiam explanationis susceperint intellectum. Quidam autem ex ipsis ne corrumperere iam scripturas dignati sunt: sed penitus abnegare legem scilicet et prophetas: et obtentu implebitus assertionis in vltimum perditionis gurgitem deuoluti sunt. Denique hec sufficiant hystorijis esse mandata.

Explicit liber quintus.

Incipit liber sextus ecclesiastice hystorie: cum capitulorum annotatione.

De persecutione Severi.

Capitulum I.

Ac cum **Be**nerus quoque persecutionibus agitare ecclesias per clara a militibus christi pro pietate certamina martyrij gerebantur: precipue tamen apud Alexandriam quo ex omni egypto ac Thebatide velut in quoddam stadium pietatis Athletae deducebantur. quod

pro suppliciorū mortisq; patella seque-
bantur a deo immortalitatis coronas.

De martyrio Leonidis patris Origenis
et d' ip' Origenis a puero institutioe,
Capitulum II.

In quibus et Leonides Origenis pater p martyrio christi capite plexus tenere adhuc etas supradictum puerum dereliquit. Quis qualib; animis ex eo erga diuine leg' studia vigerit: non erit importunū paucis exponere: precipue quia et apud q's plurimos opinio d' eo celeberrima diuulgata est. Et si quidem velit quis omnē vitam viri huius litterarū tradere monumentis: certum est quia tāta sunt de eo ac talia: q' propriū de eo et opus requirant: et ocū. Nos tamē in p'senti quāta possum' breuitate inseremus huic operi: etas que ad ipm spectant pauca de multis: que v' ex ipsius epistolis ad nos vsq; seruat: vel ex aliorū hystorijis indicata cognouim'. Cuius gesta si res pateretur etiā ex ip's cunabulis digna mihi videntur posteritatis memoria. Decimum nanq; imperij agebat Severus annus. Alexandriae pro per idem tempus: omniq; egypto p'sidebat letus. Episcopatu in ea post Iulianum Demetrius suscepit. Cui sup' modum accenso p'secutiois incendio: et multis ea tempestate martyrio coronatis: in tantū ardore capescendi martyrij puerulus tūc adhuc Origenes exarsit: vt spōte se periculis ingereret: et alijs ī certamine positus p'ceps in medios rueret: ita vt insectari ipam mortē et rapere velle videretur. quā et adipisci omnimodis potuisset: nisi q' dispensatioe domini ad vtilitatem putatur p' totius ecclesie edificatione seruatus per sollicitudinez matris q' gloriose mortis ei' desideria impediuit. Que cum primo maternis et obsecrationibus supplicaret: vt sibi consuleret: vt parceret matri: et ille ex his p'cib' inflamator ad amorem martyrij redderetur: maxime ex eo q' patrē iam teneri cognouisset in vinculis: et ip'e p'pere socius effici vinculoz eius ac martyrij festinaret arte q'dam materni affectus inhibetur. Etenim cum ma-

turare eum velle et ante Lucanū p'ripere ad agorum certamia p'sensisset: nocte cubiculum filij dormientis ingressa: oīa ei' indumēta in quibus p'cedi ad publicum poterat furata subtraxit: vt per hoc domi residere necessitate cogeretur. Ille maternis impeditus dolis: cui nihil aliud agere posset: nec tamen mens quiescere pate retur: audeat aliquid sup'ra etatez. Epistolam scribit ad patrem: se quidē maternis artibus detineri: sed illum tenere debere qd cepit. Et addit etiā hec. Vide p' ne p'pter nos aliud aliquid velis. Hec sunt p'ima puerilla Origenis rudimēta. Hic ludus eius infantie. Hec a tenero religiois et pietatis iudicia. Talis in eo erga deum coaluit affectus. Hinc tam lectios se cepit diuinorū voluminū mācipare: et ī eruditioib; fidei diuine semetipm haur segnit' exercere. qm quidez iā et a parente in his imbui cepat. q' ei sensum inter seculares libros quib; in p'ima etate erudiebatur etiā nostraz scripturaz nōnnulla interim legenda subijciebat. Tū deinde paulatim etiā p'ferre hec scholarib; studijs cōmonebat. iā inde etiāz lectiones exigere p' dies singulos et memorie cōmendare puerū non inuituz: imo pot' erga hec discēda p'mptiozem cogebat. quippe qui legens hec nō solo simplici intellectu videret esse contentus: sed negocia patri de scripture sensib' ac questioib; cōmoueret. inquirēs ab eo qd sibi videret q' per sp'ritū sanctū scriptura dicit' inspirata: v' qd diuini s'ilij regat simplicitas ista verborū: At ille simulabat qdē increpare se eū et vetare vltra etatē aliqd q'rere: apud semetipm tū incredibiliter exultabat: omnipotētī gratias deo referēs q' ei talis solis esse donauerit patrem. Deniq; frequenter dicitur dormienti puero religiosus ac sollicitus supueniens pater operimentū pectoris detraxisse: et velut dei sp'ritu intus incluso: pect' eius tanq; tēpluz quoddā veneratus et demulcens osculis abcessisse: beatū semetipm a deo effectū p' tante plis felicitate gratulatus. Hec et multa his similia in puerili etate Origenis extitisse memorantur. Ut vero pater eius martyrio cōsumatus est: puer ip'e cū

Ecclesiastice hystorie

matre vltima et sex alijs parulis fratribus septimūdecimū agens etatis annum. in sūma facultatum penuria derelictus est. quoniam quidē census paternus qui vel maximus fuerat filio p̄scriptioem sociatus ē. Nec tamen ei defuit omnipotentis dei p̄uidencia. Ob insigne namq; vel litterarū vel religionis studiū a quadam nobili et locupletissima femina pfamiliariter foueri cepit. Que tamē Paulū quēdā Antiochie ortum antique heresis famosissimū sectatores adoptiuū domui sue illo in tempore habebat. In quo adolescētulus Origenes cum necessitate haberet apud p̄dictam feminā vna degere: documentū iam inde a puero fidelissime et catholicē sue mentis ostendit. Nam cū ad supradictū virum velut ad magistrum et sūmi nominis doctores p̄ dies singulos in mense multitudines cōuenirent: nō solum hereticorū: verū et ex nostris multorum p̄ eo qd̄ eruditiois et sūma ab omnibus crederetur: nullo tamen pacto vel p̄ honoris gratia: vel etiam p̄ necessitate cōiunctionis flecti potuit. Origenes cuz eo saltim in oratione cōsistere: ita et a prima etate ecclesiastice regule obseruantia honorabilis fuit: et hereticorū societas execrabilis. sicut ipse in quodam loco op̄is sui ait. quia hereticorū execranda doctrina est. Nec tamē deerat ei erga cōmunes lras studium in quibus pater eum erudendum tradiderat. sed exercitabatur et in his multo attentius etiā post cōsumationē patris. In arte nāq; grāmatica ita fuerat instructus: vt et ad docendū plene sufficeret: et ex hoc ei que ad necessitatē transigēde domus videbantur necessaria pararentur.

De eo q̄ a puero verbū dñi p̄dicabat.
Caplin. III.

Uerum cum p̄sset auditorio et grāmaticā doceret: sicut ipse in quibusdam scriptis suis refert: et cum ecclie apud Alexandriā magistrū decesset officium: cunq; omnes deturbati p̄secutorū minis et ferocitatibus aufugissent: aliquāti gentiliū cōueniebāt ad Origenem tunc adhuc grāmaticā docentem: audire ab eo verbū de nostra fide ac reli-

gione cupientes. Quos ille non soluz ad fidem de perfidia cōuertebat: verū etiam perfecte vite institutionibus informabat. Quorū primus extitit Plutarchus: qui p̄ ipm̄ conuersus ad fidem nostram: non solum p̄fecte vite instituta seruauit: verū etiam que est sūma beatitudinis martyrii consecutus est palmā. Secundus cū hoc fuit heraclas: et natura plutarchi frater et meritis. Qui cuz ab eo in fide nostra atq; scientia: sed et vite purioris institutionibus ad p̄fectū fuisset instructus: Alexandrine ecclie p̄esse post demetriū subrogatus est. Sed ea tēpestate qua Aq̄la Alexandrie increſcebat: p̄sidente p̄secutorū rabies increſcebat: octauūdecimū Origenes agebat etatis annus. Quo in tēpore p̄ famosissimū apud oēs vel incredulos: vel fideles domi forisq; nomen eius effectum est: p̄cipue p̄ id qd̄ sanctos omnes in cōfessionis vinculis positos non solum sermone et cohortatiōe p̄fecte et spiritalis doctrine ad martyriū roborabat: verum etiā multos suis officijs ac ministerijs et vinculozū penis et squalore carceris subleuabat. Sepe deniq; etiā ante tribunalia iudicium et in ip̄is eorum cruciatibus aderat: aduersum p̄phanas interrogationes iudicū: affectu eis ac mēte cōpartēs: vultusq; et nutibus si dici potest velut firmiores eis responsiones subiicere gestiens. Et cum sententiā suscepissent eadē fiducia vtebatur: omnibus se periculis inferens: nec trepidās corā p̄secutoribus intuentibus extremis quoq; osculis martyres salutare: ita vt nōnūq; p̄ his etiam impetus in eum gētū fieret. Et diuina dextera cū administratiōe oim̄ p̄fectus euaderet. Verum nec enumerari facile: nec requiri potest: quoties et q̄s crebro imo et p̄ singulos pene dies de quantis eum et qualibus periculis dū erga p̄dicationem verbi dei impiger et p̄mptus esset: eadē illa diuina dextera cōseruauit: quoties in insidijs positus q̄ eū clam interimerēt effugit. Et intātum aduersus se dum in opus dei p̄mptus est infidelium concitauit insantia: vt turme militūz disposite domū ei in qua cōmanere videbat obſiderent. nec tamen eum capere: aut tenere potuerint diuina.

ptectione fuatū. Tanta rabies strā eum
 mentes hoīm inceserat: p hoc solo q plu
 rimos p eum videbant ad fidem nostram
 ab incredulitate puerit. Et intantū quoti
 die aduersus eum psecutio cumulabatur
 vt tota vrbs maxima Alexandria eū tege
 re nō posset: sed de domo ad domū tran
 sferit: et tamen vndiq; fugaret: cum postea
 viderent p loca singula multitudines plū
 mas p eū ad fidez dei sociari. **O**brinebat
 autē hec: quia nō solū in verbo erat ei pfe
 cta doctrina: verū etiam in ope cōsumate
 discipline pbebat exempla: et dicebat (vt
 aiūt) de eo q hīc est: qui quale habet ver
 bū: talem habet vitam: et quale habet vi
 tā: tale habet et verbū: qm̄ que docet agit
 et que agit hec docet. **M**anifeste autem et
 euidenter aderat ei diuina gratia: p quas
 innumeros ad imitationē suā in fide dei p
 uocabat. **U**nde et vidēs **P**emetrius eps
 q ad ipsū precipue doctrine gratia et
 pdicationis verbi dei: multitudines plu
 rime puolarent: cathēzandū ei: id est do
 cendū magistrū in ecclia tribuit. **A**pri
 mus post aplos apud alexandriā p̄the
 nus: scōs p ordinē **C**lemens: tertius ad
 ministravit **O**rigenes ipsius discipulus
Clementis. **Q**ui **C**lemens in ope stro
 maeo vbi etiam tpa quib; libros describe
 bat in p̄hemis designauit: et ad finem im
 perij **C**omodū ptendit. **U**nde certum est
 q seueri tpa hec ipa que nunc habemus
 in manib; ptinebat. **Q**ua tempestate etiā
 iudas quidam scriptor aliū de septima
 nis que in **D**aniele referunt differuit: qui
 et ipse decimū seueri imperatoris annū re
 gni cōmemorat. **I**s etiam diuulgatā an
 tichristi p̄sentiam iam tāq; estimans imi
 nere ex persecutionū nimietate: mltoꝝ ex
 nostris fidelium animos pturbauit. **I**git
Origenes iniūcto sibi a demetrio episcō
 po magisterij officio grāmaticam scholā
 negligere cepit: magis se verbo dei confe
 rens. **U**ntur sane etiam consilio nō puer
 rilī. **S**ibliothecam gentiliū libror; tradidit
 cuidā fideli amico: pactus cum eo q
 tuor sibi obolos ex eiꝝ p̄cio p dies singu
 los inferri: quo scz ne grauis esse cuiq; in
 sustentanda victus necessitate: nec cōgre
 gatam pecuniā domū referuare videret.

Igitur in talibus institutis plurimū tes
 poris exigens: vita: moribus: exercitijs:
 p omnia christianus phus habebat. cum
 et p iuuenilib; cupiditatib; rep̄mendis:
 et p sapientie p̄fectibus capessendis die
 noctuq; artioribus se abstinentie p̄strin
 geret frenis: et indefinenter diuinoꝝ libro
 rū meditationibus inhereret. **I**n abstine
 tia plurima: in ieiunijs indefinentibus:
 in vigilijs pene iugibus: ita vt si quando
 parum aliquid somni necessitas natura
 lis exigeret: hanc ipse nō supra stratum q
 om̄ino nullo vtebatur: sed supra nudi so
 li dependeret suspicem. **A**nte omnia vero
 p̄cepta euangelica et voces saluatoris sū
 mo amore et studio implendas esse cense
 bat: quibus p̄cipit duas tunicas nō ha
 bendum: neq; calciamentis vtendum: ne
 q; de crastino cogitandum que ille singu
 la sūma cum diligentia et fide ptendebat
 expleri: et supra vires atq; eratem suā fm̄
 apostoli monita ī frigore et nuditate ago
 nes patientie desudabat. **I**ta cunctis au
 ditōribus suis renūciandū omnibus que
 possidebant: et beate paupertatis p̄bebat
 exempla. **E**rat igitur p hec carus om̄is
 bus et acceptus. **I**n hoc vno tristes q̄plū
 mos reddens: nonnullos offendens: q
 cupientes de facultatibus p̄p̄ijs aliquid
 sibi saltim victus gratia ministrare p di
 stricta ptinente disciplina refutabat. **C**ū
 vtiq; p labore quo in verbo dei desudas
 bat: nō solum duplici fm̄ aplm̄: s; et mul
 tipli honore dignus ab om̄ib; ducere
 tur. **S**ed ille honore sibi summū in con
 tinentia deputabat. **D**eniq; et per multos
 annos tradit absq; om̄i calciamento nu
 dis incessisse vestigijs: vsm̄ quoq; vsum:
 ceteroꝝq; similiū: nisi ex ea sola que vite
 necessitas deposcebat nulluz penitus ha
 buisse: vsq; quo incōmodo stomachi imo
 iam pene periculo cogeret. **T**alib; igitur
 vite atq; instituti sui exemplis informās
 eos quos a gentili vita et stulta phia: ad
 veram christi phiam sapentiāq; p̄uerter
 rat: nō solum in intimis anime archanis
 fidem habere docuit p hoc qd̄ gerit ab eo
 videbant que docebant: verū etiam ad
 martyrij eos amore p ea quib; quotidias
 no roborabant exercitio puocabat. **E**x
 b

Ecclesiastice historie

quibus et multi comprehensi in persecutione palmam martyrii persecuti sunt,

¶ Quanti per ipsum octo martyres facti sunt. **¶** Caplin. III.

In his primus erat Plutarchus de quo paulo supra memorauimus. Quem cum vidisset plus ad mortem duci: et assistere ei Origenem qui hortatu suo ad magnanimitatem animos eius erigeret: velut mortis eius auctorem discerpere eum pene et interficere vulgus irruerat: nisi et tunc ope diuine prudentie et furentium manibus fuisset ereptus. Post Plutarchi martyrium secundus ex Origenis discipulis martyr efficit Serenus. Tertius ex eius nihilominus discipulis auditoribus Eraclides martyrio coronatus. Quartus Heros neophytus. Nam supra Origenis Serenus adhuc cathecuminus consummatus est. Quintus eiusdem schole martyr efficit alius nomine Serenus: qui post multa supplicia pro christo etiam capite plexus traditur. Sed et mulieres plurime in quibus Eracla quedam cathecumina de qua ipse in quodam loco ait: quod ignis baptismum persecuta sit.

¶ De Potamiana. **¶** Caplin. V.

Sed et potamiana famosissima feminarum et martyrum et ipse eius carniser basillides. etiam in nostram usque memoriam ab incolis loci perennis virtutum potamiane fama celebratur: quod in membris et innumeris agones primo pro virginitate et pudicitia desudauerit. deinde etiam pro martyrio exquisita atque inaudita tormenta pertulerit: atque ad ultimum vna cum venerabili matre Marcella ignis supplicii consummata sit. Tradunt igitur Aquila (hanc erat tyranni iudicis nomen) posteaque crudelibus eam supplicii lacerauerit: ad ultimum ob iniuriam et nobilitatis eius et castitatis comminatum esse potamiane quod eam vel crudelissimis gladiatoribus: vel impudicissimis lenonibus traderet. At illa cum ab ea quod mallet: vel quid eligeret quereretur: pertulisse aduersum tyrannum vocem liberam: que ob substitutionem romanorum ritus sacrilega videretur: et ideo sine mora in eam latam esse sententiam. Cumque Basillides vnus ex his quibus

implere spiculatoris officium mos est: susceptam eam duceret ad supplicium: ac multitudo impudicorum pariter et improborum Potamiane verbis et iniuriis conaret illudere: Basillides abigere impudentius irruentes ac deturbare cepit humanitatis et misericordie rationis obtentu. At illa religiosum viri votum erga se et propositum humanitatis amplectens: certus esto inquit quod cum abiero ad dominum meum sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Post hec autem verba constanter suscepit statuta supplicia pice calide: paulatim per artus ac membra diffuse. et hinc modo beata virgo et terris migravit ad celum. Non multis autem post diebus Basillides cum inter collegas suos ob causas quadam iuramentum posceret: ait sibi non licere omnino iurare pro eo quod esset christianus: et hoc publice fatebatur. Joco estimatus est primo dicere. tum deinde cum instantibus affirmaret: pertrahit ad tribunal. ubi cum perseverasset in professione vinculis traditur. Tum vero visitantibus eum nostris et causam subite ac laudabilis huius permutationis inquiringibus dixisse traditur quod potamiana post diem tertium martyrii sui nocte assistens coronam capiti suo imposuerit: dicens deprecata me pro ipso domino et impetrasse ut finem quod scriptum est qui recipit martyrem: mercedem martyrii consequeretur. Quibus auditis: confestim fratres signum eius dominicum tradunt: et die postera ob domini martyrium capite puniunt. Et et alijs pluribus per illud tempus apud Alexandriam cum discipulis suis cum quibus verbo dei in Origenis schola operam dederat potamiana: simile munus tradidit prestasse: assistens eis pro visum et coronam martyrii impetratas a domino deferens. Et de his ista sufficiant.

¶ De eo quod Origenes se castravit.

¶ Caplin. VI.

Sicut pro idem tempus cum docendi officio apud Alexandriam pesseret Origenes: gestum quod ab eo traditur quod iuuenilis fortasse et minus perfecti sensus videatur: sed perfecte fidei ac nimie castitatis indicium continens. Illud namque quod scriptum est in euangelio. quia sunt eunuchi qui seipsum castraverunt

uerūt ppter regnum dei: etiaꝫ fm hystoꝝ: sã
 implendū credidit: nō solū castitatis ob-
 tentu: verū qm̄ persecutionis tēpore tam
 in publico q̄ in occulto ac secreto: et tam
 viris q̄ feminis verbū dei p̄dicabat: vide
 licet quo omnē occasionē turpis maledi-
 cti gratia infidelibus videreꝫ excludere:
 diuicam vocem re atq; opere in semetipso
 aggressus est adimplere. Cūq; id p̄ eo ne
 ab hominib; laudem quereret: sed a deo
 mercedem speraret in occulto esse voluis-
 set: tamen latere nō potuit: sed rei geste in
 dicium ad Demetriū episcopū peruenit.
 Isq; ingenti p̄mo stupore admiratus est
 audacis animi virtutem: tum deinde col-
 laudans fidei eius magnitudinem vel ca-
 lorem: et tam grande in opere dei p̄positū
 nunc maxime ait cepto operi doctrine et
 p̄dicationis insisteret quādo aduersarijs
 nulla obrectandi suspitio derelicta est.
 Et tunc quidem talis erat Demetrii sen-
 tentia cum nihil animos incenserat: q̄ re-
 cti iudiciū regulam in prem alteram decli-
 naret. Postea vero cum vidisset adolescē-
 tis famā satis steri claram: et magno eum
 domi forisq; p̄conio extolli: humane in-
 firmitatis aliquid passus: opus qd̄ ip̄e p̄
 us cum ingenti admiratione laudauerat
 infamare postmodū cepit. Nam cū apud
 palestina p̄cipui et eminentes inter epos
 viri. id ē h̄ierosolymoz Alexander et The-
 oclitus cesaree videntes diuini opus eiꝫ
 in verbo dei: ordinassent eū p̄sbyterum ac
 summo eum sacerdotio iam tamq; dignū
 pbarent: idq; dignissime factum ab om̄i-
 bus laudaret: et ne sic quidem dignus ho-
 nore sapientie eius ac virtutib; in eū col-
 latus diceret: vehementissime momordit
 hic sermo Demetriū: et nō inueniēs in eū
 causam alterius criminis: hoc qd̄ aliquā-
 do puer adhuc ille egerat: et ep̄us iam iste
 laudauerat: postmodū criminis loco p̄-
 tulit. etiam in illos culpam qui eum ordi-
 nauerant conatus insectere. sed hec post-
 modū gesta sunt. Tunc porro Origenes
 apud Alexandriaꝫ doctor ecclesie valde
 clarus habebat: omnibus q̄s fama eius
 ad audiendū eum uenire puocabat: ver-
 bū dei p̄dicans sicut ap̄ls dicit. opportu-
 ne: importune. per diem. per noctem. pu-

blice. et puatim: velut abscessis omnibus
 impedimentis: liber p̄sus et cum omni fi-
 ducta rem gerebat. Cum vero decem et
 octo annis Severus tenuisset imperiū:
 Antoninus ei filius succedit. Quo in tē-
 pore q̄s plurimi erant qui in cōfessionib;
 gl̄iam quesierant: dei tamē puidentia sue-
 rant reseruatū.

De Alexandro et Marcisso.

Capitulum VII.

In quibus Alexander de quo
 paulo ante memorauimus cō-
 fessionis titulo satis clarus: hie
 rosolymoz ecclesie subrogat ep̄us: cum
 sup̄esset adhuc Marcissus: qui p̄us inibi
 functus est pontificatus officio. Verum
 qm̄ Marcissi memoriā sermo p̄grediens
 attulit: congruū mihi videtur aliquid de
 eius gestis insignibus memorare. d̄ quo
 ab incolis quidem loci p̄ plurima memo-
 rie tradunt. Hos vero vnum opus eius
 memorabimus: ex quo ceteris que de eo
 narrant: merito fides posset adhiberi. Ac-
 cidit aliquādo in die solēni vigiliariū pas-
 sche: oleum deesse luminariū. Cūq; id p̄
 ministros innotuisset: meror plebi mar-
 mus fuit. Sed Marcissus fide fidens mi-
 nistris imperat haurire aquā: sibiq; defer-
 ri. Cūq; detulissent: orauit: et benedixit a-
 quā: et infundit luminariū precepit. Tū
 repente miro et seculis inaudito genere
 tutis natura aque in olei pinguedinē ver-
 sa: splendorē luminis etiam solito red-
 didit clariorē. Ad fidem autē rei a plu-
 rimis religiosoz fratrum ex eodem oleo
 quod versum de aqua fuerat reseruatū
 est: ita vt ad nos vsq; miraculi huius in-
 diciū perueniret. Et in hoc quidem fidei
 eius ac meritū habebat exemplū. An-
 imi vero virtus quāta in eo fuerit: alio ni-
 hilominus vno ex eius gestis ope decla-
 rabitur. Is nāq; cum inter cetera virtutū
 suarum bona esset valde constantis an-
 imi: et iusti rectiq; in declinabiliter tenax: q̄-
 dam homūculi nequam male sibi conscy-
 metuentes ne criminū suorū si arguerētur
 nō possent effugere v̄ndictam: pueniūt
 factionibus: et circumuenire parāt eum cui-
 us iudiciū verebant. Concinnant igit̄
 aduersum eum infame satis et noxiū cri-

Anto in m̄s. Auſo viuos. Basſa
 nis Caracalla

Ecclesiastice historie

men. **C**onensit auditores: testes ex semet ipsis pducunt: qui sub sacramento iuramenti que obijcebant confirmarent, quorum unus testis ita: vt non igni consumeret verra se dicere testabatur, alius ita: ne regio morbo corrumpere, tertius ita: ne luminibus orbaretur. Et quibus ne iuramentis quod dem istis quisque fidelium et deum timendum crederet: eo quod vita Marcissi et institutio ac pudicitia ab omnibus nosceret: ipse tamen eorum que mota sunt indignitate ac molestiam non ferens: simul et secretam ac philosophicam vitam semper habere desiderans: subterfugit ecclesie multitudinem: et in desertis locis atque agellis secretioribus delitescit annis quibus plurimis. At non ille magnus diuine prudentie oculus quod elicit in longum: sed in impios ultionem per ea ipsa que sibi in priujs statuerat maledicta molitur. Primus namque ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo sua succensa: cum omni genere: omni que familia: flammis vlticibus conflagrauit. Alius repente ab insis pedibus usque ad summum capitis verticem morbo regio quo fuerat imprecatus repletur atque consumit. Tertius autem priorum exitum videns: et oculum diuinum non se latuisse perspicies prumpit in medium: et audientibus cunctis sera penitentia vniuersum concinnati sceleris ordinem pandit. Tantis autem lachrymis imantis commissi facinus deflet et intantum die noctumque perdurat in fletibus: usquequo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti sui huiusmodi penas dederunt

De episcopis hierosolymorum.

Capitulum VIII.

Narcissus vero cum ita desertum perisset: ac locis semet secretioribus abdidiisset vt vbi nam degeret nullus agnosceret: necessarium visum est episcopis ecclesiarum vicinarum vt alium pro ipso ordinarent cui nomen erat Dinius. Cuius cum paruo tempore presulisset ecclesie: succedit Germanio: et Germanioni Gordius. Cum ecce subito velut rediuiuus: celoque redditus ex iprouiso apparuit Narcissus: et rursus a fratribus ad presidendum rogaretur ecclesie. Multo enim

vehementius erga cum amor omnium fuerat incitatus: vel pro eo quod criminosis innocens cessit: vel quod secretam et philosophicam vitam dilexit: et quod in eo compleuit dominus dicens. **H**ibi vindictam: ego retribuam dicit dominus.

De Alexandro. Capitulum IX.

Utrum cum ipse iam senio fessus pontificatus ministerio sufficere non posset: Alexandrum de quo superius memorauimus qui iam esset episcopus alterius loci: diuina dispensatio in adiutorium Marcissi sentis euidentissimis reuelationibus euocauit. Is namque Alexander ex gente capadocum vbi erat preclare vrbis episcopus: hierosolymam adorandi et sanctorum locorum videndi gratia perauerat. Quem loci incolae mentes eorum instigante deo: cum omni amore et officiositate suscipiunt: ac vt charitatis et dilectionis nexibus vinculum redire non sinunt domum. Ostendebat enim euidenter a domino: non solum ipsi beato viro Narcisso: sed et alijs plurimis per reuelationes in plebe: vt ipsum in loco sancto episcopo detinerent. Preterea quod supra cetera omnia magis terrificum fuit. Eodiem quo ingressurus urbem Alexander nunciatus est: et multitudo fratrum plurima extra portas in occursum eius egressa est: voce celum manifestissime omnibus audientibus facta edicens. **S**uscipite episcopum qui vobis a deo destinatus est. Cuius ex his omnibus euidenter apud cunctos fuisse dei dispensatio declarata: episcopi vrbium vicinarum cooperitis omnibus quibus de eo res gerit dei iudicio docebatur: residere inibi eum necessario compulerunt. Ipse ergo Alexander in epistolis suis ad Anthoninum ita scriptis que usque ad presens seruatur apud nos: meminuit Narcissi tanquam socii et consortis in episcopatu. his ipsis verbis de eo scribens. **S**alutat vos Narcissus qui ante me episcopatum huius ecclesie regere cepit: qui mecum positus orationibus vestris centum iam et sedecim annos vite sue gerit: qui et ipse vos mecum pariter deprecatur esse concordem. **D**e his quidem talia. **A**pod Antiochia vero defuncto Selepiade episcopo: Asclepiades loci illius suscepit sedem: qui et ipse vnus ex preclaris

ro confessorum numero fuit. **V**enit etiam huius ordinationis supradictus **A**lexander antiochenus scribens hoc modo. **A**lexander servus et vinculus iesu christi beate ecclesie que est apud Antiochia in domino salutem. **R**evelavit dominus vincula mea: et carceris huius mei dilatauit angustias: et eo quod comperi sancte ecclesie vestre **A**sclepiadem virum dignissimum sacerdotium suscepisse. **H**anc autem epistolam indicat se per **C**lementem antiochene ecclesie presbyterum transmississe. scribens in fine epistole hoc modo. **H**ec autem vobis domini fratres scripta transmissi per **C**lementem beatum presbyterum: virum in omnibus virtutibus prebaticissimum quem noveritis etiam vos: et eo amplius cognoscetis. **C**uius presentia apud nos per dei prudentiam procurata: et confirmata: et aucta ecclesiam dei.

De Serapione et libris eius.

Capitulum. X.

Sicut **S**erapionis episcopi eruditissimi viri puto quidem etiam alia opuscula apud alios haberi. **A**d nos autem illa tantummodo venerunt que ad dominum quendam scribit: qui in tempore persecutionis a fide christi recedens ad superstitionem iudaicam declinavit. **E**t ea que ad **P**ontium et **C**arecum ecclesiasticos viros scribit: et alie nihilominus eius sunt ad alios epistole. **S**ed et ille liber venit ad nos que scribit de evangelio petri ubi arguit quedam falsa in eo conscripta emendare cupiens fratres qui erant apud **R**ossium qui per occasionem scripture ipsius in heresim declinabant. **D**ignum tamen mihi videtur pauca quedam de eius libello inserere: et quibus innotescat que fuerit eius de ipsa scriptura sententia. **S**cribit ergo in quodam loco ita. **A**d vos enim fratres et **P**etrum et alios apostolos rectissime sicut christum. **Q**ue autem sub eorum nomine falsa ab alijs conscripta sunt velut gnari eorum sensus ac scientie declinamus: scientes quod talia nobis non sunt tradita. **E**go enim cum essem apud vos putabam omnes recte fidei esse inter vos et non decurso libello qui mihi offerebatur in qua

noie **P**etri conscriptum evangelium ferebatur dici. **S**i hoc est solum quod inter vos similitatem videtur inferre: legatur codex. **N**unc autem comperto quod hi qui codicem illum legi debere asserunt presertim cuiusdam occulte heresis hoc fieri proposuerunt: sicut mihi dictum est. **F**estinus vero iterum venire ad vos. **F**los enim novimus fratres cuius heresis fuerit **M**arcianus: qui etiam sibi ipsi contrarius extitit: non intelligens que loqueretur: que etiam vos disceretis et his que scripta sunt vobis: inuestigata per nos ab illis qui hoc ipsum evangelium secundum illius traditionem didicerant: et successores extiterant scientie eius quos nos vocamus: quia in hac ipsa doctrina illorum sunt que plurimi sensus ab ipsis mutuati. **N**am certum est quod plurima secundum rectam rationem sentiunt de salvatore: alia vero aliter: que et subieciimus. **H**ec **S**erapion scribit.

De libris Clementis.

Capitulum. XI.

Clementis vero libri habentur plurimi: apud nos tamen hi sunt qui inveniri poterunt stromatum libri octo: quos hoc modo pretulimus. **T**iti **F**lavii **C**lementis de vera philosophia commentarii scientie stromatis. **S**tromatea autem nos possumus intelligere tanquam opus varie preteritum. **S**unt et alij eiusdem libri octo: quos nos possumus informationum vel disputationum nomine. **I**n quibus nomine **P**antheni meminit: tanquam proprii magistris: et expositiones ipsius plurimas scribit: et traditiones eius operi suo inserit. **E**st etiam liber eius ad gentiles exhortatorius: et alius liber qui dicitur pedagogus et alius qui superscribit quis est qui possit salvus fieri: divines est. **E**st et alius libellus de pascha: et disputatio de ieiunio: et de obtreptione. **E**t alius exhortatorius ad patientiam. **E**t alius ad neophytos. **S**ed et ille qui superscribitur canon ecclesiasticus. **I**tem alius de his qui iudaicum sensum in scripturis sequuntur: que ad **A**lexandrum supradictum episcopum scribit.

Ecclesiastice historie

In stromatibus autem non solum ea que ex diuinis scripturis sumpserat sternit: sed et ea que apud grecos auctores habentur. Utile namque ei visum est in illo opere pro parte ac proferre sibi inuicem dogmata: vel ea que diuinitus sancita sunt: vel que a sapientibus grecorum inuenta: vel etiam que ceteris barbaris visa sunt. Arguit etiam hereticorum errores: historiam quoque inibi plurimam texit: et ex omnibus materiam nobis eruditionis profecte composuit. Unde merito libros suos stromateas appellauit. id est laciniosa quadam et varia diuersitate contextos. Utitur sane exemplis etiam ex his libris. quia nonnullis minime recipiendi videntur. id est ex sapientia que dicitur Salomonis et ex sapientia Strac. que appellatur ecclesiasticus apud Latinos. Sed et de Barnabe et Clementis epistola ponit romani exemplum. Utitur etiam de epistola iude. Deminuit preterea et scriptorum antiquorum Tacianum cuiusdam et Cassiani velut que cronica scripta perierint. Philonis quoque et Aristoboli et Iosephi ac Demetrii et Eupolemi iudeorum scriptorum. Conferens etiam antiquissimis grecorum: moysatacum et iudeorum genus antiquius esse comprobatur. Multaque alia instrumenta optimarum institutionum in illo opere conuertit. Et inter cetera hoc in primo libello indicat: quod ipse non longe post apostolos fuerit. permittitque commentarios se in genesim scripturum. In libello autem quem scripsit de pascha confitetur extorqueri sibi ex fratribus: ut ea que a presbyteris. id est a successoribus apostolorum voce sibi sola tradita sunt describeret in libris ac posteris traderet. Deminuit inibi Helionis et Hyreni: ceterorumque quorum etiam quasdam narrationes inseruit. In libris vero id est in formationum ut breuiter dicam vniuersas pariter scripturam diuinam compendiosis dissertationibus explanauit. In quibus ne ea quidem que apocrypha a quibusdam habentur preterit: ut est petri reuelatio. De epistola vero ad hebreos ita disserit: quod manifeste Pauli sit apostoli. scripta sit autem hebreo sermone tanquam hebreis. Luca vero qui erat Pauli discipulus in

terpretata in grecum. vnde et stilus eius magis similis videatur libello illi quem Lucas de apostolorum actibus scribit. Quod autem superscriptionem solitas inibi non habet: idem Paulus apostolus hoc esse rationis ostendit. quia preiudicatum hebreis erat de Pauli nomine: ne eius dicta susciperent. et idcirco prudenter declinasse: ne statim in principio Pauli nomine inspecto lectio eius repudiaret. Post pauca vero addit etiam hec. Sicut inquit beatus presbyter dicebat: quia dominus apostolus omnipotentis dicitur missus ad hebreos. Pro humilitate ergo Paulus qui ad gentes fuerat destinatus non scripsit semetipsum hebreorum apostolum: vel propter honorem domini: qui se missum dixerat ad omnes israel: vel quia gentium videbatur apostolus. Exponit preterea ea idem Clemens in ipsis libellis de ordine euangeliorum traditionem sibi a senioribus presbyteris traditam. et dicit priora esse posita illa euangelia que de generationibus continent. id est Dani hebrei et Marci. Causas vero fuisse euangelii secundum Marcum huiusmodi. Cum Petrus Rome publice predicasset verbum dei: et in spiritu exposuisset euangelium: auditores rogasse Marcum: qui olim iam sectator ipsius fuisset conscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cum id factum Petrus postmodum cognouisset: licet fieri ipse non iusserit: tamen factum non prohibuit. Iohannem vero postmodum dicit cum vidisset quod ea magis que secundum carnem sunt in euangelis haberentur: deprecatum a discipulis scripsisse etiam que ad spiritum pertinent. Unde et repletus spiritu euangelium spiritale conscripsit. Hec Clemens. Alexander vero de quo superius memorauimus: Clementis simul et Pantheni ad Origenem scribens meminit: velut qui sibi etiam in corpore noti fuerint: scribit autem hoc modo. Hoc enim et voluntatis dei fuit sicut ipse nosti ut amicitie que mihi a patribus fuerunt inuiolate durarent: immo vero et ardentius ac robustius auerentur. Patres autem nouimus beatos illos qui nos precesserunt

ad quos paulo post etiam nos abibimus. Panthenum dico dominum meum: vere beatum: et sanctum dominum meum Clementem: qui me in multis instruxit. Sed et si qui alij tales sunt: per quos etiam te cognoui virum per cuncta egregium: et dominum mihi et fratrem. Hec quidem ita se habent. Adamantius autem: erat et hoc nomen Origenis: cum per idem tempus Zepherinus romane ecclesie presideret. romam venit: sicut ipse in quodam loco scripsit: dicens: Uoti sibi fuisse ut antiquissimam romanorum videret ecclesiam. Ubi non multo tempore peracto: ad insuetum docendi officium Alexandriam redire festinat: ibique cum omni sollicitudine et studio religioso susceptum opus explebat. Demetrius tunc episcopo non solum cohortante se et confortante: verum etiam se preterente quatenus fratribus diuine eruditionis non deesset instructio.

De Eracla. Caplm. XII.

Iterea cum videret Origenes non sufficere ad omnia, id est vel in profundioribus et diuiniorebus pertractandis: vel in sancte scripture explanationibus differendis: vel etiam in eorum qui quotidie fidei addebantur instructionibus: vel institutionibus adimplendis, ex quibus omnibus ne respirare quidem et vnius saltem horae liberum tempus dabatur: dum semper ex alijs in alios vocaretur: ita ut a prima luce usque ad profundam vesperam nunquam cessaret auditorium suum alijs accedentibus: alijs vero non discedentibus. Dum verbi dei dulcedine conligati sunt: vtilius esse ratus est segregare incipientium turbas: et vni ex discipulis suis plene iam et optime instructo viro: atque in omnibus virtutibus sibi probato Eracla tradere: partemque cum officij sui ac laboris assumere. Erat enim et in sermone disertissimus et in omnibus philosophicis eruditionibus apprime institutus. Hinc ergo tradendi prima elementa incipientibus delegat officium. Sibi vero perfectorum instructiones reseruat.

Quantum studij fuerit Origenis erga scripturas diuinas. Caplm. XIII.

Iter cetera quoque eruditionum suarum studia ne illud quod dem omisit Origenes perferuntur: et addiscere etiam hebrece lingue virtute: ut agnosceret vel ea que a iudeis hebraicis litteris leguntur qualia sint: vel eorum interpretum qui preter septuaginta interpretati fuerant: quanta esset editionum diuersitas: ita ut preter istas que in vsu sunt Aquile vel Simachi vel theodotionis: inueniret etiam alias in absconditis ac secretis latentes. In quibus ne nota quidem interpretum reperit scripta. Hoc autem solum dicit de eis quod aliam quidem in actiaco litore apud nicopolim aliam in hiericho: atque in alijs alias reperit locis. Unde et illos famosissimos codices primus ipse composuit: in quibus per singulas columnellas et regione separatim opus interpretis vniuersiuique descripsit: ita ut in primo omnium ipsa hebrece verba hebraicis litteris poneret. Secundo in loco per ordinem grecis litteris et regione hebrece verba describeret. Tertiam Aquile editionem subiungeret. Quartam Simachi. Quinta septuaginta interpretum que notastra est. Sextam theodotionis collocaret. Et propter huiusmodi compositionem exemplaria ipsa notastra id est sex simpliciter ordine conscripta. In psalterio autem et alijs nonnullis interfertur aliquid etiam de ceteris istis editionibus. Quas quoniam sine nota auctorum repererat sextam et septimam editionem notastra.

De Simacho interprete. Caplm. XIII.

Sciendum tamen est quod ex istis ipsis interpretibus Simachus hebrece fuit: quod est heresis asserens christum de Ioseph et maria natum hominem purum fuisse et legitimum iudaeum esse suadenda: sicut iam et superius memorauimus. Sed et commentarios quosdam Simachus ipse scripsit: in quibus conuincit de euangelio secundum Mattheum auctoritatem sue heresis confirmare. Hec ipse Origenes cum interpretatione ipsius Simachi scripsit se apud Iulianum quendam reperisse: quod se diceret hos libros ab ipso Simacho suscepisse.

De Ambrosio et studio Origenis. Caplm. XV.

Ecclesiastice historie

In his et Ambrosius quidam vir et genere et litteris satis clarus cum Valentini dogmatis sectator existeret: in veritatem catholice fidei ab Origene conuictus: et tanquam veri luminis splendore radiatus: relictis errorum tenebris ad ecclesie se catholice lucem splendoremque conuertit. Sed et alij plures eruditij viri et in scientia litterarum admodum nobiles: cum de Origene gloriosissima per omnem locum celebraret opinio certatim confluere ad eum: vel ob certamina commouenda: vel quibus rector inerat mentis sententia ad audiendam tenendamque veritatem. Innumerum etiam ab hereticis venientes conuicti per eum et penitentes ab errore cessabant. Philosophorum quoque opinatissimi quique et qui in summo nomine habebantur tam in nostris eum quam in suis magistrum incomparabilem fatebantur. Erat namque et mos iste ut si quos nostrorum adolescentulorum ingeniosos videret: et lectioni satis deditos: traderet eis etiam ea quibus philosophi velut primis elementis discerere imbuerent. id est vel geometrie partes: vel arismetrice discipline: et si qua alia ad instructionem pertinent disputandi. Si quando igitur necessitas poposcisset: ut aliqua de libris philosophicis explanaret etiam ab ipsis eruditissimis in illa disciplina viris cum tanta admiratione audiebatur: ut sumus apud illos: et quasi vnus ex veteribus et primis illis auctoribus philosophus haberetur. Multos etiam ideotas et imperitos ad discendum cohortabatur dicens. non parum ad intelligentiam scripturarum emolumentum eis conferri: si aut in liberalibus litteris aut etiam in philosophicis exercerentur. Dicebat enim hanc nostram veram esse philosophiam: cum partes illas grecorum que vera non est philosophia precepisset. Non ergo aiebat idcirco debere partes suas omittere veritatem: quia eas sibi preueniens falsitas vendicasset. Denique existunt testes studiorum eius plurimi etiam apud philosophos. quorum nonnulli libros suos ad ipsum scribebant: alij autem iudicio eius comprobandos deferebant. Denique

etiam ille qui apud Siciliam aduersum nos libros conscripsit: Porphyrius: quibus diuina volumina criminatur: cum ad explanatores eorum venisset: nec inueniret aliquid in commentarijs Originis cui culpam possit ascribere ad conuicta et male dicta se vertit: et maculas ei infigit omnium apud nos laude dignissimas: in quibusdam quidem vere dicendo: in quibusdam autem more suo falsa fingendo. Et nunc quidem eam tanquam philosophum miratur. Hunc vero tanquam christianum notat. Audi denique quibus verbis de eo persequitur. Adherent inquit de christianis loquens ineptius iudicari scripturaz: in quibus cum absolutio vel explanatio nulla sit: ad quasdam se narrationes incongruas inconuenientemque conuertit: que non tam explanationes sint in his que obscura sunt quam laudem plausumque differentibus conferant. Nam ea que moyses agresti et simplici sermone conscripsit diuinitus sancta: et figuris atque enigmatibus obiecta confirmat: atque ingentibus repleta mysterijs inflati mente ac tumidi obturbato in semetipsis rationis humane iudicio sacramenta puant: in quibus imperitus et agrestis scriptor explicare se non valet. Et post aliquanta iterum dicit. Huius autem absurde expositionis initium processit a viro: quem etiam ego adhuc cum essem valde paruulus vidi artem totius eruditionis tenentem sicut etiam ex his que posteritatis memorie tradidit voluminibus comprobatur. Origenes hic est cuius ingens gloria inter eorum magistrum habetur. Hic namque auditor Ammonij fuit: qui summam inter philosophos predecessores nostrorum tenuit. Sed Origenes quantum quidem ad eruditionem pertinet litterarum totum pene in semetipsum transfudit magistrum. Quantum vero ad vite rectitudinem et sanum propositum spectat doctori contrarium iter abiit. Ammonius quippe cum christianus fuisset a paruulo: et christianis parentibus genitus: postquam ad etatem sapiendi ventum est: et philosophie sanuam contigit: continuo ad legitimum vite se contulit cursum. Origenes

e contrario cum esset paganus: et gentilibus, id est grecorum studiis, eruditus ad ritum religionis barbarus declinavit, quo se conferens omne illud perclarum ingenium philosophicis litteris expoluit, vicia vitae atque corruptit, dum vitam quidem tanquam christianus et impius agit, doctrine vero et eruditionis grecorum perfulgidum lumen ineptis et fabulosis narrationibus occupavit. **A**sscensus quippe fuerat omnia platonis secreta. **I**nstitutus fuerat in libris **A**leumenij et **T**ronij et **A**pollo fanis et longini, **S**ed et moderati atque nicomachi. **I**n peripateticis vero summorum viros non cum latuere commentarij. **A**ttigit etiam **C**heromonis **S**tolci et **C**ornuti volumina: et quibus omnibus secreta quaecumque et mystica apud grecos habent assumens: ritum barbaro et superstitionibus iudaicis coaptavit: ac philosophorum gloriam ad dogmata externa et peregrina convertit. **H**ec Porphyrius in tertio adversum christianos libro scribit in vno vera: in altero falsa commemorans. **N**am de studij et ingenij potentia supra dicti viri: hanc perculam se habet veritas retulit. **Q**uod vero de superstitione gentili ad christianorum cultum commemorat eum esse translatum: et **A**mmonium a christianis ad errores paganorum delapsum manifestissime sefellit. **O**rigeni quippe fides et disciplina christi ab avibus atque artibus servabatur. **N**am de patre martyre paulo ante retulimus. **A**mmonius vero fidem christi quae etiam inter philosophica studia integram illi servatamque servavit: quo ad usque ultimum vite spiritum exalaret: testes sunt libri eius qui etiam nunc habentur luculentissime de nostra religione conscripti, et praecipue volumen illud quod de **M**oysae atque iesu consonantia scripsit. **S**ed et multa alia perclara eius opuscula: quae ab studiosis quibusque permagnifica habentur. **H**ec autem diximus etiam inimicorum testimonijs probare cupientes: quam mira et apud ipsos habita sit **O**rigenis eruditio vel doctrina. **I**pse vero de se respondens quibusdam qui ei per huiusmodi studiis obrectabant ita scribit. **C**um vero ad verbi dei studia convertissem: et fama de nobis celebris haberet: atque ob id

nonnulli philosophorum: vel ad percontandum: vel ad oblitendum adire nos et congrederi convenirent: hereticorum quoque quae plurimi ad impugnandos nos excitarentur: visum mihi est vel philosophorum vel hereticorum dogmata diligentius perscrutari: ne ad convincendos eos si ignorarem quae apud ipsos sunt imparatio: invenirem. **H**oc autem facimus: exemplum sequentes poris nostris apostolici viri **P**antheni: qui in grecorum studiis et philosophiae eruditionibus quae maxime effloruit. **S**ed et **E**raclee qui nunc apud **A**lexandriam cathedram presbyterij adornat: quem ego apud magistrum philosophorum reperit: illi studiis aliquot iam annis operam dante usque ego omnino vel inciperem. **I**ntantum autem nihil ex hoc super dicto viro obrectationis exortum est: ut etiam communem habitum quem prius gesserat deponens: philosophica assumeret indumenta: quibus usque ad praesens vitam non destitit: libros quoque philosophorum legere: et in his exercere nunquam cessat. **H**ec ipse per se querulis quibusdam respondens scribit. **P**er idem vero tempus cum apud **A**lexandriam in verbi dei studiis exerceretur: adest vir quidam militaris epistolas ei a **D**emetrio episcopo: sed et praefecto tunc **E**gyptia duce arabiae deferens cum omni velocitate et instantia **O**rogenem illo usque orantis emittit: ut sibi de fide christi quas per se clarissime predicari frequens nuntiabat fama differeret. **A** quibus exortus: abiit: edocuit: crediderunt: rediit. **P**ost aliquantum vero tempus apud **A**lexandriam bello civili exorto: alius alio ipse ad **P**alestinae partes secessit et apud **C**esaream morabatur: ubi et disputandi in ecclesia: atque explanandi divinas scripturas ei ab episcopis influebat officium. **E**t quidem nec dum presbyterij sibi ordinatione collata: sicut relatum invenimus in epistola **A**lexandri rescribentis **D**emetrio post multum tempus haec ipsa culpanti. **S**cribit autem hoc modo. **Q**uod autem addidisti in litteris tuis: quia nunquam auditum nec aliquando factum sit: ut presentibus episcopis laici disputent: **N**escio quam ob causam tam apertum mendacium asserere volueris: cum pietudo haec sit ut sicut

Ecclesiastice historie

inuentant qui possint fratres obstruere in ecclesia: et consolari populum ad tractandum semper a sanctis episcopis iuvent: sicut **E**uelpius a fratre nostro **A**eone apud larandos: et **P**aulinus a **C**elso apud iconium: et apud synnada **T**heodorus ab attico. Non autem dubium est quod et alij plurimi in alijs locis (si que sint) qui possint opus dei in verbo et doctrina competenter exple- re: ad hoc ipsum a sanctis episcopis inuidentur. Sed hec postmodum gesta sunt. Tunc vero rursus **D**emetrius litteras misit ad eum per electos viros dyacones ecclesie **A**lexandriam redire: et suo operi insistere omni cum affectione depolcens.

De episcopis qui tempore Origenis fuerunt.

Capitulum. XVI.

Azobant autem per idem tempus plurimi disertissimi in ecclesijs viri: quorum epistolas quas ad se inuicem dabant reperimus in hierosolymorum bibliotheca ad nos usque seruatas: quam destruxerat vir eruditissimus de quo superius memorauimus **A**lexander loci ipsius episcopus. Unde et nos (ut fateamur quod verum est) totius huius operis nostri et historie conscribende materiam sumpsimus. **E**rat autem inter ceteros **B**erillus scriptori precipuus: qui et ipse diuersa opuscula de reliquit. **E**piscopus hic fuit apud **B**ostram arabie urbem maximam. **E**rat et nihilominus et **Y**politus: qui et ipse aliquanta scripta de reliquit episcopus. **V**enit ad nos etiam **S**aij cuiusdam disertissimi viri disputatio aduersum **P**roculum catafriga: habita in urbe roma ante episcopo **Z**epherino. **Q**ui cum argueret **C**atafriga quod nouas sibi quasdam scripturas presumeret: ipse inter cetera **P**auli apostoli tredecim esse epistolas asserit: eam que ad hebreos scripta est non commemorans: que etiam nunc apud latinos putatur non esse **P**auli apostoli. **V**erum **A**nthonino septem annis et sex mensibus imperio sumato **D**acrius successit. **Q**ui cum post annum fuisset defunctus alius **A**nthoninus regni romanum suscepit principatum. **C**uius primo imperij anno episcopus urbis romae **Z**epherinus diem obiit: decem et octo annis sacerdotali functus officio. **P**ost hunc **C**alis

stus sacerdotium suscepit. **Q**uo quinquaginta annis administrato post sui finem sedem dereliquit **Y**rbano. **P**ost **A**nthoninum vero romanum imperium quod ipse solus quatuor annis tenuit **A**lexander suscepit. **L**ucetiam **A**scleptade apud **A**ntiochia defuncto **P**hiletus in episcopatum succedit. **A**lexandri vero imperatoris mater **D**amea nomine deraris religiosa femina: cum de **O**rigene fame magnifica ubique et celeberrima haberetur: ita ut ne principum quidem lateret aures compta opinione viri summo nisu gestire cepit: quatenus sibi eius presentia fieret: ut in litteris: in sermone: in fide: in prudentia: omnique doctrina quam cunctis in admiratione esse cernebat per semetipsam sumeret documenta. **I**gitur antiochia ubi per idem tempus debebat nullis militaribus viris cum omni honore et supplicatione ad se: tamquam vere diuini verbi interpretem famulumque dei orat venire. **Q**uo cum venisset: et quantum oportebat operis expleisset ac temporis: omnibus rite peractis que ad verbum dei et gloriam domini spectant: stabilemque ac firmos in fide quos instruxerat derelinquens: presentia quam fama longe clarior factus ad proprias scholas **A**lexandriam rediit.

De ypolitii libris. **C**apitulum. XVII.

In illis diebus ypolitus: de quo paulo ante memorauimus in cetera scripta sua libellum de pascha scriptum edidit. **I**n quo cum descriptionem quandam temporum faceret de sedecim annorum circulo qui in pasche ratione obseruari debet: nescio quam supputationem secutus vniuersa tempora intra primum **A**lexandri imperatoris annum concludit. **S**ed et alij libelli eius peruenerunt ad nos. **I**d est in exameron: et in ea que post exameron scripta sunt et contra **D**arcionem: et in cantica canticorum: et in parte quandam **E**zechielis prophete: et contra omnes hereseos. **S**ed et alia apud alios opuscula eius inueniri certum est. **E**x illo tempore etiam **O**rigenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas initium sumpsit: impellente se **A**mbrosio: et multavi precum obsecrationumque cogente. **Q**uique sibi **A**mbrosius tantum studij adhibuit ut omnia que in hoc opus essent necessaria

affatim atq; affluenter pberet. Notarios septem adhibuit: qui ei incessabiliter astarent: quicq; sibi inuicē illo pene indefinenter dictante succederent. **S**criptores q; alios tantos. **S**ed et puellas appime erudititas in scribendo totidem numero in h ipsum vacare fecit. **O**mnib; quoq; extrinsecus necessarijs abundatissime ministratis: quotidianū de illo opus verbi dei volentis et religiosus compulsor exorgebat. **S**ed et ipse ex se ingens studij in eruditione verbi dei adhibebat. **U**nde maxime dignus videbat cui istud impenderetur officij: et cui quicquid archani et absconditi in sacris litteris reconditū est panderet.

Quo Origenes psbyter factus est.
Caplm. XVIII.

Interea Urbanus eps in urbe roma octo annis administrato sacerdotio Pontiano sedem reliquit. **P**ost Philetū apud Antiochiā Zebennus ecclesiam suscepit. **Q**uo in tpe Origenes rogatus est ab ecclesijs q; sunt apud Antiochiā ut illo vsq; p cōuincendis hereticis qui tibi liberius cōualuerant pueniret. **Q**uo cuz pergeret et iter necessario ageret per palestīnam psbyter apud Cesaream ab illius pūnce ep̄is ordinat. **P**ro hoc autē que aduersus eum inhumani lūor accenderit: et rursus p defensione eius que gesserint hī qui eccl̄ijs psidebant: quantaq; alta p eo qd in pdicatioe verbi dei satis clare efflouerat mota sint: ppriam qdam singula queq; hystorīā requirūt. **T**amen et nos in sc̄do libro tres apologias ex parte quadam perstrinximus: vnde facilius agnoscere potest qui scire desiderat. **I**nterea iugi et p̄tinuato labore in explanatioe diuinorū voluminū psistebat siue alexandrie siue apud cesaream positus: sicut et ip̄s eius cōmentarijs indicat. **E**xponēs sane pmū psalmū designat etiam ipse qui sit canon veteris testamēti: hoc modo scribens. **N**on est ignorandū inquit vīginti et duos libros esse in canone veteris testamēti: sicut hebrei tradunt fm numerū sc̄z elementorū que apud ipsos habentur. **E**t paulo post addit. **H**ec sunt autē vīginti

et duo libri. **G**enesis. **E**xodus. **L**euiticus. **N**umeri. **D**eutronomij. **J**esu naue. **J**udicū. **R**egnorū pmus et secūsus vnus liber est apud illos: que noiant **S**amuel. **I**tem tertius et quartus vnus est apud ipsos: que appellant regnum **D**avid. et **P**arali p̄pomenō pmus et secūsus in vno habent. quem dicūt sermones dierum. **H**el dras pmus et secūsus in vno est. **I**tem liber psalmoz. **S**alomonis p̄ouerbia. et alius **E**ccl̄iastes. et tertius eiusde; **L**antica canticorū. **S**ed et duodecim p̄phetarū liber vnus est. et **E**saias p̄pheta. **D**ieremi as. **E**zechiel. **D**aniel. **J**ob. **H**ester. **I**n his concludunt canonē voluminū diuinorū **N**achabeorū s̄o libros extrinsecus habent. **D**e noui autē testamēti canone in libro p̄mo cōmētarioz euāgelij fm **M**atthei hoc modo scribit. **E**t traditione inquit didici de quatuor euāgelij: quia hec sola absq; vlla contradictione suscipi debent in oib; que sub celo sunt eccl̄ijs dei. **I**ta etiam tradiderūt patres: quia p̄mo omnium scriptum sit euāgelij a **M**attheo qui aliquādo fuerat publicanus: hebraicis litteris: et traditū his qui ex circūcisione crediderant. **S**c̄dm vero scripturū esse a **M**arco: iuxta ea q; sibi tradiderat **P**etrus. de quo et in ep̄stola sua cōmemorat dicens. **S**alutat vos filius meus **M**arcus. **T**ertij esse fm **L**ucam: quod **P**aulus apl̄us collaudat tanq; his qui ex gentibus crediderant scriptum. **S**uper omnia vero euāgelium esse **J**ohannis. **D**e apostolicis quoq; litteris ita dicit. **I**severo q; idoneus dicit factus est minister noui testamēti: nō littera sed spiritu paulū dico: qui repleuit euāgelium ab hierusalem in circuitu vsq; ad illyricū. **N**ec ad omnes ecclesias quas docuerat scripsit: sed quatuordecim solas ep̄stolas: et in ip̄s plures breuissimas scripsit. quibus et nō nulli de ea que ad **H**ebreos scripta est dubitauerint: p eo q; non videatur in ea seruari eius illa sentētia quam de se ipse p̄nunciat: dicens se imperitum esse sermoe. **S**ed ego dico sicut mihi a maioribus traditum est: quia manifestissime **P**auli est: et semper om̄s antiqui maiores nostri ita eam vt **P**auli ep̄istolam susceperunt.

Ecclesiastice historie

Si vero requiras a me per quē sit eius sermo compositus: p̄certo quidē deus viderit. Opinio t̄m̄ que ad nos vsq; puenit h̄m̄ōi est. **A** quibusdam dicebat q̄ Clemens ap̄loꝝ discipulus et ep̄us vrbis romę greco eam sermone: nō tamen sensib; expolierit. Alij q̄ Lucas qui euangeliū scripsit et actus ap̄loꝝ. Petrus vero super quē christi fundat ecclesia duas t̄m̄ modo ep̄istolas scribit: e quib; a nōnulis et de secūda dubitat. Iohes quoq; q̄ supra pectus dñi recubuit post euangeliū scribit et apocalipsim: in qua tamen reticere iussus est quid septem tonitruoz voces locute sint. Scripsit autē et tres epl̄as in quib; due pb̄ueues. De quib; et apud q̄sdam dubia sententia est. De his quidem talia.

¶ Quō Eracles apud Alexandriam suscepit sacerdotium.

¶ Caplin. XIX.

Iterea decimus erat annus su pradicti principis romanoꝝ in quo Origenes ex Alexandria p̄fugus Celsareā venerat: Eracle vni ex discipulis pb̄atissimo (de quo sup̄ius dixi) Catheceseos auditoriū derelinquēs. Nō multo autē post et Demetrius ep̄us defunctus est quadraginta et trib; annis ep̄iscopatu illius eccl̄ie ministrato. cui succedit sup̄dictus Eracles. Per idem tēpus erat in ep̄is magnificus Firmilianus capadocū gētis vrbis celsaree. Hic tantū venerationis erga Origenem scientie et doctrine gratiam habebat vt indefinenter constringeret eū secū morari. Sed et ip̄e derelicta ecclesia ad sp̄m̄ p̄perabat: et vtebatur religiosa quadā v̄cassitudine: dū ip̄m̄ modo ad instructionē sue ecclesie illo euocaret: modo ip̄se sui p̄fectus gratia ad sp̄m̄ p̄geret: et docēt ei dieb; ac noctib; assideret. Sed et Alexander quē hierosolymorū ecclesie p̄esse sup̄ edocuimus: et Theotistus qui apud celsaream gubernabat ecclesiam: omne pene v̄te sue tēpus ad audiendū eū mancipabant: atq; ipsi soli in diuinis scripturis et ecclesiastica doctrina suā mā magisterij p̄cedebant.

¶ De p̄secutione Maximini.

¶ Caplin. XX.

Alexandro vero impatori post tredecim annos p̄ncipatus sui defuncto Maximinus cesar succedit. Qui dū odio fertur aduersum decessoris sui Alexandri domū p̄secutiones comouit ecclesijs: ita tamen vt eos tantū mō qui p̄p̄lis p̄erant et doctrine p̄n̄tre iuberet: velut que causam ceteris h̄m̄ōi p̄suasiones p̄berent. Tunc Origenes lib; de martyrio ad Ambrosiū scribit. Qui cū ad plurimos puenisset tanq; neruis quibusdam validissimis stabiliti sponte se ad p̄fessionē christi nois offerebant. Et quo et maximus numerus extitit p̄fessoz trib; annis a Maximino p̄secutione comota. In quibus finem et p̄secutionis fecit et v̄te. Post quē Gordianus imperiū suscepit. Ponciano vero sex annis ep̄atu vrbis romę fūcto succedit Antherus. Qui cum mensem vnū nō amplius ministrasset: Fabiano sacerdotiū dereliquit.

¶ De ordinatione Fabiani ep̄i: et mirabili lib; que in ea gesta sunt.

¶ Caplin. XXI.

Tradit autē Fabianū Anthero defuncto cum de agro reuerteret vna cum amicis suis: et vniuersus ecclesie p̄p̄lus p̄ ep̄o delegendo in vnū coisset: atq; alius d̄ alio (vt fieri solet) in talib; conclamarer: nec t̄m̄ vulgi sententia certū aliquid obtineret: astitisse etiam ip̄m̄ inter ceteros scire cupientem qui rei exitus foret. Et subito p̄ dei p̄udentiam columbā celitus lapsam: figuram ferentē illius que in sancti sp̄s imagine super iesum descenderat apud iordanem: sup̄ caput astitisse Fabianū: ad qd̄ spectaculum ora cunctoz oculosq; p̄uersos et om̄s velut vno sp̄u comotos hunc esse ep̄atu dignū p̄ dei iudicium decreuisse: eūq; continuo cathedre impositū et legitimo sacerdotio p̄firmatū. Nō alij super huius: alij sup̄ Zepherini noie gestū tradunt. Tunc etiā apud antiochia ep̄o Zebemno defuncto Babilas ecclesie suscepit p̄ncipatū.

¶ Quanti discipuli fuerint Origenis.

¶ Caplin. XXII.

Aud Alexandriā vero cū Eracles Demetrio successisset auditorium Catheceseos quod ab

Origene susceptū tenuerat Dionisio tradidit: eo q̄ r̄ ipse vnus ex discipulis esset Origenis. Ipse autē cum apud cesaream moraretur: innūeri ad eū nō solum religiōnis ipsius vīri: sed ex puincijs p̄cul positis p̄currebant: r̄ derelicta patria ac parentibz sequebant eū viam dei docentem. In quibz fuit r̄ vīr famosissimus Theodoros ipse qui nō longe a nostra memoria nobilissimus in ep̄is apud pontum Gregorius noīatur: fide r̄ virtutibz atqz scientia p̄ omnia apostolicus. Sed r̄ ei⁹ frater Anthenoros: quos Origenes adolescentulos de auditorio rhetoris retractos studia cōmuniū litteraz in diuina suavitē philosophiā cōmutare. Quicqz apud eum p̄ q̄nquennij tēpus verbo dei operā dantes in tantū p̄fectū diuine eruditōis atqz scientie puenerūt: tantūqz vīre merito r̄ morz cultu enituerūt: vt ab scholis eius imatura adhuc etate ad ep̄atus ponti puincie sacerdotiū vterqz raperet.

De Africano. Caplm. XXIII.

Per idem tēpus erat etiā Africa vnus vīr in scripturis ecclesiasticis nobilis. Huius ep̄istola fertur ad Origenē scripta obijcientis ei vel pponētis q̄ hystoria Susanne que in Daniele scripta est ficta videat: r̄ aliena a scriptura p̄phetica. Cui Origenes magnificētissime rescribēs asserit nequaqz iudeoz cōmentis r̄ fraudibus auscultanduz. Sed hoc solum p̄ vero habendū in scripturis diuinis q̄ septuaginta interpretes transtulissent: qm̄ id esset solum qd̄ auctoritate apl̄ica confirmatū est. Venerūt ad nos etiā alia sup̄dicti scriptoris Africani opuscula: r̄ maxime chronica valde diligenter studioseqz composita. in quibz cōmēorat se Alexandriā p̄perare Eracle op̄inione celeberrima puocatū: quē r̄ in diuinis r̄ in philosophicis studijs atqz omni grecorū doctrina instructissimū fama loqr̄et: quēqz inibi ep̄atus officii suscepisse sup̄ius mēorauimus. Idē quoqz Africanus scribit ad Aristidē quendam de ea que videt euangeliorū dissonantia. r̄ cur Mathē r̄ Luce in generatione t̄pi feratur diuersa p̄scriptio. vbi ostendit euidētissimā vtriusqz cōsonantiā. sicut iam

in primo libro huius operis edocuiamus. Per idem tempus Origenes triginta cōmentarioz libris in partem quādā Esate p̄phete editis in Ezechielē vīginti r̄ q̄nqz athenas p̄ficiēns cōsummare se memorat. vbi r̄ q̄nqz libros primos in cantica canticoz scribit. Alios autem quinqz regressus cesaream cōsumauit. Sed nunc nō opus est opuscula eius enūerare q̄ pene innūerabilia sunt. cū id in eo opere fecerimus vbi beati Panphili vitaz descriptimus: referentes quāta ab eo antiquorū scriptorū volumia: r̄ p̄cipue Origenis bibliotheca cesariensi: quā ille p̄cipuo et nobili studio composuit: consecrate sunt. Si quis ergo nosse vult quanta Origenis volumia in manus nostras venerint inde sumat indiculum. Nunc autē ad hystorise nobis ordinem p̄perandū est.

De Berillo. Caplm. XXIII.

Berillus de quo paulo ante memorauius Bostrane vrbis arabie ep̄us ecclesiasticam docendū regulam violare conatus: pegrina quedam r̄ aliena a veritate docere cepit: asserens dñm r̄ saluatorem nostrum neqz extitisse ante carnis natiuitatē: neqz p̄piaz deitatis habere substantiā: sed hoc solum q̄ paterna in eo deitas habitaret. Pro q̄ q̄ plurimū ep̄i congregati disceptationes cū eo nō minūtas habuere. Sed inter ceteros Origenes magnopere exoratus est venire in conflictū vīri. Itqz p̄mo sensum cum eo disputans quid sentiret diligentius p̄scrutatur. Quo comperto continuo quid absurdū inesset huiuscemodi dissensibz: r̄ quid impietatis talia asserentē consequeret ostendens: abijcere ac respuere male p̄ceptū suavit errorē: r̄ redire ad fidē verā sanāqz doctrinā. Quēqz pene i causis talibz inauditū est: ita errorē ab ecclia depulit vt emendaret nō p̄deret erroris auctorem. Deniqz fert etiam nunc descripta ipsa disputatio Origenis r̄ Berilli: q̄ per semetipaz p̄clari opis eius inditio ē. Et r̄ multa alia ei⁹ filia ad nos gesta dictaqz satis clara r̄ magnifica puenerunt: q̄ nos vel l̄ris ipsius vel maiorū relatione cōperta nunc interim p̄ hystorie breuitate p̄terimus. Que tñ agnosci possent ex ea q̄ scribitur

Ecclesiastice historie

pta est a sancto **P**amphilo martyre apolo-
gia p ipso vna mecu. Quā vt cobiben-
dos q̄rulos inuicem nos iuuantes cōmu-
ni studio ac labore cōscripsimus.

De Philippo imperatore.

Caplm. XXV.

Alexandrianus cū p sex annos
romanū gubernasset imperiū:
Philippus vna cū Philippo fi-
lio succedit. De h traditū nobis est q̄ chri-
stianus fuerit: et in die pasche, id est in ip-
sis vigilijs cum interesse voluisset: et cō-
scire mysterijs ab ep̄o loci nō pus esse p-
missus: nisi p̄fiteret peccata sua et inter pe-
nitentes staret, nec yllō mō cop̄iā sibi my-
steriorū futurā: nisi pus p penitentiā cul-
pas que de eo ferebant plurime diluisset.
Fuit igit libenter eū qd a sacerdote im-
peratū fuerat suscepisse diuinū sibi inesse
metū: et fidē religionis plenissimā rebus
atq; op̄ib; cōprobans.

De Dionisio episcopo.

Caplm. XXVI.

Huius tertio imperij anno **E**ra-
clas apud Alexandriam sexto
anno ep̄atus sui diem obiit: lo-
cūq; sacerdotij **Dionisius** suscepit. Quo
tpe sexagesimū agēs **Origenes** etatis an-
nū posteaq; et vsu et p̄iculis et laborib; pl̄i-
mū fiducie in verbo dei acceptat p̄mississe
feri ea que ex tpe in ecclesijs dissebat a
notarijs excipi: nec ante vnq; dedisse hāc
copiam: nisi cum id sibi et vite grauitas et
etatis maturitas et multe experientie con-
cessisset auctoritas. Tunc aduersum quē-
dam **Celsum** ep̄icuru p̄m: qui p̄tra nos
libros p̄scripserat octo voluminib; respō-
dit. Tunc et in euangelij s̄m **Matheum**
viginti q̄nq; cōmentarioz libros edidit: et
in duodecim p̄phetas q̄ plurima cōmen-
tatus est. Ex q̄b; ad nos vsq; viginti tm̄
et q̄nq; volumina puenerūt, sunt eius et ad
imperatorē **Philippum** ep̄le: et ad vtorez
eius **Seuerā** absq; yllō adulatōis fūco
scripte. Scribit et ad **fabianū** vrbis rome
ep̄m: et ad alios q̄ plurimos ecclesiarū p̄n-
cipes de catholica fide sua. De quo euidē-
tius in sexto apologie nostre p ipso volu-
mine cōphendimus. Sunt et alie eius
ep̄le ad diuersos scripte: quarū nos inte-

rim centū nūero inuenire potuimus: atq;
in libros digestas memorie tradere.

De Araboz discessione.

Caplm. XXVII.

Et tempore in arabie partib;
extiterūt q̄dam assertores do-
gmātū pueroz: dicentes aias
hoim p mortē cum corporib; interire: pa-
ritur et corrūpi. rursus vero in tpe resurre-
ctionis denuo cū corporib; suscitari. Ad
quē morbū ab ecclesia depellendū cū in-
gens ep̄oz p̄clium puenisset: itez **Orige-
nes** rogat ab omnib; interesse et facere ser-
monē. Tūq; coram om̄i sacerdotū p̄clio
disputaret: tā magnifica fuit eius oratio:
vt om̄es eos quos noui dogmatis error
inuoluerat ad fidem rectam et sensum ca-
tholicum reuocaret.

De heresi Helchetsarum.

Caplm. XXVIII.

Erit etiam alia heresis p̄ illud
t̄ps que dicit **Helchetsarum**.
Quā ille statim vt v̄sa est appa-
ruisse restrinxit. Facit aut eius mentionē
cū de octogesimo et secūdo psalmo in ec-
clesia disputaret: hoc modo dicens. **Ve-
nit** q̄dam in his dieb; qui sibi magnū al-
quid et supra ceteros sapere videret: asse-
rere volens qdā impia et absurda defen-
dens heresim quandam **Helchetsarū** q̄
nuper exorta est. Et tamen qui sint q̄ ipsa
heresis asserant indicabo vob;: ne cui for-
te vestrum surripatur ignaro. **Isti** ergo
quedam de scripturis sanctis refutant: et
rursus vtunt̄ testimonijs de nouo et vete-
ri testamento q̄b; volūt. **Apostolū** tamē
Paulū ex integro respuūt: et asserūt: q̄ in
persecutionibus si quis negauerit nihil
criminis habeat: p eo q̄ is qui fixus est
in corde suo: etiā si ore negauerit p necessi-
tate: corde tamen in fide permaneat. **Hec**
asserunt: et libz quēdam circūferunt quez
dicunt de celo lapsum. cuius verba si q̄s
audierit: remissionē accipiat peccatorum
aliā p̄ter illam quā christus dedit.

De Decio. Caplm. XXIX.

Interea **Philippo** sex annis p̄n-
cipatu administrato **Decius** suc-
cedit. Qui p eo q̄ infestus esset
Philippo: p̄secutionem ecclesijs suscitauit.

In qua Fabianus in urbe roma martyrio coronatus: sedem sui episcopatus Cornelio dereliquit. In hierosolymis vero Alexander episcopus rorum per confessionem christi iudici sustinuit: et vinculis carceris traditur. Quis cum longevae etatis veneranda canicie perfulgeret: posteaque frequenter passionibus suis et cruciatibus glorificaverat dominum dum de vinculis ad tribunal: et a tribunalibus revocatus ad vincula: iter ipsa vicissim sibi succedentia tormenta defecit. Huic in sacerdotio Nababanes succedit. Apud antiochia vero silem per omnia Babylas Alexandro post confessionem gloriose vite finem sortitur in vinculis. Post quem Fabianus episcopatus officium suscepit. Sed in hac persecutione quanta adversum Origenem gesta sunt: quibusque contra eum pessimus demon artibus cum universo exercitu suo: et quanta intentione pugnaret: utque super omnes ceteros qui per illud tempus per christi nomine tenebantur novae crucis: nova tormenta pulerit: utque pro eo qui in doctrina fidei et veritatis opinatissimus videbatur omnia adversus eum demoniaci furoris arma commota sunt: et ignibus intentatis: ita ut mille mortibus vexatus sit: ne tamen una ei qua exoptabat accideret: quique exitus eum susceperit: persecutore summo studio id gerente: ut nec interitus praestaret: nec pena cessaret: et quales postmodum de his ipsius epistolae scripserit: quas omni miseratione et lacrimis penas: et ipsis manifestius que scripta sunt integras qui agnoscere cupit horum notitiam sumet.

De passionibus Dionisii.

Capitulum XXX.

Dionisius vero Alexandrinus episcopus per illud tempus: sicut et ipsi us epistolae verissime comperimus: in multis sepe confessionibus satis clarus efficitur: et per passionum tormentorumque diversitate magnificus. Denique refertur insectantibus se quibusdam respondisse. Quid insectando laboratis? Caput meum per quo magnopere fatigamini: avulsam cervicibus sumite: et donum magnum ad tyrannum referte.

De martyribus qui apud Alexandriam

passi sunt.

Capitulum XXXI.

Ed et idem ipse ad Fabianum antiochenum episcopum scribens: de his qui sub decio apud Alexandriam agones martyrii desudaverant: hoc modo refert. Non ex precepto inquit imperatoris apud nos persecutio sumpsit exordium: sed anno integro principalia pervenit edicta minister demonum: qui dicebatur in civitate nostra divinus: superstitiosum contra nos exagitans vulgus. A quo multitudo succensa nihil aliud quam propter sanguinem sitiebat. Primum ergo religiosum quendam senem Metranum nomine corripientes: iubent impia verba profere. Quod ille cum facere recusaret: omne corpus eius membratim fustibus colliserunt: vultumque et oculos acutis calamis tebrantes extra urbem cum cruciatibus eiecerunt: ibique qui in eo supererant spiritus lapidibus eiecerunt. Post hec mulierem quandam nobilem Corinthiam nomine ad idola perducens adorare cogebant: recusantem: imo potius execrantem: vincula pedibus innectentes: et per plateas totius civitatis trahentes: sedo horrendoque supplicii genere discerpunt. Dehinc omnes simul irruerunt per domos sanctorum dei: diripientes et evertentes atque hostili crudelitate cuncta sedantes: ita ut preciosioribus quibusque direptis: si qua vlla viliora repererant in vitium congregata igni in plateis cremarent. Nosri tamen direptionem hanc bonorum suorum: sicut apostolus de illis dixit antiquis: cum gaudio susceperunt. Sed et admirandam virginem longevae etatis Apolloniam nomine cum corripissent dentes primo ei omnes effoderunt: congestis deinde lignis extruxerunt rogam: comminantes vitam se eam incensuros: nisi cum ipsis pariter impia verba proferret. At illa ut rogam vidit esse succinum: paululum quod in semetipsa molitur: repente vero se e manibus prostravit impiorum: atque in ignem quem minabantur sponte prostravit: ita ut pretererentur etiam ipsi crudelitatis auctores: quod primis prior inventa est ad mortem femina quam persecutor ad penam. Serapionem quoque domo sua repertum crudelissimis affecere supplicii: ita ut omnes ei iuncturas membro

Ecclesiastice historie

rū pus soluentes: de supioribz eū p̄cipita
rent. Nullum nostris iter erat p̄ vicū: nul
lius platee trāsitus indulgebat: neq; die
neq; nocte p̄cedēdi vsq; libera erat facul
tas. Ut em̄ q̄s nostrorū apparūisset in pu
blico: statim clamor vulgi z seditio nasce
batur: vt vel pedibz traheret q̄ visus esset
vel igni succenderet. Verum cū hec ma
la p̄ dies singulos auerent: subito inter
ip̄os p̄secutores rabies quedam belli ci
uilibz exarsit, z dum inter se seditionibz p̄
lūsq; decertant: interim nobis paululum
licuit respirare. Sed nō in longū venia
fuit. Continuo nāq; crudelissima p̄ncipū
mittunt edicta: quibz tāta aduersum nos
ferebat imanitas: vt fm̄ q̄ p̄dictum est a
dño si fieri potest scandalizent etiaz electi.
Ex quo p̄teritis pene omnibz quidaz ex
ip̄is nobilibz statim se sponte impijs acti
bus ingesserūt. Alij cōuenti tantūmodo:
nōnulli a domesticis p̄ditū: ad sacrificia
erecanda z ad imundas hostias p̄pera
bant: alij ex his pallentes z tremētes:
vt magis imolari ip̄si quā imolare idolis
viderent: ita vt etiam ab inspectanti vul
go irriderent, eo q̄ z ad moriēdū z ad sa
crificandum iuxta meticolosi videbant.
Alij sane tam impudenter ad aras p̄stite
bant: vt z affirmare nitebant: se nūq; chri
stianos fuisse. **Hij** erant de quibz p̄dicte
rat dñs: qm̄ pecuniā habētes difficile sal
uabunt. Ceteri vero aut istos sequebant
in p̄ceps: aut certe vertebant in fugā. **Ex**
quibz nōnulli comprehensi: z in carcerem
missi, alij ad p̄mā statim iudicis faciē ne
gauerūt fidem, aliquanti paululū suppli
ciz toleratis ad vltimum deciderūt. **Hij**
vero q̄ beati effecti sunt tanq; colūne for
tissime dñi ipsius spiritu p̄firmati: p̄ fidei
sue merito virtute a dño p̄cepta: admirā
da deo z angelis martyrij sui spectacula
p̄buerunt. Quorū p̄mus erat venerabilis
Julianus podagra p̄strictus: ita vt neq;
incedere: neq; stare posset: cū his qui cum
in sellula portabant offerret. Quorū vnus
quidem statim negauit. Alius vero noīe
Eunius cū **Juliano** sane in dñi iesu chri
sti cōfessione perdurat. Quisq; iubent cas
melis impositi p̄ omnē circūducl civitatē
z flagris hincinde verberantibz populo

spectante lantari: vsq; finem vite in ip̄s
verberibz ponerent. Sed vir quidā mili
taris cum assisteret: z quosdam volentes
etiam mortuis illudere cadaueribz p̄hibe
ret: clamor repente aduersum eum totus
vulgi extollit, offerret iudici fortissimū mi
les iam dñi: z nusq; se inferior factus: in
cōfessione persistens capite p̄ pietate dñi
natur. Alius q̄dam vir noīs sui **Dacha
rius** gente libicus: cū multis verbis a iudice
ad negandū suaderet: z eo maiore cō
stantia fidem suā p̄fiteret: viuus ad vlti
mū iubet exuri. **Epimachus** quoq; atq;
Alexander cum multo tempore z in vni
culis z in cruciatibus carceris torti: eti
am frequenter z diuersis supplicijs con
fecti perdurassent in fide: ignibz ad postre
mū consumi iubent. Sed z mulieres cū
ip̄is q̄tuor. In quibz **Ammonaria** sancta
p̄go aduersus quā iudex sūma p̄tentione
vtebat: z imensis eā atq; ex q̄sitis cruciatibus
affligebat: eo maxime q̄ eius senten
tiam vicerat cupiebat: qm̄ laudabili voce
decreuerat nihil se p̄sus eorū q̄ sibi p̄ra
fas impabant acturā: statuti iui tenaz: ad
vltimū capite puniri. **Secūda** eius fuit p̄
go **Mercuria** noīe: anus venerabilis: et
fecundissima in filijs, sed quos nō pretulit
x̄po **Dionisia**: z alia **Ammonaria**. Que
dū nimia vtunt p̄stantia apud iudicem: z
ille vinci erubesceret a feminis: inauditis
tormentorū generibus toleratis: sine oim̄
ferro cedente suscipiunt. **Heron** quoq; et
Arfinus: z **Isidorus** egyptij: cū **Pueru
lo** annoz q̄ndecim **Dioscoro** iudici offer
runt: z p̄mo oim̄ puerulū **Dioscoro** tanq;
p̄ etate facile flecti ante verbis: post etiam
verberibz agit. Que cū in nullo sibi cede
re videret: ferocius eum cruciare p̄tendit.
Tum deinde ceteros varijs tormētis di
lantans: cum partim modo p̄stantia fidei vi
deret armatos: tradi ignibus iubet. **Dio
scoz** vero puerū q̄ sibi p̄stanter z sapient
in omnibz respondisset admiratus: differ
ri p̄cepit: sperans eū p̄ etate penitudinem
gesturū. Qd̄ nō tam tyranni miseratione:
q̄ dñi p̄uidencia ita gestus est. Nunc em̄
nobiscum est **Dioscorius**: a deo nobis cō
cessus ad p̄solationē: z firmamentū popu
li sui. **Nemesius** quoq; etiaz ipse egypti

pmo p calumniā quasi latro delatus est
 Duo crimine abluto: post hoc christianus
 esse refertur. In hoc vero nulla a iudice
 moderatio reuerat: sed geminatis suppli-
 cijs et cruciatū cum latronib; iussit incen-
 di. ignorans q; crudelitate sua optio mar-
 tyri saluator; similitudinē detulit: q; p sa-
 lute humani generis vna cū latronib; p-
 tulit crucem. Turna autē qdam in vnu cō-
 uenerat militū: inter quos Ammon et Ze-
 nō: et Theolomeus. et igenuus et grande-
 uus Theophilus. Qui tribunalib; astan-
 tes: cū quidā christianus a iudice torque-
 ref: et iam pene ad negandū declinaret: di-
 rūpebant intra semetipos: et vultu: oculi:
 ac nutib; velut erigere conabant illum q;
 in supplicijs positus trepidabat. Interdū
 etiam manus ptendere: ac totius reliqui
 corpis motib; et habitu diuerse inclinati:
 tanq; subleuare lapsantes animos gestie-
 bant. Conuersi vero ad eos oēs: et qd de
 semetipsis pferent: ex eoz motib; agno-
 scentes: pus pene q; in eos vulgus cla-
 morib; insiliret: ipsi in mediū pūpunt: ac
 sese christianos esse testant. Tunc s;o ver-
 sa vice ex eoz pfidētia psecutorib; terror:
 nostris pstantia animi accrescit: dum hī
 qui p tormenta vincī putabant sponte se
 cruciatib; offerūt: et ab his qd illi p terro-
 rib; inferebant: velut p quadaz specie vo-
 lupatis expetit: deo ita triūphante p san-
 ctos suos. S; nec Scironis opus me-
 morabile fas est silentio pterire. Is nāq;
 cū rem cuiusdam potentis sub mercede p-
 curaret: iubet ab eo idolis imolare. Recu-
 sans: cogebat iniurijs persistens: rursus
 blandicijs mulcebat. Cum vero vtrunq;
 ptemneret: pcuta sude validissime trans-
 uerberatus p media viscera neci traditur:
 Quid vero memor est quante multitudi-
 nes in desertis et in montib; oberrantes:
 fame: siti: frigore: languore: latronib;: be-
 stijsq; cōsumpte sint. q; omnes imitati ele-
 ctos dei pphas: glia martyri coronati sūt
 Dentq; et venerandus senex Theremon
 epus hīcerat vrbis egypti q; dicit Hylō-
 polis: cū ad arabicū montē vna cū gran-
 deua pūge discessisset: nulli vltra apparu-
 it. Et cū ad perqrendū euz plurimi fratru
 frequentissime pcessissent: pscrutatis oib;

locis: neq; ipsos vltra quisq;: neq; corpa
 eoz potuit inuenire. Hec aut non frustra
 cōmemorauit frater charissime: s; vt scias
 qnta apud nos a sanct; martyrib; ad dei
 glia gesta sint.

De his que scribit Dionisius.
 Caplm. XXXII.

Et post pauca addit etiā hec di-
 cens. Isti igit diuini martyres
 qui cū christo in celestib; sedēt et
 regni eius pncipes sunt atq; iudicij q; cū
 ipso de lapsis fratrib; iudicant isti inquā
 ipsi susceperūt lapsos: et penitentiam con-
 uersioneq; eoz nō respuerunt: scientes q;
 deus noster cuius ip; si erant martyres: nō
 vult omnino mortem morientis: sed puer-
 sionē eius et penitentiam querit. Si ergo
 isti receperūt quosdam: et in ecclia statue-
 rūt. in oratione quoq; eis et in cibo cōmu-
 nicauerūt. Quid nos facere vultis frēs?
 Quid nobis agendū putatis? Nonne se-
 qui nos eoz sententias et iudicium cōue-
 nit: atq; erga eos quos illi miserati sūt nō
 existerē crudeles et truces? Non puto q;
 expedit nobis sententias eoz in irritum
 reuocare: miseratiōes infringere: benefa-
 cta turbare: et recte religiosq; instituta vi-
 olare.

De Nouato. Caplm. XXXIII.

Et Dionisius de lapsis facies
 sermonem: quo tempe Nouat-
 us romane ecclie pbyter cla-
 tione quadaz tumidus spem penitus eis
 salutis adimebat: etiam si digne penitiss-
 sent. Ex quo et pnceps hereticos extitit no-
 uacionoz. qui ab ecclia separati superbo
 noie semetipos catharos. id est mūdos
 appellarūt. Ob quā rem pcellū sacerdotia
 le celeberrimū in vberoma pgregatū est
 epoz quidem sexaginta nūero. pbyteroz
 rū quoq; totidem cū diaconis plurimis
 Preterea etiam p singulas quasq; puin-
 cias de hac re magna deliberatione habi-
 ta decretis significatur quid facto opus
 esset. Statuit ergo Nouatus quidez cū
 his q; eū mentis elatione tumidū seque-
 tur. quiq; ad inhūanā iram et nihil frater-
 ne charitatis seruantem sententiam decli-
 narent: alienū esse ab ecclia. eos vero q;
 lapsi in certamine fuerant fraterna misera

Ecclesiastice historie

tionem curandos: et fomentis penitentie medicandos. **S**cribit de hac re et **Cornelius** urbis romae episcopus ad ecclesias antiochenam: indicans **Fabiano** eius episcopo quid statuerit in urbe roma concilium congregatum: quid etiam italici: affrici: ceterisque occidentalibus visum sit. **Cyprianus** vero de his librum magnificentissime scriptum edidit. in quo et lapsos ad penitentiam cohortandos: et tradicentes alienos esse a christi visceribus statuit. **E**rat autem et alia epistola **Cornelii** ad **Fabianum** antiochie episcopi scripta: edocens singula quae de **Novato** quae qualis fuerit vel vita vel moribus et quomodo ab ecclesia christi declinaverit. **I**n qua refertur quod episcopi cupiditate quam intra se latenter gerebat in haec omnia mala deciderit. **E**t eo autem maxime elatus sit quod quosdam de professoribus viros optimos inter ipsa initia sibi socios assumpserit. **I**n quibus fuit **Marinus** quidam presbyter romane ecclesiae et **Urbanus**: qui secundo professor extiterant. **S**ed et **Sidonius** et **Alethinus**: qui valde clari in professoribus habebantur: eo quod omnia tormentorum genera superaverant. **S**ed isti inquit cum diligentius prospexissent agere eum cuncta fraudibus et dolis mendacibus atque periuriis: et quia bonitatem ad hoc solum simularet ut deciperet ignorantes: relicto eo vel potius execratore: ad ecclesiam cum magna satisfactione revertuntur: et presentibus episcopis ac presbyteris sed et laicis viris primo quidem errore suorum: tum deinde et illius fraudes ac fallacias confitentur. **A**ddit praeterea etiam haec in epistola quod cum semper fratribus iurare solitus sit episcopus se omnino non cupere: subito ex improviso velut novum plasma episcopus apparuit: sed qui disciplinam et instituta ecclesiastica vendicabat: episcopatum quem non a deo acceperat presumebat. **T**ribus namque episcopis simplicissimis hominibus et omnium ignorantibus de remota italica parte adhibitis: imo potius subtili ab eo circumventione decipitis: imaginariam magis quam legitimam ab eis extorquebat manus impositionem. **E**t quibus tamen unus continuo ad ecclesias redire confessus peccatum suum: et in communione laicam populo etiam pro hoc interveniente susceptus est. **I**n locum vero re-

liquorum duorum quod **Novato** manus impositione ordinati sunt alii episcopi et missi. **I**s ergo qui evangelium vendicabat nesciebat in ecclesia catholica unum episcopum esse debere: ubi videbat esse presbyteros quadraginta et septem: diaconos septem. subdiaconos septem: acolitos quadraginta et duos: exorcistas et lectores cum ostiariis qui quadraginta et duos: viduas cum indigentibus mille quingentas. **D**uos omnes deus alit in ecclesia sua. **A**ddit autem hoc quod idem ipse **Novatus** in suavitute spiritus immundo veraxtus sit: et cum tempus aliquantum consumpsisset apud exorcistas egritudine incurrit gravem: ita ut desperaret. et quod iacens in lecto pro necessitate profusus sit: nec reliqua in eo que baptismum subsequi solent solemniter adimpleta sunt: nec signaculo crismatis communitus sit: unde nec spiritus sanctus unquam potuerit promereri. **D**enique inquit cum puera quadam gratia diligeret ab episcopo: et vellet eum ordinare presbyterum: clerus vero omnis et quod plurimum ex laicis phibere dicebat non licere clerico fieri eum qui in necessitate positus in lecto graviter persecutus sit: episcopi ab omnibus specialem gratiam poposcisse ut sibi hoc de isto vno concederet. **S**cribit etiam de ipso quod persecutionis tempore cum in cellula quodam lateret: et a diacono (ut moris est) subvenire in exitu cathedrae rogaret: timens procedere: denegavit se esse presbyterum et quod sacramenta dividens populo: accipientium manus teneret: nec plus permitteret sumere quam sibi per ea que uniusquisque tenebat in manibus iuraret: quod nunquam se relicto ad **Cornelium** remearet. **D**ec et multa alia huiusmodi **Cornelius** de vita et moribus ac prophetantis eius actibus scribit.

De Serapione. Capitulum XXXIII.

Dionysius vero de hoc rescribens ad supradictum **Fabianum** intertextit etiam quandam historiam dignam memoria: dicens **Serapionem** quendam fuisse apud **Alexandriam** unum ex his qui lapsi sunt: eundemque sepe depercatum ut susciperetur: nec tamen impetrasse. oppressum deinde hunc esse egritudine: ita ut tri-duo-

iam sine voce prius iaceret: paululū vero quarta die recipiantem vocasse ad se filiā suam et dixisse. Quousque me detinetis. **Q**ueso vos: cito aliquis presbyterū roget: ut possim aliquādo dimitti. Et cum hec dixisset: rursum sine voce permāsit. **A**bijt cursu puer ad presbyterū noctis tempore: infirmabat presbyter: venire nō potuit: tamen quia pceptum fuerat a me ut lapsis in exitu nemo reconciliationis solacia de negaret: et maxime his quos prius id rogasse constaret: parum eucharistie puero qui ad se venerat dedit: quod infusum iussit seni preberi. **R**egrediente adhuc puero: anteq̄ ingrederetur domum: rursum Serapion respiciens: rediisti inquit fili. Et licet presbyter venire nō potuit: tu tamen imple quod tibi pceptū est ut possim discedere. **C**ūq̄ esset completa solennitas: velut cathenis quibusdam vinculisq̄ disruptis letior em iam spiritum reddidit. **E**t quo inquit cōstat certissime huius boni auxilio nullum debere fraudari. **S**cribit etiam ipsi Nouato Dionisius epistolam: cuius exemplum inserere dignum putavi.

V De his que ad Nouatum scribit Dionisius.

Capitulum XXXV.

Dionisius Nouato fratri salutem. Si inuitus ut ais in hoc venisti: ostende in eo si desinas volens. **O**portuerat quidem etiam pati omnia ne scinderet ecclesia dei. **E**t erat nō inferior gloria sustinere martyrium pro eo ne scindatur ecclesia: q̄ est illa ne idolis imoletur: imo fin meam sententiā maius hoc puto esse martyrium. **I**bi nāq̄ vnus quisq̄ pro sua tantū anima: in hoc vero pro omni ecclesia martyriū sustinet. **S**ed nunc siue tu suadere: siue etiā cogere potes fratres redire ad cōcordiam maius tibi est emendationis meritum q̄ fuerit culpa cōmissi: quia illud iam non imputabitur. hoc etiam laude dignum ducitur. **S**i vero illi in incredulitate permanserint: saluās salua animā tuam. **V**ale. pacem desiderans: quā tibi imprecor. **H**ec etiam eadē Nouadano scripsit. **D**edit et ad egyptios

epistolam de lapsorū penitentiā in qua et regulas eis statuit penitendi. **S**ed et multa alia pbatissima ferunt scripta Dionisij. **S**cribit de penitentiā. et cohortatoriū libellum de martyrio ad Origenem: ad laodicensēs et armenios de penitentiā. ad Cornelium quoq̄ vrbis romę episcopū plurima scribit. in quibus etiam hoc indicat inuitatum se a multis episcopis. id est ab Heleno Tharso Cilicie et Firmiliano capadocie et Theotisto palestine: ut ad sinodum antiochiā pergat q̄ ibi Nouati dogmata quedam ferere conarent. **E**t addit q̄ fabiano antiocheno episcopo defuncto Demetrian⁹ in episcopatu successerit. **S**ed et de hierosolymorū episcopo his verbis scribit. **A**dmirabilis autē vir inquit Alexander in carcere positus: beato sine pcessit ad dñm. **E**st et alia ipsius Dionisij epistola ad romanos scripta de ministris. **E**t alia item ad ipsos de pace et de penitentiā: et ad quosdam cōfessores qui adhuc in vrbe roma Nouatū sequebant. **E**t rursum ad eosdem post ea q̄ ad ecclesiam conuersi sunt duas epistolas scribit. **S**ed et ad multos alios varia ac diuersa scribens: studiosis quibusq̄ instructionū et doctrine copiosissimam materiam dereliquit.

Explicit liber sextus.

V Incipit liber septimus historie ecclesiastice: cum capitulorū annotatione.

De Decij et Balli male gestis rebus.

Capitulum I.

Eptimum nobis ecclesiastice historie librū scriptorū suorū cūdat elogijs nobilissimus patrum et clarus in episcopis Dionisius. qui post ea q̄ Decius nō totis duobus annis principatu romani apicis ministrato cum filijs pariter interemptus ē: et Ballus susceptus

44

Ecclesiastice historie

imperii. Quo in tempe etiam Origenes septuagesimo etatis anno non ad integrum expleto defunctus est. Scribens Herma-
moni cuidam de gallo hec refert. At ne gal-
lus inquit malum Decij aut videre potuit:
aut cauere: sed in eundem lapidem offen-
sionis impegit. Cuius cum regnum floretet
initio: et cuncta ei ex sententia caderent: san-
ctos viros qui pro pace regni eius deo summo
supplicabant percussus est: cum quibus et prope-
ritate suam pater effugauit et pacem.

**De Cypriano: et quod statuit hereticos re-
baptizandos. Sed Cornelius papa con-
tradixit.**

Capitulum II.

In urbe vero roma Cornelio epi-
scopatum regente: et apud cartagi-
nensem Cypriano ambobus fide: et
tute: pietate presentibus questio exorta est
in affricis magis presbiteris: si oporteret hereti-
cos rebaptizari. Cuius id a Cypriano et ce-
teris pene omnibus per affricam sacerdoti-
bus oportere fieri decerneret: Cornelius
et ceteri omnes per italiam sacerdotes huius
modi decretum manente sacerdotali con-
cordia refutarunt: statuentes antiquitus a pa-
tribus super hoc traditam regulam debere
seruari. Que pertinebat post abiectionem
prauam et professionem recti dogmatis sola eos
manus impositione purgandos.

**Stephanus papa similiter sentiat
et de concordia ecclesiarum que post persecu-
tionem facta est.**

Capitulum III.

Sed post Cornelij assumptionem
qui tribus circiter annis sacerdo-
tio functus est episcopatus se-
dem Lucius suscepit. Cui octo solis me-
sibus sacerdotio administrato: Step-
hanus succedit. Quisq; similem Cornelio de
non rebaptizando sententiam tulit. Ad que
Dionysius multa et sepe scripta direxit: de
multis ecclesiasticis differens causis. In
quibus inter cetera etiam hoc indicat: quod
omnes ecclesie abiectione nonati presumptio-
ne pacem inter se inuicem seruent. Scri-
bit ergo et de hoc verbis his: Scio autem
frater omnes ecclesias in oriente que prius

perturbabant nunc redisse ad concordiam: et
omnes sibi unanimiter coherere: gauden-
tes et exultantes de pace que ultra spem ec-
clesie reddita est. Id est Demetrianus apud
antiochiam: et Theotistus apud cesaream
Nazabbanes in hierosolymis: dormien-
te in pace alexandro: Marinus apud ty-
rum. Heliodorus apud laodiceam. Hele-
nus iharso. Firmilianus in capadocia
Ceterum ne sermo epistole longior fieret no-
bilium tantummodo urbis tibi episcopos
indicaui: ut etiam ceteros cum ipsis pari-
ter unum sentire non dubites per uniuersas
Syriam vel arabiam: sed et hijs quibus nunc
scripsistis Mesopotamie episcopi idem sapiunt
Ponti quoque et Bithynie omnes pariter
unanimes et concordantes et multa sibi inuicem
charitate coniuncti glorificant deum nostrum.
Hec Dionysius scribit.

**De Sixto papa: et hereticis non rebap-
tizandis.**

Capitulum IIII.

Stephano vero duobus annis
impleto sacerdotio romae Six-
tus succedit. Ad quem scribit nis-
bilominus Dionysius de baptismate: con-
memorans quod Stephanus quidem decessit
sors suus scribens ad Firmilianum et Hele-
num: ceterosque illarum partium episcopos statu-
erit: nec communicandum esse his qui rebap-
tizant: sed debere considerare magnitudinem
rei: quia non quicquid: sed permagni et nobi-
les in episcopis virtutes sunt quibus hoc visum sit.
Dicit etiam quod super hoc scripserit plenius
ad Dionysium et Philemonem presbiteros
urbis romae. Indicaui autem pariter etiam
de Sabellij herese que temporibus ip-
sius exorta est scribens hec.

De heresi Sabellij.

Capitulum V.

Quid autem dicam de ea doctrina
que apud Betholomaidam pen-
tapoleos ciuitatem nuper exorta
est: plena blasphemus in deum patrem: et in dominum
nostrum iesum christum: negans vere esse eius
filium patris: nec primogenitum omnium crea-
ture: simul et sancti spiritus auferens intel-
lectum. Pro quibus cum utroque partes ad me ve-

nissent: et presentibus fratribus quae comota fuerant discussissent etiam literis. put deus de dicitur putati mee. persecutus sum et scripsi singula quaeque diligenter exponens: quorum tibi exemplaria transmisisti. Sed et in tertio libro de baptismo quem scribit ad Philemonem presbyterum vrbis rome etiam haec commemorat.

De reuelatione que Dionysio episcopo a domino facta est propter lectionem hereticorum librorum.

Capitulum VI.

Ego inquit et tractatus hereticorum lego et traditiones eorum perscrutor: etiam si videar ad horam verbis eorum pollui. Sed multum mihi profert spiritum quod ex ipsorum verbis arguere eos possim. Denique cum aliis ex fratribus et presbyteris prohiberet me: ne heretica lectione tanquam secundum alicuius fetore polluerer: visio mihi quaedam a deo ostendit: quae me confirmaret et sermo ad me factus est. Haec mihi euidenter plouens lege omnia quae cum in manus tuas venerint: quia probare singula quaeque et discernere potes: quandoquidem ex initio haec tibi causa fuit credendi. Amplexus visionem: quia et apostolice sententiae recordabatur dicenti. Omnia legite: quae bona sunt tenete. In ipso quoque libello commemorat: non tunc primum in affrica de hereticis rebaptizandis ab episcopis esse decretum: sed antea iam in nonnullis ecclesiis et conciliis episcoporum velut in iconso atque aliis locis de hoc fuisse tractatum.

De Nouati scismate. Capitulum VII.

Scribit adhuc et in quarto de baptismo libro ad Dionysium vrbis rome presbyterum plurima de Nouati impietate commemorans. In quinto vero libro ad Sixtum vrbis rome episcopum scribens: et aduersum supradictam heresim quedam differens: etiam tale aliquid accidisse commemorat his vrbis. Vere autem frater prolium peto et requiro sententiam quod tibi videatur in ea causa que in ecclesia nostra exorta est. Vereor enim ne forte fallar in aliquo.

De hereticorum baptismo.

Capitulum VIII.

Erat apud nos frater quidam fidelis antiquitus: ante etiam quam

ego episcopus ordinarer: imo et antequam decessor meus Eraclas. Is cum interesset his qui baptizantur: et audiret vel quid interrogent: vel quid respondeant: stans accessit ad me: et prociens ad pedes meos confiteri cepit se baptismum ab hereticis aliter suscepisse. Quod tamen secundum ea que nunc videret a nobis ministrari: nec baptismum duceret: eo quod esset repleta blasphemis omnino illa confessio. Simul et hoc addebat se intantum pro heretico errore stimulari: ut ne oculos quidem ad deum auderet erigere. Propter quod exorabat se mundari et purificari ecclesiastico baptismate: ut et gratiam posset consequi spiritus sancti. Quod ego facere ausus non fui: sed dixi posse ei sufficere tam multum temporis communionem quam in ecclesia persecutus est per hoc quod a nobis eucharistiam suscipiens donum responderet Amen. et quod et per singula potuisset ipsa sacramentorum virtute purgari. Exhortabar igitur eum debere confidere fidei suae et conscientiae tam purgatae: et ante omnia quod tam diu in sacramentis nobis iam particeps fuerit. Sed et ille neque a luctu cessat et lachrymis: neque vltra ad mensam dominicam audeat accedere: ita ut vix a nobis cohortatus et compulsus orationi audeat interesse. Haec et multa alia de huiusmodi questionibus per diversos libros suos Dionysius scribit.

De persecutione Valeriani.

Capitulum IX.

Gallus vero non integris duobus annis imperio detento rebus humanis exemptus est. Postquam Valerianus cum filio Galieno suscepit principatum. De quo Dionysius scribens iterum ad Hermamonem hoc modo refert. Sed et Iohanni similiter reuelatum est ut diceret. Et datum est inquit ei os loquens magna et blasphemias: et data est ei potestas per menses quadraginta et duos. Utraque autem complentur in Valeriano. Vere enim mirandum est: quod supra ceteros qui ante se fuerunt hic et humanus et benignus extitit erga famulos dei: ita ut in initiis multo tempore etiam illis benignior videretur: qui nomine saltem christianum dicebantur intantum venerabatur seruos domini: et omnis eius domus erat ecclesia dei.

Ecclesiastice historie

Depravatus aut est: et a veritate deiectus per quendam doctorem pessimum magistrum et principem egyptiorum magorum: ut iustos et sanctos viros persequi et interim iuberet tanquam qui adversarentur magicis artibus quibus se ipse subdiderat. Erat enim reuera et sunt etiam nunc qui possent virtute merito suorum restringere fallacias demonum nam ille ut impuros ritus et execranda mysteria: ac sacra incesta conficeret: pueros inuestes iugulari iubebat: et orbam liberis patres: atque in teneris visceribus humanas rimari per piaculum fibras: et vocem illic querebat ubi fugauerat veritas. Sed et multa alia huiusmodi de Valeriani piaculum memorans: addit etiam hoc quod ipse a barbaris captus: et luminibus orbatus filios sceleris et impuritatis sue reliquerit successores.

De his que ad Dionysium vel ceteros Egyptios episcopos testati sunt.

Capitulum VIII.

Iste vero Dionysius quanta in eius persecutione protulerit: et quibus affectus sit cruciatibus propter nomen domini: scribens ad quendam germanum episcopum: quasi obrectator eius esse videtur debet refert: ubi et acta professionis sue inseruit apud Emilianum presides gesta. In quibus cum Dionysius unum solum deum qui celum fecisset et terram diceret adorandum: ceteros autem neque esse deos: neque adorari debere: in castrum quoddam deserti: quod Cesro appellatur: in exilium traditur: ob hoc precipue electum: quod loci incolae gentiles erant: et idolorum superstitionibus satis dediti. Quibus exulem Dionysium primo hostili animo et satis adversa mente suscipiunt: post vero cum paulatim per domini gratiam verbum dei disseminare cepisset: per maxima tructis ac barbari populi relictis idolis: conversa est ad deum verum: christo quoque subiecta. Quo coperto rursus cum ad alium locum vicinum quidem Alexandrie: sed incolis desertum: ac pene habitatoribus vacuum transfugerent. Sed et ibi cum per vicinis vicinitate nostrorum populi eum frequentarent et tanquam odore pastoris recepto grex lectior et constantior agonibus redderet: rursus missis cum centurione militaribus viris: ipsum Dionysium et cum eo Basilium et Petrum

cathenis restrictos et diversis cruciatibus afflictos in desertum quoddam libie pertraxerunt: ibique eos in loco squalidissimo et omni usu humanitatis carente a pharetonio tribu dicitur itinere in desertum protento necros vicinis oculis reliquerunt. Hec in diversis suis epistolis supradictus vir scripta dereliquit. In quibus memorat etiam Maximum presbyterum et Dioscorum: Demetriumque et Lucium: necnon et Faustinum atque Aquilam satis claros et insignes titulo professionis effectos. Sed et ex diaconis quosdam in insula post penas confessionis esse defunctos: supposuisse propter hoc Faustum et Eusebium. Quibus etiam refert tantum fiduciam et magnanimitatis per dei gratiam datum: ut cum ad eos qui in carcere tenebantur fratres nemo presus humanitatis et ministerii causa permitteret accedere: illi tamen indefinenter et reuilerent et necessaria ministrarent. Et cum per dies singulos presidis furor cresceret: iugulando alios: alios supplicij ac diversis cruciatuum generibus affligendo: squalore carceris et cathenarum ponderibus enecando: et super omnia precipiendo ne quis ad eos peritus accederet: ut ex inedia quasi aliud tormentum generis adhiberet. Concessit tamen deus supradictis diaconis gratiam: confessoribus suis providens: ut inuitis omnibus illis tamen non negaret ingressus. Sciendum tamen est quod hic Eusebius quem diaconem supradiximus postmodum episcopus apud Laodiceam syrie ordinatus est. Maximus vero quem presbyterum memorauimus: ipsi Dionysio apud Alexandriam successit in episcopatu. Faustus autem qui cum ipsis tunc confessor existit: usque ad persecutionem que nostris temporibus facta est grandis deus et plenus dicitur per duras: perfecto martyrio obtruncatione capitis consummatus est. Hec a Dionysio certissima fide memorantur.

De his qui apud Cesaream Palestinam martyres facti sunt.

Capitulum XI.

Istius in Valeriani persecutionibus apud cesaream palestinam: multa a diversis martyria presusmata sunt. In quibus tres quidam admirandi adolecentes quorum unus presicus: alius

Dalchus: tertius Alexander vocabatur
cui in suburbanū agellū supra dicte vrbis
inhabitarent: diuine fidei calore succensū
ceperunt semetipsos segnicie atq; ignaue
incusare: q; cum celestes in vrbe martyrii
pponerent corone: ipsi nec desideraret: nec
raperent: cuiq; dñs ⁊ saluator regnū celo-
rū violenter diripi debere testatus sit: ipsi
iglorios ⁊ desides animos humili gereret
His igit semetipsos alloquijs incitantes
vrbem petunt. ⁊ Adortato indice truculē-
to: cur tantū in sanguinez pioꝝ descueret
incusant. Ille cōtinuo nobiles aios inue-
nū q; dignis remunerat affatib; deuorā-
di inquit bestijs subrigent: quib; nō pla-
cet pioꝝ sanguine fundi. Sed ⁊ mulier q;
dam sup̄dictoꝝ iuuenū secuta fert auda-
ciam: ⁊ magnanimitatis exemplū: simile-
q; sortit exitus pene. Quā tñ de Martio
nis schola fuisse loquebant.

De martyrio Marini.

Capitulum XII.

Marinū quoq; virū militare hie
rosolymoz ciuem: honore ⁊ di-
uitijs clarū: cū in sup̄dicta vrbe
inter collegas suos p ordineꝝ gradus sui
honor quidam cōtingeret militaris (vt si-
eri solet) in sequentē collegam suum subit
inuidia: ⁊ exclamat nō posse marinū ad-
pisci superiore gradum: ⁊ q; esset christia-
nus. Interrogat a iudice Marinus: si
ita se res haberet. Ille ita esse ⁊ vere se eē
christianū clarissima voce testat. Tres ei
deliberādī hore decernunt a iudice: vt eli-
gat vtrū velit imolare dñs ⁊ impatori: an
christianus interimī. Cūq; a tribunalib;
fuisset egressus: Theotistus epus loci ap-
prehensa manu eius perducit eū ad eccle-
siam: ibiq; multis verbis in fide confir-
mans: ad vltimū in interiora pducit alta-
ris: gladiūq; suū quo p̄cinctus erat ostē-
dens ei: ⁊ rursus offerens euangelii: qd
de duob; mallet iterrogat. Marinus ho-
pmp̄tissima fide cū manū ad euāgelii re-
tendisset: optime inq; Theotistus qd ele-
gisti o fili: ⁊ stemnens p̄ntem vitam: eter-
nam sperato: p̄fidens p̄ge: ⁊ suscipe coro-
nam quā tibi dñs p̄parabit. Regressus
cōtinuo ad tribunal euocat p̄ preconem.
Aderat em̄ tps statuti. Ille vero nec mo-

ras patit: nec expectat interrogantem: sed
cōtinuo sibi ⁊ deliberatū asserit: ⁊ ex pater-
nis legib; p̄firmatum: q; deo obtemperare
oporteat magis q; hominib;. Quē iudex
ilico capite puniendū p tali responsione
p̄nunciat.

Relatio de Astirio.

Capitulum XIII.

Ed inter eos cunctis clarior et
meritis fidei supra ceteros insi-
gnis mēorat Astirius: vir ro-
mane vrbis senator patrici: nobilitate
facultatib; p̄p̄nquitate etiā regia: ⁊ om̄i
bonoz fama satis clarus. Qui cū supra
dicti martyrii extremis interesset exequijs
⁊ capite cecum cadauer subiectis humeris
suis: ⁊ substrata veste qua induebat exci-
peret: honore quē martyrii detulit: cōtinuo
ipse martyr assequitur. Sed ⁊ in multis
alijs eū p̄claris gestis in fide christi enstu-
isse tradiderūt nobis: hū q; eū in corpore
adhuc positū viderūt. In quib; etiā ta-
le aliqd p eum gestus mēorabant. Apud
cesareꝝ Philippi: quā paneadam phe-
niceꝝ vocant: auint sub radice montis q;
appellat Panius, ex quo fluuiū Jordans
p̄mo fluentia p̄siluit: more fuisse gentilis
erroris certa ac solenni die imolari victi-
mā. Que victima arte quadam demonis
subito nusq; compebat. Et erat hoc famo-
sissimū miraculi genus q; p suaderi astan-
tib; videret in celum hostiā inuisibiliter
esse sublata. Accidit igit dū hec gererent
adesse Astirium. Qui cū videret om̄s mi-
raculi huius stupore p̄stringi: humanos
miseratus errores: cum gemitu ⁊ suspirio
oculos ad celū pariter tendit ⁊ palmas:
christū qui est sup̄ om̄ia deus tota fide p̄-
fusus lachrymis inuocat: vt p̄stigia fallā-
cis demonis arguat: miserisq; mortalib;
erroris huius soluat archanuz. Hoc illo
cū fletib; supplicante: subito victima q; in-
uisibiliter credebatur assumpta: superferri
aquis videt: ⁊ p̄spectib; om̄i redditur: nec
vltra in illis locis error: hmōi potuit re-
parari: ita vnus christiani p̄ce tantoꝝ ses-
culoz deceptionis machina: cū auctorib;
suis demonib; dissoluta est.

De signis que p̄tute saluatoris apud
paneadam fiebant.

Ecclesiastice historie

Caplm. XXI.

Uerū quia urbis huius fecim⁹ mentionē: iustū videt^r cōmōrare etiā illud in ea qđ hystoria dignū duximus. **M**ulierē quā sanguis p̄fuito laborantē a saluatore curatā: euāgelia tradiderūt: huius urbis ciuem constat fuisse: domusq; eius in ea etiā nunc ostendit. **P**ro forib; s̄o domus ipsius basis quedā in loco editiore collocata monstrat, in qua mulieris ipsius velut genib; puolute: palmasq; sup̄pliciter tendentis imago ere videt^r expressa. **A**stat s̄o alia ere nihilominus fusa statua: habitu viri stola compta circūdati z dexteram mulieris porrigentis. **H**uius ad pedem statue e basi herba qđaz noua specie nascit. **Q**ue cū exorta fuerit: ex crescere vsq; ad stole illius erei indumenti fimbriā solet. **Q**uam cū sūmo vertice crescens herba cōtigerit: vires inde ad depellendos omnes morbos languozesq; requirit: ita vt quecuq; illa infirmitas fuerit corporis haultu exiguuo madefacti salutaris graminis depellat: nihil omīno virtū gerēs si anteq; eree fimbrie sūmitatē crescendo p̄tigerit decerpatur. **H**anc statuā ad similitudinē vultus iesu formatā tradebāt: que p̄mansit ad nostrā vsq; t̄pa. sicut ipsi oculis nostris inspicimus. **E**t nihil mirū si hūc qđ ex gentibus crediderant: p̄ beneficijs que a saluatore fuerant p̄secuti: h̄mōi velut munus videbant offerre. cū videamus etiā nunc et ap̄loz Petri vel Pauli z ipsius saluatoris imagines designari: tabulisq; depingit. **S**ed z antiquas ipsorū imagines a quibusdā p̄seruatas nos vidimus. qđ mihi videt^r ex gentili p̄suetudine indifferenter obseruati: qđ ita soleant honorare q̄s honore dignos duxerint. **I**n signa etem veterū reseruati ad posterorū memoriā: illoz honoris: hoz s̄o amoris indicū est.

De trono Jacobi. Caplm. XXV.

Deniq; z Jacobi cathedra: qđ p̄mus inter ep̄os: ab ipso saluatore z ab ap̄lis in hierosolymis est electus: quēq; frat̄e christi volumina diuina designat: vsq; in hodiernum inibi p̄seruat: atq; in ea sedent om̄s qui vsq; ad

p̄ns t̄pus sedis illius sacerdotiū sortiant^r. **S**eruat ergo cum ingenti studio velut a maiorib; tradita mēoria sanctitatis: z cuius magna veneratione habet^r v̄l vetustatis vel h̄mi sacerdotij sanctificationis obreptu. **S**ed de his ista sufficiat.

De pace a Galieno reddita ecclesijs.

Caplm. XXVI.
Galienus vero Valeriani filius posteaq; rerū summā solus obtinuit: lenius ac moderatius erga nostros agere instituit: datiq; decreta inhiberi supplicia: p̄secutionesq; cessare. z qđ quisq; putat moze exorare qđ diuinum est: sinit.

Qui ep̄iscopi tunc fuerūt.

Caplm. XXVII.
Per idem t̄pus cū romano adhuc sacerdote Sirtus pessz z ap̄d antiochiā Demetrianus: Firmilianusq; adhuc cesaree capadoce sup̄ esset: ponti ecclesias Gregorius qui p̄us Theodorus dicitur est et Origenis discipul: cū fratre Anthenodoro suscepit gubernandas. **A**pud cesareā vero palestine post Theoristū Dōnus ep̄atum sortitur: et b̄rcui defunctus Theorigno iam n̄re memorie viro sedem tradidit. **Q**ui z ipse Origenis auditor fuisse dicebat. **I**n hierosolymis vero post Zabbanē sacerdotiū suscepit Hyreus. **E**t hūc oēs in pace ecclesias gubernabant.

De his qđ apud Alexandriā acciderūt.

Caplm. XXVIII.
Sed apud Alexandriā z si nulla extrinsecus mali causa sit: eo ipse qđ genus hoim feror: sediciofus: z semp̄ inquietū est: ciuiles inter se motus z bella nō virtutis merito: neq; ob defensionē: sed ob necem atq; interitū ciuū cōmouebant. **D**e quib; Dionysius in eplis suis cōmemorans refert ita a p̄p̄ijs ciuib; esse vastatā deletāq; urbem: vt illa qđ p̄stā patōe populorū vix soleret digredientib; incedendi spacium dare: nunc eo vsq; peruenit: vt consp̄cere in plateis hominē valde rarū sit: maderē omnes ciuū sanguine: vias cadaueribus obtegi: z ne ad sepeliendū quidem sufficere qui superius

unde et post belli rabiem ferisq; vastatio-
nem corrupti aeris et fetore cadaverum
pestilentia increuerit: ita ut si quod ferro sup-
fuerat id morbus absumeret.

¶ Quod Dionysius de pascha statuit.

¶ Caplm. XIX.

Scribit autē de his idem Dionisius in epistola paschali: que solenniter per annos singulos legi solet his verbis. Alijs fortassis hominibus non videatur tempus hoc: tempus esse solennitatis: quoniam quidē luctus ubiq; et acerba lamentatio in plateis cuncta circumstrepit. Semitus vero inest et mugitus in domibus propter multitudinē morientium. Et tunc enim de primogenitis quondam egyptiorum referunt: ita etiam nunc ingens ubiq; clamor attollitur. Non enim est domus (sicut scriptum est) in qua non sit mortuus. Primo namque ipsi manibus suis partem maximam et meliorem populi crediderunt: persequendo sanctos. partem alteram bella in testina rapuerunt. partem vero que super fuerat pestilens nunc egritudo consumit. Sed nos neque in persecutionibus cum iugularemur a festiuitate cessauimus: nec unquam nobis potest solennitas impediri: quibus precipitur in tribulatione gaudere. Omnis igitur nobis locus quicunq; a tyrannis eligebatur ad penam: siue ager seu desertum fuit: siue insule: siue carcer: solennitatem nobis impedire non potuit. Letissimam vero super omnes habuere solennitatem beati martyres: qui cum sanctis angelis in celo pascha curarunt.

¶ De morbis qui acciderunt.

¶ Caplm. XX.

Dicit hec persecutores nostri in seipsum manus ac tela vertebant. Sed ne sic quidem nostrorum festa turbata sunt. Insecutus est hic pestilens morbus: et plaga terribilis. sed illis multo terribilior et grauior: quos nec spes erigit futuro. Nobis vero hec omnia exercitia quedam virtutis et fidei probamenta ducunt. Quamuis enim densior seniorumque paganos: magis quam nostros morbus inuaserit: tamen nec a nostris quidem penitus abscissum est. Et post pauca addit dicens. Dulci namque ex fratribus nostris per ni-

mia charitate dum absque ulla cunctatione in farinos visitare non desinunt: et non solum visitare: sed et ministrare: et exhibere officia que dominus precepit: repente morbi contagione: cum illis pariter quibus ministrare uoluerat interibant. affectu enim quodam dilectionis attracti: et uelut participare dolores cum dolentibus cupientes: alienas in se moribus hauri segniter transferebant: et effecti sunt eorum (ut dicit apostoli sermo) peripsima. Denique plurimi nostrorum precipui et electi uiri: inter quos et presbyteri nonnulli et diaconi: multiq; alij de plebe constantissima et ardentissima fide: tanquam si martyrium tempus instaret miserando infirmos: semet ipsos huiusmodi moribus inferebant: minime ex hoc martyrium se capere presumptores. Et dum curandis egris: defunctisque exportandis: humanisq; corporibus operam dabant: insequabantur penes eos quos suis humeris ad sepulchrum deueherant.

¶ Paganis uero e contrario suos continuo ut egrotare ceperant deserebant parentes charos liberos: uxorem coniungunt filiosque nihilominus parentes. statim ut tremere membra uiderent: et morbo ora pallere domo propulsos: in plateas semineces eieciebant. ibique inssepulta eorum cadavera resurgentes: uim morbi quam per hec se effugere opinabantur dupliciter incurrebant: dum ad pestilentie rabiem etiam fetor in sepulchrorum cadaverum iungeret.

¶ De Balienis regno.

¶ Caplm. XXI.

Refert idem Dionysius de Balienis temporibus: quod eo regnante ecclesie dei in pace durauerunt: et quod medijs eius temporibus Diocletianus: uelut nubes quodam tenebrosa et atra: subito regni eius obscurauerit lucem. Quo rursum ad vicem est iue nubis abolito Balienus nouum ut ipse ait ex veteri uniuerso mundo lumen effulsit. Simul enim atrocem tyrannum et regno deturbauit et uita. Designat autem etiam tempus quod nono anno imperij Balienis hec scriberet. Extant et alia que plurima necessaria sanis et admiranda Dionisij opuscula. que utilitatis plurimum legentibus conferant. Inter que scribit etiam de repromissionibus futuris: existente

k

Ecclesiastice historie

causa huiusmodi.

De Nepote: et scismate eius.

Capitulum. XXII.

Episcopus quidam erat in partibus egypti Nepos nomine. Hic iudaico intellectu de futuris re promissionibus sentiebat: easque corporali exhibendas docebat: et mille annis in delictis corporalibus in hac terra sanctos regnuros esse cum christo: huiusque sui dogmatis probamenta sumptis et revelatione Iohannis: testimonij conabatur asserere. De quibus etiam libellos edidit: interpretationes huiusmodi continentes. Igitur Dionysius de re promissionibus scribens ad hunc Nepotem stilum sue intentionis obuertit: et in primo statim libro suam sententiam que ei de diuinis re promissionibus videbatur exponit. In secundo vero volumine de revelatione Iohannis differens: facit mentionem Nepotis his verbis. Et commentatores inquit quosdam proferunt Nepotis: quibus innotuit plurimum: et per quos putant ineffabilem quodam sacramento ostendi qualiter regnum christi futurum sit super terram. Sed in alijs quidem multis etiam ego amplector: et diligo Nepote: vel per fide sua: vel per eruditionem et studio scripturarum: et precipue per exercitium psallendi. quoniam quidem plurimi fratrum libenter per hoc eius elegere consortia. Est ergo etiam mihi erga eum multa reuerentia: et inde magis quia iam processit ad dominum. Sed reuerentia plus omnibus et amanda et proferenda est veritas. Laudare oportet: et absque invidia amplecti si quod recte dicitur est. discuti pro et discerni si quod minus sane scriptum est. Et si quidem pius esset is de quo sermo est sufficeret solo sermone discutere que minus recte dicta videbantur: dum interrogatione precedente responsio subsequens in concordiam quod contrarium et discrepans videbatur adduceret. Ubi vero scripta edita sunt: et ut videtur quibusdam satis suasoria et ubi doctores procedunt qui legem et prophetas per nihil ducant: et euangelia non sequantur: apostolorum scripta despiciant. Nos autem solos libros atque istam doctrinam: velut magnam aliquod et occultum mysterium venerunt: ac simplices quosque fratrum nostrorum doceant nihil excelsum: nihil magnificentum

sentire de aduentu et presentia dei et saluatoris nostri iesu christi: neque de resurrectionis gloria: et nostre congregationis in ipsum ac similitudinis re promissionis: sed parua quedam et semper mortalia: et non alia que sunt ea que nunc videmus sperari suadent in regno dei. Necessarium videtur ad hec omnia respondere fratri nostro Nepoti. Et post aliquam rursus subiungit hec. Etenim cum in Arsenoste essemus: ubi multo iam tempore volebat ista doctrina: ita ut scismata inter fratres et discordie fierent: conuocavi presbyteros et doctores: qui erant in ecclesijs et publice cepi tractatum habere. Simul et cohortatus sum fratres: ut si quod eos moueret obijcerent nihil verentes. Tu mihi illi ut scutum validissimum et murum inexpugnabilem codicem Nepotis obijcisti. Ego suscepi patienter: et tribus continuis diebus residens a prima luce usque ad vesperam cum ipsis coepis cepi singula eius scripta discutere et unumquodque quid in se absurdi haberet ostendere. Et vere satis admiratus sum patientiam et constantiam atque intelligentiam fratrum quia sequenter et per ordinem de singulis questionibus proponebant: et validissime his que a nobis respondebant occurrentes. Post hec cum quod esset in vero patuisset: accommodabant nihilominus absque intentione consensus iudicantes hoc: quod non continuo si quid semel animo visum fuerit: omni id studio et intentione seruandum est. sed esse rectius tunc mutare sententiam: cum eam melior et rectior superauerit. patefactis etenim cordibus suis deo audiebant verbum. Cuius probatio non ex humana persuasione: neque ex eloquentie furo: sed ex diuinarum scripturarum assertionem veniebat. Et ita evidens fuit assertionis nostre probatio: ut is qui inter eos maximus doctor et vite meritis prestantior habebatur. Corantion nomine surgens in medio cunctis audientibus proclamaret. et protestaretur neminem debere ultra eius doctrine facere mentionem. sufficere quod erratum est. Decetero non solum nihil horum tenendum vel sequendum: sed nec commemorandum quidem de talibus. si quidem tam evidens ac manifesta contra hec de scripturis diuinis patuisset assertio. Omnes vero reliqui fratres gaudio et leticia

repleti corde: p emendatione sui inexpler-
biles gratias referabant.

De Apocalipsi Johannis.
Caplm. XXXIII.

Post aliquanta vero venies ad
apocalipsim Johannis hec de
ea scribit. Nonnulli ex pccessoris
bus nostris penitus libellum hunc refuz-
tandum a canone scripturaz atq; abijcie-
dum putarunt: singula queq; eius capitu-
la arguentes. et dixerunt p̄tulationē libri
nō esse veram: sed aliene scripture Johis
tantū nomen impositum: vnde neq; Jo-
hānis hunc esse librum: nec reuelationē vi-
deri posse: que crasso quodam velamine
ignorantie contegatur. Addiderūt etiā
hec q; nihil dignum in ea grauitate apo-
stolica censeatur. Sed ne alicuius qui-
dem ecclesiasticorū saltim viroz scripturā
esse dixerūt: sed **Cherinthuz** quēdam au-
ctorem. **Cherinthiane** heresis volente do-
gmatis sui fidez: apostolici nominis opi-
nione firmare: libello a se conscripto Jo-
hānis titulum p̄tulisse. Deniq; inquit
Cherinti dogma hoc cōtinet: in terris fu-
turū esse regnum christi. Et qm̄ ipse car-
nis et libidinis amicissimus dicebatur: ea
in repromissis futurū regni sanctis
p̄benda censebat: que sui animi libido dī-
crabat: ventris et voluptatis opera man-
sura: ciborū satietatem: et abundantiaz po-
culorū: nuptias: et cetera que horum conse-
quētia seruant. Et reparari rursus spe-
rabat festiuitates et sacrificia iudaica: vi-
ctimasq; legales. Ego vero quantum ad
meam sententiaz pertinet: spernere aut ab-
ijcere scripturam libri huius nullatenus
audeo: maxime cuz multi ex fratribus ita
mecū sentiant. Sed hoc magis de eo sen-
tio q; excedant atq; emineant q̄ in eo scri-
pta sunt humane auditionis modum: et
sit in eo archanus quidam et reconditus
atq; admirandus omnibus sensus: quez
et ego admiroz ac veneroz: etiam si nō in-
telligo. Et ita sentio q; diuina aliqua sa-
cramenta sermonibus cōtegantur huma-
nis. nō tam iudicio meo discernens: q̄ fide
de credens. et ideo nō reprobo que nō in-
telligo. sed tanto magis admiroz: quanto
minus assequor. Post hec vero totius li-

belli differens corpus: et singula queq; dī-
scutiens: atq; euidenter ostendens nullo
modo fieri posse: vt fm̄ litteram dignus
in eo intellectus appareat. Addit etiā hec
dicens. Consummata igitur omni p̄phetia:
beatos dicit p̄beta eos q̄ hec custodiūt.
Sed et senectipsum beatum dicit. At em̄
Beatus qui seruat verbum p̄betie libri
huius. et ego Johannes qui audio et vi-
deo hec. Vocari ergo eum Johānem: et
esse hanc scripturam Johannis nō nego
Sancti nāq; alicuius est: et sine vlla du-
bitatione p̄ dei sp̄ritū scripta: etiam si nō
sit ille Johannes apostolus filius Zebe-
dei: frater Jacobi: cuius euangelium fm̄
Johānem scriptum est: et ep̄stola catho-
lica. Utitur ergo **Dionisius** plurima as-
sertione: diuinitus quidem inspiratam re-
uelationē nō esse dubitandum et Johā-
nis esse: nō tamen sibi liquido videt: q̄ il-
lius sit Johānis qui euangelium scripsit
quia ille nusq; nois sui fecerit mentionē
ac sese signauerit noiatim. Hic autē qui
Apocalipsim scribit tertio ferme mentio-
nem nois sui facit. Sed et ex ipso scriptu-
re stilo discretionē faciens dicit: potuisse
fieri in illis temporibus fuisse et alium ali-
quem Johānem vnum ex sanctis cui hec
reuelauerit deus. Multa vero et alia in-
structionis ecclesiastice monimēta nobis
in libris digesta: beat⁹ **Dionisius** derelis-
quit: quoz lectio magnopere ab studios-
sis quibusq; expetenda sit. Sed iam ad
historie ordinem reuertamur. Sixto ro-
mane ecclesie per ānos vndecim sacerdos
tio p̄curato: succedit **Dionisius**. Et **Des-
meriano** apud antiochiā defūcto: **Paulus**
de samosate sacerdotium suscepit. qui
Paulus abiecta satis et indigna de chris-
to sentiens: traditiōem doctrine ecclesia-
stice corūpebat: dicens eum cōmunis na-
ture hoīem tm̄ fuisse.

De ep̄stolis Dionisij.

Caplm. XXXIII.
Unc **Dionisius** de alexandria
rogatus venire ad conciliū:
et senectutis impedimento et in-
cōmoditate corporis impibet: p̄ ep̄stolaz
tamen p̄sentē se reddit: et quid fidei ac ve-
neratiōis erga christum teneret exposuit

Ecclesiastice historie

Ceteri vero ecclesiarum pastores diuersis
e locis et urbibus: velut aduersum latro-
nem quendam christi gregibus insidiantem:
conueniunt antiochiam. In quibus insi-
gnis et ceteris precellentes erant: Firmilla-
nus a cesarea cappadocie, Gregorius: et
Athenodorus fratres: ponti puincie sa-
cerdotes, Helenus sardensis ecclesie eps
et Nicomas ab yconio: et hierosolymorum
precipuus sacerdos Pymeneus: et vicine
huic urbi cesaree Theotignus, S3 et Da-
rimus bolstrensis eps dignus eorum con-
sortio cohererat, Multi vero et alij quos
longum est enarrare per singulos, Sed et
presbyteri quos plurimi et diaconi ad supradic-
tam urbem causa compescendi: imo dele-
di noui huius dogmatis conuenerant,

De paulo samosateno: et de Gregorio
et de heresi eius.

Capitulum XXV.

Hic igitur omnes sepius in unum
coeuntes: paulusque samosatenuum
statuentes in medio: atque eius he-
resim quam ille nunc occultare: nunc etiam
dissimulare conabatur: frequenti tractatu et
assiduus disputationibus denudantes: ar-
guere blasphemias et publicare nitebantur
nec tamen uno id aut secundo tantum concilio
ad finem perducere potuerunt, Sed et con-
uentum sepe est: et absque opere preicio discessum
Verum quoniam beati Gregorii historie textus
attulit mentionem: dignissimum puto tan-
tissimi gesta (que sub orientali et septentrio-
nis arte cunctorum sermone celebrantur)
omissa nescio quo casu huic narratiōi ad-
memorari posteritatis inserere, Stagnum
quoddam erat in ponti regionibus situm: per
fiscibus copiosum: ex quorum captura pre-
dites redditus dominis prestabant, Ista pos-
sessio duobus fratribus sorte hereditatis
obuenerat, Sed pecunie cupiditas (que
pene omnium corda mortalium superat) etiam
fraternam necessitudinem violauit, Conue-
niebant a fratribus tempe captionis: non
tam ad capiendos pisces: quam ad homines de-
cipiendos, cedes ac bella mouebant, hu-
manus sanguis per piscibus fundebatur,
Sed dei prudentia affuit aliquando au-
xilium: aduentusque Gregorius, Vidit plura

et mortes viroꝝ: furentesque germanos: quod
cause existeret per qua in exitium sui suorum
que fratres accenderent inquit: nullam nisi
captura piscium comperit, Tum ille cum
per honore aduentus sui utreeque partes pau-
lulum siluissent: nolite inquit o filii ratos
nabiles animas per mutis animantibus vio-
lare: fraternam pacem questus cupiditate dis-
soluere: dei leges et nature pariter iura te-
merare: et vna mecum ad oram stagni cri-
cialis accedite, Ego iam vos per virtutem
domini omni certamine cruenta contentionis
absoluam, Et cum hec dixisset: in conspe-
ctu omnium virgam quam tenebat in manu ad-
premas litoreis undas defigit: et ipse posi-
tis genibus palmas tendit ad celum: atque
his verbis excelso supplicat deo, Tu domine
deus patrum nostrorum: qui cum tibi primus
homo Adam peccasset: et mandatum tuum
preterisset: penam culpe illius moderatus:
ad terram maledictionis sententiam detor-
sisti dicens, maledicta terra in operibus
tuis, Et nunc ergo miseratus horum iuue-
num fratrum sanguines qui periclitantur: pre-
cipe ut maledicta sint aque iste in operi-
bus eorum: per quibus furore succensit frater-
ne pietatis obliti sunt: ita ut nunquam in hoc
loco vel piscis appareat: vel aqua resideat
at: sed sit campus aratri patiens: ac fru-
gum ferax: et custos in eternum fraternae con-
cordie perseveret, Simul ut ille finem orationis
dixit: statim se unda subducens: et cursu
velociore refugiens: a conspectu supremo
iussa discedere: abyssis suis reddidit: et aren-
tem campum germanis iam per cordibus dere-
liquit, Sed et in hodiernum frugum ferax esse
dicitur solum: quod ante fuerat nauium ferax,
Demoratur etiam aliud illustrius ab eo
diuinitus gestum, In quodam loco ruris an-
gusti: cum res posceret ecclesiam constru-
rumpes quodam vicini montis ex parte orien-
tis obiecta: ex alia vero preterfluens flumen
spacium quantum ecclesie sufficeret denega-
bat, Et cum alius omnino non esset locus,
omnesque mestitiam gererent: quod solum ad con-
struendam ecclesiam non haberent: ille fide-
de plenus proocassit in oratione dicitur:
et dominum iesum premissionis sue admonuisse
fideliter: qua dixit, Si habueritis fidem
sicut granum sinapis dicitis monti huic

tolle te: et mitte te in mare: et fiet vtiq;. **Cū** q̄ plena fide ac deuotioe deposceret ad lucem coeuntibus populis inuenta est rupes in parte vna secessisse tantū quantū spacij ad condendam querebatur ecclesiā. **Tradunt** eius et alia q̄ plurima. **Sz** nec in lōgum videamur trahere sermonē: intermissis ceteris vnū adhuc de eius gestis adiācam. **I**ter ei fuisse quondam p̄ Alpes dicitur byem̄is tempore: et cum peruenisset ad summū alp̄um iugum: nubes repleta erant omnia: nullum v̄q; diuersorium. **F**anum tamen ibi Apollinis erat: cui succedens transacta nocte discessit. **S**acerdos vero erat quidam fanī ei⁹ cui consulere simulachr̄ apollinis mos erat: et reddere responsa poscentibus. **E**x quo ei etiam alimonie questus esse videbatur. **I**git post digressus Gregorij offerre psulta et m̄sa poscere sacerdos accessit ex more: nihil inde responsi uentebat. **R**epeatit victimas: silentiū permanet. **I**terū ac sterum litat: surdis ingerit fabulam. **Cū** q; stupore noui silentij estuaret sacerdos: nocte ei assistens demonium dicit in somnis: **Q**uid me illic inuocas: quo iam uentire non possum? **P**ercunctanti causam: aduentu se Gregorij dicebat expulsū. **Q**uid tunc remediū daretur cum perquireret: ait non aliter sibi licere ingredi locū illum nisi Gregorius permisisset. **Q**uibus auditis: sacerdos occupat viam: multa apud semetipsum voluens: atq; animo recurante pertractans peruenit ad Gregorium: adoransq; eum rem pandit ex ordine: humanitatis sue atq; hospitalitatis admonuit: querelaz depulsi numinis promit: ademptam facultatem sui questus deplorat: ac reddi sibi omnia in pristinum statum deposcit. **A**t ille nihil moratus scribit epistolam in hec verba. **G**regorius Apollini salutem, permitto tibi redire ad locum tuum: et agere que conuenisti. **H**anc epistolaz sacerdos accipit et ad fanum defert: positaq; ea iuxta simulachrum affuit demon: ac dedit responsa poscenti. **T**um ille in semetipsum cōuersus ait. **S**i Gregorius iussit: et deus iste discessit: nec potuit redire: nisi iussus et rur

sum iubente Gregorio restitutus est: quo modo non multo melior isto Gregorius: cuius hic obtemperat iussis? **C**lausis igitur ianuis fanī descendit ad Gregorium: epistolam secum quaz acceperat referens omnemq; apud eum rei geste ordinē pandens: simulq; se ad pedes eius prosternens rogat vt illi se deo offerat: cuius virtute dijs gentium Gregorius imperabat. **Cū** q; enitius et pertinacius persisteret: cathecumīnus ab eo factus est. **E**t cum se vite castissime et abstinentissime derelictis omnibus non solum erroribus demonum: sed et seculi actibus mancipasset: etiam baptisma consecutus est. **E**t intantū vite merito ac fidelī virtute profecit: vt ipse beato Gregorio in episcopatu successor extiterit. **Sz** et ingenij sui nobis in p̄o maxima monimenta dereliquit. **I**n ecclesiā siten nāq; metatrasin idē Gregorius magnificētissime scripsit: et catholice fidelē expositionem breuiter editam dereliquit: quam pro edificatione ecclesiarum socia re his cōmodo dixit Gregorij martyris et episcopi. **N**eocesarie fides. vnus deus pater verbi uiuentis: sapientie subsistentis: et virtutis sue et figure perfectus. perfecti genitor: pater filij vnigeniti. **U**nus deus solus ex solo deo: figura et imago deitatis. verbum perpetrans. sapientia comprehendens omnia: et virtus qua tota creatura fieri potuit. **F**ilius verus veri: et inuisibilis ex inuisibili: et incorruptibilis ex incorruptibili: et immortalis ex immortali: et sempiternus ex sempiterno. **U**nus spū sanctus: ex deo substantiā h̄ns: et q̄ p̄ filiū apparuit: imago filij perfecti. perfecta uiuentium causa: sanctitas sanctificationis prestatrix. per quem deus sup̄ omnia et in omnibus cognoscitur. et filius p̄ omnes. **T**rin̄itas perfecta: maiestate et sempiternitate et regno minime diuiditur: neq; ab alienatur. **I**gitur neq; factum qd̄ aut seruens in trinitate: neq; super inductum tanq; ante hac quidem nō subsistēs postea vero superingressum. neq; itaq; defuit vnq; filius patri: neq; filio spiritus sanctus: sed inconuertibilis et imutabilis eadem trinitas semper. **S**ed de Grego

Ecclesiastice historie

rio satis dictum, nunc ad historiam redeamus. Interea **Dionisius** apud alexandriam quiescit in pace: duodecimo anno imperii **Salientis**: decem et septem annis functus sacerdotio. Succedit ei vero **Daximus**. Igitur **Saltenus** cum per annos quindecim romanum gubernasset imperium **Claudio** regni successore defunctus est. Qui solus duobus annis in imperio transactis: **Aureliano** rerum apicem dereliquit. **Huius** temporibus ultimum apud antiochia episcoporum concilium congregatum, in quo **Paulus** arguitur: manifesteque conuincitur hereticus: et damnatur ab omnibus que sub celo sunt ecclesiis christi: insistente plurimum et disceptationibus validissimis purgante **Alethione** presbytero antiochene ecclesie viro fidelissimo et omnibus virtutibus adornato: cui accedebat etiam hoc quod erat disertissimus et potens in verbo atque in omni eruditione perfectus. Denique oratoriam in eadem ipsa urbe docuerat. Huic igitur ab omni episcoporum concilio permittitur disputationis cum **Paulo**: excipientibus notariis. Que ita magnifice ab eo et accurate habita est ut scripta ederetur: et nunc quoque in admirationem sit omnibus. Solus etenim potuit dissimulante et occultantem se **Paulum** confessionibus propriis publicare. Quibus ita gestis: communi consilio vniuersi pariter sacerdotes scribunt epistolam ad personam **Dionisii** episcopi urbis rome: et **Daxini** alexandrie episcopi: que per omnes mittitur ecclesiis: per quam cunctis et suam diligentiam comprobarent, et **Pauli** heresim confutatam esse atque deiectam in vniuersorum noticiam puocarent. Simul etiam que cum eo questionibus habite sint indicant. Sed et vitam ipsius in tempore: pariter moresque describunt. Ex quibus pauca aliqua inferere huic operi nostro dignum iudicauimus.

Qui episcopi per illud tempus nobis les habebantur.

Capitulum. XXVI.

Dionisio et **Daximo** et omnibus qui per vniuersum orbem sunt sacerdotibus: et coepiscopis: vna

cum presbyteris et diaconis: atque omni ecclesie catholice que sub celo est. **Helenus** et **Hymeneus**, **Theophilus**, **Daximus**, **Proculus**, **Alcomas**, **Helianus**, **Paulus**, **Solastus**, **Protogenes**, **Jerax**, **Euchicus**, **Theodoros**, **Dalchion**, **Lucius** presbyteri, et ceteri omnes qui nobiscum congregati sunt: ex vicinis urbibus et gentibus episcopi et presbyteri: et diaconi, dilectissimis fratribus in domino salutem. Et post pauca addiderunt: mittentes hanc epistolam. Deprecamur omnes ut si quis forte tali doctrina infecti sunt curent a vobis: sicut et beate memorie viri **Dionisius** alexandrinus et **Firmilianus** ex capadocia iam prius scripserant ad antiochie plebem: dedignantem imo potius declinantes ad personam ipsius scribere qui erat auctor erroris. Ipse autem beate memorie **Firmilianus** cum adhuc superesset: secundo affuit: et presens cum arguit ac nota uit: sicut omnes nouimus et testamur qui simul cum illo veneramus. Sed reprimite eum corrigere errorem credidit speras posse fieri: ut absque religionis nostre obprobrio et dissensionum nota res veniret in melius, et ideo dissimulauerat, cum tamen **Paulus** dolo differret: et hominem quidem falleret: deum autem negaret: ac fidem in qua renatus fuerat violaret. Denique et nunc beatus **Firmilianus** veniebat antiochia: et cum **tharsus** usque peruenisset: et nos omnes antiochie positi aduentum illius operiremur: nunciatus est nobis excessum se de mundo. Post aliquanta vero describentes eius vitam moresque adiungunt etiam hec. Postea vero quod a doctrine regula ad aliena se dogmata et adulterina conuertit non opus est enunciare actus eius priores, quod cum prius egens fuerit et pauperrimus: et neque ex pentium successione: neque ullam que stus occasionem habuerit honestam: nunc ad sumas diuitias puenit: non aliunde nisi ex sacrilegiis et ex his que per fraudem diripuit: concutiens fratres: vendens patrocina: et fidem negotiorum susceptor: nec accepta mercede custodiens: existimans se quod scriptum est: quod est esse pietatem. Superbiam vero eius quis ferre posset cum se magis ducenarium quam episcopum videri vel

let: Nam et incedens per plateam tali quadam ambitione utebatur: publice epistolas relegens: atque in auditu omnium et oculis dictans assistentibus sibi in platea notariis, directio quoque preuentum et dissipatio insequentium quam plurima querebatur: ita ut omnes qui videbant horrescerent et detestarentur illius arrogantiam religionem diuinam. Hec in publico. Intra ecclesiam vero tribunal sibi multo altius quam fuerat extrui: et thronum in excelsioribus collocari iubet. Secretarium quoque sterni et parari sicut iudicibus seculi solet. Verbum vero faciens ad plebem: iactare supra modum dexteram ac palmam femori illidere: pede quoque subsaltare: ac scabellum ferire cum sonitu. Ab auditoribus vero non fauorem neque plausum sperare solum: sed theatriali more oratoria moueri sibi expetebat: et vocem tamquam de caueis dari. Hec non solum a viris: sed etiam a mulieribus indecenter expetebatur. Si quis vero auditorum honestius et verecundius agens a clamore nimio temporis: velut iniuriam faciens: patiebatur iniuriam. Sed et antiquis et defunctis iam tractatoribus insultabat: et illis derogans: suas laudes inuerecunde impudenterque iactabat. Rhetorem se magis quam ecclesie doctorem laudari cupiebat. Psalmos vero qui in dominum nostrum iesum christum dicebant cessare fecit: velut neotericeos et nuper inuentos. In semetipsum vero compositos diebus pasche in medio ecclesie canere mulieres: maxime quas ipse prius ad canendum pro more instituerat faciebat: ita ut horresceret si quis audiret. Nam cum ipse filium dei negaret descendisse de celo: sed a maria cepisse et initium habuisse de terra: psalmi qui in ipsum dicebant et quibus in populo laudabatur angelum eum dicebant descendisse de celis. Et hec ipse assistens et audiens: non solum dici non prohibebat: sed elato supercilio delectabatur audire. De mulieribus vero que cum ipso simul manebant: quas nisanctas Antiocheni appellant. quid opus est dici? Ex quarum societate et contubernio ut sibi nulla questio moueretur: etiam presbyteris et diaconis suis his dicitur qui ei morem gere-

bant habendi mulieres secum similem licentiam dedit. Sed et congregandi diuitias tribuit facultatem: quo ipsi in similibus obnoxij magistro nequaquam crimen impingerent. Nos autem idcirco hec scribimus fratres charissimi: quia nouimus quam sacrosanctum debeat esse episcopale sacerdotium: quod et clero et plebi esse debeat exemplo. Neque enim ignoramus quosdam dum incautius sibi ad cohabitandum iungunt mulierculas cecidisse. Quod etiam si non fiat: aut certe in suspicionem venire de talibus sacerdotibus grauissimum est. Quomodo autem vetare poterit eos qui infirmiores sunt a mulierum consortio: quibus ex his que gerit auctoritatem prebet. Tantus vero ac tam immitis suis fuit in potentatu: et ita spece quadam tyrannidis elatus est: ut ne ad arguendum quidem quisquam: vel ad accusandum auderet accedere. Sed hec que diximus condemnari possent etiam in eo qui fidem catholicam seruat: et in ecclesiastici dogmatis veritate perdurat. Hic vero qui abiurato fidei mysterio: ad pollutissimam se arcem aheresum contulit. necessarium enim fuit etiam propter erroris ipsius designari quod habendus vel quomodo execrandus est. Et post multa in fine epistole addunt etiam hec. Igitur necessarium est visum hunc resistentem deo: neque acquiescentem vere fidei abijci et abiurari. alium vero pro ipso ecclesie catholice constitui episcopum: per dei gratiam. pussum filium beate memorie Demetriani: qui huic ipsi ecclesie inculpabiliter presuit. Domini nomine: virum omnibus bonis ornatum. Indicauimus autem vobis de eo: ut sciatis ad ipsum vos scribere debere: et ab ipso communionis scriptura suscipere. Hic autem qui indignus habitus est esse in ecclesia catholica: anathema scribatur: et illius heresis sectatores excommunicentur. Domino igitur in episcopatum subrogato: Paulus et sacerdotio abscisus et communione: cum de domino ecclesie nollet exire: interpellatus imperator Aurelianus religiose satis de hoc sancteque decernit: his precipiens ecclesie domum tradi: quibus ita sacrescunt et

Ecclesiastice historie

romanus episcopus scripserant. Et iterum predictus Paulus ad cetera mala etiam hoc dedecoris acquisiuit: vt manu publica de ecclesia pelleretur. Et tunc quidem talis erga nos existeret Aurelianus? Processu vero temporis immutare propositi sui bonum cepit: et malis consilijs deprauiatus: persecutionem erga dei ecclesias meditari: eo vsq; vt dicatur: qd dictatis litteris et scriptis cum superesset sola superscriptionem nefande dextere deturbauerit. Forte etenim subita condemnatur: qui de plorum morte censebat: vt ostenderet deus quia non cum voluerit tyrannus cruciamur: sed cum probauerit ipse corripimur. Igitur sex annis Aurelianus cum gubernasset principatum: Probus post hunc suscepit. Cui cum tantumdem temporis expleisset imperio, Carus vna cum filiis Carino et Numeriano succedit. A quibus tribus annis nec plenis romano regno administrato: Diocletianus suscepit principatum. Is vero maximas in nos persecutiones: et ecclesiarum subuersiones molitus est.

De heresi Manicheorum tunc exorta:

Capitulum XXVII.
Sed paulo antequam hic imperium sumeret in vrbe roma defuncto Dionisio: post nouem annos sacerdotum felix suscepit sedem. Duo tempore Manes quidam fin nomen suum insanies: et instinctu demonis agitatus in uitam et execrabilem omnibus heresim docet. Hic autem Manes gente perses: vita et moribus barbarus fuit: tam acer ingenio vt insanire vel demone adimpleri videret. Denique (vt rei extrinsecus docet) christi se nunc gerere formam conabatur ostendere: nunc ipsum paraclytum se esse predicabat. et elatus in infantia ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat: dogmata stulta et inopia a diuersis hereticis qui iam prius extincti fuerant mutuata disseminans. et non solum orbe persica venena propinans. Ex hoc ergo manicheorum heresis vsq; in hodiernam diem diffunditur: eo tempore exorta

ta quo Felix in vrbe roma ecclesie perat. Qui per quinque annos administrato sacerdotio Euthiciano sedem reliquit. Is decem mensibus solis transactis Gato episcopatui tradit. Qui nostris iam temporibus quindecim annis sacerdotio profectus Barcellinum successorem reliquit quem iam persecutionis tempus inuenit.

De ecclesiasticis viris nobilibus: quorum aliquanti etiam vsq; ad nostram memoriam perdurarunt.

Capitulum XXVIII.
Sed a tempestate apud antiochiam sacerdotum post Dominum suscepit Thimicus, post Thimicum vero Cirillus. Cirillo autem successit Dorotheus: qui ad nostram vsq; memoriam perdurauit: vir eruditissimus et in scripturis diuinis satis intentus, qui per multa diligentia etiam hebream linguam didicerat, greca autem eruditione liberali a puero fuerat institutus. Is eunuchus a natiuitate fuit. Ex quo etiam imperator in admiratione cum habuerat: et honores et contulerat purpure proposituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret auditores in puericia fulimus. Post hunc Tyrannus apud antiochia sacerdotum suscepit. sub quo ecclesiarum persecutio increuit apud laodiceam. Post Socratem Eusebius alexandrinus genere episcopus fuit, qui in causa Pauli famositate ad partes Syrie cum venisset: quod esset in scripturis diuinis eruditus: a fratribus studiosis: velut thesaurus quidam repletus: vltra nusquam abire permissus est: sicut Dionysius in epistolis suis scribit. Huius quoque Anatholius successor vt aiunt bonus bonus extitit: qui et ipse genere alexandrinus erat: eruditione liberalium litterarum: et in philosophicis a puero apprime eruditus: ita vt apud alexandriam dialecticam docere: ab omnibus eruditis viris et philosophis cogere. Hunc etiam belli tempore quod inter ciues exortum est apud alexandriam ferunt multa bona ciuibus in consilijs et puisionibus prestasse. Ex quibus vni tantummodo factum breuitatis causa me

morabo. Frumentū alit cum deesset ob-
fessis: et fames grauis q̄s hostis v̄geret:
tertia pars cum due seinuicem impugna-
rent: erat populi separata: que quasi fidē
romanis seruabat. In qua parte tunc eti-
am sup̄dictus Anatholius erat absq̄s im-
pugnatione. Sic ad magistri ruz militie re-
fert: cumq̄s de famis necessitate que obse-
ssis acciderat edocet et in petratam gratiā
ciuibus defert: eāq̄s hoc modo distribuit.
Primo quidem vtrāq̄s inter se dissiden-
tes alloquit̄: ac romanis redire in gratiā
suadet. Sed cum reluctantes videret hoc
saltem inquit credo vos libenter accipe-
re: vt oēm viroz manū imbellem q̄ belli
quidem vobis nequaq̄s: cibi tamen neces-
sario princeps est. et ire portas sinatis. Cō-
siliū ab vtrāq̄s parte gratanter acceptū
est. Decernūt imbellem manū egredi ca-
stris debere. Data occasione: omnes pene
quos inedia consumebat: pariter cum im-
bellibus erumpunt: p̄cipue nostri quib̄
bellum gerere contra p̄positū erat. Quos
omnes Anatholius suscipiens: paren-
tis simul ac medici fouebat affectu. Et ita
multitudini salutem per cibum propere
contulit reliquis vero qui pauci remanse-
rant: formidinem belli et desideriu pacis
incussit. Ita misericordi prudentiq̄s con-
silio v̄bez maximā fame pariter absoluit
et bello. Hūc ḡ scdm̄ de alexādria dei mu-
nere laodicenozū ciuitas accepit ep̄scop̄
p̄ū: post transactum quod supra memora-
uimus bellum. Multa quoq̄ opuscula
sup̄dicti Anatholi magnifice composi-
ta ad nos vsq̄ venerūt. Ex quib̄ dignuz
mibi videtur de pascha quid senserit ipsi
us verbis p̄ferre. Est ergo inquit in p̄s-
mo anno inītiū p̄mi mensis: quod est de-
cem et nouem annoz: circuli principium.
Scdm̄ egyptios quidez mensis Fames
noth vicesima sexta die. Scdm̄ macedo-
nes dicti mēsis vicesima secūda. Scdm̄
romanos vero vndecimo kal. Aprilis.
In qua die sol inuenit nō solum conscen-
disse p̄imam partem: verum etiam quar-
tam tam in ea die habere. id ē in p̄ma ex
duodecim partibus. Hec autē particula
p̄ma ex duodecim vernale est equinoctiū
et inītiū mensiū: et caput circuli: et absolu-

tio cursus stellarū: que planete id ē vage
dicunt̄: ac finis duodecime p̄ticule et to-
tius circuli terminus. et ideo nō parū dici-
mus delinquere eos qui ante inītiū hoc
noui anni pascha putant esse celebrandū
Sed nec a nob̄ p̄mis exo: diū sumit. hec
ratio antiquis iudeis fuisse comprobata
demonstratur: et ante aduentum christi
obseruata: sicut euidenter Filo et Iose-
phus edocet. S; et hoz antiquozes Aga-
thobolus: et ab eo eruditus Aristobolus
expaniana: qui vnus ex illis septuaginta
seniorib̄ fuit: qui missi fuerūt a pontifici-
bus ad Ptolomeū regē: hebreoz libros
interpretari in grecum sermonē: quib̄ mul-
ta ex traditiōibus moysi p̄ponenti regi p̄-
cunctantiq̄s responderant. Ipsi ergo cū q̄-
stiones et odis exponerēt: dixērūt pascha
nō prius esse imolandum: q̄s equinoctiū
vernale transiret. Aristobolus vero etiā
hoc addit in die pasche non solum obser-
uandū esse: vt sol equinoctiū vernale trā-
scendat: verū et luna. Cū enī duo sint equi-
noctia inquit veris et autumnū equis spa-
cijs direpta: et quartadecima die mensis
p̄mi sit statuta solennitas post vesperum
quādo luna solī opposita e regione depre-
hendit̄: sicut etiam oculis p̄bare licet: In-
uenit vtiq̄s vernalis equinoctij p̄tem sol
obtinens. Luna vero econtrario autūna-
lis. Legi et in eoz libris alia m̄ta de his
validissimis assertionibus exposita: que
euidenter ostendant pasche solennitatem
omni genere post equinoctiū celebrandā
Multā et alia p̄terea nō solum religiosi
viris: s; et philosophis amiranda scripta
Anatholius dereliquit: quibus salutarē
eius eruditio scire volentibus innotescat
Hūc p̄mus Theotignus sacerdotiū ces-
saree tenens in episcopatu manus impos-
suit: et viuens ipse sibi cum successorē sue
cathedre statuit. Unde et aliquāto tpe pa-
riter cum ipso Theotigno cesariensi eccle-
sie p̄fuit.

De ep̄is martyrib; et doctorib; eiusdez
tempis.

Capitulum XXIX.

Ed cum aduersum Paulū sa-
mosathenū antiochiam cōue-
niretur ad conciliū: p̄tergredi-
entem Anatholiū defuncto Eusebio lao-

Ecclesiastice historie

dicens ecclesia sextum sibi vendicauit episcopum. Post quē vltimus vsq; ad psecutionis tēpus apud laodiciam **Strophanus** ecclesiaz gubernauit. Et ipse eruditione et eloquentia prioribus nō inferior: sed fidei virtute longe dissimilis: sicut psecutionis ignis pbauit. Nihil enī philosophie in necessitate temptationis ostendit. Sed nō p̄tinuo in illius infirmitate dei paupertas ostendit. Post huius nā: q̄ casum puidit deus ecclesie illi episcopū **Theodotū** noie: virum nō solum verbis: sed rebus et virtutibus ornatū. Hic arte quidem medicus fuit. sed ad animam a dño translatus est medicinam. Vere incompabilis qui super omnes pene homines fide: misericordia: studio vigilātia: atq; omnibus optimis institutionibus claruit. In scripturis quoq; diuinis laborem q̄ plurimū gessit. Interea apud cesaream p̄lestine **Theotigno** cū episcopatu solertissime peregrasset **Agapinus** succedit. Qui et ipse multo labore: multaq; diligentia in gubernatione populi adhibita: et p̄cipue erga indigentes paterna puidencia ferebatur. a quo et vir p̄ omnia prudētissimus vita: eruditione: morib; adornatus. Nam **philus** ecclesie ipius p̄byter subrogatur. Sed iste **Pamphilus** quisue sit: et quantus: et vnde oriundus: qm̄ nō erat dignus breuiter transcurrere omnē eius vitam: in institutionēq; a puero: et quanta in psecutionibus per diuersas confessiones pertulerit: quosq; agones dsudauerit: et qualiter super omnia coronam martyrii indeptus sit: p̄prio id opusculo comprehendimus. De hoc ergo q̄ mirabilis fuerit illa lectio docet. Sed et alios q̄ plurimos per illud tēpus amirabiles in p̄byterio viros nostri iam memoria tenet. vt apud alexandriam **Hierium**. **Delectum** vero apud p̄otum: qui episcopus postmodū factus est. Sed **Hierius** quidem acer ingenio in diuinis scripturis nobiliter eruditus: vita purissimus: atq; ad christianā philosophiam nudus: et penitus expedit: doctor ecclesie incompabilis puatim et publice mirabiliter disputans. **Deletius** vero tante fuit suauitatis in moribus et tante dulcedinis: vt **Delaticus** a sodalib; vocare

tur. In omni eruditione perfectus. In rhetorice talis erat: vt alijs studijs nūq; vacasse putaret. In cunctis vero philosophie generibus que in quinq; diuiduntur disciplinas. ita erat per singulas consummatus: vt cum in vnaqueq; quis experiri voluisset: in hac cū sola a puero habuisse exercitium iudicaret. Cūq; esset eruditionū p̄rogatiua magnificus: virtus tamē animi et vite sinceritas lōge in eo magnificentior habebatur. Quē nobis psecutionis tempe in fuga positū apud palestina: diligentius et plenē agnoscere licuit. Igitur hierosolymis post **Himeneū**: de q̄ paulo ante mēorauimus **Zapdas** sacerdotiū suscepit. Nō paruo tpe administratū **Hermioni** post se tradidit. Hic vsq; ad nostri tempus psecutiones apostolicā inibi quā susceperat cathedram cōseruauit. Apud **Alexandriam** vero maximo qui successerat **Dionisio**: cum in decē et octo annis sacerdotium trāsēgisset: **Theonas** succedit. Cuius tempe **Achillas** eiusdem ecclesie p̄byter ecclesiastice schole magistratū tenuit: eruditione: fide: conuersatione: et moribus insignis. **Theonas** vero cum decē et nouem annis sacerdotium inculpabiliter ministrasset: sedem tradidit **petro**: viro inter p̄cipuos egregio. Hic duodecim annos in episcopatu illius vrbis exegit. Quorū tres ante psecutiones: reliquos vero nouem diuersis in temptationū generibus duxit. Cūq; se semp in omni agone p̄secutionū positus artiorib; vinculis continentie distringeret: et ad vtilitatē atq; instructionem ecclesie in verbo dei nobiliter insisteret: satisq; vigilanter erga oēm sacerdotij curam diebus desudaret ac noctibus: nono psecutionis anno: episcopatus vero sui duodecimo: martyrii coronā capitis obtruncatione promeruit. Hucusq; successiōes episcopoz: gesta q; diuersa dñi et saluatoris nostri natiuitate: vsq; ad tēpus psecutionis in qua ecclesie quoq; destructe sunt: historie mandauimus. De reliquo vero agones martyrum q̄ ipsi p̄ nosmetipsos vidimus describētes: posteris ad memoriā relinquamus.

Explicit liber septimus.

Incipit octauus liber ecclesiastice hystorie cum capitulorum annotatione.

Postulorum

successionibus intra septem libros a nobis conclusis: in hoc octauo volumine dignus credidi: etiam ea que nostris temporibus gesta sunt: posterorum memorie de relinquere: et hinc iam nobis finis sumat exordium.

De nostri temporis ac Diocletiani: et Maximiani: et Maximini persecutione.

Capitulum I.

Tempus ante nostris temporibus persecutiones que mirabiliter: queque magnifice per uniuersum mundum sermo christi et pietatis doctrina profecerit: et in quantum sublimitatis ascenderit enarrare ut res nostras superat. Nosci tamen et ex hoc possibile est: quod aliquanti ex principibus romanis et facultate regendi puincias iurisque dicendi nostris prebebant. Et coniugibus et ministris atque uniuerse domui sue non solum credere in dominum iesum christum: verum et cum omni fiducia ac libertate in fide agere sinebant: ita ut illos sibi fideles ac familia res ducerent. De quibus certi erant quod per fide christi nihil periculum saperent. Sicut fuit opinatissimus ille Dorotheus in cubiculo regum: qui propter fidem domini fidelissimus in omnibus habebatur. Unde et cunctis preferri honore meruit et amore. Cum quo et Borgonius: ceterisque cum ipsis in domino fideles: vel qui intra palatium in summis honoribus erant: vel qui ad puincias gubernandas preferri ceteris fidei preterplatione merebantur. Jam vero multitudines coeuntium intra ecclesias populorum: et precipue in diebus festis innumerabiles catervas per loca singula confluentes quis digne poterit explicare: cum ne ipsa quidem antiqua receptacula sufficerent: sed quotidie orationum domus dilatarentur: ita ut amplitudo earum concludere instar vrbium videretur. Sic per tempora plurimum ecclesiarum status incrementis prosperioribus augebatur: et gloria earum terris excedens et cuncta supereminens festinare videbatur ad celum. Nulla enim occurrebat inuidia: nullus

lucorum nequissimi demonis obusabat: quoniam quidem celestis dextere fulciebatur auxilio plus etiam tunc bene de deo per pietatis cultum et iusticie obseruatione permeritus. Tunc ubi ex multa libertate: multaque indulgentia viciati sunt mores: et disciplina corrupta est: dum alter alteri inuidemus: et alter alteri derogamus: dumque nos inuicem mordemus et incusamus: et aduersum nosmetipsos intestina plura commouemus: dum verborum iaculis primorum corda terimus: dum principes cum principibus: populi cum populis seditiones et certamina periclitamur: dum simulatio in vultu: dolus in corde: fallacia profertur in sermone: et malorum per singula cumulus intumescent. diuina puidentia iacturam discipline populo suo illatam: ex plurima pace et nimia sui lenitate prospiciens: aggreditur primo sensum refrenare lapsantes: et integro adhuc ecclesie statu congregatiouibus manentibus indulget: interim eos qui erant in militia tantum gentiliu persecutione pulsari. Sed cum nullus ex hoc clementie eius intellectus populis redderet: quoniam potius velut ignorantes deum absque diuina puidentia res agere ducerent: et per hoc eo magis persistere in malis suis: atque ipsi qui duces populi videbantur et principes: diuini mandati inmemores effecti aduersum se inuicem perentibus: zelo: lucore: superbia: inimicitijs: atque odijs inflamarentur: ita ut tyrannidem potius quam sacerdotium tenere se crederent: christiane humilitatis et sinceritatis obliti: sacra mysteria profanis mentibus celebrarent. tunc demum secundum vocem Hieremie prophete obscurauit dominus in ira filie syon: et deiecit de celo gloriam israel: nec rememoratus est scabellum pedum suorum in die ire sue. Et sicut iterum dicitur. Submersit deus omnem decorem israel: et omnes maceratas eius destruxit. Et rursum sic dicit in psalmis. destruxit testamentum suum: polluit in terra sanctificationem eius per ecclesiarum scelerum subuersionem: et destruxit omnes maceratas eius. posuit munitiones eius in timore. diripuerunt populum eius omnes qui transierunt per viam: per quibus cunctis obprobrium facti sumus vicinis nostris. exaltauit enim dexteram inimicorum nostrorum: et auertit adiutorium gladii sui: et non adiunxit nos in bello: sed destruxit eum ab emundatione et thronum eius elisit in terra. Paucos fecit dies nostros et super omnia effudit super nos confusionem

Ecclesiastice historie

Sūma nāq; maloz nobis affuit omnīū tunc cū domus orationis z ecclie dei vsq; ad solū deducte sunt: atq; ab ipsis subuerse sunt fundamentis. Diuine vero scripture in medio plateaz igni cremate sunt. **P**rophetas ipsi hec nostris vidimus oculis. **S**acerdotes dñi z pastores ecclesiaz publice denudatos: inuerecūde z inbone huc atq; illuc ab impijs traditi: ita vt cōpleret ille sermo ppheticus qui ait: effusa est stumelia sup pncipes: z seduxit eos in inuio z nō in via. **S**z nō est nostrū describere quanta in sacerdotes dei iniuriarū genera collata sint. **S**icut ne illud qdē nostrū duximus exponere singillatim quāta pus inter nostros rabies dissensionis exarserit. **H**oc solum historie tradere licuit: q; iusto dei iudicio z necessaria correptione diuinā sensimus manum. **N**eq; em refert in mediū pferre: p quib; vel turbo psecutionis inuectus est: vel quos qñrosq; infidelitatis pcella submerferit. **S**z illa sola cōmemorabo que vel nostros discētes, vel alios edificent audientes. **P**ropter qd hinc sã diuinos agones beatissimoz martyriū breuiter in quantū possumus explicabimus.

De ecclesiaz subuersionibus.

Caplm. II.
Nonusdecimus agebatur annus imperij Diocletiani mēsis marcius: z dies solēnis pasche iminebat: cum edicta pncipis p omnē terram pponerent: vt cuncte q; vbiq; vsq; sunt ecclesie ad solum vsq; destruerentur. **S**cripture sacre igni exurerent. **S**i quis inter nostros alicuius honoris progatiua muniretur: sublata hac maneret infamis. si quis fuoz pmanisset christianus libertatē pseq; nō posset. **H**ec omnia his q; pmo aduersum nos lata sunt pntinebant edictis.

De qualitate persecutionum.

Caplm. III.
Post non multum vero tempis addunt z alia. **I**ubetur vt oēs qui per loca singula ecclesijs p sunt primo quidem conijclant in vincula: tum deinde omnib; supplicijs simulacris imolare cogantur. **H**inc vero ingēs

spectaculū sacerdotes dei effecti sūt huius mūdo z angelis z hominib;: cū persecutoroz crudelitate ad supplicia raperentur: z agones mirandos omnibus desudarent. **I**llos aut qui z multo plures fuerūt q; metus oppressit: z ante congressionem solus terror elisit pterire melius puto. **C**eteri vero quoz mens pmprior z fides validior fuit tormēta patiebant. **F**lagris alijs discerpebant: alijs yngulis fodiebant: alijs ignitis laminis vrebantur. **E**x quib; nō nulli quidem fatigati cedebant: alijs vsq; ad finem patientiā obseruabant. **E**t ipsis aut psecutorib; quidā tanq; misericordie vsi: adhibebant nōnullos nostroz ad intacta sacrificia: z quasi sacrificassent conclamabant cū non sacrificassent. **D**e alijs vero cum appropiassent qdem imundis hostijs acclamabant ipsi q; sã imolassent z abcedebant: in eo tantū culpabiles q; crimen sibi obiectum cū silentio paterent. **A**lij semiuui sublati tanq; mortui pūciebant. **A**lij pedib; tracti inter eos qui sacrificassent deputabant. **A**lii qui sane exclamabant ingenti voce z testabant se nō sacrificasse: sed esse christianos: tali se gaudent cōfessione decorari. **N**onnulli etiam maiori fiducia: neq; imolasse: neq; ynq; imolatuos esse testabant. **Q**uibus tñ ab assistentib; militib; ora pnuo atq; oculi pntinebant vt tacerent: z violenter expellebant tanq; acquesissent. **T**antum erant impijs studij: vt ppositū suum viderent implese. **S**ed nō aduersum beatos martyres impune h; facere licebat. **Q**uoz patientie z magnanimitatis virtutem: q; uis nullus digne pferat sermo: tñ p mediocritate virtutum nostrarū que possumus enarrabimus.

De martyrib;.

Caplm. III.
Igitur pmo oīm qm sicut dicitur ignis huius exordij inter solos militares parua scintilla pflauerat: cum delegerent si q; essent inter milites xpiani: vt aut imolādū sibi sciret: aut militiā pariter vitāq; ponendā: pluri mi ex ipsis militiā p fide christi: pauci etiam aias posuere. **C**ū vero inde flāma sumēs inicitū tota p ppos z sacerdotes exagerasset incendia: possibile non est nūcro

comprehendi quanti quotidie penes per singulas quasque urbes et puñcias martyres efficiebantur.

De his qui apud Nicomediam passi sunt.

Capitulum V.

Etenim apud Nicomediam vir quidam de nobilibus honore et dignitate seculi illustris: simul ut vidit aduersus cultores dei in foro crudelia edicta pendere: calore nimio fidei ignis publice populo inspectante inecta manu libere inique legis detrahit: ac minutatim discerpit: Augusto in eadem urbe simul cum Cesare constituto. Ad quos cum relatum esset religiosi et illustris viri factum continuo omni in eum crudelitatis genere deservientes: ne hoc quidem solum efficerent quiverunt: ut cum mestum aliquis videret in penis: sed leto atque hilari vultu: cum iam viscera in suppliciis defecissent: spiritus tamen letabatur in vultu. Ex quo tortores sui gravius cruciabantur quod omnia suppliciorum genera consumebant in eum: quem ne tristis quidem ex his reddere poterant.

De his qui in domibus regum erant.

Capitulum VI.

Post hunc ad unum ex Dorotheliodalibus qui in cubiculo regis erat: qui quod spiritus in affectu habitus fuerant liberorum: intentionis transferret infantia. Etenim cum de imensis supra memorati martyris suppliciis liberius cavere faretur: educi ipse iubetur in medium: atque immolare compellitur: abnuens imperatur appendi: et flagris toto corpore laniari: vis delictet ut doloris necessitate faceret quod precipiebatur inuitus. At ille cum maneret immobilis: visceribus tam pelle nudatis: iubetur aceto ac sale perfundi. Cumque etiam tormenti genus constanter ac fortiter tollerasset: craticula prunis substrata ponti iubetur in medio: ibique quod reliquum fuerat in verberibus absumpti corporis super ponti: et non ad subitum: sed sensum paulatimque succendi: quo seque pena protelaretur in longum. Cumque ministri scelerum hinc modo corpus modo inde versantes: per membra singula penas inciperent: et supplicia renouarent: sperantes ab eo elicere se posse consensum. Ille firmus in fide: et ovans

in spe: consumptis iam et igne resolutis carnibus suis: vltimum spiritum in fide letus exhalat. Tali Petrus (hoc enim ei nomen est) martyrio decoratus. Vere Petri extitit et fidelis heres et nois. Huius institutor in disciplina: et magister in officiis que intra palacium exhibebat Dorotheus erat cubiculi regis prepositus habens secum officio: fide: et magnanimitate parem Borgonium. Quorum institutionibus optimis omnes pene cubiculi ministri in fide dei vigilanter et libere persisterant. Dorotheus igitur et Borgonius cum Petrum tam crudelibus viderent: atque immanibus suppliciis cruciari constanter et libere: cur autem imperator punis in Petro mentis sententiam. que in nobis omnibus viget.

Et quid in illo crimen ducitur: quod a nobis omnibus confitetur? Nec nobis fides: hic cultus: et unanimis eadem sententia. quos ille cum in medium nihilominus venire iussisset: et similibus penis aut peioribus suppliciis affectos: ad vltimum laqueo appensos necari iussit. Tunc et Anthimus ipse urbis episcopus in domini Iesu Christi confessione perdurans: martyrii gloriam capitis obtuncatione suscepit. Hunc autem tanquam vere bonum pastorem viam martyrii peruentem: uniuersa pene gregis sui multitudo persequitur. Accidit namque apud Nicomediam in ipsis diebus partem aliquam palacii incendio conflagrari. Hoc imperator a nostris factum falsa suspitione presumpsit. Ex quo inestimabili furore succensus: iubet omnes nostros acervatim collectos: alios quidem gladio obtuncari: alios ignibus conflagrari. Sed in illis per divinam gratiam maior fide ignis ardebat. Denique cum assistentes ministri interrogarent singulos: si qui forte sacrificaturi vellent dimitti: tam viri quam mulieres ne interrogari quidem se patiebantur: sed vltro vel flammis frueri: vel cedentibus gladiis certatim obiectare ceruices. Cumque iam illis spectatoribus ipsis nimietas crudelitatis horresceret: et ministri scelerum partem populi nauiculis in sectam: in medium pelagi abducunt: ibique in sententia fidei persistentes precipitabant in profundum. Intantum vero apud eos ra-

Ecclesiastice historie

bies crudelitatis exarsit: vt regios pueros martyres effectos: cū fm humanitatis ordinem fuissent sepulture mādati: effoderent denuo: et corpora eoz pūcerēt in mare: hoc dicentes: ne forte dñi efficiant christianoꝝ. Et illi qui deos adorare nolunt: suos nostros incipient adorare. Putāt enī q̄ diuinus apud nos honor martyribus deferatur. Cum hec apud Nicomediam gererentur: vbi cruentus et feror auctor ipse crudelitatis ptoꝝ carnibus inhiabat: haut segnius etiā apud Deletenen puīnciam Syriamq; omnes ecclesiarū pncipes carceribus retrudi: et in vincula conijci edictis pncipalibus vigeabantur: simulq; cum his ex plebe viri et mulieres nobilesq; et ignobiles rapiebant. et fiebat vbtq; speculum miserabile ac feduz. Subito nāq; inueniebat in vrbe silentium: in carceribus constipatio: in vrbe per plateas homo nullus: in carceribus vacuus locus nullus: vt nō tam res ad ergasculū ducti: q̄ ciuitas tota migrasse videret ad carcerem. Cathene que homicidīs: adulteris: feneratoris: et sepulchoz violatorib; fuerant fabricate: nunc episcopoz et psbyteroz diaconozq; et lectorz: atq; omnium religiosoz hominū colla constringūt: ita vt criminosis nec vincula superessent: nec locus ergasculi resideret. Verum cum puenisset ad pncipem estuare carceres: et p innocentū penas locum deesse criminosis: noua rursus decreta mittunt: vt ex his qui conclusi erant si q̄ veller imolare liber abscederet: qui vero abnueret diuersis penaz generib; interiret.

De Agyptijs q̄ apud Fenicē passi sūt.
Caplm. VII.

Quam iam quante p singulas puīncias multitudines martyꝝ: et p̄cipue i affrice ac mauritanie Thebaidis quoq; atq; Agypti regionib; extiterint: numero comprehendere quis valeat. Sed ne illoꝝ quidem quoz agones apud palestinaꝝ: vel Tirū q̄ est vrbs maxima Fenicis: p̄sentes inspeximus vt dignum est memorare sufficimus. Tanta etenim ab eis virtute p̄seuerantie aduersum illata supplicia p pietate certatum est

vt nisi quis prius dño et saluatori nostro credat dicenti. Quia ecce ego vobiscum sum omnib; diebus vsq; ad cōsumationē seculi: et eius virtutem martyrib; sciat esse p̄sentem: rebus gestis deroget fidem. At nos vt dixi nō audita sed oculis nostris inspecta narramus. Exquirebant diuersa tormentoz genera sibi nūicē succedentia. Flagris primo per omne corpus dei martyres carpebant. Post hec tradebantur ad bestias, adhibebant leones, vrsi, pardi, atq; omne feraz genus: apri quoq; sed et thauri: quibus ferro et igni feritas addebatur. Preparabant hec omnia aduersus cultores dei: et omnis contra eos hominū bestiarumq; et elementoz crudelitas armabat. Ad hoc di cultores denuo dati statuunt in medio arene loco. Additur adhuc arte intra caueas bestiis furoꝝ: et ita seniores semetip̄s effecte p̄uūt claustris, replent subito stadiū: circumdant ecclesiam martyꝝ in medio sitam, circūcūt sepius et oblustrant: et diuine virtutis adesse eis custodiam sentientes p̄cul ab eoz corporibus abscedūt. Sed ilico furo: q̄ reprimebat in beluis transit in homines. Nemo p̄sentem dei virtutem: nemo diuini pijs adesse sentit auxilium: sed mittunt quibus hoc artis est instigare bestias aduersum eos quos diuina dextera defendebat. Verum ille: vt ostenderet omnibus nō feritatem deesse bestiis: sed diuinā dei cultoribus adesse custodiam: illos ipsos qui ad instigandum mittunt incredibili velocitate discerpūt. Et cum iam nullus ex huiusmodi artificibus auderet accedere: iubentur ipsi sancti martyres cōmotis manibus et velut puocantibus incitare aduersum se beluas. Sed ne sic quidē pati aliquid poterant. Veruz et si forte aliqua fuisset ex beluis concitata: cum puenisset ad primū: prius in semetip̄sam couersa repedabat. Tūc vero stupor ingens et pauor omnes qui in spectaculis confidebant inuaserat: videntes homines nudos in quibus plurimū p̄me adhuc etatis in medio tot ac tantarum positos ferarum: intrepidus omnes et impavidos: extensis ad cælum palmis et oculis ac mente totos cum deo: non solum nihil curare terrena: verū

nec carnem quidem suam magnipendere
 et ipsis iudicibus pauore tremantibus: re-
 os leto et hilaris vultu in medio persistere
 bestiarum. Sed o dure et impie mortalium
 mentes: Bestiarum feritas dei virtute ma-
 suescit: humana vero rabies nec ferarum
 miscuit exemplis. Sed temptat adhuc ab
 hominibus deus. Subent alij vere crimi-
 nosi bestiis subigi. Qui tamen ilico ut ap-
 paruerunt alius a leone: alius a pardo: ab
 vris alius a ceteris: aut a thauro in acra di-
 speris est. Et ita omnes intra momentu
 temporis percuti. Sed ne sic quidem in-
 citate bestie cultoribus dei aliquid mole-
 stie generabant. diuino spiritu eos velut
 muris validissimis ambiente. Tera na-
 que ille est qui dixerat: vbi fuerint ex vobis
 duo vel tres: ibi ero in medio eorum. Cum
 ergo nec sic quidem aliquid egisset huma-
 na seueritas: iubentur mutari fere: et ablatis
 prioribus alie rursus dimitti. Que cum
 et ipse similiter ut potes nihil triste dei cul-
 toribus intulissent: amotis etiam huius seui-
 ores feris martyribus homines mittunt
 qui soli possent imanitate beluas: crude-
 litate feras: atrocitate bestias superare.
 Gladijs igitur peragunt quod bestiis ne-
 quituerunt. Et ut in omnibus se ostenderet
 beluis esse nequiores: prohibebant etiam
 eadavera mandari terre: sed iubebant flu-
 cibus dari. Hec apud Turum venerandi
 martyres qui ad illam urbem de Egypti
 partibus venerat mirifico certamine de-
 sudarunt.

De ipsa Egypto.

Capitulum VIII.

In sua vero puincia apud egypto
 ptum innuerabiles alij non infe-
 riori gloria tam viri quam femine:
 sed et pueri ac senes. pro fide domini nostri iesu
 christi presentem vitam parumpendentes:
 future glorie beatitudinem quesuere. Qui
 dam ex ipsis post verbera: post unguulas
 post flagella: aliosque diuersi generis hor-
 ribiles cruciatibus: flammis traditi sunt. alij in
 mare precipitati. nonnulli etiam capite cesi:
 ita ut sponte ceruices suas securibus da-
 rent. nonnulli inedia consumpti. alij pati-
 bulis affixi: in quibus quidam more per-
 uerso capite deorsum pressi sunt: pedibus

in sublime sublatis.

De Thebaidam.

Capitulum IX.

Apod Thebaidam vero omne
 narratione superat agitata cru-
 delitas: pro unguulis testas fictis
 lium vasculorum adhibebant tortores: qui
 bus omne corpus eo usque lacerabant: do-
 nec totam carnis eraderent cutem. Quo-
 lieres quoque nudas: ita ut ne pudenda que
 dem contegerent: arte quadam compo-
 sitis machinis vno pede in excelsum sus-
 pensas: et capite in terram demissas: in-
 dignissimo spectaculo expositas pendere
 pro diem continuu sinebant. Alias sicubi
 vicine sibi due arbores inueniebant: vique
 dam ab vtraque inflexis contra se invicem
 ramis: eisque singulis singulos pedes mar-
 tyris obligantes: subito ramos quos vi-
 inflexerant relaxabant. Qui cum ad situ-
 suum naturali impetu referrent: disceptis
 dissecatisque visceribus: auulsa secum me-
 bra rapiebant. Et hoc non paucis aliquot
 bus diebus aut paruo tempe: sed per an-
 nos aliquot quiescit: quando minimu des-
 cem: interdum autem et centum in vna die
 viri vel mulieres. sed et paruuli supradictis
 penarum generibus trucidabant. Verum
 et nos ipsi pro idem tempus cum in egypti
 partibus iter ageremus: oculis nostris inspe-
 ximus: ut sedenti pro tribunalibus seuis-
 simo preiudici offerrentur innumeri fidelium po-
 puli: quos ille singulos per ordinem con-
 fessos se christianos capite plecti iubebat
 Cumque huius certatim se et sponte gladio sub-
 iicerent confessione premissa: ille inhumana-
 nus et crudelis: nec multitudinis contem-
 platione: nec virtutis eorum magnanimitate
 permotus ducti nihilominus omnes et ce-
 di capite iubet. Egre diunt cuncti pariter
 ad contiguu menibus campu: non carnifi-
 cum necibus tracti: sed fidei vinculis col-
 ligati. Nemo defuit cui nemo se seruaret:
 sponte omnes imo et alter alterum pueni-
 entes: ceruices cedentibus obiectabant.
 defecerunt carnificum manus: et succedes-
 tes sibi invicem fatigati sunt. Debetata
 est acies gladii. videbam fessos residere
 carnifices: vires resumere: animos repa-
 rare: mutare gladios: diem quoque ipsum
 non sufficere ad penam. Nullus tamen ex

Ecclesiastice historie

omnibus nec puulus quod de infans deterreri potuit a morte. Sed hoc solum singuli pauescebant: ne forte dum periret sol vergens clauderet diem: separatus a consortio martyrum remaneret. Sic confidentia fidei constanter et fortiter cum leticia et exultatione mortem presentem velut eterne vite principia rapiebant. Denique dum porces quique iugularentur: reliqui non desidia aut corporum animos indulgebant: sed psallentes et hymnos deo canentes: locum quicquid sui martyrii expectabat: ut hec agentes etiam extreme spiritus in dei laudibus exalarent.

De Filea martyre.

Capitulum. X.

O vere mirabilis et omni veneratione dignus grex ille beatorum: turba virorum fortium: corona splendoris glorie christi. Hanc sane coronam preciosior omnium lapidis et gemma nobilior Fileas adornabat. Hanc turmam preibat ductor illustrior: hunc gregem pastor nobilior decorabat. Huius Filee martyris passionem apud Gregorium historicus egregie conscriptam recognouit: atque mirabiliter eum apud impios: de diuina religione nimium disputasse: ut et necesse Socratis philosophi quam apud athenas pro veritate tulit in testimonium illis protulisset. Fileas huic nomen est: qui erat episcopus vrbis illius appellatur Thimnitis. Hic nobilitate primi generis secundum animi fortitudo de celestibus traherebat: de terrenis vero quantum ad seculum pertinet: primus in romana republica fuerat honoribus functus: eruditione quoque liberalium litterarum et omnibus que ad animi virtute pertinent exercitijs apprime eruditus: nouissimam hanc que prior est omnium secundum dominum prophetiam ita suscepit: ut omnes qui precesserant antiret. Cumque plurimos principum et persanguineos nobiles viros in eadem vrbis haberet: frequenter ad presidium ducebat: eiusque monitis ut acquiesceret tot et tantis principum quis exorantibus respectus habere vrbis et contemplationem suadebat suscipere libere: neque cepta presumptione persistere. Ille velut si saxo timobili vnda allideret garrientium dicta respicere: animum ad celum tendere: deum in oculis habere: pariter et principum sanctos martyres et apostolos duce

re. Uiderat tunc quidam vir agens turmam militum romanorum: Philozomus nomine. Qui cum videret Fileam lachrymis principum quorum: et presidis calliditate fatigari: nec tamen flecti aut infringi vllatenus posse exclamabat. Quid inaniter et superfluo constantiam viri temptatis: Quid enim qui fidem deo seruat infidelem vultis efficere? Quid eum cogitis negare deum: ut hominibus acquiescat? Non videtis quod aures eius verba vestra non audiunt: quod oculi eius vestras lachrymas non vident? Quomodo poterit terrenis lachrymis flecti: cuius oculi celestem gloriam aspiciunt et contemunt? Post hec dicta cunctos in ira in Philozomum versa: vna eademque cum Filea subire sententiam poscunt. Quibus libenter annuens in dex: vtriusque plecti capite iubet. Verum quoniam Filee fecimus mentionem: et ingenij atque eruditionis eius studium predicauimus: non videtur absurdum si aliqua ex opusculis eius in quibus de martyrum passionibus memorat historie huic que ad rem videlicet pertinent inseramus. Scribens igitur ad Thimnitas idem Fileas: post aliquanta hec refert. Horum vero nobis bonorum exempla prebuerunt beati martyres: qui simul vna nobiscum in agonibus perdurantes: secundum quod ex diuinis scripturis fuerant instituti: oculum mentis sine in deo habentes defixum: mortem pro pietate absque trepidatione cupiebant. Indefinenter etenim considerabant dominum nostrum Iesum christum propter nos hominem factum hec nos docuisse: ut usque ad mortem obluemur aduersum peccatum. Siquidem ipse non rapinas arbitratus sit esse se equalis deo: sed semetipsum exinanitum formam serui accipiens: et habitum repertus ut homo: humiliauit semetipsum usque ad mortem: mortem autem crucis. Cuius exemplum secuti beati martyres omnes cruciatus et penas susceperunt: ne fidei sue conscientiam macularent: quoniam quidem perfecta in eis charitas foras eiciebat timorem. Quorum si velim tolerantie enumerare virtutes: et exponere robur constantie: nec mihi copia tanta sermonis est: nec puto alijs nisi his solum qui oculis suis intuebantur que gesta sunt videri credibilia. Erant enim expositi omnibus volentibus pro libidine inferre supplicia: et si quod aliquis pro oculum exco-

gitans nouū genus supplicij detulisset līcēbat inferre. Verberabant ergo alij fustibus: alij virgis: flagris quoq; alij: non nulli lozis districti: vel funib; appensi. Et erat studiū p̄ singulos pene nouū genus inuenire supplicij. Post tergū alij vincitīs manib; appendebant: et trocleis distenti: membratim diuellbant. Jam vero vngulis exarari vetus et leue ducebant. Quod si forte genus supplicij cuiq; fuisset adhibitu: nō vt latronib; et homicidis solet tñ latera fodiebant: sed et venter et femora ac tibia: et vsq; ad vngues vngula pueniebant. Sed ne facies q̄des ac vultus et frons a tormentis remanebat inuictis. Addebat et h̄ sup̄ omnia vt posteaq; fuissent humana corpora absq; omī humanitate laetata exposita in publico et nudata: nō solum veste s; etiam cute: crudele cunctis p̄tereuntib; spectaculū fierent. Quosdā columnis districtos et post tergū distortis brachijs vincitos delinquebant. Jam vero h̄i qui ante p̄sidem suspendebant: nō solum tempus quo ab eo vel discutiebant vel cruciabant: sed totum pene diē cum alij actus agerentur in eculeis erigebant: si forte aliqui ex his persistentes iugis pene continuatione a proposito firmitate deciderent. Tanta vero in his crudelitas erat: et intantū ab eis omīs penitus humanitatis sensus aufergerat: vt postea q̄ omī corpus vel tormentis vel verberibus fuisset absumptū: trahi nuduz pedibus rursus iuberetur ad carcerem: atq; ibi cippo neruo pedibus conclusis: recentibus adhuc terga vulneribus rejicerent in solum: testarum fragmentis substrati. Interea q̄ plurimū vsq; ad mortem p̄stanter et fortiter perdurantes: inuentorib; scelerum inaniter intentate crudelitatis pudorē nō minimū conferebant. Alij vero recepta corporis sanitate ad reparandos denuo agones dispensatores penarū spōte puocabāt. Quos illi erubescens rursus ad tormenta reuocare: ipa eorū audacia perterriti capite eos cedi iuebant. Iste sūt verū in dō philosophi beati martyris Filee voces: quas in vinculis positus et in carcerē retrusus cōmisit sibi ecclesie scribebat, quibus vna secuz socios

eos martyrum et consortes celestium faceret coronatorū.

De quadam ciuitate apud Frigiā p̄ christi noīe tota coronata.

Capitulum XXI.

In vero illud quod apud Frigiā gestum est quis audeat p̄terire: in quo et cōmunia humanitatis: et p̄p̄ta romanī regnī iura violata sunt: vbi vrbem quandam christianoz ciuitū in qua cum et populus omnis et honorati viri et curatores ac magistratus christianos se eē: nec acquiescere ad sacrificandum faterentur circūdanti militibus iuberent: cunctosq; simul cum mulieribus viros: cum paruulis senes: cum ciuib; ciuitatem: iniecto igne cōcremari: ita vt nullus penitus ex illa vrbe: etiam cum optio volentibus daretur abscederet. Et hoc in ciues perpetratum est: quod si in hostes egisset notam crudelitatis habuisset. Verū beati huius numerosiq; martyriū pariter ab vniuersa vrbe suscepti: auctor et dux extitit vir pietate et religione atq; omni benignitate clarus. Adactus noīe: patria et genere italus honoribus palatii p̄ gradus singulos vsq; ad officioz magistratū perfunctus. Rationes quoq; p̄ illud tempus summarū p̄tium administrans in supradicta vrbe degebat. Cuius in confessione christi constantiam omnis p̄plus secutus: boni ducis exemplo summarū vere p̄tium p̄ martyriū consecutus est palmā. S; vnde sufficimus p̄p̄ta vniuscuiusq; martyris p̄ singulos enumerare supplicia. Quis em̄ possit vel illa repetere: quibus apud Arabiam sancti martyres securibus cesi sunt: Aut quō quis retexat que in capadocia gesta sunt: vbi cura frangi dei cultoribus iuebantur: Quis melior potamse referat cruciatū: vbi christianos suini tergozis more singulis manibus pedibusq; suspensos: amarissimo fumo subter ingestis indignis cruciatibus enecabāt. Alios v̄o lento igne p̄e adhibito tormentis longioribus absumebant.

De his que apud Alexandriam et Antiochiam gesta sunt.

Capitulum XXII.

Ecclesiastice historie

Illa autē quō replicē que apud alexandriam gesta etiam veterū poetarū fabulas vincunt: vbi obtuncatis auribus: atq; inhonesto vulnere narib;: manū quoq; ceteroꝝq; mēbroꝝ sūmitatibus amputatis: truncū abire sinebant derisum. Apud antiochiam vero quō recordabor craticulas p̄mis impositas: quibus christiani superpositi torrebant. Sed inter hec nobiliū duoz iuuenū factum memorabile silere equū nō puto. Qui cū comprehēsi simulachris imolare cogentur aiūt. Ducite nos ad aras. Et cum fuissent adducti: manus suas ardenti igni supponentes: si subtraherimus inquit sacrificasse nos credite. Et quo ad vsq; caro oīs in ignem deflueret immobiliter p̄durarūt. Alij cum ad sacrificandū quererent: sacrilegam pollutionez vitantes vitam precipitō finierunt: minore quidem tolerantie fiducia: sed p̄seruande fidei maiore cautela. In quib; amirabilis quedam et veneranda femina: pulchritudine pariter et pudicitia formosa: genere nobilis et copiosa facultatibus. Cui erant due filie virgines honeste satis et ad matere pudicitie regulam nutritę: specie simul et morib; emula sibi p̄bitate certates: quas religiosa mater fm̄ p̄ceptū diuinū in timore dñi educauerat. Sed p̄ his que supradiximus vel nature vel institutionū bonis: prauoz hoīm multa eroga virgines: earūq; matrem contentio exagitabat: et summo studio sūmaq; vi perquirebant. Cuiq; declinandū turbātis gratia sui absentia p̄curassent: agitur omī intentione vt ear; p̄sentia fieret. missi in hoc ipm̄ milites: reptas eas venire antiochiā cogunt. Sed cū purgentibus militibus: vehiculo impositę iter agerent: talib; religiosa et pudica mater ad filias vt̄ p̄bis. Scitis dulcissime mihi filie: quō vos in disciplina dei educauerim. scitis q; a paruulis deus vobis pater: deo nutritor: deus institutor: extiterit et q; pudicitie et castitatis bonum ita mecum pariter dilexistis: vt nec oculus quidem vester vnq; sicur vobis conscia sum: lasciuo fuerit maculatus aspectu. Quid igitur nunc agimus? Videtis q; ista omnis vis aut a

deo nos studet: aut a pudicitia separare. Prostituent ergo publicis lupanaribus mēbra: que per pene ipse publicus habuit incognita. Ne queso filie: quia nec tā p̄ua nobis in deo fides est vt mortē p̄timeascamus: nec tam despecta pudicitia vt vere etiā cū turpitudine cupiamus. Quin potius si placet quod in omnib; tenetis. etiam in hoc sequimini matris exemplū. Preuentamus impuras carnificum manus: et impudicoꝝ p̄ripiamus incursum: mūdūq; hunc qui nos ad impuram et impudicam compellit ac p̄trahit vitam: pura et pudica morte damnemus. Cuiq; talibus exhortationib; filias ad simile p̄positū videret accensas: ad fluitū quendam in itinere postūz venerūt. Vbi cū se hūane necessitatis causa descendisse simulasset: et paululū custodes cogente naturalī reuerentia se cessissent: adductis et aligētius hincinde vestib; minacis se fluitū rapidis intecerūt fluentis. Sed et alie due virgines p̄ omīa insignes sorores: genere nobiles: vīta mirabiles: p̄me adhuc certis: specie pulchre satis: sed aīa pulchrior res: ornate morib; magis q; monilib;: studijs apprime p̄bables: nō ferentes violari publicis edictis ac legib; castitatē: marinis se fluctib; demersere.

De his que in Frigia apud pontū gesta sunt: alijs quoq; diuersis viroz ac mulierum passionibus.

Caplm. XXII.
Hec apud antiochiā. In regionibus vero ponti crudeliora gerebant. harundines acute quibusdam sub vnguibus digitor; infigebant alijs plumbū igni liquefactum ex dorso defusum vsq; ad loca pudenda quib; naturalis egestio p̄curari solet infundebat. Femis quoq; eret candentis fustes absq; villo hūanitatē miseratiōisq; respectu in gerebant p̄ pudenda vsq;: et naturaliz secreta membroꝝ. Sed quid factam: quā appellatiōes ipse mihi in admīssis facinorib; defunt: et gestoz scelez nec vocabula qb; enūerari qant iuentri p̄nt. Sustinebāt tū omīa fortissimū et pijsimū martyres: cū optimi et p̄clarī iudices in eo solo sapiam suā omīb; futurā in admiratiōe censerēt:

si aliquod noue crudelitatis supplicium: no-
uicq; generis inuenissent. **S**ed cū aliqui tā
nō rōne aut hūanitate: crudelitatis tñ in-
miserate factati: respicere ad imānitatē sce-
leris sui cepissent: desolatas vrbes ciuib;
q; optimis: rura nudata cultorib; orba-
tos filijs patres: et parētes liberis: ad cle-
mentiam se humanitatēq; auertit: edictū
q; pncipale pponit: qm̄ fas nō esset tot ci-
ues in quib; fidelis sue esset obstinata psua-
sio morti tradere: placere de reliquo vt b;
genus hoīm nequaq; subiret iteritū. **O**m-
nes tñ qui hanc speciem p̄fessionis tene-
rent: dextris oculis ferro effossis: eisdēq;
cauterio adustis: sinist̄o autē poplite ni-
hilomin⁹ cauterio debilitato: p̄ singulas
quasq; puincias in crīs ferricq; metalla:
vel operis vel pene gratia deportandos.
Hec fuit clementia pncipalis qua opti-
mis ciuib; consultum est. **S**ed illi quidē
suis vt videbat vel moribus vel vicijs
agebant: iustis vero et sanctis vrbis coro-
ne virtutis et patientie parabant a dño et
saluatore nostro: p̄ hoc vel explorante fi-
dem credentium sibi: vel merita remune-
rante. **S**ed sicut om̄s p̄ singulos enūera-
re nō solū difficile: sed et impossibile est q̄
tunc in passionib; carnis sue deo gl̄iam
dederunt: ita om̄s penitus om̄ittere et ne
paucoꝝ quidē noiātū facere mentiones
satis videt̄ ingratiū. **P**aucos vero mēora-
bimus: et maxime ecclesiar; pncipes p̄ lo-
ca sua singulos martyrij gl̄ia coronatos.

De prepositis ecclesiarum.
Capitulum XIII.

Primus nobis in mēorij; p̄ioꝝ
fulgens in regno christi martyr
scribat̄ **Anthimus** **Nicomēdie**
ep̄s: capite cesus. post hūc vīta et studijs
semp̄ martyr **Lucianus** p̄sbyter antioche-
nus: sed tunc apud nicomēdiā christi res-
gnū rebus gestisq; p̄dicans. **A**pud thirū
p̄o nobilissim⁹ in martyrib;: et a p̄ma et a-
te in christi institutionib; enutritus: tyrā-
nio eiusdē vrbis ep̄s **Zenobius**. **A**ssido-
na p̄sbyter. et **Siluanus** emessanoꝝ eccle-
sie ep̄s: qui in sua ciuitate bestiar; mor-
bus absumptus martyr sociatus est cho-
ris. **I**n palestina p̄o p̄mus **Siluan⁹** ep̄s
apud gazam: cū plerisq; clericor; in metal-

lo aut fanensi q̄draginta simul capite cesi
Deleus vero et **Filius** ep̄i cum plurimis
clericis igne consumpti. **I**n eor; numero
habebat etiaz cesariensis ecclesie flos no-
bilissimus: et fructus doni celestis **Pam-
philus**. **A**pud alexandriā vero et p̄ oēm
egyptū vel p̄ oēm **Thebaidā** p̄m⁹ velut
lucifer q̄dam inter astra p̄surgēs **Petrus**
eiusdē vrbis ep̄s: doctrina: morib;:
et vita p̄cipuus: et cū eo p̄sbyter **Fauslus**
et **Dius** et **Ammonitus**: nec merito. nec in-
stitutionib;: nec martyrio dispares: **Sile-
as** quoq; et **Elychius**: et **Pachomius**: ac
Theodius ep̄i ex vrbib; **Egypti**: ceteriq;
cū ip̄is innūerabiles nobilissima ptulere
martyria. **Q**uor; p̄ singula agones descri-
bere ne nos opus noītz iusto longius d̄-
latemus: suis ciuib; qui et ad dicendū p̄-
be pollent: et p̄sentes qui tūc aderant de-
relinquo.

De moribus persecutor;
Capitulum XV.

Iterea p̄turbari statum nostr; et
crudeli vrb; animaduersione
ne vastari: eternū p̄uigilēq; illū
nō latuit oculum. **E**t qm̄ diis quide; tra-
diderat familiam suam castigari paucis
cruenti vero imānitatis ministri desente-
runt in multis. **A**d est continuo vlt̄ix dei
dextera: et illos qui p̄mo dum pacem ser-
uarent ecclesie: cum omni p̄speritate im-
perium gubernauerāt: in tantam rerum p̄-
mutationem deducit: vt augustus ipse in
id vanitatis atq; amentie perueniret quo
depositis cum collega pariter augusto re-
gni insignibus p̄uati et plebe post impe-
rium viuerent. **I**lle vero qui ei secundus
in honore: postmodum etiam in primis
successor fuit: qui et incensor ac signifer
nostre persecutionis extiterat tam multis
varijsq; morib; et corporis t̄be: atq; in-
sanā mentis afficeretur. vt post longos
atq; inext̄ricabiles languores scelerū suo-
rum furijs agitatus: iponte vitam nefari-
am proderet.

De his que extrinsecus acciderunt.

Capitulum XVI.
Sed et postmodū: tūc vero in oc-
ciduis partib; quod **Maxim-**
anus qui et **herculius** deposue-

Ecclesiastice historie

76

rat **C**ōstantius regebat imperiū. In duos
as nāq; pcuratiōes romanū regnum fue
rat diuīsum. Sed is multa clementia er
ga homines, erga deū vero religione ma
xīma utebatur. Neq; vero ex consortij ra
bie regnum suū plōz sanguine maculaue
rat: neq; orationū domos et conuenticu
la nostror; nec imitatus **Maximiani** ve
santā hostili vastatione destruxerat: quin
potius cultores dei venerationi habuit et
honori. Unde et merito religiosus pater
religiosiorē filium **Cōstantinū** regni be
ne parti reliquit heredem. At vero **Con
stantin** post **Cōstantiū** statim vt romani
regni apicem ex paterna hereditate susce
pit: intra quadā dei gratia ciuili charis
exercitū acceptus: viris fortibus imitan
dus: facinorosus sō et ignauis terribilis
fuit. In obseruantia quoq; religionis lō
ge etiam patrem vincere studuit. **Constā
tino** imperante **Licinius** qui eius germa
nā acceperat vxorē affinitatis causa assu
mitur in imperiū. Sed et **Licinius** comu
ni oīm sententia accitus in imperiū: augu
stus pnūciat. Que res **Maximiniū** vehe
menter offenderat: q̄ is tunc adhuc solū
modo cesar in orientis partibus habeba
tur: neq; id vltra ferens vī raptus sibi met
augusti nomē assumpsit. **Maximianus** ve
ro q̄ et **herculus**: quem paulo ante colle
gam fuisse **Diolectiani** et cum eo imperij
insignia deposuisse memorauimus: cuius a
filio **Maxentio** in vrbe roma tyrannidē
tenente fuisset expulsus: ad **Constantinū**
tanq̄ ad generū miseratiōis causa con
fugiens: et insidias ipsi a quo religiose sus
ceptus fuerat molit. In quibus turpiter
dephensus turpius perijt: ita vt post inte
ritum statue eius atq; imagines auferren
tur: et in edibus publicis vocabula eius
noīs mutarent. Huius igitur filius **Ma
xentius** q̄ in vrbe roma tyrannidem cepe
rat: primo velut inuitanda erga se plebis
gratia: fidelē nostre veneratorē se esse simu
labat. et ob hoc psecutiones repmī. oēs q̄
iniurias a christianis arceri iubet. Sed
nihil in reliquis actibus suis: nihil in vi
ta vel moribus quod christianis pximū
videre ostendit. In tanta etenim flagicioz
et sceleruz fece: in tanto impuritatis sceno

versabat vt nihil prius facinorū pessimo
rum ab eius nō dicam vīta: sed vnus sal
tem diei actibus esset alienū. Deniq; sena
toz et maxime nobilium matronas publi
ce abstrahi: atq; ad suam libidinē deduct
imperabat: et post cōtaminationem viris
suis reddi iubebat: nō tam expleta adul
terij libidine q̄ mutata. **Tantus** vero me
tus patres plebēq; oppresserat vt ne hoc
ipm quidem qd̄ metuerant palam osten
dere auderent: sed ferebant insuetam serui
tutem gementes: et aliquid p̄ liberate cog
itare metu phibebantur. cum ille nō s̄
ira sed libidine cedīs agitaret. Deniq; q̄
dam die imperat militibus suis exire per
plateas totius vr̄bis: vt omēs qui occur
rissent cuiuscūq; etatis et cuiuscūq; sexus
gladijs cederent. Innumereq; multitudi
nes populi romani nō hostium sed ciuili
telis deiecte sunt. Senatores vero et hī
maxime qui vel honoribus vel opibus
clariores in curia videbantur: cōfictis cri
minibus tanq̄ rei puniti p̄scriptiq; sunt.
Addit sō etiā hoc fastigij scelerib; suis:
et artis magice industriam sumis studijs
excolit. ad que ministeria explenda perq̄
rebant mulieres nobiles grauide et adhi
bite funestis artis medie scindebant. Ra
plebant et puuli infantes: eorūq; extra vr̄
scerbis reuulsa p̄scrutabant. Jugulabā
tur et leones: et nefandis quibusdam cō
mentis ac p̄cantationibus demoniaca ar
te compositis: bella dicebant per bec ars
ceri et credebant vis fasq; regni p̄ nefas pos
se seruari. His vero malis omnib; etiam
illud additur: q̄ omēs qui per ceteras vr̄
bes vel agros fuerant tyrannica crudeli
tate deterriti dū nihil sibi ad vitam tutuz
putant: relictis p̄ loca abdita et latebras
eunt. Omī studio arandi ferendiq; cessan
te tanta fames vr̄bem atq; omnia loca in
uaserat: vt nihil reliqui ad vite subsiduz
fieret.

**De persecutionibus Maximiniū
peratoris.**

Capitulum XVII.

In orientis vero atq; egypti p̄
bus **Maximinius** simili p̄ om
nia crudelitate et vesania tyran
nidem gerebat: ita vt alter alterū vt pote

in tyrannide socius etiam in sceleribus videtur imitari: et nescires cui potissimum dare flagitiorum palmam deberes, eo sane. **D**aminus pro socium sceleris videret: quod etiam publicos honores et maximos magistris magorum et malorum artium doctoribus decernebat. **S**imulachrorum quoque cultui satis superstitiose deditus erat: ita ut ne ad puum quidem motum sine auguriis et divinationibus ac symbolis acquiesceret. **U**nde et vehementior aduersum nos et grauior peribus persecutor fuit. **C**etera quoque delubra et olim etiam a studiosis cultoribus derelicta renouari omnia iubet, sacerdotibusque his et pontificibus per singulas prouincias nobiles quosque et alijs iam honoribus functos: ministris militarium et salarijs additis decernit. **N**ec mirum: qui et manifestos maleficos: vel rectores prouinciarum: vel duces militum promoueret. **S**ed ad hoc huic semper diuinitatis ministerium quod plurime copie auri argentique querebant. **E**x quo accidit ut omnes ubique prouincie diuersis modis et occasionebus nudarentur: grauando census: tributa multiplicando: locupletiores quosque exquisitis aut etiam confectis iniurijs et demerendo, alios vero etiam proscribendo omnes pariter bonis paternis autisque familiaribus euoluebat. **U**n auri motes ut ita dixerim congregatos: familiaribus suis ac satellitibus largiebatur. **I**n conuiujs vero tam profusus erat: tamque temulentus ut insanus mente captus et vini furore putaretur: et ea ebrius fieri iuberet: que die postera se iussisse nesciret. **P**elitijs luxu: atque omni dissolutiorum genere stultas turpissima suis militibus prebebat exempla. **D**entibus quoque quid lasciuie: quicquid petulanter: quicquid luxuriose gestum a rectoribus vel militum vel prouinciarum fuisset: inultum cedebat ob imperatoris exemplum. **C**ui inter cetera etiam hoc singulare studium erat ne ullam non dico urbem: sed vel breue oppidum absque adulterio nobilium matronarum que per loca fuissent reperte: vel corruptione virginum preteriret. **T**alis hic tantusque vir qui pudicitie: honestatis: iusticie: ac totius equitatis hostis publicus erat: quid nisi etiam christiano: non hostis et persecutor: existeret. **A**duersum quos tantum crudelitatis exercuit: ut pre-

cessores suos vincere festinaret in scelere. **I**gneas laminas: truces bestias: maris profundum: obtruncationes membrorum: effusiones oculorum: et singulis membris spectacula inferre supplicia gestiebat: cum in magnis illi prestantes et fortes inuenirent in tolerando: quod iste ingentis et callidus in expectando. **U**incebat etiam sepius non solum a viris: sed etiam a feminis: quod verbo dei et fidei calore succense: ut femine quidem comprehendebatur: sed ut viri fortes in certamine coronabantur: morte quippe promptius subire: imo vero et ultro expectere: quod corporis maculam recipere malebant. **U**erum cum duobus grauissimis dominis libidine et crudelitate preceps ageretur: fuit apud alexandriam **D**orothea quidam satis nobilis oratorum familia ingentibus diuitijs et proinde nobilibus pollens. **S**ed in ea ingenij atque industrie bonum: certarumque honestarum artium studia magis quam hec vigeant. **F**orme vero et decoris gloria tanta ei fuit: ut mirum ac spectabile in ea dei figmentum crederet. **S**ed illa que religione animi et honestate vite pulchrior quam vultu corporis esse studeret: eadem summo mentis iudicio (quod pulchrum et decorum inter homines videbatur) id potius deo consecrare quam vni humano studuit indulgere: et pro deo sacrata persistere. **A**t ille qui diuina atque humana: libidine simul et crudelitate sedauerat: cognito solius forme non etiam ingenij ac propositi bono ad contuminandam virginem ac polluentem castitatem animi intendit. **C**ompto vero quod christiana esset que secundum sua edicta pene magis quam libidini subiicienda videret: iam biguo positus estuare cepit: et in quam se potestem verteret ignorare. **S**ed ubi dubios animos libido que ei latius dominam habet obtinuit: et expectantem virginem pro martyrio ad supplicium rapi pro occultos nuncios de stupro interpellauit: **I**llaque nefas sibi esse respondit: templum corporis sui quod semel deo consecrauerat: idolorum cultu aut libidinis contagione pollueri: proinde se quidem ad mortem paratam esse: a crudeli vero tyranno non decere blandum aliquid aut molle proferri: nec esse dignum resoluam erga se truces animos: quos quotidie vindictam christiano rum profusus cruor: duraret. **A**d que responsa cum

Ecclesiastice historie

Alle libidine accensus acris incalesceret: et nisi verbis acq̄uisset vi agere decerneret. **¶** Om̄ib; virgo pudicissima facultatib; suis domoq; ac familia derelicta: noctu clam cū paucis fidissimis famulis: et cūz amicissima sibi comite castitate discedit: atq; illūsum tyrannū vanū amentēq; dereliquit. **¶** Sed et alias plurimas nobiles mulieres simul ac virgines exemplo illi? adortus: sed et exemplo nihilominus illi? paratior ad mortem q̄ ad seruitutem libidinis nactus: crudelibus supplicijs affici iubet. **¶** Que multo p̄mptius et letius q̄ ceteri omnes mortem subibant: eo q̄ duplices sibi coronas a dño p̄parandas nō solum p̄ pietate: verū etiam p̄ castitate credebant. **¶** Sed in his relationib; positus silere equū nō puto: etiam nobilissime femine in vrberoma mirabile factum **¶** So fronte: cuius vir p̄fectus vr̄bis rome sub **¶** Maxentio tyrāno degebat. **¶** Qui cum de sup̄dicte femine pulchritudine cognouisset (et vt ei mos erat) missis stuproz mīstr̄s deduci ad se feminā iubet. **¶** Illa rē ad maritū detulit. **¶** Qui cū compisset multa secū voluens: ad vltimū altius ingemiscens: et quid inquit faciemus: quibus aut hec toleranda sunt: aut anima ponenda? **¶** Cū illa vt martūm vidit metu mortis perterritū pdidisse pudiciam suam: paululus ait his qui missi fuerant expectate docet composita (vt decet) et adornata pcedam. **¶** Dehinc ingressa cubiculum cū prius desixis genib; orasset tanq̄ pudiciam suā deo imolatura: pect̄ ac viscera correpto mucrone transfuerat: extremos h̄mōl nuncios ad tyrannū p̄ assistentes famulas mittens: tales ait magis placeāt christiane femine tyranno. **¶** Hoc modo in oriente simul atq; occidente: velut vno demonis sp̄ritu armati et parib; eisdēq; vicijs accensi deseuiebant tyranni: cū tamen per hec christianoz virtus animi et cōstantia fidei p̄batio: et magnificentior redderet.

¶ De his que in melius conuersa sunt.

¶ Caplm. XVIII.

¶ Ed cū per decem cōtinuos annos in orientis ptib; simul etiā **¶** Maximini p̄ncipis erga christianos fuisset crassata crudelitas et innū-

ra hoīm mīlia deū verum colentium uect dedisset: cūq; vires crudelitatis ac libidinis sue indelēnter suggereret temulētia et neq; p̄silium: neq; satietas finem vllum aut modū imponeret: adest cultorib; suis diuina p̄udentia: et quos p̄ ignem p̄baturat: educit rursus ad refrigeriū. **¶** Ipsum nāq; auctorem sceleris vltio diuina corripuit. **¶** Et ille qui letis ac saginatis carnib; incedebat sup̄bus: inflatis subito visceribus soporatisq; distendit. **¶** In p̄fundioribus dehinc pectoris partib; obortū vultus totos intrinsecus viscerū secessus tabo sicut serpente depascit. **¶** Post etiam fistulis quibusdā in sup̄ficiem prurulentis meatib; adapertis de interioribus putrefacti vultus ventis ebullire vndatim cepit innūera vermū multitudo. **¶** Fetor vō tam intolerabilis erat: vt nullus omnino ne medicoz quidem p̄pius posset accedere: q̄ carnis satis lete: et in om̄i luxuria nutrita: grauiorem ex corruptione n̄dore putredinis exalabant. **¶** Deniq; plerosq; medicoz q̄ nec morbo aliquid mederi: nec vim fetoris tolerare possent: interficere iubet. **¶** In quib; cum quidam iugulandus potius q̄ medicaturus assisteret: inspiratus a deo: cur inquit impator: erras: et qd̄ deus infert ab hominib; putas posse reuocari. **¶** Nec humanus est iste morbo: nec a medicis curatur. **¶** Sed recordare quanta in seruos dei egeris: q̄q; in religionem diuinā impius et p̄fanus extiteris: et intelges vnde tibi sint p̄scenda remedia. **¶** Nā et ego quidem mori cū ceteris poterō: tu tñ a medicis nō curaberis.

¶ De his q̄ rursus in idipm versa sunt. **¶** Caplm. XIX.

¶ Tunc p̄mū se **¶** Maximin? hoies esse intellexit: et scelerū suoz immitatem recordatus: p̄mō oim errasse se et impie egisse p̄fiter: et velut satis facere incipit deo. **¶** Cū deinde cōuocatis his q̄ in officio publico sibi parebant: legem scribi et p̄festim emitti iubet: qua nō solū christianis desinat p̄secutio et arceat ois iniuria: verū et reedificari eoz p̄mitterent ecclie: vt solis cultib; et obsecratōib; vacantes etiā p̄ ipsius salute excelsi supplicent deo. **¶** Quib; dicto citius p̄curans

continuo p singulas quasq; vrbes edicta mittunt: continentia hunc modum. Imperator cesar galerius Maximinus inuictus augustus: pötifer Maximus germanicus. Egyptiacus thebaicus. sarmaticus. quinquies persicus. bis carpiacus. series armenicus. medoz. 7 adiabecoz victor. tribunicie potestatis vicies. imperator decenonies. consul octies. pater patrie pconsule. 7 impator cesar Flavius. Valerius. Constantius. Pius. Felix. inuictus augustus. pötifer Maximus. tribunicie potestatis imperator quinquies consul. pater patrie pconsule. Inter cetera que p utilitate reipublice disponimus nos quidē pmo volueramus sin antiqs leges 7 publicam romane obseruantie disciplinam cuncta moderari: interq; etiam hoc addere: vt christiani qui paternaz religionē relinquerant: ad eam rursus reuerterent. Verum qm iudicio quodam animi sui tanta eos obstinatio rei huius habuit: vt nullo modo redire vellent ad ritū religionis antique que a maioribus fuerat instituta: sed eo magis p voluntate sua vnusquisq; legem sibi ipse constituit: 7 in locis diuersis plebs diuersa occurrit. Cuiq; p his a nobis ppositū fuisset edictuz vt ad prias leges rediret 7 antiq; pstitutas plurimi eoz periculis se potius subijcere mortefq; innumerabiles tolerare q; obedire pceptis talib; maluerūt. Et qm multos adhuc in eodem animi iudicio durare peruidimus: ita vt nec dijs celestibus honorem debitum redderent: nec sue religioni satisfacere viderentur: respicientes ad solitam mansuetudinem clementie nostre: qua consueuimus omnibus hominibus dare ventam: libenter etiam erga hos indulgentiam nostram credidimus porrigendam: vt rursus sint christiani: 7 puenticula in quibus orare consueuerūt extruant: 7 reedificent: ita tamen vt nihil ptra disciplinam publicam gerant. Alijs vero epistolis iudicib; indicauimus: qd eos oporteat obseruare. Unde concessa hac nra indulgentia exorare debent deū suum p salute nostra: 7 p reipublice statu vt omimodo incolumi degente republica: etiam ipsi securi agere in ppris labori-

bus possint. Hec de latino in grecum versa: nos rursus transfudimus in latinum. Sed post hec quid consecutum sit videamus.

Explicit liber Octauus.

Incipit liber Nonus historie ecclesiastice cū caploz annotatione.

De simulata indulgentia.
Caplm. I.

Miscemo di edictis imperialibus p omnē locum asie pontiq; ppositis: velut ex ingentibus tenebris subito lumē refulsit. Sed Maximinus qui in orientis partib; cesar tyrannidē potiusq; locū tenebat: tanq; crudelitatis sue materiā sibi subtrahi nō ferens: cū ei displiceret edictum: nec tamen auderet obistere: pponē publice legem 7 omnib; in noticiam venire nō patitur: verbo tamen iudicib; pcepit inducias christianis iterim dare. Sz Sabinius qui p illud tēpus pfecture culmen regebat oim puinciarū iudicib; scribens: 7 platam impatoris inferens lege: manifestū efficit cunctis id qd Maximianus obscurare tēptauerat. Iudices vero p singulas ciuitates edicta mittentes: legēq; pferentes: relaxari cunctos qui tenebant in carcere: quiq; in metallis: aut qui builibet vinculis asseruabant omnes abscedere liberos iubēt. Quibus ita gestis velut post nimiam tempestatem si solis splēdo: celo redditus fuisset: ac terris duces populi nostri per singulas quasq; vrbes frequentare conuentus: ecclesias instaurare: concilia agere: sacerdotia reparare: singulas quasq; ecclesias si cui quid deesse videbatur instruere. Que cum ita gererentur stupor ingens habebat infideles gentilium: de tanta: tamq; subita conuersione rerum: ita vt in ammiratione ipsa fateri cogereēt magnum 7 solum verum deum esse: quē christiani colunt. Hostroz so si q in agonib; fideliter 7 viriliter pduerāt: cū omī fiducia 7 leticia agebant.

Ecclesiastice historie

Si quis pro languidius et ignauis egerant: cum omni humilitate et supplicatione medicinam poscere: ab his qui incolumes persisterant perperabant, et per eos respiciantur sibi omnipotentem deum supplicabant. Jam vero illi qui de metallis fuerant relaxati: venientes per vrbes singulas magnanimiti sublimesq; incedebant: et ineffabilem leticiam atq; exultationem dei ecclesijs exhibebant: toto itinere per plateas quoq; ciuitatum et vicos cum psalmis et hymnis digredientes: ita vt stuperent et magnificarent deum hi qui eos paulo ante vincitos et cathenatos trahi in metalla viderant: letos vero nunc atq; exultantes cernebant ad propria remeare. Ex quo etiam ipsi qui prius infesti nobis videbantur et aduersi: nunc subite conuersionis miraculo congratulabantur nobis, et communem sibi ducebant leticiam nostram. Verum cum hec ita in agris et vicis et vribus agerentur: et pro reddita sibi pace christianorum populi modesta exultatione gauderent: totius boni inimicus tyrannus ferre non potuit: quin insita sibi nequitie rabie gaudia ista subrueret.

De posteriori peruersione.

Capitulum II.

Item Maximinus quem in orientis atq; egypti partibus tyrannidem tenere supra diximus sex non amplius menses passus est nostros in pace persistere, et prius quicquid ad ob turbendam eam nancisci potuit molitur. Igitur primo prohibere nostros per occasiones quasdam temptat ad basilica cimiteria conuenire. Tunc deinde nequissimos quosdam antiochene vrbis viros instigat legationem mittere aduersus nos: de poscentes ne in propria patria degere liceat christianis. Cuius legationis instigum fecit per Theotenum quendam curatorem antiochene vrbis: prauum ingenij hominem pessimiq; propositi. Sed et alios per singulas ciuitates similiter determinos ciues ad simile facinus impellit: et ex omnibus puincis huiuscemodi legationem dirigi componit. Multaq; et alia aduersus nos specialiter quodam odio et obstinata contentione machinatur: donec omnimodo mala que

sam quiescerant renouaret. Mala mens malusq; animus velut sitim quandam et fame se pati putabat nisi lanari carnes ciuium: et sanguinem eorum profundum videret.

De simulachro quod nuper apud antiochiam fuerat consecratum.

Capitulum III.

Item Atreia reperisse se occasiones maximam ratus: ex eo quod apud antiochiam simulachrum quoddam Iouis a miraculis nuper consecratum: artibus quibusdam magicis et impuris consecrationibus ita compositum est vt falleret oculos intuentium: et portenta quedam ostentare videretur: ac responsa proferre. Idem omnibus et ipsis imperatoribus per certo confirmatur quod posteaq; ab vniuersis creditus est: asseueratur item deus ille de disse responsa: ne christiani in vribus habitarent: neq; in vrbus locis vicinis: sed quanto fieri potest longius fugerentur. Dubus cognitis: omnes qui vrbes erant sub Tyranni regno per vrbes ac puincias singulas: scientes gratum hoc esse apud eum: similem de christiantis sententiam ferunt. Et missis ad eum legatis: ea de imperatore impetrant qui vt peteret ab ipso fuerant inuitati.

De sententijs que aduersum nos late sunt.

Capitulum III.

Item vero rursus aduersus nos persecutionis rabies instaurat et Maximinus interim summa instantia per vrbes singulas et puincias sacerdotes simulachrorum ac pontifices statuit: multisq; eos honoribus et muneribus proficit: et omnia prorsus diligenter agit quatenus cunctos beneficijs suis prouentat: vt per hec promptiores eos efficeret in odia et necesse christianorum. Idem eo magis obtinebat: quo gratiorem sibi duceret cum que erga nostros sentiore nequiorq; sensisset.

De actis falsis.

Capitulum V.

Item quis ei agere cuncta ex sententia liceret: quippe qui iam sibi etiam augusti inconcessam prorsus sumperat dignitatem: videri tamen vult quod aliquibus iustis hec rationibus agat

Cōfingunt acta quedā velut apud Pila-
tū de saluatore nostro habita in quibz ad
uersum christū om̄is blasphem̄ia p̄scribi
tur. Que acta p̄ om̄es regnū sui puincias
per lato edicto mitti p̄cipit: et p̄ vrbes sin-
gulas: p̄ vicos: p̄ agros: p̄ p̄p̄toribz
etiā q̄z p̄ueroz tradi iubet: vti p̄ his q̄ ad
meditandū vel ad ediscendū dictare solēt
hec tradant pueris memorie cōmendandā
da. Cū v̄o hec ita p̄ oēm locū diligenti ne
quida gereret: dux Damasci cognita im-
peratoris sui erga christianos libidine: ei
placere in talibus studens indignissimas
q̄sdam mulierculas detritio publicanas
conquisitas: sibi sibi facit et agitari in his
plimā questionē: p̄ quā cogeret eas actis
p̄fiteri: fuisse se q̄ndam christianas: et scilicet
re q̄ inter ip̄a mysteria eoz spurca quedā
et impura cōmitteret. aliāq̄z h̄mōi flagicia
que nec audire q̄dem bonus quisq̄z pate-
retur: mulierculas actis p̄sequi facit: eaq̄z
scripta ad impatorē refert. At ille p̄poni ea
nihilominus p̄ singulas quasq̄z vrbes ac
puincias iubet: q̄uis dux ille nō i longū
tali fraude gauisus sit. Breui nāq̄z q̄dam
insania desperationis succensus in exitū
vite sue p̄rias sibi intulit manus.

De his qui eo tpe martyres extiterūt.

Capitulum VI.

Nostroz vero rursū fuga: rur-
sum persecutio: et supplicia reno-
uant: iudices puinciarū tanq̄z
grati aliquid ex hoc impatorē exhibētes
in nostros atrocius descuire. Igit̄ apud
Tyrū phenicis vrbem tres q̄dē iuuenes
corepti: cum se christianos esse p̄fiterent̄
bestijs subigunt. euz quibz et Siluanus
ep̄us quadraginta annis functus sacer-
dotio: vir mansuetudine animi: et ipsa iā
cum senectute venerabilis. Per idem tē-
pus etiam petrus de q̄ supra mēorauim̄?
Alexandrine vrbis ep̄us: p̄ oīa insignis:
et om̄ibz virtutibz adornatus: in scriptur̄z
p̄o diuinis et in verbo dei p̄oz nullius in-
ferior prudentia q̄z singularis: et in om̄ibz
p̄fectus: vere et sacerdos et hostia dei sub-
ito rapit̄: et tanq̄z ex Maximini p̄cepto ca-
pite obtruncat. Cum quo simul et alij plu-
res ex Egypto ep̄i trucidant̄. Lucianus
quoq̄z vir moribz p̄tinentia et eruditione

p̄cipuus. Antiochenus p̄sbyter cū ad tri-
bunal iudicis fuisset adductus: cur inquit
ad eū p̄ses vir rationabilis et prudens se-
queris sectā: cuius nō potes reddere rō-
nem? Aut si est aliqua audiamus. Tum
ille data sibi facultate dicendi huiuscemo-
di oronem de fide nostra habuisse dicat̄.
In occulto nō est q̄ nos christianī quem
colimus deus vnus est p̄ christū nobis
annūciatus: et p̄ sp̄m̄ sanctū nostris cordi-
bus inspiratus. Non em̄ sicut vos puta-
tis hūane alicuius p̄suasionis errore con-
stringimur: nec indiscussa vt alij parentū
traditione decipimur. Auctor nobis de
deo deus est. Neq̄z em̄ posset sublimis il-
la maiestas sensibz humane mētis illabi:
nisi vel sp̄s sui virtute delata: vel verbi
ac sapientie sue interpretationibz indicata.
Fateor errauimus etiā nos aliquē: et simu-
lacha que ipsi finximus deos celi ac ter-
re putabamus auctores: s̄z arguebat eos
fragilis substantie sue a nobis p̄stita p̄se-
cratio. In quibz tantū veneratiōis inerat
q̄ntū decoris manus p̄tulisset artificum.
Verū omnipotens deus ille quē nō nris
manibz fictuz: sed cuius nos decebat esse
figmentū errores miseratus humanos sa-
pientia suam misit in hunc mundū carne
vestitā: que nos doceret deū q̄ celū fecis-
set et terram: nō in manufactis: sed in eter-
nis atq̄z inuisibilibz requirendum. Vi-
te etiam nobis legis et disciplina p̄cepta
p̄stituit. seruare p̄symonia: paupertate gau-
dere: mansuetudine colere. studere pati. pu-
ritatem cordis amplecti: patientiā custo-
dire. Sed et om̄ia hec q̄ nunc aduersum
nos geritis ventura nobis esse p̄dixit.
educendos nos ad reges et ante tribuna-
lia iudicum statuendos ac velut victimā
iugulandos. Inde est deniq̄z q̄ et ipse q̄
erat immortalis vtpote verbum et sapia dei
morti se p̄buit quo nobis in corpe posit̄
patientie p̄beret exemplū. Sed nec nos
sua morte decepit: quibz post tertū diem
resurrexit: nō vt ista q̄ nunc falso p̄scribūt̄
p̄tinet acta Pilati: sed innocens imacula-
tus et purus ad hoc solū mortem suscepit
vt eā vinceret resurgendo. Que autē dico
nō sunt in obscuro loco gesta: nec testibz
indigent. Pars penec̄ia mūdi maior huic

Ecclesiastice historie

veritati ad stipulā vrbes integre, aut si in his aliquod suspectū videt: testat d̄ his etiā agrestis manus ignara figmentī. **S**i minus adhuc credit: adhibebo vobis etiā loci ipsius in q̄ res gesta est testimoniū. **A**d stipulā his ipsis i hierosolymis loc⁹ z golphathana rupes sub pambuli onere d̄rupta. **A**ntrū q̄ illud qd̄ auulsis inferni ianuis corp⁹ denuo reddidit animatū: quo purius inde ferret ad celum. **A**ut si adhuc vobis minus digna vident hec q̄ in terris substantiā gerūt: accipite etiā e celo ad stipulatore fidelē. **S**olē vobis sp̄m hoz p̄duco testē. **Q**uā cū hec fieri per impios videret in terris: lumen suū merd̄ die abscondit in celo. **R**equirite in annalib⁹ vrbis inuenietis t̄pib⁹ pilati christo patiente fugato sole interruptū tenebris die. **Q**uā si terre: si celo: si sanguini eoz a quib⁹ veritate p̄ tormenta p̄quiritis fidē nō ac commodatis: quō meis verbis allegationi busq̄ creditis. **E**t cū penē iam his verbis auditorib⁹ suadere cepisset arripī iubetur in carcerē: ibiq̄ quasi absq̄ tumultu populi necari.

De his q̄ aduersum nos tabulis creis conscripta sunt. **C**aplm. VII.

Ed z p̄ alia nihilominus loca tanta in breui crudelissimus tyrannus aduersus nos excitauit vt longe sentiora porib⁹ z diriora patrarētur. **Q**uā cū aduersum nos legationes p̄ uinciaz vel vrbium: qm̄ tot z tanta impia edicta venerant: ita vt etiā creis tabul̄ incidi leges q̄ aduersum nos date fuerāt inhererent: qm̄ pueris scholaris meditatio de pilato z de iesu haberi cōtumelle nosstre gratia iussa ē: z p̄uitijs referta ac blasphemijs per totū diē decantari. **I**n his p̄o legib⁹ quas aduersum nos ere incisas singlis q̄busq̄ ciuitatib⁹ p̄posuerat velut in eternū mansuras: lactanter satis z superbe descripserat: q̄ ex quo christiani sedib⁹ suis vrbibusq̄ pellunt: z aeris esset leta tēperies: z terre fecunditas abundantior ac segetū copia vberior: z ideo satis recte p̄suli ad deoz immortalū grām: q̄b⁹ nulle ita acceptabiles vltime litarent q̄ vt inuisi his hoīm genus ex omnib⁹ locis in q̄b⁹ eoz maiestas colit̄ pelleret. **A**ddit q̄z etiā

am illud vt qm̄ tā plā: tāq̄ religiosam petitionē hanc ab impatore poposcissent q̄c qd̄ illud est (q̄uis difficile videat) qd̄ suis comodis estimēt p̄futurū: p̄ hac grā nihil sit qd̄ impetrare nō possent: n̄ vt h̄ diligētius obseruent: ne christians quas literatūq̄ vrbū cedat ingressus.

De his q̄ postmodū acciderūt bellis: pestib⁹: fame: z de morte tyrānoz.

Caplm. VIII.

Quidē q̄ntū in hoīb⁹ fuit: satis in angustū res nostre: opesq̄ coartate sunt: vt fm̄ illud qd̄ scriptū est in his scandalizari possent etiā electi. **S**ed postq̄z nihil reliquū apud homines reb⁹ nostris supesse visum est: om̄i potentis dei p̄uidentiā imbecilles hoīmentes piclitari ipsa desperationē nō patit̄. **C**ōtinuo nāq̄ nec mora dū adhuc per aliquas lōgius positas ciuitates impia mitterent edicta: arrogantia tyrannice vocis refrenans qua letas segetes p̄ christiana noz fuga z vberes frugib⁹ descripserat cāpos: imbres restringit in nubib⁹ z efferas arida sterilitate segetes derelinquit. **A**rescit etiā herba campoz. **E**t nō solū hoīb⁹ fructū: verū etiā pecudib⁹ pabulū negat: famelq̄z terra z obicena vrbib⁹ grassat. **T**eris q̄z tēperies quā suis impijs actib⁹ descripserat famulari: in tantā corruptionē veria est: vt humana corpora vlcereb⁹ pessimis q̄ ignis sacer appellat̄: nec nōz his q̄ dicunt carbūculi replerent̄: ita vt z ora hoīm atq̄ oculos occuparent: vt si q̄ forte ex his effugisset mortē luminib⁹ orbaretur. **S**ed z alijs nihilominus pestilentib⁹ morbis viroz ac multez imense multitudines z p̄cipue infantū acruatim caderēt. **A**ddit illud etiā his malis vt **A**rmenioz gens olim z vtilissima z amicissima plō romano: dū ab eo christiane religionis ritū cui deuotissime vniuersa dedita est: in idolorū cultū mutare cogeret̄: z demones venerari p̄ deo: inimici p̄ amicis z p̄ socijs aduersarij effecti: mān se aduersum nefaria eius edicta defensa repant: ac sponte bellū inferūt. **Q**ue sil̄ oīa coacervata: stulte ab eo penas arrogantie deposcebant: p̄ q̄ p̄ fugā p̄secutionēq̄ christiana noz pacē sibimet z rez oīm copias: atq̄

ipsum etiam aeris temperie deservire facta
 uerat. **I**gitur cum ipse et exercitus bello armenico
 vehementer et acriter uigere: populos per
 urbes et vicos quibus diuina atque humana pro
 spera cuncta cessura legum suarum auctoritate
 commiserat: fames dira absque ulla misera
 tione vastabat. **I**n urbibus pro tante per dies
 singulos multitudines cadebant: ut nec
 loca ad sepulturas inuenirentur. **I**n agris
 vel vicis plene domus pensus vacue re
 mansere. **Q**ui si aliquis iminentem viden
 tes strage filios suos ad urbem uenidaturum
 abduxerant: dum emptor moratur: aut retra
 ctat etiam ipse moriturus accedere: cum libe
 ris suis quorum ex pretio alendos se speraue
 rant interibat. **A**lii uero dum radices herba
 rum sectabant: earumque succis vitam sustenta
 bant: purgente inedia incaute letali aliquid
 haustu corrumpebant. **M**ulieres quoque matris
 familias et honesto loco nate: uel famis co
 gente pudoris oblite ad publicum stipitis
 petende gratia descendebant. **E**t quos vere
 cuncta aspiciere in facie hominum non sinebat ex
 petere aliquid cibi: uel etiam de manu rap
 ere fames cogebat. **Q**uia plerumque ita ex
 haustu incedebant: ut simulachra magis
 carne carentia quam homines putarent: colore te
 tro: luminibus in profundum demersis: huc atque
 illuc corpore nutabundi: et iam itaque lapsu
 ri ingrediebant: nec uoce iam stipitis: sed uel
 timore trahendo spiritum deposcentes: ita ut non
 nunquam si forte fragmentum panis aliquis quod
 frui non liceret aspiceret: dum manum conat
 extendere: nec desiderium uires corporis perse
 quuntur: in medio conatus inualidi ictu fru
 strante caderet. **Q**ui si quos forte locupletium
 miseratione permotus impetiri aliquid cibi
 indigentibus uoluisset: restrictus et profocatus
 multitudine eorum: in quibus nemo erat qui re
 pellendus uideretur: deserebat inceptum: nec
 minime propositum per uim eorum quos inedia im
 pudentes effecerat ualebat implere. **I**nte
 rea per plateas omnes et angustioribus erat omnia
 repleta cadaveribus mortuorum: nec erat omni
 modo qui sepeliret: dum et ipsi qui adhuc super
 esse uidebant morbo inualidi essent: et quasi
 continuo morituri. **E**x quo fiebat spectacu
 lum miserabile: ita ut quasi plurimum a canibus
 deuorarentur. **I**gitur due pestes validissime
 fames et lues: diuidebant sibi plerumque. **E**t

pauperiores quosque quibus quotidianus victus
 ope manuum querebat uelut victimos sibi
 et primos populabat inedia. **I**llos uero
 qui locupletes et referti opibus uidebant lues
 sibi uelut proprios defendebat: ita ut uide
 res numerose familie domum intra breue tem
 pus ex uno in alterum contagione currente:
 extinctis omnibus uacua dereliqui. **S**ic di
 scretis quidem castris fames lucis: sed uno
 mortis exitu bellantes urbes atque agros
 vastabant. **N**ec extitit legum **D**arimianum
 et elationis atque arrogantie eius et iudicij
 de christianis habitum remuneratio. **N**ec il
 lius in deum pietas et religionis ut asse
 rebat celsus tradita maiestas. **T**ertium ut su
 perius diximus cum et inhumana mortuorum ca
 dauera quos fames consumperat in plateis
 iacerent: et quos lues usque ad unum interes
 merat: nihilominus insepulti in domibus
 manerent: qui uero supesse uidebant uige
 rent inedia clamare omnes: et sponte christi
 anorum et pietate misericordiam impetrari: quod
 usque paulo ante extores patria et domo
 egerat nunc suppliciter exorare ut more sibi
 solito uiuentibus alimoniam auxilium defe
 rant: mortuis insepultis sepulture iusta per
 soluant. **A**pod ipsos tamen modo miserationes
 ualere apud ipsos solos qui humanitas
 tatis sunt pietatisque seruari. **N**ec tam ueracem
 religionem: tam sanctam: tamque in omnibus perfectam
 ullam esse quam uniuersis omnibus consulere: tam
 quam proinquis et primis suadeat. **N**ec esse a
 lium ullum propter christianorum deum profitebantur
Tum uero populi quibus reuera per dei gra
 tiam: quod maxime omnibus mirabile fuit: nec
 quos fames in aliquo: nec lues fuerat diuina
 ra: in nullo propter iniurie memores more
 sibi solito et ad misericordiam etiam inimicorum
 preceptis diuicis instituti: proferre certatim
 uniusquisque put poterat cibos et suste
 tare ac reficere pereuntes: et non solum cibos
 cum eis sed et affectum participare. **E**x quo in
 digentibus etiam parua sufficere uidebant quod
 cum magna pietatis affectione prebeantur.
Illos quoque qui morbo contagione laborant: ad
 quos nullus gentiliu: nec proinquo quod de
 introibat: sedula et frequenter uisitatione cu
 rare nec pati omnimodo aliquid per contagium
 quippe quos gratia diuina circudaret: ca
 daueribus quoque mortuorum sepulturam deferre: et

Ecclesiastice historie

que sunt nature iusta complere. Ita breui
ingressu solo christianoꝝ p̄ vrbes & vicos
maloz facies imutata rebz ipsiꝝ atq; op̄i
bus verā esse & piā religionem christia
noꝝ in cordibz oīm scripsit multo tenac̄
q̄ tabulis creis eā falsam esse tyrānus in
ciderat. Igit̄ cū hec a nostris ita gererent̄
& p̄ gestoꝝ bonitatē tacta q̄dam p̄dicatio
ne dei nostri veritas nosceret̄: ita vt com
pletum videret̄ illud quod scriptuz est in
Benefi: qz egyptijs erat tenebre palpabi
les & crasse, filijs aut̄ israel erat lux in om̄i
bus habitacionibz suis, pergit̄ nihilomi
nus dñs deus noster magnificari in sc̄tis
suis: & cepte virtutis opus p̄perforibus
succesibus p̄pagare, atq; iterum nobis in
obsuro positis splendorem sue lucis ac
cendere. Item̄ fm̄ p̄pheticum dictum: cl
bauit nos pane lachrymarum: & potū de
dit lachrymas: sed in mensura. Hec est er
go correptionis eius emendationisq; me
sura: vt nō imperpetuū indignet̄: neq; in
eternū irascat̄ nobis: sed rep̄opiciet̄ ser
uis suis sperantibz in se.

De victoria Constantini imperatoris
Capitulum IX.

Etem̄ cū religiosissimus impa
tor Constantinus: constantij eque
moderatissimū & egregij princ̄
pis filijs aduersum Maxentij vrbis ro
me tyrannū bellū pararet: atq; exercitum
duceret: erat q̄dem tā nunc christiane reli
gionis fautor: veriq; dei venerator: nōdū
tū (vt est solēne) nostris instigatus signum
dñice passionis acceperat. Cū igit̄ anxius:
& multa secū de iminentis belli necessita
te puoluens iter ageret: atq; ad celum se
pius oculos eleuaret & inde sibi diuinū p̄
carē auxiliū: vidit̄ p̄ soporē ad orientis p̄tē
in celo signū crucis igneo fulgore rutila
re. Cūq; tāto visu fuisset exterritus: ac no
uo p̄turbaretur aspectu: ad stare sibi vidit̄
angelos dicētes Constantine
quod est in hoc vince. Tū p̄o letus reddi
t̄: & de victoria tam securus: signū crucis quod
in celo viderat in sua fronte designat: & ita
celitus inuitatus ad fidē nō mihi illo v̄
des inferior: cui de celo similiter dictū est:
Saule saule quod me p̄sequeris: ego sum
iesus nazarenus: nisi quia hic non adhuc
p̄sequens sed iam p̄sequens inuitat̄. Exin

signū quod in celo sibi fuerat demonstra
tū in militaria vexilla trāformat ac laba
rū quē dicit̄ draconē in speciem dñice cru
cis exaptat: & ita armis: vexillisq; religio
nis instructus aduersum impioꝝ arma p̄fi
ciscit̄. Sed in dextera sua manu signū ni
hilominus crucis ex auro fabricatū ha
buisse perhibet̄. Verū non puto absq; re
videri si paululū excedentes etiā q̄d p̄po
siti religiosus dux in h̄ bello gesserit p̄fe
ramus. Igit̄ vbi diuine virtutis auxilio
certus de victoria effectus est: alio nihilo
minus est religiosi p̄ncipis animus flu
ctuabat: qz sc̄z impator romanus & pater
patrie noiatus: & q̄ om̄s (si fieri posset) q̄
ante se p̄ncipatū gesserant pietate & religi
one cupet sup̄are: non solū patrie sed ipsi
vrbis rome q̄ romanū imperij caput est bel
lum cogerē inferre, nec sine oppugnatōe
p̄te quā tyrannus obsederat reddere po
terat patrie libertatē. Angebat̄ huic anti
mus: & die noctuq; deū cui se tam famili
arē senserat p̄cabat̄: ne dextera suā quā s̄
gno munierat salutari: cruore romanū sā
gulnis macularet. Hec est die noctuq; po
scenti p̄stitit̄ diuina p̄sidentia. Et tam cū
nō p̄cul a ponte molino castra posuisset:
ecce subito velut v̄ diuina correptus Ma
xentius agit̄ in occursum & p̄uens vrbis
rome portis sequi se reliquū exercitum lu
bet: porq; ipse obuius p̄currit armatus.
Iusserat aut̄ nauibz ad decipulā cōposi
tis fluuiū sterni: & suppositis pontibz exe
gri. Ut̄ ḡ ipse eques ac p̄cursor oblit̄ opis
sui cū pauc̄ aggressus ē pontē: subfedere
naues: & in p̄fundū dmersus totū belli
futuras cedes vni n̄efandi capis sui dire
mit̄ interitu: atq; ipollutā religiosi p̄ncipis
dextera a ciuili cruore seruauit. Tū p̄o n̄
hilominus in h̄ q̄ in moyseo atq; bebrai
co p̄plo gestū videres: vt digne etiā super
his diei deberet: currus pharaonis & p̄
tutē eius p̄iecit̄ in mare. Electos ascensoꝝ
res ternos stratores demersit̄ in rubz ma
re, pontū adoperuit eos. Ita nāq; Maxe
ntius: atq; h̄ij qui cū ipso erant armati satel
lites deuolutus sunt in p̄fundū, pontibusq;
his deuolutus est quos ad religiosi prin
cipis aptauerat exercitū. Sed & illud sup
eo cōpetenter dic̄. Laciū aperuit & effo
dit eū: & incidit̄ in foueā quā operatus est

Couertet dolor eius in caput eius: et in vertice ipsius iniquitas eius descendet. **H**ec impii competenter aptant. **C**onstantino vero tanquam famulo dei digne illa iungentur quae moyses post victoriam praeratis cecinit inimicis dicens. **C**antemus domino gloriose enim honorificatus est: equum et ascensorem praecipit in mare. **A**dueror et pector meus est, et factus est mihi in salutem. **Q**uis filius tibi dei dicitur? quod si filius tibi gloriosus in sanctis: mirabilis in claritate faciens prodigia? **H**ec etiam si non probis: rebus tamen gestis. **C**onstantinus ipse a quo victoriam meruerat excelso concinens deo verberum triumphaturus ingreditur. **T**um volens omnes cum iugibus ac liberis senatus populi romani ingenti peste liberati: et iugo tyrannice inanis exempti. **C**onstantinum velut salutis auctorem ac restitorem libertatis excipit. **I**lle tamen nec in laudes acclamantis populi: nec in plausum tante virtutis: actalis animos relaxabat: neque suae virtuti regebat: sed diuino muneri deputabat. **S**tatim denique ubi imagines sibi ob honorem triumphantis senatus erexit vexillum dominice crucis in dextera sua subterdepingit: et subter ascribit: quod in hoc signo singulari quod est vere virtutis insigne: verberum romani senatusque et populi romani iugo tyrannice dominatorem exemptum: pristinae libertati nobilitatisque restituit. **P**er idem tempus inspirante etiam tunc secum **L**icinio: non dum enim in id vesanie incidere quod postmodum dilapsus est: scientes et praesentes auctorem sibi bonorum omnium deum: vna eademque sententia legem statuerunt: in qua deum christianorum plenissimis laudibus plequeunt: et ipsum sibi auctorem totius virtutis atque operis praesentem ipsumque de tyranno praesentisse victoriam: et sic ab vniuersis huic venerationem cultumque deferendum. **H**anc legem etiam ad **M**aximinum quod tunc orientis partibus dominabat: amicitiasque eorum expetere videbat emittit. **A**t ille ingentibus imperatorum rebus gestis perterritus: tam si quae scribebantur praerata sibi et aliena mentis suae proposito viderentur: tamen quoniam resistere non audebat: et rursus aliene auctoritati cedens inuitus videri in hoc venisse erubescere: metu sui ac pudore versus miserabilis praesentis arius statuit velut ex suo arbitrio atque auctoritate legem per christianis filii sententia promulgare, in qua assueraret maioribus quod

de suis partibus augustis visum fuisse christianorum gentem tanquam deorum cultum aduersum penitus esse delendam. **S**e quod aliquandiu ratum sibi debere vult sententia. **S**ed quoniam eo magis gens ista propage et crescat: quod maxime putatur inhiberi velle se potius ut si quod blandis quod ad deorum cultum praesentibus acquirere recipiat. nullus cogat vero inuitus: sed habeat in arbitrio suo quod quod velit ritum colere deum: neque per hoc commotionem ullam vel praerurbationem praerualibus inferendam. **H**ec **M**aximinus ad **S**abinum praesentem scribit: cum tamen omnes scirent eum non ita animo gere: sed simulata haec humanitate decernere. **D**enique nostrorum nullus audebat vel praerilia agere: vel in publico quicquam quod ad religionem praerinet commouere, id est vel ecclesias reparare: vel si quod homo visus non poscebat exple: quod fieri lex ad eum ab imperatoribus missa censebat. **S**ed ille impius et mente ferocis solus quod metus extorquebat indulserat: nec in aliquid mutauit affectum donec digna in eum verbera vltimo diuina praerferret. **E**tiam cum praer meritum et praeracitatem mentis suae vel nomen augusti vel imperium praesumpsisset: vir in quo nihil prudentiae: nihil sobrietatis aut moderatorem inerat: arrogantia tumidus et supbia inflatus extollit et erigit etiam aduersum regni socios cepit. **I**n quibus regalibus institutio morum praerbitate et sobrietatis ac religionis gratia refulgebat. **A**udet igitur primo se inter eos honore praerstituere potest: ac non multo post rupto federe bellum **L**icinio conat inferre, et breui omnia praerurbas modo verberes quaterere: modo exercitum fatigare. **A**d vltimum fretus demonibus et noie deorum suorum cum imensa militum multitudinem praercedit ad bellum. **S**ed victoriam illum quod deo atque hominibus inuisus erat refugiens: ad partem alteram transit. **E**t cum ferro cecidisset eius exercitus pauci quod supserant videntes eum militum copiis et diuino fauore nudatum: manu fortioribus tradunt. **A**t ille simul ut se a diis suis deceptum: et ab hominibus desertum vidit detractis imperii insignibus: que nec decenter vniquam gesserat: turbis se colonum fugitantium praermiscens: turpiter atque infeliciter bello exemptus: per agros ac vicos latrans tandem ad ea loca que hostibus careere videbantur euasit: vanis suis praeruasione

Ecclesiastice historie

bus illud multo verius esse persentiens: quod diuina scriptura pronunciat dicens. Non fit saluus rex p multitudinem virtutis sue: nec gigas saluus erit in multitudine fortitudinis sue. Falsus equus ad salutem in abundantia autē virtutis sue nō erit saluus. Ecce oculi dñi sup timētes euz: sperantes super misericordia eius vt liberet a morte animas eoz. **I**gitur cū omni dedecore atq; iġminia tyranus post eaq; egressus est ad ppria: pmo tanq; furore quodam se digno accensus: plurimos sacerdotes deoz suoz & diuinos quos antea mirabat: & quoz responsis cōfidens bella cōmouerat: vt deceptores fallacesq; & qui salutem suam regnūq; pdidissent interfici iubet. Post hec gliam laudemq; deo christianoz refert & sera penitentia cōuersionem in ipia vite sue dānatione meditatatus cum grauissimā mortem morbis erga semetipm certantibus duceret: leges p libertate ac securitate christianoz scribit. Cuius exemplū infra scriptū est. **I**mperator cesar galerius Maximinus germanicus sarmate? Pius Felix fructus augustus. Indefinēter curam puincialiu nostroz gerentes: & vtilitatibus eoz vel cōmodis consulentes que ad cōmune et publicum bonū spectant: queq; animis cunctoz chara & iocunda sunt nunq; desinimus puidere. Unde cognitum esse omnib; nō dubito: manifesteq; compertū ex eo fomite quo iussū fuerat a diuis principibus Diocleciano & Maximiano parentibus nostris inhiberi cōuentus christianoz plurimas discrepationes & pdas ab officialibus factas: idq; per dies singulos in detrimentū nostroz puincialiu pfectisse: quoz nos curam p̄cipuam habere gestimus: ita vt bonis suis pene ac patrimonio euoluerentur. Super hac re anno p̄terito legem dedimus: vt si q̄s veller genti huic vel religioi adherere a nullo prius voluntas eius ac ppositi libertas impeditur: sed satisfaceret animis suis atq; h̄ret licentiam absq; vllō metu vel suspitione agere quod liberet. Verum ne nunc quidem latere nos potuit: q̄ quidam ex iudicibus temptauerint pmouere rursū puinciales nostros: & velut ex nostra eos

auctoritate turbare quo sc̄z & pigriores erga religionem quā diligunt redderent.

Igitur vt in posterū omnis metus vlt̄ ambiguitas auferatur: bul' edicti nostri lege sanctimus: vt cunctis innotescat: lice re his qui christianaz sectam religionēq; venerant hac nostre indulgentie largitate: vt vnusquisq; quēadmodū vult: & put animo libet religioni huic solentatq; de seruiat. **S**z & orationū domos: id est dñi ca sua vt instarent p voluntate permittimus. Hanc quo in omnibus cuius cum lator habeatur hec nostra largitio: etiam illud hac lege sanctimus: vt si que domus agrī: vel quelibet p̄dia ex christianoz bonis ante hac pentum nostroz p̄ceptis ad fiscū ius fuerant sociata: si qua etiaz ibi ab aliquo competita sunt: vlt̄ si qua distracta aut dono in aliquem collata: hec omnia in antiquū ius christianoz p̄cipimus reuocari: dñisq; p̄p̄is vniuersa restitui: vt & in hoc omnes pietatis nostre beneficium capiant. Talibus Maximinus nunc demū vtitur legibus qui ante annū nō integrum ereis aduersum nos talibus tanq; in eternū p mansuris sanxerat penas. In quib; nos velut impios vrbibus & agris exules: actotius pene terre pfugos efficit iusserat. Verum ne nunc quidē erat eius integra & ex eo: de conuersio: sed velut p̄cium quoddā huiusmodi leges offerebat deo. Et qm̄ deoz suoz spes cum prius in bello deceperat: p hec tanq; mutatis patrocinijs bellum temptabat adori: ignozans vanissimus q̄ ab hominib; nequā ad prauū inceptū neq; officijs: neq; p̄m̄is potest redimi deus.

De perditione vltima infidelioz nroz
Capitulum. 2.

Igitur cum omnib; copijs instruxisset exercitū: bellūq; parauisset iniustum: dolorib; internoz viscerū cor: reptus vehementer exagitari cepit: ita vt ne stratis q̄dē recubare posset sed exiliens e cubili suo sepe pronus elideretur in terram. tum deinde homo edat: & qui vīno semp repletur: nunc ne sumis quidem labris degustandum reciperet cibum: aut odoretenuis vīnū sumeret. **I**ta

carnibus inedia et ariditate consumptis:
 hoc solum profecit infeliciter quod in ultimis vi-
 te positus iustam esse vindictam dei et sce-
 lerum se penas merentem profiteri expendere.
Ad ultimum tamen morbo plus luminibus
 amissis: et tunc magis quid aduersum christi-
 stum impietatis admisit videns viuendi
 finem fecit. **S**ed defuncto eo qui erga
 christianos nunc inaudita crudelitate: nunc
 simulata venia agebat aperta indulgentia
 legitimorum principum: et absque ulla tam su-
 spitione ecclesiarum status multo etiam clari-
 or quam prius fuerat reparari cepit. **V**erbum
 vero dei et doctrina christi longe gloriosius
 et libentius propagabatur. **T**u vero fidei
 inimicus penitendo ultima atrocitas et cru-
 delitatis sue fiebat: ita ut puderet eos a-
 spectus ipse publicus: nec eleuare oculos
 in hominum faciem audent. **E**tenim cum pri-
 mus ipse **H**arminius imperialibus edi-
 ctis tyrannus et impius ac deo atque homi-
 nibus iniustus fuisset pronuntiatus: tabule
 que eius picte vel imagines erce alie deiici
 ac precipitari iuberetur, alie vero atris fu-
 cate coloribus obliterari: tanta subito re-
 rum facta conuersio est: ut eius qui dudum
 aduersum christianos de pene eternitate
 censebat: nunc etiam nomen aut repelle-
 retur de memoria hominum: aut cum obpro-
 brio ac dedecore seruaretur. **J**udices que
 eius quos ille in tyrannicis diuinationibus
 ministros scelerum habuerat: legitimi prin-
 cipes velut impietatis et crudelitatis eius
 satellites interfici iuberent. **I**n quibus ma-
 ximus flagitiorum eius signifer **P**eucesius
 fuit: qui secundo ab eo et tertio consul profe-
 ctus est: ac prefecture tenuit culmen. **S**ed et
Quintianus filius primis apud eum hono-
 ribus functus: qui in egypti partibus ad-
 uersum christianorum sanguinem inaudita
 seueritas et crudelitate crassatus est. **S**ed
 et alij plurimi per quos **H**arminius im-
 pietas fomenta conceperat. **I**n quibus et
Theotegnus ultorem tandem prophetarum
 actum esse comperit deum: que consecrati
 apud antiochiam simulachri gratia etiam
 psidalibus a **H**arminio fastibus fuerat
 honoratus. **S**ed cum **L**icinius uenisset
 antiochiam: et magice artis studiosus ad
 penam iussisset inquiri sacerdotes illi atque

aruspices nouelli simulachri horum vel
 focij vel etiam magistri deprehenduntur
Cumque ab his inquireretur quo pacto vel
 responsa redderet simulachrum: vel pro-
 digia quedam facere uideretur: dissimu-
 lare primo: postea tamen artius interro-
 gati totius ludij compositam et compagi-
 natam machinam pandit et arte **T**heo-
 tegni fatentur cuncta fucata. **I**gitur pri-
 mo omnium ipsorum tante deceptionis au-
 ctorem **T**heotegnum: **T**um deinde ceteros
 magice artis ministros: que ille sacer-
 dotes nouelli demonis: atque aruspices
 collocat dignos excruciatos supplicij
 duci iubet. **Q**uibus adduntur etiam filij
Harmini: quos ille tam imperij socios
 assumpserat. **S**ed et prope quos eius qui
 se ob huiusmodi necessitudinem mole-
 stissimos erga ciues et puincipales exhibu-
 erant: paribus supplicij afficit. **S**ulti et
 records qui non audierunt comonitionem
 diuinarum litterarum dicentem. **N**o-
 lite confidere in principibus: neque in filiis
 hominum in quibus non est salus. **E**xibit
 spiritus eorum et reuertetur in terram suam
 in illa die peribunt omnes cogitationes
 eorum. **N**os autem quibus spes et salus
 in omnipotente deo consistit: et in rege om-
 nium christo saluatore nostro ac redemptore
 animarum nostrarum: et correptione lib-
 enter ab ipso suscipimus: et pacem etiam
 ab ipso similiter expectamus. **I**gitur po-
 steaque repente deo atque hominibus inius-
 sum finem que supra exposuimus interijt im-
 piorum hominum genus: ita ut merito in
 his completum uideretur quod prederat
 spiritus sanctus. **V**idi impium super exalta-
 tum et eleuatum sicut cedros libani: et tra-
 nsiit: et ecce non erat: et quesitum locum eius
 et non inueni. **O**mnis nube deterfa letus tam
 dies et solito clarior illuxerat terris: atque
 ecclesijs christi spendor sui solis effulserat.
 nec usque qui hec aliter aspiceret lumen
 supererat oculus. **S**ed cuncti mortales
 tyrannice que preterierat crudelitatis hor-
 rore: etiam si nondum fide: uotis tamen
 que nostra sunt amplectentes: uniuersi
 pariter deum uerum prius esse fatebantur
 auxilio firmamque esse spem in christo speram
 tuam comprobabant. **E**t quo aderat cunctis

Ecclesiastice historie

velut diuino munere infusa leticia: maxie
videntib; ea loca que paulo ante impijs
tyranoz machinis fuerant destructa: redi
uua pstructione clariora z excelsiora co
surgere: templaq; excelsa p humilib; pue
ticulis eleuari. **I**uuabat em christianoz
pncipum fauor: z legislatio religiosa ala
ces nostroz animos z ampli^o animabat
du z ad psonaz episcopoz frequent^o scri
beret: z honore sacerdotib; cu summa ve
neratioe deferrent: sed z impendioz sum
ptus benignius largiret. **I**nterea festiui
tates a nostris frequetissime gerebant cu
omni leticia z exultatione: p vrbes z loca
singula ecclesiaru dedicationib; celebra
tis. **C**ongregabant in vnum sacerdotes:
nec pigebat etiam longe positos conueni
re: quia nullum longum videbat spaciuz
charitati. **C**oncurrerant etiam ppli ad po
pulos: z taq; vere membra vnus corpor
ris christi iungi sibi inuice sociariq; gau
debant: vt videretur in eis compleri figu
ra illa pphetica q cu sacramento qdam p
dicata est dicēs. **Q**uia congregabitur os ad
os: z iunctura ad iunctura. quib; etiā vn^o
spūs inesse omib; infusus mēbris: z vna
anima merito dicit: q; z vna in omib; fi
des: z vnus ab omib; colitur deus: atq;
ex vno ore hymnos omes concinūt deo.
Iam ho ingēs in sacerdotib; z ministris
atq; in omib; q ad religionis obseruanti
am pntent gra fulgebat. **A**stabant hinc
psallentiu chori: iuuenes z virgines senes
cu iuniorib; laudabant nomen dñi. hinc
mystica ministeria ordinatis ac dispositis
vicib; agebant. **P**ontificū quoq; z sacer
dotū consessus ipsa canicie venerabilis
eminus pfulgebat. **I**am ho si q; p gram
dñi inspiratus sermonē pferret ad pplm:
cu omi silentio ora cunctoz in eū: oculiq;
pversū tanq; celitus sibi p eum denūciari
aliqd expectabant. **T**anta auditor reue
rentia: tantus ordo in sacerdotib; fuabat
Inde alius atq; alius: z nō solum duo vl
tres: sicut apulus dixit: ceteris examinanti
bus loquebant: sed z quantūcūq; dabat
sermo in adapertione oris sui: vt magis
constaret in eis illud qd moyses dixerat.
Quis dabit oēm ecclesiam dei pphetare?
Muscq; em liuoz aderat: nullum pulsabat

inuidia. dona dei populis ministrabant.
vnusquisq; fm qd scriptum est ad edifi
cationem ecclesie abundare querebat. **E**t
omnia hec in charitate gerebant: ita vt se
honore inuicem puenirent: z alter alteruz
sele duceret meliorē. **N**am simpliciōres
quiq; admirabant: z suspiciebant eos q
per sapientia verbi populos instruebant
Sapientes vero z eruditi viri pferebant
eos quib; pura vita ac sincera simplicitas
offerendi deo hostias maiorem fiduciam
dabat. eisq; imolandi sacrificij pmittebat
officium: quos familiarior vite simplici
tas in cordis puritate fuabat. **S**ic sum
mo studio perquirebat alter in altero qd
pferret. **I**gitur cum tali simplicitate eccle
siaz gloria apud deum hoiesq; pficeret: z
imago qdam celestium habere in terris
sup oia quoq; religiosus pnceps **C**onsta
tinus exultaret in talib; ac per dies singu
los fide z religioe crescēs inexplibili gau
dio de ecclesiaz pfectibus repletur. **S**ac
cerdotibus etiam dei nō credebatur suffice
re si se equalem pberet: nisi eos a longe p
ferret: z ad imaginem quandā veneraret
diuine pſentie. **C**ūq; p his omnib; nō iā
vt imperator: sed vt pater coleretur a cun
ctis: nō tulit infelix inuidia: vel nostroz
pacem letis successib; crescere: vel illius
erga nos studia in quassata durare. **E**t em
Licinius qui pmo quasi pbitate mox: z
vite integritate ac merito virtutum: nō so
lum ab eo in societate regni fuerat adscit^o
verum z in ppinquitate ex iunctione sus
sceptus. **S**orozem nāq; **C**onstantini in
matrimoniu acceperat: videns imperato
rem nō tam vi z metu q; amore z religio
ne in omib; impare: atq; in summa venera
tione cunctis esse mortalib;: z pcpue chri
stianis: humano vicio pulsatus: imo in
humana inuidie clade pculsus: occultis
insidijs pmo decipere egregium pncipes
parat: idq; q; maxime p familiares ac mi
nistros molitur. **S**ed ille nihil quidē de
ctus dolis ac fraudib; suspicatus: tamen
quia totus erat pfidens in deo: ad oia se
illo signo qd ei celitus monstratū fuerat
muniebat: nec vllis per hoc insidijs fieri
obnoxius poterat. **V**erum **L**icinius vbi
neq; beneficioz: memoria: neq; affinitat;

grā rep̄mere imānitātē p̄cepti sceleris poterat: neq; tū ei p̄ occultas machinas inſi die p̄cedebant: ratus vt imp̄ator chriſtia- noꝝ p̄cib; iuuaret: ⁊ ſō tutus remaneret: ſtulta iracūdia p̄motus ip̄ator: q̄dē aptū bellū iudic̄: regniq; fidē ſocietateq; p̄ami- nat. Hoſtros ꝑo puato ac ſpeciali odio p̄ſeq̄ parat. In q̄relā deuocans q̄ nō ita p̄ ſe ſicut p̄ ſtantino chriſtiani in ſolenni- bus ⁊ ex p̄cepto ſibi traditis oꝝonib; ex- cubarent. Verſa igiꝛ vice hiſ q̄ paulo an- acerrime in eos vindicauerat: q̄ tyrānoꝝ tēpe aduerſum chriſtianos aliqd̄ crudele molliſt ſunt: nunc in n̄oſ tela ꝑtoꝝquet ⁊ tyrānidis ſue ꝑma ſacrilegia n̄oꝝ cruore delibat. Primo nāq; om̄s de palacio ſuo ſi q̄s chriſtianus eſſet exteꝛe iubet: tū ⁊ de om̄i militiā. Poſt hec p̄fecit peſtis: ⁊ tyrā- nicis edictis ſtatuit om̄s q̄ ſe chriſtianos p̄ſiterent in carcerē trad̄i. Stratim tū in- uenit aliquid in q̄ ꝑores crudelitates ſup- aret. Addit edicto: vt ne q̄s alicui miſſo in carcerē cibū vel potū deſerat dicēs: inī quū eſſe miſericordiā fieri: atq; hūanitatē p̄bere hiſ q̄s ipſe ſuis legit̄ ꝑdenaſſet. Et ita multitudines in carcerē retruſe ine- dia necabant. S; ꝑ hoc putabat adhuc occultoꝝe eſſe tyrānidē ſuā. Verū creſcē te animi ſeuiciā etiā ꝑ parū videbat. Cō- tinuo in eꝑoſ: ceteroſq; ſacerdotes dei ra- biem crudelitatis extēdit. ⁊ ꝑmo oim̄ no- bilioꝝes quosq; ⁊ quos fama clarior ex- tulerat: vel ſapie ⁊ doctrine opinio cōmē- dauerat: callida arte circūuenit: ⁊ eos aut iniuriarū reos fieri: aut cuiuſlib; alterius ficti criminis ꝑctpiens: nullaꝑ negotij iꝛ- quiſitione habita puniri hoc ſolo quo de- ferebant iubebat. Jam vero poſt hec in- audito om̄ib; ſeculis crudelitatis modo oēs qui ꝑaminatis ſacrificijs acquieſce- re noluiſſent: nō tortoꝝib; vt ꝑceſſoꝝes ſui tyranni faciebant: neq; cruciatib; ac ſup- plicijs tradi iubebat: ſed lanſonib; dari: vt eos ꝑoꝝoꝝ moꝝe ſuꝑenſoſ: deſpicatoſ q; ⁊ codicib; ſuꝑpoſitoſ ꝑ fruſta cederēt: ⁊ in ꝑtes diuiſoſ in mare ad pabulum ꝑi- ſcuꝝ ꝑijcerent. Eccleſias q; quas ſuis iā- tꝑib; cōmuniſ; edictis extꝛui fecerat: rur- ſum ip̄e ſubuertere: ⁊ ꝑ om̄ia ſatis agere quatenus cōctos q̄ ante ſe fuerant tyrānoꝝ

nos crudelitate ſuperaret. Preterea ⁊ le- ges ſi que apud romanos bñ ⁊ honeſte a maiorib; late fuerant: in barbarū ritū con- uertere: anaricē quoq; inſatiablem ſtu- dere: cenſus innouare: ⁊ agros cultorib; vacuos tributis replere. Preterea ſi q̄s iniquis factionib; circūuentos in exiliꝝ miſiſſet: hoꝝ vtꝑores legitimis matrimo- nijs auulſoſ ſeruis ſuis ac ſatellitib; iun- gere. Ipſe vero etiā contra etatis ſue vt res adulterijs ⁊ corruptionib; virginum delectari. Verū vbi huiuſcemodi armis ⁊ virtutib; inſtructus tyrānidem ferocē cepit agitare: Conſtantine qui erat ve- riſ virtutib; adornatus: ⁊ perfecta in dei pietate munitus: tot tantiq; flagicij ſire obutam parat: nec difficultas aliqua vt- ctorie fuit: vbi ⁊ cauſa iuſtior ⁊ fides pur- or ⁊ virtus eminentior habebat. Delecto q; Licinio: atq; omni memoria tyrannice dñationis ablata ſoliditatem romanī re- gni cum filijs ſolus obtinuit. Tum vero ſtatus q̄dem rei publice equabili modera- tione ⁊ cenſura digniſſima romanī nois habebat. In nationib; barbaris metus ingens. In puñcialibus vero metu deuotio animi maior erat. Quæſta omnia ⁊ trāquilla ab hoſtibus belliq; ciuilibus: leti ſecuriq; cuncti mortales pacem agita- bāt. Eccleſiaz vero gloria incredibili me- moratu eſt quanto religioſi imperatoꝝis ſtudio adoleuerit: quātaꝑ eius cura etiā erga ſumptum indigentū fuerit. Ardens nāq; in fide dei animus: ⁊ benignū inge- niū atq; clemens bonis operibus paſce- batur. In tantū vero ꝑſentium rerum bo- nitas ⁊ tranquillitas obtinebat: vt obli- uionem ꝑteritoꝝ pareret maloꝝ. Edictis nāq; frequentibus per omnē locum ꝑꝑo- ſitis: nō ſolum tyrannicas aduerſum chri- ſtianos depulerat leges: inſq; ciuile reddi- derat: verum ⁊ ꝑullegia plurima eccleſia- ſtica: ac ſūmoſ honores ſacerdotib; detu- lit. Ita deo atq; hominib; charis ſummā romanī regni cum religione pura: tū etiā virtute animi ac moderatione ſuꝑra oēs qui ꝑus fuerant ꝑcurabat.

Eusebii Cæsariensis hiſtoꝝie eccleſiaſ- ticæ expliciit liber nonus.

Ecclesiastice historie

Incipit prologus Rufini presbyteri in decimum et undecimum libros historie ecclesiastice.

Hucusque nobis Eusebius rerum in ecclesia gestarum memoriam tradidit. Cetera vero que usque ad presentis temporis ordinem subsuta sunt: que vel in maiorum litteris repperimus: vel nostra memoria attingit: presertim religiosi preceptis et in his parentibus: que poterimus breuiter addemus.

Expliat prologus.

Incipit liber decimus historie ecclesiastice: cum capitulorum annotatione.

De Arrii herese.

Capitulum I.

Quoniam apud Alexandriam post Achillem qui Petro martyri successerat: Alexander sacerdotum suscepisset: quod patris nostri et quies a persecutionibus erat: atque ecclesiarum gloria profectorum meritis gaudebat: prosperitas rerum nostrarum domestica prentie turbata. **E**t enim presbyter quidam apud alexandriam Arrius nomine: vir specie et forma magis quam virtute religiosus: sed glorie laudisque et nouitatis in probe cupidus: praua quidam de fide christi profere: et que antea in questione non quam uenerat cepit: abscidere ac separe ab illa eterna et ineffabili dei patris substantia vel natura filium conabat. **Q**uerens plerimum in ecclesia turbabat. **S**ed cum Alexander episcopus natura lenis et quietus: assiduus commotionibus Arrium cuperet a prauo incepto et assertionibus impijs reuocare: nec tamen res ex sententia pcederet: quod plerisque iam tragico pestifere assertio infecerat: non solum apud Alexandriam: uerum et per alias urbes: puinctasque dispersa: perniciosum fore credens si dissimularet: et alijs plerimum sacerdotibus suis rem indicat. **Q**uestio latius innotescit. **S**ermo usque ad aures religiosi principis: quippe qui omni studio et diligentia curaret que nostra sunt: puenit. **T**um ille ex sacerdotum synia apud urbem Niceam episcopale concilium uocat: ibique Arrium trecentis decem et octo episcopis residentibus adesse iubet: ac de eius propositionibus et questionibus iudicari.

De concilio apud Niceam congregato.

Capitulum II.

Ed in eo concilio admirabile factum principis non puto reticendum. **E**t enim cum ex omnibus pene locis episcopi uenissent: et (ut fieri solet) diuersis ex causis inter se quidam iurgia detulissent: interpellabat frequenter a singulis: offerrebant libelli: culpe preerebant: et magis ad hec quam ad id per quo uentum fuerat animos dabant. **A**t ille uidens quod per huiusmodi iurgia causa summi negotii frustraretur: diem certam statuit: qua unusquisque episcopus si quid quimonie habere uideret deferret. **E**t cum resedisset: suscepit a singulis libellos. **Q**ui si omnes in sinu suo contineret: nec in eis quod contineret aperirens: ait ad episcopos. **D**eus uos constituit sacerdotes: et potestate uobis dedit de nobis que iudicandi: et ideo nos a uobis recte uideamur. **V**os autem non potestis ab hominibus iudicari. **P**ropter quod dei solius inter uos expectate iudicium: et uestra iurgia quecumque sunt: ad illud diuinum referentur examen. **V**os etiam nobis a deo dati estis diij: et ueniens non est ut homo iudicet deos: sed ille solus deus qui scriptum est. **D**eus stetit in congregatione deorum: in medio autem deos discernit. **E**t id his ommissis: illa que ad fidei dei pertinere abique ulla aliorum prentioe distinguit. **C**um hec dixisset: omnes siue quimoniarum libellos iussit exuri: ne innotesceret ulli hominum simulatio sacerdotum. **C**eterum cum per dies multos in episcoporum concilio fidei questio uerteret: et nonnulli diuersa sentirent: ac uehementer ceptis Arrii faueret: plures tamen erant qui ipsum Arrium execrarent inceptum. **T**umque in eodem concilio esset professorum magnus numerus sacerdotum: omnes Arrii nouitatis aduersabatur. **F**auere uero ei uiri in quonibus callidi: et ob id simplicitati fidei aduersi.

De conuersione philosophi dialectici.

Capitulum III.

Quoniam quantum uirtute habeat fidei simplicitas: etiam ex his que in uobis gesta referunt agnoscimus. **E**t enim cum per studio religiosi imperatoris: ex omni terra sacerdotes dei coissent opinione commoti: philosophi quoque et dialectici ualde nobiles et opinatissimi uenerunt. **I**n quibus quidam insignis in arte dialectica per dies singulos exercitum summi certaminis cum episcopis nostris uiris ad ea que in dia

lectica nō improbabilitate eruditū moue-
bat: et fiebat ingens spectaculū: cōuenien-
tibus ad audiendum doctis et literatis vi-
ris: nec tū illo genere phus pcludi a q̄q̄
poterat aut pstringi. Tanta etenim dicēdi
arte obiectis questionibus occurrebat: vt
vbi maxime putaret astrictus: velut an-
guis lubricus laberet. S; vt ostenderet
deus: quia nō in sermone regnū dei: sed
in virtute p̄sistit: q̄dam ex p̄fessoribus sim-
plicissime nature vir: et nihil aliud sciens
nisi iesum christū et hūc crucifixū: inter ce-
teros auditores epus aderat. Qui cū vi-
disset phm insultantem nostris: et callida
se disputationis arte iactantes: poscit ab
omnibus locū: velle se paucis cum pho ser-
mocinari. Tum vero nostrū q̄ simplicitas
ten viri imperitias in sermone dūtaxat
nosset: pauere et velut pudorem quēdam
pati ne forte ap̄d callidos hoīes risui effi-
ceret sancta simplicitas. Perstitit tamen
senior: et hinc mouit sermonis exordium.
In nomine inquit iesu christi philosophē
audi que vera sunt. Deus vnus est qui fe-
cit celum et terram: quibus hoī quē de terre
limo formauerat spiritum dedit: vniuersa
que vident et que nō videntur virtute ver-
bi sui creauit: et spūs sui sanctificatiōe fir-
mauit. Hoc verbum ac sapientia: quem
nos filium dicimus: humanos miseratus
errores ex virgine nascitur: et p̄ passiones
mortis a perpetua nos morte liberauit:
ac resurrectione sua eternam nobis contu-
lit vitam. Quē et expectamus iudicē oim
que gerimus esse venturum. Credis hoc
ita esse philosophē? At ille: velut si nunq̄
vllum sermonē contradicēdi didicisset:
ita obstupefactus virtute dīctorum mu-
tus ad omnia hoc solum potuit respon-
dere: ita sibi videri: nec aliud verū esse q̄
q̄d dixerat. Tū senior: si hec inquit ita esse
credidisti: surge et sequere me: ac dñicus et
hūc fidei signaculum suscipe. Et phus
conuersus ad discipulos suos: v̄l ad eos
qui audiendi gratia cōuenerant. Audite
inquit o eruditū viri. Donec verbis me-
cum gesta res est verba verbis opposui: et
que dicebant dicēdi arte subueri. Vbi
vero p̄ verbis virtus p̄cessit ex ore dicen-
tis: non potuerunt resistere verba virtuti:

nec homo aduersari potuit deo. Et ideo
si q̄s vim potuit in his que dicta sunt sen-
tire que senti: credat christo et sequat hunc
senem: in quo locutus est deus. Ita phs
christianus effectus tandem se gratulat⁹
est victum.

De Pasnucio confessore.

Capitulum III.

Pasnuus hō dei epus ex egypti
p̄t p̄tibus cōfessor: ex illis quos
Maximianus detritis oculis effossis: et
sinistro publice succiso: p̄ metalla damna-
uerat. Sed in hoc tanta virtutum inerat
gratia vt signa p̄ eum nō minus q̄ dudū
p̄ ap̄los fierent. Nam et demones verbo
sui fugabat: et egros sola oratione curas-
bat: sed et cecis visum dicitur reddidisse: et
paraliticos ad stabilitatē corporis reuo-
casse. Quē Constantinus in tanta veneratione
et affectu habuit: vt sepius eū intra
palaciū euocatū complecteret: et illū oculo
qui in p̄fessione fidei fuerat euulsus:
auditiōibus oculis demulceret.

De Spiridione ep̄o: et mirabilibus eius

Capitulum V.

Et eorum numero et si quid ad huc
eminētius fuisse dicitur: etiam Spiridion
ep̄us: vir vnus ex
ordine prophetarum quantum etiam nos eorum q̄
eū viderat narratione comperimus. Hic
pastor omnium etiam in ep̄iscopatu positus
p̄mansit. Quadā vero nocte cum ad cau-
las fures venissent et manus improbas q̄
aditū educēdis omnibus faceret extendissent
inuisibilibus quibusdā vinculis restricti: vsq̄
ad lucē velut traditi tortoribus p̄manserūt.
Cū p̄o oues ducturus ad pascua maturus
se ageret senior: vidit iuuenes absq̄
hūmans vinculis caul' pendere districtos.
Cūq̄ cām nocte compasset: absoluit fmo-
ne quos meritis vincerat: et ne eis inanis
nocturna cederet occupatio: tollite inquit
o iuuenes vnū arietē: ne sine causa venis-
se videamini quē melius p̄ce q̄ furto que-
sisse p̄uenerat. Tradunt de h̄ etiam illud fa-
ctū mirabile. Filia habuit Pirenē noīe q̄
ei cū bñ ministrasset p̄go defūcta ē. Post-
eius obitum venit quidā dicens se ei q̄d-
dam depositū cōmendasse. Rem gestam

Ecclesiastice historie

ignoraauerat pater. Perquisitū in tota do-
mo nusq̄ q̄d poscebat inuentū est. Peris-
tebat tñ ille q̄ cōmendauerat et fletu ac la-
chrymis purgebat. vite sue q̄z illaturū se
esse exciū: nisi cōmendata reciperet: testaba-
tur. Per motus lachrymis eius senex ad
sepulchz filie pperat: atq̄ eā ex noie clami-
rat. Tum illa de sepulchro: q̄d vis ait pa-
ter. Comendatū inquit illius vbi posuit
stī. At illa locū designans: illuc ait inuent
es defossum. Regressus ad domū: rem si-
cut filia de sepulchro responderat repra-
tradidit reposcenē. Sed et multa alia ei-
ferunt gesta mirabilia: que etiā nunc ore
oim celebrant. Tales igit̄ in illis adhuc
epibz p̄multi viri in ecclesijs dñi resulge-
bāt: ex quibz plurimi in illo exilio fuerūt.
Sed et Athanasius eodē tempe Alexan-
drie diaconus Alexandrini ep̄i aderat cō-
cellijs senex q̄ plurimis iuuans. Interea p-
dies singulos agitabat puentus: nec faci-
le: aut temere de re tanta statuere audebāt.
Euocabat frequenter Arius in exiliū
et assiduo tractatu assertiones eius discu-
tiebant: et quid aduersus hoc teneri debe-
ret: aut statui summa cū libratione quere-
bat. Uex post diutini: multūq̄ tractatū
placet omnibz: ac velut vno cunctoz ore
et corde decernit homouision scribi debe-
re. id est eiusdem cū patre substantie filiū
confiteri: idq̄ firmissima omnū sententia
pnunciat. Decē et septē soli tunc fuisse dis-
cū: quibz Arii fides magis placeret: ex
trīsecus creatū dei filiū ex nullis substā-
tibz: et nō ex ipsa patris deitate p̄genitum
p̄firmantes. Defertur ad Constantinū sa-
cerdotalis concilij sententia. Ille tanq̄ a
deo platan venerat. Cui si q̄ tēptasset ob-
niti: velut p̄tra diuina statuta venientem
in exiliū se p̄testat acturum. Sex igit̄ soli
cum Arrio se patiūt expelli: reliqui vero
vndecim concilio inter se habito: acq̄se
scūt ad subscribēdū manu sola nō mente.
Cuius simulatōis auctor p̄cipue extitit
Nicomedie ep̄s Eusebius. Interim q̄q̄
modo alijs veritate: alijs simulatōne si-
cut post exitus docuit: subscribētibz et de
singulis quibusq̄ ecclesiasticis observa-
tionibz certa statuta fingentibz conciliū
dīreptum est. Exemplū aut̄ expositionis

fidel eoz q̄ p̄uenerant infra scriptū est.

**¶ Exemplū fidel Nicene: et statutoz ei-
Capitū VI.**

Credimus in vnū deū patrem
om̄ipotentē: oim vībilū et in-
uisibilū factorem. Et in vnū
dñm nostrū iesum christum filium dei de
patre natum vnigenitū. id est de substātia
patris: deū ex deo: lumen ex lumine: deū
verum: ex deo vero: natum nō factum: ho-
mouision patri: hoc est eiusdem cum patre
substantie. p̄ quē omnia facta sunt: q̄ in ce-
lo: et q̄ in terris. q̄ p̄pter nos hoīes et p̄pter
nostrā salutem deicendit: et incarnatus est
hō factus: passus ē: et resurrexit tertia die.
et ascendit in celos. Inde venturus iudicā-
care viuos et mortuos. Et in sp̄s sanctū
Eos aut̄ q̄ dicūt erat aliquā quando non
erat: et anteq̄ nascere nō erat: et q̄ ex nul-
lis substantibz factus est: aut ex alia substā-
stentia vel substantia dicūt esse: aut p̄uer-
tibile: vel mutabilem filiū dei: anathema
tizat catholica et apostolica ecclesia.

¶ Statutū. I Statuūt p̄reca obser-
uandū esse in ecclesijs: ne quis ex his qui
semetipos p̄ impatientiā libidinis excide-
rūt: veniret ad clerū. **II** Et ne q̄s nu-
per assumptus ex vīta: vel p̄uersatiōe ge-
tili accepto baptismo anteq̄ cautius exa-
mine clerici fiat. **III** Et ne q̄s ep̄oz
ceterozq̄ clericoz cū extraneis mulieribz
habitet: p̄ter cum mīre: vel sorore: vel
aūsa: vel si que sunt h̄mōi necessitudinum
p̄sone. **IIII** Et vt q̄ ep̄us si fieri pōt
a totius puīcie ep̄is ordinet̄. Si h̄ diffi-
cile est: certe nō minus q̄ a tribz: ita tñ vt
metropolitani ep̄i maxime vel p̄sentia vl̄
auctoritas habeat̄. Absq̄ quo ordinatio
nē irritā esse voluerūt. **V** Et ne quez
si alius ep̄us de ecclesia expulerit: siue de
ricū: siue laicū suscipiat alius. Sane ne h̄
aut iracūdia aliqua: aut p̄tentione (vt fie-
ri solet) iniuste factū remediū nō haberet:
decernūt p̄ singulos annos in singulis q̄-
busq̄ puīcijs secūdo ab oibz ep̄is puī-
cialibz p̄cellia agi debere: et de huiuscemōi
negocijs iudicari: vt si forte ab vno iniq̄
aliqd̄ gestū est a ceteris emēdeat̄. si recte: vt
ab omnibz p̄firmet̄. **VI** Et vt apud
alexandriā vel in vrb̄e roma vetusta p̄ue

Ecclesiastice historie

confuso ordine repperit cruces. Sed ob-
turbabat repti muneris leticia vnuscu-
lusq; crucis indiscreta pprietas. Aderat
qdē et titulus ille q̄ grecis et latinis atq; he-
braicis lris a Pilato fuerat cōscriptus, sed
nec ipse satis euidenter dominici p̄debat
signa patibuli. Sic tā hūane ambiguita-
tis incertū diuinū flagitat testimonium.
Accidit in eadem vrbe primariā quādā
loci illi femina graui egritudine p̄fecta
seminecē tacere. Bachari p̄ idē t̄ps ec-
clesie illi ep̄s erat. Is vbi cunctantē regi-
nā atq; oēs pariter q̄ aderāt videt: affer-
te inq̄t huc totas q̄ reptē sunt cruces: et q̄
sit que portauerit dñm nunc nob adape-
riet dñs. Et ingressus cū regina pariter et
p̄p̄tis ad eaz q̄ decūbebat: defixis genibz:
hufuscemōi ad deū p̄cē pfudit.

De cruce saluatoris in hierosolymis
ab Helena reperta.

Capitulum VIII.

Tū dñe q̄ p̄ vnigenitū filiū tuū
salutē generi humano p̄ passio-
nē crucis p̄ferre dignatus es: et
nūc in nouissimis t̄p̄ibz aspirasti in corde
ancille tue p̄q̄rere lignū beatū in q̄ salus
nr̄a pepēdit: ostēde euidenter ex his tribz q̄
cruce fuerit ad dominicā gliam: vel q̄ exti-
terint ad seruile suppliciu: vt hec mulier
q̄ seminata decūbit: statim vt eā lignū sa-
lutare cōtigerit: a mortis tanuis reuocet
ad vitā. Et cū hoc dixisset: adhibuit p̄mo
vnā ex tribz: et nihil pfecit. Adhibuit secū-
dam: nec sic qdē aliqd actū ē. Ut p̄o ad-
mouit tertiā: repente aptis oculis mulier
cōsurrexit: et stabilitate virtū recepta ala-
crior multo q̄s euz sana fuerat: tota domo
discurrere et magnificare dñi potentia ce-
pit. Sic euidentē indicio regina voti com-
pos effecta: tēplū mirificū in eo loco in q̄
cruce reppererat regia ambistiōe p̄struxit.
Clauos q̄s q̄b corpus dominicū fuerat
affixū portat ad filiū. Ex q̄b ille frenos
cōposuit q̄b vteret ad bellū. Et ex alijs
galeaz nihilomin⁹ belli vsibz aptam ferē
armasse. Ligni p̄o sp̄i salutaris p̄tez de-
tulit filio: p̄tem p̄o thecis argētēis p̄ditā
dereliquit in loco: q̄ etiā nunc ad memoriā
sollicita veneratiōe seruat. Reliquit etiā h
indicium religiosi animi regina venerabi-

lis. Virgines q̄s sibi repperit deo sacra-
tas inuitasse ad prandiu: et tāta eas deuo-
tione curasse dicif: vt indignū crederet si
famulorū vterent officijs. S; ipa mani-
bus suis famule habitu succincta cibum
apponeret: poculū porrigeret: aquā ma-
nibz infunderet: et regina orbis ac mater
imperij famularū xp̄i se famulā deputa-
ret. Hec quidem hierosolymis gesta. In-
terea Cōstantinus pietate fretus: Sarmat-
as: Gothos: aliasq; barbaras nationes
nisi q̄ vel amicitijs: vel deditiōe sui pa-
cem preuenerāt: in solo pp̄rio armis edo-
muit. Et quātomagis se religiosus ac hu-
milis deo subiecerat: tāto ampli⁹ ei do-
min⁹ vnīuersa subdebat. Ad Anthoniū
q̄s p̄mū heremi habitatorē: velut ad vnā
ex p̄phetis lras suppliciter mittit: vt p̄ se
ac liberis suis dño supplicaret. Ita non
solū meritū suis: ac religione matris: s;
et intercessiōe sanctorū cōmēdabile se deo
fieri gestiebat. Sane qm̄ tantū vtri An-
thonij fecim⁹ mētionē: de p̄tibus ei⁹ atq;
institutiōis: et sobrietate mētis: vt i solitudi-
ne vitā degens vsus solūmodo cōfortio
fuerit bestiarū: et de demonibus crebros
agens triūphos: placuerit deo supra cun-
ctos mortales: vt q̄ institutiōis sue p̄cla-
ra vsq; in hodiernū monachis exempla
reliq̄rit: Volentē me aliqd exponere: ille
libellus exclusit q̄ ab Athanasio scrip-
etiā latino sermone edit⁹ est. Propter qd
nos omittis his q̄ ab alijs tā dicta sunt:
ea memorabim⁹: q̄ q̄suis gestorū p̄tineat
fides: ab his tñ q̄ longe positi sūt obscu-
rior fama subtrahit.

De captiuitate Frumentij et Edisij: et
de conuersiōe Indoz p̄ ipsos gesta.

Capitulum IX.

In ea diuisiōe orbis terre q̄ ad
p̄dicandū verbū dei sorte p̄ apo-
stolos celebrata ē: euz alie alijs
provincte obuēssent: Thome parthia et
Mattheo ethiopia: eijs adherēs exteri-
or India Bartholomeo dicitur sorte de-
creta. Inter quā parthiāq; Media: s; lo-
go interior tractu India vltior iacet:
multis varijsq; linguis et gētibus habitata.
Quā velut lōge remotā: null⁹ aplice p̄di-
cationsis vomer impisserat. Que tñ t̄p̄ibz

Costantini tali quadam ex causa semina fidelis prima suscepit. Petrodorus quidam philosophus inspiciedorum locorum et orbis perscrutandi gratia: ulteriore dicitur India penetrasse. Cuius exemplo etiam inuitatus Peropius quidam Tyrus philosophus sibi ex causa adire India voluit: habens secum duos puerulos: quos liberalibus literis utpote per pinguos instituebat. Quorum unus qui erat iunior Edisus: alter Frumentus vocabatur. Igitur pulsus et in notitia capitulis his quibus animus pascebat: cum philosophus redire cepisset: aque vel ceterorum necessariorum causa ad portum quandam nauis que vehebat applicuit. Horis est inibi barbarorum: ut si qui fedus sibi cum romanis turbatum vicine nunciauerint getes: oes qui apud eos ex romanis inueni fuerint iugulet. Inuaditur nauis philosophi: cuius cum ipso pariter perimunt. Pueruli repti sub arbore meditates: et lectioes suas parantes: barbarorum miseratone seruati ducunt ad regem. Horum ille alter: id est Edisium sibi principem fecit. Frumentum pro quo que quasi perspicacem deprehenderat et prudenter rationes suas scripsit: commisit. Ex quo et in honore magno apud regem habitus fuit et in amore. At vero mortuus rex: uxore cum puulo filio regni derelictus herede. Adolecentibus autem quod vellet agendi dedit libera facultates. Quos tamen regina suppliciter exorat: tamquam quod nihil haberet in toto regno fidelis: ut secum usquequo adoleceret filii: regendi regni sollicitudinem partiret. Et precipue Frumentum cuius prudentia ad moderandum sufficeret regnum. Nam alius fides pura: et sobria mente simpliciter exhibebat. Idcirco dum ageret: et regni gubernacula Frumentum haberet in manibus: deo mente eius et animos instigante: requirere sollicitus cepit: si qui inter negotiatores romanos christiani essent: et ipsis potestate maxima dare ac monere ut iusticula pro loca singula faceret: ad quam romano ritum orationis causa perfluere. Sed et ipse multo magis eadem facere: et ita ceteros cohortari fauore: et beneficium inuitare: prestare quod quod opportunum fuisset loca edificij: aliaque necessaria prebere: et omnimodo gestire ut christiano inibi semine erurgeret. Sed cum regius puer adoleuisset: cui percuratio

nem regni gerebant: expletis omnibus et ex fide traditis: ultimum licet detinentibus et rogantibus ut maneret regina vel filio: ad orbem tamen denuo nostrum reuertunt. Et Edisio se stinate tyrum: parietes pinguosque reuulserunt. Frumentus Alexandriam pergit dicens: equum non esse opus occultare diuicium. Igitur rem oes ut gesta exponit episcopo: ac monet ut puldeat virum aliquem dignum: quem congregatis iam plurimis christianis et ecclesijs constructis in barbarico solo episcopi mittat. Tunc pro Athanasio (nam is nunc sacerdotum suscepit) attentus et pensus Frumentum dicta gesta considerans: in scilicet sacerdotum ait. Et que alium inuenim? virum tale: in quo sit spiritus dei in ipso sicut in te: quod hec ita possit implere. Et tradito ei sacerdotio redire eum cum diuina gratia vnde venerat iubet. Quibus cum episcopus perisset ad India: tanta ei data esse a deo intuitu gratia dicit: ut signa per eum apostolica fieret: et infinitus numerus barbarorum conuerteret ad fidem. Ex quo in India presbiter et presbiter christiano et ecclesie facte sunt: et sacerdotum cepit. Que nos ita gesta non opinione vulgi: sed ipso Edisio Tyrus presbitero postmodum facto: quod Frumentum comes prius fuerat referere cognouimus.

De uersione gentis Hyberorum per captiuam facta. Cap. xx.

Et idem tempus etiam Hyberorum gentes: quod sub axe pontico iacet: ubi dei federa: et fidei futuri suscepit regnum. Sed huiusmodi boni prestitit causa mulier quidam captiua. quod apud eos repta: cum fidele satis et sobria ac pudica duceret vitam: totisque diebus ac noctibus obsecrationes deo pugiles exhiberet: in ammiratione esse ipsa rei nouitas barbaris cepit. Et quod huiusmodi sibi vellet curiosius perquirebant. Illa ut reserat: simpliciter christum se deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex his amplius barbari preter nouitatem nominis mirabantur. Verum (ut fieri solet) ipsa perseuerantia curiositatem quadam mulierculis inferebat: si quod emolumenti ex tanta deuotione caperet. Horis apud eos esse dicit: ut si paruulus egrotet: circumferat a matre per singulas domos: quos si quis expertus aliquid remedij nonerit: conferat laboranti. Tunc mulier quidam paruulum suum per omnes circumtulisset ex more: nec

Ecclesiastice historie

altqd remedij cūctas domos lustrādo ce-
pisset: venit etiā ad captiuā: vt si qd sciret
ostēderet. **I**lla se humani qdē remedij nō
hīl scire testat: deuz tñ suū xpm quē colē-
bat dare ei desperatā ab hoīb; posse salu-
tem pfirmat. **C**ūq; cūctio suo paruulum
supposuisset: atq; ipa desup orationē su-
disset ad dñm: sanū matrl reddidit infan-
tē. **S**ermo defertur ad plures: factiq; fa-
ma magnifica vsq; ad aures regine pla-
bit. **Q**ue dolore qdaz grauissimo corpis
afflicta: i desperatiōe marcia erat. **R**ogat
ad se captiuā; deduct. **I**lla ire abnuī: ne
psumere amplī aliqd q̄ sepius sineret: vt
deretur. **I**pa se regina deferri ad captiue
cellulā iubet. **Q**uā siliter sup:ra cūctiū su-
um positā: inuocato xpi noīe p̄tinuo post
p̄cem sanā z alacrē fecit exurgere: xpmq;
esse deū dei filiū sūmū: q̄ salurē hāc p̄tule-
rat docet: cūq; quē sibi auctore sue sciret
esse incolumitatē z vite cōmonet inuocā-
dū. **I**pm nāq; esse q̄ z regib; regna distri-
buar: z mortalib; vitaz. **A**t illa cū leticia
domū regressa: marito p̄cūctati causaz tā
subite sanitatis aperuit. **Q**uiq; cū p salu-
te cōiugis let; mulierī munera deferri iuz-
beret: illa horum inq̄: o rex nihil captiua
dignat. **R**urū despicit. argentū respuit. se
iunio q̄si cibo pascit. h̄ solū ei muner; da-
bit;: si eū q̄ me illa inuocāte sanauit xpm
deū colam. **A**d h̄ tunc rex segnor fuit. z
iterim distulit: sepi; licet ab vxore cōmo-
nit;: donec accidit qdā die venāte eo i sil-
uis cum comitib; suis: obscurari densissi-
mis tenebris diē: z p̄ tetre noctis horrozē
luce subducta: cecis iter gressib; denega-
ri. **A**li; alio diuersi ex comitibus oberrāt
īpe sol; densissima obscuritate circūdat;:
qd ageret: q̄ se verteret nesciebat. **L**uz res-
pēte anxi; salutis desperatiōe anūnos co-
gitatio talis ascēdit. **S**i vere de; est xps.
ille quē vxori sue captiua p̄dixerat: nūc se
de his tenebris liberet: vt ipm ex h̄ omī-
sis oīb; coleret. **I**lico vt h̄ nondū verbo
h̄ sola mēte deuouerat: reddita mūdo di-
es: regē pducit ad v: bē incolumē. **Q**uiq;
regine rem p̄tin; vt gesta ē p̄dit. **E**uoca-
ri iam tāq; captiuā: z colendū ritū vt sibi
tradat exposcit: neq; se vltra aliū deuz q̄
xpm veneraturū eē pfirmat. **A**dest capti-

ua. edocet deū xpm. supplicādū ritū: vene-
rādiq; modū inq̄tum de his apire femi-
ne fas erat pandit. **F**abricari tñ eccliam
monet: formāq; describit. **I**git rex toti;
gētis pplo puocato: rem ab initio q̄ erga
se ac reginā gesta fuerat exponit: fidemq;
edocet: z nōdū inītiat; i sacris fit sue gen-
tis apls. **C**redūt vtri p̄ regē: femie p̄ regi-
nā. cūctisq; idē volētib; ecclia extruit in-
stāter z eleuato tā p̄niciter murozū ambi-
tu: xps erat q̄ colūne collocari deberent.
Cūq; erecta p̄ma: et scda: vētū fuisset ad
tertiā p̄sumptis oīb; machinis: z boum
hoīm; q; vtrib;: cū media tā in obliquum
fuisset erecta: z ps reliq; nullis machinis
erigeret. repetitis scdo z tertio ac sepi; vi-
rib;: ne loco qdē moueri attritis oīb; po-
tuit. **A**dmiratio erat toti; ppli. regis animo
sitas hebescebat. qd fieri deberet omēs si-
mul latebat. **S**z cū interuentū noctis oēs
abcessissent: cūctiq; mortales ex ipa opa
cessarēt: captiua sola i oratiōe p̄notans:
māsit intrinsec;. **C**ū ecce matur; z anxius
cū suis oīb; ingredies rex: videt colūnaz
quā tot machine: ac tot ppli mouere non
quinerāt erectā: z sup:ra basim suā librate
suspensā: nec tñ suppositā: h̄ quātū vnus
pedis spacio i aere pendentē. **L**ū p̄o oēs
ppli contuentes z magnificātes deuz: ve-
rā esse regis fidē: z captiue religione p̄es-
sentis miraculi testimonio p̄hibebāt. **E**t
ecce mirātib; adhuc z stupētib; cūctis: in
oculis eoz sensim sup:ra basim suā nullo
p̄tingēte: colūna deposita sūma cū lib: a-
tione confedit. **P**ost h̄ reliqu; numer; co-
lūnarū tāta facilitate suspēsus ē: vt oēs q̄
supfuerāt ipa dse collo carent. **P**ostea p̄o
q̄ ecclia magnifice p̄structa est: z populū
fidem dei maiore ardore sitiebāt: captiue
monitis ad impatorē **C**ōstātinū toti; gē-
tis legatio mittit. **R**es gesta exponit. **S**ā-
cerdotes mittere orat;: q̄ ceptū erga se dei
mun; implet. **Q**uib; ille cum omī gau-
dio z honore trāmissis: multo amplī; ex
h̄ letat; est q̄ si incognitas romano impe-
rio gētes z regna ignota sūxisset. **H**ec no-
bis ita gesta fidelissim; vir **B**acari;: gen-
tis illi; rex: et apud nos domesticozū co-
mes: cui sūma erat cura z religionis z ve-
ritatis: exposuit: cū nobiscū palestine tūc

limitis dux in hierosolymis satis vnan-
miter degeret. **S**z ad ceptū redeam?

De Constantia sorore Costantini et p̄-
sbytero p̄ eam fratri insinuato.

Capitulum XI.

Posteaq̄ religiosi p̄ncipis ma-
ter Helena sumis romani reg-
ni honoribz affecta: ex hac luce
decessit. Constantia tūc Licinij relicta fra-
tris augusti solacijs utebatur. Huic ac-
cidit p̄sbyterz quēdā ventre i noriciā: laten-
ter p̄t̄ibz arrij fauentez. **S**z is p̄mo nihil
oīno de hīs apud sororez p̄ncipis ap̄tre:
ybi p̄o multa familiaritas coplā tribuit:
paulatim f̄monē cepit aspergere: Inuidiā
dicens arrio generatā: p̄ simulatibz p̄i-
uatis ep̄m suū rem p̄tentiose exagitantē
se emulatōis stimulo cōfirum: q̄ arrius
ap̄d plebē satis charus haberet. **H**ec atq̄
q̄ hmōi alia frequent̄ suggerēs: anios
Costantie suos efficit. **Q**ue cū diē obitura
visitaret a fratre: atq̄ ab eo blāde religio
seq̄ cōpellaret: extremā dicit ab eo gr̄am
poposcisse: vt p̄sbyterz in familiaritatem
reciperet: z q̄ sibi ab eo p̄ spe z salute sugge-
rerent audiret. **S**e q̄dē tā ex luce discedē
tem nihil curare: p̄ fratris vero statu esse
sollicitā: ne forte p̄ innocētū pens regni
sui pateret excidiū. **Q**uibus ille monitis a
sorore susceptis: z fidelē p̄ se germane sol-
licitudinē credēs: accōmodauit aurem p̄
sbytero: z interim accersiri de exilio Arri-
um iubet: vt quēadmodū de fide sentiret
exponeret. **T**ū ille fidē p̄scripsit: que non
q̄dē sensū nostrū: tū p̄ba n̄ra p̄tinere pro-
fessionēq̄ videret. **D**icit q̄dē est impa-
tor: z putauit vnā eandēq̄ in ip̄i z concī-
lij dudum gesti expositione sniaz p̄tineri.
Tū in nullo relaxat animi vigorē: s̄ rur-
sus eū ad p̄ciliū remittit examē. **Q**uibus
dem ad dedicationē hierosolymorum ex
omī orbe coire sacerdotes inuitabāt: hec
ad eos de noie ei p̄scribēs: vt si expositio
nē fidei ei p̄barēt: z eū vel p̄ inuidiam (vt
asserebat tūc circūuentū dinoscerent: vel
nūc ab errore correptū: clemēt erga ip̄m
iudicio yterent: q̄n quidē tāta fuerit cōcī-
lij moderatio: vt nō in p̄sonā eius: sed in
dogmatū p̄auitātē fuerit lata snia: si tū z
epi ei Alexandri accōmodaret assensus.

Sed z ab hīs q̄dē q̄ p̄mo ceptis eius fa-
uētes cū simulatiōe subscriperant facile
recept̄ ē. **C**ū p̄o Alexandria prexisset: ibi
omē ei frustra inceptū. **Q**uāquidē do-
lis apud ignorātes loc̄ est: sciētibz p̄o do-
lū intēdere nō aliud ē q̄ risū mouere. **I**n-
terea dū hec apud Alexandriā frustra agi-
tant: venerabilis august̄ Constantinus i
suburbana villa Nicomedie tricesimo z
p̄mo imperij sui āno diē fūctus ē: liberis
de successiōe romani orbis testamēto he-
redibz scriptis. **Q**uo in tpe quāquidē Co-
stanti? cui oriet̄ regnuz decreuerat: p̄iens
nō erat: dicit secreto accersies p̄sbyterum
quē a sorore cōmendatū supra dixim? et
exinde familiariter habituz: tradidisse ei
testamētū qd̄ scripserat: z obtestatus sub
sacramēto: ne vlli nisi Costatio cū venis-
set i man? traderet. **C**ui etiā q̄ eunuchi q̄
erāt i palacio fauebāt: arte iudicio de im-
patoris morte suppresso: vsq̄ ad Costan-
tij p̄sentia: mults noua tēptantibz oppres-
sis: restituta integraq̄ māserē. **C**ū p̄o Co-
stanti? affuisset: depositū p̄sbyter restituit
Cui? beneficij gr̄a impator regni cupid?
ita ei deuict? ē: vt q̄ impare cūctis ambie-
rit: ab illo sibi impari eq̄nimit̄ pateret.
Ex q̄ deuicto sibi impatore: cepit d̄ Arrij
restitutiōe suggerere: z nolētes acq̄escere
sacerdotes: vt cogeret p̄suadere.

De Alexandri z Eusebij: z Arrij con-
flictu.

Capitulum XII.
Atepestare ap̄d Alexandriam.
Alexander i hierosolymis mari-
mus p̄fessor: apud Costantino-
polim eq̄ Alexander: vt ex Athanasij scri-
ptis cōperim? : sacerdotio fungebāt. **S**z
Eusebi? q̄ ap̄d Nicomediaz erat: de cui?
simulatiōe in subscribēdo supra dixim?:
amplā t̄pis nactus: z p̄ncipi p̄ p̄sbyteruz
familiaris effect?: reuoluere oīa atq̄ i ir-
ritū reuocare concīlij gesta molit̄. **A**rriū
nequaq̄ apud Alexandriā cōmorantē ve-
nire facit: z imperialibz edictis cōcilium
denuo Costantinopolim cōnocari. **Q**uo
cōuenere illi maxime q̄ Arriū atq̄ Euse-
biū sectabant: quiq̄ sepe cū Alexandro cō-
gressi: vt Arriū susciper: nec tū aliqd̄ pro-
figātes ab inurijis q̄dez ei? tempabant.
Ad vltimū certā ei diē statuētes: denun-

Ecclesiastice historie

clant vt aut ipse Arriu suscipet: aut si ren-
teret se ecclia pulso et in exilium truso: ab
alio eu suscipienduz sciret. Tu ille nocte q
ad pstituta intererat die sub altario iaces
atq; i oratioe et lachrymis tota puigilem
duces: ecclie causa dno comedabat. Tu
q; lup fuisse exorta: nec tu Alexander ab
oratioe cessaret: Eusebius cu suis oib; velut
heretici belli signifer: domu Arrij matu-
tinus ascendit: euq; pperere se q ad eccliam iu-
bet: ptestat q Alexander nisi pvens acq;
eliceret: expulsus cederet loco.

De probroso Arrij interitu.

Capitulum XIII.

Istur oim luma expectatio: q
vel Alexandri pseueratia: vel Eu-
sebij Arrijq; instantia declina-
ret. Cuiq; clericor; animi essent vt i tali re
expectatioe suspesi: Arrius ad eccliaz pges
epoz et ploz frequentia pstitat huane
necessitatis causa ad publicu locuz decli-
nat. Ubi cu sed eret: intestina ei atq; oia
viscera i secessus cuniculuz defluxere: ac
tali i loco digna morte blasphemie et feti-
de metis exoluit. Quod postea q; i ecclia
nunciatu e Eusebio: atq; his q vna secum
sanctu et inocente viru Alexandru de Ar-
rio recipiedo fatigabat: supati pudore: et
adopti cofusione discedunt. Tunc coplet
e sermo ad gliam dñi: que Alexander in
oratioe sua ad deu pclamauerat dicens.
Iudica dne iter me et Eusebij minas at-
q; Arrij vim. Sed hi ad pvens qdē pa-
lulum pudoris habuere. Conuertes ho
inter se heretici: veriti ne forte si sicut res
gesta e integre ad impatorē Costantium p-
uenisset: no solu a pfidia eoz in q callide
irretit tenebat abscederet: veru et i aucto-
res deceptionis sue seueri aliqd ex regia
auctoritate decerneret. Coponit p eunu-
chos qs sa pfidia deceptos tenebant: vti
de Arrij morte impator q fieri posset co-
posite et comuniter nosceret: neq; aliqd
qd dei vindicta iudicare videretur audiret.
Quib; ita gestis: de causa fidel vt ce-
perat psequuntur.

De Athanasij ep; principijs.

Capitulum XIII.

Istur apud Alexandria defuncto
Alexandro: Athanasius suscepit

sedē. Quo esset idē vir acris ingenij: et in
ecclesiasticis negocijs apprime vigilas: sa-
tis sa tūc hereticis inotuerat: cu ad concil-
liū Nicenū cu epō suo sene Alexandro ve-
nerat: cui suggestioib; hereticoruz doli
ac fallacie vigilāter detegebant. Statim
ergo vt eū epm factuz cognouere: rati id
qd res indicabat: sua negocia p illi solli-
citudine no facile pcessura oibus modis
qrere aduersus euz machinas deceptio-
nū parabat. Verū no mihi absq; ordi-
ne videt pauca de huius viri origine supra
repetere: et cui a puero institutiois fuerit
sicuti ab his q cu ipso vstra duxerant acce-
pinus memorare. Tempe q apud Alexan-
dria Petri martyris diem Alexander epus
agebat: cu post expleta solētia pucturos
ad conuētiū suū clericos expectaret i loco
mari vicino: videt eminus pueroz mul-
titudine sup oram maris ludū imitātuz
vt fieri solet epm: atq; ea q i eccliaz geri-
mos e. Sed cu intenti diutino pueros in-
spectaret: videt ab his geri qdā etiā secre-
tiora et mystica. Perturbat ilico: vocari
ad se clericos iubet: atq; eis qd eminus
ipe videret ostēdit. Tu abire eos et copie-
bensos ad se pducere oēs pueros impat.
Cuiq; adessent: qs eis ludus: et quid egis-
sent: vel quō pcurat. Illi vt talis haber-
etas pauidi: negare pmo: deinde rem ge-
stam p ordinē pādūt. Et baptisatos a se
esse quosdā cathecumios pferē p Atha-
nasium: q ludū illius puerilis epus fuerat su-
mulat. Tu ille diligēter inqres ab his q
baptisati dicebant qd iterrogati fuerint:
quid ve responderint simul et ab eo q inter-
rogauerat. Ubi videt fm religionis nre
ritū cūcta pstare: collocat eū p cillio cleri-
corū statuisse tradit illis quib; ingressis
interrogationib; et responsionib; aqua fu-
erat infusa iterari baptisimū no debere: s;
adimpleri ea que a sacerdotib; mos est.
Athanasium ho atq; eos quos ludus ille
vel psbyteros habere visus fuerat vt mi-
nistros: puocatis parentib; sub dei obte-
statione tradit ecclie sue nutriendos. Par-
uo aut tpe exacto: cu a notario integre: et
a grāmatico sufficiēter Athanasius fuis-
set instructus: ptinuo tanq; fidele dñi com-
mendatū a parentib; restituit sacerdoti: ac

velut Samuel quidam in templo domini nutritur: et ab eo pugnante ad patres in senectute bona ad portandum post se ephod sacerdotale eligit. Sed huius tantum in ecclesia per sancti dei integritate agones fuerunt: ut etiam de hoc videatur dictum esse illud quod scriptum est. Ego enim ostendam ei quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In huiusmodi persecutione universus concurrens orbis: et commoti sunt principes terre. Heteres: regna: exercitus colerunt adversus eum. Ille autem divinum illud conserebat eloquium dicens. Si consistant adversum me castra: non timebit cor meum: si insurgat in me prelium: in hoc ego sperabo. Verum quoniam tanta ac tanta eius gesta sunt: ut magnitudo quidem rerum nihil me pretere patiatur: multitudine vero gestorum quod plurima cogat omittere incertum estuat animus. Dum deliberare non valet quid teneat quod omittat. Et ideo pauca nos quae ad rem pertinent memorabimus: reliqua eius fama narrabit si ne dubio: minusque pro nuntiatura. Nam nihil quod addere possit inueniet.

De Constantii imperatoris errore.

Capitulum XV.
Isturius Constantinus orientis regnum solum obtinuit. Constantinus non fratre non longe ab Aquileia apud Almam fluvium a militibus interfecto: Constantinus utriusque germanus occidentes satis industrie gubernabat. Nam Constantinus natura et animo regio: dum primis illis regni sui favoribus satis indulget: pro cunctis artibus in perfidiam decipit a pueris sacerdotibus: et intento satis studio praeus eorum attentionibus obsecundat. Sed illi veteres: ne forte ad eundem regis copia quae fieret Athanasio: et pro eum de veritate fidei quam pueriebatur: secundum scripturas edoceret omnimodis insimulare eum apud principem: et velut omnium scelerum ac flagitiorum aggrediuntur exponere: usquequo humani corporis brachium loculo delatum imperatoris offendit. Quod ab Athanasio excisum magice artis gratia de Arsenii cuiusdam corpore confirmabatur. Sed et alia quae plurima criminosa simul et flagitiosa componunt.

De concilio hereticorum contra Athanasium congregato.

Capitulum XVI.
Quocato concilio Athanasium condemnaturi. Idque apud Tyrum missio e latere suo uno ex comitibus. Adveniente quoque Archelao tunc comite orientis: necnon et eo qui fenice provinciam gubernabat congregari iubet. Eo deductis Athanasium loculo cum humano brachio circumferri. Invidie horrores non solum religiosas: sed et vires animas perdat.

De exciso brachio Arsenii: ceterisque doctis hereticorum in concilio retentis.

Capitulum XVII.
Hic Arsenius cuius brachium dicebatur excisum: lector aliquando Athanasii fuerat: et ob culpam correptionem veritatis frequentie eius sese subtraxerat. Cuius latebras opportunas sibi ad huiusmodi communi flagitiosos homines rati: in isto compositi criminis occultatum eum apud quendam quem fidissimum sceleribus suis creditur retinebant. Pervenit tamen ad hunc in latebris positum: quod suo nomine criminis intetare Athanasio. Et sine eum ipsa humanitatis comtemplatio: siue divina percussit: puldencia: clam pro noctis silentia evadens claustris evanigavit Tyrum. Et pridie quam cause dicende adesset ultimum dies: Athanasio sese Arsenius obtulit: utque se res gestarum series haberet edocuit. Ille domi esse homines: nec inotescere cuius de eius presentia iubet. Interea concilium cogit in quo aliquanti concinnate calumnie compositi: omnes pene infenso animo adversum Athanasium iudicatoque conveniunt. Per idem tempus Pafnucius professor: de quo supra memoravimus: aderat: Athanasium innocente professus. Is cum vidisset Maximum hierosolymorum episcopum qui vna secum effosso oculo et publice succiso: professor extiterat: verum pro nimia simplicitate nihil de sacerdotum scelere suspicavit: sedisse cum ceteris quos factionis macula soclauerat: medium professum adire non veritus. Te inquit o maxime cum qui mihi vnum atque idem professionis insigne est: cum quo mihi pariter mortale lumen effossum: clariorum divini luminis conclavit aspectum. Te inquam non patiar sedere in concilio malignantium: et cum iniqua gerentibus introire. Insectaque manu elevas cum

Ecclesiastice historie

de medio eorum: ac de singulis instruēs: ppetua debinc Athanasio cōmunionē sociāuit. **S**z iterim causa dicit: **P**rima itro ducit accusatio mulieris cuiusdā: q se diceret aliqū hospitiū Athanasii suscepisse: et ab eo noctu nihil suspicantē vim corruptionis eē ppeffam. **I**ntroduci ad hec tubet Athanasius. **I**ngreditur euz **T**imotheo p̄sbytero suo: eūq; monet: vt postea q̄s mulier dicēdi finē fecisset: se tacete ipse ad ea q̄ dixerat respōderet. **C**ūq; mulier ea q̄ edocta fuerat porasset: **T**imotheo cōuersus ad eā: vere inq̄t mulier ego mansi apd te aliqū: aut vim tibi vt asseris fecisti. **T**ūc illa (vt mulierū se talū p̄cactas habet) obiurgās **T**imotheū: tu tu inq̄t mihi vim fecisti: tu in illo loco cōmaculasti castitatē meam. **S**imul et p̄uersa ad iudices: obtestari fidē dei cepit vera se dicere. **T**ū oēs ridiculosos pudor habere cepit: q̄ tā facile tacete eo factio cōpositi criminis patuisset. **H**ec tū p̄missi sūt iudices habere d̄ muliere q̄stionē: vnde hec: vlt p̄ q̄s: aut quō fuisse aprata calūnia: qm̄ iudicandi libertas penes accusatores erat. **H**inc trāsit ad aliud criminē: **P**rofert facinus seculis inauditū. **E**cce inquit vbi nemo possit p̄borum p̄stigijs decipere: res oculis agit p̄bis cessantibus. **B**rachium h̄te alit Athanasius accusat excū. **H**ec est **A**rsenij dextera: quā tu quō: vlt ad quos visus excideris indicato. **T**ū ille: q̄s enī inq̄t vestrū **A**rseniū nouerat vt hanc ip̄ esse dexterā cognoscatis. **E**xcurrerunt aliquātū q̄ se dicerēt oprime scisse **A**rseniū. **I**n q̄bō nōnulli erāt absq; p̄sciētia factiois. **Q**rat de hinc a iudicibus Athanasius: vt hoīem suū quē negociū deposceret inbeāt itroduct. **C**ūq; itroductus esset **A**rseniū: eleuato ei vultu Athanasius concilio et iudicibus ait. **H**ic ē **A**rseniū. **E**t alleuans ei nihilominus dexteraz: hec inq̄t est dextera ei: hec ē et sinistra. **H**ec autē quā isti offerūt manū vnde sit: vos redrtēte. **T**ūc velut nox q̄dā et tenebre accusatorū oculis infuse: q̄d agerēt: q̄ se verterēt nesciebāt. **I**pm̄ etenim esse **A**rseniū testes q̄ pauloante scire se dixerāt: p̄firmabant. **T**erū: qz nō iudicādi: s; opprimēdi hoīs causa p̄cillū gerebat: fragor oīm repente

attollit magū eē **A**thanasii: et decipere inuentū oculos acclamat: nec debere vllō mō vltra talē hoīez viuere. **F**actos ip̄tū suis eū discerpere manib; parāt. **S**z **A**rchelaus q̄ euz ceteris ex p̄cepto impatoris p̄cillō p̄sdebat: ereptū eū de discerpētū manib; p̄ occultos exitū educit: ac fuge q̄ solū posset salutē monuit cōmedare. **C**ōciliū tū rursū p̄uenies: tanq̄ si nihil oīno dep̄hensū fuisset vt cōfessū de intentatis criminibus **A**thanasii p̄denat. **E**t gesta i hūc modū ficta p̄ orbē terre mittētes: ad sceleris sui p̄sentū impatore cogente ceteros ep̄os pepulerunt.

De fuga: et latebris **A**thanasij.
Capitulum XVIII

In tā toto orbe profugus agitur **A**thanasius: nec vll' ei tutus ad latendū superat locus. **T**ribuni p̄positi: cōmītes: exercitū q̄s ad inuestigandū eū mouēt edictis impialibus. **P**remia delatoribus p̄mittūt: si q̄s vīuū maxime: si id min' caput certe **A**thanasij demulisset. **I**ta tot' regni viribus frustra aduersus eū cui de' aderat certabat. **I**nterea sex contumuis anīs ita latuisse fert in lacu cūterne nō habēt aquā: vt solē nūq̄ viderit. **S**z cū p̄ ancillā q̄ sola cōscia dñorū officijs q̄ et latebras p̄buerāt videbat: indicat' fuisset: et tanq̄ dei sp̄ū admonit': ip̄a nocte q̄ ad eū cōp̄hedendū cū indicibus veniebat post ānos sex emigravit ad alium locuz. **I**ta illi q̄ venerat frustrati: dñis q̄s in fugam veris: de ancilla vt falsa indice p̄enas sumunt.

Ut **C**ōstās impator p̄ **A**thanasio patri **C**ōstātio scripserit: eūq; ecclie sue redidit iussit.
Capitulum XIX

Uerū ne gues alicui latebre sue fierēt: et occasio calūnie inocētibus q̄reret: nihil sibi vltra salutū in **C**ōstātij regno p̄sumēs: ad **C**ōstātis p̄tes profugus abscellit. **A** q̄ satis honorifice religioseq; susceptus ē. **Q**uis qz causa eius quā fama compererat diligētius cognita: scribit ad fratrem: p̄ certo se comperisse q̄ sacerdos dei summi **A**thanasius: in iūte fugas et exilia pateatur. **H**ūc itaq; recte faceret si absq; vlla molestia loco suo restitueret: si id nollet

cure sibi futurū vt ipse id adimpleret: regni eius intima penetrans: et penas dignissimas de auctoribus sceleris sumens. Quibus scriptis perterritus Constantius: quod posse facere ea quae minitabatur confectus erat fratrem: silata benignitate ultro venire ad se athanasium iubet: et leui increpatione perstrictum ad ecclesiam suam permittit securum ire. Admonitus tamen imperator ab impijs consiliarijs: non est inquit magnus Athanasius quod episcopi poscunt de te: vt vna ex multis quae sunt apud Alexandria ecclesijs recedas populis eorum quae tibi communicare nolunt. Tu ille deo sibi suggerente paratum in tempore consilium reperit: et quod est inquit imperator: quod posceret tibi liceat denegari: quod praeter omnia habes subedi. Sed vnum est quod oro: vt mea quae persequi libenter admittas. Quis se omnia quae vellet quibus essent difficulta permitteret praestaturum: si hoc vnum cederet libens. ait Athanasius. Hoc est quod rogo vt quod etiam hic (nam apud Antiochia res agebatur) sunt nisi populi quae istis communicare nolunt vna eis tenere recedas ecclesiam. Quasi sibi sibi videret: et valde praestatum leui sponderet imperator. Sed cum rem detulisset ad eos quae consilijs utebatur: neque ibi se velle accipere ecclesiam: neque hoc dare responderet: quod populi singuli quicquid quae absentibus consulebant. Ita imperator amiratus eius prudentiam: perire oculos ad suscipiendam suam ecclesiam iubet. Sed cum patienti scelere imperator constans regno silis vita fuisset exemplum: rursus in Athanasium veteres illi incitatores principis odia resuscitare ceperunt. Fugatoque de ecclesia in locum eius Georgium quendam praesidie et immanitatis sue locum mittunt. Nam praesens quendam Gregorium miserat. Rursus fuga: rursus latebre: et edicta aduersum Athanasium principis per oem locum ponunt: premia et honores delatoribus pollicentia. Ipse quoque cum obvindictam necis fraternae: regnumque recuperandum ad occidentis praesens venisset: per extincto Maxentio regni solis arce potiret fatigare occidentales episcopos: et per deceptioes ad praesens arriane heresis cogere aggreditur. Athanasium praesens denatione permittit: et velut obicis validissimi obiectioe sublata.

De concilio apud Mediolanum habito: et episcopi Eusebii.

Capitulum. XX.

85
Omnibus apud Mediolanum episcoporum concilium convocatis: plures decepti. Dionysius vero: Eusebius: Paulinus Rodanus: et Lucifer: doluere esse in negotio proclamantes: asserentesque quod subscripto in Athanasium non aliam ob causa: quam destruendo de fidei moliret: in exilio trahi sunt. His etiam Illarum iungit ceteris vel ignorantibus vel non creditibus fraudes.

De Ariminensi concilio.

Capitulum. XXI.

Sed tali consilio gestum fuisse negotium rei ex parte docuit. Illis namque de medio sublati: continuo sinodus apud Ariminum congregata: ibi finem ea quae orientales apud Seleucia coposuerant callidi homines et veruti: simplices etiam imperitos occidentaliu sacerdotes facile circumueniunt. modo proponendo eis quem magis colere et adorare vellet: hominibus: an christum. Illis quoque prout sibi: quod hominibus significaret ignorantibus: velut in fastidium quoddam et execrationem finem deductus est: christo se credere: non hominibus confirmantibus. Sic multorum praeter paucos quae scientes plures sunt animi decepti: et ea quae patres apud Niceam conscripserat venientes. hominibus quasi ignorantibus et a scripturis alienum finem auferri de fidei expositione decernunt. communioneque suam hereticorum societate commaculant. Ea temeritate facies ecclesiae fedas: et admodum turpis erat. Non enim sic praesens ab externis: sed a proprijs vastabatur. Fugabat alius: alius fugabat: et vterque de ecclesia erat. Ara nusquam: nec imolatio: nec libamina. praesens uariatio tamen et lapsus erat ac ruina multorum. Bilis pena: sed ipse victoria. Sicut cruciabantur sed non sicut glorificabantur quod dolebat ecclesia etiam illius casum quae impellebat ad lapsum.

De Libertio episcopo urbis rome.

Capitulum. XXII.

Igitur Libertus qui post Iulium marci quem Silvester praesens successor in urbe roma per idem tempus sacerdotio fungebatur: in exilium trahitur. In quo et locum Felix diaconus suus ab hereticis subrogatur. Et non tam secte diuersitate: quam communione et ordinationis convenientia maculatur.

De hierosolymorum et Alexandriae episcopis.

Ecclesiastice historie

Capitulum. XXXII.

Hierosolymis ꝑo Cirillus post
maximū sacerdotio ꝑfusa iā or
dinatione suscepto: aliqñ in fide
sept̃ i cōmuntione variabat. Apd̃ Alexā
driā ꝑo Georgiꝝ satis ꝑcacter vī raptuz
ep̃atuz gerebat: ita vt magis sibi iuris di
cedi creditos fasces: q̃ sacerdotiū mīstrā
dū religiosi officijs estimaret.

De ambitioe ep̃oz apud Antiochiā.

Capitulum. XXXIII.

Aud Antiochiā sane diuersis
tp̃ibꝫ multa ⁊ ad modum ꝑfusa
gesta sūt. Nā defūcto Eudorio
cū multū diuersaz vrbū ep̃i: ad illā sedez
sūma ambitioe niteret̃: ad vltimū Hele
cium d̃ Sebastia Armenie ciuitate: d̃ de
crea ꝑclij illuc trāfferūt. Qui tñ ab ip̃is
rursū in exiliū trūd̃: q̃ ꝑtra op̃tionem
ip̃oz: nō Arriꝝ: sꝫ n̄ram fidē cepit i ecclia
ꝑdicare. Quē magna plebs ecclia depul
sū secuta ab hereticoz societate diuellit.

De scismate Arrianoz qd̃ i tres pres
dulsū ē. Et quidaz eoz Eunomiani: alij
Macedoniani: alij ꝑo permāserūt Arri
ani.

Capitulum. XXXV.

Iterea vt aliqñ etiā i semetip̃
sam ꝑdines malicia defētre:
sacerdotes ⁊ pl̃i q̃ Arrio duce
primū fuerāt ab ecclia diuulsi: i tres des
nno sectas presqꝫ fundit. Nā illi q̃s pau
lo sup̃sus dixeramꝫ nō acq̃scentes Euse
bij ceterozꝫ simulatiōibꝫ: cū Arrio exi
liū ptulisse: postmodum nec ip̃i Arrio re
gresso de exilio cōmunicare voluerūt: eo
q̃ silata ꝑfessione cōmunicasset his q̃ de
ip̃a substātia dei patris filiū ꝑfiterentur.
q̃ ip̃i ea q̃ ꝑmo docuerat Arrius ex nul
lis extātibꝫ creatū ⁊ factū: nō natū filium
satis libera: sꝫ potius impudētī blasphem
ia ꝑfirmabāt. Quō ⁊ post illoꝝ obitum
Accius qd̃ā post Accū validiꝝ ⁊ latiꝝ as
serebat Eunomiꝝ vīr corpore ⁊ aīa lepro
sus: ⁊ tieriꝝ exteriꝝqꝫ morbo regio corru
ptus: arte tñ dyalectica ꝑpotēs: plurima
ꝫ fidē n̄ram scripsit: ⁊ disputandi leges se
ctatoribꝫ suis dedit. A q̃ etiā nūc Euno
miana heresis appellat̃. Aliꝝ q̃z macedo
nius noīe quē n̄ris expulsis: imo potius
necatis apd̃ Cōstātinopolim statuerant

ep̃m: q̃z silem patri filiū fatebat̃: sꝫ sp̃itū
sanctū eque vt illi blasphemaret: tñ ab il
lis expellit̃: q̃z filia vt de patre etiā de fi
lio ꝑdicaret. Neqꝫ ꝑo n̄ris ꝑlūgit̃: a q̃bo
de sp̃itusfacto diuersa sentiret. Ita pesti
fera illa bestia q̃ ꝑ Arriū primo q̃si de in
fernīs extulerat caput: subito triformis
apparuit. Per Eunomianos: q̃ dicunt ꝑ
oia dissimilē filiū ꝑf̃i. q̃z nullo genere filis
possit eē factura factorū. Per arrianos: q̃
dicūt siles qd̃ē posse dici filiū patri: sꝫ lar
gitate gr̃e: nō ꝑrietate nature: Inquātum
scꝫ ꝑōt creatori creatura ꝑferri. Per Ba
cedontos: q̃ dicūt siles qd̃ē filiū ꝑ oia pa
tri: sanctū ꝑo sp̃itū cum ꝑre ⁊ filio nihil
habere cōmune. Nec qd̃em iter illos ita
gesta sūt. Sꝫ sicut de talibꝫ scriptū ē: dis
cissi sūt: ⁊ nō sūt cōpuncti. Plurimi sane
eoz q̃ videbāt attentioꝝ vītam gerere: ⁊
monasteria ꝑmulta apd̃ cōstātinopolim
vicinasqꝫ ꝑuincias ⁊ ep̃i nobiles mace
donij magis errore sūt secuti.

De fine Constantij impatoris: et ortu
Juliani.

Capitulum. XXXVI.

Ed Cōstātinꝝ impator dū Ju
liano quē cesare apd̃ gallias re
liquerat: dignitates sibi augusti
sp̃ōte ꝑsumētī armis ire obuiā parat: vi
cesimo ⁊ q̃rto post occasū patris imperij
sui anno in oppido Cilicie mopolcrentis
diem functus est.

De ep̃is exilio relaxatis.

Capitulum. XXXVII.

Post quē Julianꝝ ꝑsp̃itū prius
deinde vt legitimū solꝫ obtinuit
ꝑncipatum. Is ꝑmo velut ar
guēs ꝑperā gesta Constantij: ep̃os iubet
de exilijs relaxari. Post ꝑo aduersū no
stros: tota nocēdi arte ꝑsurgit. Interim q̃
sup̃fuerāt ep̃i de exilijs relaxat̃. Nā Libe
riꝝ vrbis rome ep̃s Cōstātinꝝ viuētē regres
sus ē. Sꝫ vtrū qd̃ acq̃uerit voluntati
sue ad subscribenduz: an ad pl̃i romanū
gr̃am a q̃ ꝑfiscicēs fuerat exor̃atꝫ indulse
rit: ꝑ certo cōꝑtuz nō habeo. Lucifer aus
tem cū exor̃aret ab Eusebio q̃z vterqꝫ in
partibꝫ vicinis egypto fuerat relegatus:
vt ad vidēduꝫ Athanasij Alexandriam
ꝑgerent: cōmuniqꝫ tractatu cum his qui
sup̃fuerāt sacerdotibꝫ de statu ecclie

decerneret: presentia sui abnegans legatum pro se diaconum suum mittit: atque ipse intereo aio antiochia pergit. **I**biq; dissidentibus adhuc partibus: s; in unum tamen reuocari posse sperantibus: si sibi talis eligeret episcopus erga quem non una plebs: s; utraq; gauderet. **P**roprosperus catholicum quem dicitur sanctum virum: ac pro oia dignum sacerdotio Paulinum episcopum collocauit: sed tamen in quem acquiescere plebs utraq; non posset.

De scilicet apud Alexandriam sanctorum episcoporum: et Luciferi ab his discidio.

Capitulum XXXVII

Pergit interea Eusebius Alexandriam: ibique professorum scilicet congregato: pauci numero: s; fide integri et meriti multi. quod pacto post hereticorum cellas et perfidie turbines tranquillitas reuocaretur ecclesie: oia cura et libertate discutunt. Alijs videbatur fidei calore feruentibus nullum debere ultra in sacerdotium recipi: quod se utriusque heretice communionis contagione maculasset: s; qui imitantes apostolos qui credebatur: non quod sibi utile esset: s; quod pluribus. **U**el qui imitaret christum: qui cum esset oim vita: pro salute cunctorum humilians se descendit in mortem: qui scilicet inueniretur et in mortuis vita. **D**icebant melius esse humiliter se paululum propter defectos: et inclinari propter elisos: ut eos rursus erigerent. nec sibi met soli puritatis merito celorum regna defenderet: sed esse gloriosum si cum pluribus illuc mereretur intrare. **E**t ideo rectum sibi videri: ut tantum pro fide auctoribus amputatis: reliquis sacerdotibus daret optio: si forte velint abiurato errore perfidie ad fidem patrum statutaque reuertantur: nec negare aditum redeuntibus: quoniam potius de eorum reuersione gaudere. quod et ille euangelicum iuniorum filii paterne depopulatorum substantie: in semetipsum reuersus: non solum suscipi meruit: s; et dignum paternis compleribus deputatus: et anulus fidei recepit: et stola circumdatus. pro qua quod aliud: quam sacerdotum declarant insignia: nec probabilis existit apud patres seniorum filii: quod inuidit recepto: nec tantum meriti habuit non delinquendo: quantum note straxit non indulgendo germano.

De his qui in eodem scilicet statuta sunt.

Capitulum XXXVIII

Qum igitur huiusmodi finis ex euangelica auctoritate placuit: ordo ille sacerdotalis et apostolicus approbasset: ex concilii decreto Asterio: ceterisque qui cum ipse erat oratorum inuigilans procuratio: occidit is homo Eusebio decernit. **A**ddit sane in illo concilii decreto etiam de spiritu sancto plenior disputatio: ut eiusdem substantie ac deitatis cuius pater et filius etiam spiritus sanctus crederetur: nec quicquam prius in trinitate aut creatum: aut inferius posteriusve diceretur. **S**ed et de differentia substantiarum et subsistentiarum sermo eis per scripturam moris est. quod greci

Quidam etenim dicebant

substantiam et subsistentiam unum videri. **E**t quod tres substantias non dicimus in deo: nec tres subsistentias dicere debeamus. **A**lij vero quibus longe aliud substantia quam subsistentia significare videbatur dicebant: quod substantia ipsa in re alicuius naturam rationemque consistat designet. **S**ubsistentia autem uniuscuiusque persone spiritum quod extat et subsistit ostendat. **I**deo quod christus Sabellij heresim tres esse subsistentias ostendat: quod quasi tres subsistentes personas significare videretur: ne suspicionem daretur: utraque illi fidei sectatores: qui trinitatem in nominibus tantum: et non in rebus ac subsistentiis consistunt. **S**ed et de incarnatione domini comprehensum est: quod corpus quod suscepit dominus neque sine sensu: neque sine anima suscepisset. **Q**uibus oibus caute moderateque compositis unusquisque tractare suo prexit cum pace.

De Eusebio et Hilario: atque ecclesiarum pro eos restitutione. Capitulum XXXIX

Ed Eusebius cum redisset Antiochia: et inuenisset ibi a lucifero pro sollicitatione ordinatum episcopum: pudore simul et indignatione compulsus: abscessit. neutre parti communionem suam relaxans: quod digredies inde permisit se acturum in concilio: ut is eis ordinaretur episcopus a quo pars neutra desciceret. **U**le namque populorum qui deletum dudum de ecclesia pulsum: quasi pro fide recta fuerat secutus: non iuxerat se ad priores catholicos: id est qui cum Eustachio episcopo fuerat: ex quibus etiam Paulinus erat: s; suum principatum suumque prouentulum tenuit. **H**os ergo cum in unum reuocare voluisset Eusebius: nec tamen preuentus a Lucifero potuisset: abscessit.

Ecclesiastice historie

Tunc regressus **D**electus de exilio: quod eius eo numerosior populus erat ecclesiarum tenuit: et ex eo iam propria synodus cum ceteris orientalibus episcopis habuit: nec tamen Athanasio iunctus est. **I**terum Lucifer in iuriam dolens: quod episcopum a se ordinatum apud Antiochia non recepisset Eusebius: nec ipse recipe cogitavit. **A**lexandrinum decreta concilii: sed stringebat legati sui vinculo: quod in concilio ipsius auctoritate subscripserat. Abjicere namque eum non poterat: quod auctoritate eius tenebat. **S**i vero recepisset: omne suum frustrandum videbat inceptum. **D**iu ergo de hoc: multumque deliberans cum ex utraque parte concludere elegit ut legato suo recepto erga ceteros suam dispensationem: sed sibi placitam custodiret. **I**ta regressus ad Sardiniam presens: sine quod cito morte pervenit tempus sententiae mutatae non habuit (etenim temere cepta corrigi spacio solent) siue ad hanc animam immobiliter federat parum firmaverim ex ipso. **I**nterim luciferianorum scilicet (quod hinc paucos adhuc voluit) sumpsit exordium. **E**usebius vero circumiens orientem atque Italia: medici pariter et sacerdotis fungebatur officio. **S**ingulas quascumque ecclesias abiurata infidelitate ad sanitatem recte fidei revocabat. **D**ixitque **P**ilarium quem dudum cum ceteris episcopis in exilium trusum esse memoravimus: regressum tam in Italia positum: hec eadem erga instaurandas ecclesias fidemque patrum reparandam repere molientem.

De scriptis Hilarii.

Capitulum. XXXI

In **H**ilario vir natura lenis et placidus simulque eruditus: et ad persuadendum commodissimus: rem diligenter et aptius procurabat. **Q**ui etiam libros de fide nobiliter scriptos edidit. **Q**uibus et hereticorum versutias et nostrorum deceptiones et male credulam simplicitatem ita diligenter exposuit: ut et presentes et longe positos quibus ipse per se disserere vix voce non poterat: perfectissima instructione corrigeret. **I**ta duo isti viri velut magnifica quaedam mundi lumina illyricum: Italia: Galliasque suo splendore radiarunt: ut omnes etiam de absconditis angulis et abstrusis hereticorum tenebris fugarent.

De persecutionibus Juliani blandis et

callidis. **C**apitulum. XXXII

Ed **J**ulianus postquam ad orientem Persas bello pulsatur advenit et publica quam prius occultaverat erga idolorum cultum ferri cepit insania: callidior ceteris persecutor non vi neque tormentis: sed premiis: honoribus: blanditiis: persuasionibus maiore pene populi parte quam si atrociter pulsasset elisit. **S**tudia auctorum gentilium christianos adire prohibens: ludos litterarum illis solis quod deos deasque veneratur patere decernit. **D**ilite cingulum non dari nisi imolantibus iubet. **P**rocuratorum provinciarum: iurisque dicendi christianis statuit non debere committi: ut propter quod etiam lex propria gladio uti vetuisset. **E**t proficiebat quotidie in huiusmodi legibus et quod rendis: quibus et si quid versutum vel callidum: tamen quod minus videretur crudele decerneret.

De sevitia eius erga Athanasium.

Capitulum. XXXIII

Ed non erga Athanasium ficte philosophiae tenere imaginem potuit. **E**tenim cum velut tetri serpentes de cavernis terre ebullientes: ad eum processisset magorum: philosophorum: aruspicum: augurumque manus: profana omnes pariter allegant: nihil suis actibus futurum: nisi prius Athanasium velut horum omnium obstaculum sustulisset.

De fuga rursus et latebris Athanasii.

Capitulum. XXXIV

Iterum mittitur exercitus. iterum duces. iterum oppugnat ecclesia. **C**umque eum mestis et flentes populi circumstarent: prophetico apud eos usus sermone prohibet. **N**olite inquit o filii turbari: quia nubecula est: et cito praesit. **C**umque discessisset: et navis per Nilum fluvium iter ageret: comes qui ad hoc ipsum missus fuerat: cognovit et itinere instanter eum insequi cepit. **E**t cum forte applicuisset: Athanasii navicula ad quendam locum: coeperit a praereuntibus post tergum esse percussore suorum: et tam iamque nihil prospiceret imminere. **C**onterriti omnes qui simul aderant socii: heremum suadebant ad fugam fidem petendam. **T**um ille: nolite inquit o filii deterreri: camus magis in occursum percussoris nostro: ut sciat quod longe maior est qui nos

defendit: q̄s q̄ p̄sequit. Et uersa nauicula: iter agere obui ei q̄ se insectabatur aggressus ē. Ille qui nullo genere suspicari posset i occurſu sibi uēire quē q̄reret: tāq̄ p̄tereuntes aliq̄s interrogari iubet ubi au dissent eē Athanasii. Cūq̄ respōdissent uidisse se eū nō lōge eunte: tota celeritate p̄trāsies p̄perat inuanū: festinās cape quē an̄ oculos postū uidere nō potuit. Ille p̄o dei uirtute montē Alexandriā redit: ibiq̄ tuto latebras vsq̄quo p̄secutio cessaret exegit.

De sepulchro martyris Babilie.

Caplm. XXXV.

Dedit et aliud Julianus recordie sue ac leuitatis indicium. Nam cum dafinis i suburbano Antiochie iuxta fontē castaliū litaret Apollini: et nulla ex his q̄ q̄rebat respōsa susciperet: causas q̄s silētij p̄cōtare a sacerdotibz demonis aiunt Babilie martyris sepulchriū p̄pe ad sistere: et ideo responsa nō reddi. Tū ille: ventre galileos (s̄ enī noīe n̄ros appellare solit⁹ erat) et auferre sepulchriū martyris iubet. Igit̄ ecclia uniuersa ueniēs matres et uiri: p̄ḡies iuuenesq̄ imēsa exultatione succincti: traherāt lōgo agmie archam martyris psallētes sumis clamoribz et cū exultatione dicētes. Cōfundat̄ oēs q̄ adorāt sculptilia: et q̄ p̄sidēt i simulacris suis. Hec in auribz p̄fantiū principis p̄ sermilia passuū tanta exultatione psallebat oīs ecclia: ut celum clamoribz resuleret. Unde et ille i tātā iracūdie rabie deduc⁹ est: ut altera die cōp̄hēdi christianos passim et trudi iuberet i carcerem: ac penis et cruciatibz affligi.

De Theodoro p̄fessore apud Antiochiam.

Caplm. XXXVI.

Quod Salusti⁹ p̄fect⁹ ei⁹ non p̄bans: s̄ esset gentilis: tū iustus exequit̄. et app̄hēsū unū quēdā adolecētē q̄ prim⁹ occurrit Theodorum noīe: a p̄ma luce vsq̄ ad horā decimā tāta crudelitate et tot mutas carnificibz torturavit: ut nulla etas sile factū meminēret. Cūq̄ tū ille i euleo sublimis: et hincinde lateribz iustate tortore: nihil aliud faceret nisi vultu securo et leto psalmus quem pridie oīs ecclia p̄cinerat iteraret. Cūq̄ seoi ex

p̄sa crudelitate Salusti⁹ nihil egisse p̄piceret: recepto i carcerē iuuenē: abisse fert̄ ad ipatorē: et q̄d egerit nūcasse. ac monuisse ne tale aliq̄d tēptare uellet decetero: alioq̄n et illi gliaz: et sibi ignominia q̄reret. Hūc Theodor⁹ ip̄i nos postmodū ap̄ Antiochia uidim⁹. Et cūq̄ requirerem⁹ ab eo si sensū doloris habuisset ex itegro: dicebat se q̄dē dolores p̄p̄ sensisse: astitisse aut̄ quēdā iuuenē q̄ sudat̄ sibi linteo candidissimo et sudores abstergeret: et aquas frigidā frequēter infunderet: et ita se eē delectatū ut tūc melior fact⁹ sit: quā deponi de euleo iustus ē. Cōminat⁹ igit̄ ipator post uictoria p̄ficā meli⁹ se christianos debellatur⁹. p̄fect⁹ q̄dem ē: s̄ null⁹ redit. Ibi nāq̄ incertū a suis an ab hostibz cōfossus: post anū et octo mēses p̄sup̄t̄ augustalis imp̄ij finē fecit.

De iudeoz coadunationibz q̄ a Julia ano decepti tēplū i hierosolymis reedificabant.

Caplm. XXXVII.

Tanta p̄o ei⁹ ad decipiēdū subtilitas et calliditas fuit: ut etiā ifelices iudeos uanis spebus illectos ut ip̄e agitabat illuderet. Quos primo oīm puocatos ad se interrogat: cur nō sacrificaret: cū eis lex sua d̄ sacrificijs imperaret. At illi occasione se iuenisse t̄p̄s rati: nō possum⁹ inq̄unt nisi in solo hierosolymoz tēplo. Ita nāq̄ p̄cipit lex. Et accepta ab eo reparādi tēpli licētia: intātuz inf̄ olētie puenerūt: ut aliq̄s et ap̄hetarū reddēt̄ uideret. Igit̄ ex oibz locis atq̄ puincijs puenerē iudei: locū tēpli olim igne p̄sup̄t̄i aggredi cepere: comite p̄perād̄ opis ab ipatore p̄cesso. s̄up̄tu publico et puato res om̄i iustitia gerebat. Interea insultare n̄ris: et uelut reparat⁹ sibi regni t̄p̄ibz cōminari ac r̄ ac se uictā ostentare p̄ozsus i magno tumore et sup̄bia agere.

Cyrill⁹ post Parmū p̄fessore hierosolymis ep̄s habebat. Ap̄tis igit̄ fundamentis calces cementaq̄s adhibita nihil oīno deerat q̄n die postera veteriq̄ deturbatis noua sacerēt̄ fūdamēta. cū tū ep̄s diligēt̄ p̄sideratiōe habita: uel ex illis q̄ i Danielis p̄phetia de t̄p̄ibz legerat: uel q̄d i euāgelijs d̄ns p̄dixerat p̄sisteret: nullo genere fieri posse ut ibi a iudeis lapis iug

Ecclesiastice historie

lapide deponeret. res erat i expectatiōe.

¶ Ut tremotu inibi: et igni diuinit^o ac-
ceso iudei ab illicitis disturbabāt inceptis.

Caplm. XXXVIII.

Ecce nocte q̄ ad icipiēdu op^o
tā sola restabat tremor^o īngēs
oboritur. et nō solū sūdamerōz
sapa lōge lateqz tactāf. verūctā toti^o loci
pene edificia cōplanāt. portic^o qz publi-
ce in qb^o iudeoz multitudo q̄ operi vide-
bat insistere cōmanebat ad solū deducte
oēs iudeos qui repti sūt oppressere. Luce
p̄o orta: cū se mala crederent effugisse: ad
req̄rendos q̄ oppressi fuerāt reliq̄ multi-
tudo p̄currīt.

¶ De signis et virtutib^o terrificis: que in
exitu p̄uersa sunt iudeoz.

Caplm. XXXIX.

Edes erat q̄da i inferiorib^o tēpl^o
demersa: habēs aditū inter du-
as portic^o: q̄ fuerāt cōplanate: ī
q̄ ferramēta aliāqz op^o necessaria seruabā-
tur: e q̄ subito glob^o q̄da ignis emicuit: et
p̄ mediū platee p̄currēs adustis et exani-
matis q̄ aderāt iudeis vltro citroqz fere-
bat. Hoc itez sep̄iusqz et frequētissime p̄
totā illā dīe repetēs. p̄tinacis ppli temerī-
tate flāmīs vlticib^o cohercebat. Cū inte-
rim pauore īngētī et trepidatiōe oēs q̄
aderāt deterriti: solū vez deū christū p̄si-
teri cogebāt iūti. Et ne hec casu fieri cre-
derent: in sequētī nocte ī vestimētis oīm
signaculū crucis ita euīdens apparuit: vt
etiā q̄ diluere p̄ sui infidelitate voluisset:
nullo genere valeret abolere. Sic deter-
riti iudei atqz gentiles: locum simul et ce-
pta inaniter reliquere.

Explicit liber decimus.

¶ Incipit vndecimus ecclesiastice histo-
rie cum caploz annotatione.

¶ De ortu et religiosa mēte p̄ncipis Jo-
uiniani: et de fine ei^o. Caplm. I.

Dicit Julia
p̄nt necē tādē ciuile nob^o Jo-
uiniani reparat īpertū. Is
nanqz sub vno eodēqz tpe
ipator et p̄fessor: et male illa

ti extitit depulsor erroris. Nā cū in p̄cū-
ctu esset exercit^o: et vgeret barbar^o: ducto
resqz nrī d̄ sumis reb^o p̄silū trabētes Jo-
uiniano calculū darēt. Cūqz app̄hēsus
ad suscipienda īperij traheret insignia: ad
exercitū Iuliani sacrilegijs p̄fanatū dici-
tur p̄clamaſse: non se posse īmpare eis. qz
esset christian^o. Cū oēs pari eadēqz voce
respōdīſse p̄hibēt: et nos christiani sum^o:
nec p̄us q̄ hācyocē audiret: acq̄ſcere ad
īmpertū voluīſſe. Deniqz statim affuit ei
diuina clemētia: p̄traqz oēm spem cū clau-
si vndiqz hostib^o tenerent: nec euadēdi fa-
cultas vlla suppeteret: subito emissos a
barbar^o oratores adesse vidēt pacēqz de-
poscere. Exercitū qz inedia p̄ſūpto cibos
ceteraqz necessaria i mercimonijs pollit^o
certi: oīm qz hūanitate nrōz temeritatem
emēdare. S; vbi ī vīginti et nouē annis
pace cōposita: ad romanū regressus ē so-
lū: clartozqz lux nrō se orbi et oriet^o p̄tib^o
aborta distuduit: republicā q̄i post nimis
as p̄cellas omni moderatiōe aggredit re-
parare. Ecclesiā p̄o curā nō ī sedis habe-
re: nec tū incaute vt Cōstāt^o egerat: s; la-
psu p̄decessoris amonit^o: honorificis et of-
ficiosissimis lris Athanasius req̄rit: et ab
īpo formā fidei et ecclesiā disponēdaz su-
scipit modū. S; hec tā pia et tā leta prin-
cipia mors imatura corrupit. Post octo
etenī menses ortus sui apud ciliciā diem
obijt.

¶ De ortu Valeriant et Valentis.

Caplm. II.

Dicit hūc Valeriant^o impertuz
p̄suscepit: q̄ p̄ fide nostra a Julia
no milita fuerat expulsus. S; cōpleuit
ī illo dñs qd̄ p̄misit. p̄l^o etiaz q̄
cētupla ī p̄nti seculo restituens ei. Nā qz
militiā p̄ christo reliq̄rat: suscepit īpertū.
Is ī p̄ortū regni assūpsit frēm Valētē:
et sibi quidem occi duas p̄res delegit: illi
aut orietales reliq̄t. S; Valēs fauendo
heretic^o abiit ī viā parz suor. Nā et ep̄os
egit ī exiliū: et p̄sbyteros ac diaconos: et
monachos Iaciano Alexādie p̄sidēte
vsqz ad tormēta deduxit et ignib^o tradidit
Vultaqz nephāda et crudelia ī eccliam
dei molit^o ē. S; hec oīa post Athanasij
obitū. Nā illo sup̄stite velut diuina q̄da

virtute prohibe: cū debacharet i ceteros:
in illū nihil ausus ē triste cōmstere.

**De dormitione Athanasij: z psecutio-
nibus Lucij heretici.**

Caplm. III.

Ist ea tēpestate cū q̄dragesimo
z sexto āno sacerdotij sui Atha-
nasi post multos agones: mul-
tasq; patiētie coronas q̄uisset i pace: scilicet
de successore Petri tribulationuz
suar p̄cipē z focū delegit. **S; Lucius**
Arriane p̄tis ep̄s: cōtinuo tāq; ad ouem
aduolat lupus. **Et Petrus** q̄dem nauē prin-
cipendēs: ad urbē romā p̄fugit. **Lucius** p̄o
tāq; materia sibi crudelitatē oblata: seculi
or: erga ceteros efficiebat. **Et ita** ibat i s̄a
guinē: vt ne specie q̄dē aliquā religionis
seruare videret. **Cul** p̄mo ingressu tāta
z tā turpia i p̄gines z p̄tinentes ecclie ge-
sta sūt: q̄ nec i p̄secutioib; gentiliū memo-
rant. **Inde** post fugas ciuū z exilia: post
cedes z tormēta: flāmasq; q̄b; innumeros
p̄fecerat: ad monasteria furoris sui arma
puertit. **Uastat** heremū: z bella q̄escētib;
indicit. **Tria** milia simul: aut eo amplius
viros p̄ totaz heremū secreta ac solitaria
habitatōe disperfos: oppugnare pariter
aggredit. **Dirit** armatā eq̄tū ac peditū
manū: **Tribunos**: p̄positos: z belloz du-
ces: tāq; aduersū barbaros pugnatū ele-
git. **Qui** cū venissent: nouā belli speciem
vidēt: hostes suos gladijs oblectare cer-
uices: et nihil aliud dicere: nisi amice ad
quid venisti.

**De p̄tutib; z mirabilib; sanctoruz qui
fuerunt in egypto.**

Caplm. III.

Per idē tps patres monachoz
vita z antiq̄tatis merito **Da-**
charius: z **Isidorus**: aliūsq; **Da-**
charius: atq; **Eracles**: z **Pābus** **Antho-**
nij discipuli p̄ egyptū: z marie in **Plitrie**
deserti p̄tib; habebāt vīri q̄ cōfortiū vite
z actū nō cū ceteris mortalib;: s; cū sup-
nis angelis habere credebāt. **Que** p̄sens
vidi loquor: z eoz gesta refero q̄z i passi-
onib; focē esse p̄merui. **Hi** ducebāt exer-
citiū dñi nō mortalib; telis: s; fide religio-
nis armatiū exercitiū moriēdo vincētē: z
q̄ sāguinis sui p̄fusione victoz seq̄ret ad

celū. **Quisq;** dum i tabernaculis positi: z
orātes expectarēt interfectores suos: delat-
tus est ad eos homo olim mēbris oib; z
p̄cipue pedib; aridus. **S; cum** ab eis in
noie dñi oleo fuisset punctus: statim cōfir-
mate sūt plāte ei. **Et dicētib; eis** in noie
iesu christi quē **Lucius** p̄sequit surge. z sta
i pedib; tuis: z redi in domū tuā: p̄tinuo
erurgēs: z exlles b̄ndicebat deū: ostēdēs
qz vere erat i eis deus. **Ante** aliquatū ve-
ro tps cecus q̄dā rogabat adduci se ad cel-
lulā **Dacharij**: q̄ erat in deserto itinere
triū diez. **Quo** posteaq; cecus mlto ductā
tū labore puenit: **Dachariū** nō reperit
domi. **Cōtristat** valde: nullatenus mitiga-
re mesticiā poterat: sanctas solatio carēs.
Tū p̄o feruore fidei z ualescēs: dep̄cor in-
q̄t ad eos q̄ deduxerāt: applicate me ad
illā p̄tes parietis vbi cubare sentor solet.
Et cū fuisset admo: parū luti aridi vni-
de partes oblitus videbat assumēs: palme
sue supposuit. **Rogat** etiā vt aquā de pu-
teo ex q̄ bibere solebat haurirēt. **Quo** hu-
more soluēs glebulā: codēq; luto oculos
suos supungēs: z lauans de aq̄ q̄ hausta
fuerat: rep̄te recepit visū: ita vt nullo in-
digēs amminiculo rediret ad sua. **S; ne**
fm leprofos illos ageret q̄s a se curatos
i euāgelis ingratos dñs notat: cū omni
domo sua regressus: z deo gr̄as referēs:
rem vt gesta fuerat indicauit. **Idem** ipse
Dacharius leone spelūcā habuit cellulē
sue vicinā. **Et q̄dam** die catulos suos ad
eū belua pducit: atq; añ pedes ei ponit.
At ille cū itellexisset p̄ cecitate catuloz
bestiā supplicare: rogauit dñm vt eis red-
deret visū. **Quo** recepto: matrē sequētes
redeūt ad spelūcā. **Et paulopost** ipa cum
catulis suis regredies: pelles ouū lania-
tas plurimas: velut munus p̄ suscepta gr̄a
ad senē defert: moriū oris euectas: et añ
fores ei depositus abscedit. **Verū** si singu-
loz mirabiliū gesta p̄sequi velim: exclu-
dimur a p̄posita breuitate: marie cuz hec
narratiōez p̄rij opis mereāt. **S; in** hīs
oib; **Lucius** nō erubuit: nec aliqd reueren-
tie z p̄tutū mirabilib; detulit. **Quinimo**
subet patres ipsos ablatos a grege suo:
ūno clam raptos: z i insulā quandā egypti
p̄ti paludū depozari: in qua cōpererat

Ecclesiastice historie

neminē prius esse christianū: q̄ p hoc vel absqz solacijs: vel absqz consuetis actibz uerēt senes. **I**git̄ cū duobz solis pedisles quis noctu ad insulā deducunt, in q̄ erat tēplū quoddā sūma ueneratiōe a loci incolis obseruati. **C**unqz primū nauicula senū oram soli illi? p̄tigit̄: ecce subito sacerdotis tēpli illi? uirgo filia correpta sp̄ritu: cū ingēti uociferatiōe et clamoribus vsqz ad celus datis: agi p̄ medios p̄los cepit. **E**t crebros ducēs rotatus: stridēs huc atqz illuc rabida oraybzare. **C**unqz ad spectaculū tā ingētis mōstri marie cū esset sacerdotis filia (q̄ in honore p̄cipuo apud illos erat) ppli cōuenissent: p̄ auras eā raptā sequentes pueniūt vsqz ad nauiculā senū. **I**bi p̄o p̄iecta eoz pedibz et p̄strata clamare cepit. **Q**uid uenistis huc o serui dei sūmi: antiquis nos et ueteriosis euoluere domicilijs: **I**n h̄ loco depulsi uidiqz latebam? **Q**uō uos nequaqs̄ latere potuim? **R**edim? antiq̄s sedibz: populos vsos terrasqz recipite. **C**ū hec diceret: increpat? ab eis erroris sp̄s: effugatur. **E**t puella sana yna cū parentibz suis iacebat ad pedes nr̄i t̄pis aploz. **Q**ui talibus exordijs p̄dicātes eis fides dñi nr̄i iesu ch̄risti: in tāta p̄uersionē repente eos p̄ducerūt: ut statim manibz suis antiq̄ssimū tēplū et in sūma ueneratiōe habitum destruerēt: et eccliam p̄fectim edificarent. **N**ec ad deliberandū spacio t̄pis eguerūt q̄bz fidererū fecerāt nō p̄ba: s̄ uirt? **S**z h̄ cū fuisset **A**lexārie nūciatū: uerit? **L**ucius ne forte etiā suoz in eū odia iusta cōsurgerēt: q̄ apte iam bellū non hoibz: sed deo indiceret occulte eos reuocari et iheremū remitti iubet. **D**ū hec in egypto gerunt: ne in alijs q̄dez locis p̄secutiōis flāma cessabat.

De p̄secutiōe q̄ fuit apud Edissam.

Caplin. V.

Edissa nāqz mesopotamie vrb̄s fidelū populoz ē **A**thome apo stoli reliq̄is decorata. **U**bi cū impator p̄los uidisset eccl̄ijs electos in cāpo habere p̄uicūlū: tāta dicit̄ iracundiā accēsus: ut p̄fectū suum pugno p̄cuteret: cur non fuissent inde q̄z sicut iusserat deturbati. **A**t ille h̄ eēt pagan? et iniurijs

ab impatore fuisset affect? tñ p̄sideratiōe hūanitatē altera die ad vastādū populū p̄cessur? facit h̄ ipm ciuibz p̄ occulta indi cia clarescere: q̄ scz cauere possent ne inuenirent i loco. **H**anc p̄cessur? terrore solito maiorē p̄ officiu? mouet: agitqz oia q̄ q̄z minimi: vel si fieri posset nulli p̄clitarent. **C**idēt tñ frequētiore solito populū tēdere ad locū: currere p̄cipites et festinas re: tāqz uerent ne q̄ deesset ad mortem. **I**nterea uidet quandā mulierculā ita festinā et p̄perā domo sua p̄rumpere: ut nec clauderet ostiū: nec operire se ut mulierū habitū decet: diligēt? potuisset: infantes q̄z paruulū secū trahentē: cursuqz rapido irrupto etiā officij agmine festināte. **C**ū ille ultra nō ferēs apphēditē inq̄t mulierem et huc deducite. **C**unqz fuisset adducta: q̄ inq̄t infelix mulier p̄peras tam festina: ad cāpū ait q̄ catholicoz popul? p̄uenit. **E**t nō inq̄t audisti: qz p̄fect? illuc p̄git ut oēs iterficiat q̄s inuenerit? **A**ndiui inq̄t: et ideo festino ut ibi inueniar. **E**t q̄ inq̄t paruulū istū trahis: ut et ip̄e ait martyriū cōsequi mereat. **Q**ue cū audisset uir moderatissim? redire officij et p̄uerti uehiculū ad palacium iubet. **E**t ingressus ait impatori: subire morte si iubeas paratus sū. **O**pus p̄o q̄d p̄cipis implere non possū. **C**unqz edocuisset cūcta de muliere resp̄sit impatoris insanā.

De **Hoyse quē regina **S**aracenoz gentis poposcit episcopi.**

Caplin. VI.

Der ide t̄pis ecclia uelut p̄secutiōis igne cōstante: purior auri metallo refulgebat. **N**on enī in uerbis uniuscuiusqz fides: sed i exilijs et carceribz p̄babat. quia nō honori erat catholicū esse: s̄ p̄ne: p̄cipue apud **A**lexandriam: ubi ne sepeliēdis q̄dē corporibus mortuozū libera facultas fidelibus erat.

Que dū **L**ucl? oim̄ arrogātia et senicia gereret **D**auida **S**aracenoz gentis regina: uehemēt̄ bello **P**alestini et arabici limitis oppida atqz vrb̄es q̄tere: uicinas qz simul vastare p̄uinci as cepit. **C**unqz frequētibz bellis romanoz attrinisset exerati: et plurimis p̄emptis: reliq̄s uertisset i fugā: orata pacē nō aliter se amplexi

ram pmittit: nisi **M**oyſes qđā noie mo-
nachus gen̄i ſue ordinaret ep̄s. Qui in he-
remo partibz ſuis p̄p̄nqua vltā ſolitariaz
ducēs: meritis z ſtutibz ac ſignis q̄ facie-
bat de⁹ p̄ illū magnifice inouerat. **P**eti-
tio et p̄ncipi indicata romano: ſine vlla
dilatōe iubet impleri a ducibz nr̄is: qui
ibi infeliciter pugauerāt. **C**apit. **M**oy-
ſes ad ſacerdotiū ſuſcipiendū Alexandria
ex more deducit. **A**deſt **L**uc⁹ cui ordinā-
di deferebat officiū. **Q**uo viſo **M**oyſes
p̄ſentibz ducibus q̄ purgebat et populis
ait. **E**go qđē me nō eſſe dignū tāto ſacer-
dotio iudico: verūtū ſi aliq̄ i me licz indi-
gno diuina diſp̄ſatio putat explēda: de-
um nr̄m celi ac terre dñm teſtor: q̄ **L**uc⁹
ſanctorz ſanguine pollutas z cruētas ſup
me nō iniiciet man⁹. **L**ūz **L**uc⁹ tā graui
nota inuſtū ſe videret i oculis plurimo-
rū: q̄re inq̄t o **M**oyſes tā facile p̄denas
eū cui⁹ ſide ignoras? **A**ut ſi tibi aliq̄s de
me aliter indicauit audi ſide meaz: et tibi
ip̄i mag⁹ q̄ alijs crede. **T**ū ille: deſine in-
q̄t o **L**uci dolosus tuis me q̄z imaginibz
aggredi. **B**n̄ mihi nota ē fides tua: quaz
p̄ſtant ſerui dei p̄ metalla dānati: ep̄i in
exiliū trufi: p̄ſbyteri: diſconi extra chri-
ſtiani nom̄is habitacula relegati. beſtias
alijs: alijs etiaz ignibz traditi. **N**unqđ pōt
verior eſſe fides q̄ auribz capiti: q̄ q̄ ocu-
lis guidez. **A**pod me certū ē q̄ q̄ chriſto
recte credūt: iſta nō faciūt. **E**t ita malore
dedecore deformat⁹: qm̄ purgebat neces-
ſitas reipublice p̄ſulēdi: cōpulfus eſt ac
quieſcere vt ab ep̄is q̄s i exiliū truferat
ſacerdotiū ſumeret. **Q**uo ſuſcepto z gen-
tis ferociſſime pacē tenuit: z fidel catho-
lice cuſtodiuſt itemerata p̄ſortia.

De Didimo videte Alexandrino.

Capit. VII.

Quē cū apud Alexandriā popu-
los z urbē nebulosū doctoris te-
tra p̄ſidie caligo ſuffūderet: ve-
lut lampadē quādā diuina luce fulgentē
Didimū dñs accēdit. **D**e cui⁹ vīta atq̄ i
ſtitutis: qm̄ ad ecclie gloriāz dei munere
p̄ceſſus credit: lz in trāſcurſu neceſſario:
tū cōmemorāda nobis pauca vidēt. **I**s
nāq̄ in parua etate cuz adhuc p̄ma lraz
ignoraret elemēta: luminibz orbat⁹ maio-

re deſiderio ſcētē verū luminis inflāmat
nec deſperationē cupitā adp̄ſcendi paſ-
ſus ē: cū audiffet ſcriptū in euangelio. qđ
apud homies impoſſibile ē: poſſibile eſt
apud deū. **H**ac iḡr diuina pollicitatione
p̄ſiſus indefinēter dñm dep̄cabat: nō vt
oculoz carnaliū viſū: ſz vt illuminatiōez
cordis acciperet. **D**iſcebat tñ p̄cibus ſtu-
dia ac laborē: z iuges p̄tinuataſq̄ vigili-
as: nō ad legēdū ſz ad audiedum adhsbe-
bat. vt qđ alijs viſus: ſz illi p̄ferret audis-
tus. **C**ū p̄o poſt lugubrationis laborē ſo-
nus (vt fieri ſolet) legētibz adueniffet: **D**i-
dimus ſilētū illud nō ad quietē vel oculū
datū ducēs: tāq̄ mundū aial rumīnans
cibū quē cepat ex integro reuocabat: z ea
q̄ dudū p̄currentibz alijs ex libroz lectio-
ne cognouerat: memoria z animo retene-
bat: vt nō tā audiffet q̄ lecta fuerant q̄s de-
ſcripſiſſe ea q̄ mētis ſue paginis videret.
Ita i breui deo docēte: in tātā diuinaruz
humanarūq̄ rerū erudiſtionē ac ſcientiā
venit: vt ſchole eccleſiaſtice doctor exiſte-
ret **A**thanaſio ep̄o ceteriſq̄ ſapientibz in
ecclia dei viris admodū p̄batus. **S**z et
in ceteris ſue dyalectice: ſiue geometrie:
aſtronomie q̄z vlt arithmetice diſciplinis
ita eēt parat⁹: vt null⁹ vnq̄s philoſophoz
aliq̄ ex his artibz p̄ponēs obtinere eū vel
p̄cludere quīuerit: ſz ſtatim vt reſpōſiōes
ei⁹ acciperet: magiſtrū eū etiā illi⁹ de q̄ p̄o-
ſuiſſet crederet diſcipline. **H**ui⁹ aliquāta
dicta vel cōmuniter diſputata: vel p̄ponē-
tibus reſpōſa adhibēt notarij deſcripſe-
re. **Q**ue etiā nūc i magna admiratiōe ha-
bent. **N**os tñ q̄ z viue vocis eius ex pre-
ſentibz ſuim⁹ auditozes: z ea q̄ a nonnullis
dicēte eo deſcripta legim⁹: lōge maiorem
grām z diuinū neſcio qđ: ac ſupra huma-
nā vocē ſonās i illis magis ſermonibz q̄
de ore ip̄i p̄ferēbāt agnouim⁹. **H**ūc etiā
beat⁹ **A**nthoni⁹ cū fidel **A**thanaſij teſti-
moniū latur⁹ aduerſū **A**rrianos de **T**he-
baide Alexandriā deſcēdiſſet: magnificis
p̄ſolat⁹ ē p̄bis. **N**ihil te inq̄t offendat o
Didime q̄ carnalibz oculis videri orbat⁹
Deſūt eni tibi oculi illi q̄s mures z mu-
ſce z lacerte habēt. **S**ed letare qz habes
oculos q̄s angeli habēt: et quibus deus
videt: p̄ q̄s tibi magnum ſcientie lumen

Ecclesiastice historie

accenditur.

Quanti ex discipulis Anthonij etiam tunc in heremo habitantibus virtutes et signa fecerunt. **Capitulum VIII.**

Florebat igitur egyptus ea tēpore: non solum eruditus in christiana philosophia viris: verum etiam his qui per vastam heremum commanentes: signa et prodigia apostolica simplicitate vite et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim quos ipsi vidimus: et quorum benedicti manibus meruimus hi sunt. **Ba**charius de superiori heremo. aliusque **Ba**charius de inferiori. **I**sidorus in scythijs. **P**abus in cellulis. **M**oyse et **B**eniamin in nitria. **S**ybrion et **H**elias et **P**aulus in apeliote. alii **P**aulus in focis. **P**emen et **J**oseph in piscipit: qui appellabatur mons antonij. **S**ed et alios quos plures hominum viros in egypti partibus habitare fidei comperimus audimus: ut vere completeretur apostoli dictum: quod ubi abundauit peccatum superabundauit et gratia. **H**abuit autem per idem tempus etiam in mesopotamia viros nobiles eiusdem studijs pollentes. Quorum aliquantos ipsi per nos apud **E**dissam et in **C**arrarum partibus vidimus: plures autem auditione didicimus.

De Gregorio et Basilio Cappadocie epis. Capitulum IX.

Ed neutra harum infecundior cappadocia fuit: imo aliquid letius Gregorium cum Basilio germinauit. **F**ulit igitur et ipsa multorum sanctorum segetem satis letam. produxit copiosam proferunt vineam. **O**liuarum quoque domini germinauit nouellas. **S**ed isti precipue velut duo filij pinguedinis assistentes dextera leuaque candelabro: instar duorum celi luminarium refulgebant. **U**nde dignum puto de his pauca supra repetere. **A**mbo nobiles. ambo athenis eruditi. ambo college. ambo de auditorio digressi ad profitendam rhetoricam rogabantur. **N**on opus magnifice quidem implebat **B**asilio. **G**regorius vero magnificentius contemnebat. **Q**uisque cum se totum dei seruitio mancipasset: tantum de college amore presumpsit: ut sedentem basilium de doctoris cathedra deponeret: ac secum ad monasterium manu iniecta produceret: ibique per

annos (ut alunt) tredecim omnibus grecorum seculariumque libris remotis: solis diuine scripture voluminibus operam dabat: earumque intelligentiam non ex propria presumptione sed ex maiorum scriptis et auctoritate sequebantur. **Q**uos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat. **Q**uorum precipue in prophetas commentarios discutientes: thesauros sapientie et scientie reconditos in vasis fictilibus perquirebant. **V**erum cum iam ipsi sufficerent instructi diuina dispensatione ad imbuedos populos vocarentur: et alio itinere ad idem in opus uterque traheretur: basilium ponti vires et rura circueiens: desideris gentis illius animos et parum de spe futura sollicitos stimulare verbis: et predicatione succedere: callumque ab his longe negligentie cepit abolere. **I**nuegitque abiectum in animum rerum et secularium curis: suimet noticiam recipe: in unum coire: monasteria construere: psalmis et hymnis et orationibus vacare docuit pauperum curam gerere: eiusque habitacula honesta et que ad victum necessaria sunt prebere. **V**irgines instituere. pudicam castamque vitam omnibus pene desiderabilem facere. **I**ta breui permutata est totius prouincie facies: ut in arido et squalentem campo viderentur seges fecunda ac leta vinea surrexisse. **G**regorius vero bonum semen non patiebatur super spinas iacere: aut inter saxa dispergere: sed bonam terram cordis sui iungi cultu et exercitijs indefinenter excolebat. **E**t multo amplius hic in semetipso: quam ille in ceteris proficiebat. **S**uscipite ille que renunciantes seculo deferebant ad pedes suos: et diu videre ut quisque equisset curam gerebat. **I**ste nihil habendi et omnia possidendi contentus sacramento: erga solas sapientie diuitias auarus et multum cupidus inherebat. **I**lle coire plures in unum: et sui inuicem in necessarijs habere sollicitudinem docebat. hic sui exemplo quod erat absolutus et liber cunctis sermone apostolico predicabat. **E**go autem volo vos sine sollicitudine esse: et dominus in primo est. nihil solliciti sitis. sed tanquam serui christi sed soli estote solliciti quoniam redeat dominus de nuptijs. **I**lle delinquentibus misericorditer condolere: et a delicto reuocare: hic per diuini eloquii gratiam delinquentem

incontinentia puenire: nec sinere labi eū q̄
difficiliter erigeret elisus. Ille in fide pu-
rus: hic i predicatione libertor. Ille deo
humilis: hic etiā hoibz erat. Ille arrogā-
tes p̄temptu: hic ratōe vincebat. Sic in
vtrorū dūina gr̄a vniū op̄ p̄fectionis ex-
plebat. Igit̄ Basili^{us} non multo post cesa-
ree cappadocie ep̄s: cū a Valēte in exiliū
p̄ fide cogeret: exhibit^{us} ē ad tribunal p̄fe-
cti: terroribusq̄ (vt illi moris ē potestati)
z mīnis maximis agi cepit: vt nisi prece-
ptis p̄ncipis obediret iteritus sibi iā tāq̄
speraret imp̄dere. Tum ille itrepidus: z
absq̄ vlla animi p̄turbatione hec sibi mī-
nati p̄fecto respōdisse fert̄. Atq̄ vtinam
aliqd̄ mibi eēt digni muneris: qd̄ offerre
huic q̄ matur^{us} Basiliū de nodo follis
but̄ absolueret. Tūq̄ dare ei nor̄ q̄ erat
media ad spaciū deliberādi respōdisse de-
nuo p̄hibet̄. Ego crastino ip̄e ero q̄ nūc:
tu te vtinā nō mutares. Et illa q̄dem no-
cte vxor̄ impatoris velut torztoribz tradi-
ta cruciat̄. fili^{us} p̄o q̄ eis erat vnic^{us} extinc^{us}
paterne imp̄ietatis credid̄ exoluisse sup̄-
pl̄cia. Ita añ lucē missi q̄ rogarent Basiliū
vt p̄cibz suis intercederet p̄ eis: ne etiā
ip̄i z q̄dem multo iusti^{us} siliter interirent.
Sic accidit̄: vt cū oēs catholicos expule-
rit Valēs. Basilius vsq̄ ad vite exitum
itemerato cōmunitōis sacramēto i ecclia
p̄duraret. Gregori^{us} p̄o apud nazanzō op-
pidū in locū patris ep̄s subrogat^{us} hereti-
corum turbinem fideliter tulit. Reddita
p̄o pace: Cōstātinopolim ad eccliam do-
cendā venire exoratus non abnuī. Ubi
breui tpe tātū ad emēdādū populū vetu-
stis hereticorū infectuz venenis p̄ficiat̄: vt
tūc p̄mū christiani sibi fieri videret̄: z no-
uellā lucem veritatis asp̄icere: cū religiois
doctor multa qd̄ p̄bis: plura tñ doceret
exēplis. nec videret̄ ab eo discipuli aliqd̄
impari: qd̄ non p̄us ip̄e fecisset. S; vbi
gl̄iaz subsecuta inuidia ē: obniti q̄dam et
p̄scriptionibz min^{us} sanis vti cepe: vt ip̄o
ad pp̄ria remeante ali^{us} ordinaret̄ ep̄s. Qd̄
ille susurrari tātū z subdēte sentēs rumi-
nar̄: ip̄e p̄fert q̄ dicere ei nullus audebat
Absit inq̄t vt mei causa aliq̄ simulas in
dei sacerdotibz oriat̄. Si p̄pter me ista tē-
pellas: tollite me z mittite me in mare: et

desinet a vobis quassatio. Tū regressus
in ecclesia sua qd̄ sup̄fuit vite tēp^{us} exegit.
Et qm̄ fessa iā etate z corpe imalid^{us} erat
successorem sibi ip̄e delegit: q̄ eccliam gu-
bernāte debilitatis z senectutis ocio frue-
retur. Extāt q̄z vtriusq̄ ingenij monimē-
ta magnifica tractatū: quos ex tpe in ec-
clesijs declamabāt. Et q̄bus nos denas-
ferme singulorū oratiūculas trāsfudim^{us}
in latinū. Basili^{us} p̄terea instituta mona-
chorū optates si poterim^{us} z dei fauor ad-
iuuerit eorū plura trāfferre. Fuerunt p̄te-
rea fratres duo Basilio: Gregori^{us} z Pe-
trus. Quorū alter in p̄bo doctrine: alter i
opibz fidel̄ fratre ita exequabat: vt vterq̄
vel Basiliū vel Gregoriū redderet. Ex-
tant etiā ip̄i Gregorij iunioris aliq̄ opu-
scula luculēta. S; de his satis dictū. In
occiduis p̄o p̄tibz Valērtian^{us} fide reli-
gionis illesus: veteri romanū imperij cen-
sura rēpublicā gubernabat.

¶ De Damaso ep̄o: z Ursini surreptōe.
Capitulum. X.

Damasus post Libertum p̄ suc-
cessionē sacerdotiū i vrbe roma
suscepit. Quē plātū sibi non fe-
rens Ursinus qd̄ eiusdem ecclie diaco-
nus in tātū furoris erupit vt p̄suaso qd̄az
satis imperito z agresti ep̄o: collecta tur-
bulentorū z sediciozorū manu: in basilica
q̄ Sicinini appellatur ep̄m se fieri extor-
queret: legibz z ordine z traditione p̄uersis.
Quo ex facto tanta seditio: imo vero
tāta bella exorta sūt alterutrū defendenti-
bus p̄lis: vt replerent̄ hūano sanguine
orationum loca. Que res factioe Dact-
mini p̄fecti sent̄ hoīs ad inuidiaz boni et
innocētis versa est sacerdotis: ita vt cau-
sa ad clericorum vsq̄ tormēta duceretur.
S; assertor innocentie deus affuit: et in
caput eorū q̄ intenderāt dolum pena cō-
uersa est.

¶ De Ambrosio ep̄scopo.
Capitulum. XI.

Aterea defuncto ap̄o Medio-
lanū Auxentio hereticorū ep̄o:
vtriusq̄ ptis p̄li diuersis stu-
dijs ferebat̄ dissensio grauis z periculo-
sa seditio vrb̄i pp̄rie maturū parabat exti-
um: si pars vtracq̄ euz diuersū vellet: ne-

Ecclesiastice historie

quāq̄ qd̄ p̄posuerat obtineret. **A**mbrosi⁹
tunc p̄sulares eiusdē puluicē falcēs rege
bat. **I**s cū pernitiē ciuitati videret impē
dere: pro loco atq; officio suo: p̄festim ec
clesiā seditionē pl̄i mitigatur⁹ ingredis.
Cūq; sibi multa fm̄ leges ⁊ publicā dī
sciplinā p̄ quiete ⁊ trāquillitate porasset:
pugnātis iter se et dissidētis populi subit
to clamor ⁊ vox vna p̄surgit. **A**mbrosius
ep̄m postulātes: baptizari hunc p̄tin⁹ cla
māt (erat enī cathecumin⁹) ⁊ sibi ep̄m da
ri. nec aliter vnū populū fore atq; vnā fi
dem: nisi **A**mbrosi⁹ sibi daref sacerdos.
Obluctate illo ⁊ plurimū resistēte ad im
peratorē relatū populū desiderū omī ma
turitate iubet impleri. **D**eī enī ait esse q̄
discordāre populū fidez ⁊ aīos dissidētes
p̄uersio subita in vnū p̄sensū atq; i vnā
finitiaz reuocaret. **D**orq; dei grām p̄secu
tus ē: ⁊ inūtat⁹ sacris ⁊ sacerdos effect⁹ ē.

De Valentiniani fine.

Caplm. XII.

Interea cū ad bellū sarmaticū
Valentinian⁹ de gallie p̄tore
misset illyricū ibi vix dū cepto
bello egritudine iūbita opp̄ressus diem
obijt: relict⁹ hereditē i imperio filijs **B**
radiano angusto **V**alentinianoq; admodū
paruulo: ⁊ nōdū regij insignib; inūtatō
Quē tū necessitas eoz q̄ tanq; vacuū im
perij locū conabāt iuadere: cōpulit etiaz
absente fratre purpura indui. **P**robo tūc
p̄fecto fideliter rem gerēte.

**De Gothoz p̄ Tracias irruptione et
Valentis nece. Caplm. XIII.**

Per idē tps in orientis regno go
thozū gens sedibus suis pulsa:
p̄ oēs ie **T**racias infudit: armis
q; vrbes ⁊ agros vastare feraliter cepit.
Tum p̄o **V**alentis bella q̄ ecclesijs infe
rebat in hostē cepta p̄uertit: seraq; penitē
tia ep̄os ⁊ presbyteros relaxari exilijs: ac
d̄ metallis resoluti monachos iubet. **I**pe
tū ab hostib; circūuent⁹ in p̄dio: q̄ ex bel
lo trepidus cōfugerat: impietatis sue pe
nas igni exustus dedit ānis i imperio cū
fratre p̄mo: ⁊ post euz filijs fratris q̄tuor
decim pariter exactis. **Q**ue pugna inūtiū
malī romano imperio tūc ⁊ deinceps fu
it. **I**git̄ **B**radian⁹ cū fratre admodū puu

lo post patris necē orientis q; suscepit
peritū. **I**s pietate ⁊ religione oēs pene q̄
ante fuerat p̄ncipes supabat. **V**su armo
rum strennu⁹: velocē corpore: ⁊ ingenio bo
nus erat. s; in iuuenillē exultatiōe pl⁹ fere
letus q̄ sufficiebat: ⁊ plus verecūdis q̄
reipublice intererat.

Ut **B**radian⁹ impator **T**heodosiū reg
ni p̄ncipem adscuerit: ⁊ post multa reli
giose ⁊ fortiter gesta **D**aximū tyranni in
sidijs succubuerit.

Caplm. XIII.

Quāq; vidēs vtilē vtrū ants ma
turū in tātis regni curis habere
p̄ncipem: et q; vt sermo diuin⁹
monet melius duo q̄ vnus p̄sortē adsci
scit **T**heodosiū: eiq; orientis p̄curatione
p̄missa: p̄tes sibi ac fratri occiduas refer
uauit. **T**erū is postq; multa religiose ac
fortiter gessit: a **D**aximō tyranno apud
brittāntias exorto: p̄ **A**ndragratū duces
lugdunū suozū magis p̄ditione q̄ vi bo
stium pemptus est.

**De Valentiniano puero atq; m̄re eius
Iustina: q̄ defensas ecclesias p̄urbare co
natus est. Caplm. XV.**

Valentinianus in **I**talīa de
gens: fratris necē atq; hostis me
tu p̄terit⁹: simulatiōe oblatam
pacē a **D**aximō simulās ipe q; libenter
amplectit. **C**ū iterim **I**ustina mater eius
dem arriane hereseos alūna: impietatis
sue venena q̄ viuente viro suppresserat fi
lio facile decepto fidēter aperuit. **I**gitur
apud mediolanū posita: cōturbare eccle
siazū statū: cōminari sacerdotib; depulsi
onis exiliā: nisi **A**riminēsis p̄ciliij decre
ta q̄b; fides patrū itemerata fuerat reuo
carēt. **Q**uo bello ⁊ eccleie murū ⁊ turrem
validissimā pullabat **A**mbrosius. **E**ūq;
m̄ntis: terrorib; atq; omī impugnatōis
genere fatigās: p̄mū sibi aditum debellā
de rīmabat eccleie. **S**ed q̄uis illa **I**ezā
bel spū pugnaret armata: resistebat tū **a**
mbrosi⁹ **H**elie p̄tute replet⁹ ⁊ grā. **I**pa autē
i ecclesijs garrire: strepere: animare ⁊ inflā
mare ad discordiaz p̄los: s; qd̄ min⁹ res
ex finia cederet inūtiā putare: ⁊ p̄ h̄ apud
filiū cōqueri. **U**nde adolescētul⁹ p̄ cōtu
melie inuidia quā falso cōflauerat mater

accessus: armatorum globum ad ecclesiam intravit: perforavit ianuas: oppugnari sancta: sacerdotum perabi atque in exilium agi peritum iubet. Sed tanta fuit perseverantia fidelium populorum: ut animas prius amittere quam episcopum mallent.

De Benivolenti magistri memoria fidei constantia. Caplm. XVI.

Interim dicta aduersum fidei patrum imperialia decreta mandant benivolenti tunc memorie scribimus presideret. Sed ille cui ab incunabulis sacra fides et venerabilis fuit. abnegat se impia verba posse profere et contra deum loqui. Tum pro ne inceptum regine frustrari videret: celosior et honor promittit si impleret iniuncta.

Ille qui nobilior in fide esse quam in honoribus cuperet: quod mihi ait per impietatis mercedem de altiore promittit gradum. Hunc ipsum quem habeo tollite: tantum mihi conscientia fidelium daret illusa. Nec dicere: ante pedes impia precipientium cingulum fecit. Ambrosius pro aduersum regine furor non se manu defensabat: aut telo: sed se iuniorum: continuusque vigilis sub altari positus: per obsecrationes defensor sibi atque ecclesie dei parabat. Cumque hec in locum diuersis machinis et oppugnationibus nequa Justina moliret: Maximus qui se exuere tyranni infamiam: legitimum principem gestiret ostendere: datis literis imperium prestat inceptum: fidei dei impugnat et statuta catholice ecclesie subruunt. Et iter hec appropinquare Italiam cepit. Quo Justina copio hoste simul atque impietatis conscientia purgente: in fugam versa cum filio exilia que dei sacerdotibus parabat prima sortis.

De Theodosio necesse Gratiani vltus de Maximo triumphauerit.

Caplm. XVII.

Fuit tamen Theodosius propter regni fidei bonitatisque ac beneficiorum Gratiani memor. et in vindictam totis viribus orientem insurgens vltus est sanguinem iustum. Valentiniano qui impia inter hec misere defuncta: fidei catholica quam ipsa violauerat et regnum tyrannide depulsa restituit. Atque ipsa postea que romam illustri triumpho inuictus est: ad propria rursus regna remeavit.

De Theodosio commissio in Thessaloniam.

cessus: et penam eius publice apud sacerdotes gesta.

Caplm. XVIII.

Per idem tempus subreptione quadam de montis turpis macula religioso principum infecta est. Etenim cum apud thessalonicam seditione exorta: quodam ex militarium vir impetu fuisset populi furor: extinctus repentini nuncii atrocitate successus: ad ludos circenses inuitari populum: cuique ex improviso circumfudit milites: atque obruticare passim ut quisque occurrisset gladio iubet. et vinum dictum dare non criminis sed furoris. Ob hoc cum a sacerdotibus italie argueretur: agnouit delictum: culpamque cum lachrymis confessus: publicam penam in conspectu totius ecclesie exegit. Et in hoc sibi tempus ascriptum absque regali fastigio patienter impleuit. Quibus omnibus istud quod mirabiliter adlectus: legem sanxit imposterum ut sententie principum super animaduersione per late: die tricesima ab executoribus differretur: quod locum misericordie. vel si res tulisset penitentia non periret.

De restitutione ecclesiarum que per ipsum iam catholicum in oriente restitute sunt.

Caplm. XIX.

Sicut ad orientem regressus: ibique vult ab exordio principatus sui summa cura: summoque studio pulsas hereticas ecclesias catholicas tradere: idque ea moderatone agere ut vltione precepta: tamen catholicas de ecclesiarum restitutione consideret: que fides recta absque predicacionis impedimento proficeret. communi se prebere erga sacerdotes dei: fide religione et munificencia cunctis regum animam exhibere. Accessu facilis: et absque imperiali fastu ad colloquium se humilibus prebere. horum ratu eius et largitionibus ecclesie plurimis locis ornate satis magnificeque structe prebitare multa poscuntibus. Sed frequenter vltro offerre idolorum cultus que Constantini institutione et deinceps negligit et destrui ceptus fuerat: eodem imperate collapsus est. Pro quo quibus itatibus deo carus fuit: ut speciale et munus contulerit diuina prudentia. Etenim in Thebaide prius monachum quemdam Iohannem nomine spiritu prophetico repleuit. cuius monitus atque responsis pacem retinere: an bellum gerere esset melius sciscitabatur.

De Apollinare et heresi eius.

Caplm. XX.

Ecclesiastice historie

Iterea apud laodiceā Syrie
an̄ s̄des t̄ps Apollinar̄ ep̄s vir
sane ī ceteris instruct̄: s̄z dū cō-
tentionis vitio n̄m̄ aḡt̄: z aduersū om̄e
q̄d̄ q̄sq̄ dixerat ire obuius delectatur: la-
ctatione ingenij male fortis heresim ex cō-
tentione generauit: asserēs solū corp̄ non
etiā aiāz a dño ī dispensatione susceptū. In
q̄ cū euidentibz euāgelij testimonijs vige-
ret: q̄b̄ ip̄e dñs z saluator: habere se aiāz
p̄fitef̄: z ponere eā q̄n̄ vult: z itez assume-
re eā: quāq̄z turbatā z tristē dicit esse vsq̄
ad mortē: vertit se post. Et ne ex toto vin-
ci videret: ait eū q̄dē habuisse aiā: s̄z nō
ex ea pte q̄ rationabilis ē: s̄z ex ea soluz q̄
viuificat corp̄. Ad supplementū s̄o ratio-
nabilis p̄tis ip̄m̄ s̄bum dei fuisse p̄hibe-
bat. Que assertio p̄mo ī vrbe roma a da-
maso z petro alexadrino ep̄o cōcilio con-
gregato tali sn̄ia depulsa ē: vt decernerēt
si q̄s filiū dei q̄ sicut vere deus: ita z vere
homo fuit. vel hūanitatis aliq̄d vel dei-
tatis minus diceret habuisse: alien̄ ab ec-
clesia iudicaref̄. Que sn̄ia z apud Alexā-
driā p̄firmata ē: z apud cōstātinopolim
decreto cōciliij. Ex illo Apollinariste ab
ecclesia declinantes: z ep̄os sibi sue p̄tis et
dogmata p̄pria ecclesiāz defendūt.

¶ De ep̄oz successiōibz p̄ orientem.

Capitulum XXI.

Igit̄ ī vrbe roma post Damasū
Siricā ecclie suscepit sacerdo-
niū. Ap̄d Alexādrīā s̄o defun-
cto petro Timothē: z post hunc Theo-
phil̄. In hierosolymis aut̄ post Cirillū
Iohes ap̄licas rep̄auit sedes. Apud an-
tiochiā s̄o defuncto Delectio substituit̄
Flavian̄. S̄z q̄ Paulin̄ adhuc superat
q̄ ī catholicorū semp societate p̄māserat:
mlta ibi surgia z mlte p̄rouersie sepe cō-
mote: nec tñ sūma vī nitētibz alijs: z alijs
obtinētibz: ipsiq̄z ī h̄ elemētis terre maris
q̄z fatigatis: potuit aliq̄n̄ pacis vll̄ obti-
neri mod̄: cū vtiq̄z fidei tā nlla videretur
subesse discordia. Hoc idē ap̄d Tyrū fu-
it. Vbi cū Diodor̄ vn̄ sane ex antiq̄s ca-
tholicis vir: z tēptationū documēt̄ p̄ba-
tus cū Athanasij testimonio a p̄fessoribz
eēt ep̄s fact̄: modestia eī p̄cepta: alius a
Delectij p̄tibz ordinatur. S̄z z ī multis

alijs vr̄ibz orientis hm̄oi p̄fussōes p̄ten-
tio genuit sacerdotum. Ap̄d Cōstātinop-
olim s̄o Hectarī ex p̄roze Urbano ca-
thecumin̄ z nup baptisma p̄secut̄ sacer-
doniū suscepit.

¶ De seditiōe paganorū cōtra fideles.

Capitulum XXII.

Iterea ap̄d Alexādrīam noui
mot̄ z s̄ temporū fide aduersuz
ecclesiam cōcitant̄. Ex occasione

hufuscemodi oborti: basilica q̄dā publi-
ci opis venuta et admodū neglecta fuit.
Quā Cōstāt̄ impator donasse ep̄is p̄fi-
diā suā p̄dicātibz ferebat. Que lōga in cu-
ria nihil validuz p̄ter parietes habebat.
Cū ē ep̄o q̄ p̄ idē t̄ps gubernabat eccle-
siā hāc ab impatore deposcere vt crescēt
bus fidelū p̄lis: orōniū q̄z crescerēt loca
Quāq̄z cū acceptā veller excolere: repta
sūt ī loco antra q̄dā latētia z t̄re defossa:
latrocinij et sceleribz magis q̄z cerimo-
nijs apta. Igit̄ gētilis q̄ detegi criminuz
suorū latebras z flagitiorū cauernas vide-
rēt: nō ferētes opta tot seculis mala et te-
nebris obrecta referari: velut draconū ca-
lice potato insanire oēs ac palā furere ce-
perūt. Nec vocibz tā z seditionibz vt sole-
bāt: s̄z manu ferroq̄z decertare nitūt. Cre-
broz p̄licet̄ agere ī placis, belloq̄z apto
vterq̄z p̄lis iter se coire. At n̄i numero z
potētia mlto plures: s̄z modestia religio-
nis min̄ feroces erāt. Ex q̄ frequēter no-
stroz plurimis vulnerat̄ aliquātis etiāz
iterfect̄: ad tēplū q̄si ad arcē quādā refu-
gebāt. Duo nōnullos ex christianis ca-
ptos secū abducēt̄ accessis aris imolare
cogebāt. Renitētes nouis z exq̄sit̄ suppli-
cijs excruciatos necabāt: alios partibulif
affigētes: alios p̄fractis cruribz in spelū
cas p̄cipitātes: q̄s ob sacrificiorū languī-
nem: ceterasq̄z impuritates delubri reci-
piendas: vetustas curiosa construxerat.
Verū hec p̄ dies singlos p̄mo cū metu:
deinde cū fiducia z desperatiōe gerere at-
q̄z itra tēplū clausi raptuz p̄da viderē. Ad
postremū grassātes ī sāguinē ciuiū: ducē
sceleris z audacie sue delegunt. Olimpā
quēdā noie z habitu solo philoſophū: q̄
an̄ signa arcē defenderēt z tyrānidē tene-
rēt. At b̄i q̄b̄ romanarum legū custodia

lursq; dicendi cura pmissa est: cognitio
que gesta fuerat turbati atq; pteriti: ad
templū conuolat: causasq; audacie pcon
tantur: et quid sibi uellet ille cōkursus in
quo cum tanto scelere ante aras sanguis
ciuium funderetur inquirūt. Sed illi ob
firmato aditu confusis et dissonis uocib;
rationē facti nullaz: sed clamorem redde
bant. Dissis tamē ad eos nuncijs dero
mani imperij potestate: de uindicta legū
et de his que talia solerēt sublequi cōmo
nebant. Unq; loci munificio nihil aduer
sum uelana molientes agi: nisi uel maioze
sineret: res gesta ad impatorē refertur. Il
le qui ingēnita mentis clementia errātes
mallet emendare q̄ perdere: rescribit illo
rum quidem uindictam quos ante aras
sanguis effusus martyres effectū nō esse
poscendā: in quib; dolorem interitū supa
uerit gloria meritorū. De cetero p̄o malo
rum causam radicesq; discordiē: que pro
simulacroruz defensione ueniebant peni
tus debere succidi. Quib; exterminatis:
etiā belloz causa pariter cōquiesceret.
Unq; hec scripta uenissent: et uelut post
inducias parui tēporis ad audiendū yter
q; populū cōuenisset ad templū: statim ut
prima eplē pagina reserata ē: in cuius ex
ordio uana gentiliū supstitio culpabatur
clamor a nostris imēnsus attollit: stupor
et pauor: gentiliū populos inuadit. Late
bras ynusquisq; querere: angustos fuge
calles rīnari: aut nostris se latenter imer
gere: ut ab omnib; qui aderāt nosceret p̄
sentia dei populo audaciā tribuēte: furoz
rē demonis q̄ in illis prius debachatus
fuerat effugātū.

**De situ tēpli Serapis: et subuersione
eius.**

Capitulum. XXIII.

Serapis apud Alexandria tem
plum auditū q̄dem omnib; pu
to: pleriq; p̄o etiā notū. loc⁹ est
non natura: sed manu et constructione p
centū aut eo amplius gradus in sublimē
suspensus: quadratis et ingentib; spacijs
omī ex pte distentus. cūctā p̄o q̄ ad sūmū
pauimentoz: leuabātur: opere forniceo
constructa. que imēnsis desup luminari
bus et occultis aditibus inuicem i semet
distinctis: ysūm diuersis ministris et clam

destinis officijs exhibebant. Jam p̄o in
supioribus extrema totius ambitus spa
cia occupant exedre et pastozia: domus
q; in excelsum porrecte. in quibus uel edī
tut: uel hi quos appellabāt

id est q̄ se castificāt cōma
nere soliti erāt. Porticus q; post hec oēs
ambitum quadratis ordinibus distincte
intrinsecus circūbant. In medio totius
spacij edes erat: p̄ciosis edita columnis et
marmoris saxo extrinsec⁹ ample magni
ficeq; constructa. In hac simulacrū Se
rapis ita erat vastū: ut dextera unum pa
rietem: alterū leua perstringeret. Quō mō
strum ex omnib; generib; metallorū lig
noz: q; compositūz ferebatur: interiores
delubri parietes laminis p̄mo aureis ue
stiti. sup has argēteis. ad postremū ereis
habebantur: q̄ munimento p̄ciosioribus
metallis fozent. Erant etiā quedam ad
stuporem amiracionēz ydentium dolis
et arte composita. Fenestra perexigua ab
ortu solis ita erat aptata: ut die qua insti
tutū fuerat simulacrū ad Serapen salu
tādū introferri: diligenter templi foribus
obseruatis: ingrediēte simulacro radius
solis p̄ eandem fenestram directus: os et
labra Serapis illustraret: ita ut inspectā
te populo osculo salutar⁹ Serapis uide
retur a sole. Erat et aliud fraudis genus
huiusmodi. Natura lapis magnes hui⁹
uirtutis esse phibetur: ut ad se rapiat et at
trahat ferrum. Signū solis ad hoc tēp̄m
ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat
fabricatum: ut lapis cuius naturam fer
rum ad se trahere diximus: desuper in la
quearibus fixus: cui tempate sub ip̄o ra
dio ad libram fuisset positum simulacrū:
uē naturali ad se raperet ferrū: assurrexiss
se paululum simulacrū: et in aere pendere
videretur. Et ne hoc lapsu propero p̄de
retur: ministris fallacie surrexit atebāt sol:
ut ualedicens Serapī discedat ad p̄ria.
Sed et multa alia decipiendī causa a ue
teribus in loco fuerant constructa: que
nunc longum est enumerare per singula.
Terum ut dicere ceperam⁹: rescripto re
citato: parati quidem erant nostrorū po
puli ad subuertendum erroris auctorem
persuasio tñ q̄daz ab ip̄is gētilib; fuerat

Ecclesiastice historie

dispersa q̄ si hūanā manū simulacrū illū
cōtīgisset: terra debiles illico solueret in
chaos: celumq; repēte rueret in preceps.
Que res paululū stuporē quēdā pplis da
bat. **C**ū ecce yn̄ ex militib; fide q̄ armis
magis munitus. correptā bipennē insur
gens omī nīssu maxillā veteratoris illisit
Clamor: attollit̄ vtrozūq; populorū. neg
tū aut celum ruit: aut terra descendit. **I**n
de iterū atq; iterū repetens putris ligni
fumosūq; genū cedit quoq; delecto igni
adhibito tam facile q̄ in lignū aridū con
flagrauit. **P**ost hoc reuulsū ceruicib; et
depressum modio trahit̄ caput. tū pedes
aliaq; mēbra cesa securib; et rapta funib;
distrabunt: ac p̄ singula loca mēbratim ī
cōspectu cultricis **A**lexādrīe sener veter
nosus exurit̄. **A**d vltimū truncū q̄ sup
fuerat in amphitheatro scemat̄. **V**ane
q; sup̄stitionis et erroris antīquū **S**era
pis hīc finis fuit. **D**e cui⁹ origine diuersa
fertur opinio paganorū. **A**lij touē pu
tant: cuius capiti modius supposit⁹: vel
q; cū mēsurā modoq; cuncta indicet mo
derari: vel vltimā mortalib; frugum largi
tate p̄beri. **A**lij virtutem **A**lli fluminis:
cuius **E**gyptus opib; et fecūditate pasca
tur. **Q**uidā in honorē nostri **J**oseph for
matū phibēt simulac̄ ob dimēsiōnē frū
menti: qua famis tpe subuenit̄ **E**gyptiis.
Alij repertū in hīstorijs grecorū veterib;
ferunt **A**pin quēdā patrēfamilias seu re
gem in **E**gypto **D**emphis positū: cum
famīs tpe frumenta apud **A**lexādrīā de
fecissent: ex pprio affatū ciuib; alimēta
p̄buisse. **Q**uo defuncto: in honorē eius
instituerint apud **D**emphis templū in
quo bos quasi indicium optimi agrico
le nutrit̄: habens quēdā coloris insigniā
qui ex nomine eius apīs appelletur **S**o
ron vero id est sepulchrū in quo corpus
eius inerat **A**lexādrīā deduxerint: et **S**o
ron **A**pis p̄mo ex cōpositione **S**erapin
post̄ p̄o per corruptionē **S**erapin nomi
narint. **Q**uerum sit: aut nībil omnīno de
his de⁹ viderit̄. **S**z ad iceptū redeam⁹.

V De fraudibus paganorū: que in tem
plis detecte sunt.

C Caplm. **XXIII.**

Post hec capite ip̄o idolatrie de
lecto: studijs vigilantissimi sa
cerdotis quecunq; fuerunt per
totam **A**lexandriā portenta potius q̄ si
mulacra pari exitu et simili dedecore pu
blicātur. **P**ozret autm̄ dicere qui miserū
mortalib; laquei a demonib; p̄parati sūt
Que funera: que scelera: in illis que dice
bantur abdita tegebātur. **Q**uot ibi infā
tum capita defecta ī auratis labris inue
ta sunt: quot miserorū cruciabiles mor
tes depicte. **Q**ue cū p̄derentur in lucē: ac
sub auras plata ferrentur: lz confusione
ip̄a gentiles et pudore diffugerent: tamen
si quis adesse potuit mirabat̄ tot seculis
se illis tam nefarijs et tam pudendis frau
dib; irretitū. **U**nde et plurimī ex his con
denato errore et scelere depresso fide chri
sti et cultum vere religionis amplexi sūt.
Nam vt omittā cetera flagicia q̄ in alijs
loc̄ vi necatis paruulis: despiciat̄q; ob
scurarum inspectionē virginibus gerebā
tur: vnum solūmodo qd̄ in templo **S**a
turni geri venit ad omnīū cōscientiā me
morabo. ex quo etiā cetera que omīum
ppendatur.

V De Saturni sacerdote **Tyrāno** toti⁹
pene **A**lexandriē adultero.

C Caplm. **XXV.**

Sacerdos erat ap̄d eos **Satur
ni Tyrānus** nomine. **H**ic quasi
ex responso numinis adorantib;
bus in templo nobilibus quibusq; et p̄ri
marijs v̄ris: quorū sibi matrone ad libi
dinem placuissent: dicebat **Saturnū** p̄
cepisse vt vxor sua p̄noctaret in templo.
Lum is q̄ audierat gaudens: q; vxor sua
digna dīgnatiōe numinis vocaret̄: exor
natā comprius insup et donarijs onustā:
ne vacua scilicet repudiaretur. coniugem
mittēbat ad templum. **I**n conspectu om
nium clusa intrinsecus matrona: **Tyrā
nus** clausis sanuis et traditis clauib; dis
cedebat. **D**einde facto silentio per occul
tos et subterraneos aditus intra ipsum
Saturni simulacrū patulis serpebat ca
uernis. **E**rat autem simulacrum illud a
tergo exesum: et pariet̄ diligenter anne
rum: ardentibusq; intra edem luminib;
intēte: supplicantiq; mulier̄ vocem subito

p simulacrū eris concavit pferbat: ita vt pauore et gaudio infelix mulier trepidaret q̄ dignā se tāti numinis putaret alioquo. Postea q̄ s̄o q̄ libitū fuerat: vel ad p̄sternationē maiorē: vel ad libidinis incitamentū disseruisset numen impuiz: arte q̄dā lintcolis obductis repete lumina ex ringuebāt vniuersa. Tū descēdēs obstupefacte et cōsternate muliercule adulterij fucum p̄fantis cōmētationibz inferebat. Hec cū p̄ oēs miseroz matronas multo iā tpe gererent: accidit quādā pudice mētis feminā horruisse facinorā: et atē d̄o designantē cognouisse vocē tyranni: ac domū regressā viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria cōiugis imo poti⁹ sua ardentē inflāmat⁹: inscriptū tyrannū ad tormenta deducit. Quo pulcato atqz p̄fesso: ceteris fraudibz reuelat⁹: pudor oēs et dedecus paganorū puaserat domos: adulterij matribz: incertis patribz liber⁹ spurij⁹ de p̄bensis. Quibz diuulgatis et pditis: rapitū cū simulacris et edibus excidebant et crimina.

De Canopi interitu et initio.

Capitulum XXVI.

Iam s̄o Canopi q̄s enumeret sup̄stitiosa flagicia: vbi p̄textu sacerdotaliuz lraz (ita etenim appellāt antiqz egyptiozū lras) magice artis erat pene publica schola. Quē locum velut fontē quēdā atqz originē demonuz intātū venerabātur pagani: vt multo ibi maior celebritas q̄ apud Alexandria haberet. S̄z de hui⁹ q̄z mōstri errore cuiusmodi originem tradāt: absurdum nō erit paucis exponere. Ferūt aliqñ chaldeos ignē deū suū circūferētes: cū oīm puinciarū dijs habuisse cōfictū. q̄ sc̄z q̄ vicisset hic esse de⁹ ab oibz crederet. Reliquaz puinciarum dij eris: aut auri: argētiqz: aut ligni: vel lapidis: v̄l ex quicūqz materia cōstabāt: q̄ p̄ ignē p̄cudubio corrūperetur. Ex q̄ fiebat vt ignis locis oibz obtineret. Hec cum audisset canopi sacerdos: callidū quoddaz excogitauit. Hydrie fieri solēt i egypti p̄tibz fictiles: vndiqz crebris et minutis admodū foraminibz patule q̄bz turbida aq̄ defūdās defecatioz ac purioz reddūt. Harū ille vnā cera foraminibz ob-

turatis: desup etiā varijs coloribz pictaz: aq̄ repletā statuit vt deū. Et excisū veteris simulacri qd̄ Henelei gubernatoris ferebat caput desup positū d̄lligēter aptauit. Assunt post hec chaldei. Tur in cōfictū. circa hydriam ignis accēdit. cera q̄ foramina fuerāt obturata resoluit. sudante hydria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus chaldeoz victor ostēditur. Unde ipm Canopi simulacrū pedibus p̄tignis attracto collo: et q̄si suggillato v̄tre tumido: in modū hydrie cum dorso eq̄liter tereti format. Ex hac p̄suasione velut de⁹ victor oīm colebat. Sed p̄ fecerūt hec fortasse aliqñ chaldeis. Nūc s̄o aduentate sacerdote dei Theophilo nullus profuit sudor: nec cere fraus obrecta subuenit. Clastata sunt omnia atqz ad solū deducta.

De ecclesijs et martyrijs que in idolorum locis constructe sunt.

Capitulum XXVII.

In nihil gestū ē qd̄ in squalore p̄teret locū. Flagicioz cauerne. ac veteriosa busta deiecta sunt: et veri dei tēpla ecclie celse p̄structe. Naz et i Serapis sepulchro p̄fantis edibz cōplanatis: exyno latere martyriū: ex altero cōsurgit ecclia. Occasio autē martyrij cōstruendū vnde data sit: dignum arbitroz memorare.

De Johānis sepulchro violato: et reliquijs apud Alexandria cōseruatis.

Capitulum XXVIII.

Illiani t̄p̄ibz velut relaxatis frenis efferbuit in oēm seucicā feritas paganorū. Ex q̄ accidit vt apud Sebastē palestine v̄bē sepulchrū Johis baptiste mente rabida et funestis manibz iuaderet: ossa dispergeret: atqz ea rursū collecta igni cremaret: et sanctos cineres pulueri imixtos p̄ agros et rura dispergeret. Sed dei puidentia factū est quosdaz de hierosolymis ex monasterio philippi hois dei: orionis illuc causa per idē t̄ps venisse. Qui cum tantū nefas humanis q̄dem manibus: sed ferina mente fieri videret: mori grātius habētes q̄ hu iuscemodī piaculo funestari: inter eos q̄ ossa ad cōburendū legebant mixti: d̄lli-

Ecclesiastice historie

genti⁹ in quatuor res patiebatur ac religiosi⁹ congregates: furtim se vel stupetibus vel in sanctibus subtrahere: et ad religiosum patrem Philippum venerandas reliquias ptulere. Ille supra se duces tantum thesaurum propriis suarum re vigiliis: ad pontificem maximum tunc Athanasium hostie immaculate reliquias per Julia nium diaconum suum post etiam palestine vrbis episcopum misit. Quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarium pariete inclusas: prophetico spiritu profuturas generationi poscere seruaui. Quibus tunc delectis et perstratis idolatrie vestigiis in edibus quodam profanis aurea tecta surgeret. Sed post occasum Serapis qui nunquam vixerat: qui iam alterius demonis stare delubra potuerunt. Parum dixerim si oes qui erant Alexandriae per singulas pene columnas cuiuscumque demonis edicule insulite ceciderunt. Sed per ciuitates egypti vrbes: per castella: per vicus: per omnes rus: per ripas fluminis: per heremum quos si quod fana seu portibus repiri potuerunt: instantia vniuersisque episcopis obruta: et ad solam deducta sunt: ita ut denuo rus culture redderetur: quod iniuste fuerat demonibus deputatum.

De Thoracibus Serapis apud Alexandriae abrahis: et signo christi in loco eorum reddito. **Capitulum XXXIX.**

Ed et illud apud Alexandriae gestum est: quod etiam Thoraces Serapis qui per singulas quoscumque domos in parietibus: in ingressibus: in postibus etiam ac fenestris erant: ita abscisi sunt oes et abrahi: ut ne vestigiū quodē videretur vel nominis appellatio aut ipsi aut cuiuslibet alterius demonis remaneret. Sed per his crucis dūce signū vnus quoscumque in postibus: in ingressibus: in fenestris: in parietibus: in columnisque depingeret. Quod cum factum esset hi qui suspenserat ex paganis viderent in recordatione rei magne ex traditione si bimet antiquus comedate venisse prohibetur. Signū huiusmodi dūce crucis iter illas quos dicunt hieraticas id est sacerdotales litteras habere egyptij dicunt. velut vnus ex ceteris litterarum que apud illos sunt elementis. Cuius lre seu vocabuli hanc esse asserunt interpretatione. Vita vctura. Dicebant ergo hi qui tunc admiratiōe rerum gestarum peruertebant ad fidem: ita sibi ab antiquis traditum quod hec

quod nunc colunt tam diu staret: quod diu viderent signū istud venisse in quod esset vita. Unde accidit ut magis hi qui erant ex sacerdotibus vel ministris templorum ad fidem conuerterent quam illi quos errorum perstigia et deceptionum machine delectabant.

Et mensura aque Nilii fluminis quas Poechim vocant ad ecclesiam deferat.

Capitulum XXX.

Ane quoniam moris erat in Egipto: ut mensura ascenderet Nilii fluminis ad templum Serapis deferretur velut ad incrementum aquarum et inundationis auctorem. Subuerso et simulacro: ignique combusto: oes simul negabant Serapim inuente memorie: aquas vltra et affluentiam solitam largiturum. Sed ut ostenderet deo non Serapim qui multo erat Nilio posterior: sed se esse qui aquas fluminis temporibus suis iuberet exscerere: tanta ex eo et deinceps fuit inundatio: quanta fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo vltra ipsa: id est aqua mensura quam poechim vocant: ad aquam dominum in ecclesia cepit deferri. Sed vbi hec gesta religioso principi nunciata sunt: extensis ad celum palmis cum ingenti fertur exultatione dixisse. Gratias tibi christe: quod absque vrbis illius magne pernicietate verus error extinctus est.

De Valentiniani iunioris interitu: et ortu Eugenij. **Capitulum XXXI.**

Interea Valentinianus in occidentibus partibus animis quantum etas parte habet ardētibus rempublica gerens: causis etiam latentibus laqueo vitas finivit. Sed huiusmodi dolo ductus sui Arbogasti factum confirmabat. Idque quod maxime publice tenebat opinio. Alij quod a commisso scelere dūce alienum dicebant: sed causas perstrinxerunt quibus in huiusmodi adolescens animi indignatione cogeret: quod minus et tanquam per erat nondum valido: libera me de omnibus indulgeret imperia. Fure tamen nonnulli sacerdotum: qui paucis ab eo qui post creatus est legatione suscepta imūnem esse ducem a mortis scelere apud Theodosium testarentur.

De responsis Iohannis monachi.

Capitulum XXXII.

Ed ille nihil se legni inflamat ad vltionem: arma vero Eugenium qui in locum defuncti substitutus est cor

rigit. pmo del volutate p **Johem** monachum: de q supra memorauim: sciscitat. Tu ille q pma de **Daximo** ei victorias pdixerat incruentā: etiā hāc licet non abiq3 plurima virtusq3 sanguinis inundati one: pmittit.

De apparatu belli aduersus **Eugenū** **Theodosij**: et de victoria ei oratioibz magis q3 virtute patrata.

Ca. XXXIII.

Ist pparat ad bellū nō tam armorū telorūq3: q3 ieiunior. orationūq3 subsidijs. nec tā excubiariū vlgillijs: q3 obsecrationūq3 pnoctationū munis. Circūibat cū sacerdotibus et ppo oīa oronum loca: an martyz et aplo rum thecas iacebat cillicio pstrat: et auxilia sibi fida sāctorū intercessione poscebat. At pagani q errores suos nouis semp erroribz animāt inouare sacrificia: et romaz finestis victimis cruciare: inspiciere extra pecudū: et ex fibz az pscictia secuturā **Eugenio** victoriā nūciare. **Supstitiosi** hec agēte: et cū oī animositate **Flautano** tunc pfecto: cui assertioibz magna enī erat ei i sapictia pro gatiua) **Eugenū** victorē fore pcerto pslūperat. **Sz** vbi vere religio nis fretū auxilio **Theodosij** alpiū fauces cepit v: gere: pmo illi q3 ne quicq3 litare et frustra sacrificare tot victime d fallacie pscictia trepidi demonis in fugam versi. Post etiā magistri horz et doctores errorū: pcpue **Flautan**: pl pudoris q3 sceles ris re: cum potuisset euadere: erudit ad modū vir: mereri se mortē p errore iusti q3 p crimie iudicauit. **Ceteri** pō instruit acie: et collocat i superiori iugo insidijs ipi pugnā i descēsu mōtis expectāt. **Clez** vbi ad pmos vētū est: et ilico se legitimo pncipi tradiderūt: cū ceteris imsvallibz depheis: plic acerrimus gerit. **Stetit** aliquādiu anceps victoria. fundebāt auxilia barbaroz: et terga tā hostibz dabāt. **Sz** fiebat h nō vt **Theodosij** vinceref: sz ne p barbaros vincere videret. **Tū** ille vt puerfas suoz acies vidit: stās in edita rupe: vnde et cōspicere et conspici ab vtroq3 posset exercitu: plectis armis ad solita se vertit auxilia. **Et** pstratus in ppectu dei omnipotentis: tu inqt de nosti. qz i nomine

christi filij tul vltionis iuste vt puto plia ista suscepti: si sec: i me vindica. **Si** pō cū causa pbabilī et i te pssus: huc vent. por rige dexterā tuis: ne forte dīcāt gētes: vbi ē de eoz. **Quā** supplicatiōez pū pncipis certi a deo eē susceptā: hī q aderāt duces animant ad cedem. et pcpue **Bacur** vir fide: pietate: p tute animi et corpis insig nīs. **Et** q comes esse et socius **Theodosij** mereret. p rimos q3q3 conto: tells: gladio passim iternit. agmina hostiū p ferta et cō stipata pūpū. **Iter** per millia ruentū ad ipm tyrānū ruptū agminibz: et aceruatum fulis stragibz agit. **Cliz** fortasse ab impijs credāt q gesta sūt. **Atenī** cōptū est q post illā ipatoris pccem quaz deo fuderat: vēt ita vehemēs error: ē: vt tela hostiū in eos q lecerāt retorqret. **Tūq3** magna vi p sstē te vēto omne iaculū missū ab hostibz frustraref: fracto aduersarioz animo: seu potius dīulnit repulso **Arbogasto** duce ne quicq3 deo aduerso fortiter faciēte **Eugenū** us an **Theodosij** pedes: vincit post terga manibz adducit. **Ibiq3** vite ei et certa minis finis fuit. **Tū** pō religiofo pncipi gloriofo: victoria: de frustratis opinio nibz paganoz q3 de tyrāni iteritu fuit: q3 bus spes yana et falsa dīuinatio mīn in interitu cōtulit pene q3 pudoris seruauit in vita.

De fine **Theodosij** post victoriā: et **Archadio** atq3 **Honorio** liberis ei et hereditibz regni. **Caplm. XXXIII.**

Cūq3 post hec vt futuroz pscius ipator. disponende reipubli ce sollicitudie stringeret: ad orientē ptin mīttit: vbi vētur ad bellū tuta liberos custodia cōmendarat. **Ibiq3** **Archadiū** augustū regnū sibi dudū traditū fuare pcepit. **Honorū** pō pari dignatione pditum: ad occidētis imperiū ventre osculis iubet. **Quo** suscepto: et paternis osculis amplectibusq3 pstricto: traditū ocidētalīs regni gubernaculis: ipse romano imperio p ānos decē et septē feliciter gubernato: ad meliora migrauit cū pūssimis pncipibz pceptur p mīa meritoz.

Expliciūt libri eccllastice hstorie.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

Incipit prologus venerabilis Bede in ecclesiastica historia gentis Anglorum.

Orosio

sumo regi Colu-
leo: Beda famulus
christi et presbyter.
Historia gentis an-
glorum ecclesiasticarum
quam nup edideram
libentissime tibi desiderati rex et prius ad
legendum ac perbandum transmissi. Et nunc ad
transscribendum ac plenius ex tempore meditan-
dum transmitto. Satisque studium tue sincer-
tatis amplector: quo non solum audien-
dis scripturam scientie verbis aurem sedulius
accommodas: verum etiam noscendis priorum
gestis sine dictis: et maxime nostre gentis
virosum illustrium aurem vigilanter impen-
dis. Sive enim historia de bonis bona referat:
ad imitandum bonum auditor sollicitus
instigat: seu mala commemorat de pravis:
nihilominus tamen religiosus ac pius
auditor sine lector delectando quod novum est
ac peruersum ipse soletius ad exequenda ea
quam bona ac deo digna esse cognoverit ac-
cenditur. Quod ipsum tu quod vigilatissime de-
prehendens historiam memoratam in noticiam
tibi simul et eis quibus te regendis divina
precepta auctoritas ob generalis curam sa-
lutis latius promulgari desideras. Ut autem
in his que scripsi vel tibi vel ceteris audi-
toribus sine lectoribus huius historie occa-
sionem dubitandi subtraham: Quibus hec
maxime auctoribus didicerim breuiter in-
firmare curabo. Auctor ante omnes atque
auditor opusculi huius Albinus abbas re-
uerendissimus vir per omnia doctissimus
extitit: qui in ecclesia cantuariorum a bea-
te memorie Theodoro archiepiscopo: et
Adriano abbate viris venerabilibus atque
eruditissimis instituit: diligenter omnia
quae in ipsa cantuariorum provincia: vel etiam in
contiguis eidem regionibus a discipulis bea-
ti pape Gregorii gesta fuere: vel monimen-
tis litterarum: vel seniorum traditione cogno-
uerat. Et ea mihi de his quae memoria dig-
ne videbantur: per religiosum londonensis ec-
clesiae presbyterum Norhelmum: siue litteris

mandata: siue ipsius norhelmi viva voce
referenda transmissi. Qui videlicet Norhel-
mus postea romam veniens nonnullas ibi
beati Gregorii pape simul et aliorum pontificum
cum perscrutato eiusdem sancte ecclesie roma-
ne scriptis permisiuerit quae nunc ipsi ecclesie
preest Gregorii pontificis inuenit. Reuer-
susque nobis nostre historie inserendas cum
consilio prefati Albini reuerendissimi pa-
tris attulit.

A principio itaque voluminis usque
ad tempus quo gens anglorum
fidem christi precepit: et priorum
maxime scriptis hinc inde collectis ea que
peremerimus didicimus. Et inde autem usque ad
tempora presentia que in ecclesia cantuari-
orum per discipulos beati Gregorii pa-
pe siue successores eorum: vel sub quibus re-
gibus gesta sunt memorati abbas Albi-
ni industria Norhelmo ut diximus preferen-
te cognouimus. Qui etiam provincie orienta-
lium saxonum simul et occidentali-
um: necnon et orientali-
um anglorum atque Nordanhym-
brorum: a quibus presulibus vel quorum tem-
pore regum gratiam euangelii preceperunt:
nonnulla mihi ex parte perdidit. Denique
horum precipue ipsius Albini ut hoc opus
aggredi audere provocatus sum. Sed et Da-
niel reuertentis si mihi occidentali-
um saxonum episcopus qui nunc usque superest: nonnulla
mihi de historia ecclesiastica provincie ipsius
simul et proximam illi australium saxonum: nec-
non et secte insule litteris mandata declarant:
quod literis per ministerium Leddi et Leadda reli-
giosorum christi sacerdotum vel provincia
Mercuriorum ad fidem christi quam non nove-
rat pervenerit: vel provincia orientali-
um saxonum fidem quam olim exfluxerat recipere
rauerit. Qualis etiam ipsorum patrum vita vel
obitus extiterit: diligenter a fratribus mo-
nasterii que ab ipsis conditum Lactingen
cognominat cognouimus. Porro in provin-
cia orientali-
um anglorum quae fuerint gesta ec-
clesiastice partim ex scriptis: vel traditio-
ne priorum: partim reuerendissimi abbas
Eli relatione comperimus. Et ideo in provin-
cia Lindissi que sunt gesta erga fidem christi:
que vel successio sacerdotalis extiterit:
vel litteris reuerendissimi antistitis Cym-
burchi: vel aliorum fidelium vivorum viva

p

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

voce didicim⁹: que hec in **F**ordan hym-
brozū puincia: ex quo tpe fidem chrīstī p
ceperunt vsq; ad p̄sens p diuersas regio-
nes in ecclīa sint acta. **N**ō vno quolibet
auctore sed fidelīū innumeroꝝ testum q̄
hec scire vel meminisse potuerūt assensio-
ne cognouit: exceptis his q̄ p meipm nos-
se poteram. **I**nter que notandū q̄ ea que
de sanctissimo patre et antistite **C**uchbe-
rechto vel in hoc volumine id in libello
gestozū ipius p̄scripsi: partim ex eis que
de illo p̄t̄ a fratrib⁹ **L**indisfarnēsis scri-
pta reperi assumpsi: simpliciter fidem hi-
storie quā legebā accōmodās: partim ve-
ro ea q̄ certissima fidelīū vīrozū attestati-
one p meipm cognoscere potui sollerter
adiicere curavi. **L**ectorēq; simpliciter ob-
secro vt si qua q̄ scripserim aliter q̄ se ve-
ritas habet: posita repperit: nō hoc no-
bis imputet: quī q̄dem vera lex historie ē
simpliciter ea que fame vulgante legi-
mus: ad instructionē posteritatis litteris
mādare studuim⁹. **P**reterea omnes ad q̄s
hec eadēq; historia puenire potuerit nre
nationis legentes siue audietes suppli-
ter precor: vt p meis infirmitatib⁹ z men-
tis z corpis ap̄d supernā clemētā sepius
iteruenire meminerint: vt in suis quicq; p
uincijs hanc mihi sue remuneratiōis vi-
cem repēdant: vt q̄ de singulis puincijs
siue locis sublimioribus que memoratu
digna: atq; incolis grata credideram dili-
genter adnotare curavi: **A**pod omnes fru-
ctum pie intercessionis inueniam.

Explīcit plogus.

Incipit liber p̄mus ecclesiastice histo-
rie gentis Anglorū: cum recollecta capi-
tulorum annotatione.

De situ **B**ritānie vel **H**ybernie: z p̄t̄-
sctis eaz incolis. **C**aplm. i.

Britania oce-
ani insula cui quondā **A**l-
bion nomē fuit inter septē-
trionem z occidentē locata
ē. **G**ermanie gallie hispanie maximis eu-
rope partibus multo interuallo aduersa
Due p millia passuū octocētoꝝ in borea

longa latitudinis habet mille ducentis:
exceptis dūtaxat p̄tiorib⁹ diuersorum
p̄montozum tractibus: quib⁹ efficitur
vt circūitus ei⁹ quadragies octies. lxxv.
milia cōpleat. **H**abet a meridie **G**alliaz
bellicam: cuius p̄mū trāsmearib⁹ ape-
rit ciuitas que dicitur rutibi portus. vbi
portus agente angloꝝ nūc corrupte **R**e-
ptatestr vocata interposito maria gesso-
macho morinorū gētis litore p̄tino tra-
secta millium. l. siue vt q̄dam scripsere sta-
diorum quattuor centozū. l. **A**tergo autē
vnde oceano infinito patz ocardas insu-
las habet. **O**ptima frugib⁹ atq; arborib⁹
insula z alendis apta pecozibus ac iumē-
tis. **V**ineas etiā q̄busdāz in locis germi-
nans: sed z auīū ferax terra maricq; gener⁹
diuersi fluuijs q̄z multuz p̄scosis ac fon-
tibus p̄clara copiosis. **E**t quidez p̄cipue
fficio abundat z anguilla. **C**apiunt autē
sepissime et vituli marini et delphines: nec
non z balene. **E**xceptis autē varioꝝ ge-
neribus concilioꝝ. **I**n q̄bus sunt z mu-
scule: q̄bus inclusam sepe margaritā: oīs
q̄dez coloris optima inueniūt: id est z ru-
bicundi z purpurei z iacinctini z prasini
sed maxime cādidi. **S**unt et coclee factis
supq; abūdātes: q̄bus tinctura cocinei
coloris conficitur. **C**uius rubor pulcher-
rimus nullo vnq; solis ardore: nulla va-
let pluuiarū iniuria pallefcere: sed q̄ vetu-
stior eo solet esse venustior. **H**abet fōtes
salinarū. habet z fontes calidos: z ex eis
fluuios balnearū calidarum: omni etati z
serui p̄ distincta loca iuxta suū culq; mo-
dum accōmodos. **A**q̄ enī vt sanctus **B**a-
siliius dicit feruidam q̄litatē recipit: cū p
certa quedā metalla trāscurrat. z fit nō so-
lum calida s; ardens. **D**ue etiā ventis me-
talloꝝ eris: ferrī: plūbi: z argenti fecūda
gignit: z lapidem gagatē plurimuz opti-
mūq; z. **E**st autē nigro gēneus et ardens
igni admod⁹ incēsus serpētes fugat. **A**ri-
tu calefact⁹ adp̄licta detinet eque vt suc-
cīnū. **E**rat z ciuitatib⁹ quondā. xx. z viij.
nobilissimis insignita p̄ter castella innu-
mera q̄ z ipa muris turrib⁹ port⁹ ac seris
erant instructa firmissimis. **E**t qz p̄pe sub
sp̄o septētrionali vertice mūdi iacet luci-
das citate noctes habet: ita vt medio se-

pe tpe noctis in questione veniat intuentibus: vtrū crepusculuz adhuc pmaneat vespertinū: an iam aduenerit matutinuz: vtpote nocturno sole nō lōge sub terris ad orientez horiales p plagas redeunte. Unde etiam plurime longitudinis habet dies estate: sicut et noctes ptra inbriantia soles mirū tam lubricas in partes secedente id est horaz. xvij. Plurima item breuitatis noctis estate et dies habet in bria: hoc est sex solūmodo eq̄ noctalū horarum. Tum in armenta: macedonia: italia: ceterisqz eiusdē linee regionibz longissima dies siue nox, rñ. breuis q̄ cōpletur horas hec in p̄senti iuxta numerum librorū q̄bus lex diuina scripta est. U. gētiū linguis vnā eandēqz sūme veritatē et vere sublimitatis scientiam scrutatur et p̄stetur angloz videlicet britonum: scotoz: pictozū et latinozū: que meditatio ne scripturarum ceteris omnibz est facta cōmunis. In primis autez insula britones solum a q̄bus nomē accepit incolas habuit: qui de tractu armonican vt fert britāniā aduecti australes sibi ptes illius vindicauerūt. et cum plurime insule p̄ticipantes ab austro possedisset cōtingit gentem pictozū de scicia vt phibēt lōgis nauibz non multis oceanum ingressim circū agente flatu ventozū extra fines omnes britānie hiberniam puenisse et vsqz septentrionales oras intrasse: atqz inuenta ibi gente scotoz sibi quoqz in p̄tibus illius sedes petisse nec impetrare potuisse. Est autē hibernia insula omnīū post britāniā maxime ad occidentē q̄dez britānie sita. Sicut p̄tra aquillonez ea breuior: ita in meridie se trans illi fines plurimū ptendens vsqz p̄tra hispanie septentrionalia: quibz magno equozē interfacente puenit. Ad hanc ergo vsqz puenientes nauigio picti: vt dixim⁹: petierūt in ea sibi q̄z sedes et habitacionē donari. Respondebat scoti qz nō ambos eos cape ret insula. s̄z possum⁹ inquit salubze vobis dare cōsiliū quid agere valeatis. No uim⁹ insulam aliā esse nō pcul a nostra p̄tra ortum solis: quā sepe lucidīs diebz de longe asp̄cere solemus. Hāc adire si vultis habitabilez vobis facere valeatis:

vt si qui restiterint nobis auxiliarijs vtēmini: itaqz petentes britāniā picti habitare per septentrionales insule ptes ceperūt. Nam austrina britones occupauerant. Cūqz vxozes picti non habētes petierūt a scotis: ea solum cōditiōne dare cōsenserunt vt vbi res veniret in dubiū magis de feminea regum prosapia q̄ de masculina regem sibi eligerēt. quod vsqz hodie apud pictos constat esse seruatiū. Proce dente hoc tēpore britannie post britones et pictos tertiā scotozū nationē in pictozū parte recepit. Qui duce Reuda d̄ hibernia pgressi vel amicitia vel ferro sibi met inter eos sedes quas actenus habēt vindicauerūt. a quo videlicet duce vsqz hodie Dabalreudini vocantur. Hā lingua eozū dabal partem significat. Hybernia le. et latitudine sui status et salubritate ac serenitate aerum: multū britānie p̄stare: ita vt raro ibi nix plus q̄ triduana remaneat. Nemo p̄pter hyemem aut fena fecet estate aut stabula fabricet iumentis. Ful lum ibi reptile videri solet. nullus viuere serpens valeat. Hā sepe illo de britāniā allati serpentes: mox vt p̄ximant terris nauigio odore aeris illius ad tactū fuerint intereunt: q̄n potius omnia pene q̄ de eadem insula sunt contra venenum valent. Deniqz vidimus q̄busdam a serpente percussis rasa folia codicum q̄ de hybernia fuerant et ipam rasuram aque immissā ac potul datam talibus p̄tinus totūm veneni grassantis totum inflatū corporis assumpsisse ac sedasse tumores. Diues lactis ac mellis insula. nec vinearū expers piscium volucrūqz: sed et ceruozū caprarumqz venatu insignis. Hec autem p̄prie patria scotozū est. Ab hac egressi: vt diximus: tertiā in britāniā britonibz: et pictis gentem addiderunt. Est autez sinus maris p̄maximus qui antiquē gentem britonū a pictis secernebāt. Qui ab occidente in terras lōgo spacio eripit: vbi est ciuitas britonū munitissima vsqz hodie q̄ vocat Alduth. Ad cui⁹ videlicet sin⁹ p̄tē septentrionalē scoti quos dixim⁹ aduenientes sibi locū patrie fecerūt. Ut britāniā primus romanorum Gaius Julius adierit.

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

Caplm. II.
Erum eadē Britānia romanis vsqz ad Saiū Juliū cesarem inaccessa atqz incognita fuit. qui anno ab vrbe condita sexcentesimo nonagesimo tertio: Ante ꝑo incarnationis dominice tēpus ano sexagesimo funct' gradu consular' cuꝫ Lucio tribulo dū cōtra germanorū galloꝝumqz gentes: q̄ rhenotantū flumine dirimebāt bellum gereret: venit ad morinos vnde in britāniā prim' z breuissim' transitus est. Et nauibus circiter onerarijs atqz actuarijs. lxxx. ꝑparatis. in britāniā transuehitur: vbi acerua primū pugna fatigatus: deinde aduers' sa tempestate corrept' plurimam classis partem z nō parū numerū militū: equitū ꝑo pene omnē disperdidit. Regressus in galliāz legiones in hybernā dimisit: ac sexcētas naues vtriusqz cōmodi fieri imperauit: quibz iterum in britāniāz ꝑmoueret trāsuectus. Dum ipse in hostem cum exercitu pergīt naues ī anchoris stātes tempestate correpte vel conlise inter se: vel harenis inlise ac desoluate sunt. Et q̄bus. xl. perierunt: cetera cū magna difficultate reparare sūt. Cesar' eq̄tat' primo cōgressu a britānijs vlt' ibiqz Labienus tribun' occisus ē. Scōdo ꝑlo cū magno suo discrimine victos britānos in fugam vertit. inde ad flumē tū si in profectus: in hui' vltiore rīpa crassa bella vno duce imensa hostiū multitudo confederat: rīpamqz fluminis ac pene totum sub aqua yaduz acutissimis sudibus prestruxerat. Quarū vestigia sudium ibidem vsqz hodie visuntur. z videre ī inspectatibz q̄ singule earz admodū humani femoris grosse z circūfusa plūbo: īmobiliter in ꝑfūdū fluminis insire. Ad vbi a romanis dep' hensum ac vitatum est barbari legionūz impetum nō ferentes siluis sese absidez re: vnde crebris eruptionibus romanos grauiter ac sepe lacerabāt. Interea Eris nouantū firmissima ciuitas cum Andragia duce datis. xl. obsidibz cesari sese dedidit. Ad exēplū secute vrbes alie q̄ plures: in fedus romanoꝝū venerūt. Dissez demonstrantibz cesar oppidum crasso bella vna inter duas paludes sitū obtentu:

insuper siluarū munitū hominibz omnibz busqz rebz confertissimū tandem graui pugna cepit. Exinde cesar a britannis reuersus in galliam post q̄z legiones in hybernā misit repentinis belloꝝ tumultibz vndiqz circūuctus ꝑstictus est.

Vt eadē secūdus romanoꝝū Claud' adiens Orcadas etiam insulas adiecit romano imperio. Sed z Vespasian' ab eo missus Vectā quoqz insulā romanis subdidit. **C**aplm. III.

Ano ab vrbe condita. dccxvij. Claud' ipator ab augusto q̄rtus cupiens vtilē reipublice ostēdere ꝑncipē: bellū vbiqz z victoriā vndecunqz q̄sult. Itaqz expeditionez in britāniā nouit: q̄ excitata in tumultū ꝑpter non redibitos trāsugas videbatur. Transuectus in insulas est: qua neqz ante Juliū cesarem: neqz post eū quisqz adire ausus fuerat. ibiqz sine vllō ꝑelio ac sanguine intra paucissimos dies plurimaz insule ꝑtē in deditiōnē recepit. Orcadas etiā insulas vltra britāniā in oceano ꝑstas romano adiecit imperio. Ac sexto q̄ ꝑfectus erat in mense romam rediit: filioqz suo britānicū nomen imposuit. Hoc autē bellum quarto imperij sui anno compleuit: q̄ est annus ab incarnatione dñi q̄dragesimussextus. Quo etiā āno famis grauiissima ꝑ Syriā facta ē: q̄ in actibz aploꝝum ꝑ ꝑphā Agabū ꝑdicata esse memorat. Ab eodez Claudio Vespasian' qui post Heronē imperauit in britāniā missus etiā Vectā insulā britāniē primam a meridie romanoꝝū ditioni subiugauit. Que habet ab oriete in occasū. xxx. circiter milia passū. Ab austro boream. xij. i orientalibz suis ꝑtibz mari sex milia. In occidentalibz triū a meridiano britāniē litore distans. Succedēs autē Claudio in imperiū Hero nū oīno in re militari ausus est. vnde iter alia romanū regnū detrimenta innumera britāniā pene amisit. Itaz duo sub eo nobilissima oppida illic capta atqz subuersa sunt.

Vt Lucius britannoꝝū rex missis ad Eleutheriū ꝑ papam litter'z chꝛistianissimū se fieri ꝑtērit.

Caplm. III.

Anno ab incarnatione dñi centesimo quinquagesimo sexto Marcus antoninus seuerus, xliij. ab augusto regnum cum Aurelio comodo fratres suscepit. Quorum temporibus cum Leutherius vtriusque pontificatus romane ecclesie pesserit misit ad eum Lucius britanni orum rex epistolam obsecrans ut pro eius mandatum christianum efficeret, et mor effectus pie postulatiois persecutus est: susceptaque fidem britanni usque in tempora Dioclectiani principis inuoluta integras quietas in pace seruabat.

Et Seuerus recepta Britannie parte vallo a ceteris distinxerit.

Caplm. V.

Anno ab incarnatione domini clxxxix. anno Seuerus genere afer tripolitanus ab oppido Lepidum xliij. ab augusto imperium adeptus decem et septem annis tenuit. Dicitur natura seuerus, multis semper bellis lacessit fortissime quidem rempublicam: sed laboriosissime regit. Victor ergo ciuiliu bellorum que et grauissima occurrerant in britannias defectu penne omnium sociorum trahit, ubi magnis gravibusque preliis sepe gestis receptam preter insule: ac ceteris indomitis gentibus non muro ut quidam estimant: sed vallo distincta guenda putauit. Murus etenim de lapidibus: vallum quo ad repellenda cum hostium castra muniantur: sit de cespitibus quibus circumcisus e terra velut murus extruitur altus super terram: ita ut in ante sit fossa de qua leuati sunt cespites: supra quam iudes de lignis fortissimis prefigunt. Itaque Seuerus magnam fossam firmissimamque vallum: crebris insuper turribus communitum a mari ad mare duxit, ubique apud Etheboracum oppidum morbo obiit. Reliquit duos filios Bassianum et Getam. Quorum gesta hostis publice iudicat iterum. Bassianus antonini cognomine assumpto regno potitus est.

De imperio Dioclectiani: et vtriusque christianos persecutus sit. Caplm. VI.

Anno incarnationis domini ducesimo octuagesimo sexto Dioclectianus, xxxix. ab augusto imperator

perator ab exercitu electus annos viginti fuit: Maximianus cognomine Herculi socium creauit imperii. Quorum tempore Carausius quidam de genere infimus: sed consilio et manu promptus: cum ad obseruanda oceanus littora quatenus franci et saxonum infestabant posset plus in perniciem quam in profectum republice ageret. Erepta perdonibus preda nulla ex parte restituendo dominis: sed soli sibi vindicando accedens suspicionem quod ipsos quos hostes ad incurfandos fines artificij negligentia permitteret. Quamobrem a Maximiano iussus occidi purpuram suscepit ac britannos occupauit. Quibus sibi per septem annos fortissime vindicatis ac retentis: tandem fraude Allecti socii sui interfectus est. Allectus postea erepta Carausio insula per trientium tenuit quem Alclepediodorus prefectus prioris oppressit britanniam quam post decem annos recepit. Interea Dioclectianus in oriente: Maximianus Herculus in occidente vastari ecclesias affligi interfectisque christianos, et post Heronem loco preceperunt, quam persecutio omnibus fere actis diuturnior atque imantior fuit. Nam per decem annos incensus ecclesiarum, persecutio omnium innocentium: ceterisque martyrum incessabiliter acta est. Denique etiam britanniam cum plurima persecutio deo deuote gloria sublimauit.

Passio sancti Albani et sociorum eius: quod eo tempore per domino sanguinem fuderunt.

Caplm. VII.

Quidem in ea passio est sanctus Albanus de quo presbyter fortunatus in laude virginum: cum beatorum martyrum quod de toto orbe ad dominum venirent mentione faceret ait. Albanum egregium fecunda britannia profert. Qui videlicet Albanus paganus adhuc cum perfidie res principum fugientem hospitio recepit. Quem dum orationibus ac vigiliis continuis die noctisque studere conspiceret: subito diuina gratia respectu exempli fidei ac pietatis illi cepit emulari: ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edocuit relicta idolatrie tenebris: christianus integro ex corde factus est. Cuius presbiterus clericus aliquot diebus apud eum hospitare tur: puenit ad aures nefandi principis confessoris christi cui necdum fuerat locus martyrii deputatus penes Albanum latere. Unde statim iussit milites eum diligeret inquirere.

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

Qui cū ad Lugurliū martyris puenissent: mox se sanctus Albanus pro hospite ac magistro suo ipsius habitu id est scaracalla quae vestiebat induit militibus se exhibuit: atque ad iudicem vincitus productus est. Corripit autem iudicem ea hora quae Albanus ad eum adducebatur: aris assistere ac demonibus hostias offerre. Cuius vidisset Albanum mox ira successus nimia: quod se ultro pro hospite quae susceperat militibus offerre ac discrimini dari presumpsisset: ad simulacra demonum quibus assistebat eum iussit pertrahi. Quia rebellē inq̄ens ac sacrilegum celare quae militibus dare malisset ut contemptor diuini merita blasphemie suae penam lueret. Quae cum illi debebantur supplicia tu soluere habes: si a cultu nostrae religionis discedere temptas. At sanctus Albanus quod se ultro persecutoribus fidei christianae esse considerat nequaquam minas principis metuit: sed accinctus armis militie spiritualis palam se iussis illis parere nolle pronuntiabat. Tū iudex. Cuius inquit familie et generis es? Albanus respondit. Quid ad te pertinet quod sim stirpe genit? Sed si veritates religionis audire desideras: christianum iam me esse: christianisque officijs vacare cognosco. At iudex. Nomen tuum quod sine mora mihi insinua. At ille. Albanus inquit a parentibus vocor: et deus verum ac verum quod vniuersa creauit adoro semper et colō. Tū iudex repletus iracundia dixit. Si vis pennis vite felicitate perfrui deus magnis sacrificare ne differas. Albanus respondit. Sacrificia haec quae a vobis reddunt demonibus: nec auxiliari subiectis possunt: nec supplicatū sibi desideria vel vota complere. Quinimo eorumque his sacrificia simulacris obtulerit aeternas inferni penas pro mercede recipiet. His auditis iudex nimio furore commotus cedi sanctum dei confessorē a tortoribus precepit: autumans se verberibus quae verbis non poterat cordis eius emolliere constantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis patienter haec pro domino imo gaudenter ferebat. At ubi iudex illum tormentis superari: vel a cultu christiane religionis reuocare non posse pensit: capite eum plecti iussit. Cuius ad mortem duceretur puenit ad flumen ubi muro et harena ubi ferendus erat meatu rapidissimo diluendebatur

Et idcirco sibi non paruum hominum multitudine utriusque sexus conditionis diuersae etatis: quae sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris vocabatur, et ita fluminis ipsius occupabat pontem ut intra vespeream victrā ire possit. Denique cunctis pene egressis iudex sine obsequio in ciuitate subtererat. Igitur sanctus Albanus cui ardens inerat deuotio mentis ad martyrium ocius puenire accessit ad torrentem et dirigens ad celum oculos ilico siccato alueo vidit vnda suis cessisse ac vltima dedisse vestigijs. Quod cum inter alios etiam ipse carnifex qui eum percussurus erat vidisset festinauit ei ubi ad locum destinatum morti venerat occurrere: diuino nimirum admonitus instinctu: pectoreque ense quem strictus tenuerat pedibus eius aduolutur multumque desiderans ut eum martyre vel pro martyre quem percutere iubebat ipse potius mereretur percuti. Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis et fidei: ac iacente ferro esset inter carnifices iusta cunctatio: motum cum turbis reuerendissimus dei confessor ascendit, qui opportune letus gratia decentissima argentis fere passibus ab harena situs est: in quo nihil repente arduum nihil preceps: nihil abruptum quem lateribus longe lateque ductum in modum equis natura complanat. Dignum videlicet eius pro insita sibi specie venustatis iam olim reddens qui beati martyris cruore diceretur. In huius ergo vertice sanctus Albanus dari sibi a deo aquam rogauit: statimque incluso meatu ante pedes fons perennis exortus est: ut omnes agnoscerent etiam torrentem martyris obsequium detulisse. Neque enim fieri poterat in arduo montis cacumine: martyr aquam quam in fluuio non relinquerat peteret: si hoc opportunus esse non videret. Qui videlicet fluuii ministerio pro soluto deuotione completa officij testimonium relinquens: reuersus est ad naturam. Decollatis itaque martyr formatissimus ibidem accepit coronam vite quam repro misit deus diligentibus se. Sed et ille qui pijs cerulibus impias intulit manus: gaudentem super mortuum non est permissus. Namque oculi eius in terram vna cum beati martyris capite

Martyriū s. Albani

deciderunt. Decollatus est etiam in milles
ille: qui antea superno nutu correptus: san-
ctum dei confessorē ferre recusauit. De q̄
nimis constat, quia et si fonte baptisma-
tis non est ablutus: sui tamē est sanguinis
lauacro mundatus: ac regni celestis dignus
factus ingressu. Tūc iudei tanta miracu-
lorum celestium nouitate percussus: cessari
mox a persecutione precepit: honorem refer-
re incipiens cedi factorū pro quā eos opina-
batur prius a christiana fidei posse deuo-
tione cessare. Passus est autē beatus Alba-
nus die decimo kalendarū iuliarū iuxta
ciuitatē Hierosolimitā: que nūc a gente an-
glorū Hierosolimitaestis siue Quetlinga-
cestis appellatur, ubi postea redeunte tem-
porū christianoꝝ serenitate ecclesia est mi-
randi operis atq; martyrio cōdigna extru-
cta. In q̄ uidelicet loco vsq; ad hanc diē
curatio infirmoꝝ et frequentū operatio
virtutū: celebrare non desinit. Passi sunt
ea tempestate Baro et iulius legionū vr-
bis ciues: aliq; vtriusq; sexus diuersis i-
locis pro plures, q̄ diuersis cruciatib; torti
et inaudita membrorū discerptione lacerati
aīas ad superne ciuitatis gaudia pfecto
agone miserunt.

Ut hac cessante persecutione ecclesia in
Britannijs aliquid vsq; ad tempora Arri-
ane vesante pacē habuerit.

Capitulum VII.

Et ubi turbo persecutionis quies-
cit progressi in publicum fideles
christi q̄ se tempore discriminis sil-
uis ac desertis: abditijs ve spelūcis occul-
tauerant: renouant ecclesias ad solum vsq;
destructas basilicas sanctorum fundant:
construunt ac perficiunt: ac velut vetricia
signa passim p̄p̄alāt: dies festos celebrāt:
sacra mundo corde atq; ore perficiunt. Quā-
sitq; i ecclesijs xpi q̄ erat in britania par-
vsq; ad tempora Arriane vesante: q̄ corru-
pto orbe toto hanc etiā insulam extra or-
bem tam longe remotā: veneno sue infe-
cit erroris. Et h̄ quasi via pestilētie trans
oceanū patefacta: nō mora omnisq; lues
hereseos huiusq; insule nouis semp̄ ali-
quid audire gaudent: et nihil certi firmi-
ter obtinenti infudit. His temporib; Cō-
stantius qui viuente Diocletiano galliā

hispaniamq; regebat vir sume mansuetu-
dinis et ciuilitatis: in britania morte obiit
hic Constantinus filium ex concubina He-
lena creatum imperatorem galliarum re-
liquit. Scribit autem Eutropius q̄ Cō-
stantinus in britania creatus imperator
patri in regnum successerit. Cuius tempo-
re Arriana heresis exorta et in nicena sino-
do detecta atq; damnata: nihilominus ex-
ctabile perfidie sue virus: vt diximus: non
solus orbis totius sed et insularū ecclesijs
asperxit.

Ut regnate Gratiano marino in Bri-
tannia impator creatus cuius magno exer-
citu Gallia redierit. Capitulum IX.

Anno ab incarnatione dñi. ccc-
lxxvii. Gratianus quadragiesim⁹ ab
augusto post mortē Valerij ser-
uans tenuit: cuius iam dudū antea cuius pa-
truo Valere et Valentiniano fratre regna-
ret. Qui cū afflictū et pene collapsū repu-
blice statu videret Theodosiū hispanus
virum restituenda reipublice necessitate
apud Syrnium purpura induit: orietisq; et
Thracie sibi p̄fecti imperio. Quā tempesta-
te marino vir q̄dē strenu⁹ et p̄bus atq; au-
gusto dign⁹: nisi sacramenti fidei pro tyrā-
dem emerisset in britaniā: Inuit⁹ prope mo-
dum ab exercitu creat⁹ impator in galliam
trāsijt: ibiq; Gratianū iustū subita incur-
sione p̄teritū: atq; in italiā trāsire meditā-
te doli circūuentū interfecit. Fratresq; ei⁹
Valentinianū augustū italiā expulsi. Va-
lentinian⁹ in orientē refugies a Theodosio
paterna pietate suscept⁹: mox etiā ipso re-
stituit⁹: clauso videlicet intra muros aq̄ legie
capto atq; occiso ab eis marie tyrāno.

Ut Archadio regnate Pelagi⁹ Bri-
tania contra gram dei sup̄ba bella suscepit.
Capitulum X.

Anno ab incarnatione dñi. ccc-
lxxviii. Archadio filius Theodosij cū
fratre Honorio. xliij. ab augusto regnum
suscipiens tenuit annos. xliij. Cuius tempore Pe-
lagi⁹ brito contra auxiliū gr̄e super vene-
na sue perfidie longe lateq; dispersit: vtens
coopatore Juliano de capania: que du-
dum amissi ep̄atus intemperans cupidus
exagstabat. Quibus et sanct⁹ Augustin⁹ si-
cut et ceteri patres orthodoxi multis sen-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tentiarū catholicarū mīllibus respōderūt, nec eorū tantū clemētīā corrigere valebāt s; qđ graui⁹ ē correpta eorū vesania magis augetere contradicendo q̄ fauendo veritatī voluit emendari. **Ad** pulchre versibus heroicis prosper rhetor insinuat: cui⁹ ait. **Cōtra** Augustinū narrat serpere qđā scriptor quē duduz linoz adurit edax. Quis caput obscuris p̄tectū vt cunq; cauerntis: Tollere humo miserū, pulit agnīculū. Aut hūc fruge sua equoz ei panes re britanni: Aut hūc campano germine corda tument.

Ut regnāte Honorio Gratian⁹ et Constantī⁹ in Britānia tyranni creati: et mox prior i Britānia: Secundus i Gallia sint interempti. **Caplin. XI.**

Anno ab incarnatiōe dñi. cccvii tenente imperium Honorio augusto filio Theodosij maioris loco ab augusto. filij. añ biennliū roma ne irruptiois q̄ p̄ Allericū regē gothorū facta est tū gentes balanorūz sue norum wandalorū: multeq; euz his alte p̄ritis francis transitō rheno totas p̄ gallias se uerūt. **Apud** britāntas Gratianus municeps tyrannus creat⁹ et occiditur. **Hui⁹** loco Constantī⁹ ex infima mīllitia p̄pter solaz spem nominis sine merito virtutis eligi: qui continuo vt inuasit in gallias transit i bi sepe a barbaris incertis federibus illusus detrimēto magis reipublice fuit. **Unde** mox iubete Honorio Constantī⁹ comes in galliā cum exercitu profectus: apud Arlatē ciuitatē euz clausit: cepit: occidit. Constantēq; filij ei⁹ quē ex monacho cesarē fecerat Heronij⁹ comes su⁹ apud viennā interfect. **Fracta** ē autē roma a gothis āno millesimo. cclxii. sine cōditōis: ex q̄ tpe romanī i britāntia regnare cessauerunt. **Post** annos ferme. cccc. lxx. ex q̄ Gal⁹ Julij cesar eandē insulam adiit habitāt intra vallū qđ Seuez trās insulā fecisse cōmemorant⁹ ad plāgam meridiana qđ ciuitates varijs pontes et strate ibidē facte vsq; hodie testant: ceterz vltiores britāntie ptes: vel eas etiā que vltra britāntiā sunt insulas iure dominandi possidebant.

Ut Britones a Scotis vastati: pictis

q; romanorū auxilia q̄sierint q̄ secūdo venientes murū trās insulā fecerūt. **S; hī** cōfestim a p̄fatis hostib; interrupti maiore sint calamitate depressi.

Caplin. XII.
Ein britāntia omī armato mīllite militaribus copijs vniuersis tota floride iuuentutis alacritate spoliata tyrānoz temeritate abducta: nūq; vltra domū redijt p̄de tñ patuit: vt pote ois bellici vsus p̄sus ignara. **Deniq;** qđ subito duab; gētib; trās marinis vehementer seuis scotoz a Circio: Pictorūq; ab adlone mltas stupet gemūq; p̄ ānos trās marinis dicim⁹ ad gētes: nō q̄ extra britāntiā essent posite: s; qz a pte britonūz erāt remota et duob; sinib; maris interiacentib; qz vn⁹ ab orientali mari: alter ab occidentali britāntie terras lōge lateq; irrupit: q̄uis ad se inuicē p̄tingere nō possunt. **Orientalis** habet in medio sui vrbem Sindī. occidentalis supra se h̄ est ad dexterā sui habet vrbē Alcluth: qđ lingua eorū significat petrā. **Cluth** ē enī iuxta suū uīū nois illi. **Ob** hāz autē infestationem gētū britāntes legatos romam cū aplis mīstrates lachrymosis p̄cib; auxilia flagitabat: subiectioneq; p̄tinuā: diūmodo hostis iminēs lōg⁹ arcere p̄mittēbāt. **Hui⁹** bus mox legio destināt armata. q̄ vbi insulā aduecta et p̄gressa est cū hostib; magnā eorū multitudinē sternēs ceteros sociorū sinib; expulit: eosq; iterū a dirissima dep̄ssione liberatos hortata ē instruere i duo maria trās insulā murum: q̄ arcēdis hostib; possēt eē p̄sidio: sicq; domū cum triūpho magno reuersa ē. **Ad** insulā murū quē iussū fuerāt nō tā lapidib; q̄ cespitib; p̄struētes: vtpote nullū tāti opis artificē habētes ad nihil vtilē statuerūt. **Fecerūt** autē eū iter duo freta: vel sin⁹ de q̄b; dixim⁹ maris p̄ milia passūū plurima. **Ut** vbi aqz munitio decrat ibi p̄sidio vallī fines suos ab hostiū irruptione defendere. **Cui⁹** opib; ibidē facti id ē valli latissimi vsq; hodie certissima vestigia cerne re licet. **Incipit** autē ferme mīllū spacio a mōasterio Cebercurnig ad occidēre i loco q̄ fmone Pictorū Panuachel: lingua autē anglorū p̄nueltima appellat: et tēdes

stra occidentē terminat iuxta urbē **Ale-**
luth. Veruz priores inimici vltro vt ro-
 manum militē abisse conspexerant: mox
 aduecti nauibz irrumpunt terminos: cedūt
 qz omnia z quasi maturā segetem obuia
 queqz metunt calcāt trāseunt, vnde rursū
 mittunt romā legatū flebili voce auxiliūz
 implozātes: ne penitus misera patria de-
 leret: ne nomē romane puincie qd apud
 eos tam diu claruerat exteret. gentiū im-
 portunitate obrutum vilesceat. **Rursuz**
 mittit legio q̄ inopinata tēpore autumnū
 aduentēs magnas hostiū strages dedit:
 eosqz q̄ euadere poterant oēs trans maria
 fugauit: q̄ prius anniuersariū pdas trans
 maria nullo obfistēte cogere solebāt. **Tūc**
 romani nūciauere britonibz non se vltra
 ob eozū defensionē tam laboriosus expe-
 ditionibz posse fatigari: ipos potius mo-
 nent arma corripere: z certandi cuz hostibz
 studiū subire q̄ non ob aliam causam q̄s
 si ipi inertia soluerent eis possent esse for-
 tiores: quin etiā qz z hoc socijs quos de-
 relinquare cogebant aliquid cōmodi al-
 laturum putabant murū a mari ad mare
 recto tramite inter vrbes que ibidem ob-
 metū hostiū facte fuerāt: vbi z **Seuerus**
 quondā vallū fecerat firmo de lapide lo-
 carunt. **Quē** videlicet murum actenus fa-
 mosum atqz cōspiciū sūptu publico pri-
 uatoqz adiūcta secū britānoz manu con-
 struebāt. **Octo** pedes latuz et duodecim
 altū recta ab oriente in occasū linea vtrof-
 qz hodie intuentibz clarum ē, quo mox cō-
 dita: dant fortia regni populo monita, p̄-
 bent instituendorū exempla armoz. **Sz**
 in litore oceanū ad meridiem quo naues
 eozū habebant: qz z inde barbarozum ir-
 ruptio timebat: turres p̄ interualla ad p̄-
 spectū maris collocāt: z valedicūt socijs
 tanqz vltra nō reuersuri. **Quibz** ad sua re-
 meantibz cognita **Scoti** **Pictiqz** reditus
 denegatione redeūt cōfestim sp̄i: z solito
 cōfidētiores oēm aquilonalē extremāqz
 insule ptem p̄ indigētis ad murū vsqz ca-
 pessunt. statuit ad hec inedito acies artis
 segnis vbi trementi corde stupida die no-
 ctuqz marcebat ac contra non cessant vn-
 cinata hostium tela ignauū ppugnatores
 miserrimū de muris tracti solo allideban-

tur. **Quid** plura: relictis ciuitatibz ac mu-
 ro fugiunt: disperguntur. insequitur hostis
 accelerantur strages cunctis crudeliores
 prioribz. **Sic** enī agni a ferz ita miseri ci-
 nes discerpūt ab hostibz. **Vñ** a māfionē-
 bus ac possessionibz suis eieci iminens
 sibi famis periculū latrocīnio ac rapacti-
 tate mutua tēperabāt: aut gētes externas
 domesticz moribz clades donec omīs re-
 gio totū cū sustentaculo excepto venan-
 di solatio vacuaret.

¶ Ut regnante **Theodosio** minore cui⁹
 tpe **Palladius** ad **Scotos** in christū cre-
 dentes missus est: **Britones** a **Retio** p̄su-
 le auxiliū flagitātes nō impetrauerunt.

Capitulum. XIII

Anno dñice incarnationis .cccc
 xxij. **Theodosius** iunior post
Honorij. xlv. augusti regnum
 suscipiens. xxvj. ānis tenuit imperij octa-
 uo **Palladius** ad **scotos** in christū credē-
 tes a pōtifex romane ecclesie **Lelestino**
 p̄mus mittit ep̄s. **Anno** autē regni eius
 xx. **Retius** vir illustris q̄ z patricius fuit
 tertū cum **Symacho** gessit cōsulatum.
Ad hūc paupcule britonum reliquie mit-
 tūt eplaz. **Cui⁹** p̄ncipiū ē. **Retio** ter cō-
 sulū gemit⁹ britānoz. **Et** i p̄cessu eplē ita
 suas calamitates explicāt. **Repellit** bar-
 bari ad mare: repellit mare ad barbaros
 iter hec orientē duo genera funerū: aut iu-
 gulamur: aut mergimur. neqz hec tñ agēs-
 tes q̄cōs ab illo auxiliū impetrare quie-
 rūt: vtpote qui grauisimū eo tpe bellis
 cū **Bledla** z **Atilla** regibus hunoz erat
 occupat⁹. **Et** q̄suis āno ante hūc p̄mo
Bledla **Atilla** frat̄s sui sit interemptus:
Atilla tñ tpe adeo intolerabil̄ respubli-
 ce remāsit hostis: vt totā pene europā ex-
 cisis inuasitqz ciuitatibz atqz castellis con-
 roderet. **Quin** z iisdē t̄pibz cōstantinopo-
 līm inuasit. nec moza pestis secuta ē. z plu-
 rime eiusdē vbis muri cū. lliij. turribus
 corruerāt. multis qz ciuitatibz collapsis
 fame. et acrum pestifer odor plura hoim
 milia sumētorūqz deleuit.

¶ Ut **Britones** fame famosa coacti bar-
 baros suis e finibz pepulerint. nec more:
 frugū copia: luxuria: pestilētia: z extermi-
 nium gentis secutū sit.

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

Capitulum. XIII.

Interea britones famas sua magis magisque afficiens: ac famam sue malicie posteris diuturnam relinquens multos eorum coegit victas infestis prodonibus dare manus: alios pro non quibus inportus confidentes in diuinis vbi humanum cessabat auxilium de ipsis montibus speluncis ac saltibus continue rebelabant: et tunc primum de inimicis qui per multos annos prodas in terra agebant strages dare ceperunt. reuertunt ergo impudentes in crassatores hyberni domus. Post longum tempus reuersuri picti in extrema parte insule cum primum et deinceps quiescerunt: prodas tamen non minus exinde et striciones de britonum gente agere non cessarunt. Cessante autem vastatione hostilitatis frugum copiam insula quatenus nulla retro etas meminuit affluere cepit: cum quibus et luxuria crescere: et hac continuo omnium lues scelestorum comitari accelerant. Crudelitas precipue et odium veritatis amorque mendacium: ita ut si quis eorum mitior et veritate aliquatenus prior videretur in hunc quasi britanie subuersorum omnium odia relaque sine respectu contorqueretur. Et non solum hec seculares virtutes: sed etiam ipse grex domini eiusque pastores egerunt: ebrietatis animositate: litigio: contentione: inuidie: celestibusque hominum facinoribus sua colla abiecerunt leui iugo christi subdentes. Interea subito corrupte mentis homines acerba pestis corripuit: ut qui in breui tantam eius multitudinem stravit ut nec sepeliret quidem mortuis sufficeret: sed ne morte quidem suorum nec timore mortis hi qui superant a morte anime qua peccando sternerant reuocari poterant. Cum non multo post acrior gentem peccatrice vltio dicitur sceleris secuta est. inicitum namque consilium quod agendum: vbi querendum esset presidium ad euitandas vel repellendas tam feras: tanque creberrimas gentium aquilonalium irruptiones: placuitque omnibus cum suo rege Quertigerno ut saxonum gentem de transmarinis partibus in auxilium vocarent. quod domini nutu dispositum esset ut venire contra improbos: sicut euidenter rex exitus probauit.

Ut inuitata Britaniam gens angloꝝ primo quidem aduersarios longius terret: sed non multo post iuncto cum his federe in socios

Capitulum. XV.

Anno ab incarnatione domini. cccc. xlix. Marcellianus cum Valentiniano. xlvj. ab augusto regnum adeptus. vij. annis tenuit. Tunc angloꝝ sive saxonum gens inuitata a rege prefato britaniam tribus longis nauibus aduehit: et in orientali parte insule iubente eodem rege locum mandatum quasi per patria pugnatura. Re autem vera hac expugnatura suscepit. Inuito quod certa mine cum hostibus qui ab aqilone ad aciem venerant victoria sumpsere saxonum. Vbi domum nuntiati est simul et insule fertilitas ac segnicia britonum: mittitur prefestim illo classis plurimorum armatorum ferens manum fortiorum: qui permixta adiucta coheri inuincibilis fecit exercitum. Susceperunt quod aduenientem donantibus britones locum habitationis iter eos: ea conditio ut hi per patrie pace et salute aduersarios militarent: illis militum tantibus debita stipendia preferrerent. Aduenientem autem de tribus germanie oculis fortioribus: id est saxonibus: anglis: vitiis: de vitarum origine sunt cantuarij et vectuarij. Hoc est ea gens que Vecta tenet insulam et ea que vsque hodie in puincia occidentaliu saxonum: vitarum natio noiatum: posita contra ipsam insulam vectas. De saxonibus id est ea regione que antiquorum saxonum cognominatur venere orientales saxonum: meridiani saxonum: occidentales saxonum. Porro de anglis hoc est de illa patria que anglia dicitur: et ab eo tempore vsque hodie manere desertus iter per uincias vitarum et saxonum prohibetur: orientales anglie: mediterranei anglie merciter tota nordan hymbrozum progenies: id est illarum gentium que ad boream humberi fluminis inhabitant: ceterique angloꝝ populi sunt orti. Duces fuisse probentur eorum primi duo fratres Hengist et Horsa. Et quibus Horsa postea occisus in bello a britonibus hactenus in orientaliibus Cantia partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant autem filij Thergisti cuius pater Vecti. cuius pater Vecta. cuius pater Uoden. De cuius per multarum puinciarum regum genus originem duxit. Non mora ergo confluentibus certatim in insulam gentium memoraturum cateruis: grandescere populus cepit aduenarum: ita ut ipsis quibus

eos aduocauerant indigentis essent terro-
ri. **L**uz subito inito ad tempus federe cū
pictis quos longius tam bellādo pepu-
lerant in socios arma vertere incipiunt.
Et primū q̄dem ammonas sibi eos effluē-
tius ministrare cogunt, parentesq; occa-
sione diuorij, p̄stantur: nisi p̄fusioz sibi
alimentoꝝ copia daret se cuncta insula
rupto federe se vastaturos: neq; aliquan-
do signius affectib; p̄sequūtur. **S**iq; dez
vt breuiter dicam accensus manibus pa-
ganorū ignis iustas de sceleribus popu-
li dei vltiones expetit: non illius impar-
qui quondam a chaldeis successus hiero-
solymorū menta: imo et edificia cūcta cō-
sumpsit. **S**ic enī z hic agēte impio victo-
re: imo disponēte iusto iudice, p̄tinas q̄s
q; ciuitates agrosq; depopulas ab orien-
tali mari vsq; ad occidentale: nullo, pbibē-
te suū p̄tinuauit incendiū: totamq; p̄e in-
sulam pereuntis sufficem obtexit. **R**ue-
bant edificia publica: simul z puata, pas-
sim sacerdotes inter altaria trucidabant,
p̄sules cu; populis sine vllō respectu ho-
noris ferro: pariter z flām̄is assumebant
nec erat q̄ crudeliter iteremptos sepultu-
re traderet. **I**taq; nōnulli de miserandis
reliquis in montib; cōprehensi acerba-
tim iugulabant. **A**lij fame confecti, p̄ce-
dentes manus hostib; dabāt, p̄ accipien-
dis alimentoz subsidijs: z eternum serui-
tium subituri: si tamen non cōtinuo truci-
darentur. **A**lij trāsmarinas regiones do-
lentes petebant, alij prestolantes in pa-
tria trepidi paupem vitam in montibus
silius vel rupibus arduis suspecta semp
mente agebant.

Ut Britones primā de gente angloꝝ
victoriam duce Ambrosio romano hoie
sumpsertint. **Capitulum, XVI.**

A vbi hostis: exterminatis: di-
spersisq; iuile indigentis domū
reuerfus est: ceperunt z illi pau-
latim vires animosq; resumere: emergen-
tes de latibulis quibus abditi fuerant et
ynanimo consensu auxilium celeste p̄ce-
cantes: ne vsq; ad intentionez vsq; quaq;
delerentur, vtebātur eo tēpore duce Am-
brosio aurelliano viro modesto: qui sol⁹
forte romane gentis p̄efate tempestatis

superfuerat. **O**ccisus in eadē parentibus
regum nomē z insigne ferentib;. **H**oc er-
go duce capescunt britones z victores p̄-
uocantes ad plium: victoriam sp̄i deo fa-
uente suscipiunt. **E**t ex eo tēpore nunc ci-
ues: nunc hostes vincebāt vsq; ad anru;
obsessionis **B**adonici mōtis: quādo nō
minimas eisdē hostibus strages dabant
quadragesimo circiter z quarto anno ad-
uent⁹ eoz; i britāniā. **S**z hec postmodū.

Ut Germanus ep̄s cum Lupo Britā-
niā nauigās z p̄mo maris: postmodū
pelagianorū tēpestate diuina p̄tute sedas
uerit. **Capitulum, XVII.**

Ate paucos sane aduentus eo-
rum annos heresis pelagiana p̄-
agricolā illatā **S**euertiani ep̄i
scopis **P**elagianū filiū: fidem britanniorū
feda peste cōmaculauerat. **C**lerū britānū
cum neq; suscipere dogma peruersū gra-
tiam christi blasphemando nullaten⁹ vel-
lent: neq; versu iam nefarie persuasions:
refutare verbis certādo sufficerent: inue-
niunt salubre consiliū vt a gallicanis an-
tistitib; auxiliū belli sp̄ritualis inquirant.
Quā ob causā collecta magno sinodo q̄
rebat in cōmuni: qui illi ad succurrendū
fidei m̄sti deberēt: atq; oim iudicio electi
sunt aplici sacerdotes **G**erman⁹ anthisi-
odorēsis: z **L**upus trecaſene ciuitat; ep̄s:
qui ad confirmandum fidem gratie cele-
stis britannias ventrent. **Q**ui cum prom-
pta deuotioe preces et iussa sancte ecclē
suscepissent: intrāte oceanū z vsq; ad me-
diū itineris q̄ a gallico sinu britānias vs-
q; tēdit: secūdis flatib; nauis tuta volue-
bat. **T**ū subito occurrit p̄gentib; inimica
vis demonū: q̄ tātos talesq; viros ad re-
cuperādā tēderēt p̄loꝝ inuiderēt: p̄citāt
p̄cellas: celū dīcēs nubtū nocte subducūt
Ventoz furores vela nō sustinent: cede-
bāt ministeria victa nautaz: ferebat nauis
gū oratione nō v̄rib; z casu dux sp̄e vel
pontifex fract⁹ corpe lassitudine ac sopore
resolutus est. **T**unc p̄o q̄si repugnato-
re cessante tempestas exēstata conualuit:
z iam nauigū supfusis fluctibus merge-
bat. **T**ūc beatus **L**upus om̄esq; turbatū
exēstāt sentorē: elemētis furentibus op⁹

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

ponendum: qui perculi imanitate chris-
tum inuocat: et assumpto in nomine sancte
trinitatis leui aque aspargine: fluctus se-
nientes opprimit: collegas comonet. hor-
tatur vniuersos oratio vno ore et clamo-
re profunditur. **A**d est diuinitas, fugan-
tur inimici, tranquillitas serena subsequit,
uenti econtrario ad itineris ministeria re-
uertuntur, decursusq; breuis paucis pelagi
optari litoris quiete ponunt, ibi conueni-
ens ex diuersis partibus multitudo exce-
pit sacerdotes quos venturos etiam vati-
cinatio aduersa pdixerat. **A**unciabant eni
sinistri spūs qd timebant: q̄ impio sacer-
dotū dum ab obsessis corpib; detrudunt
et tempestatis ordine et pericula que intu-
lerant fatebantur: victosq; se eorum meri-
tis et imperio non negabant. **I**nterea bri-
tannioꝝ insulā aplici sacerdotes raptim
opinione pdicatione p̄tutibus impleue-
runt. **D**iuinusq; p̄ eos fmo quotidie non
solū in ecclesijs: verū etiam p̄ triula p̄ ru-
ra pdicabatur: ita vt passim et fideles ca-
tholici firmarent: et deprauati vlam cor-
ruptionis agnoscerent. erat illis aposto-
lorū instar et gloria et auctoris p̄ scientiā
doctrina p̄ litteras p̄tutes ex meritis: ita
q; regionis vniuersitas in eoz sententiā
prompta trāsierat. **L**atebāt abdītis sinis-
tre psuasionis auctores, et more maligni
spūs gemebant sibi perire populos eui-
dentes, ad extremuz diuturna meditatioe
concepta p̄sumunt intre conflictū, prece-
dunt conspicui diuites et veste fulgentes
circūdati adsentatioe multoz. **D**iscrimi-
nē certaminis subire maluerūt q̄ i po-
pulo que subuenterunt pudorem tacitū
nitatis incurrere: ne viderentur se ip̄i silē-
tio damnauisse. **I**llic plane imensa mul-
tudo etiā cum cōiugibus ac liberis ex-
citata cōuenerat. **E**t erat popul⁹ expecta-
tor futurus ac iudex, astabant p̄tes dispa-
ri conditioe dissimiles: huic diuina fides
inde humana p̄sūptio, hinc pietas: inde
supbia: inde pelagi⁹ auctor, hinc christus
primo in loco beatissimi sacerdotis ger-
man⁹ atq; **L**upus p̄buerunt aduersarijs
copiam disputandi: q̄ sola nuditate p̄bo-
rum diu inaniter et aures occupauit et tē-
pora. **D**einde antistites venerādī toren-

tes eloquiū suū cum apostolicis et euāge-
licis imbrib; pfuderunt. **D**iscebatur ser-
mo p̄ius cum diuino, et assertiones mo-
lestissimas lectionū testimonia sequeba-
tur. **C**onuincitur vanitas, perfidia cōfu-
tatur: ita vt ad singulas verborum obie-
ctiones errare se dum respōdere neq̄ fa-
teretur popul⁹ arbiter vix manus conti-
ner: iudiciū tū clamore testat.

Ut idem filiā **T**ribuni cecam illumi-
nauerit: ac deinde ad sanctū Albanū pue-
niens reliq̄as ibidē et ip̄ius accepit et bea-
torū aploꝝ: siue alioꝝ martyriū posuerit.

Capitulum XVIII.

Quam subito q̄dam **T**ribunicie
potestatis cōiuge p̄cedit in me-
dium filiā decē annozū cecā cu-
radā sacerdotib; offerens: quā illi aduer-
sarijs offerri p̄ceperunt: sed hi cōscientia
puniente deterriti iungūt cum parentib;
p̄ces: et curationē puule a sacerdotib; de-
p̄cantur. **Q**ui inclinatos animo aduersa-
rios intuentes orationē breuiter fundūt.
Ac deinde **G**erman⁹ plenus spiritus san-
cto inuocat trinitatē: nec mora adherētes
lateri suo capsulā cum sanctorū reliquijs
collo auulsam manib; cōprehendit: eāq;
in conspectu omnīū puelle oculis appli-
cauit. **Q**uo statim euacuatis tenebris lus-
men veritatis impleuit. **E**xultāt parētes
miraculū popul⁹ p̄remisit: post quā diē
ita ex animis omnīū suasio iniqua dele-
ta est: vt sacerdotū doctrinā sitientib; desi-
derijs sectarentur. **C**ompressa itaq; puer-
sitate dānabili: eiuseq; auctorib; confutatis
atq; animis omnīū fidelū puritate cōposi-
tis: sacerdotes beatū Albanū martyrem
auctori deo p̄ ip̄m gratias petierūt. **U**bi
german⁹ omnīūq; apostoꝝ diuersozū
q; martyriū secū reliquias habens: facta
oratione iussit reuelli sepulcrū p̄ciosā sibi
dem munera conditur⁹: arbitrans oppor-
tunum et membra sanctorū ex diuersis re-
gionib; collecta: quos pares meritis rece-
perat celū sepulchri q; huius teneret ho-
spitium. **Q**uibus depositis honorifice atq;
satisfatis de loco ip̄o vbi beati martyris ef-
fusus erat sanguis: massam pulueris secū
portatur⁹ abstulit: in qua apparebit cruo-
re seruato vbi ip̄e martyrum cedē p̄secu-

core pallente. Quibus ita gestis innumera hominum eodem die ad dominum turba conuersa est.

¶ Et idem causa infirmitatis ibidem detentus: et incendia domorum oratio restrinxerit: et ipse per visionem a suo sic languore curatus. **Capitulum XIX.**

¶ Ad eum redeunt insidiatore inimicus casualibus laqueis preparatis germani pedes lapsus occasione contriuit. Ignorans merita illius sicut Job beatissimi afflictione corporis paganda: et dum aliquandiu in loco infirmitatis necessitate teneretur in vicina qua manebat casula exarsit incendium. Quod consumptis domibus que illic palustris arundine tegebant: ad eum tabernaculum in quo idem iacebat flabris stimulantibus ferebatur. Locursus omnium ad antistitem conuolauit ut elatus manibus periculum quod iminebat euaderet. Quibus increpatus moueri se fidei presumptione non passus est. At multitudo omnibus desperatione perterrita obuiam currit incendio. Sed ut dei potentia manifestior appareret: quicquid cultodiri temptauerat turba consumitur. Quod pro iacens et infirmus defenderat reserato hospitio sancti uirum expauescens flamma transiit ultra citraque descendens: et inter globos flammantis incendii in coluina tabernaculi quod habitator inclusus fuauerat emicuit. Exultat turba miraculo: et vitam se diuinis uirtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis vulgus sine numero. Diuinas curare: hi cupientes corpora referri nequeunt que christus operabatur: quod uirtutes faciebat infirmus. Et cum debilitati sue nihil remedium patere adhiberi quadam nocte candente niuis uestibus uidit sibi adesse personam: que manu extensa iacentem uideretur attollere: cumque consistere firmis uestigis impabat. Post quas horam ita fatigatis doloribus recepit pristinam sanitatem ut die redito itineris laborem subiret in trepidus.

¶ Et idem episcopus Britonibus in pugna auxilium celeste tulit: sicque domum reuersi sunt.

Capitulum XX.

¶ Atrea Saxones. Victis bellum aduersus britones iunctis uiribus susceperunt: quos eadem necessitas in castra contraxerat: et contrepidi pres suas pene impares indicaret sanctorum antistiti auxilium petierunt quod promissa maturantes aduentu tamen pauentibus si ducere contulerunt ut accessisse manibus crederetur exercitus. Itaque apostolicis ducibus christus militabat in castris aderant etiam plurimi venerabiles dies que religiosiores reddebat presentia sacerdotum: in tantum ut quotidianis predicationibus instituti certatim populi ad gratiam baptismatis conuolaret: nam maxima exercitus multitudo undam lacu uacri salutaris expectant: et ecclesia ad diem resurrectionis dominice frondibus contexta componit: atque in expeditione campestris instar ciuitatis aptat. Hadidus baptismate precepsit exercitus. fides feruet in populo: et corrito armorum presidio diuinitatem expectatur auxilio. Institutio uel forma castitatis hostibus nunciat victoria quasi de inermi exercitu presumpta alacritate festinant: quorum tamen aduentus exploratione cognoscit. Cuius ueniens a solenitate paschali recens de lauacro: pars maior exercitus arma cape ad bellum parare temptaret: Germanus se duces plurimum profiteri. elegit expeditos. circumspecta percurrit. et religione qua hostium sperabatur aduentus uallem circumdatam medijs montibus intuetur. Quo in loco nouum componit exercitum ipse dur agminibus. etiam aderat ferocis hostium multitudo que appropinquaret in insidijs constituti. tunc subito germanus signifer uersos admonet et predicat: ut uocis sue uino clamore respondeant: secundisque hostibus que se insperatos adesse consideret alleluia tertio repetita sacerdotes exclamant. Sequitur una uox omnium et elatum clamorem repercusso aere montium conclusa multiplici cantu. hostile agmine terrore prosternit. et super se non solum rupes circumdatas: sed etiam ipsam celi machinam contremiscunt. Trepidationis infecte uix sufficere pedum pernicitas credebatur. passim fugiunt. arma percipiunt. gaudentes uel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam tremore precipites flumen quod transierunt deuorauit. uisionem

Ecclesiastice historie gētis Anglor

suam innocens exercitus intulit, et victorie concessit oculos peccator efficitur spolia colliguntur exposita: et celestis palme gaudia miles religiosus amplectitur. Triumphant pontifices hostibus suis sine sanguine triumphat victoria obtenta non viribus. Composita itaque insula securitate multiplici: superatisque hostibus vel visibilibus vel carne conspicuis reditu molitur pontifices. Quibus tranquillam navigationem et merita propria intercessio beati martyris Albani parauerunt: quosque eos suorum desiderijs felix carina restituit.

¶ Ut renascentibus virgultis Pelagiana pestis Germano cum Severo Britanniam reuersus: prius Claudio iuuenem incessus: deinde et populo dei condempnatis sine emendatis hereticis gressum recuperat fidei.

¶ Caplm. XXI.

Nec multo interposito tempore nunciatur ex eadem insula Pelagianam peruersitatem iterato paucis auctoribus dilatarum. Rursusque ad beatissimum virum preces sacerdotum omnium deferunt: ut causam dei quam prius obtinuerat tutaret. Quorum petitioni festinus obtemperet. Namque adiuncto sibi Severo totius sanctitatis viro qui erat discipulus beatissimi patris Lupi trecafenorum episcopi: et nunc Treueris ordinatus episcopus gentibus prime germanie verbum predicabat mare conscendit: et consentientibus elementis tranquillo nauigio britannias petit. Interea spiritus sinistri puolantes totam insulam Germanum ventre inuitis variscinationibus nunciabant, interim tamen ut Elabius quidam religionis illius primus in occursum factorum sine ulla manifesti nuncij relatione pereraret: Exhibens secum filium quem in ipso flore adolescentie debilitas dolenda danauerat. Erat enim arescentibus nervis contracto publice cuiusque siccatem crucis usus vestigij negabant. hunc Elabium puincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes: occurrit inscia multitudo, confestim benedictio et sermonis diuini doctrina perfundit. Recognoscunt populum in ea que restat querat credulitate durantes, intelligunt culpam esse paucorum, inquirunt auctores: inuentosque condemnant, Quibus subito sine p

culibus adlegebat: fit communis omnium dolor et precipue sacerdotum: qui conceptam misericordiam ad diuinam clementiam contulerunt: statimque adolescentem beatum Severum manus sedere eum compulsi: adtrectat publice debilitate curatum, et per tota infirmitatis spatia medicabilis dextra percurrit. Salubresque tactu sanitas festina subsequitur. ariditas succum: nerui officia receperunt, et in conspectu omnium filio incolumitas: patri filius restituit. Implent populi stupore miraculi: et in pectoribus omnia fides catholica incultata firmat: predicatio deinde ad plebem de pernicitatis emendatione conuertit. Omniumque sententia prauitatis auctores qui erant expulsi insula sacerdotibus adducti ad mediterranea deferendi: ut et regno absolutio: et illi emendatione fruerentur. Factumque est: ut in illis locis multa ex eo tempore fides inremerata perduraret. Itaque compositis omnibus beati sacerdotibus ea qua venerat prosperitate redierunt. Porro Germanus post hec ad Rauenam per pace armoricane gentis supplicatus aduenit: ibique a Valentiniano et Placidia matre ipsius summa reuerentia susceptus migravit ad christum. Cuius corporis honorifico agmine comitantibus virtutum operibus suam deferretur ad urbem. Nec multo post Valentinianus ab Ety patricij quem occiderat satellitibus interimis, anno imperij Marciano sexto: cum quo simul besperum contigit regnum.

¶ Ut britones quiescentibus ad tempora exteris civilibus sese bellis contriuerint: simul et maioribus flagitijs submerserint.

¶ Caplm. XXII.

Interea britannie cessati quies est pariter ab externis: sed nam civilibus bellis manebant exterminia ciuitatum ab hoste derutay ac desertarum, pugnabant contra inuicem qui hostem euaserunt ciues. Atque recete adhuc memozta calamitatis et cladis inflicte seruabant utcumque reges sacerdotes priuati et optimates suum quicquid ordinem. At illis de cidentibus: cum successisset etas tepestatis illius nescia: et presentis solum serenitatis statum expta: ita cuncta veritatis ac iusticie moderamina concussa ac subuersa sunt: ut

earum non dicam vestigiū: sed ne memoria q̄dem preter in paucis et valde paucis vlla appareret: q̄n̄ iter alia inenarrabilibus scelerum facta, que h̄istorie eorū **S**ildus flebili sermone describit, et hoc addebant vt nunq̄s genti Saxonū siue Angloz secum britanniā incolendi: verbū fidei p̄dicando committerent. Sed nō tñ diuina pietas plebē suā quā p̄scius deseruit: q̄n̄ multo digniores gēti memorate p̄cones veritatis p̄ q̄s crederet destinauit.

¶ Ut papa sanctus Gregorius Augustinū cum monachis ad p̄dicanduz genti Angloz mittens: eplā q̄z illos exhortatoria ne a laborādo cessaret cōfortauerit.

Capitulum. XXIII.

Siquidē ab incarnatōe domini d̄lxxxij. Mauricius ab augusto q̄nquagesimusquartus imperium suscipiens, xx. annos tenuit. **L**ulus anno regi decimo, Gregorius vir doctrina et actione p̄cipuū pontificatum romane et aplice sedis sortitus: rexit annos, xiiij. mēses sex, et dies, x. Qui diuino admonitus instinctu āno, xiiij. eiusdem p̄ncipis: aduentus p̄o angolorum in britanniā anno circiter, dl. misit seruū dei Augustinum: et alios plures cū eo monachos timētes d̄m predicare verbum dei genti angolorum. Qui cum iussis pontificalibus obtēperantes memoratū opus aggredi cepissent: iamq̄s aliquatūlū itineris p̄fecissent timore incerti redire domū potius q̄s barbaram feram incredulāq̄ gentē **L**ulusve linguam q̄dam nosse cogitabāt: et hoc esse tutius cōmuni cōsilio decernebant. **N**ec mora Augustinū quē eis episcopū ordinandū si ab anglis susciperentur disposuerat: domum remittunt: quia beato Gregorio humili supplicatu obtineret: ne tam periculosa: tam laboriosa: tam incertā peregrinationē adire deberēt. **Q**uibus ille exhortatorias l̄ras in op̄ eos verbū diuino p̄sitos auxilio p̄fiscisci suadet. **Q**ue tñ videlicet l̄raz ita est forma. **G**regorius seruus seruorum dei, seruus d̄ni n̄ri iesu xp̄i q̄z melius fuerat bona nō incipe q̄s ab his q̄ cepta sūt cogitatōe retro: sū redire. **S**ūmo studio dilectissimi filij optet vt op̄ bonū qd̄ auxiliante d̄no cepistis im-

pleatis. **N**ec labor vos stineris: nec maledicorum hominum lingue deterreat: sed omni instantia: omniq̄ seruoze q̄ inchoastis deo auctore peragite. **S**cientes q̄ laborem magnū maior eterna gloria retributionis sequit̄. **R**emeante aut̄ Augustino p̄posito vestro: quē et abbatem vobis cōstitūm: in omnibus humiliter obedite. **S**cientes hoc vestris animabus p̄ omnia p̄ futurū quicqd̄ a vobis fuerit in eius admonitione completū. **O**mnipotēs deus sua vos gratia p̄tegat: et vestri laboris fructū in eterna me patria videre p̄cedat. **Q**uatenus et si vobiscū laborare nequeo: simul in gaudio retributōis inueniar, q̄ laborare scilicet volo. **D**e vos incolumes custodiat dilectissimi filij. **D**ata die, x. kalendas augustas imperante d̄no **M**auricio **L**iberto pijsimo augusto anno, xiiij. post consulatum eiusdem domini nihil anno xiiij. indic. liij.

¶ Ut Arelatensi ep̄o eplā p̄ eoz susceptione miserit. **Capitulum. XXIII.**

Misit etiam tūc isdē venerāndus pontifex ad **E**theriū Arelatensem archiep̄m: vt Augustinum britanniā pergentē benigne suscipet litteras: quarū iste est textus. **R**euerēdissimo et sanctissimo fratri **E**therio coep̄o Gregorius seruus seruorum dei. **L**icet ap̄d sacerdotes habentes deo placitam charitatē religiosi viri nulli cōmendatione indigeāt: qd̄ tñ apertuz scribendū se tēpus ingessit: fraternitati vestre n̄ra mittere scripta curauim: insinuātes latozē p̄sentū Augustinū seruū dei de cuius certū sumus studio cū alijs seruis dei illic nos p̄ utilitate ansmarū auxiliāte d̄no direxisse. **Q**uē necessesse est vt sacerdotali studio s̄citas vestra adiuuare: et sua ei solacia prebere festinet. **C**ul etiaz vt p̄mptiores ad suffragandū possitis existere causā vobis iniurimus subtiliter indicare. **S**ciētes cognita tota vos p̄p̄ deū deuotione ad solaciandū: qz res exigit cōmonit̄is. **L**andidū p̄terea p̄ s̄byterū cōmunē filiū quē ad gubernationē patrimoniali eccl̄ie nostre trāsimim: charitati vestre in oibz cōmēdam. **D**e re incolumē custodiat reuerēdissime frater. **D**ata die kalendas augustas imperante

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

dño nostro **D**auricio **L**iberto pijsimo
augusto, anno, xliij. post consulatū eiusdes
dño nro anno, xliij. indiē, xliij.

Ut veniens **B**ritāniā **A**ugustinus pri-
mo in insulā **L**anatorēgi **L**atuariorū p-
dicarēt: et sic accepta ab eo licentia **C**antua
predicaturus intraverit.

Caplm. XXV.

Roboratus ergo confirmatiōe
beati patris **G**regorij **A**ugusti-
nus: cū famulis christi q̄ erant
cū eo redijt in opus verbi: puenitq; britā-
niā. **E**rat eo tēpore rex **E**dilberth i **L**ā-
tua potentissimus: qui ad confiniūz vsq;
Dombrij fluminis maximi q̄ meridiant
et septentrionales anglorū populū dirimū-
tur fines imperij tetenderat. **E**st autē ad
orientalē **L**atue plagas **L**anatos insula
nō modica idem magnitudinis iuxta cō-
suetudinē estimationis anglorū milia-
rum sexcentarū quā a continētī terram se-
cernit fluvius **U**antsumū: q̄ est latitudinis
circiter trīsum stadiorū. et duob; tñ in lo-
cis est trāsineabilis. **U**trūq; enī caput p-
tendit in mare. **I**n hac ergo applicuit ser-
uus dñi **A**ugustinus et socij eius vtri vt fer-
tur ferme, xl. **A**ceperunt ergo p̄cipiente
beato papa **G**regorio de gente francorū
interp̄tes: et mittens ad **E**dilberchtum
mādauit se venisse de roma: ac nūcū fer-
re optimū: qui sibi obtempantib; eterna
in celis gaudia et regnū sine fine cū deo
vivo et vero futurū sine vlla dubietate p-
mitteret. **Q**ui autē audēs manere illos i
ea quā adserāt insula: et eis necessaria mī-
nistrari: donec videret qd eis faceret ius-
sit. **N**ā et antea fama ad euz q̄ christiane
religionis puenerat: vtpote q̄ et vxorem
habebat christianā de gēte francorū noīe
Berthā. **Q**uā ea cōditiōne a parentibus
accepit vt rituz fidel ac religionis sue cū
epo quē ei adiutorē fidel dederat nomīe
Lindhardo inuolātā seruare licentiā ha-
beret. **P**ost dies ergo venit ad insulā rex
et residēs sub diuo iussit **A**ugustinū cū so-
cijs ad suū ibidē aduentre colloquū. **C**a-
uerat enī ne i aliquaz domū ad se introirēt
vetere vsus augurio: ne supuentu suo si
qd malicie artis habuissent eū supando
deciperent. **A**t illi nō demonica: s; diuina

fortute p̄diti veniebāt: crucem p verillo fe-
rentes argenteā: et imaginem domini sal-
uatoris in tabula depicta: letaniasq; ca-
nētes p sua simul et eorū ppter quos et ad
quos venerant salute eterna domino sup-
plicabant. **C**ūq; ad iussionē regis residē-
tes verbū ei vite vna cum oib; q̄ aderant
eius comitib; p̄dicarent **R**espōdit ille dī-
cens: **P**ulchra sūt q̄dem verba et p̄missa
que assertis: sed quia noua sunt et incerta
non his possum assensū tribuere relicis
eis q̄ tanto tēpore cum omī gente anglo-
rum seruauī. **U**erunq; de longe huc pe-
regrini venistis: et vt ego vīdeor mibi p-
sperisse ea que vos vera et optima credes-
batis nobis q̄z cōmunicare desideratis.
Nolum; molesti esse vobis: q̄npon; be-
nigno vos hospitio recipere: et q̄ victui sūt
vestro necessaria ministrare curauimus.
nec phibemus quin omēs quos potest;
fidel vestre religionis p̄dicando societ;
Dedit ergo eis mātionem i ciuitate **D**o-
rouerēsi (que imperij sui toti; erat metro-
polis) eisq; vt p̄miserat cū administratiōe
victus tp̄alis: licentiā q̄z p̄dicadi nō abstu-
lit. **F**ertur autē qz appropinquātes ciuita-
ti more suo cū cruce sancta et imagine ma-
gni regis dñi nostri iesu christi hanc leta-
niā consona voce modularent. **D**e p̄re-
camur te domie in omī misericordiā tua
vt auferat furoz tuus et ira tua a ciuitate
istā et de domo sancta tua: quonā pecca-
uimus all.

Ut idē in **C**antua p̄mitine ecclie et do-
ctrinā sit imitatus et vitaz: atq; in v: be re
gis sedem ep̄atus acceperit.

Caplm. XXVI.

At vbi sibi datā mātionē intrā-
uerūt ceperūt aplicam p̄miti-
ne ecclie vitam imitari. **O**ratio-
nibus videlicet assiduis vigilijs ac ietu-
nijs seruēdo: verbum vite q̄bus poterāt
p̄dicādo: cuncta hui; mundi velut aliena
sp̄nēdo. **E**a tñ q̄ victui necessaria vīde-
bant ab eis quos docebāt accipiēdo: fm
ea q̄ docebant ipi p omīa viuēdo: et para-
tum ad patiendū aduersa queq; vel etiaz
p ea quā p̄dicabāt veritate animū habē-
do. **Q**uid mora crediderūt nōnulli et ba-
ptizabāt mīrātes simplicitate innocētis

vite: ac dulcedinem doctrine eorum celestis. Erat autem ipse ipsam civitatem ad orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitus facta: dum adhuc romani britanni incolerent: in qua regina quam christi stanam fuisse predictum orare consueverat. In hac ergo et ipsi convenire primo psallere: orare missas facere predicare et baptizare ceperunt donec rege ad fidem conuerso: maioremque predicandi per omnia et ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipse inter alios delectat? vita mundissima sanctorum et promissis eorum suavissimis que vera esse miraculorum quibus multorum ostensione firmaverunt credens baptizatus est. Ceperunt plures quotidie ad audiendum verbum confluere: ac relicto gentilium ritu unitati se sancte christi ecclesie credendo sociare. Duorum fidei et conversione ita congratulatus esse rex perhibetur: ut nullum tamen cogeret ad christianismum: sed tamen modo credentes artorum delectatione quasi conules sibi regni celestis amplecteretur. Didicerat enim a doctoribus auctoribusque sue salutis servitium christi voluntarium: non coactivum debere esse. Nec distulit quando etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradum congruum in domum metropolitani sui donaret. simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret.

Ut idem episcopus factus Gregorio pape qui sunt Britannie gesta mandaret: simul et de necessitatibus eius responsa petens accepit.

Capl. XXVII.

Alterea vir domini Augustini venit Arelas: et ab archiepiscopo eiusdem civitatis Etherio iuxta quod iussa sancti patris Gregorii acceperat: archiepiscopus genti anglorum ordinatus est. reuersusque britanniam misit continuo romam Laurentium presbyterum: et Petrum monachum qui beati pontificis Gregorio gentem anglorum fidem christi accepisse: ac se episcopum factum esse referret. simul et de eis que necessaria videbantur questionibus eius consulta flagitans. Nec mora congrua que si tui responsa recepit que etiam huius historie nostre commodum duximus indere. Interrogatio beati Augustini Caturariorum episcopus clamat

de episcopis qualiter cum suis clericis conuersentur: vel de his que fidelium oblationibus accedunt altario quante debeant fieri portiones: et qualiter episcopus in ecclesia agere debeat. Respondit Gregorius papa vobis romae. Sacra scriptura testatur quod te bene nosse dubium non est. et specialiter beati Pauli apostoli ad Timotheum epistolae: in quibus eum erudire studuit qualiter in domo dei conuersari debuisset. Vos autem sedis apostolice est ordinatis episcopis precepta tradere in omni stipendio quod accidit quatuor debeant fieri portiones. Una videlicet episcopi et familie propter hospitalitatem et susceptiones alia clero: tertia pauperibus: quarta ecclesiis reparandis. Sed quod fraternitas tua monasterii regulis erudita seorsum fieri non debet a clericis suis in ecclesia anglorum: que auctore deo nuper adhuc ad fidem perducta est: hanc debet conversationem institueret que initio nascens ecclesie fuit patribus nostris. in quibus nullus eorum ex his que possidebant aliquid suum esse dicebant: sed erant eis omnia communia. Si qui ergo clerici extra sacros ordines constituti: que se continere non possunt sortire uxores debent: et stipendia sua exterius accipere. Quia et de his de quibus patribus de quibus prefati sumus novimus scriptum quod dividebant singulis prout cuiusque oportet erat. De eorum quoque stipendio cogitandum atque providendum est. et sub ecclesiastica regula sunt tenendi ut bonis moribus vivant: et canonicis psalmis inuigilent: et ab omnibus illicitis et cor et lingua et corpus deo auctore conseruent. Comuni autem vita viventibus tam de faciendis portionibus vel exhibenda hospitalitate et adimplenda misericordia nobis quod erit loquendum. Cum omne quod superest in causis pijs ac religiosis erogandum est domino magistro omnium docente. quod superest date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis. Interrogatio Augustini. Cuius una sit fides: sunt ecclesiarum diverse consuetudines. et altera consuetudo missarum in sancta romana ecclesia: atque altera in galliis tenetur. Respondit Gregorius papa. Novit fraternitas tua romane ecclesie consuetudinem in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet ut siue in romana: siue in galliarum: seu in qualibet ecclesia aliquid invenisti

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

quod pl^o oportet deo possit placere sollicitate eligas, et in angolorū ecclesia que huc ad fidem noua est institutione precipua que de multis ecclesijs colligere potuisti infundas. Non enim pro locis res: sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesijs que plura que religiosa que recta sunt elige: et hec que in fasciculū collecta apud angolorū mentes in consuetudines deponere.

Interrogatio Augustini. Obsecro quid pati debeat. Si quis aliquid de ecclesia furtu abstulerit. Respondit Gregorius. Hoc tua fraternitas et persona furis pensare potest qualiter valeat corrigi. Si enim quidam que habentes subsidia furtu perpetrant: et sunt alij que hac in re ex inopia delinquit. Unde necesse est ut quidam dantis: quidam pro verberibus, et quidam districtius: quidam autem lenius corrigantur, et cum paulo districtius agere ex charitate agendum est: et non ex furoribus, quod ipsi hoc prestat qui corrigunt: ne gehenne ignibus tradant. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus: sicut boni patres carnalibus filiis solent: quos et proculis verberibus ferunt: et tamen ipsos quos dolibus affligunt habere heredes querunt: et que possident ipsis seruant que irati insequi vident. Hec ergo charitas in mente tenenda est, et ipsa modum correptionis dicit: ita ut mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Adde etiam quod ea que furtu de ecclesijs abstulerint reddere debeant. Sed absit ut ecclesia cum augmento recipiat quod de terrenis rebus videtur amittere: et lucra de vanis querere.

Interrogatio Augustini. Si debeant duo germani fratres singulas sorores accipere que sunt ab illis longa progenie generate. Respondit Gregorius. Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquam enim in sacris eloquijs inuenitur quod huic capitulo contradicere videatur.

Interrogatio Augustini. Usque ad quanta generatione fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari: et noueris et cognatis si licet copulari coniugio. Respondit Gregorius. Quedam terrena lex in romana republica permittit ut siue frater et soror seu duorum fratrum germanorum vel duarum sororum filius et filia miscantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio soboles non posse succrescere. Et facta

era lex prohibet cognationis turpitudines reuelare. Unde necesse est ut iam tertia vel quarta generatio fidelium licet sibi iungi debeat. Nam secunda quam diximus a se omni modo debet abstinere. Cum nouerca autem miscere graue est facinus, quod et in lege scriptum est. Turpitudinem patris tui non reuelabis. Neque enim patris turpitudinem filius reuelare potest, sed quod scriptum est, erunt duo in carne una. Qui turpitudinem nouerce que una caro cum patre fuit reuelare presumpserit: profecto patris turpitudinem reuelauit. Cum cognataque misceri prohibitu est, quod pro iunctione prioris caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiam Johannes baptista capite truncatus est: et sancto martyrio consumatus. Cui non est dictum ut christum negaret et pro christi professione occisus est: sed quod isdem dominus noster Iesus christus dixerat. Ego sum veritas quod pro veritate Johannes occisus est: videlicet et pro christo sanguinem fudit. Quia pro multis sunt in angolorum gente que dum adhuc in infidelitate essent huic nefando coniugio dicunt admixti: ad fidem venientes admonendi sunt ut se abstineant: et graue esse peccatum hoc cognoscant. Tremendum dei iudicium timeant: ne pro carnali delectatione tormentum eterni cruciatu incurrant. Non tamen pro hac re sacri corporis et sanguinis domini comunione priuandi sunt: ne in eis illa vlcisci videantur in quibus se pro ignorantia ante lauacrum baptismatis afflixerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia que dam pro feruore corrigit: quidam pro mansuetudine tolerat: quidam pro consideratione dissimulat: atque ita portat et dissimulat ut sepe malum quod aduersus portat et dissimulando comescat. Des autem que ad fidem veniunt admonendi sunt: ne tale aliquid audeant perpetrare. Si qui autem perpetraverint: corporis et sanguinis domini comunione priuandi sunt. Quia sicut in his que pro ignorantia fecerunt culpa aliquatenus toleranda est: ita in his fortiter insequenda qui non metuunt sciendo peccare.

Interrogatio Augustini. Si longinquitas itineris magna iteriacet ut episcopi non facile valeant conuenire an debeat sine aliorum episcoporum presentia episcopus ordinari. Respondit Gregorius. Et quidem in angolorum ecclesia in qua adhuc solus tu episcopus inuenis or

dinare episcopū nō aliter nisi sine episcopi potes. Nam quādo de galliis episcopi veniūt q̄ in ordinatiōe episcopi testes assistūt. Sed fraternitatē tuam ita nolumus episcopis ordiare vt ipi sibi episcopi longo intervallo minime disūgantur quatenus nlla sit necessitas: vt in ordinatiōe episcopi cōuenire non possint. Pastores quoqz quorum presentia valde ē vtilis facile debeant conuenire. Cum igitur auctore deo ita fuerit episcopi in propinquis sibi locis ordinati p̄ omnia episcopozū ordinatiō sine aggregatiōe tribus vel quatuor episcopis fieri nō debet. Nam in ipis rebus spiritalibus vt sapienter et mature disponantur: exemplum trahere a rebus etiam carnalibus possumus. *Arz* te enī dum coniugia in mundo celebrantur coniugati quiqz vocant: vt qui in vltimā coniugii p̄cesserunt in subsequenti quozqz copule gaudio miscēantur. Cur nō ergo in hac spiritali ordinatiōe qua per sacrum mysteriū homo deo coniungitur tales cōueniant qui vel in p̄fectu ordinati episcopi gaudeant vel p̄ eius custodia omnipotēti deo preces pariter fundant.

Interrogatio Augustini. Qualiter debemus cum galliarum et britanorum episcopis agere. *Respondit Gregori.* In galliarū episcopis nullā tibi auctoritatē tribuimus. quia ab antiquis p̄decessozū meozū tēporibz palliū Arelatenis episcopus accepit: quē nos priuare auctoritate p̄cepta minime debemus. Si igitur cōtingat vt fraternitas tua ad galliarum p̄uinciam transeat vt eodem Arelatēse episcopo debet agere q̄liter si qua sūt in episcopis vitia corrigantur. Qui si forte in disciplina vigore tepidus existat: tue fraternitatis zelo attendendus est. Cui etiam eplā fecim⁹ vt cū tue sanctitatis p̄sentia in galliis et ipse tota mente subueniat et q̄ sūt creatoris nr̄i iussioni cōtraria ab epozū moribz cōpescat. Ipe autē ex auctoritate p̄pria epozū si galliarū iudicare non poteris: sed suadēdo: blandiēdo: bona quoqz tua opera eozū imitatio: monstrando: prauozū mentes ad sanctitatis studia reforma. Quia scriptuz est in lege: *Per alienā messem falcē mittere:*

re non debet: sed manu spicas cōterere et māducare. Falcē enī iudiciū mittere non potes in ea segete q̄ alteri videt esse commissa: sed p̄ affectum boni op̄is frumēta dominica vitozū suozū paleis expolita et in ecclie corpore manendo et psuadēdo quasi manendo p̄uerte. Quicquid p̄o ex auctore agendum est cum p̄dicto Arelatēse episcopo agatur: ne p̄mitti possit hoc qd̄ antiqua patrū institutiō inuenit. Britanozū p̄o episcopos tue fraternitati cōmittimus: vt indocti doceantur: in firmi p̄suasione roborētur: p̄uersi auctore corrigātur. **Interrogatio Augustini.** Si p̄gnans mulier debeat baptizari: aut postqz genuerit: post quātū temp⁹ possit ecclesiam intrare. Aut etiā ne morte p̄occupet qd̄ genuerit post quot dies hoc licet sacri baptismatis sacramēta p̄cipere. Aut post quantū temp⁹ huic vir suus possit in carnis copulatiōe coniungi. Aut si menstrua consuetudine an ecclie ei intrare liceat. Aut sacre cōmunionis sacramēta percipere. aut vir sue coniugio permixtus prius q̄ lauētur aqua si eccliam possit intrare vlt etiā ad ministeriū cōmunionis sacre accedere. que omnia rudi anglozū genti oportet habere comperta. *Respondit Gregori.* Hoc non ambigo fraternitatē tuā esse requisitam cui tam et responsum reddidisse me arbitroz. Sed hec que ipse dicere et sentire potuisti credo qz mea ap̄ d̄ te me volueris respōsione firmari. **Uulter** enī p̄gnans cur nō debeat baptizari: cū nō sit aū omnipotentis dei oculos culpa aliq̄ fecunditas carnis. Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent immortalitē quā acceperant recto dei iudicio p̄diderunt. qz hisdem itaqz omnipotēs deus humanū genus pro culpa sua fundit⁹ extinguere noluit: et immortalitatem hominū p̄ peccato suo abstulit: et tū p̄ benignitate sua p̄teritatis fecunditates ei sobolis reseruauit. Qd̄ ergo nature humane ex omnipotentis dei dono seruatiū est: qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia p̄hiberi? In illo quippe mysterio in quo omnis culpa fundit⁹ extinguitur valde stultū si donuz gratie contradicere posse videat. **Cū** ve

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

ro extra fuerit mulier post quot dies debeat ecclesiam intrare: testamenti veteris pceptione didicisti: vt p masculino diebus xxxij, p femina aut dieb. lxxj, debeat abstineri. **Q**uod tamen sciendum est: quia in misterio accipitur. Nam si hora eadem que genuerat actura gratias intret ecclesiam nullo peccati pondere grauat. Voluptas etenim carnis non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, nam in prolis plantatione gemitus, unde et ipsi p me matri omnium dicitur: in doloribus partes. **S**i itaque extram mulierem prohibemus ecclesiam intrare ipsam ei penas suas in culpam deputamus. **B**aptizare autem vel extram mulierem: vel hoc quod genuerit si mortis periculo vegetur: vel ipsa hora eadez quae gignit: vel hoc quod gignitur eadez quae natum est nullo prohibetur, quia sancti mysterij gratia sicut viuentibus atque discernentibus cum magna discretione prouidenda est. **I**ta his quibus mors imminet sine ulla dilatione offerenda, ne dum est hic tempus ad prebendum redemptionis mysterium queritur interueniente paululum mora inuenire non valeat qui redimatur. **A**d eius ergo concubitus vir suus accedere non debet quo adulescenti gignitur ab lactetur. **P**raua autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit: vt mulieres filios quos gignunt nutrire contemnant: eosque alijs mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa incontinentie videtur inuentum, quia dum se continere nolunt despiciunt lactare quos gignunt. **D**e itaque que praua ex consuetudine alijs ad nutriendum tradunt nisi purgationis tempore transierit viris suis non debet admisceri. **C**ulpe quia et sine partus causa: cum in consuetis mensuris detinent viris suis miscere prohibentur: ita vt morte lex sacra ferat. **S**i quis vir ad mulierem menstruatam accesserit: que tamen mulier dum consuetudinem menstrua patitur: prohibet ecclesiam intrare non debet, quia ei nature superfluitas in culpa non valet reputari, et per hoc quod inuita patitur: iustum non est vt ingressu ecclesie priuet. **N**ouimus namque quod mulier quae sanguinis fluxus patiebat: post tergum domini humiliter veniens vestimen-

ti eius simbram tetigit: atque ab ea statim sua infirmitas recessit. **S**i ergo in fluxu seminis posita laudabiliter domini potuit vestimentum tangere: cur quae menstruum sanguinis patitur ei non liceat domini ecclesiam intrare? **S**ed dicitur illa infirmitas compulsa: **H**as pro de quibus loquimur consuetudo constringit. **P**erpente autem frater charissime: quia omne quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate nature: est digno dei iudicio post culpam ordinatum. **E**surire namque sitire: estuare: algere: lacessere: ex infirmitate nature est. **E**t quod est aliud contra famem: alimenta, contra sitim: potum, contra estum: auras, contra frigus: vestem, contra lassitudinem: requies querere: nisi medicamentum quod contra egritudines explorare. **F**emine itaque et menstruum sui sanguinis fluxus egritudo est. **S**i igitur bene presumpsit: que vestimentum domini in languore posita tetigit: quod vni persone infirmanti conceditur: cur non concedatur cunctis mulieribus quae nature suae vitio infirmantur? **S**ancte autem communionis mysterium in istis diebus percipere non debet prohiberi. **S**i autem ex veneratione magna percipere non presumit: laudanda est. **S**ed si preceperit: non iudicanda. **B**onarum quisque mentium est et ibi aliquam culpam suas agnoscere: vbi culpa non est, quod sepe sine culpa agitur quod venit ex culpa. **U**nde etiam cum esurimus sine culpa comedimus: quibus ex culpa primi hominis factum est vt esuriremus. **M**enstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est: videlicet quod naturaliter accidit, sed tamen quod natura ipsa viciata est vt etiam sine voluntate studio videatur esse polluta. **E**x culpa venit vitium: in quo se ipsa qualis per iudicium facta sit humana natura cognoscat. **E**t homo que per culpam sponte peccauit: reatum culpe portet iniustus. **A**tque ideo femine cum semetipsas considerant: et si menstrua consuetudine ad sacramentum dominici corporis et sanguinis domini accedere non presumunt: de sua recta consideratione laudande sunt. **D**um pro percipiendo ex religiosa vite consuetudine eiusdem mysterij rapiuntur reprimende sicut predictimus non sunt. **S**ic enim in testamento veteri exteriora opera seruabant: ita in testamento nouo: non tam quod

exterius agitur q̄ id q̄d interius cogita-
tur sollicita intentione attendit vt subtili
sententia puniat. Nam cum multa lex ve-
lut imunda manducare phibeat: in euan-
gelio tamē dominus dicit. nō q̄d intrat i-
os coinquinat hoīem: sed q̄ exiit de ore
illa sunt que coinquinant. Atq; paulo post
subiecit exponens. Ex corde exeunt cogi-
tationes male. Ubi vbertim indicatur ē
q̄ illud ab om̄ipotentī deo pollutū esse i-
ope ostendit q̄ ex pollute cogitatiois ra-
dice generat. Unde Paul⁹ q̄z apostolus
dicit. Omnia mūda mūdis: coinquant
autē et infidelib; nihil ē mūduz. Atq; mox
eiusdē causā coinquantōis annūciās sub-
iungit. Coinquantata sunt enī et mens eorū
et sciētia. Si ergo cibis imundus nō
est cui mens imunda non fuerit. Cur q̄d
mūda mēte mulier ex natura patitur ei i-
imundiciā repute? Vir autē cui; p̄ria cō-
iuge dormiēs: nisi lotus aqua intrare ec-
clesiam non debet: sed neq; lotus statim i-
trare debet. Lex autē veteri populo p̄ci-
pit vt mixt⁹ vir mulieri et lauari aqua de-
beat: et ante solis occasū ecclesiam non in-
trare: q̄d vel tamē itelligi spiritaliter p̄t.
Quia mulieri vir miscet quando illicite
cōcupiscentie anim⁹ in cogitatioe per de-
lectationē contungit. Quia nisi prius ignis
et cupiscentie a mente deferueat: dignū
se congregatioi fratriū estimare nō debet
qui se grauari per nequiciā p̄aue volūta-
tis videt. Quāuis d̄ hac re diuerse homi-
nū nationes diuerse sentiant: atq; alia cu-
stodie videantur. Romanorū tamē sem-
per ab antiquorib; vsus fuit: post admī-
xtionem p̄rie cōiugis et lauacri purifica-
tionem querere: et ab ingressu ecclie pau-
lulum reuerenter abstinere. Hec hec di-
centes culpaz deputamus esse cōiugū
sed quia ip̄a licita admīxtio cōiugis sine
voluntate carnis fieri nō potest: a sacri lo-
ci ingressu abstinendū est: quia volūtas
ip̄a esse sine culpa nullatenus potest. Nō
enī de adulterio vel fornicatione sed de le-
gitimo coniugio natus fuerat q̄ dicebat.
Ecce in iniquitatibus conceptus se vide-
rat a delicto se natum gemebat. qz portat
arbor in ramo vitij quaz trahit ex radice.
In q̄bus tamē verbis nō admīxtionē cō-

lugū iniquitatē nominat: sed ip̄az videlz
voluntate admīxtionis. Sūt etenī mul-
ta que licita sunt ac legitima: et tamē i eo-
rum actu aliquaten⁹ sedamur. sicut sepe
frascendo culpas insequimur: et trāquil-
litatem in nobis animi pturbamus: et cū
rectum sic agitur: nō est tamē approbabī-
le q̄ in eo anim⁹ pturbatur. Contra vitia
quippe delinquentū frat⁹ fuerat qui dī-
cebat. Turbat⁹ est p̄ ira ocul⁹ me⁹. Os enī
non valet nisi trāquilla mens in cōtēpla-
tionis se luce suspēdere in ira suuz oculū
turbatur; dolebat. Quia dū male acta de-
orsum insequitur: confundi atq; turbari
a sūmorū cōtemplatioe cogebatur: et lau-
dabilis est ergo contra vitium et tñ mole-
sta. quia turbatur se aliquem icurrisse estī-
mat. Oportet itaq; legitima carnis copu-
la vt causa p̄lis sit: non volūtat; et carnis
cōmixtio creādorū liberorū sit gratia: nō
satisfactio vitiorum. Si quis suā coniu-
gem non cupidine voluptatis raptus: s;
solūmodo creādorū liberorū gratia vti-
tur: iste p̄fecto siue de ingressu ecclie: siue
de sumendo dominici corporis sāguinis
qz mysterio suo est relinquendus iudicio.
qz a nobis phiberi non debet accipe qui
i igne positus nescit ardere. Luz p̄o non
amor p̄creandi sobolis: sed voluptas do-
minat in ope cōmixtionis habet iuges
etiam de sua mixtione q̄d defleant. Hoc
enī eis concedit sancta p̄dicatio: et ta-
men de ip̄a p̄cessione metu animū cōcu-
tit. Nam cū Paul⁹ apls diceret. q̄ se con-
tinere non potest habeat vxorem suam:
statim subiungere curauit. Hoc autēz dī-
co fm̄ indulgentiam: non fm̄ imperium.
Nō enī indulgetur q̄d licet quia iustum
est. Qd̄ igit̄ indulgere dixit culpā esse de
monstrauit. Vigilātī p̄o mēte p̄sandū ē
q̄ in suā mōte dñs locutus⁹ ad populū
prius eundē populū abstinere a mulierib;
bus p̄cepit. Et si illic vbi domin⁹ p̄ cre-
aturam subditā hominib; loquebat tāta
p̄uisione est mūdicia corp̄is requiritā: vt
q̄ verba dei p̄cipere mulierib; mixti non
essent: quāto magis mulieres q̄ corp⁹ do-
mini omnipotentis accipiunt custodie in
se mūdiciā carnis debent: ne ip̄a inestī-
mabilis mysterij magnitudine grauētur.

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

Hinc etiam ad **D**avid de pueris suis per sacerdotem dicit: vt si a mulieribus mundi essent: panes propositionis acciperet: quos omnino non acciperet nisi prius mundos eos **D**avid fateret. **T**unc autem vir qui post admittitionem coniugis lotus aqua fuerit etiam sacre comunions mysterium valet accipere: cum et iuxta premitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare. **I**nterrogatio **A**ug. **S**i post illusionem que per somnum solet accidere: vel corpus domini quilibet accipere valet: vel si sacerdos sit sacra mysteria celebrare. **R**espondit **G**regorius. **H**ic quidem testamentum veteris legis: sicut in superiori capitulo iam diximus: pollutum dicitur et nisi lotum aqua et usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit. **Q**uod tamen specialiter ad illum populum: spiritualiter autem intelligens sub eodem intellectu accipiet quo profati sumus: quia quasi per somnum illud quod temptatus inmundicia veris imaginibus in cogitatione inquinat: sed lauandus est aqua vt culpas cogitationis lacrymis abluat. **E**t nisi prius ignis temptationis recesserit reum se quasi usque ad vesperum cognoscat. **S**ed est in eadem illusionem valde necessaria discretio que subtiliter pensari debet. **E**t qua re accidat menti dormientis: aliquando enim ex crapula: aliquando ex nature superfluitate vel infirmitate: aliquando ex cogitatione contingit. **E**t quidem cum ex nature superfluitate vel infirmitate euenit omnimodo hec illusio non est tamen mendax: que hanc animus nesciens protulisse magis dolendum est quam fecisse. **C**um vero ultra modum appetitus gula in sumendis alimentis rapitur: atque idcirco humorum receptacula grauante habet exinde animus aliquem reatum: non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii: vel missarum solennia celebrandi. **C**um fortasse aut festus dies exigit aut exhiberi mysterium pro eo quod sacerdos alius in loco deest ipsa necessitas compellit. **N**am si assunt alij qui implere mysterium valeant illusio per crapula facta a percipione sacri mysterii prohibere non debet: sed ab imolatione sacri mysterii abstinere (vt arbitror) humiliter debet: si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. **N**am sunt quibus ita plerumque illusio

nascentur: vt eorum animus etiam in somno corporis positus turpis imaginationibus non fedet. **Q**ua in re vniu ibi ostendit ipsa mens rea: non tamen vel suo iudicio libera: cum se et si dormiens corpore nihil meminit vidisse: tamen in vigilijs corporis meminit in igne glorie cecidisse. **S**i vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis: patet animo suus reus. **V**idet enim a qua radice iniquitatis illa processerit: que in hoc quod cogitauit sciens: hoc protulit nesciens. **S**ed pensandum est ipsa cogitatio vtrum suggestione: an delectatione: vel quod maius est: peccati consensu acciderit. **T**ribus enim modis impletur omne peccatum videlicet suggestione: delectatione: consensu. **S**uggestio que fit per diabolum: delectatio per carnem: consensus per spiritum. **Q**uia et primam culpam serpens suggestit. **E**ua velut caro delectata est. **A**dam vero velut spiritus consensus. **E**t necessaria est magna discretio: vt iter suggestione atque delectationem: inter delectationem et consensum: iudex sui animus presideat. **C**um enim malignus spiritus peccatum suggestit in mente: si nulla peccati delectatio sequatur: peccatum omnimodo perpetratum non est. **C**um vero delectare caro ceperit: tunc peccatum incipit nasci. **S**i autem etiam ex deliberatione consentit: tunc peccatum cognoscit profectum. **I**n suggestione igitur peccati initium est: in delectatione fit nutrimentum: in consensu perfectio. **E**t sepe contingit in hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione: caro in delectatione trahit: nec tamen anima eidem delectationi consentiat. **E**t cum caro delectari sine anima nequeat: ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans: in cogitatione carnali aliquo modo ligatur inuitus: vt et ex ratione non contradicat: nec consentiat: et tamen delectatione ligatus sit: sed ligatum se vehementer ingemiscebat. **U**nde et ille celestis exercitus precipuus miles gemebat dicens. **V**ideo alias legem in membris meis repugnantem legi mentis mee: et captiuum me ducentem in lege peccati que est in membris meis. **S**i autem captiuus erat minime pugnabat: sed et si pugnabat quare captiuus erat. **E**xpugnabat igitur legem mentis cui lex que in membris est repugnabat. **S**i autem

pugnabat captiuus non erat. **E**cce ita homo est (vt ita dixerim) captiuus et liber. **L**iber ex iusticia qua diligit: captiuus ex delectatione qua portat inuitus. **D**ucusque responsiones beati Gregorii ad consulta reuerendissimi antistitis Augustini. **E**pistola pro qua se arelatensi episcopo fecisse commemorat ad Vergiliu etherij successores dederat. **C**uius hec forma est.

Ut papa Gregorius eplam arelatensi episcopo p adiuuando in ope dei Augustino miserit. **C**apitulum. **XXVII**

Reuerendissimo et sanctissimo fratri Vergilio coepiscopo, Gregorius seruus seruorum dei. **Q**ua tus sit affectus ueniens tibi sponte fratribus impendendus: ex eo quod plerumque solet charitatis causa inuitari cognoscitur. **E**t ideo si comunem fratrem Augustinu episcopum ad vos venire contigerit: ita illi dilectio vestra sicut decet affectuose dulciterque suscipiat ut et ipsum consolationis sue honore foueat et alios qualiter fraterna charitas colenda sit doceat. **E**t quod sepius euenit: ut hi qui de longe positi sunt prius ab alijs qui sunt emendanda cognoscant. **S**i quas fortasse fraternitati vestre sacerdotum vel aliorum culpas intulerit vna cum eo residentes subtili cuncta inuestigatione perquirite: et ita vos in ea que deum offendunt et iracundias puocant districtos ac sollicitos exhibete ut ad aliorum emendationem et vindicta culpabilem feriat: et innocentes falsa opinio non affligat. **D**eus te incolumem custodiat reuerendissime frater. **D**ata die decimo kalendarum iulianarum imperio domino nostro Mauricio Tertio piissimo augusti. anno nono. x. post consulatum eiusdem domino nostro anno cxxij. indic. iij.

Ut idem Augustino pallium: et eplam et plures verbi ministros miserit.

Capitulum. **XXIX**
Proterea idem papa Gregorius Augustino episcopo: quod suggererat ei multa quidem sibi esse messem: sed operarios paucos. **M**isit cum prefatis legatarijs suis plures coopatores ac verbi ministros: in quibus primi et precipui erant Hellius, Iustus, Paulinus, Rufinianus, et per eos generaliter vniuersa que

ad cultum erant ac ministerium ecclesie necessaria vasa videlicet sacra et vestimenta altarium: **O**namenta queque ecclesiarum et sacerdotalia vel clericalia indumenta factorum etiam apostolorum ac martyrum reliquias necnon et codices plurimos. **M**isit etiam litteras: in quibus significat se ei pallium dediturisse: simul et insinuat quod litteras episcopos in britanniam constituere debuisset: quarum litterarum iste est textus. **R**euerendissimo et sanctissimo fratri Augustino coepiscopo Gregorius seruus seruorum dei. **C**um certum sit per omnipotentem deo laborantibus ineffabilia eterni regni premia referuari: nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere: ut in spiritualis operis studio et remuneratione valeant multipliciter insudare. **E**t quia noua anglorum ecclesia ad omnipotentis dei gratiam eodem domino largiente: et te laborante producta est: vsum tibi pallij in ea ad solus missarum solennia agenda concedimus: ita ut per loca singula, xij. episcopos ordines qui tue subiacent ditioni: quatenus Landonensis ciuitatis episcopis semper in posterum a sinodo proprio debeant consecrari: atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica cui deo auctore deseruio sede percipiat. **A**d Eburacensem pro ciuitatem te volumus episcopum mittere quem ipse iudicaueris ordinare: ita dicitur ut si eadem ciuitas cum finissimis locis verbum dei recepit: ipse quoque xij. episcopos ordinet: et metropolitanum honore proprio fruatur. **Q**uia et quod si vita comes fuerit pallium tribuere domino fauente disponimus. quem tamen tue fraternitatis volumus dispositione subiacere. **P**ost obitum pro tuum ita episcopus quod ordinauerit presbiter Landonensis episcopus nullo modo ditioni subiacet. **S**it vero inter Landonensem et Eburacensem episcopos in posteris honoris ista distinctio ut ipse prior habeat qui primus fuerit ordinatus. **C**ommunis autem presbiterum concordie actioe queque sunt per christi zelo agenda disponant vniuersimter recte sentiant: et ea que senserint non sibi met discrepando perficiant. **T**ua pro frater nitas non solum eos episcopos quos ordinauerit: neque hos tantummodo qui Eburacensem episcopum fuerint ordinati: sed etiam omnes britannie sacerdotes habeat deo domino nostro iesu

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

christo auctore subiectos. Quatenus ex
lingua et vite tue sanctitatis et recte credē
di et beneyuendi formā p̄cipiunt: atq; of
ficiū suū fide ac more sequētes ad cele
stia cum dñs voluerit regna pertingant.
Deus te incolumē custodiat reuerendis
sime frater. Data die. x. kalendaz iuliarū
imperialiū dño nro Mauricio Liberto
p̄ssimo Augustino añ. xvij. post cōsula
tū eiusdē dñi ante. xix. iudic. iij.

¶ Exemplar eplē quā Bellito abbati
Britātam p̄genti miserit.

¶ Caplin. XXX.

A Beuntib; autē p̄fat; legatarijs
milit post eos beat; pater Gre
gorius l̄ras memoratu dignas
in quib; aperte q̄s studiose erga saluatio
nem nre gentis inuigilauerit ostēdit: ita
scribens. Dilectissimo filio Bellito ab
bati Gregori; seru; seruoꝝ dei. Post dis
cessum cōgregationis nostre q̄ tecum est
valde sumus suspensū redditi. qz n̄bil de
p̄speritate vestri itineris audisse nos cō
tigit. Cum ergo domin; omnipotēs vos
ad reuerendissimū v̄rū fratrem nostrum
Augustinū p̄duxerit: dicite ei qd̄ diu me
cum de causa angloꝝ cogitans tractauit
videlicet qz fana idolorū destrui in eadez
gente minime debeāt: sed ip̄a q̄ in eis sūt
idola destruantur aqua benedicta fiat: i eis
dem fanis aspergat. Altaria construātur
reliquie ponant. Quia si fana eadem be
ne cōstructa sunt necesse est vt a cultu de
monū in obsequio veri dei debeāt cōmu
tari: vt dum gens ip̄a eadem fana sua nō
videt destrui: de corde errorem deponat:
et deum verū cognoscens ac adorans ad
loca que cōsueuerat familiar; cōcurrat.
Et qz boues solent in sacrificio demonū
multos occidere: debet eis etiā hac de re
aliqua solēntas imutari. Ut die dedica
tionis vel natalicis sanctorū martyrum
quoz illic reliquie ponūtur tabernacula
sibi circa easdem ecclias q̄ et fanis cōmu
tate sunt de ramis arborū faciant: et rell;
giosis cōiuijs solēntatem celebrēt. nec
diabolo tam animalia imolent. et ad lau
dem dei i esu suo animalia occidāt: et do
natori oim d̄ satietate sua gratias referāt
Nam duris mentib; simul omnia absce

dere impossibile esse dubiū nō est. Quia
et is qui sumū locum ascendere nitit; gra
dibus vel passibus: non autem saltibus ele
uatur: sic israelitico populo dñs in egypto
quodem innotuit. sed tñ eis sacrificioꝝ
vsus q̄s diabolo solebat exhibere in cul
tu p̄prio reseruauit: vt eis in suo sacrificio
animalia imolare p̄cipet: quaten; cor mu
tantes aliud d̄ sacrificio amitterēt: aliud
retinēt: vt et ip̄s ip̄a essent animalia que
offerre consueuerat: vero tamē deo et nō
idolis imolantes tam sacrificia ip̄a non
essent. Hec igit; dilectionez tuam p̄dicto
fratri necesse est dicere: vt ip̄e in p̄sent; il
lic posit; p̄pendat qualiter omnia debeat
dispensare. De te incolumē custodiat di
lectissime fili. Data die kalendaz iuliarū
imp. domio nro Mauricio Liberto p̄ss
simo Aug. añ. xix. post cōsulatū eiusdē
dño añ. xvij. iudic. iij.

¶ Ut Augustinū p̄ l̄ras ne de p̄tutibus
suis gloriaret; exhorat; sit.

¶ Caplin. XXXI.

Quo in tēpore misit etiam Aug
ustino eplam sup miraculis q̄
per eū facta esse cognouerat. in
qua eū ne per illoꝝ copiam periculū ela
tionis incurreret hīs v̄bis horat. Scio
frater charissime qz omnipotens deus p̄
dilectionem tuam in gente q̄ eligit voluit
magna miracula ostendit. Unde necesse
est dono celesti et timēdo gaudeas: et gau
dendo p̄timescas. Gaudeas videlicet qz
angloꝝ anime p̄ exteriora miracula ad i
teriorē gr̄am p̄trabunt. P̄timescas q̄o
ne inter signa que sūt infirm; animus in
sui p̄sumptione se eleuet: et vnde foras in
honorē tollitur inde p̄ inanem gloriā in
tercadat. Deminisse etenim debemus: qz
discipuli cum gaudio a p̄dicatione redeū
tes dum celesti magistro dicerent. Dñe
in nomine tuo etiā demonia nobis subie
cta sūt: p̄tinus audierūt. Nolite sup hoc
sed potius gaudete: qz noīa vestra scripta
sūt in celo. In priuata enī et temporali le
ticia mentē posuerāt: q̄ de miraculis gau
debant. Sed d̄ priuato ad cōmunē: et de
tēporali ad eternā leticiā reuocāt. Quib;
dicit. in hoc gaudete: qz noīa vestra scri
pta sunt in celo. Non enim omnes electi

miracula faciūt: sed tñ nomina eorū manere in celo tenentur ascripta. Veritas etenī discipulis esse gaudīū non debet sine eo bono qđ cōmune cum omnib; habent: et in quo finē leticie nō habent. **R**estat itaq; frater charissime vt interea que opante dño exterius factis semp te interius subtiliter iudices ac subtiliter intelligas: et temetipm qđ sis et quāta sit i eadē gente grā p culus cōuersione etiā faciendo: signorū dona pcepisti. **E**t si quādo te creatori vestro seu p linguā seu p opaz reminisceris deliquisse: semp bec ad memoriam reuoces: vt surgentē cordis glīam memoria reatus pmar. **E**t qđquid de faciēdis signis accepisti vel accepisti h non tibi: sed eis de ptes donata p quoz tibi salute collata sūt.

Ut Edilbercto regi lras et dona mīserit.

Caplm. XXXII.
Istī et idem papa beat' Gregorius eodem tpe etiā regi Edilbercto eplam: simul et dona i diuersis speciebus plura: tēpaliū qđ bonorū regem glorificare satagēs: cui gloria celestis sui labore et industria noticiā puenisse gaudebat. **E**xemplar autē p fite eplē hoc est. **D**omino gloriosissimo atq; pcellētissimo filio Edilbercto regi anglorū: Gregori' eps. **P**ropter hoc omnipotens de' honos quosq; ad regimīna populoz pduxit: vt p eos omnib; quib; plati fuerint dona sue pietatis impēdat. qđ anglorū genti factum agnouim'. **C**ui vestra glīa est idcirco pposita: vt p bona que vobis cōcessa sūt etiā subiecti vobis genti supna beneficia pstarētur. **E**t ideo gloriose fili eā quā accepisti diuinit' gratiam require. sollicita mente custodi: christianā fidē in populis tibi subditis extendere festina. zelū rectitudinis tue in eorū multiplici persione. idolorū cultus insequere. **F**anorū edificia euerte. subditorū mores ex magna vite mūdicia exhortando: terrendo: blādendo: corrigēdo: et boni opis exemplo mōstrādo edifica: vt illum retributorē inuenies in celo: cui nomen atq; cognitionē dilataueris in terra. **I**pse enī vestre qđ glīe nomē: etiā postea gloriose reddet: cui' vos honorem

queritis et seruatis in gentib;. **S**ic etenī Constantīn' quondā piissimus impator romanā rempublicā a pueris idolorum cultib; reuocans omnipotentī deo domīno nostro iesu christo secū subdidit. **N**ō secq; cum subiectis populis tota ad deuz mente conuertit. **U**nde factū est vt antiquozū principū nomē suis vir ille laudibus vinceret: et tanta in opinione pcelleres suos quāto et in bono ope suparet. et nunc itaq; vestra glīa cognitionē virtus dei patris et filij et spūs sancti regibus ac populis sibi met subiectis festinet infundere: vt et antiquos reges sue gentis laudibus ac meritis trāseat. et quāto in subiectis suis etiā aliena peccata detulerit tanto etiā de peccatis ppijs aū omnipotentis dei terribile examen securior fiat. **R**euerendissim' frater noster Augustin' eps in monasterij regula doct': sacre scripture scientia replet': bonis auctore deo opibus pditus: queq; vos admonet libet audite: deuote pagite: studiose in memoria reseruate. **Q**ui vos eum in eo qđ omnipotentī deo loquit' auditis: etenī idem omnipotēs hūc p vobis exorantes celer' exaudiat. **S**i enī (qđ absit) sba ei' postponitis: quō eū omnipotēs de' poterit audire p vobis quē vos negligit' audire p deo. **T**ota igit' mente cū eo vos in feruore fidei stringite: atq; ad nīlū illū virtute quā vob' diuinitus tribuat adiuuante: vt regnī sui vos ipse faciat eē picipes cuius vos fidē in regno vestro recipi facitis et custodiri. **P**reterea scire vestrā gloriā volumus q; sicut in scriptura sacra ex verbis domini omnipotentis agnosceimus p sentis mūdi tam termin' iuxta est. et sanctorū regnū venturū est: qđ nullo vnq; poterit sine terminari. **A**ppropinquante autē eodē mūdi termino multa imminēt que antea nō fuerant: videlicet imutationes aeris: terroresq; de celo: et cōtra ordinationē temporū tēpestates: bella: fames pestilentie. terremot' p loca. q; tamen non omnia nostris dieb; ventura sunt: sed post nostros dies omnia subsequēt. **V**os itaq; si qua ex his euenire i terra vestra cognoscetis: nullo modo animū vestrū perturbetis. q; idcirco autē signa de fine seculi

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

premittunt: vt de animabꝫ nostris debeamus esse solliciti. de mortis hora suspecti z venturo iudici in bonis actibus inueni amur esse pparati. **H**ec autē gloriose fili paucis locutꝫ sum vt cū christiana fides in regno vestro excreuerit: nostra qꝫ locutio apud nos latior excreseat. z tanto plꝫ loqui libeat: quāto se in mēte nra gaudia de gentis nūc pfecta persione multiplicent. Parua autē exenia trāsmisi. qꝫ vobis parua nō erūt cū a vobis ex beati Petri apli fuerint benedictioe suscepta. **O**mni potens itaqꝫ deꝫ in nobis grām suā quā cepit pficiat: atqꝫ vitam vestrā z hic post multoꝝ annoꝝ curricula extendat: z post hec longa tpa in celestis vos patria congregatione recipiat. incolumē excellētiāz vestram grā supna custodiat dñe mi fili. **D**ata die .x. kalēdarꝫ iuliaz z impꝫ domini nro Mauricio Liberio pūssimo augusto anno .xj. x. post consulatū eiusdē āno .xvij. iudiē. iij.

Ut Augustinꝫ eccliam saluatoris inſtaurauerit: z mōasteriū beati Petri apli fecerit: z de pmo eius abbate Petro.

Capitulum. XXXIII.

Augustinꝫ vbi in regia ciuitate sedem epales vt pdiximus accepit: recuperauit in ea regio fultus adminiculo: eccliaz quā ibi romanorū antiquoꝝ fidelitū opere factā fuisse didicerat: z eam in nomie sancti saluatoris dci z dñi nostri iesu christi sacravit: at qꝫ ibidē sibi habitacionē statuit: z cūctis successoribꝫ suis. **F**ecit autē z monasteriū non lōge ab ipa ciuitate ad orientē: i quo eius hortatu Edilbrecht eccliam beatorū apostolorū Petri z Pauli a fundamētis pstruxit: ac diuersis donis ditauit. in qua z ipius Augustinꝫ: z oim epoz Doruernensū simul z regū Cantie ponti corꝫ pora possent. Quā tñ eccliam nō ipse Augustinꝫ: sed successor eiꝫ Laurentiꝫ consecrauit. **P**rimꝫ autē eiusdēz monasterij abbas Petꝫ psbyter fuit: qꝫ legatus galliaz missus diuersus est in sinu maris: qꝫ vocatur Amſteat: z ab incolis loci ignobili tradit sepulture. **S**ed omnipotēs deꝫ vt qꝫlis meritiuir fuerit demonstraret oim no

cte supra sepulchrū eiꝫ lux celestis apparuit: donec animaduertentes vicini qꝫ viderāt sanctū fuisse virū qꝫ ibi esset sepultꝫ z inuestigantes vnde z qꝫ eēt abstulerūt corpꝫ: z i Bononia ciuitate iuxta honozē tāto vtro cōgruū in ecclia posuerūt.

Ut Edilfrith rex Nordanhimbrozū Scottoz gentes pello pterens ab Anglorum finibus expulsus est.

Capitulum. XXXIII.

In tēporibꝫ Nordanhimbrozū regno pfuit rex fortissimꝫ z glorie cupidissimus Edilfridus: qꝫ plus oibus angloꝝ pꝫuaritibꝫ gentem vastatū britonū: ita vt Sauli quondaz regi israelitice gentis compandus videtur: ex cepto dūtaxat hoc qꝫ diuine erat religionis ignarꝫ. **N**emo enī in tribunis: nemo in regibꝫ plures eoꝝ terras extermi natis vel subiugatis indigētis: aut tributarias gētī angloꝝ: aut habitabiles fecit. **L**ul merito poterat illud qd benedicens filiū patriarcha in psonam Saulis dicebat aptari. **B**eniamin lupꝫ rapax mane comedit predā et vespere diuidet spolia. **U**nde morꝫ eiꝫ pfectibꝫ Edaneadem rex scottoꝝ qꝫ britaniā inhabitat venit ptra eū inenſo ac forti exercitu. sꝫ cū paucꝫ victus aufugit. **S**iquidē in loco celeberrimo qꝫ dicit Degſaitan id est degſa lapis ois pene eiꝫ est cesus exercitꝫ. **I**n qꝫ etiāz pugna Teodbald frater Edilfricꝫ in illo quē ipse ducebat exercitu pemprꝫ ē. qꝫ videret bellū Edilfricht āno ab incarnatione dñi. dciij. regni autem sui qd. xxij. annis tenuit anno. xj. pfectit. **P**orro anno **F**ocas qꝫ tūc regni romani apicē tenebat pmo neqꝫ ex eo tpe qꝫ scꝫ regnū scottoꝝ in britannia aduersus gentē angloꝝ vsqꝫ ad hanc diē in plūū venire audebat.

Explicit Liber primꝫ eccliaſtice historie gentis Anglorum.

Incipit liber scꝫs eccliaſtice historie gentis angloꝝ: cum recollecta capituloꝝ lorū annotatione.

De obitu beati pape Gregorij,
Caplm. I.

His tempo-
ribus id est dñice incarnatio-
nis, dcy, beatus papa Gre-
gorius postquam sedem romane et
aplice ecclesie, xiiij. annos, menses sex, et dies
x. gloriosissime rexit defunctus est: atque ad
eternam regni celestis sedem translatus. De quo
nos uenit que nostram id est anglorum gentem
de prete sathane ad fidem christi sua indu-
stra conuertit: latorem in nostra historia eccles-
iastica facere sermonem, quem recte nostrum ap-
pellare possumus et debemus apostolum. Quia
cum primus in toto orbe gereret pontificatum,
et conuersis iam dudum ad fidem ueritatis esse
platus: ecclesiam nostram gentem eatenus ido-
lis maculatam christi fecit ecclesiam: ita ut
aplicus illi de eo liceat nobis proferre ser-
monem. Quia et si alius non est apostolus: sed tamen no-
bis est. Nam signaculum apostolatus eius nos su-
mus in domino. Erat autem natione romanus ex
patre Gordiano, genitus a paupere non solum
nobile: sed et religiosum ducens. Deinde Fe-
lix eiusdem sedis aplice quondam episcopus uir
magne glorie in christo et ecclesie fuit attatus.
Sed et ipse nobilitate religionis non mi-
nozem quam parentes et cognati pietate deuotio-
nis exercuit. Nobilitate ipso illam quam
ad seculum uidebat habere totam ad nansci-
scendam supne glorie dignitatem diuina gratia
largiente conuertit. Nam mutato repente secu-
lari habitu monasterium petijt: in quo tanta pro-
fectionis gratia cepit conuersari: ut sicut ipse
postea testari solebat flecto: animo illius la-
bentia cuncta subteressent: ut rebus omnibus
que uoluntate emineret nunquam nisi celestia co-
gitare soleret: ut etiam receter corpe ipsa iam
carnis claustra contemplatione transfret ut
mortem que pene cunctis pena est: uideret
ut ingressus uite et laboris sui primus ama-
ret. Hec autem ipse de se non profectum tactando
protulit: sed descendendo potius defectum quem refer-
re consueuerat sibi pro cura pastoralis incurris-
se uidebat. Denique tunc quodam secreto cum
diacono suo Petro colloquens: enumeratis
animi sui uirtutibus: priscis moribus dolen-
do subiurauit. Ad nunc ex occasione cure pa-
storalis secularium hominum negocia patitur,

et post tam pulchram quietis sue speciem ter-
rent actus puluere fedat. Cumque pro descen-
sione multorum ad exteriora sparserit etiam
cum interiora appetit ad hec, proculdubio mi-
nor redijt. Perpedo itaque quod tolero: per-
pedo quod amisi, dum que intueor: illud quod per-
didisti sit huius grauius quod porto. Hec quidem
sanctus uir ex magne humilitatis intentione di-
cebat. Sed nos credere decet nihil enim
monachalce perfectionis perdidisse: occasio-
ne cure pastoralis: imo potius tunc su-
peresse profectum de labore conuersationis mul-
torum: que de parte quondam quiete conuersatio-
nis habuerit: maxime qui et pontificalis
functus officio domum suam monasterium
facere curauit. Et dum primus de monas-
terio abstractus ad ministerium altaris or-
dinatus: atque constantinopolim apocrisarius
us ab aplice sede directus est: non tamen in ter-
reno conuersatus pallacio positus uite ce-
lestis intermisit. Nam quosdam fratrum ex mo-
nasterio suo que eum gratia germane charitatis
ad regiam urbem secuti sunt: in tutamentum cepit
obseruante regularis habere: uidelicet ut
eorum semper exemplo sicut ipse scribit ad orati-
onis placidum litus quasi anchora fune re-
stringeret: cum incessabili causarum secula-
rium impulsu fluctuaret: concussamque seculi
actibus mentem iter eos quotidie pro custodie
lectiois roboraret eloquium. Horum ergo
consortio non solum a terrenis munitus incur-
sibus: uerum etiam ad celestium exercitia uite ma-
gisque successus. Nam hortati sunt eum ut librum
beati Job magnis inuolutum obscuritatibus
mystica interpretatione discuteret: neque
negare potuit opus quod sibi fraternum amor
multis utile futurum imponebat. Sed eun-
dem librum quod iuxta litteram intelligentes:
quod liter ad christi et ecclesie sacramenta referre-
dus: que sensu uinculorum fidelium sit aptatus
per xxxv. libros expositionis miranda ratione
prodouit. Quod uidelicet opus in regia quidem
urbem apocrisarius inchoauit: rome autem
ita factus pontifex impleuit. Qui cum esset ad
huc regiam in urbe positus nascentem ibi uenam
heresem de statu nostre resurrectionis: cum
ipso que exorta est in initio inuauit se gratia catho-
lice ueritatis attriuit. Si quidem Euthic-
eiusdem urbis episcopus dogmatizabat corpus
nostrum in illa resurrectionis gloria impal-

Ecclesiastice hystorie gētis Anglorū

pabile: vētis: aeriq; subtil^o esse venturū.
Nō ille audiēs: et ratioe veritat^{is}: et exem-
plo dñice resurrectiōis pbavit: hoc dog-
ma orthodoxe fidei omnimodis esse con-
trariū. **C**atholica etenim fides habet q;
corp^o nostrū ī illa īmortalitatis gl^{ia} sub-
limatū subtile q̄dem sit p̄ effectū sp̄rita-
lis potētie: s; palpabile p̄ veritatez natu-
re: iuxta exemplum dñici corp^ois: de q;
a mortuis suscitato dicit ipse discipulis.
Palpate et videte: q; sp̄s carnem et ossa
nō habet sicut me videt^{is} habere. **I**n cul^o
assertiōe fidei venerabilis pater **G**regori-
us intantū p̄tra nascentē heresem nouaz
laborare p̄cedit. **L**ata hāc instātia iuuā-
te etiā p̄ssimo ipatore **L**iberio **L**ōstāri-
no cōminuit: vt null^o exinde sit inuent^o q;
ei^o resuscitator existeret. **A**liū q; librū cō-
posuit egregiū: q; vocat^{ur} pastoralis: ī quo
manifesta luce patefecit q̄lis ad eccle-
siam assumi: q̄liter ipi rectores vtiere:
qua discretiōe singulas quasq; audiētū
īstituere p̄sonas: et quanta p̄sideratione
p̄ria quotidie debeant fragilitatē pensa-
re. **S**ed et omelias euangelij numero. cl.
composuit: q; in duob; codicib; eō sorte
distingit. **L**ibros etiam dialogorū. iij. fe-
cit ī q̄bus rogatu **P**etri diaconi sui vir-
tutes sanctorū q; ī italia clariores nosse
vel audire poterat ad exemplum viuendi
posteris collegit: vt sicut ī libris exposi-
tionū suaz: q; sit p̄tutib; īsudādū edo-
cuit: ita etiā de scripturis sanctorū mira-
culis: q; virtutū earū dē sit claritas osten-
deret. **P**rimā q; et vltimā **E**zechielis p̄-
phete p̄tē q; videbantur obscuriores: per
omelias. xxij. quantū lucis intus habuit
demonstrauit **E**xcepto libello respōsionū
q; ad interrogatiōes sancti **A**ugustini p̄-
mi angloz ep̄i scripsit: vt supra docuim^o
totū ipm libellū his inserētes hystorijis.
libello q; sinodico quē cuz ep̄s italie de
necessarijs eccle-
siae causis vtilissimū cōpo-
suit: et familiarib; ad quosdā l̄ris. **N**ō eo
magis mirū est tot eū ac tanta cōdere vo-
lumina potuisse q; pene omī iuuetur^{is} sue
tpe (vt p̄bis ipius loquar) creb^{is} v̄sicerū
dolorib; cruciabat: horis momentisq; om-
nibus fracta stomachi p̄tute lassescerat.
Lentis q̄dē: s; tñ p̄tinuis feb^{ib;} anhela

bat. **V**erū inter hec dñi sollicit^o pensaret:
q; scriptura teste ois fili^o qui recipit fla-
gellat. q; malis p̄sentib; duri^o deprimeba-
tur: eo de eterna cert^o p̄sūptione respira-
bat. **H**ec q̄dē de īmortalit^o et dīca inge-
nio q̄d nec tanto corp^ois potuit dolore re-
stringi. **N**ā alij quidē p̄tiffices p̄struen-
dis ornandisq; auro vel argēto ecclesijs
operā dabāt: hic aut^o tot^o erga aīaz lucra
vacabat. quiscq; pecunie habuerat sedu-
lus h̄ dispergere ac dare paup̄ib; vt iusti-
cia eius maneret ī seculū seculi: et cornu
eius exaltaretur ī gl^{ia}: ita vt illud beati
Job veraciter dicere posset. **A**uris audi-
ens beatificabat me: et ocul^o videns testi-
moniū reddebat mihi: q; liberafsem pau-
perem vociferantē et pupillū: cui nō erat
adiutor. **B**enedictio perituri sup me ve-
niebat: et cor vidue solat^{ur} sum. **I**usticia
indut^{ur} sū et vestiut me sicut vestimento et
dsademate iudicio meo. **O**cul^o fui ceco et
pes claudō. **P**ater eram pauperū: et cau-
sam quā nesciebā dīlgētissime īuestiga-
bam. **C**ōtērebam molas īnqu^o et de den-
tib; illi^o auferebam p̄dam. **E**t paulopost
si negaui īnq̄t q̄d volebā paup̄ib;: et o-
culos vidue expectare feci. **S**i cōmedi buc-
cellam meaz solus et nō comedit pupill^o
ex ea: q; ab infantia mea creuit meū mi-
seratio. et de vtero matris mee egressa est
mecū. **A**d cul^o pietatis et iusticie opus p̄-
tinet etiā hoc q̄d n̄ram gentēz p̄ p̄dicato-
res q; huc direxit de dentib; antiquibo-
stis eripiens eterne libertat^{is} fecit esse p̄ti-
cipē. **C**ui^o fidei et salutis cōgaudēs queq;
digna laude cōmendās: ipse dicit ī exposi-
tione beati **J**ob. **E**cce rem. lingua britā-
nie que nihil aliud nouerat q; **B**arbarā
frendere: tā duduz ī diuinis laudib; he-
breū cepit alleluia resonare. **E**cce quodā
tumidus tā substrat^o sanctorū pedib; ser-
uit ocean^o: eiusq; barbaros mutuos q; s;
terreni p̄ncipes edomare nequerāt: hos
p̄ diuina formidine sacerdotū ora simpli-
cibus ligāt: et q; catenas pugnantū īfi-
deles nequaq; metueret: tā nunc fideles
humillū liguas timet. **Q**ui enī p̄cept^{is} ce-
lestib; p̄bis clarescentibus q; miraculis
virt^o ei diuine cognitiōis īfundit eiusdē
diuinitatis terrore refrenat: vt q̄ue agere

metuat: ac totis desiderijs ad eternitatis
grām venire cupiscat. Quibus p̄bis bea-
tus Gregorius hoc q̄z declarat q̄ sanctus
Augustinus et socij eius non solū p̄dicatiōe
verborū: sed etiā celestiu ostensioe signorū
gentē anglorū ad agnitiōe veritatis per-
ducebant. Fecit iter alia beat⁹ papa Gre-
gorius vt in eccl̄ijs beatorū ap̄lorū Petri et
Pauli sup̄ corpora eorū misse celebraretur.
Sed et ip̄a missarū celebratiōe tria verba
maxime p̄fectionis plena sup̄adicit. Di-
citq̄ nostros ī tua pace disponas: atq̄ ab
eterna dānatione nos eripit: et in electorū
tuorū iubeas grege numerari. **R**ecte
autē eccl̄iam temporib⁹ impatorū Dau-
ricij et Focatis. Secūdo autē eiusdem Fo-
catis anno trāsiens ex hac vita migravit
ad verā q̄ in celis est vitā. Sepult⁹ p̄o ē
corpore in eccl̄ia beati Petri ap̄li ante se-
cretariū: die q̄rto iduū marciarū: quāq̄ in
ip̄o cū ceteris sancte eccl̄ie pastorib⁹ resur-
recturus in gl̄ia. **S**criptumq̄z in tumba
ip̄i ep̄itaphiū huiusmodi.
Suscipe terra tuo corp⁹ de corpore sūptū
Reddere qd̄ valeas viuificāre deo.
Spūs abstractis leti nil vita nocebūt.
Cul vita alteri mors magis ip̄a vita est
Potit̄is sūmi h̄ claudū mēbra sepulcro
Qul inumeris semp̄ viuūt vbiq̄z bonis
Furiē dapib⁹ sup̄auit frīgora veite:
Atq̄z atas monit⁹ terit ab hoīte sacris.
Implebatq̄z actu q̄cqd̄ f̄mone docebat:
Esset ve exemplū mystica p̄ba loquēs
Ad christū anglos conuertit pietate maḡa
Acq̄rens fidei agmina gente noua.
Dic labor: h̄ studiū: hec tibi cura: hoc pa-
stor agebas:
Ut dño offerres plurima lucra gregis
Disq̄z dei s̄sul fac⁹ letare triūphis.
Nā mercedē op̄erū tam sine fine tenes.
Nec silentio p̄tereūda op̄inō que de
beato Gregorio traditiōe maiorū ad
nos vsq̄z plata est: qua videlicet ex causa
admonit⁹ tam sedulā erga salutē n̄re gen-
tis curā gesserit. Dicunt q̄z die quadā cū
adueniētib⁹ nup̄ mercatorib⁹ multa vena-
lita ī forum fuissent collata: multi ad emē-
dum p̄fluxissent: et ip̄m Gregoriū iter ali-
os aduenisse: ac vidisse inter alia pueros
venales positos: candidi corporis: ac ve-

nusti vultus: capilloz quoq̄z forma egre-
glia. Quos cū aspiceret interrogauit (vt
aiunt) de qua regione vel terra essent alla-
ti: dictūq̄z est q̄ de britānia insula: cui⁹ in-
cole talis essent aspectus. Rursus iterro-
gauit vtrū iudez ī insula christiani: an pa-
ganis adhuc erroribus essent implicati.
Dictū est q̄ essent pagani. At ille intimo
ex corde lōga trabēs suspiria. Deu p̄ch⁹
dolor inquit q̄ tam lucidi vultus hoīes
tenebrarū auctor possidet: Tātaq̄z gr̄a frō-
ti specie mentē ad interna gratia vacuaz
gestat. Rursus ergo iterrogauit qd̄ esset
vocalulū gentis illius: respōsū est q̄ ang-
glī vocarentur. at ille bene inquit. Naz et
angelicā habent faciē: et tales angelorū in
celis decet esse coheredes. Qd̄ habet no-
men ip̄a puincia de qua isti sunt allati: re-
sponsū est q̄ deiri vocarentur iudem p̄-
uinciales. At ille inquit: bene deiri: d̄ ira
eruti: et ad misericordiam christi vocati
Ret puincie illius quomodo vocatur?
Responsū est q̄ Elle diceretur. At ille
alludēs ad nomē ait. Allelūa laudez dei
creatoris illis in p̄tib⁹ oportet cantari.
Accedensq̄z ad pontificē romane et apo-
stolice sedis. nōdū enim erat ip̄e pontifex
factus. Rogauit vt gentē anglorū in bri-
tāniam aliquos verbū ministros p̄ quos
ad christum cōuerteretur mitteret. seip̄m
paratū esse in hoc opus domino coope-
rante p̄ficiendū: si tamē apostolico h̄ pa-
pe h̄ vt fieret placeret. Qd̄ dū p̄ficere nō
posset: q̄z et si pontifex cōcedere illi qd̄ pe-
tierat voluit: nō tamē ciues romani vt tā
longe ab vrbe secederet potuere p̄mittere.
Dox vt ip̄e pontificatus officio fun-
ctus est: p̄fecit opus diu desideratū. Ali-
os q̄dem p̄dicatores mittens: sed ip̄e p̄e-
dicationem vt fructificaret suis exhorta-
tionibus ac p̄cibus adiuuās. Nec iuxta
opinionem q̄ ab antiquis accepimus hi-
storie nostre ecclesiastice inserere optimū
dicimus.

Ut Augustinus Britonū ep̄os p̄ pace
catholica etiā miraculo celesti corā eis fa-
cto monuerit: q̄ve illos spernentes vltio
secuta sit. **Lap̄m. II.**

Iterea Augustinus adiutorio
vsus Adilberhti regis: cōuo-
r 3

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

cauit ad suum colloquū episcopos siue doctores prime britonū prouincie: in loco ubi vsq; hodie lingua angloꝝ saxonū appellatur: cepitq; eis fraterna admonitione suadere: vt pace catholica secū habita cōmunem euāgelizandi gentib; pro domino laborem suscipere. Non enim pasche diem dominicū suo tempore: sed a. xliij. vsq; vicesimā lunam obseruabāt. **Que** computatio. lxxxiij. annorū circulo cōtinet. **S;** et alia plurima vnitati ecclesiastice contraria faciebant. **Qui** cū longa disputatione habita: neq; p̄cibus: neq; hortamentis: neq; increpationib; Augustini ac doctorū eius assensū p̄bere voluissent: sed suas potius traditiones vniuersisq; p̄ orbē. x. sibi in christo concordant ecclesijs p̄ferrent: sanctus pater Augustinus hūc laboriosū ac longū certaminis finem fecit vt diceret. **Obsecremus** deū q̄ habitare facit ynanimis in domo patris sui: vt ip̄e nobis insinuare celestib; signis dignetur: que sequenda traditio: quibus sit v̄ijs ad ingressum regni illius sperandum. **Adducatur** aliquis eger et per cultus p̄ces fuerit curatus huius fides et opatio deo deuota atq; omnib; sequenda credatur. **Quōd** cum aduersarij inuicti h̄ concederent: allatus est quidam de genere angloꝝ oculoꝝ: um luce priuatus: qui cum oblat britonū sacerdotibus nil curatiōis v̄l nationis horū ministerio p̄ciperet. tandem Augustinus iusta necessitate cōpulsus flectit genua ad patrem dñi nostri iesu christi: dep̄cās vt visum ceco quē amiserat restitueret: et per illuminationē vniuersi hominis corporalē in plurimorū corda fidelium spiritalis gratia lucem accēderet. **Nec** mora illuminatur cecus: ac verū sume lucis p̄eco ab omnib; p̄dicatur Augustinus: **Cum** britones confitent̄ q̄dez intellexisse seueras esse v̄sam iusticie quā predicat Augustinus: sed nō se posse absq; suorū consensu ac licentia p̄scis abdicare moribus. **Unde** postulabāt vt secūdo sinodus pluribus aduentantib; fieret. **Que** cum esset statuta: venerūt vt p̄hibēt vii. britonum episcopi et plures viri doctissimi maxime de nobilissimo eorū ministerio qd̄ vocatur lingua angloꝝ bar-

chothnaburg: cui tēpore hoc **Dionoth** abbas p̄fuisse narratur: qui ad p̄fatum iturū conciliū venerunt primo ad quendam virum sanctū ac prudentē: qui apud eos anachoriticā ducere solebat vitā: cōsultes an ad p̄dicationē Augustini suas de serere traditiones deberēt. **Qui** respōdebāt si homo dei est: sequimini illū. **Dixerunt** et vnde hoc possumus p̄bare: **At** ille. **Domini** inquit ait. **Collite** iugū meū super vos: et discite a me quia mitis sum et humilis corde. **Si** ergo Augustin' ille mitis est et humilis corde: credibile est qz iugum christi et ip̄e portet: et vobis portandum offerat. **Sinautē** ac sup̄bus est cōstat: qz non est de deo: neq; nobis ei sermo curandus. **Qui** rursus aiebāt. **Et** vnde vel hoc dinoscere valem? **Procurate** inq̄t vt ip̄e prior: cuius suis ad locū synodi aduentat: et si vobis appropinquantib; asurrexerit scientes qz famulus christi est: obtempanter illū audite. **Sinautē** vos spreuerit: nec corā vobis assurgere voluerit: cum sitis numero plures: et ip̄e spernatur a vobis. **Fecerūt** vt dixerat. **Factum** est vt venientib; illis sederet Augustinus in sella. **Quōd** illi videntes in ore in irā versū sūt. eūq; notantes sup̄bie cunctis que dīcebat contradicere laborabant. **Dicebat** autē eis qd̄ in multis q̄dem nostre p̄suetudini: imo vniuersis ecclesie cōtrarie geritis: et nunc si in his trib; his mihi obtempere vultis vt pascha suo tempore celebretis. vt ministeriū baptizandi quo deo renascimur iuxta morē romane sancte ecclesie et aplice compleatis: vt gēt angloꝝ rum vna nobiscū verbum dei p̄dicetis. cetera que agitis c̄puls moribus n̄ris contraria: equanimiter cuncta tolerabimus. **At** illi nil horū se facturos: neq; illum p̄ archiepo habituros esse respōdebāt. **Cōferētes** ad inuicē q̄ si modo nobis assurgere noluit: quāto magis si ei subdī ceperimus: iam nos p̄ nihilo cōtemnet. **Qui** bus vir dñi Augustin' fertur minitās p̄dixisse q̄ si pacē cū fratrib; accipe nollēt bellum ab hostib; forent accepturi. **Et** si nationi angloꝝ noluisent vsū vite p̄dicare p̄ horum manus v̄tione essent mortis passuri. **Quōd** ita p̄ oia vt p̄dixerat dīx

no agente iudicio patratū est. **S**iquidez post hoc ipse de quo dixim⁹ rex angolorū fortissim⁹ **E**dilfrith collecto grādī exercitū ad ciuitatem legioneq; a gente angolorū legacēstir a britonib; hi recti⁹ **L**orle glon appellat⁹ maximā gētis pfidie stragem dedit. **C**unq; bellū acturus videret sacerdotes corū: q; ad exorandū deū pro milite agente bellū cōuenerant: seorsū in tutiore cōsistere: sciscitabat q; essent hī: q; d; ve acturi illo cōuenissent. **E**rant autē plurimī corū de monasterio **B**ancorū: in quo tātus fertur fuisse numer⁹ monachorū vt cum in septē portiones esset cum ppositis sibi rectorib; monasteriū diuisū nulla harū portio minus q; .ccc. hoīes haberet. q; oēs de labore manūū. viuere solebāt. **H**orū ergo plurimī ad memoratā acie pacto ielunio triduo: cū alijs orādī causa cōuenerāt: habētes defensorē nomie **B**rocmailiū: q; eos intētos p̄cib; a barbarorū gladijs ptegeret. **Q**uorū causā aduentus euz intellexisset rex **E**dilfrith ait. **E**rgo si aduersus nos ad dñm suū clamāt: pfecto et ipi q̄uis arma nō ferāt cōtra nos pugnant q; aduersus nos i p̄catorib; psequūtur. **I**taq; in hos p̄mū arma verti iubet. **S**ic ceteras nefande militie copias nō sine magno exercitus sui dāno delevit. **E**x tinctos in ea pugna fertur de his qui ad adorādū venerūt viros circiter mille ducentos: et solum. l. fuga est lapsos. **B**rocmail ad primū hostiū aduentū cum suis terga vertēs: eos q; defendere debuerat inermes ac nudos ferientib; gladijs reliquit. **S**icq; completū est p̄sagium sancti **A**ugustini: q̄uis ip̄o tam mlto ante tpe ad celestia regna sublato: vt etiā tp̄alis iter⁹ vltionez sentirēt p̄fidi: q; oblata sibi p̄petue salutis p̄silia spreuerāt.

Ut idem **B**ellituz ac **I**ustū ep̄os fecerit: et de obitu eius.

Lap̄lm. III.

Anno dñice incarnationis sexcētesimo q̄rto **A**ugustin⁹ britān⁹ orū archieps: ordinauit duos ep̄os **B**ellitū videlicet et **I**ustū. **D**elicitum q; dē ad p̄dicādū puincie orientaliuz saxonū: q; tñ se fluuio dirimunt a cantia: et ipi orientali mari p̄tingūt. q; metropolis

Lodonia ciuitas ē sup rīpā p̄fatī flumis posita: et ipa multorū emproz populorū terra mariq; uententiū. **I**n q; videlz gen⁹ te tunc tpls **H**abereth nepos **E**delbrechtī et sorore **R**icula regnabat: q̄uis sub p̄tate posu⁹ eiusdē **E**delbrechtī q; oibus: vt supra dictuz est: vsq; **H**umbre flumis angloz gentib; impabat. **U**bi ip̄o et hec puincia verbū veritatis p̄dicāte **B**ellito accepit: fecit rex **E**dilbrecht in ciuitate **L**odonia eccliam sancti **P**auli apli: in q; locum sedis ep̄alis et ip̄e et successores ei⁹ haberēt. **I**ustū ip̄o in ipa **C**ātia **A**ugustin⁹ ordinauit ep̄m i ciuitate **D**orouerni q; gens angloz a primario quōdā illi⁹ q; dicebat **H**rofrōses cestre cognomiāt **D**istat autē a **D**orouerni milib; passuum ferme. xxiiij. ad occidentez in q; rex **E**dilbrecht eccliam beati **A**ndree apli fecit: q; etiā ep̄s vtriusq; ecclesie dona mlta sicut et **D**orouernēses obtulit: s; et territoria ac possessiones i vsu eoz qui erāt cū ep̄is adiecit. **D**efunct⁹ est autē deo dilect⁹ pater **A**ugustin⁹: et positū corp⁹ ei⁹ foras iuxta eccliam beatorū ap̄loz **P**etri et **P**auli: cui⁹ supra meminim⁹: q; necdū fuerat perfecta: nec dedicata. **H**or ip̄o vt dedicata est intro in latum et in porticu illi⁹ aquilōnali decenter sepultū est. **I**n q; etiā sequētium archieporū oīm sunt corpa tumulata: p̄ter duorum tantūmodo id est **T**heodori et **B**erethualdi. q; corpa i ista ecclesia posita sunt: eo q; p̄dicta porticus plura cape nequiuit. **H**abet autē in medio sui pene altare in honore beati **G**regorij pape dedicatū: in q; p̄ omne sabbatū a p̄foyro loci illius agende eorum solenniter celebrant. **S**criptū ip̄o est in tumba eiusdē **A**ugustini ep̄thasium h̄mōi **H**ic requiescit dñs **A**ugustin⁹ **D**orouernēsis archieps prim⁹ q; olim huc a beato **G**regorio romane vr̄bis p̄nifice directus: et a deo opatōe miraculoz suffalt⁹ et **E**dilberthū regē ac gentē illi⁹ ab idoloꝝ cultu ad fidē christi p̄duxit. et cōpletis in pace dieb; officij sui defunctus est. viij. kalendaz iunij eodem rege regnante.

Ut **L**aurent⁹ cū ep̄iscopis suis **S**cos vnitate sancte ecclie: et maxime in pascha obseruādo seq̄ monuerit: et vt **D**el

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

litus romam veniret pascha.

Capitulum III.

Accessit Augustino in episcopatum Laurentius: quem ipse idcirco adhuc vivens ordinaverat: ne se defuncto status ecclesie tam rudis vel ad horam pastore destitutus vacillare inciperet. In quo et exemplum sequebatur primi pastoris ecclesie: hoc est beatissimi apostoli Petri principis: qui fundata romana ecclesia christi. Clemens sibi adiutorium evangelizandi: simul et successorum consecrasset prohibetur. Laurentius archiepiscopus gradu potissime strenuissime fundamenta ecclesie nobiliter facta vidit augmentare: atque ad perfectum debiti culminis et crebra voce sancte exhortationis et continuus pie operationis exemplis puerere curavit. Denique non solum nove que anglis erat collecta ecclesie curam gerebat: sed et verum britannie primam incolit primis pastores impendere sollicitudinem curabat. Si quidem ubi scotorum in prefata ipsorum patria quomodo et britannum. In ipsa britannia tam ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognovit. Maxime per pasche ac solennitate non suo tempore celebrarent: sed ut supra docuimus: a. c. iij. luna usque ad. xx. dominice resurrectionis die observandum esse putaret. Scripsit cum episcopis suis exhortatoria ad eos epistolam: obsecrans eos et testans unitatem pacis et catholice observationis: cum ea que toto orbe diffusa est ecclesia christi tenere. Cuius videlicet epistole principium hoc est. Dominus charissimis fratribus episcopis vel abbatibus per universam Scotiam: Laurentius: Mellitus: et Justus episcopi servati servorum dei. Dum nos se dis apostolice more suo sicut in universa orbe terrarum in his occidentibus partibus ad predicandum gentibus paganis dirigeret: atque in hanc insulam que britannia nuncupatur contigit introisse antequam cognosceremus credentes que iuxta morem universalis ecclesie ingrederentur in magna reverentia facti tatis tam britones quam scotos venerati sumus. Sed cognoscentes britones: scotos meliores putavimus. Scotos vero per Dagam episcopum in hanc quam supra memoravimus insulam: et Columbanum abbatem

in gallis venientem nihil discrepare a britonibus in eorum conversatione didicimus. Nam Dagam episcopus ad nos veniens non solum cibum nobiscum: sed nec in eodem hospitio quo vescebamur sumere voluit. Hic itaque Laurentius cum coepiscopis suis etiam britonum sacerdotibus literas suo gradui condignas: quibus eas in unitate catholica confirmari satagit. Sed quantum hec agendo profecerit adhuc presentia tempora declarant. His temporibus venit Mellitus Ludovico episcopis romam de necessariis ecclesie anglorum cum apostolice papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem papa reverendissimum cogeret synodum episcoporum italie de vita monachorum et quiete ordinaturus: et ipse Mellitus inter eos assedit anno. viij. imperii Focatis principis. Indictione. xij. tertia die kalendarum marciarum ut queque erant regulariter decreta suo quoque auctoritate subscribens confirmaret ac britanniam rediens secum anglorum ecclesiis mandanda atque observanda deferret una cum episcopis quas idem pontifex deo dilecto archiepiscopo Lauritio et dero universum similiter et Edilbercto rege atque genti anglorum direxit. Hic est Bonifacius quartus a beato Gregorio romane urbis episcopi quem impetravit a Foca principe donari ecclesie christi templum rome quod patriarche vocatur antiquum quasi simulacrum est omnium deorum. In quo ipse eliminata omnium spurcicia fecit ecclesiam sancte dei genitricis atque omnium martyrum christi: ut exclusa multitudinem demonum multitudo ibi sanctorum memoria haberet.

Ut defunctis Edilbercto et Selbercto regibus successores eorum idolatriam resuscitarent: ob quod et Mellitus ac Justus a Britannia discesserunt.

Capitulum V.

Anno ab incarnatione dominica dccc. lxx. quod est annus. xxij. primus ex quo Augustinus cum sociis ad predicacionem genti anglorum missus est: Edilbercto rex cantuariorum post regnum temporale quod. lvi. annis gloriosissime tenuerat eterna celestis regni gaudia subiit. Qui tertius quidem in regibus gentis anglorum cunctis australibus eorum provinciis quem

bre fluuio et contiguus ei terminis seque-
strantur a borealibus impauit. Sed primus
omnium celi regna conscendit. Nam primus
imperium huiusmodi. **Ell** rex australium
saxonum. **Secundus** **Calin** rex occidentalium
saxonum qui lingua ipsorum **Cecculin** vocabatur
Tertius ut diximus **Edilbrecht** rex cantua-
riorum. **Quartus** **Redual** rex orientaliū an-
glorum qui etiam uiuente **Edilbrechto** eidem
sue genti ducatum prebebat obtinuit. **Quin-
tus** **Eduini** rex nordanhimbrosiorum gentis
id est ei usque ad borealem **Pumbri** flumis
plaga inhabitat maiore potentia cunctis
que britanniam incolunt anglorum pariter et
britonum populis profuit propter cantuarijs
tamen. **Fleco** et **Deuanias** britonum insu-
las que inter hiberniam et britanniam sita sunt
anglorum subiecit imperio. **Sextus** **Oswald**
et ipse nordanhimbrosiorum rex christianissi-
mus usque ad finem regnum tenuit. **Septimus**
Osiuu frater eius equaliter pene terminis
regnum nonnullis temporibus cohercens: pictorum
et ascotorum gentes que septentrionales britan-
nie fines tenent maxima ex parte perdo-
muit ac tributarias fecit: sed hoc postmo-
dum. **Defunctus** est uero rex **Edilbrecht**
die xxiiij. mensis februarij post xxj. annos
accepte fidei: atque in porticu sancti **Mar-
tini** intra ecclesiam beatorum apostolorum
Petri et **Pauli** sepultus: ubi et **Berecta**
regina condita est: qui inter cetera bona que
gentis sue consulendo conferebat etiam
decreta illi iudiciorum iuxta exempla roma-
norum cum consilio sapientium constituit.
Que scripta anglorum sermone acten-
dantur et obseruatur ab ea in quibus pri-
mitus posuit qualiter id dare deberet que
aliquid rerum vel ecclesie vel episcopi vel
reliquozum ordinum furto auferret: uolens
scilicet tuitionem eis quos et quorum doctri-
nam susceperat prestare. **Erat** autem idem **Edil-
brecht** filius **Jurmurici**: cuius pater **Des-
ca**: cuius pater **Dorich** cognomine **Disc**:
a que reges cantuariorum solent **Discingas**
cognominare. **Cuius** pater **Dengist** que cum fi-
lio suo **Disc** inuitat **Quartigerno** britan-
niam primum intrauit: ut supra retulimus. **At**
post mortem **Edilbrechti** eius filius eius
Ladbald regni gubernacula suscepisset
magno tenellus adhuc ibi ecclesie cremen-

tis detrimento fuit. **Si** que non solum christi-
ani fidei recte noluerat: sed et fornicationem
polluere est tali quale nec inter gentes au-
ditam apostre testat: ita ut uxorem patris
haberet. **Quo** utroque scelere occasionem
dedit ad priorem ueritatem reuertendi his
que sub impio sui parentis uel pauore uel
timore regio fidei et castimonie iura susce-
perunt: nec super me flagella distractionis
perfidio regi castigando uel corrigendo de-
fuere. **Nam** crebra mentis uesanie et spi-
ritus immodi inuassione premebatur. **Auxit**
hec peccellam huiusmodi perturbationis
etiam mors **Saberechti** regis orientaliū
saxonum qui ubi regna perennia petens
tres filios suos que pagani perdurauerunt
regni temporalis heredes reliquit **Ceperunt**
illi mox idolatrie quam uiuente eo aliquantu-
lum intermisisse uidebant palam seruire: sub-
iectisque populis idola colendi libera dare
licentiam. **Cum** uiderent pontificem celebra-
tis in ecclesia missarum solennibus eucharistijs
populo dare dicebant: ut uulgo fertur ad
eum barbari inflati stulticijs: quare non et
nobis porrigeis panem nitidum quem et pa-
tri nostro **Saba** sic namque eum appellare
consueuerant: dadas et populo adhuc in ec-
clesia dare non desistis. **Quibus** ille respon-
debat. **Si** uultis ablui fonte illo salutari
que per uester ablutus est: potestis etiam pa-
nis sancti cui ille participabat esse princeps
Si in autem lauacrum uite preternitis: nulla-
tenus ualeatis panem uite percipere. **At** illi
nolumus inquirere fonte illum intrare que nec
illos opus habere nouimus: sed tamen pa-
ne illo refici volumus. **Cum**que diligenter
ac sepe ab illo essent admoniti nequaquam
ita fieri posse ut absque purgatione sacro-
sancta quis oblationi sacrosancte comu-
nicaret. **Ad** ultimum furore commoti aces-
bant. **Si** non uis assentire nobis in tam
facili causa quam petimus: non poteris iam
in nostra puicia de morari. **Et** expulerunt
eum: ac de suo regno cum suis abire iusserunt.
Qui expulsus inde uenit cantuam:
tractaturus cum **Laurentio** et **Iusto** co-
episcopis que in his esset agendum. **Decretum**que
est comune consilio: quod satius esset ut omnes
patriam redeuntes libera ibi mente domo
deserueret: quam iter rebelles fidei barbaras

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

sine fructu residerēt. **D**iffessere itaq; p̄m̄t
Dellitū & **J**ustū: atq; ad partes gallie se-
cessere: ibi & nunc finem expectare dispo-
nentes. **S**z nō multo tpe reges q̄ p̄conē
a se veritatis expulerāt demoniacis culti-
bus impune seruebāt. Nam egressi con-
tra gentē **S**ensuoz in plūm oēs pariter
cum sua milita corruerūt: nec (licz aucto-
ribus pd̄tis) excitatū ad scelera vulgus
ponit corrigi: atq; ad simplicitatez fidei
& charitatis que est in christo reuocari.

Ut corrept' ab ap̄lo **P**etro **L**aurenti-
us **C**adbaldū regē ad christū auerteret:
q̄ mox **D**ellitū & **J**ustū ad pd̄dicandū re-
uocauerit. **C**aplm. VI.

Quim̄ p̄o **L**aurentius **D**ellituz
Justūq; secutus: ac britanniāz
esset relictus iussit ip̄a sibi nos-
cite in ecclia beatorū ap̄loz **P**etri & **P**au-
li: de q̄ frequēter iam diximus: stratu pa-
rari. In quo cū post multas preces ac la-
chrymas ad deuz p̄ statu ecclie suas ad-
quiescedū membra posuisset atq; obdor-
misset: apparuit ei beatissim' apostoloz
p̄nceps: & multo illū tēpore secreta nocti
flagellis arctioribus afficiens sciscitabat
ap̄lica districtiōe quare gregem quē sibi
ip̄e crediderat reliq̄rat: vel cui pastorum
oues christi in medio lupoꝝ positas fu-
gens ip̄e d̄mitteret. **A**n mei inquit ob-
lit' es exempli: qui p̄ paruulis christi q̄s
mibi in iudicium sue dilectionis cōmen-
dauerat: vincula: verbera: carceres: affli-
ctiōes: ip̄am postremo mortē: mortē autē
crucis: ab infidelib; etiam inimicis christi
ip̄e euz christo coronādus p̄tulit. **H**is
beati **P**etri flagellis: simul & exhortatio-
nibus animat' famulus christi **L**aurent'
mox mane facto venit ad reges: & relecto
vestimento quātis esset verberibus lace-
ratus ostendit. **Q**ui multū miratus & in-
quisrens quis tāto viro tales ausus esset
plagas infligere. **U**t audiuit quia causa
sue salutis ep̄s ab ap̄lo christi tanta esset
tormentā plagasq; p̄pessus extimuit. **M**ul-
tum atq; anathematizato omni idolatrie
cultu: abdicato cōubio nō legitimo sus-
cepit fidem christi: & baptizatus ecclesie
rebus quantuz valuit in omnib; p̄sulere
ac fauere curauit. **D**isit etiam galliam &

reuocauit **D**ellitum & **J**ustum: eosq; ad
suas ecclias libere instituendas redire p̄-
cepit: q̄ post annū ex quo abierāt reuersi
sunt. **E**t **J**ustus q̄dem ad ciuitatē **P**rosi
cui p̄fuerat redijt. **D**ellitū p̄o **L**udoniē
sis ep̄m recipere noluerunt: idolatrie pon-
tificib; magis seruire gaudētes. **N**ō enī
tanta erat ei quāta patri ip̄ius regni po-
testas: vt etiam nolentibus ac cōtradice-
tibus paganis antistitem sine posset eccle-
sie reddere. **U**erū ip̄e cum sua gente ex
quo ad dñm cōuerfus est diuinitis se stu-
dijt mancipare p̄ceptis. **P**entēz & in mo-
nasterio beatissimi ap̄loz p̄ncipis eccle-
siam sancte dei genitricis fecit quā conse-
cravit archiepiscopus **D**ellitus.

Ut **D**ellitus ep̄s flāmas ardētes sue
ciuitatis orando restrinxerit.

Caplm. VII.

Hoc enī rege beatus archiep̄s
Laurent' regnū celeste cōscēdit:
atq; in ecclia & monasterio san-
cti ap̄li **P**etri iuxta p̄decessorē suū **A**ugu-
stinū sepul' die q̄rto nonaz februariarū.
Postq; **D**ellit' q̄ erat **L**udoniē ep̄s ses-
dem **D**orouernēsis ecclie tert' ab **A**ugu-
stino suscepit. **J**ust' autē adhuc sup̄stes
Drofensem regebat ecclesiam. **Q**ui cum
magna eccliaz anglorū cura ac labore gu-
bernabāt: suscepit scripta exhortatoria
a p̄ntifice romane & ap̄lice sedis **S**onifa-
cio quē post de' dedit ecclie. sedit āno in-
carnationis dñice. **D**ccxxiij. **E**rat autem
Dellit' q̄dē corp̄is infirmitate id est po-
dagra granat': s; mēt̄is gressib; sanis ala-
crister terrena queq; trāsiliēs: atq; ad cele-
stia regna semp amāda p̄tēda et q̄renda
puolās. **E**rat carnis origine nobilis: sed
culmie mēt̄is nobilior. **D**eniq; vt vnum
p̄tut' el' vnde cetera itelligi possint testi-
monū referā. **T**pe q̄dā ciuitas **D**orouer-
nēsis p̄ culpam incurse igni corrupta cre-
brescētib; cepit flāmis p̄sumi: q̄b; cū nullo
aq̄z inlectu posset aliq̄s obsistere: tāq; cū
ultrat' esset p̄vastata nō minima atq; ad
ep̄iscopū furens se flāma dilatarer. **C**on-
fidens ep̄iscop' in diuinitū vbi humanum
deerat auxiliū: iussit se obutaz scuitentib;
bus & huc illucq; volantib; igniū globis
referri. **E**rat autē eo loci vbi flāmarum

impetus maxime incubebat martyrium beatorum quattuor coronatorum. **I**bi ergo platus obsequenti manibus episcopus cepit oratio periculum infirmus abigere: quod firme fortium manus multum laborando nequiverat. **N**ec mora ventus qui a meridie flans ubi incendia sparserat: extra meridiem reflexus primo vultu furoris sui a lesione locorum qui contra erat abstraxit: ac mox funditus quiescens flammis pariter sopitis atque extinctis copescuit. **E**t quia vir dei igne diuine charitatis fortiter ardebat: qui tempestates potestatum aeriarum a suo suorumque lesione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueuerat: merito ventis flammisque mundalibus pualere: et ne sibi suisque noceret obtinere poterat. **E**t hoc post quibus annis quinquaginta regit ecclesiam **E**adbaldo regnante migravit ad celos. **S**epultusque est cum patribus suis in sepe dicto monasterio: et ecclesia beatissimi principis apostolorum. anno ab incarnatione domini. de christi die nono. klis mar.

Ut Bonifacius papa Iusto successore eius pallium: et epistolam miserit.

Capitulum VIII.
Ut statim successit in pontificatum Iustus: qui erat profensis ecclesie episcopus: illi hec ecclesie romanum per se consecrauit episcopus: data sibi ordinandi episcopos auctoritate a pontifice Bonifacio: quem successore esse fuisse deus deus supra meminit. **C**uius auctoritatis ista est forma. **D**ilectissimo fratri Iusto: Bonifacius, quibus deuote: quibus etiam vigilanter per christo euangelio elaborauerit vestra fraternitas non solum epistola a vobis directe tenere: imo indulta desuper operi vestro perfectio indicauit. **N**ec enim omnipotens deus aut sui nominis sacrum: aut fructum vestri laboris deseruit: dum ipse predicatoribus ecclesie fideliter repromisit. **E**cce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. **Q**uo specialiter iniuncto vobis ministerio eius clementia demonstrauit aperiens corda gentium ad suscipiendum predicationis vestre singulare mysterium. **D**agno enim primo fatigorum vestrorum delectabilem cursum bonitatis sue suffragium illustrauit: dum creditorum vobis talento

fidelissime negociationis officijs vberem fructum impendens ei quod signare possentis multiplicatis generationibus preparauit. **H**ocque etiam illa vobis reparatione collatum est: qui iniuncto ministerio iugiter persistentes laudabili patientia redemptiones gentis illius expectastis: et vestris ut perfrueret meritis eorum est saluatio propinata dicere domino. **Q**ui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. **S**aluati ergo estis spe patientie et tolerantie virtute: ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata sui consequerentur misericordiam saluatoris. **S**usceptis namque apostolibus filii nostri **A**dalualdi regis reppimus quanta sacra eloquii eruditione et animi ad vere reuerentis et indubitatae fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerit. **Q**ua ex re de longanimitate clementie celestis certam assumentes fiduciam: non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem imo queque vicinarum vestro quoque predicationis ministerio credimus subsequendum. quatenus sicut scriptum est: **C**onsummati speris vobis merces a retributore omnium bonorum domino tribuat. **E**t vere per omnem terram exisse sonus eorum: et in fines orbis terre verba ipsorum vniuersalis gentium confessio suscepto christiane sacramento fidei prestatum. **P**allium preterea per latorem presentium fraternitati tue benigntatis studiis inuitati directum: quod videlicet tantam in sacrosanctis venerandis mysterijs licentiam vtendi imperauimus. **C**edentes etiam tibi ordinationes episcoporum: exigente opportunitate domini puenienti misericordia celebrare: ita ut christi euangelium plurimorum annunciatione in omnibus gentibus que necdum reuerse sunt dilatetur. **S**tudeat ergo tua fraternitas hoc quod sedis apostolice humanitate precepta intemerata mentis sinceritate fuare intendis **C**uius rei similitudines tam precipuum indumentum humeris tuis baiulandum suscepis. **T**alemque te implozata clementia exhibendum stude: ut indulti muneris premia non cum reatitudine: sed cum comodis animarum ante tribunal summi et venturi iudicis representantes. **D**eus te incolumem custodiat dilectissime frater.

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

T De implo regis **Eduini**: et ut ueniens ad euangelisandū ei **Paulin** primo filiā ei cū alijs fidelē christiane sacramētis imbuerit. **Capitulum. IX.**

Quo i tempore etiā gens **Horidan** **himbrozū** hoc ē ea gens natio angloꝝ que ad aq̄lonē humberū fluminis plagā habitabat cum rege suo **Eduino** uerbū fidei p̄dicante **Paulino** cui supra meminim⁹: suscepit. Cui uide licet regi in auspiciū suscipiēde fidei et regni celestis potestas etiāz terreni creuerat imperij: ita ut qd̄ nemo angloꝝ aū cū om̄is britānie fines quales ip̄oꝝ uel britonum puincie habitabant subditiōe acciperet: quin et menasias insulas: sicut et supra docuim⁹: impio subiugauit angloꝝ rum. Quaz prior que ad austrū est et situ amplior et frugū puentu atqz ubertate fertilior nongentoz. lx. miliarū mensurā iuxta estimatiōne angloꝝ. Secūda trecentoz rū et ultra spaciū tenet. Huic autē gēti occasio fuit p̄cipiēde fidei q̄ p̄fat⁹ rex cognatione iunctus est regibz cantuarioꝝ accepta in coniugem **Edilberge** filia **Edeberti** regis q̄ alio noīe **Tate** vocabatur. Huic consortiū cum primo ip̄e missis p̄cis a fratre eius **Eadbaldo** q̄ tunc regno cantuarioꝝ p̄erat peteret: Responsū ē nō esse licitū christiānā uirginē pagano i cōiugium dari ne fides et sacramēta celestis regis cōsortio p̄sanarent regis q̄ uerū delictu esset p̄fusus ignarus. Que dū **Eduino** uerba nunciū referrent: p̄misit se nihil omnimodis p̄trariū christiane fidei que uirgo colebat esse facturū: quin pot⁹ p̄missurū: ut fide cultūqz sue religionis cū omnibz q̄ secū uenissent uir⁹ siue feminis sacerdotibus seu ministris more christiano seruaret. Neqz abnegauit se etiā eandem subitū esse religionem: si tū examīnata a prudētibz sanctor ac deo dignior posset inueniri. Itaqz p̄mittit uirgo atqz **Eduino** mittit. et iuxta qd̄ dispositū fuerat ordinat⁹ ep̄s uir deo dilectus **Paulinus** q̄ cum illa ueniret: eamqz et comites eius: ne paganoz possent societate polui: quotidiana exhortatione et sacramentoz celestiu celebratiōe p̄firmaret. Ordinatus est autē **Paulin** ep̄s a **Iusto** ar

chiep̄scopo sub die. xij. kl̄is aug. āno ab incarnatione dñi. dccc. xv. Et sic cuꝝ p̄fata uirgine ad regem **Eduinū** q̄si comes copule carnal aduenit. Sed ip̄e poti⁹ toto animo intēdens ut gentē quaz adibat ad agnitiōnes ueritatis aduocās iuxta uocē apl̄i uñi uirō uirginem castam exhibere christo. Cūqz in puincia uenisset laborauit multū ut et eos q̄ secū uenerāt ne a fide deficerent dño adiuuante cōtineret: et aliquos si forte posset de paganis ad fidei grām p̄dicando p̄uerteret. Sed sicut apl̄s ait. Quāuis multo tempore illo laborante in uerbo deus seculi hui⁹ excecavit mentes infideliz: ne eis fulgeret illuminatio euangelij gl̄ie christi. Anno autē sequenti uenit in puinciam q̄dam **Sicart** uocabulo **Eumer** missus a rege occidētaliū saxonūz noīe **Cuichelmo**: sperās se regem **Eduinū** regno simul et uita p̄uaturū: q̄ habebat sic ambicipitē torca tū ut si feri uulnus minus ad mortē regis sufficeret peste iuuaret ueneni. Peruenit autē ad regem primo die pasche iuxta amnē **Doruentionē** ubi tūc erat uilla regalis. Intrauitqz quasi nūciū domini sui referens. et cum simularā legationē ore astuto uolueret excurrere repente et euaginata sub ueste lita impetuz fecit in regē. Quō cum uideret minister regis amicissim⁹ nō habēs scuti ad manuz quo regem a nece defenderet mox interposuit corpus suuz ante lectum p̄gentis. Sz tantū hosti ferum infixit ut p̄ corp⁹ militis occisi etiāz regem uulneraret. Qui cuꝝ mox gladijs impetret in ip̄o tumultu etiā aliu de militibz cui nomē **Ford** herisica nefanda peremit. Eadē autē nocte sacrosancta domnice pasche pepererat regina filiā regis cui nomē **Eanfled**. Cūqz idem rex p̄sente **Paulino** ep̄o gratias ageret dijs suscipiēta sibi filiā: Ecōtra ep̄scopus grās cepit agere domino christo: regisqz altruere q̄ ip̄e p̄cibus suis apud illū obrimmerit: ut regina sospes et absqz dolore graui sobolem p̄crearet. Cui⁹ uerbis delectatus rex p̄misit se abrenūcians idolis christo seruiturū: si uitam sibi et uictoriaz donaret pugnanti aduersus regē a quo homicida ille q̄ eum uulnerauerat missus: et in

pignus pmissiois implende eandē fillā suam christo cōsecrandam Paulino epo consignavit. Que baptizata est die s̄cto penthecostes prima de gēte Nordāhūm b̄orum cū. xj. alijs de familla ei⁹. Quo tē pore curat⁹ a vulnere sibi pridēz inflicto rex collecto exercitū venit aduersus regē occidentalū saxonū: ac libello inito vni⁹ uersos quos in necē suam conspirasse dī dicerat: aut occidit: aut in dēditionē recep̄pit. Sicq; victor in patriā reuersus n̄ ita tim⁹ et incōsulte sacramēta fidelī christiane p̄cipe voluit: q̄uis nec idolis vltra seruit: ex quo se christo seruiturū esse p̄mis̄erat. verū p̄mo dilligēt⁹ ex tēpore et ab ip̄o venerabilī viro Paulino rationem fidei ediscere: et cum suis p̄matib⁹ q̄s sapientiores nouerat curauit conferre qd d̄ his agendum arbitrentur. Sed et ip̄e cum esset vir natura sagacissim⁹: sepe diu sol⁹ residens: ore quidē tacito: sed in int̄mīs cordis multa secū colloquēs qd sibi esset faciendū: q̄ religio seruāda tractabat.

¶ Ut papa Bonifac⁹ eundē regem: mittens l̄ras: sit hortatus ad fidem.

Ep̄lm. x.

Quo tēpore exhortatorias ad fidem l̄ras a pontifice sedis apostolice Bonifacio accepit: q̄rū ista est forma. Exemplar epl̄e beatissimī et apl̄ici pape vrbis romane eccl̄ie Bonifacij directe viro gl̄ioso Eduino regi anglorū. ¶ Viro gl̄ioso Eduino regi anglorū: Bonifacij ep̄iscopus seruus seruum dei. Ij sūme diuinitatis potentia humane locutionis officijs explanari non valeat: quippe q̄ sui magnitudine ita inuisibili atq; inuestigabili eternitate consistit. Ut autē nulla ingenij sagacitas q̄nta sit cōprehēdere differereq; sufficiat: quia tamē eius humanitas ad insinuationem sui referat̄ cordis ianuis q̄ de semetip̄a p̄ferēt̄ secreta humanis mentib⁹ inspi⁹ ratione clemēt̄ infudit: ad annūciandā vobis plenitudinēz fidelī christiane sacerdotalem curauimus sollicitudinē progare: vt p̄inde christi euangeliū qd saluator noster omnib⁹ p̄cipit gentib⁹ p̄dicari: vestris quoq; sensib⁹ inierēt̄ salutē vestre

remedia p̄pinquarent. Sup̄ne igit̄ maiestatis clemētia que cūcta solo verbo p̄ceptionis sue cōdidit et creauit: celum videlicet et terrā: mare et om̄ia q̄ in eis sunt: dī sp̄ositis ordinib⁹ q̄bus subsisterēt coeterni verbi sui consilio: et sancti sp̄itus unitate: disp̄ensat̄ boiem ad imaginē et similitudinē suam ex limo terre plasmātū cōstituit ei que tamē tantā p̄mij p̄rogatiuaz indulgit: vt eū cunctis p̄poneret: atq; suo termino p̄ceptiōis eternitatis subsistētia p̄muniret. Hunc ergo deū patrē filiū et sp̄itū sanctū qd est indiuidua trinitas ab ortu solis vsq; ad occasū: humanū genus quippe vt creatorem omniū atq; factorem suū salutaris cōfessione fide veneratur et colit. Cui etiā sūmitates imperij: rerūq; potestates submis̄se sunt. qz ei⁹ dī sp̄ositiō omniū platio regnorū cōcederet. Eius ergo bonitatis misericordia totius creature sue dilatāde subd̄i etiam in extremitate terre positarū gētū corda frigida sancti sp̄itus feruore in sui q̄z agnitione mirabiliter cōdignata succedere. Que enī in gl̄iosi filij n̄ri Audubaldi regis: gētibusq; ei sup̄positis in illustratiōe clemētia redēptoris fuerit operata plenus ex vicinitate locorū vestrā gl̄iam cont̄icimus cognouisse. Eius ergo mirabile donum et in vobis certa spe celesti longanimitate conferrī cōfidimus. Cum p̄fecto gl̄iosam cōiugem vestrā que n̄ri corporis pars esse dinoscit̄ eternitatis p̄mio p̄ sacri baptismatis regenerationē illuminatā agnouim⁹. Unde p̄sentī stilo gl̄iosus vos adhortandos cum om̄i affectu int̄ime charitatis curauim⁹: q̄ten⁹ abominat̄ idolis: eorūq; cultū: sp̄etisq; sanorū fatuitatib⁹ et auguriarū deceptabilibus blandimētis credatis in deū patrē omnī potentē eiusq; filiū iesuz christū et sp̄itū sanctū: vt credentes a diaboli cōceptu: rat̄ nexibus sancte et indiuidue trinitatis coopante potētia absoluti eēne vite possitis esse p̄cipes. Quanta autē rectitudinis culpa teneant̄ astricti hi q̄ idolatriarū p̄niciosissimā sup̄stitionēz colētes amplectuntur eorū q̄s quos colunt exempla perditionis insinuāt. Unde de eis p̄ psalmistā dicit̄. Omnes dij gentiū demonia:

Ecclesiastice historie gētis Angloy

dominus aut celos fecit. **E**t iterū. **D**uo
los habet et non videt: aures habet et non
audit: nares habet et non odorabit. **D**a
nus habent et non palpabunt: pedes habet
et non ambulabunt. **S**imiles ergo efficiū
tur his qui spem confidente ponunt in eis.
Quō enim iuuandi quilibet possunt ha
bere virtutē hī qui ex corruptibili mate
ria inferiorū etiā suppositorūq; tibi ma
nibus cōstruūt: quib; videlicet artificū
humanū accōmodās eis inanimatā mē
brozū similitudinē contulisti: qui nisi a te
moti fuerint ambulare non poterunt: sed
tanq; lapis in vno loco positū ita cōstru
cti nihilq; intelligētie habentes ipaq; in
sensibilitate obruti: nullas neq; ledēdi ne
q; iuuandi facultatē adepti sunt. **Q**ua er
go mentis deceptione eos deos quibus
vos ipsi imaginē corporis tradidistis colē
tes seq; imit: iudicio discreto reperire nō
possumus. **U**nde optet vos suscepto sig
no sancte crucis: p quā humanū gen^{re}
demptū est: execrando diabolice versutie
supplantationē: q; diuine bonitatis operi
bus inuidus emulusq; consistit a cordib;
vestris abijcere. **I**niectisq; manibus hos
quos eaten^{us} materie cōpage vob deos
fabricastis: cōfringendos diminuēdosq;
sūmopere curate. **I**pa enī eorum dissolu
tio corruptioq; que nunq; viuētē spiri
ritū habuit nec sensibilitatē a suis factori
bus potuit quolibet modo suscipere vob
patēter insinuet q; nihil erat qd eatenus
colebatis: dum pfecto meliores vos qui
spiritū viuētē a dño pcepistis eozū con
structioni nihilominus existatis: qui ppe
quem plasmauit cognatōe deductos p se
cula innumerabilib; ppaginib; pullulare
cōstituit. **A**ccedite ergo ad agnitioez ei^{us}
q; vos creauit: q; in vobis vite insufflauit
spiritū: q; p nostra redemptione filiū suū
vniuersū misit: vt vos ab originali pec
cato eriperet: et creptos de potestate dia
bolice nequitiē celestib; pmijs munera
ret. **S**uscipite vba pdicatorū et euāgeliz
christi qd vob annūciāt: q; tenus credētes
sicut sepi^{us} dictū ē: deū patrem omnipotē
tē: et in iesū christū eius filiū: et spiritū
sanctū et inseparabile trinitatez fugatis de

monitorū sensib; expulsaq; a vobis solli
tudine venenosi et deceptabilis hostis
p aquā et spiritū sanctū renati et cui credi
deritis in splendore glorie sempiternē co
habitare ei^{us} opitulatione et munificentia
valeatis. **P**reterea benedictionē plecto
ris vestri beati **P**etri apostolorū pncipis
vobis dixerim: id est camisiā cū ornatu
ra in auro vna et lena ancirana vna. qd
petimus vt eo benignitatis animo glia
vra suscipiat q; a nobis noscīt destinātū.

Ut coniugem ipsius p eplaz salutis il
lius sedulā agere curam monuerit.

Caplin. XI.

Ad coniugem q; eius **E**dilbergā
huiusmodi lras idē pōtiter mi
sit. **E**xemplar eplē beatissimi et
apllci **B**onifacij pape vrbis rome. dile
cte **E**dilberge regine **E**duini regis dñe
glorioso et filia **E**dilberge regine: **B**onif
facius ep̄s seruus seruozū dei. **R**edēpto
ris nr̄i benignitas humano generi qd p
cioso sāguine sui effusione a vinculis dia
bolice captiuitatis eripuit multe puiden
tie quib; saluaret p̄pinauit remedia: q; te
nus sui nominis agnitioez diuerso mo
do gentib; innotescēs creatorē suū susce
pto christiane fidel agnoscerēt sacramen
to. qd et qdem in vestre glorie sensib; cele
sti collatū munere mystica purgatiōis ve
stre regeneratio patenter innuit. magno
ergo largitatis dñice beneficio mens no
stra gaudio exultauit: q; scintilla ortho
doxe religionis in vestri dignatus est cō
uersione succendere. **E**x q; re nō solū glo
rioli coniugis: imo totius gētis supposi
te vobis intelligentiā in amorē sui facili^{us}
inflāmaret. **D**idicim^{us} nāq; referentibus
his qui ad nos gloriosi filij nostri **A**udu
baldi regis laudabile conuersionē nunci
antes puenerūt: qd etiā vestra glia chri
stiane fidel suscepto mirabili sacramēto
p̄ijs et deo placit^{us} iugiter opib; enitescat.
Ab idolorū etiā cultu: seu fanozū auguri
arumq; illecebris se diligēter abtineat:
et ita in amore redēptoris sui immutilata
deuotione p̄sistēs inuisilet: vt ad dilata
dam christianaz fidem incessabiliter non
desistat opam cōmodare. **C**ūq; de glioso

confluge vestro paterna charitas sollicitè perquisisset cognouim⁹ q̄ eaten⁹ ab om̄i⁹ nandis idolis seruēs ad suscipiendā vocem p̄dicatorū suam distulerat obedientiam exhibere. **Q**ua ex re nō modica nobis amaritudo cōgesta ē: ab eo q̄ ps̄ cor poris vestri ab agnitōe summe ⁊ indiuisue trinitatis remāsit extranea. **U**nde paternis officijs vestre gloriose christianitati nostrā cōmonitionē non distulim⁹ conferendā: adhortātes quaten⁹ diuine inspi rationis imbuta subsidijs impoꝛtune et oportune agendū nō differas: vt et ipse saluatoris nr̄i dñi iesu christi cooperāte potentia christianozū numero copuletur vt p̄inde intemperate societatis federe iura teneas maritalis consortij. **S**criptuz nāq; est: erūt duo i carne vna. **Q**uō ergo vnitas vobis ꝛunctionis inesse dici poterit si a nr̄e fidei splendorē interpositis detestabilis erroris tenebris remāsit ille alienus. **U**nde rationi ꝛtinuo insists̄ a lōꝝ ganimitate celestis clemētie illuminatio nis illi⁹ beneficia impetrare nō desinas. **U**tridelicet quos copulatio carnalis affectus vnū quodāmodo corpus exhibuisse mōstrat: hos quoq; vnitas fidei etiā post huius vite transituz in p̄petua societate conseruet. **I**nsiste ergo glorioza filla: et sumis conatib; duricijs cordis ipsius diuinorum p̄ceptorum insinuatōe mollire summoꝝ dematura: infundēs sensibus eius quātū sit p̄clarum qđ credēdo suscipisti mysterium: quātū ve sit admirabile qđ renata p̄m̄ium consequi meruisti: frigiditatem cordis ipsi⁹ sancti spiritus annūciatione succende: q̄tenus amoto corpore p̄niciosissimi cultus diuine fidei calore eius intelligentiā tuarum adhortatio num frequētatiōe succēdat. **U**t p̄fecto sacre scripture testimoniū p̄ te expletum indubitāter p̄clareat. **S**aluabit vir infidelis p̄ mulierem fidelē. **A**d hoc enī miseris cordiā dominice pietatis cōsecuta es: vt fructū fidei creditorūq; tibi beneficioruz redēptori tuo multiplicē resignares. **Q**uō et q̄dem suffragante p̄sidio benignitatis ipsius vt explere valeas assiduis nō desistimus p̄cibus postulare. **H**is ergo p̄missis paterne vobis dilectiōis exhiben-

tes officia: hortamur vt nos reperta portitoris occasione de his q̄ p̄ vos superna potentia mirabiliter in ꝛuersatiōe coniugis vestri sumpsisse q̄ vobis gentis dignatus fuerit opari prosperis quātuz his nuncijs reueletis: q̄tenus sollicitudo nostra q̄ de vestri vestrozūq; omnīuz anime salute optabilia desiderāter expectet vobis nunciantib; reueletur: illustrationēq; diuine ꝛpiciationis in vobis diffusā opulentius cognoscētes: hilarī cōfessione largitori oim̄ bonorum deo et beato Petro apostolorū ꝛncipiꝝ vberes merito gratias exoluamus. **P**reterea benedictionē ꝛtoris vestri beati Petri ap̄lorū ꝛncipis vobis direximus: id est speculuz argētū ⁊ pectinē eburneū inauratū. qđ petimus vt eo benignitatis animo gl̄ia vestra suscipiat: quo a nobis noscīt destinatum.

Ut Eduin⁹ ꝛ visionē quandā sibi extulanti ostēsam sit ad credendū ꝛuocatus.

Capitulum. XII.

Mec quē memoratus papa Bonifacius de regis Eduini: ac gentis ipsius litteris agebat. **S**ꝛ et oraculū celeste qđ illi quōdā extulati ap̄ Redualdū regem angloꝝ pietas diuina reuelare dignata est: nō minimū ad suscipienda vl̄ intelligenda doctrina monita salutaris sensū suavit illius. **C**ū ergo videret Paulinus sibi difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem vie salutaris: ⁊ suscipiendum mysterium vniuersice crucis inclinare: ac ꝛ salute illius simul ⁊ gentis cui ꝛerat ⁊ verbo exhortationis apud hoies ⁊ apud diuinā pietatem ꝛbo ꝛp̄cationis ageret: tandē vt verisimile videtur didicit in spū qđ vel quale esset oraculū regi quondā celitus ostēsum: ne exinde distulit: qñ ꝛtinuo regē amoneret explere votū qđ in oraculo sibi exhibito se facturum ꝛmiserat: si temporis illius erumnis exemptus ad regni fastigia perueniret. **E**rat autem oraculum h̄mōi. cū ꝛsequente illum Edilfrido: qui ante eum regnauit: ꝛ diuersa occulti⁹ loca vel regno m̄lto annoꝝ tpe ꝛfugus vagaretur: tandē venit ad Redualdū obsecrās vt vitam suam a tanti ꝛsecutoris insidijs

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tutando seruaret. **Qui** libenter euz suscipiens: pmissit se que petebat esse facturū. **At** postq̄ **Edilfrid** in hac eū puincia ap-
paruisse: et apud regē illū familiariter cū
focijs habitare cognouit: misit nuncios
q̄ **Redualdo** pecuniā multā p nece eius
offerrēt. neq; aliqd pficit. misit scdo. mis-
sit tertio. et copiosiora argenti dona offe-
rēs: et bellū illi si contemneret indicens.
Qui vel minis fractus: vel corruptis mune-
ribus cesset deprecanti: et siue occidere se
Eduinū: seu legatarijs tradere promissit.
Qd vbi fidelissimū qdam amicus illius
animaduertit intravit cubiculū q̄ dormire
disponebat. **Erat** autē p̄ma hora noctis.
Et euocātū foras qd erga eū agere rex p
misisset edocuit: et insup adiecit. **Si** ergo
vis hac ip̄a hora educā te d̄ hac puincia
et ea in loca te introducā vbi nunq; te vel
Reduald vel **Edilfrid** inuenire valeant.
Qui ait. **Gratias** q̄dez ago beniuolentie
tue: nō tū hoc facere possum qd suggeris:
vt pactū qd cū tanto rege inij: ipse p̄imū
irritā faciā. cū ille mihi nihil mali fecerit
nihil adhuc inimicitiaz intulerit: q̄npo-
tius si moriturū sum ille me magis q̄ ig-
nobilior q̄sq; mortū tradat. **Duo** enī nūc
fugiā q̄ p omnes britannie puincias: tot
annozū temporūq; curriculis vagabun-
dus hostiū vitabā insidias. **Abeunte** igi-
tur amico remāsit **Eduinū** solus foris re-
sicens: et mestus ante pallaciū multis ce-
pit cogitationū estibus affici: qd ageret:
q̄ ve pedē verteret nescius. **Cunq;** diu ra-
citus mentis angorib; et ceco carperetur
igni: vidit subito in tempeste noctis silen-
tio: appropinquantē sibi hoīem: vultū ha-
bitusq; incognitū. quē vidēs vt ignotū et
inopinātū nō parū expauit. **At** ille acce-
dens salutauit eū. et interrogauit q̄re illa
hora ceteris quiescentibus: et alto sopore
p̄ssis: solus ipse mestus in lapide puigil
federet. **At** ille vicissim sciscitabat: qd ad
eum p̄tineret: vtrūq; ipse intus an foris no-
ctem trāsigeret. **Qui** respondens ait. **Me**
estimes tue mesticie: et insomniorū et
forinsece ac solitarie sessionis causam ne-
scire. **Scio** enī certissime quē es: et quare
meres: et q̄ ventura tibi in p̄ximo mala
formidas. **Sed** dicto mihi quid merce

dis dare velles ei: si qui sit q̄ his te mero-
ribus absoluat: et **Redualdo** suadeat: vt
nec ipse tibi aliquid mali faciat: nec tuus
te hostib; perimendū tradat. **Qui** cum se
om̄ia que posset: huic tali p mercede be-
neficiū daturū esse respōderet. **Adiecit** il-
le. qd si etiā te regem futurū extinctis ho-
stibus in veritate pmitat: ita vt nō soluz
om̄es pgenitores tuos: sed et om̄es quā-
te reges in gēte anglozū potestati fuerāt
transcendas. **At** **Eduinus** cōstantior: in-
terrogando factus: non dubitabat pmit-
tere: quā ei qui tāta sibi beneficia dona-
ret: dignis ipse gratiarū actionib; respon-
deret. **Tum** ille tertio. **Si** autē inquit is
qui tibi tanta taliaq; dona veraciter ad-
uentura p̄dixerit: etiam consiliū tibi tue sa-
lutis ac vite: melius atq; vtilius q̄ aliq; de
tuis parentib; aut cognatis vnq; au-
diuit ostendere poterit: nū ei obrēperare:
et monita eius salutaria suscipe p̄sentis?
Hec distulit **Eduinus**: q̄n continuo pol-
liceretur: vt se in omnib; secutum doctri-
nam illius: qui se tot ac tātis calamitatib;
bus ereptum ad regni apicem pucheret.
Qui accepto responso: cōfestim his q̄ lo-
quebatur cū eo imposuit dexteram suaz
capiti eius dicens. **Cum** ergo tibi signū
aduenerit: memento huius tēporis: ac lo-
quele nostre: et ea que nūc p̄mittis adim-
plere ne differas. **Et** his dictis vt fertur
repente disparuit: vt itelligeret nō homi-
nem esse q̄ sibi apparuisset: sed spiritū. **Et**
cum regius iuuenis solus adhuc ibidem
federet: gaudius q̄dem de collata sibi cō-
solatione: sed multū sollicitus ac mente se-
dula cogitans q̄s esset ille: vel vnde veni-
ret q̄ hec sibi loqueretur. **Venit** autē p̄fa-
tus amicū illius letoq; vultu salutās eū.
Surge inquit: intra: et sopitis ac relictis
curarum anxietatib; quieti mēbra simul
et animū compone. q̄ mutātū est cor: re-
gis. nec tibi aliqd male facere: sed fidem
potius pollicita suare disponit. **Postq;**
enī cogitationē suā: de qua tibi ante dixi:
regine in secreto reuelauit reuocauit euz
illa ab intentione amonēs q̄ nulla ratio
ne pueniat: tāto regi amicū suū optimū
in necessitate positū auro vendere. imo
fidem suam: q̄ om̄ib; ornāmētis p̄ciosior

est: amore pecunie perdere. **Q**uid plura fecit rex vt dictū est. nec solū exulem nunc cū hostilibus nō tradidit: sed etiā eū vt in regnum pueniret adiuit. Nam mox rediens domū nūcū exercitū multū ad debellādū **E**dilfridū collegit copiosū. eū q̄ sibi occurrentē cū exercitu multūz impari. Non enī dederat illis spaciūz quo totū suū congregaret: atq; adunaret exercitū occidit in finib; gentis merciorū ad orientales plagam amnis q̄ vocatur **I**dle. In quo certamē z fili? **R**edualdi vocabulo regnheri occisus. Ac sic **E**dulnus iuxta oraculū qd̄ accepit: non tātūz regē sibi infestū insidias vitauit: verū etiā eidem pempto in regni gloriāz successit. Cum ergo pdicante verbū dei **P**aulino rex credere differret: z p̄ aliqd̄ tempus vt diximus horis cōpetentib; solitari? sede ret qd̄ agēdū sibi esset. que religiose quēdam sedulus secum ipse scrutari? suellet: ingrediens ad eum quadā die vīr dei inposuit dexterā capiti eius: et an h̄ signūz agnosceret requisitū. Qui cum tremens ad pedes p̄cidere vellet: leuauit eū quasi familiari voce affatus. Ecce inq̄t hostiū manus quos tūmūsti dño donante euasisti. Ecce regnum qd̄ desiderasti ip̄o largiente p̄cepisti. **M**emento vt tertū qd̄ p̄misisti facere nō differas suscipiedo fidē eius: z p̄cepta seruando qui te z a temporalibus aduersis eripiens: tēporalis regni honore sublimauit. z si deinceps volūtati ei? quā per me tibi pdicit obsecunda? re volueris: etiā a p̄petuis malorū tormētis te liberās ad eterni secū regni in celis faciat esse p̄cipem.

Quale p̄siliū idē cum p̄ncipib; suis de percipiēda christi fide habuerit: z vt pontifex eius suas aras p̄fanauerit.

Capitulum XIII.

Quibus auditis rex suscipe qd̄dem se fidem quā docebat z velle et debere respondebat. Verūz ad huc euz amicus p̄ncipib; et consiliarijs suis sese de hoc collaturū esse dicebat: vt si z illi eadē cū eo sentire vellēt omēs pariter in fonte vite christo cōsecrarent. Et annuēte **P**aulino fecit vt dixerat. **H**abito enī cum sapientib; consilio sciscitabat

singillatim ab omnib; q̄lis sibi doctrina hec eaten? inaudita z nouus diuinitatis q̄ pdicabatur cultus videretur. Cui p̄m? pontificum ip̄ius **C**oisi cōtinuo respondit. Tu vide rex q̄le sit hoc qd̄ nobis predicatur. ego tibi verissime qd̄ certū didici p̄fiteor: quia nihil omnino virtutis habet: nihil vtilitatis religio illa quā hucusq; tenuim?. Nullus enī tuorūz studiosi? q̄ ego culture deorum nostrorū se subdidit: et nihilomin? multi sūt qui ampliora a te beneficia q̄ ego z maiores accipiunt dignitates: magisq; p̄sperant in omnib; q̄ agenda vel acquirēda disponunt. Si autē dñi aliqd̄ valerēt me pot? iuuare vel lent q̄ illis impensius seruire curauit. **U**n̄ restat vt si ea que nūc nobis noua pdicatur: meliora esse et fortiora habita examinatione p̄spereris: absq; vllō cūctamine suscipe illa festinem?. Cuiusq; suasiōt verbisq; prudentib; alius optimatū tribuens assensū cōtinuo subdidit. **T**alis inquit mibi videtur rex vita hoīm p̄sens in terris ad cōparationē eius qd̄ nobis incertum ē tēporis: quale cū te residente ad cenam cū ductib; ac ministris tuis tpe p̄uinali: accenso qd̄dem foco in medio z callido effecto cenaculo: furentib; aut foris p̄ omnia turbib; hyemaliū pluuiarū v̄l niuiam: **A**duentiens vn? passerum domūz citissime puolauerit. Qui cū p̄ vnū ostiū ingrediens: mox p̄ alium exierit: ip̄o quēdem tpe quo intus est hyemis tēpestate non tangitur: sed tū paruissimo serenitate admomēto excurso mox de hyeme in hyemē regrediens tuis oculis elabitur. Ita autē vita hoīm ad modicūz apparet: qd̄ autē sequatur qd̄ve p̄cesserit prorsus ignoram?. **U**nde si hec noua doctrina certius aliqd̄ attulit: merito sequenda eē videtur. **H**is similia z ceteri maiores natu ac regis p̄siliarij diuinitus admoniti p̄ sequebant. **A**diecit autē **C**oisi quia vellet ip̄m **P**aulinum diligētius audire de deo quē pdicabat verbū faciente. **Q**d̄ euz iubente rege faceret exclamauit auditis ei? sermonib; dicens. **J**am olim intellexeram nihil esse qd̄ colebam?: qz videlicet q̄nto studiosius in eo cultu veritate q̄rebā: tanto min? inueniebā. **N**ūc autē apte p̄fiteor:

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

quia in hac p̄dicatione veritas daret illa
q̄ nobis vite salutis et beatitudinis eter-
na dona valet tribuere. **U**n̄ suggero rex
vt templa et altaria que sine fructu vtilita-
tis sacram̄t̄o cius anathemati et igni cō-
tra dam̄. **Q**uid plura p̄buit palā assen-
sum euangelizādī beato **Paulino** rex, et
abrenūciata idolatria fidem se christi sus-
scipere cōfessus est. **C**unq̄ a p̄fato p̄tiffi-
ce sacrorū suorū quereret: q̄s aras et fana
idolorū euz septis q̄bus erant circūdata
p̄mus p̄fanare deberet. **I**lle r̄ndit. **E**go,
Quis enī ea q̄ per stulticiāz coluit: nec ad
exemplū omnīū aptius q̄s ip̄e p̄ sapiētiaz
mibi a deo vero donatā destruiam. **S**ta-
tūq̄z abiecta sup̄stitione vanitatis roga-
uit sibi regem arma dare et equū emissā-
rium quē ascendēs ad idola destruenda
veniret. **N**on enī licuerat pontificē sacro-
rum vel arma ferro vel p̄ter in equo eq̄ta-
re. **A**ccinct̄ ergo gladio accepit lanceam
in manu: et ascendēs emissarium regis p̄-
gebat ad idola. **Q**uō aspiciens vulḡ est
mabat eū infante. **N**ec distulit ille mor-
vt appropriabat ad fanū p̄fanare illd̄ inie-
cta in eo lancea quā tenebat: multūq̄z ga-
uissus d̄ agnitiōe veri dei cultus: iussit so-
cīis destruere ac succedere fanū cū omni-
bus septis suis. **O**stenditur autē loc̄ ille
quondā idolorū non lōge ab **E**buracho
ad orientē vlt̄r̄ amnē deruentionem. et
vocat hodie **Sotmundin** **Sabaam**. vbi
p̄tiffex ille inspirāte deo vero polluit ac
destruxit eas q̄s ip̄e sacrauerat aras.

Ut idē **Eduin** cum sua gente fidelis
sit factus: et vbi **Paulinus** baptisauerit.

Capitulum XIII.

Ist̄ accepit rex **Eduin** cū cum
ctis gentis sue nobilib̄ ac ple-
be p̄plurima: fidē et lauacrū san-
cte regeneratiōis: anno regni sui. xj. qui ē
annus dñice incarnationis. dcccxxij. **A**b
aduentu s̄o angloꝝ in britanniā ann̄ cir-
citer. clxxx. **B**aptisat̄ ē autē **Eburac** die
sācto pasche pridie iduum april. in eccle-
sia sācti **Petri** apli quā ibidem ip̄e de lig-
no cum cathecizaret vsq̄ ad p̄cipiendūz
baptisima inbuerit et citato opere p̄stru-
xit. **I**n q̄ etiā ciuitate ip̄i doctori atq̄z an-

st̄titi suo **Paulino** sedē ep̄atus donauit.
Hoc aut̄ vt baptisima p̄secut̄ ē curauit
docete eodē **Paulino** maiorē ip̄o ī loco
et angustiorē de lapide fabricare basilicā:
In cui⁹ medio ip̄m qd̄ prius fecerat orato-
riū includeret. **P**reparatis ergo fūda-
mētis in giro prioris oratoriū p̄ quadrū
cepit edificare basilicā. **S**z priusq̄z altitu-
do parietis esset cōsummata rex ip̄e imp̄ta-
nece occisus opus idē successorī suo **Os-
waldo** p̄ficiendū reliquit. **P**aulin⁹ aut̄z
et eo tempe. .vj. annis p̄tinuis id est vsq̄z
ad finē imperij regis illius verbū dei an-
nuente ac fauēte ip̄o in ea puñcia p̄dica-
bat. **C**redabantq̄z et baptizabant̄ q̄r quot
erāt p̄ordinati ad vitā eternā. **I**n q̄b̄ erāt
Ost̄r̄ide: **A**dfrith filij regis **Eduini**: qui
ambo ei exuli nati sunt. de quo **E**nburga
filla **Cerali** regis mercionarūz baptizati
sūt tpe sequenti et alij liberi eius de **E**dil-
berga regina p̄geniti **Edilbim** et **Edildri-
dis** filia et alter filius **Guelfrea**: quorum
p̄mi albat̄ adhuc rapti sūt de hac vita et
Eburaci ī ecclia sepulti. **B**aptizati et **J**o-
si filius **Ost̄r̄idi**: s̄z et alij nobiles ac regij
viri nō pauci. **T**antus aut̄ fert̄ tūc fuisse
feruor̄ fidei ac desiderij lauacri salutaris
genti nordanhimbꝝ: vt quodā tēpore
Paulin⁹ ventēs cū rege et regina in regiā
villā q̄ vocat̄ **Adgefrin**. xxxvj. dieb̄ ibi-
dem cū eis cathecizādī et baptizandī offi-
cio deditus moraret̄: q̄b̄ dieb̄ cunctis a
mane vsq̄z ad vesperā nil aliud ageret q̄z
p̄fluentē eo de cūctis vylculis ac locis ple-
bem christi s̄bo salutis instruere: atq̄z in-
structū in fluuio **Blent** q̄ prim⁹ erat laua-
cro remissionis abluere. **H**ec villa tpe se-
quentiū regū deserta: et alia p̄ illa ē facta ī
loco q̄ vocat̄ **Deluim**. **H**ec q̄dē in p̄-
uincia **Bernicioꝝ**. s̄z et in puincia **Deiro-
rū**: vbi sepl̄ manere cū rege solebat bap-
tizabat in fluuio **Sualua** q̄ vicin̄ catara-
ctum p̄terfluit. **F**ondū oratoriū vlt̄ bap-
tisati in ip̄o exordio nascētis ibi ecclesie
poterat edificari. **A**ttū in campo dono
vbi tūc etiā villa regia erat fecit basilicā:
quā postmodūz pagant a q̄bus **Eduin**⁹
rex occisus ē cū tota eadē villa succende-
runt. **P**ro q̄ reges posteriores fecere sibi
villā in regione q̄ vocat̄ **Loidis**. **E**uasit

añt ignē altare qđ lapideum erat. z fuañ
adhuc in monasterio reuerēdissimi abba
tis Thuduulsi. qđ est in silua Elmete.

¶ Ut puincia orientaliū angloꝝ fidem
christi suscepit. **¶** Caplm. **XXV.**

Tantā autē deuotionē Eduinus
erga cultuz veritatis habuit: vt
etiā regi orientaliū angloꝝ Car-
pualdo filio Redualdi psuaderet: relictis
idoloꝝ supstitiōibz fidē z sacramēta chri-
sti cū sua puincia suscipe. Et qđdem pater
ei Redualdiā dudū in Cātua sacramen-
tis christiane fidei imbut⁹ est: sed frustra.
Nā redēs domū ab vxore sua z qđbusdā
pueris doctoribz seduct⁹ est: atq; a sines-
ritate fidei deprauat⁹ habuit posteriora
peiora p̄ioribz: ita vt in morē antiquoꝝ
samaritanozū z christo seruire videret: et
dñs qbz antea seruebat. Atq; in eodē fa-
no et altare haberet ad sacrificiū christi z
arulā ad victimas demonioꝝ: qđ videlz
fanū rex eiusdē puincie Alduulsi: qđ nunc
etate fuit vsq; ad suū tēpus pdurasse et se
in puericia vidisse testabat. Erat autē p̄fa-
tus rex Reduald natu nobilis quālibet
actu ignobilis filius Tylli: cuius pater
fuit Uulffa a qđ reges angloꝝ orientaliū
Uulffingas appellant. Verū Corpuald
nō multo postq; fidē accepit tpe occisus
est a viro gētli noīe Richberecho: et ex
inde tribz ānis puincia ī errore versata ē:
donec accepit regnū eiusdē frater Corpu-
aldi Sigberecho: vir p̄ oīa līndissi que ē
p̄ima ad me doctissim⁹ atq; christianissim-
us. Qui viuentē adhuc fratre cū exula-
ret ī gallia fidei sacramēt⁹ imbut⁹ ē. Quo-
rū p̄cipem mor vbi regnare cepit totaz
suaz puincā facere curauit. Cui⁹ studijs
gloriosissime fauit felix eps qđ de Burgū
dloꝝ p̄tibz vbi ortus z ordinat⁹ cū venis-
set ad Honorii archiep̄m ei qđ indicasset
desideriū suū: misit eū ad p̄dicādū p̄bum
vite p̄fate natiōi angloꝝ. Nec vota sp̄i⁹
incassū cecidere: qñ poti⁹ fructū ī ea mul-
tiplicē credentiū populoz pius agri sp̄i-
ritalis cultoz iuenit. Siqđē totā illā pro-
uincā iuxta sui noīs sacramētuz a longa
inlq̄tate atq; infelicitate liberatā: ad fidē
z opa iusticie ac p̄petue felicitatis dona
pduxit. Accepitq; sedē ep̄atus in ciuitate

Clūmoci. Et cū. xvij. annis eiusdē puin-
cie pōtifficali regimīne p̄fesser: ibidē in pa-
ce vitam finiuit.

¶ Ut in puincia Lindisi predicauerit: z
de quallitate regni Eduini.

¶ Caplm. **XXVI.**

Predicabat autē Paulin⁹ verbū
etiā puincie meridiane Dum-
bre flumis ripā p̄tingēs vsq; ad
mare. Prefectus Lindocoline ciuitatis
cui nomen erat Blecca p̄mum cū domo
sua puertit ad dñm. In qđ videlz ciuitate
et eccliam operis egregij de lapide fecit.
Cui⁹ tecto vl lōga incuria vel hostili ma-
nu defecto parietes stare vidētur. et oibz
annis aliq̄ miracula sanitarū in eodē lo-
co solēt ad vtilitatē eoz qđ fideliter q̄runt
ostendī. In qua ecclia Paulin⁹ trāscunte
ad christū Justo: Honorii p̄ eo cōsecra-
uit ep̄m: vt in sequētibz suo loco dicem⁹.
De hui⁹ fide puincie narrauit mihi p̄sby-
ter z abbas qđdam vir veracissim⁹ de mo-
nasterio Portaneu vocabulo Beda retu-
lisse sibi quendā seniorē baptizatū se fuis-
se dīmedia a Paulino ep̄o presente rege
Eduino: z multā ppli turbā ī fluuio Tre-
heita iuxta ciuitatē que lingua angloꝝ
Trouwlinga acētur vocat. Qui etiā effi-
giem eiusdē Paulini referre esse solit⁹ qđ
esset lōge stature: paululū incuri⁹: nigro
capillo: facie macilēta: naso adunco p̄te-
nul: venerabilis simul z terribil⁹ aspectu.
Habuit autē secū ī mīsterio z Tobū dia-
conū: virū vtiq; industriū ac nobilem in
christo z in ecclia: qđ ad n̄ra vsq; tempa p̄-
māsit. Tāta autē eo tpe par ī britānia q̄-
quaversū imperiū reg⁹ Eduini puenerat
fuisse p̄hibet: vt sicut hodie ī p̄uerbio dī-
cīt) etiam si mulier yna cum recentē nato
puulo veller totā pambulare insulā a ma-
ri ad mare: nllō se ledēte valeret. Tantiuz
rex idē vtilitat⁹ sue gēt⁹ p̄suluīt: vt pleris-
q; ī loc⁹ vbi fōtes lucidos iuxta publicos
viaz trāsitus consperit: ibi ob refrigeriū
viantū erect⁹ stipitib⁹ z creos cācos su-
spēdi iuberet. neq; hos quisq; nisi ad vsū
necessariū contingere p̄ magnitudine vel
timoris eius auderet: vel amoris veller.
Tantiuz p̄o excellētie in regno habuit: vt
non solum in pugna ante illū vexilla ge-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

starentur: sed et tpe pacis equitantes inter ciuitates siue villas: aut p̄uincias suas cum ministris semp̄ antecedere signifer cōsueuisset. **N**ecnō et incedete illo vbi libet p̄ plateas illud genus vexilli qd̄ romani **Tufam**: angli appellant **Tbuuf** ante euz ferri solebat.

Ut idem ab **Honorio** papa exhortatorias lras accepit: q̄ etiā **Paulino** palliū miserit. **Caplm. XVII.**

Quo tpe p̄sulatum sedis apostolice **Honorius** **Bonifacii** successor habebat. q̄ vbi gentem norðanbimbrozū cum suo rege ad fidei cōfessionemq̄ christi **Paulino** euāgelizate p̄uersam eē didicit: misit eidem **Paulino** palliū. misit et regi **Eduino** litteras exhortatorias: paterna illū charitate accedens vt in fide veritatis quā accepant p̄sistere semp̄ ac p̄ficere curaret. Quaz v̄ delictet litteraz iste ē ordo. **D**omino excellentissimo atq̄ p̄cellētissimo filio **Eduino** regi anglorū: **Honorius** ep̄s seruis seruoꝝ salutē. Ita christianitatis vestre integritas circa cōditoris sui cultūz fidelis ardore succēsa: vt longe lateq̄ resplendet: et i om̄i mūdo annūciata vestri operis multipliciter referat fructūz. **S**ic enī vos reges esse cognoscitis dū regē et creatorē vestrū orthodoxa p̄dicatiōe edocti deum venerando creditis: et qz qd̄ humana valet p̄dicatio mētis vestre sinceram deuotionē excoluit. **Q**uid deo nro aliud offerre valebim? nisi vt in bonis actibz p̄sistentes: ip̄mqz auctore humani generis p̄sistentes cum colere: et qz vota nunc reddere festinemus. **E**t ideo excellentissime fili paterna vos charitate qua conuenit exhortamur: vt hoc qd̄ vos diuina misericordia ad suā grāz vocare dignata est: sollicita intentione et assiduis oratiōibz suare om̄imodo festinet: vt q̄ vos in p̄senti seculo ex om̄i errore absolutos ad agnitiōē sui nois ē dignat̄ p̄ducere: et celestis patrie vobis p̄paret mansiōē. **P**redicatoris igit̄ vestri dñi mei ap̄lice memorie **Gregorij** lectione frequēter occupati p̄ oculis affectū doctrine ip̄i: qd̄ p̄ vestris animabz libet̄ exercuit: habetote: q̄ten̄ ei oratio et regnū vestrū populūqz auge-

at: et vos omnipotēti deo irrep̄hēsbles representet. **E**t q̄ a nobis p̄ v̄ris sacerdotibz ordināda sperast̄: h̄ p̄ fidelē vestre ē sinceritate: q̄ nobis multimoda relatione p̄ p̄sentū portitores laudabiliter insinuata ē: gratuito animo attribuere illi sine vlla dilatiōe p̄uidemus. et duo pallia v̄rozūqz metropolitanoꝝ: id ē **Honorio** et **Paulino** direxim̄: vt dū q̄s eozū de h̄ seculo ad auctore suū fuerit accersit̄: i loco ip̄ius alter ep̄oz ex hac nra auctoritate debeat subrogare. qd̄ q̄dez tam p̄ v̄ra ē charitatis affectu: qz p̄ tantaz p̄uinciarū spacia q̄ inter nos et vos esse noscunt: sumus inuitati concedere: vt in omnibz deuotioni vestre nostrū p̄cursū: et iuxta v̄ra desideria p̄baremus incolumē excellentiā vestrā grā sup̄na custodiat.

Ut **Honorius** q̄ **Iusto** in ep̄atu **Doruernensis** ecclie successit ab eodez papa **Honorio** palliū et lras accepit. **Caplm. XVIII.**

Hec iterū **Iust** archiep̄s ad celestia regna sublat̄. iij. iduum nouēbrū die: et **Honorius** p̄ illo ē in p̄sulatum elect̄. **Q**ui ordinandus venit ad **Paulinum**. et occurrēte sibi illo in **lindocolmo** q̄ntus ab **augusto Doruernensis** ecclie p̄secrat̄ est antistes. **C**ui etiā p̄fat̄ papa **Honorius** misit palliū et lras: i q̄bz decreuit h̄ ip̄m qd̄ in eplā ad **Eduinū** regē missa decreuerat: scz vt cū **Doruernensis** vel **Eburacensis** antistes de hac vita trāsserit: is q̄ sup̄est consoꝝ eiusdem gradus habebat potestātē alterz ordinandi in loco ei q̄ trāsserat sacerdotē: ne sit necesse ad romanā vsqz ciuitatē p̄ tam p̄līxa terrarū et maris spacia p̄ ordinando archiep̄scopo semp̄ fatigari. **Q**uaz etiaz textum litterarum in nostra hac historia ponere cōmodum duximus. **D**ilectissimo fratri **Honorio**. **Honorius** inter plurima que redemptoris nostri misericordia suis famulis dignat̄ bonoz munera progare: illō etiā clemētē collata sue pietatis munificētia tribuit: q̄tēs p̄ fraternol affectū: vt aiām dilectiōē qdā p̄replatiōē alternis aspectibus representat: p̄ quibus maiestati ei grās indefinētē excolim̄.

Eūq; votis supplicib; exoramus: vt vestram dilectionē in p̄dicatione euangelij laborantē et fructificantē: sectatēq; magistrū et capitū sūt Gregorij regulā p̄peti stabilitate p̄firmet. Et ad augmētū ecclesie sue potiora p̄ vos suscitēt incrementa: vt fide et ope in timore dei et charitate vestra acquisitio decessorūq; vestrorū: que p̄ domini Gregorij exordio pullulat conualescendo amplius extendat: vt ipsa vos dñici eloquij p̄missa in futuro respiciāt. **C**losq; vox ista ad eternā festiuitatē euocet: venite ad me omnes q̄ laboratis et onerati estis: et ego reficiā vos. **E**t itez, **E**uge fue bone et fidelis: q̄ sup pauca fuisisti fidelis: sup multa te p̄stituiam: intra i gaudium domini tui. **E**t nos equidē fratres charissimi: hec vobis p̄ eterna charitate exhortationis verba p̄mittētes: **Q**ue rursus p̄ ecclesiarū vestrarū p̄uilegijs congruere posse conspiciamus: non desistim⁹ impartire. **E**t tam iuxta vestrā petitionē: q̄s filiorū nr̄oz regū vob̄ p̄senti nostra p̄ceptione vice beati Petri apostolorū p̄ncipis auctoritatez tribuim⁹: vt qñ vnum ex vobis diuina ad se iusserit gr̄a vocari is q̄ supstes fuerit alteruz in loco defuncti debeat episcopū ordinare. **P**ro qua etiā re singula vestre dilectioni pallia p̄ eadē ordinatione celebrāda direxim⁹: vt p̄ nostre p̄ceptiōis auctoritatē possit deo placitam ordinationem efficere. quia vt hec vobis p̄cederemus lōga terrarū marisq; interualla que inter nos ac vos obsistūt ad hec nos p̄descendere coegerūt: vt nulla possit ecclesiarum vestrarū iactura perculuilibet occasiōis obtētū quoquo modo puenire: sed potius cōmissi vobis populi deuotionē plenius p̄pagare. **D**eus te icolumē custodiat dilectissime frater. **D**ata die tertia iduū iuniarū impantib; dominis nostris p̄missimis augustis **H**eradio anno. cxxiij. p̄o. eiusdē an̄i. xxij. atq; **C**ōstantino filio ipsius anno. xxij. et p̄sulat⁹ ei⁹ anno. iij. sed et **H**eradio felicissimo cesare id est filio eius anno. iij. inditē. iij. id ē anno dñice incarnationis. dcccxiij. **U**t p̄mo idēz Honorij: et post **J**ohes lras gēti **S**cotorū p̄ pasche obseruatōe simul et p̄ pelagiana herese miserit.

Capitulum. xix.
Iste idēz papa Honorius lras etiā genti scotorū: q̄s i obseruatōne sancti pasche errasse cōpererat: iuxta qd̄ supra docuim⁹: solleter exhortās ne paucitatē suā in extremis terre finib; p̄stitutz: sapientiozem antiq̄s sine modernis q̄ p̄ orbē erāt christi eccl̄ijs estimarent: ne ve p̄tra paschales cōputos et decreta synodalium totū orbis p̄tificū aliud pascha celebraret. **S**ed et **J**ohes qui et successor eiusdē Honorij **S**euerino successit: **C**ū adhuc eēt elect⁹ in p̄tificationē p̄ eodem errore corrigēdo: lras eis magna auctoritate atq; eruditōe plenas direxit euidēter astruēs: qz dñicum pasche diem. xv. luna vsq; xxi. qd̄ in nicēna synodo p̄batum ē oporteret: necnō et p̄ pelagiana heresi: q̄s apud eos reuiuiscere didicerat: cauenda ac repellenda in eadē illos epla monere curauit. **C**ui⁹ eplē p̄ncipiū est. **D**ilectissimis et sanctissimis **L**onnano **C**olubano **C**hromano **D**imao et **B**agritano ep̄is: **C**hromano **H**ernanoq; **L**agistrano **S**tellano et **S**egeno p̄byteris: **S**arano ceterisq; doctorib; seu abbatibus scotis **H**ylari⁹ archiep̄s et seruās locū sancte sedis aplice **J**ohā. diacon⁹ et in dei noīe elect⁹. **I**te **J**ohes p̄miserit et seruans locū sancte sedis aplice et **J**ohes seruus dei p̄siliarius eiusdem aplice sedis. **S**cripta q̄ p̄ latores ad sancte memorie **S**euerinū papā adduxerūt eo de hac luce migrāte reciproca respōsa ad ea q̄ postulata fuerāt siluerūt. **Q**uis referat ne diu tāte q̄stionis caligo indiscussa remaneret reperim⁹ quosdā puīcie v̄re p̄tra orthodoxam fidē nouā ex veteri heresim renouare conantes: pascha nostrū i quo imolat⁹ est christus: nebulosa caligine refutātes: et. xiiij. luna cū hebreis celebrare nitentes: que apostolice p̄ncipio manifeste declaraf et nuperrime temporibus illis hanc apud eos heresim exortam: et nō totā eorum gentem: sed quosdā meis hac fuisse implicatos. **E**xposita autēz ratione paschalis obseruantie ita de pelagianis in eadem ep̄stola subdūt. **E**t hoc quoq; cognouimus q̄ virus pelagiane hereseos apud vos denuo reuiuiscit qd̄

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

omnino hortamur vt a vestris mentibus huiusmodi venenatiū sup̄stitionis facinorosa auferat. Nam qualiter ipsa quoque execranda heresis dānata est: latere vos non debet. qz non solū p̄ istos ducentos annos abolita est: sed et quotidie a nobis perpetuo anathemate sepulta damnata. et hortamur ne quorū arma combusta sunt apud vos eorum cineres sciscitabant. Nam q̄s non excurretur superbū eorum conamē et impium: dicētium posse sine peccato hominē existere ex propria voluntate et non ex gratia dei: et primū quidē blasphemie et stultiloquiū est dicere esse hoīez sine peccato. qd̄ omnino nō potest: nisi vnus mediator dei et hoīum: homo christus iesus: q̄ sine peccato est cōceptus et partus. Nam ceteri homines euz peccato originali nascentes testimonium p̄uaricationis Adē: et iam sine peccato actuali existentes portare noscunt: s̄m̄ p̄phetaz dicentē. Ecce enī in iniquitatibz cōceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea.

¶ Ut occiso Eduino Paulin^o cantuam rediēs Profensis ecclie p̄sulatū suscepit.

Capitulum XX.

¶ Vero Eduin^o cum. xvij. annis genti angloꝝ simul et britan̄torum gloriosissime p̄sesser. Equibus etiam sex ipse: vt diximus: christi regno militauit. Rebellauit aduersus eū Cedualla rex britonum auxiliū p̄bente illi. Pēda viro strenuissimo de regio genere merciorū: q̄ et ipse ex eo tēpore gentis eiusdem regno annis. xvij. varia sorte p̄fuit. Et cōserto graui p̄lio in campo q̄ vocat̄ Bethfelth occisus est Eduinus die. iij. iduum octob. anno dominice incarnationis. dccc. xxiij. cum esset annorū. xlviij. eius qz totus vel interemptus vel dispersus exercitus. In quo etiā bello ante illum vnus filius eius Offrid iuuentis bellicosus cecidit: alter Edfrith necessitate cogēte ad Pēda regem transfugit: et ab eo postmodum regnante Oswaldo contra fidei iurādi p̄emptus. Quo tēpore maxima ē facta strages in ecclia vel gēte nordanhūmbrorū: maxime qz vnus ex ducibus a quibus acta est paganus: alter quia barbarus erat pagano seuior. Siq̄dem Pēda euz

omni merciorū gente idolis deditus et christiani erat nominis ignarus. At p̄o Cedualla: quibus nomen et p̄fessionē haberet christiani: adeo tū erat animo ac moribus barbarus: vt nec sexus quidem muliebris vel innocue paruulorū parceret etati: qn̄ vnuerfos atrocitate ferina mortis per tormenta traderet: multo tpe totas eoz p̄uincias debachando puagar: ac totū genus angloꝝ britan̄te finibz erasurū se esse deliberans. Sed nec religioni christiane q̄ apud eos exorta erat aliqd̄ impēdebat honoris. Quippe cū vsqz hodie moris sit britonū fidem religionēqz angloꝝ p̄ nihilo habere: neqz in aliquo eis magis cōmunicare qz paganis. Allatum ē autē caput Eduini regis eburacū et illatū post ea ecclie beati Petri apli quā ipse cepit: s̄s successor eius Oswald p̄fecit: vt supra docuim^o. Positū ē autē in porticu facti pape Gregorij a cui^o ipse discipulis verbū vite suscepit. Turbat^o itaqz rebo nordanhūmbrorū hui^o articulo cladis: cū nil alicui p̄sidiū: nisi in fuga esse videret Paulin^o alio sumpta secū Edilberge regina quā pridē adduxerat rediit cantuā nauigio: atqz ab Honorio archiepiscopo et rege Edulbaldo multuz honorifice susceptus est. Venit autē illic duce Baasso milite regis Eduini fortissimo: habens secū Deanfredā filiā et Vulferam filiū Eduini et Jffi filiū Offridi filij eius: quos postea mater metu Edboldi et Oswaldi regū misit in gallias nutriedos regi Deceberecho: ibiqz ambo in infantia defuncti: et iuxta honorē vltre gūis pueri vel inocētis christi cōgruū in ecclia sepulti sūt. Attulit qz secū vasa preciosa Eduini regis: p̄plura: in q̄bz et crucez magnā aureā: et calicē aureū p̄secratū ad ministeriū altaris: q̄ acten^o in ecclia canonicę p̄seruata monstrantur. Quo in tēpore Profensis ecclia pasto: ē minime habebat: eo qz romanus p̄sul illi^o ad Honorij papā a Justo archiepo legatarius missus absorptus fuerat fluctibz italici maris: ac p̄ h̄ curā illi^o p̄fat^o illi^o iustitōe Honorij antistitis et Edboldi regis suscepit ac tenuit: vsqz dum et ipse suo tpe ad celestia regna euz gloriosi fructu laboris ascendit: in qua ecclia moriēs palliū qz qd̄ a

romano papá acceperat reliquit. Reliquerat aut in ecclesia sua eburacl Jacobū diaconum: virū vtiqz ecclesiasticū et sanctuz: qui multo ex hinc tpe in ecclesia manens: magnas antiquo hosti p̄das docendo et baptizando eripuit. Cuius nomine vic⁹ i quo maxime solebat habitare iuxta castrarectaz vsqz hodie cognominatur. Qui qm̄ cantadi in ecclesia erat peritissim⁹: recupata postmodū pace in puincia: et crescente numero fidelū etiam magister ecclesiastice cantonis iuxta morē romanorum seu cantuariorū mult⁹ cepit existere. Et ipse senex et plenus dierū iuxta scripturas patrū viā secutus est.

¶ Explicit liber secundus ecclesiastice historie gentis angolorum.

¶ Incipit liber tertius ecclesiastice historie gentis angolorum: cum recollecta capitulorum annotatione.

¶ Ut primi successores Eduini regis et fidem sue gentis p̄diderint et regnū. Porro Oswaldus christlanissim⁹ rex vtrūqz restaurauit. **¶** Caplm. I.

Interfe-

In p̄p̄ta pugna Eduino suscepit p̄ illo regnū Dei rozi. d̄ qua puincia ille generis prolapsa et primordia regni habuerat filius patris eius Africi vocabulo Dsric: q̄ ad p̄dicacionē Paulini fidei erat sacramētis imbut⁹. Porro regnū Bernicioz (nā i has duas puincias gens nordanhimbroz antiq̄ diuisa erat) suscepit filius Edilfridi q̄ de illa puincia generis et regni originē duxerat nomine Enfrid. Si quidem tpe toto quo regnauit Eduini filius p̄fati regis Edilfridi q̄ ante eū regnauerat euz magna nobilitū iuuentute apud scotos sine pictos exulabāt. Ibiqz ad doctrinā scotorū catholicam et baptismatis gratia sunt recreati. Qui vt mortuo rege inimico patriā sunt redire p̄missi: accepit primus eoz quem dixim⁹ Enfrid regnū Bernicioz q̄ vterqz rex vt terreni insulas sortit⁹ ē sacramēta regni celestis q̄b̄ inicitat⁹ erat anathe-

matizado prodidit: ac se p̄scis idolatrie sordibz polluedū p̄dēdūqz restituit. Nec mora vtrūqz rex britonum Cedualla impia manu: s̄ iusta vltione pemit. Et p̄mo q̄dē prima estate Dsricū dū se in oppido municipio temerarie obsedisset eruptos subito cū suis oibus impatuz cū toto exercitu deiecit. Deinde cū anno itegro puincias nordanhimbroz nō vt rex victor possideret: s̄ q̄si tyrān⁹ seutēs disperderet ac tragica cede dilaceraret. Tandē Enfridū incōsulte ad se euz. xij. electis militibz postulāde pacis gr̄a ventēte sili sorte dānavit. Infaust⁹ ille ann⁹ et oibz bonis eius vsqz hodie p̄manet: tam p̄pter apostasiā regū angloz q̄ fidel sacramētis se exuerat: q̄ p̄pter velanā britonici regis tyrannidē. Unde cunctis placuit regū tpa computantibz: vt ablata de medio regū pfidorū memoria id est antis sequētis regis id est Oswaldi viri deo dilecti regno assiḡnaret. Quo post occisionē fratris Enfridi supuentēte euz paruo exercitu: sed fide christi munito infandus britonū dux cū imēsis illis copijs: q̄b̄ nihil resistere posse iactabat: interempt⁹ ē in loco q̄ lingua angolorum denistes brunna id est riu⁹ denisi vocatur.

¶ Ut de ligno crucis q̄d idē rex contra baros pugnatur⁹ erexerat iter innumera sanitarū miracula q̄dā adolescēs sit brachij languore curatus. **¶** Caplm. II.

Ostenditur aut vsqz hodie: et in magna veneratiōe habet loc⁹ ille vbi ventur⁹ ad hāc pugnam Oswald signuz sancte crucis erexit: ac flexis genibz deū dep̄cat⁹ ē vt in tāta rerum necessitate suis cultoribz celestī succurreret auxilio. Deniqz fert qz citato ope cruce ad foueaz p̄parata in q̄ statui deberat ipse fide feruens hāc arripuerit ac foueā posuerit: atqz vtraqz manu erectū tenuerit: donec adgesto a militibz puluere terere figeret. Et h̄ facto elato i altū voce cū cto exercitu p̄clamauerit. Flectam⁹ oēs genua et deū omnipotentem ac verum in cōmuni deprecemur: vt nos ab hoste superbo ac feroce: sua miseratiōe defendat. Scit enī ipse quia iusta pro salute gētis

Ecclesiastice historie gētis Angloy

nostre bella suscepimus. **F**ecerūt omnes vt iusserat. Et sic incipēte diluculo i hostem pgressi iuxta meritū sue fidei victoria potiti sunt. In cuius loco orationis i numerē virtutes sanitatū noscunt esse patrare ad indicū videlicet ac memoriam fidei eius. **N**ā et vsq; hodie multi de ipō ligno sancte crucis astulas excidere solēt quas cum in aquas miserint: eisq; lāguētes homines ac pecudes potauerint siue asperferint: mox sanitati restituūtur. **C**ocatur loc⁹ ille lingua angloyū **H**efensfeld qd̄ dīci potest latine celestis campus: qd̄ certe vnq; p̄sagio futuroꝝ antiquitus nomen accepit: significās nūm̄trū qd̄ celeste ibidem erigendū tropheū celestis inchoanda victoria celestia vsq; hodie foret miracula celebrāda. **E**st aut̄ locus iuxta murum illū quo romani quōdāz ab arcēdis barbaroyū impetus totaz a mari vsq; ad mare p̄cūtere britanniā: vt supra docuimus: in quo videlicet loco consuetudine multo iam tēpore fecerūt fratres **B**agustaldēsis ecclie que nō longe abest adueniētes om̄i anno pridie q̄ postea idē rex **O**swald occisus est v̄gillias p̄ salute anime eius facere: plurimaq; psalmozū laude celebrata victimā p̄ eo mane sacre oblationis offerre. **Q**ui etiā crescente bona p̄suetudine nup̄ ibidē ecclie cōstructa sacratiozem et cunctis honorabiliorē oib; locum facere. **N**ec i merito: qz nullū vt cōperimus fidei christiane signum: nulla ecclia: nullū altare in tota **B**ernicioꝝ gēte erectū est: prius q̄ hoc sacre crucis vexillū nouus militie eductor dīcaz te fidei deuotiōe cōtra hostē imāissimū pugnaturus statueret. **N**ec ab re est vnū e pluribus q̄ ad hanc crucē patrata sūt virtutis miraculū narrare. **Q**uidā e fratrib; eiusdem **B**agustaldēsis ecclie nomine **H**othelm q̄ nunc supest ante paucos annos dum incautus forte noctu in glacie incidēderet repente corruens: brachiū cōtrūit ac grauissima fractura ip̄ius cepit molestia fatigari: ita vt nec ad os q̄dem adducere ip̄m brachiū nullatenus dolore arcente valeret. **Q**ui cū die quadā mane audiret vnū de fratrib; ad locum sancte crucis ascendere: disposuisse rogauit vt ali-

quam sibi p̄tez de illo ligno venerabili rediens afferret. **C**redere se dīcēs qz p̄ hoc donante dño salutem possit cōsequi. **F**ecit ille vt rogat⁹ est: et reuersus ad vesperā sedentib; iam ad mensaz fratrib; obtulit ei aliquid de veteri musco quo sup̄ficies ligni erat obrita. **Q**ui cum sedēs ad mensam nō haberet ad manū vbi oblatum sibi mun⁹ reponeret misit hoc in sinū sibi. **E**t dum iret cubitū oblit⁹ hoc alicubi deponere pmisit suo i sinu p̄manere. **A**t medio noct; tempe cum cuiq; laret sensit qd̄ frigidū suo lateri adiacere. **A**dmotaq; manu requirere quid eēt: ita sanū brachiū manūq; reperit ac si nil vnq; tāti lāguoris habuisset.

Ut idem rex postulās de gēte **S**cotoꝝ accepit **A**idanū: **E**idenq; i insula **A**ndiffarnēsi sedē ep̄atus donauerit.

Capitulum III.

Idem ergo **O**swald moꝝybi regnum suscepit desiderās totam cui p̄esse cepit gentes fidei christiane gr̄a imbuti. **C**uius experimenta per maxima in expugnandis barbaris tā ceperat. **H**is ad maiores natu scotoꝝ: inter quos exulās ip̄e baptisimatis sacramenta cū his qui secū erant militib; cōsecutus erat: petens vt sibi mitteret antistes: cui⁹ doctria ac ministerio gens quā regebat angloyū dñice fidei et dona dīceret et suscipet sacramenta. **N**eq; aliquando tardius qd̄ petebat impetrauit. **A**ccēpit nāq; pontificē **A**idanū sūme mansuetudinis et pietatis ac moderamētis v̄strū habentēq; zelum dei: quū nō plene fm scientiā. **N**āq; diem pasche dñicū more sue gentis: cuius sup̄ius mētiōē fecim⁹: a. xiiij. luna vsq; ad. xx. obseruare solebat hoc etenim ordine septentrionalis scotoꝝ puincia: et om̄is natio **S**cotoꝝ. **A**lo adhuc tēpore pascha dominicū celebrabat: est mans se in hac obseruantia sancti ac laude digni patris **A**natholiū scripta securū qd̄ q̄dem an verū sit peritus quisq; facillime cognoscit. **P**orro gentes scotoꝝ q̄ in australibus hybernie insule p̄tib; morabant iam dudū ad amonitionez aplice sedis antistitis pascha canonico ritu obseruare didicerūt. **T**eniēte igit̄ ad se ep̄o

rex locum sedis ep̄alis in insula Lindisfarnensis: vbi ip̄e petebat tribuit, qui vlt̄ delictet locus accedēte ac recedēte reumate bis quotidie instar insule maris circūlū vndis. **H**is renudato litore cōtigu⁹ terre redditur: atq; eius admonitōibus humiliter ac libēter in om̄ib⁹ auscultans ecclesiam christi in regno suo multum diligēter edificare ac dilatare curauit. **U**bi pulcherrimo sepe spectaculo contigit vt et euangelizate antistite qui anglozū linguam p̄fecte nō nouerat: ip̄e rex suis duobus ac ministris iterpres p̄bi existeret celestis: quia nimirū tam longo exilij sui tpe linguaz scotozū tam plene didicerat. **E**xinde cepere plures p̄ dies de scotozū regione venire britāniā: atq; illis anglozū puñcijs quibus regnauit **S**wald magna deuotione verbū fidei p̄dicare: et credentib⁹ gr̄az baptisimū quicumq; sacerdotali erant gradu p̄diti ministrare. **C**onstruebantur ergo ecclesie p̄ loca: confluēbant ad audiendū verbū dei populū gaudentes: donabant munere regio possessiones et territoria ad instituenda monasteria. imbuebant p̄cepto:ibus scottis puul anglozū vna cum maioribus studijs et obseruatione discipline regularis. **N**am monachi erāt: maxime q̄ ad p̄dicandum venerāt, monachus ip̄e ep̄us **E**duan⁹ vt pote de insula que vocat⁹ **D**u destinatus **C**ul⁹ monasteriū in cunctis pene septētrionalū **S**cotozū et omniū **P**ictozū monasterijs nō paruo tēpore arcē tenebat: regēdisq; eozū populis p̄erat, q̄ videlicet insula ad ius q̄dez britānie p̄tinet nō magno ab ea freto discreta: sed donatione **P**ictozū: q̄ illas britānie plagas incolūt: tam dudū monachis scotozū tradita: eo q; illis p̄dicatibus fidē christi p̄ceperūt.

¶ **Q**uā gens **P**ictozū fidē christi suscepit. **Capl̄m. III.**

¶ **I**quidē anno incarnatiōis dominice quingētesimo quinquagesimo quarto quo tēpore gubernaculū romanū imperij p̄ **I**ustinianū **I**ustinian⁹ minor accepit. **V**enit de hybernia p̄sbyter et abba habitu et vita monachi insignis nomine **C**olūba britāniā: p̄dicatu

rus p̄bū dei puñcijs septētrionalū **P**ictozū hoc est eisq; arduis atq; horribis montiū iugis ab australib⁹ eozū sūre gionib⁹ sequestrate. **N**amq; ip̄i australes **P**icti q̄ intra eosdem montes habent sedes: multo ante tpe: vt p̄sberit: relicto errore idolatrie fidem veritatis acceperūt: p̄dicāte eis verbū **A**ima ep̄o reuerendissimo et sanctissimo viro de natiōe britonū qui erat rome regulariter fidē et mysteria veritatis edoctus cuius sedē episcopatus sancti **M**artini ep̄i nomie et ecclesie insignem: vbi ip̄e etiā corpe vna cum pluribus sanctis requiescit. **T**am nūc anglozū gens obtinet q̄ locus ad puñciā **S**erniciorū p̄tinet **C**ulgo vocatur ad candidam casam: eo q; ibi ecclesiaz de lapide insolito britonib⁹ more fecerūt. **V**enit autē britāniā **C**olūba regnante **P**ictis **S**udio filio **D**elochon rege potētissimo nono anno regni eius: gentēq; illam verbo et exemplo ad fidē christi conuerit. **U**nde et p̄fatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi accepit. **N**eq; enī magna est: sed q̄si miliarum. v. iuxta estimatiōez anglozū: q̄ successores ei⁹ vsq; hodie tenēt: vbi et ip̄e sepul⁹ ē cū esset ānoz. lxxvj. post ānos circiter. xxij. ex quo ip̄e britāniā p̄dicatur⁹ adijt. **F**ecerat autē prius q̄ britāniā veniret monasterium nobile in hybernia qd̄ a copia robōzū de **A**rmach lingua **S**cotozū hoc ē cāpus robōzū cognominat. **E**x q̄ vtroq; monasterio plurima exinde monasteria p̄ discipulos ei⁹ et i britāniā et i hybernia ppagata sunt. **I**n q̄b⁹ omnib⁹ idē monasteriū insulanū in quo ip̄e req̄escit corpe p̄ncipatum tenet. **H**abere autē solet ip̄a insula ex rectore semp̄ abbatē p̄sbyterum: cui⁹ vlti⁹ et ois puñcia et ip̄i etiaz ordīne inuisitato debeant esse subiecti: iuxta exemplū primū doctoris illius q̄ nō ep̄s s; p̄sbyter extitit et monachus. **D**e cui⁹ vita et verbis nōnulla a discipulis ferūtur scripta haberi. **V**erum qualiscūq; fuerit ip̄e nos hoc de illo certū tenem⁹: q; reliq̄t successores magna cōtinētia: ac diuino amore regulariq; institutione insignes. **I**n tpe quidez sūme festiuitatis dubios circulos sequētes: vtpote q̄b⁹ lōge vltra

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

orbem positus nemo synodalia paschalis
obseruantie decreta porreperat: tātū ea q̄
in p̄phetis: euangelicis: et aplicis litte-
ris discere poterant pietatis et castitatis
opa diligenter obseruātes. **P**ermāsit autē
h̄mōl obseruātia paschalis apud eos tē-
pore nō pauco: hoc est vsq; ad annū do-
minice incarnationis. dccv. p̄ annos. cl.
At veniente ad eos reuerendissimo et sā-
ctissimo patre et sacerdote **E**gberecho d̄
natione anglorū: q̄ in hybernia diutius
exulauerat p̄ christo. **E**ratq; doctissim⁹
in scripturis et lōgeua vite p̄fectiōe eximī-
us) correcti sūt p̄ eum et ad verum canoni-
cumq; pasche diem trāslati. **Q**ue tamē et
antea nō semp in luna. xliij. cuz iudeis: vt
q̄dam querebant: s; in die q̄dem domini-
ca: alia t̄m quā docebat hebdomada cele-
brabāt. **S**ciebāt enī vt christiani resurre-
ctionē dñicaz q̄ prima sabbati facta ē pri-
ma sabbati semp esse celebrandā. **S**; vt
barbari et rustici q̄ eadem prima sabba-
ti q̄ nūc dñica dies cognominat ventret
minime didicerāt. **V**erū q; gr̄a charitatis
feruere nō amiserūt: et huius q; noticiāz
ad p̄ficere meruerūt. iuxta p̄missum apli
dicētis. **E**t si qd aliter sapitis et h̄ q; vob
deus reuelauit. de quo plen⁹ in sequenti
bus suo loco dicendū est.

De vita Aidani epl.

Capitulum V.

Hac ergo insula ab horū col-
legio monachorū atq; puñciaz
anglorū instituendam in christo
missus est Aidan accepto gradu ep̄at⁹: q̄
tpe eidem monasterio Segeni abbas et
p̄sbyter p̄fuit. **U**nde iter alia viuēdi do-
cumēta saluberrimū abstinētie vel p̄tinē-
tie clericis exemplū reliquit. **C**ui⁹ doctri-
nam id maxime cōmendabat oīb; q; non
aliter q̄ viuēbat cū suis ip̄e docebat. **N**il
enī hui⁹ mundi q̄rere: nil amare cura-
bat. **C**uncta q̄ sibi a regibus vel diuitib⁹
seclī donabāt: mox paup̄ib; q̄ occurrerēt
erogare gaudebat. **D**iscurrere p̄ cuncta et
vrbana et rustica loca nō equorū dorso: s;
pedū incessu vectus nisi maior forte ne-
cessitas cōpulisset solebat. q̄tinus vbi cū
q; aliquos vel diuites vel paupes ince-
dens aspexisset: confestim ad hos diuer-

tens: vel ad fidei suscipiēde sacramentuz
si infideles essent inuitaret: vel si fideles ī
ip̄a fide confortaret: atq; ad elemofynas
bonorūq; operū executionē et verbis ex-
citaret et facis. **I**ntantū autēz vita illi⁹ a
nri t̄pis segnicia distabat: vt oēs q̄ cū eo
incedebāt siue ad tonsi siue laici meditari
deberēt: id est a legendis scripturis psal-
mis discendis operā dare. **H**oc erat q̄t̄-
dianū opus illi⁹: et oīm q̄ cū eo erant vbi
cunq; locorū aduenissent. **E**t si forte eue-
nisset (q̄d t̄m raro euenit) vt ad regis cōui-
uiliū vocaret: intrabat cū vno clerico aut
duob; vt vbi paululuz reficiebat accele-
rabat ocl⁹ ad legēdū cū suis siue ad oran-
dum egredi. **C**ui⁹ exemplis informati tē-
pore illo religiosi quicq; viri ac femine cō-
suetudinē fecerūt p̄ totū annū: excepta re-
missionē q̄nquagesime paschalis q̄travt
sexta sabbati letuniū ad nonā vsq; horas
ptelare. **N**unq; diuitib; honoris siue t̄-
moris gr̄a si q̄ deliquissent reticebat: sed
aspera inuēctiōe corrigebat. **N**ullā potē-
tibus seculi pecuniā: excepta soluz eica si
quos hospicio suscepisset: vnq; dare sole-
bat. **S**ed ea potē q̄ sibi a diuitib; dona-
ria pecunia largiebāt. vel in vsus paupe-
rū: vt dixim⁹: dispergebat: vel ad redēpti-
onē eorū q̄ iniuste fuerunt vediti dispēsa-
bat. **D**eniq; multos q̄s p̄cio dato redime-
rat: redēptos postmodū suos discipulos
fecit: atq; ad sacerdotale vsq; graduz eru-
diēdo atq; instituēdo p̄ueit. **F**ert autēz
q; dū de puñcia scotoz rex **O**swald po-
stularet antistitē: q̄ sibi: sueq; genti s̄bz
fidel ministraret: missus fuerit p̄mo ali⁹
austerioris animi vtr. **Q**ui cum aliq̄sdm
genti anglorū p̄dicās nil p̄ficeret: nec libē-
ter a populo audiret redierit patriā: atq;
in cōnētū senioz retulerit q; nihil p̄desse
docēdo gēti ad quam missus erat potu-
isset: eo q; essent hoīes indomabiles et du-
re ac barbare mētis. **A**t illi vt p̄sibēt tra-
ctatū magnū in p̄cilio q̄d esset agēdū ha-
bere ceperūt: desiderātes q̄dē genti q̄ pe-
tebant saluti esse: sed nō recepto quē mise-
rant p̄dicatore dolētes. **T**ūc ait Aidan.
Nā et ip̄e p̄cilio intererat ad euz de q̄ age-
bat sacerdotē. **V**idēt mibi frater q̄ duri-
or iusto indoctis auditozib; fuit: et non

eis iuxta applicam disciplinā pmo lac dō
ctrine mollitoris porrexti: donec paula-
tū enutriti verbo dei ad capiēda pfecti-
ora: et ad faciēda sublimiora dei precepta
sufficerēt. Quo audito oīm q̄ p̄sedebant
ad ipm ora et oculi p̄uersi dilligēter quid
disceret discutiebāt: et ipm esse dignū ep̄i
scopatu: ipm ad erudiēdos incredulos et
idoctos mitti debere decernūt. Qui grā
discretionis que virtutis mater est ante
oīm p̄bata imbuit sicq̄ illuz ordinātes
ad p̄dicādum miserūt. Qui vbi tps acce-
pit sicut prius moderamine discretionis
ita postmodū et ceteris virtutibus orna-
tus apparuit.

De religioe ac pietate mirāda Oswal-
di regis. Caplm. VI.

Huius igitur antistiti doctrina
rex Oswald cui ea cui perat gē-
te angloꝝ instituitur: non solū
incognita pgenitoribus suis regna celoꝝ
rum iherare didicit: sed et regna terrarum
plusq̄ vlli maiorū suoz ab eodem vno
deo q̄ fecit celum et terraz p̄secut⁹ est. De-
niq̄ oīnes nationes et puñcias britānie
que in q̄ttuor linguas id est britonū: pi-
ctorū: scotorū: et angloꝝ. diuise sūt
in ditiōe accepit. Quo regni culmie sub-
lumat⁹ nihilomin⁹ qd̄ mirū dictū est: pau-
perib⁹ et peregrinis semp̄ humilis benign⁹
us et largus fuit. Deniq̄ fertur q̄ tēpo-
re quodā cū die sancto pasche cum p̄fato
ep̄o cōsēdisset ad prandiu: positusq̄ esset
in mensa corā eo discus argenteus rega-
libus epulis refertus: etiam tamq̄ essent
manus ad panē benedicendū missuri: in-
trasse subito ministrū ip̄i: cui suscipiēdo
rū inopum erat cura delegata: et indicā-
se regi q̄ multitudo pauperū vndecūq̄
adueniens maxime p̄ plateas sederet: po-
stulās aliqd̄ elemosyne a rege. Qui mox
dapes sibi met appositās deferrī pauperi-
bus: sed et discū confringit: atq̄ eisdē mī-
nuatim diuidi p̄cepit. Quo viso pōtifer
qui assēdebat delectatus tali facto pieta-
tis apprehēdit dexterā eius et ait. Nunq̄
inuetrescat hec man⁹. Qd̄ et ita iuxta vo-
tum benedictiōis eius puenit. Nam cui
interfecto illo pugna man⁹ cum brachio
a cetero essent cor̄pore resecte: contigit vt

hactenus incorrupte p̄durent. Deniq̄ in
vibe regia q̄ a regina quodaz vocabulo
Debba cognominat loculo incluse argē-
teo in ecclesia sancti Petri seruantur: ac
digno a cunctis honore venerant. Hui⁹
industria regis Deiorū et Bernicioꝝ p̄
uincie que eaten⁹ ab inuicē discordabāt:
in vnam sunt pacem: et velut vnum cōpa-
ginate in populū. Erat autē nepos Edu-
ni regis ex sorore Acha, dignūq̄ fuit vt
tant⁹ p̄cessor talē haberet de sua p̄sagū-
nitate et religionis heredē et regnū.

Ut puñcia occidentalū Saronū ver-
bū dei p̄dicāte Byrino suscepit: et de suc-
cessorib⁹ ei⁹ Agilbercto: et Eleuthero.

Caplm. VII.
Et tpe rex occidentalū saronū
qui antiquit⁹ Geuisse vocabā-
tur regnante Cynigillo fidem
christi suscepit: p̄dicante illis verbum
Byrino ep̄o qui cum consilio pape Ho-
norij venerat britāniā. p̄mittens q̄dem se
illo p̄sente in intumis vltra angloꝝ parti-
bus: quo nullus doctor p̄cessisset: facti fi-
dei semina esse sparsurū. Vñ et iussa eius
dem pōtificis p̄ Asteriū genuesem ep̄m i
ep̄atus consecratus est gradu. S; britā-
niā pueniens: ac primū Geuissorū gēte
ingredies: cum oīnes ibidem paganissī-
mos inueniret: vtilius esse ratus est ibi
potius verbū p̄dicare: q̄ vltra p̄gredies
eos q̄bus p̄dicare deberet inquirere. Ita
q̄ euangelizāte illo in p̄fata puñcia cui
rex ip̄e cathecizatus fonte baptismi cum
sua gente ablueretur: Contigit tunc tem-
poris sanctissimū ac victoriosissimū regē
nordanbroꝝū Oswaldū affuisse: eū
q̄ de lauacro exeuntem suscepisse: ac pul-
cherrimo prorsus et deo digna consortio
cui⁹ erat filiam accepturus in coniugem
ip̄m prius scda generatiōe deo dedicatū
sibi accepit in filiū. Donauerūt ergo am-
bo reges eidē ciuitatē que vocat Dorcice
ad faciendā inibi sedē ep̄alē: vbi fact⁹ de-
dicat⁹q̄ ecclesijs: multisq̄ ad dominum
pro eius labore populis aduocatis mī-
grauit ad dominū. Sepultus ē in eadez
ciuitate. et post ānos multos Hedde ep̄i
scopatu agente trāslatus inde inuenta ci-
uitatem atq̄ in ecclesia beatorū aposto-

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

lorū Petri et Pauli positus est. Defuncto autem et rege successit in regnum filius eius Comualch: qui et fide et sacramenta regni celestis suscipere renuit: et non multo post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Bedan regis merciorum quam duxerat aliam accepit uxorem: ideo quod bello potius ac regno priuatus ab illo successit ad regem orientaliū angloꝝ cui nomen erat Anna: apud quem trinito exulans fidem cognouit ac suscepit veritatis. Nam et ipse apud quem exulabat rex erat bonus: et bona ac sancta sobole felix: ut in sequentibus docebimus. Cum vero restitutus esset in regnum Comualch venit in puñciam de hybernia pontifex quidam nomine Agilberchtus natione quidem gallus: sed tamen legendarum gratia scripturarum in hybernia non paruo tempore demoratus. Coniunxitque se regi sponte ministerium predicandi assumens: cuius eruditione atque industria videns rex rogauit eum accepta sibi sede episcopali sue gentis manere pontifice. Qui precibus eius auuens multis annis eidem genti sacerdotali iure profuit. Eadem rex qui saxonum linguam tantum non uerat presens barbare loque subintroduxit in puñciam aliam sue lingue episcopi uocabulo. Cuius et ipsum in gallia ordinatus: diuisusque in duas parrochias puñciam: huic in ciuitate Thera que a gente saxone Thintancestir appellatur sedem episcopatus tribuit. Cuius offensus grauiter Edilberchtus quod ipso inconsulto ageret rex rediit galliam: et accepto episcopatu parisiensis ciuitatis ibidem senex et plenus dierum obiit. Non multum autem annis post abscissum eius a britania transacti: pulsus est et Cini ab eodem rege ab episcopatu: qui secedens ad regem merciorum uocabulo Uulberhtus emittit precibus ab eo sedem Londonie ciuitatis: cuiusque episcopus usque ad uite sue terminum mansit. Sicque puñcia occidentaliū saxonum tempore non pauco absque profuere fuit. Quo etiam tempore rex prefatus ipsius gentis grauissimis regni sui danis sepius ab hostibus afflicto: tandem ad memoriam rediit quod eum pridem perfida regno pulerit fides agnita christi in regnum reuocauerit. Intellexitque etiam tunc destituta potestate puñcia recte pariter diuino fuerit destituta presidio. Misit ergo legatarum in galliam ad Agil-

berchtum submissa illi satisfactione deprecans ad episcopatum sue gentis redire. At ille se excusans: et venire non posse protestans: quod episcopatu proprie ciuitatis ac parrochie teneretur astrictus. Ne non obnixi petenti nil ferret auxilium misit pro se illum presbyterum Eleutherium nepotem suum: qui ei si uellet ordinaret episcopus: dicens quod ipse eum dignum esse episcopatu indicaret. Quo honorifice a populo et a rege suscepto rogauerunt Theodorum tunc archiepiscopum Doruernensis ecclesie ipsum sibi antistitem consecrari. Qui consecratus in ipsa ciuitate multis annis episcopatum Heuffoz et synodica sanctione solus sedulo modamine gessit.

¶ Ut rex Cantuariorum Earconbrecht idola destrui precepit: et de filia eius Kartongorta et propterquam eius Edilberg sacras deo uirginibus. ¶ Caplm. VIII.

¶ Anno dominice incarnationis, dcl. Eadwald rex cantuariorum transiens ab hac uita Earcoberechtio filio regni gubernacula reliquit. Que illi suscepta, xxiiij. annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit. Hic primum regum angloꝝ in toto regno suo idola reliquit ac destrui simul: et leuiniū. cl. dierum obseruari principi auctoritate precepit. Que ne facile a quospiam posset stemni in transgressores dignas et competentes punitiones posuit. Cuius filia Kartongorta ut condigna parenti soboles magnarum fuit uirgo puerum: seruans deo in monasterio quod in regione francoꝝ constructum est ab abbatisa nobilissima uocabulo Fara in loco qui dicitur Hibrige. Nam eo tempore nec dum multis in regione angloꝝ monasterijs constructis: multi de britania de britanie monachice uersationis gratia francoꝝ uel galliarum monasteria adire solebant: sed et filias suas eisdem erudiendas: ac spolio celesti copulandas mittebant. Maxime mbrige et incale et in andilegum monasterio. Inter quos erat Serbit filia uxoris Anne regis orientaliū angloꝝ: cuius supra meminimus: et filia naturalis eiusdem regis. Edilbergque utraqque cum esset peregrina pro merito futurum eiusdem monasterij Brigensis abbatisa constituta. Cuius regis filia maior: Sexburg uxor Earcoberechtis regis cantuariorum

habuit fillas. **E**arcongathā: de qua sum? dicturi. **H**uius autē virginis deo dicite multa q̄dem ab incolis loci illius solent opa virtutum et signa miraculorum vsq; hodie narrari. **U**ex nos d̄ trāsitu tñ illi? quo celestia regna petijt aliquid breuiter dicere sufficiat. **I**mmimente ergo die sue vocatōis cepit circūire in monasterio casulas infirmarū christi famularū: earūq; vel maxime q̄ vel etate pfecte: vel probitate erant morum insigniores: quarū se oim p̄cibus humiliter cōmendās obituz p̄ime suum quē reuelatōe d̄dicerat nō celabat esse futurū. **Q**uā videlicet reuelationē huiusmodi esse perhibebat: vidisse sese albatorū cateruā hoim idem monasteriū intrare: hosq; a se interrogat? qd quererent: aut qd ibi vellent respōdisse q̄ ob hoc illo fuerint destinati vt aureū illd̄ numisma qd̄ eo de **L**atuauenerat secū assumerent. **I**psa autē nocte in cuius vltima parte id est incipēte auroza p̄sentis mundi tenebras trāsies supernā migrauit ad lucem. **M**ulti d̄ fratrib; eiusdē monasteriū q̄ alijs erant in edibus iam manifeste se concent? anglozū psallentiū audisse referēbant: sed et fontū quasi plurime multitudinis monasteriū ingredientis. **U**n̄ mox egressi dinoscere quid esset viderunt lucem celitus emissā fuisse: p̄maximāq; sanctā illam animā carnis vinculis absolutam ad eterna patrie celestis gaudia ducēbat. **A**ddunt et alia q̄ in ipsa nocte in monasterio eodē diuinitus fuerint ostēsa miracula. **S**ed hec nos ad alia tēdētes suis narrare p̄mittimus. **S**epultūe st̄ autē corpus venerabile virginis et sponse christi in ecclia beati p̄thomartyris **S**tephani placuitq; post die tertii vt lapis q̄ monumentū tegebatur amoueret et altius in ipso loco reponeret. **Q**uod dum fieret tante flagrantie suauitas ab imis ebulluit vt cūctis q̄ astabāt fratrib; et sororib; quasi opobalsami cellaria esse viderēt aperta: s; et matertera eius: de qua dixim? **E**dilberg et in ipsa deo dilectā p̄petue virginis tatis gl̄iam in magna corpis cōtinentia seruauit: que cuius esset virtutis magis post mortē claruit. **C**um enī esset abbatissa cepit facere in monasterio suo eccliam

in honore omnīū apostolorū in qua suū corpus sepeliri cupiebat. **S**ed cuius opus idem ad mediū ferme esset p̄ductum: illa ne hoc p̄ficeret morte p̄repta est: et in ipso ecclie loco vbi desiderabat cōdita. **P**ost cuius mortē fratrib; alia magis curātib; intermissum est hoc edificū annis septēz quibus completis statuerūt ob nimietatem laboris huius structurā funditus relinquere. **I**psa p̄o abbatissa illo de loco eleuata in eccliaz que esset perfecta ac de dicata trāsferri. **E**t aperietes sepulchrum eius ita intemeratuz corpus inuenere: vt a corruptione et cupiscentie carnalis erat immune: et ita denuo lotum: atq; alijs vestibus inducū transfulerūt illud in eccliam beati **S**tephani martyris. **C**ui? videlicet natalis ibi solet in magna gl̄ia celebrari die nonaz iuliarū.

Ut in loco in quo occisus est rex **O**swald crebra sanitatū miracula facta: vtq; ibi p̄mo sumētū cuiusdā viantis: ac deinde puella paralitica sit curata.

Raplm. 18.
Regnauit autē **O**swald rex christianissimus nordanhimbrozū nouē ātis: annumerato illo anno quem et feralis impietas regis britonum et apostasia clemēs regum anglozū detestabilem fecerat: siquidē: vt supra docuimus: vno animo omnīū consensu firmatum est vt nomē et memoria apostatarum de catalogo regū christianozū prozusus aboleri deberet: neq; aliquis regno eorum annus adnotari. **Q**uo cōpleto annorum curriculo occisus est cōmissio graui prelio ab eadem gēte pagana: pagano q; rege merciorū: a quo et predecessor eius **E**dwinus peremptus fuerat in loco qui lingua anglozū nuncupat **D**aserfelth: anno etatis sue. xxxvij. die quinto mēsis augusti. **C**ui? quāta fides in deū: q̄ deuotio mentis fuerit: etiam post mortē virtutum miraculis claruit. **N**āq; in loco vbi p̄ patria dimicans a paganis iterfectus est: vsq; hodie sanitates infirmozū et hominū et pecozum celebrari non desinunt. **U**nde contigit vt puluerem ipm vbi corpus eius in terram corruit multi auferentes: et in aquā mictētes suis p̄ infirmis

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

multū cōmodi afferrent. Qui videlz mos adeo icrebuīt vt paulatim ablata exinde terra fossam ad mēsurā stature vīrtilis altum reddiderūt. Nec mirādū ī loco moroztis illius infirmos sanari qui semp dū vl ueret infirmis z pauperibus consilere: z elemosynas dare opem ferre nō cessabat. Et multa quidē in loco illo: vl de puluere loci illius facta virtutū miracula narrāt. Sed nos duo mī que a malozibz audiuimus referre satis duximus. Non multo post interfectionē eius exacto tpe cōtingit vt quidā equo sedens iter iuxta locū age ret illum: cui⁹ equus subito lassascere: cōsistere caput in terram declinare: spumas ex ore dimittere: z augete doloze imo in terrā cepit ruere. Desiluit eques: z stramine substrato cepit expectare horā quam melioratū reciperet iumētū: aut relinqueret mortuū. At ipm dū grant doloze vexatum cū diuersas in ptes se torqueret repēte volutādo deuenit in illud locū vbi rex memorabilis occubuit. Nec mora q̄: eliciente doloze cessabat ab infantis mēbro rum motibz: z consuetudo equozuz more quasi post lassitudinē in diuersum latus vicissim sese voluere. statimqz exurgēs q̄ si sanum p omnia vireta herbarū audis: us carpere cepit. quo ille viso vrvir sagacis ingenij intellexit aliquid mire sanctitatis huc loco q̄ equi est curat⁹ inesse. Et posito ibi signo non multo post ascendit equū: atqz hospitū quo pposuerat accessit: quo dum adueniret inuenit puellā ibi neptē patrīfamilias lōgo paralīsis morbo grauatam. Et cuz familiares domus illius de acerba puelle infirmitate ipō p̄sente quererēt: cepit dicere ille d̄ loco vbi caballus suus esset curatus. Quid multa: imponentes carro duxerunt ad locū illū: ibidemqz deposuerunt. At illa posita in loco obdormiuit parūper: z vbi cui⁹ glauit sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiēs: postulata aqua ipa lauit faciem: crines cōposuit: caput lintheo cooperuit: z cum his q̄ se adduxerunt sana pedibus incedendo reuerfa est.

¶ Ut puluis loci illi⁹ tra ignē valuerit
Caplm. 2.

¶ D tēpore venit alius qdam de natione britonum (vt fertur) iter faciens iuxta ipm locum ī quo p̄fata erat pugna completa. Et vidit vni⁹ us loci spacū cetero campo vīridi⁹ ac venustius: cepitqz sagaci animo cōncere q̄ nulla esset alia causa insolite illo ī loco vīriditatis: nisi q̄ ibidē sanctoz cetero exercitu vir aliqz fuisset interfectus. Tulit itaqz de puluere terre illius secum: illigans in lintheo cogitans qd futurū erat q̄ ad medelā infirmantiū idē puluis pficeret: z p̄gens itinere suo puenit ad vicū quendam vespere: intrauitqz in domū in qua vicini cenantes epulabant⁹ z susceptus a domini⁹ domus resedit et ipse cuz eis ad conuiuiū appendēs lintheolū cum puluere quā attulit ī vna posta parietis. Cūqz diutius epulis atqz ebrietate vacaret accenso gradū igne in medio contigit volātibus in altū scintillis culmē domus qd erat vīrgis contextum: atqz feno tectum subitaneis flāmis impleri. Qd cū repente cōiue terroze confusi conspicerent fugerunt foras: nil ardentī domui etiā tāqz perture p̄desse valētes. Cōsumpta ergo domo flāmis: posta solūmodo in q̄ puluis ille inclusus pendeat tuta ab ignibz et intacta remāsit. Qua visa p̄tute mirati sunt valde: z pquirentes subtilius inueniunt q̄ de illo loco adsup̄tus erat puluis vbi regis Oswaldi sanguis erat effusus. Quibz patefactis ac diffamatis longe lateqz miraculis: multi p̄ dies locū frequentare illū: et sanctatuz ibi grām capere sibi suisqz ceperunt.

¶ Ut sup̄ reliqas et⁹ lux celestis tota nocte steterit: et vt p̄ eas sint demoniaci curati.
Caplm. XI.

¶ Inter que nequaqz silentio p̄ter eundū reoz quid p̄tulis illi⁹ ac miraculi celestis fuerit ostensū. Cū ossa eius inuenta atqz ad ecclesiaz in qua nunc seruant⁹ translata sunt. Factus est aut̄ hoc p̄ industriā regine mercioruz Ostride: q̄ erat filia fratris eius Osium: q̄ post illum regni apicem tenebat: vt in sequentibz dicemus. Est monasteriū nobile in puincia Lindissi nomine Beardan. quod eadē regina cuz vtro suo Adlredo

multū diligebat: venerabat: excolebat in
 q̄ desiderabat honoranda patris sui ossa
 recondere. Cūq; venisset carrū in quo ea
 dem ossa ducebant incubente vespera in
 monasteriū p̄fatuz noluerunt ea qui erāt
 in monasterio libenter excipere: quia ⁊ si
 sanctū eū nouerant: tū qz de alia puincia
 ortus fuerat ⁊ sup̄ eos regnum acceperat
 veterans eū odijs etiaz mortuū insequē-
 bantur. Unde factū est vt ip̄a nocte rell̄
 quie allate foris p̄manerēt: t̄torio tamē
 matore supra carrum in quo inerat osten-
 so, sed miraculī celestis ostēsiō q̄ reueren-
 ter ea suscipiēda a cūct̄s fidelib; essent pa-
 tefecti. Nā tota nocte colūna lucis a car-
 ro illo ad celū vsq; porrecta oibus pene
 eiusdē Lindisse puincie locis conspicua
 stabat. Unde mane facto fratres mona-
 sterij illius q̄ p̄dile abnuerūt: diligenter
 ip̄i petere ceperūt vt apud se eedez sancte
 ac deo dilecte reliq̄e cōderent. Tota igif
 ossa intulerūt in thecā quā in hoc p̄para-
 uerunt: atq; in eccl̄ia iuxta honorem con-
 gruū posuerūt. vt et regia viri sancti p̄so-
 na memoriā haberet eterna: v̄xillū eius
 sup̄ tumbā auro ⁊ purpura cōposituz ap-
 posuerūt. Ip̄amq; aquā i q̄ lauerūt ossa
 i angulū sacrarij fuderūt. Ex quo tpe fa-
 ctum est vt ip̄a terra q̄ lauacriū venerabilē
 suscepit: ad abigendos ex obsessis cor-
 porib; demones gr̄e salutaris haberet ef-
 fectū. Deniq; tpe sequēte cū p̄fata regina
 in eodez monasterio moraret venit ad sa-
 lutandā eā abbatissa quedā venerabilis
 q̄ vsq; hodie sup̄est vocabulo Edilbilit so-
 roz virozū sanctorū Edeluini et Eduini:
 quoz prior eps in Lindissi puincia sc̄ds
 erat abbas in monasterio qd̄ vocat̄ Pe-
 artaneu: a quo non longe ⁊ illa monaste-
 riū habebat. Cum ergo veniēs illuc loq̄-
 retur cum regina: atq; inter alia sermōe
 de Oswaldo exorto diceret q; et ip̄a lu-
 cem ip̄sa nocte illa supra reliquias ei⁹ ad
 celum vsq; altaz vidisset. Adiecit regina
 de puluere pauimētī i quo aqua lauacri
 illius effusa est multū tā sanati essent infir-
 mi. At illa petit sibi portioez pulueris salu-
 tiferi dari ⁊ accipiens illigatū p̄ano cōdi-
 dit in capsella: ⁊ redijt. Trāfacto hoc tpe
 aliquāto cū esset in suo monasterio venit

illuc quidaz hospes q̄ solebat nocturnis
 sepius horis repete ab imundo spū gra-
 uissime vexari. Qui euz benigne suscept⁹
 post cenā in lecto mēbra posuisset subito
 a diabolo arreptus inclamare: dentibus
 frēdere: spumare: et diuersis motib; cepit
 mēbra torq̄re. Cūq; a nullo vel teneri vl̄
 ligari potuisset: cucurrīt minister et pul-
 sans ad ostiū nunciāuit abbatisse. At illa
 apertēs ianuā monasterij exiuit ip̄a cum
 vna sanctimonialiū feminaz ad locū vi-
 rozū. Et euocās p̄sbyterū rogauit secum
 venire ad patientē. Vbi cum veniētes vi-
 derunt multos affuisse qui vexatū tenere
 adfuisse: motus eius insanos compri-
 mere conati nequaquā valebāt. Dicebat p̄-
 sbyter exorcissimos: et queq; poterat p̄ se
 dando miseri furore agebat. s; nec ip̄e q̄s
 uis multū laborās p̄ficere aliqd̄ valebat
 Cūq; nil saluti furētī sup̄esse videret: re-
 p̄te venit in mentē abbatisse puluis ille
 p̄fat⁹. Statimq; iussit ire ministrā: ⁊ ca-
 psellā in q̄ erat adducere: ⁊ cū illa afferēs
 q̄ visa ē intraret atriū dom⁹ i cui⁹ interio-
 ribus demonesus torquebat: conticu-
 it ille subito: ⁊ q̄si in somnū lazar⁹ deposuit
 caput: mēbra i quietē omnia composuit
 conticuere omnes: intentiq; ora tenebāt
 quē res exitū haberet: ⁊ solliciti expectan-
 tes. ⁊ post aliquātū hore spaciū resedit q̄
 vexabat et grauiter suspirās mo do inq̄t
 sanum sapio, recepi eni sensū animi mei.
 At illi sedulo sciscitabant quō hoc cōti-
 gisset. Qui ait. Vox vt virgo hec euz ca-
 psella quaz portabat appropinquāt atrio
 domus hui⁹ discessere oēs q̄ me p̄mebāt
 spūs maligni: ⁊ me relicto nusq; cōparue-
 rūt. Tūc dedit eis abbatissa portunculā
 de puluere illo. ⁊ sic data oratione a p̄sby-
 tero noctem illā quietissimā duxit. Neq; aliqd̄
 ex toto nocturni timoris: aut vexa-
 tionis ab antiq̄ hoste ptulit.

¶ Ut ad tumbā ei⁹ sit puerul⁹ a febre cu-
 ratus. ¶ Cap. m. xii.

Equente dehinc tpe fuit in eo-
 dem monasterio puerulus qd̄
 longo febrim incōmodo gra-
 uiter vexatus. Qui cum die quadā solli-
 citus horā accessionis expectaret ingres-
 sus ad euz quidā de fratribus. Vis inq̄t

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

mi nate doceam te quomodo cureris ab huius molestia languoris. Surge ingre dere ecclesiam et accedes ad sepulchrum Oswaldi tibi reside: et quietus manens adhe re tūbe: vide ne exas inde nec d loco mo uearis donec hora recessiois februm trāst erit. Tūc spe irabo et educaz te inde. Fe cit vt ille suaserat. Sed etemqz eū ad tū bam sancti infirmitas tāgere nequaqz p sumpsit: quin tamē timēs aufugit vt nec secūda die: nec tertia: nec vñqz exinde euz auderet cōtingere. Quō ita esset gestū q̄ re ferebat mibi frater inde adueniens adie cit q̄ eo adhuc tpe quo meuz loquebat sup esset in eodē monasterio iam iuuenis ille in quo tunc puero factum erat h̄ mī raculum sanctitatis. Nec mirādū preces regis illius iam cum domino regnantis multum valere apud eum q̄ tēporalibus regni quondā gubernacula tenēs magis p etno regno semp laborare ac deprecari solebat. Deniqz fertur quia a tēpore ma rutine laudis sepius ad dīe vsqz ī oratio nibus pstitit: atqz ob crebū morē oran di siue gratias agendi dño semp vbiqz sedēs supinas semp sup genua sua man⁹ habere solitus sit, vulgariū est hoc et in cō fuetudine puerbū versum q̄ etiā inter ver ba orationis vitam finierit. Namqz cuz ar mis et hostibz circūseptus iamqz videret se esse perimendū orauit p animabz exer citus sui. Unde dicunt in puerbulo, deus miserere animabus dixit Oswald cadēs in terrā. Ossa illius trāslata et condita sūt in monasterio qd̄ dicimus. Porro caput et manus cū brachijs a corpe pscissas ius sit rex q̄ occiderat ī stipitibz suspēdi. Quo post annum deueniens cum exercitu suc cessor regni eius Osium abstulit ea, et ca put q̄dem in cimiterio Lindisfarnēsis ec clesie: in regia p̄o ciuitate man⁹ cum bra chijs condidit.

¶ Ut in Hybernia sit quidam a mortis articulo p eius reliquias reuocatus.

Capitulum XIII.

Nec solū icliti famaviri britānie fines lustrauit vniuersos: s̄ etiā trāsoceanū longe radiosa salu tiffere lucis spargēs germanie simul et hy bernie partes attingit. Deniqz reuerēdissi

mus antistes acta solet referre: q̄ cum ro mam vadens apud sanctissimū Frefonū gentis archiepi spiritu Gulbriordū cum suo antistite Ulfrido moraretur: crebro eum audire de mirandis reliquijs eiusdē reuerēdissimi regis in illa puincia gesta fuerint narrare. Sed et in hybernia cum p̄sbyter adhuc peregrinā p eterna patria duceret vitā: rumorē sanctitatis ei⁹ in ea qz insula longe lateqz iam prebuisse fere bat. Quibz vñ qd̄ inter alia retulit mī raculū p̄sentī nostre historie inserēdū cre didimus. Tēpore inq̄t mortalitatis q̄ b̄i tātam hyberniasqz lata strage vastauit: p cussus est eiusdē clade pestis inter alios scholasticos qdam de genere scotorū: do ctus quidē vir studio literarū: s̄ erga curā p̄petue sue saluationis nil omnino stu dij et industrie gerēs. Qui cū se mortū p̄i mū videret timere cepit et pauere: ne mor tu⁹ ob merita scelerū ad inferni claustra rapere. Clamauitqz me cuz essem in vicino posu: et inter egra tremens suspi ria flebili voce talia mecū querebat. Ut des inquit qui iam crescete corpis mole stia ad articulū subeunde mortis cōpel loz. Nec dubito me post mortem corpo ris statim ad perpetuam anime moroz ra plendum: ac infernalibz subdendum esse tormentis: qui tēpore nō pauco inter stu dium diuine lectionis diuinorū pot⁹ im plicamētis qz diuinis solebā seruire mā datis. Inest autē animo (si mibi pietas supna aliqua viuendi spacia donauerit) vitiosos mores corrigere atqz ad imperi um diuine voluntatis totā ex integro mē tem: vitamqz trāstferre. Verū noui non h̄ esse meritū me: vt inducias viuēdi vel ac cīpiam: vel me accepturū esse cōfidā: nisi forte misero mibi et indigno ventā per au xiliū q̄ illi fideliter seruerit p̄p̄icari dīgnat⁹ fuerit. Audiuim⁹ autem et fama cre berrima qz fuerit in gente vestra rex mirā de sanctitatis vocabulo Oswald: cui⁹ ex cellentia fidei et veritatis etiam post mor tem virtutū frequētū opatione claruerit. Precorqz si aliquid reliquiaz illi⁹ penes te meritum habeas afferes mibi: si forte mibi domin⁹ p ei⁹ merita misereri volue rit. At ego respōdi, Habeo quidē de lig

no in quo caput eius occisi a pagans in
fixum est. et si firmo corde credideris pot
diuina pietas per tanti meritum viri et huius
vite spacia longiora concedere: et ingressum
te vite pennis dignum reddere. Nec mo
ratus ille integram se in hoc habere fide
respondebat. Tunc benedixit aquam et astu
lam roboris perbat imittens obtuli egro
potandum. Nec mora: melius habere cepit:
et conualecens ab infirmitate multo des
inceps tempore vixit: totoque ad deum corde et
ope conuersus omnibus vicibus pueniebat cle
mentiam per conditoris et fidelibus et famulis
gloriam predicabat.

Vir defuncto Paulino Thamar pro eo
profensus ecclesie presulatum suscepit: et de
humilitate mirabili desinit: qui ab desiu
crudeli cede pemptus est.

Capitulum XIII.

Translato ergo ad celestia regna
desualdo suscepit regni terre
stris sedem pro eo frater eius desiu
iuuenis. xxx. circiter. annorum: et per annos
xxvij. laboriosissime tenuit. Impugnat
videlicet et ab ea que fratre occiderat paga
na gente merciorum: et a filio que suo Alucfrid
do: necnon et a fratre suo id est fratre suo qui
ante eum regnauit: id est filio Edualdo.
Anno secundo hoc est ab incarnatione
dominica anno. dccc. lxxij. reuerendissimus pa
ter Paulinus quondam quidem Eburacensis
sed tunc episcopus profensus ciuitatis transiit ad
domum. vij. id est octob. die. Qui decem et non
nem annos et menses duos et. xxj. dies epi
scopatum tenuit. Sepultusque est in secreta
rio et eam apostoli Andree: quod rex Edilbrecht
a fundamentis in eadem proficiuitate con
struxit. In cuius locum honoris archiepiscopi
scopus ordinauit Thamar: oriturque quod
de gente cantuariorum: sed vita et eruditione
antecefforibus suis equandus. Habuit
autem desiu primis sui temporibus consortem
regi ea dignitate vocabulo desini dicitur
per regis Eduini hoc est filium desrici: de quo
supra retulimus. virum eximie pietatis et
religiosis: qui puincie Deiorum sex annis in
maxima omnium rerum affluentia et ipse amabilis
omnibus profuit. Sed nec cum eo ille qui ceteram
transumbrane gentis partem ab aquilone id
est Bernicioz. puinciam regebat habere

partem potuit: quoniam potius ingrauescentibus
causis dissensionum miserima hunc cede
pemit. Siquidem congregato contra iuuicem ex
ercitu: cum videret se desini cum illo qui plu
res habebat auxilios non posse bello
conferre: ratus est utilius tunc dimissa inte
tione bellandi seruari se ad tempora melio
ra. Remisit ergo exercitum quem congregauerat
et singulos domum redire precepit a loco
quo quocumque Alfares duum id est mons.
Alfari. et est a vico cataractone. et ferme
milibus passuum contra solsticiali occasum se
cretus. Desuertitque ipse cum vno tamen milite
suo fidelissimo nomine Londheri celandus
in domo comitis Punualdi: quem etiam
ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed
heu pro dolor: longe aliter erat. Nam ab eo
dem comite perditum cum desiu cum profano spiritus
us milite per profectum suum Edulnuum detestata
da omnibus morte interfecit. Quod factum est die
xij. klis septemb. anno regni eius nono
in loco qui dicitur Ingerblingu. ubi postmo
dum castigandi huius facinoris gratia mona
sterium constructum est. In quo per vtriusque regis et
occisi videlicet: et eius qui occidere iussit anime
redemptione quotidie domino preces offerri de
beret. Erat autem rex desini et aspectu ve
nustus: et statura sublimis: et affectu iocundus
et moribus civilis: et manu omnibus nobilibus
simul atque ignobilibus largus. Unde
contigit ut ob regiam eius et animi et vultus
et merito dignitatem ab omnibus dilige
retur: et vndique ad eius ministerium de cun
ctis que puincis viri etiam nobilissimi con
currerent. Cum inter ceteras virtutes et mo
destie: et ut ita dicam specialis benedictionis
glorias etiam maxime fuisse ferre humilitatis:
ut vno probauerint exemplo: donauerat
equum optimum antistiti Aidano: in quo
ille quis ambulare solitus: vel annuum
fluenta transire: vel si alia quelibet necessitas
insisteret via pagere posset. cui cum par
uo interiecto tempore pauper quidam occur
reret. et elemosinam petens desiliens ille pre
cepit equum ita ut erat stratagemaliter paupe
ri dari. Erat enim multum misericors et cultor
pauperum ac velut pater miserorum.
Hoc cum rege esset relatum dicebat episcopus: cum
forte ingressuri essent ad prandium. Quid
voluisti domine antistes equum regium quem te

Ecclesiastice historie gētis Angloy

conueniebat primum habere pauperi dare: Nunquā nō habuimus equos viliores plurimos: et alias species quā ad pauperum dona sufficerent: quous illū eis equū non daret quē tibi specialiter possidendū elegit. **¶** Tūc statim epus Quid loqueris inquit rex: Num tibi carior ē ille filius equi quā ille filius dei: Quibus dictis intrabant ad prandendū. et episcopus quidem residebat in suo loco. Porro rex venerat et cepit consistens ad focū calefieri cum ministris. Et repente iter calefacientes recordās serbum quod dixerat illi antistes discinxis se gladio suo: et dedit illuz ministro: festinusque accedens ante pedes episcopi corruit: postulas ut sibi placatus esset qui nunquā inquit deinceps aliquid loquar de hoc: aut iudicabo quid: vel quantum de pecunia nostra filius dei tribuas. Quod videns episcopus multū permittens ac statim exurgens leuauit eum: permittens se multū illi esse placatum dummodo ille residens ad epulas tristitiam deponeret. **¶** Dū quod rex iubente ac postulante episcopo leticiā reciperet: cepit contra episcopus tristis usque ad lachrymaz. perfusione affici. **¶** Quē dū presbyter suus lingua patria quā rex et domestici eius nō nouerant quare lachrymaret interrogasset. Scio inquit quod nō multo tempore uisurus est rex. Nunquā enim uidi ante hac humile regē. **¶** Unde animaduerto cito illum ex hac uita raptū. Non enim digna ē hec gens talē habere rectorē. **¶** Nec multo post dira antistitis presagio tristi regi funere: de quo supra diximus: impleta sunt. **¶** Sed et ipse antistes Aidan nō plus quā .xij. post occisionē regis quem amabat die: id est pridie. kalendis septemb. de seculo ablati perpetua laborum suorum a domino premia recepit.

¶ Ut episcopus Aidan nauis et tempestatem futurā presiderit: et oleum sanctum quo hanc sedarent dederit.

¶ **Capitulum. xv.**
Quāsi cuius meriti fuerit etiā miraculorum signis internus arbiter edocuit. **¶** Equibus tria memorie causa ponere satis ē. **¶** Presbyter quidam nomine **Utra** multe grauitatis ac ueritatis uir: et ob id omnibus etiā ipsius principibus seculi honorabilis. **¶** Cū mitteret **Catua** ob adducens

dam inde fugem regi **Osium** filiā uideo licet **Eduini** regis **Kantledā**: quē occiso patre illuc fuerat adducta. **¶** Qui terrestri quodē itinere illo uentre: sed nauigio euz uirgine redire disponebat. **¶** Accessit ad episcopum **Aidan**: obsecrās euz pro se suisque quod tūc iter erat aggressuri domino supplicare. **¶** Qui benedicens illos ac domino commendās dedit etiā oleum sanctificatū. **¶** Scio inquit quod ubi nauē ascēderitis tempestas uobis et uentus contrariis supueniet. **¶** Sed tu memeto hoc oleum quod tibi do ut mittas in mare: et statim quiescentibus uentis serenitas maris uos leta psequetur. **¶** Accepto desideratoque itinere donū retinet. et cuncta ut presiderat antistes ex ordine completa sunt. et quodē in primis furentibus uentis pelagi temptabāt naue anchoras in mare missis nauē retinere: neque quod huiusmodi aliquid proficerebāt. **¶** Cūque mergentibus uentibus et implere incipientibus nauem fluctibus: morte sibi oēs imminere etiā tamque adesse uideret. **¶** Tandē presbyter res miniscens uerba antistitis assupta ampulla misit de oleo in pontū: et statim ut presiderat etū erat suo quiescit a feruore. **¶** Sed quod factū est ut uir dei per prophetie spiritū tempestatem presiderit futurā: et per uirtutē eiusdem spiritus hanc exortā: quous corporaliter absens sopiuerit. **¶** Cuius ordinē miraculi nō quilibet dubius relator: sed fidelissimus mihi nostre ecclesie presbyter **Cynimund** uocabulo narrauit: quod se hoc ab ipso **Utra** presbytero in quo et per quem completū est audisse perhibebat.

¶ Ut idem ad motum ab hostibus ubi regie ignem orando amouerit.

¶ **Capitulum. xvi.**
¶ **A**liud eiusdem patris memorabile miraculū ferme multi que nosse potuerunt. **¶** Nam ipse episcopus eius hostilis mercatorum exercitus **Peda** duce nordanhibrozū regiones impia clade longe lateque deuastās: puenit ad urbē usque regiā quē ex **Bebbe** quondam regine uocabulo cognominat: eamque neque armis: neque obsidione capere poterat flammis assuere conatus est. **¶** Discessitque: et uinculis quod in uicinia urbis inuenit aduertit illo plurimam cogerit trahiū: tignozū: parietum uirgeorum et tectis enei. **¶** Et his urbem in

magna altitudine circūdidit a pte q̄ ter-
re ē p̄tigua. Et dū ventuz opportunū cer-
neret illato igne cōburere v̄bē n̄sus est.
Quo t̄p̄e reuerēdissim⁹ antistes Aidan ī
insula farne: q̄ duob⁹ ferme millib⁹ passu-
um ab v̄be procul habet morabat. Illo
enī sept̄o secreta orationis ⁊ silentij causa
secedere consueuerat. Venitq; vsq; hodie
locū sedis ill⁹ solitarie in eadē insula so-
lent ostēdere. Qui cū vētis furentib⁹ glo-
bum ignis ac fumuz supra muros v̄bis
exalare cōspiceret: fertur eleuat⁹ ad celuz
oculis manib⁹q; cū lachrymis dixisse.
Vide dñe quāta mala facit p̄da. Quo
dicto statim mutat⁹ ab v̄be vēti in eos q̄
accenderāt flāmaz incendia retorserunt:
ita vt aliqui lesi: omnes territi pugnare vl-
tra v̄bē cessarent quā diuinit⁹ iuuari cog-
nouerant.

Uit destina ecclie cui idem accubens
obierat ardentib⁹ ceteris domus flāms
absumi nequerit ⁊ de interna vita illius.

Caplin. XVII.

Cuncuz dies mortis egredi e
corpe coheretur cōpletis ānis
epatus sui. xvij. erat in villa rez
glā nō lōge ab v̄be de q̄ pfati sum⁹. In
hac enī habēs eccliam ⁊ cubiculū sepius
ibidē diuertī ac manere: atq; inde ad p̄e-
dicandū circūquaq; cōsueuerat exire. qd̄
ipm ⁊ in alijs villis regijs facere solebat
v̄tpote nihil pp̄rie possessionis: excepta
ecclia sua et adiacentib⁹ agellis habens.
Retenderūt ergo ei egrotātī tentoriū ad
occidentale ecclie p̄tem: ita vt ipm tento-
riū parietī hereret ecclie. Unde factū ē
vt adclūis destine q̄ extrinsecus ecclesie
p̄ munimine erat apposita sp̄ritū vite ex-
alaret vltimū. Obijt autē. xvij. epatus sui
anno p̄rid. klis septemb. Cui⁹ corp⁹ mox
inde translātū ad insulā Lindisfarnensū
atq; ī cim̄terio fratrū sepultū ē. At inter-
iecto t̄p̄e aliquāto cū fabricata eēt sibi baz-
silica maior: atq; in honorem beatissimi
aploz p̄ncipis dedicata: illo ossa ei⁹ tras-
lata: atq; ad dexterā ei⁹ altaris iuxta vene-
rationem tāto pōtifici digne cōdita sunt.
Successor̄ s̄o ei⁹ in epatus Sinan ⁊ illo
t̄p̄e ab Hu scotozū insula ac monasterio
destinat⁹ ac t̄p̄e nō pauco in epatu p̄man-

sit. Cōtingit autē post aliq̄t annos vt Pen-
da mercioz rex cū hostili exercitu hec in
loca puenēs: cū cūcta que poterat ferro:
flāmaz pderet: v̄cusq; ille in q̄ antistes
obijt vna cū ecclia memorata flāms as-
sumeret. S; nimirū imodū sola illa des-
tina cui incumbēs obijt ab ignib⁹ circū
cuncta vorātib⁹ absumi nō potuit. Quo
clarefcente miraculo mox ibidē ecclia re-
staurata ⁊ hec eadē destina ī monumētuz
est pariet⁹ vt aū fuerat forinsec⁹ apposta.
Rursūq; pacto t̄p̄e aliquāto cecit p̄ cul-
pam incurie vicū eundez ⁊ ipam pariter
eccliaz ignib⁹ cōsumi: s; nec tūc qd̄ eadē
tāgere flamma destinaz valebat. Et cum
magno vtiq; miraculo ipsa ei⁹ foramina
ingrediēs q̄b⁹ edificatio erat affixa pderet:
ipam tū ledere nullaten⁹ sinebat. Uñ ter-
tia edificata sibi ecclia destina illaz non
vt antea d̄ foris in fulcimētū domus ap-
posuerūt: s; intro ipam eccliam in memo-
riā miraculi posuerūt: vbi itantes genu-
flectere ac misericōdie celestis supplicare de-
berent. Cōstatq; multos ex eo t̄p̄e gr̄az sa-
nitatis in eodez loco cōsecutos: q̄netiam
astulis ex ipa destine excisis: ⁊ in aquam
missis plures sibi suisq; languozuz reme-
dia conquiescere. Scripsit hec d̄ persona
et operib⁹ v̄tri p̄fati nequaq; in eo lau-
dans: aut eligens hoc qd̄ de obseruantie
pasche min⁹ p̄fecte sapiebat: imo h̄ mul-
tum detestans: sicut in libro quē de tēpo-
rib⁹ composuit manifestissime probauit
S; q̄si verax h̄storie⁹ septēmpliciter ea
que de illo: siue per illuz sunt gesta desc̄r-
bens: ⁊ que laude sunt digna in eius acti-
bus laudans ad vtilitatem legentū me-
morie cōmendans. Studii videlicet pa-
cis ⁊ charitatis continentia ⁊ humilitat⁹
animū ire ⁊ auaricie victore: supbie simul
⁊ vane glorie contemptore. Industriam
faciendi simul ⁊ docēdi mandata celestia
sollertiam lectionis ⁊ v̄gillarum aucto-
ritatem sacerdoti dignā: redarguēdi sup-
bos ac potentes pariter ⁊ infirmos con-
solandi ac pauperes recreandi vel defen-
dendi clementiā. Qui (vt breuiter multa
cōprehendā) quantū ab eis q̄ illū nouere
didicim⁹: nil ex oib⁹ q̄ in euāgelicis: siue
apostolicis: siue p̄phetis litter⁹ faciens

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

al cognouerat p̄mittere: s; cuncta pro
suis virib; opibusq; explere curabat. **H**ec
in p̄fato antistite multū cōplector: et amo
q; n̄m̄rū hec deo placuisse nō ambigo.
Quānt pascha nō suo tpe obseruabat: v̄l
canonicū eius tēpus ignorās: vel sue gē
tis auctoritate ne agn̄tū sequeretur deul
ctus nō approbo: nec laudo. **I**n quo tū
hoc approbo: q; in celebratiōe sūt pasche
non aliud corde tenebat: venerabatur: et
p̄dicabat: q̄s q̄d nos: id ē redēptiōez gene
ris hūanī p̄ passionē: resurrectionē: ascen
sionem in celos mediatoris dei et hoīm
lesu christi. **U**nde et hāc nō vt q̄daz falso
opinantur. xliij. luna in qualibet feria cū
iudels: s; die dominica semp agebat a lu
na. xliij. vsq; ad vicesimā. p̄pter fidez vide
licet dñice resurrectionis quā vna sabbati
factam p̄pter spem n̄re resurrectionis quaz
eandem vnā sabbati que nunc dominica
dies dicit̄ veraciter futuram sancta eccle
sia credebat.

**De vita vel morte religiosi regis Sig
berecht.** **Caplm. xviii.**

His tēporib; regni orientalium
anglorū post Eurpualdū Re
dualdī successorē Sigberecht
frater ei⁹ p̄fuit homo bon⁹ ac religiosus:
q; dudū in gallia dū inimicitias Redual
dī fugēs exularet lauacrū baptisimī p̄cep
it: et patriā reuersus vbi regno potit⁹ ē:
mor ea q; in gallijs bene disposita vidit
imitare cupiens instituit scholā: in q; pue
ri litteris erudirent: iuuante se ep̄o Felice
que de Cantua acceperat: et q; pedago
gos ac magistros iuxta morē cantuariorū
p̄bente. **T**antiq; rex ille celestis regni
amator factus ē vt ad vltimū relicto reg
ni negocijs: et cognato suo Ecgrice comē
dat: q; antea p̄tem eiusdē regni tenebat:
intraret monasteriū qd sibi fecerat: atq;
accepta sibi tōsura p̄ eterno magis regno
militare curaret. **Q**d dū multo tpe face
ret contigit gentem merciorū duce rege
Pēda aduersus orientales anglos i bel
lū p̄cedere. **Q**ui dum se inferiores in bel
lo hostib; cōspicerēt: rogauerūt Sigbe
rechtū ad p̄firmādūz milites secū venire
in plūm. **I**llo nolente ac p̄tradcente: in
uitum de monasterio eruentes duxerunt

in certamē: sperātes min⁹ animos militū
trepidare: min⁹ p̄sente duce quodā stren
nuissimo et eximio posse de fuga medita
ri. **S**; ipse p̄fessionis sue nō imemor dū
opimo esset vallatus exercitū: nō nisi v̄r
gam tū habere i manu voluit. **O**ccisusq;
est vna cū rege Ecgrice: et cunctus eorūz
insistentib; paganis cesus sine dispersus
exercit⁹. **S**uccessor autē regni illoz fact⁹
est Anna filius Enī de regio genere v̄r
optim⁹ atq; optime genitor sobolis, de
q; in sequentib; suo tpe dicendū ē. **Q**ui
et ipse postea ab eodē pagano merciorum
duce: a q; et p̄decessores ei⁹ occisus est.

Ut Furse⁹ apud orientales anglos mo
nasteriū fecerit: et de v̄sionib; vel s̄ctita
te eius: cui etiam caro post mortē incorru
pta testimonij p̄hibuerit.

Caplm. xix.
Quoniam dū adhuc Sigberecht
regni insulas teneret iuguentē
de hybernia v̄r sanctus nomie
Furseus: p̄bo et actib; clar⁹: s; egregi⁹ in
signis p̄tutib; cupēs p̄ dño v̄bicūq; sibi
opportunū inueniret peregrinā ducere v̄l
tā. **Q**ui cū ad puñciā orientaliū puenisset
anglorū suscept⁹ est honorifice a rege p̄fa
to. et solitū sibi op⁹ euāgelizādū exequens
multos et incredulos ad christū p̄uertit
vel etiā credētes ampli⁹ in fide atq; amo
re christi p̄firmavit. **U**bi qdā infirmita
te corp̄is arrept⁹ angelica v̄sione p̄fuit:
in q; admonit⁹ est cepto p̄bi ministerio se
dulus insistere: vsq; h̄icq; p̄suetis et orati
onib; indefessus incūbere: eo q; cert⁹ sibi
erit⁹: s; incerta eiusdē erit⁹ hora futura. dī
cete dño. **U**igilante itaq; q; nescit⁹ diē ne
q; horam. **Q**ua v̄sione p̄firmat⁹ curauit
locū monasterij quē a p̄fato rege Sigbe
rechtō acceperat velocissime p̄struere: ac re
gularib; instituere disciplinis. **E**rat autē
monasteriū siluarum: et maris vicinitate
amenū. p̄structū in castro quodā qd lin
gua anglorū cnoberburg id est v̄bs
cnoberri vocatur. **Q**d deinde rex provin
cie Anna: ac nobiles quicq; angustiorib;
edificijs ac donarijs adorauerūt. **E**rat
autem v̄r iste de nobilissimo genere sco
torū. **S**ed lōge animo nobilior q̄ carne.

ab ipso tpe puericie sue curā nō modicas
lectionibz sacris sil' z monastericis exhibe-
bat disciplinis, z qd maxie sanctos des-
cet cuncta q agenda didicerat sollicit' age-
re curabat. **Quid multa?** pcedente tēpe z
īpe sibi monasteriū in q liberius celestibz
studijs vacaret cōstruxit. **Ubi** correptus
infirmitate: sicut libellus de vita eius cō-
scriptus sufficienter edocet: raptus est e cor-
pore. **Et** a vespera vsqz ad gallicantū cor-
pore erutus angelicorū agminū z aspectu
itueri: z laudes beatas meruit audire. **Re-**
ferre autē erat solitus quod apte eos inter
alia resonare audiret, ibūt sancti de virtu-
te in virtute. **Et** iterū videbit deus deoz
in syon. **Qui** reductus in corpore z die ter-
tia rursum eductus: vidit nō solū matorū
beatorū gaudia: sed z maxima malignorū
spirituū certamina: q crebris accusatiōibz
improbi iter illi celestis interducere pten-
debant. **Hec** tñ ptegentibz eū angelis qc
qz pficiebant. **De** qbz omnibz si q plenius
scire vult, id est qnta fraudis solertia de-
mones z actus eius z verba supflua z ip-
sas etiā cogitatōes qst in libro descriptas
replicauerint: que ab angelis sanctis qz ac-
viris iustis sibi inter angelos apparentibz
leta vel tristia cognouerit: legat ipm de q
dicit libellū vite ei' z multū ex illo vt reoz
pfectus spirituales accipiat. **In** quibz tñ
vnum est quo z nos in hac hystoria pone-
re multis comodum duximus. **Cū** ergo
in altum esset elatus suffusus est ab angelis
qui eū ducebant respicere in mundū. **At**
ille oculos in inferiora deflectens vidit q
si vallem tenebrosam subtus se in imo po-
sitam. **Vidit** z qtuor ignes in aere nō ml-
to ab inuicem spacio distantes. **Et** inter-
rogans angelos q essent hī ignes: audis-
uit hos esse ignes q mundū succendētes
essent psumpturi. **Unum** mendacij: cum
b'p in baptismo abrenūciare nos sathane
z omnibz operibz eius pmissimus: mī-
nime implemus. **Alterū** cupiditatis: cuz
mūdi diuitias amorū celestiu pponimus
Tertū dissensionis: cū animas pxi-
morum etiam in supvacuis rebz offendere nō for-
misdamus. **Quartus** impietatis: cū infir-
miores spoliare z eis fraudem facere pro-
nibilo duximus. **Crescētes** s'p paulatim

ignes vsqz ad inuicem sese extenderūt: atz
in inensum adunare sunt flāme. **Cū**qz ap-
propinquassent ptimescens ille dicit an-
gelo. **Dne** ignis mihi appropinquat. **At**
ille. **Dō** nō incendisti inqt: nō ardebit te.
Flā si terribil' iste ac gradis esse rogus vi-
detur: tamen iuxta merita operū singulos
examiat: quia vniuscuiusqz cupiditas in
hoc igne ardebit. **Sicut** em quis ardet
in corpore p illicitam voluptatē: ita solutus
corpore ardebit p debitam penā. **Tunc** vi-
dit vnum de tribz angelis qui sibi in tota
vtraqz visione ductores affuerūt pceden-
tē ignes: flāmas diuidere: z duos ab vtro-
qz latere circūvolantes ab ignium se peri-
culo defendere. **Vidit** autē z demones p
ignem volantes incendia belloz ptra tu-
stos struere, sequunt' aduersus ipm accu-
sationes malignorū spirituū: bonorū cop-
osiorū celestium agminū visio. **Sed** z vi-
roz de sua natione sanctorū quos olim sa-
cerdotij gradu nō ignobiliter positos fa-
ma tam vulgante cōpererat: a quibz non
paucā que vel ipsi vel omnibz q audire
vellēt multū salubria essent audiūt. **Qui**
cum verba finissent z cum angelicis spīri-
tū ipm quoqz ad celos redirent: reman-
serūt cū beato **Furseo** tres angeli: de qbz
discimus: q eū ad corpus referrent. **Cū**qz
pfato igni maximo appropinquaret: diuis-
it qdem angelus sicut p'us ignem flāme,
sed vir dei vbi ad patefactam inter flā-
mas lanuā puenit: arripientes imūdi spī-
ritus vni de eis quos in ignibz torrebāt
factauerūt in eū, z ptingentes humerum:
maxillāqz eius incenderunt. **Cognouit**qz
hoiem: z que vestimenta eius morientis
acceperit ad memoriā reduxit, quē ange-
lus sanctus statim apprehendens in ignē
refecit. **Dicebat**qz hostis malignus: nolite
te repellere quē ante suscepistis. **Ham** si-
cut bona eius peccatoris suscepistis: ita z
de penis eius pncipes esse debetis. **Con-**
tradices angelus. **Non** inquit, ppter auar-
iciam: sed ppter saluandā eius aiā susce-
pit. **Cessauit**qz ignis. **Et** puerus ad euz
angelus. **Dō** incendisti inqt: hoc arsit in
te. **Si** em viri in peccatis suis mortui: pe-
cuniā nō accepistis: nec pena ei' in te ar-
deret, z plura locutus qd erga salutē eoz

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

q̄ penitērent esset agendū salubrī sermo-
ne edocuit. **Q**ui postmodū in corpore resti-
tutus om̄i vite sue tēpe signū incendij qd̄
in anima paulit̄ visibile cunctis in hume-
ro maxillaq̄ portauit. **S**irūq̄ in modū
q̄ anima in occulto passa sit carō palā p̄-
monstrabat. **C**urabat autē semp̄ sicut ⁊ an-
tea p̄sueuerat om̄ibz opus virtutū ⁊ exē-
plis ostēdere ⁊ p̄dicare sermonibz. **D**id-
nem autē visionū suarū illis solūmodo q̄
p̄pter desiderū cōpunctionis interroga-
bant exponere volebat. **S**up̄est adhuc q̄
dam frater senior monasterij nostrī q̄ nar-
rare solet dixisse sibi quēdam multū vera-
cem ac religiosum hoīem q̄ ip̄m **F**urseuz
viderit in puīcia orientaliū angloz: illas
q̄ visiones ex ipsius ore audierit. **A**dijci-
ens: q̄ t̄pus h̄yemis fuerit acerrimū ⁊ gla-
cie p̄strictum: cū sedens in tenui veste vir
iste interdiciendū p̄pter magnitudinē me-
morati timoris v̄l suauitatis quasi in me-
die estatis caumate sudauerit. **C**um ergo
vt ad sup̄iore redeamus multis annis in
scotia verbum dei om̄ibz annūcians tu-
multus irruentis turbaz nō facile ferret:
relictis om̄ibz que habere videbat ab ip̄-
sa q̄z insula ad patriā discessit. **E**t paucis
cū fratribz p̄ britones in puīciā angloz
deuenit: ibiq̄ p̄dicans verbū: vt diximus
monasteriū nobile p̄struxit. **Q**uibus rite ge-
stis cupiens se ab om̄ibz seculi hui⁹ ⁊ ip̄-
sius q̄z monasterij negocij alienare rel-
quit monasteriū: ⁊ animaz curā fratri suo
Fallano ⁊ p̄sbyteris **S**olbano ⁊ **D**icul-
lo: ⁊ ipse ab om̄ibz mūdi rebeliber in ana-
choretica p̄uersatiōe vitam finire dispo-
suit. **H**abuit alter fratrem vocabulo **U**-
ltanū: q̄ de monasterij p̄batione diuturna
ad heremiticā vitā p̄uenierat. **H**unc ergo
solus petens annū totū cū eo in p̄tinētia
⁊ orōibz in quotidianis manūū vitā la-
boribz. **D**ein turbatā incursione gentiliū
puīciā videns: ⁊ monasterij q̄z periculū
imminere p̄uidens dimissis ordinate om̄ibz
bus nauigauit galliā: ibiq̄ a rege francoz
Hlodoū vel patricio **H**ercoualdo hono-
rifice susceptus monasteriū construxit
in loco latinaco noīato. **A**c nō mlto post
infirmitate correptus diē clausit vltimū.
Cuius corpus idē **H**ercoualdus patrici

us accipiens seruauit in porticu q̄dam ec-
clesie q̄ in villa sua cui nomen erat perro-
ma faciebat: donec ipsa ecclesia dedicaret̄.
Qd cū post dies. xxvij. esset factū ⁊ corp⁹
ip̄m de porticu ablatū p̄ altare essz reco-
dendū: inuentū est ita illesum ac si eadem
hora de hac luce fuisset egressus. **S**ed et
post annos. liij. p̄structa domunculā cul-
tiori receptui corporis eiusdē ad orientez
altaris adhuc sine macula corruptionis
inuentū ibidē digno cū honore translātū
est. **U**bi merita illius multis sepe cōstat
deo opante claruisse virtutibz. **H**ec ⁊ de
corporis eius in corruptione breuiter at-
tingimus: vt q̄nta esset virtū sublimitas les-
gentibz notius existeret. **Q**ue cuncta in li-
bello e⁹ sufficientius: sed ⁊ de alijs comi-
tationibz ipsius quisq̄ legerit inueniet.

Ut defuncto **H**onorio pontificatu sit
functus **D**eus dedit. ⁊ q̄ tpe illo orienta-
liū angloz: q̄ **H**rofenfis ecclesie fuerint an-
tistites. **Caplm. XX.**

Interea defuncto **F**elice orienta-
liū angloz ep̄o: post decem ⁊ q̄-
tuor annos accepit ep̄atus **H**o-
norius loco eius ordinauit **T**homā dia-
conū eius de puīcia **S**irniōz: ⁊ p̄ post
v. annos sui ep̄atus d̄ hac vita subtrac-
t̄ **B**erethgillū cognōie bonifacii de puī-
cia cantuariōz loco eius substituit. **E**t ip̄-
se q̄z **H**onorius post q̄z etatem sui cursus
impleuit migravit ex hac luce anno ab in-
carnatione dñi. dc. liij. p̄d. kal. octobris
⁊ cessante ep̄atu p̄ annū ⁊. vii. menses ele-
ctus est archiep̄s cathedre doruernensis
securus **D**eus dedit de gente occidentaliū
saxonū. **Q**uē ordinatur⁹ venit illuc **T**ha-
mar antistes ecclesie hrofenfis. **O**rdinat⁹
est autē die. vii. kal. april̄ ⁊ rexit ecclesiam
annos. ix. menses. liij. duos dies. ⁊ ip̄e de-
functus **T**hamar p̄secrauit p̄ eo **D**amianū:
q̄ de gñe australiū saxonū erat oriūd⁹.

Ut puīciā mediterraneoz Angloz
sub rege **P**eadā christiana sit facta.
Caplm. XXI.
In t̄pibz mildiengli. id est me-
diterranei angli sub p̄ncipe **P**e-
ada filio **P**endan regis fidem
⁊ sacramenta veritatis p̄ceperit. **Q**ui cum
esset iuuenis optimus ac regis noie ac p̄-

sona dignissimus platus ea patre regno gentis illius. Venitque ad regem Nordanhimbroy. Osium postulans filiam eius Aluchfredam sibi coniugere dari: neque aliter quod petebat impetrare potuit: nisi fidem christi ac baptismum cum gente cui perat acciperet. At ille audita predicatioe veritatis et promissione regni celestis: speque resurrectionis ac future immortalitatis libenter se christianum fieri velle professus est: etiam si virginem non acciperet, persuasus maxime ad precipiendam fidem a filio regis Osium nomine Aluchfredo: qui erat cognatus et amicus eius huius sorore ipsius coniugem vocabulo Cymburgam filiam pendan regis. Baptizatus est ergo a Sinano episcopo cum omnibus qui secum venerant comitibus ac militibus eorumque famulis universis in vico regis illustri qui vocatur ad murum. Et arreptis quatuor presbyteris qui ad docendam baptizandas gentes illius et eruditione et vita videbantur idonei multo cum gaudio reuersus est. Erant autem presbyteri Leda et Adda et Betti et Diurna. quorum vltimus natione scotus: ceteri fuere de anglis. Adda autem erat frater Utan presbyteri illustris: et abbas monasterii quod vocatur Caprecaput: cuius super memorimus. Venientes igitur in puincia memoratis sacerdotibus eius princeps predicabant verbum: et libenter audiri sunt. Multique quotidie et nobilium et infirmorum abrenuicia to a sorte idolatrie: fidei sunt fonte abluti. Nec prohibuit pendan rex quando etiam in suo best merciorum natione verbum si qui vellent audire predicare. Quin potius odio habebat et despicebat eos quos fide christi imbutos opera fidei non habere deprehendit: dicens preternendos esse eos et miseros qui deo suo in quem crederent obedire preternent. Cepta sunt hec biennio ante mortem pendan regis. Ipso autem occiso cum Osium rex christianissimus regnum eius acciperet ut in sequentibus dicemus. factus est diuina vnus ex prefatis. iiii. sacerdotibus episcopus mediterraneorum anglorum simul et merciorum a Sinano episcopo. Paucas enim sacerdotum cogebat vnum antistitem duobus populis prescici. Qui cum paulo sub tempore non paucam domino plebem acquisisset defunctus est apud mediterraneos anglos: in regione que vocatur

in Fepingū. Suscepitque pro illo episcopatum collach et ipse de natione scotorum. Qui non multo post episcopatu relicto reuersus est ad insulam huius. vbi plurimorum caput et arcem scoti habuere cenobiorum. Succedente illo in episcopatum Trubere viro religioso et monachica vita instituto: natione quidem anglo: sed a scotis ordinato episcopo quod temporibus Gulpheri regis: de quo in sequentibus dicemus: factum est.

Ut orientales saxonum fidem quam dudum abiecerat sub rege Sigberecho predicante Leda receperint.

Capitulum. XXII.

Ad tempore etiam orientales saxonum fide quam olim expulso Bellito antistite abiecerant instantia regis Osium receperunt. Erat enim rex eiusdem gentis Sigberecht qui post Sigberechtum cognomine paruum regnavit amicus eiusdem Osium regis. qui cum frequenter ad eum in puincia nordanhimbroy veniret. Solebat enim eum hortari ad intelligendum deos esse non posse qui hominum manibus facti essent. dei creandi materiam versus vel lapide esse non posse: quorum recisura vel igni absumerentur: vel in vasa quelibet humani versus formarentur: vel certe despectui habita foras proicerentur: et pedibus calcarentur: in terram verterentur. deum potius intelligendum maiestate incomprehensibile humanis oculis invisibilem: omnipotentem et eternum: qui celum et terram et humanum genus creasset: non in vili et caduco metallo: sed in celis esset credenda. Veritoque intelligendum: quia omnes qui voluntate eius a quo creati sunt discerent et facerent: eterna ab illo premia essent percipuri. Hec et homini multa cum rex Osium regi Sigberecho amicabilem et quasi fraternali filio sepe inculcavit: tandem iunare amicorum consensu credidit et facto cum suis consilio cum exhortatione fauente cunctis et annuente fidei baptizatus est cum eis Sinano episcopo in villa regia: cuius super memorimus qui cognoscitur ad murum. Est autem iuxta murum qui olim romani britanni insulam precipere. xii. milibus passuum a mari orientali secreta. Igitur rex Sigberecht eterni regis iam cuius effectus temporalis sui regni sedem repetit: postulans ab Osium rege ut aliquos sibi doctos

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

res daret q̄ gentē suā ad fidem christi conuerterent: ac fonte salutari abluerent. At ille mīstrēs ad puīnciā mediterraneorū angloꝝ clamauit ad se vīrū dei **Cedd**. et dato illi socio altero q̄dam p̄sbytero misit p̄dicare p̄bū genti orientaliū saxonū: **Ubi** cū om̄ia pambulātes multā dño eccliam p̄gregassent: contigit q̄dam tēpe eundem **Cedd** redire domū: ac puenire ad ecclias **Lindisfarnensem** p̄pter colloquiū **Sine**: et nī ep̄t: q̄ vbi p̄speritatē et opus euangeliū comperijt fecit cum ep̄m in gentē orientaliū saxonū: vocatis ad se in ministeriū ordinatiōis alijs duob̄ ep̄s. Qui accepto gradu ep̄atus redijt ad puīnciā: et maiore auctoritate ceptū opus explens fecit p̄ loca ecclias: p̄sbyteros et diaconos ordinauit: q̄ se in verbo fidei et ministerio baptizandi adiunaret: maxime in ciuitate que lingua saxonū **Ithancestir** appellat. Et in illa q̄ **Tibaburg** cognoscitur: quorū p̄or locus est in ripa pente amnis: secundus in ripa camentis: in quib̄ collecto examine famuloꝝ christi disciplinam vite regularis inq̄ntū rudes adhuc capere poterāt erudiri docuit. Cūq̄ tpe nō pauco in p̄fata puīnciā gaudente rege p̄gaudente vniuerso p̄lo vite celestis institutiō quōtidianū sumeret augmentū: contigit ip̄m regem instigante om̄ bonoꝝ inimico p̄p̄n: quoz suoz manu interfici. Erāt aut̄ duo germani fratres q̄ hoc facinus patrarūt. Qui cū interrogarentur cur h̄ facerent: nil aliud r̄ndere potuerūt: nisi ob h̄ se iratos fuisse et inimicos regis q̄ ille nimīū suis peccare soleret inimicis: et factas ab eis iniurias moꝝ obsecratiō placida mente dimitteret. Talis erat culpa regis p̄ q̄ occidere tur q̄ euāgelica p̄cepta deuoto corde seruaret: in qua tñ morte eius innocētia iuxta p̄dictū vīri dei vera est eius culpa punita. Habuerat em̄ vnus ex his q̄ cum occiderūt comitib̄ illicitū coniugium. q̄d cū ep̄us prohibere et corrigere eū nō posset excommunicauit eū: atq̄ om̄ib̄ q̄ se audire vellet p̄cepit ne domū eius intrarēt: neq̄ de cibis illius acciperent. Contempsit aut̄ rex p̄ceptum: et rogatus a comite intrauit epula turus domū eius. qui cum abisset obuiauit ei antistes. At rex intuens eū moꝝ tre-

me factus desiliuit equo. ceciditq̄: an̄ pedes eius veniā reatus postulans. Nam et ep̄s p̄ter desiliuit. sederat em̄ ip̄e in equo. Iratus aut̄ tetigit regē iacentē vīrga quā tenebat manu. et pontificali auctoritate p̄testans: dico tibi inquit: q̄ nolūisti te p̄tinere a domo perditū et damnatū illius tu in ipsa domo mori habes. Sed credendū est: q̄ talis mors vīri religiosi nō solū talem culpam diluerit. sed etiā meritū ei⁹ auxerit. Quia nimīū ob causam pietatis q̄ p̄pter obseruantia mandatorū christi p̄tingit. Successit autem **Higberecto** in regnū **Siuðhelm** fili⁹ **Herbaldi**: q̄ baptizatus est ab ipso **Cedde** in puīnciā orientaliū angloꝝ in vīco regio q̄ dicitur **rendlesham**. id est māsio **rendili**. Suscepitq̄ eū ascendente de fonte sancto **Adilwald** rex ipsius gētis orientaliū angloꝝ **Fusāna** regis eozundem.

Ut idē ep̄s **Cedd** locū monasterij cōstruēdi ab **Hidwald** rege accipēs orōibus et ieiunijs dño p̄secraret: et de obitu ipsius. **Capitulum. XXXIII.**

Solebat autē idem vīr dñi cum apud orientales saxones ep̄at⁹ officio fungeret sepius etiā suā id est nordanhimbꝝ puīnciā exhortandi gratia reuifere. Quē cū **Hidwald** filius **Osualdi** regis q̄ in deiroꝝ partib̄ regnum habebat vīrū sanctū et sapientē p̄bum et moꝝ videret: postulauit eū possessionē terre aliquā a se ad cōstruēdū mōasteria in q̄ ip̄e rex et frequentius ad deprecandum dñm verbūq̄ audiendū aduenire et defunctos sepelire deberet. Nā et ip̄e fideliter credidit multū iuari eoz orōnib̄ q̄ tidians q̄ illo in loco dño seruirent. Habuerat aut̄ idem rex secū fratrem germanū eiusdē ep̄i vocabulo **Celin** vīrū: eque deuotū q̄ ip̄e ac familie ipsius verbū et sacramenta fidei (erat em̄ p̄sbyter) ministrare solebat p̄ cuius noticiā maxime ad diligendū noscendūq̄ ep̄m puenit. Fauens ergo votis regis antistes elegit sibi locū monasterij cōstruēdi in montib̄ arduis ac remotis. In quib̄ latronū magis latibula ac lustra serarū q̄ habitacula fuisse videbant hoīm: vt iuxta p̄phetiam **Esaię** in cubilib̄ in quib̄ p̄us dracones habi-

tabant oriretur visus calamitarius. Id est fructus bonorum operum ibi nasceretur ubi prius vel bestie comorantur: vel homines bestialiter vivere consueverant. **S**tudens autem vir domini acceptus monasterii locum primo precibus ac ieiuniis a pristina flagitiorum sorde purgare: et sic in eo monasterii fundamenta iacere: postulauit a rege ut sibi partem totum. et tempus quod instabat facultatem ac licentiam ibidem orationis causa demorandi concederet. **Q**uibus diebus cunctis: excepta dominica: ieiunium ad vesperam iuxta morem prelatans: nec tunc quidem nisi panem modicum et unum ouum gallinatum cum paruo lacte aqua mixtum percipiebat. **D**icebat enim hanc esse consuetudinem eorum quibus non magis disciplinam regularis didicerat: ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium vel ecclesiam prius orationibus ac ieiuniis domino consecrarent. **C**umque et dies et restarent: venit qui clamaret eum ad regem. **A**t ille ne opus religiosum negotiorum regalium causa intermitteret petijt presbyterum suum Cymbillum: qui etiam frater germanus erat ipsius precepta complere. **C**ui cum ille libenter acqiesceret expleto studio ieiuniorum et orationis fecit ibi monasterium quod nunc Lentilgeu vocatur. **E**t religiosi moribus iuxta ritum Lindisfarnensium ubi educatus erat instituit. **Q**ui cum annis multis et in prefata puincia episcopatum administraret: et huius quoque monasterii statutis prepositis curam gereret: casu contigit ut ad ipsum monasterium tempore mortalitatis adueniens tactus ibidem infirmitate corporis obiret: qui primo quidem foris sepultus est. **T**empore autem precedente in eodem monasterio ecclesia est in honorem beate dei genitricis de lapide facta: et in illa corpus ipsius ad dexteram altaris reconditum. **H**edit autem episcopus regendum post se monasterium fratri suo **E**adda qui postea episcopus factus est: ut in sequentibus dicemus. **Q**uatuor siquidem quos dicimus germani fratres **E**ddi et **C**ymbil et **E**aclm et **E**adda quod raro iueniunt omnes sacerdotes domini fuere preclari: et duo ex eis summi sacerdotum gradu functi sunt. **C**um ergo episcopus defunctum ac sepultum in puincia nordanhimbriorum audirent: fratres qui in monasterio eius erant in puincia orientalium saxonum venerunt

illo de suo monasterio homines circiter xxx. cupientes ad corpus sui patris aut viuere si sic deo placeret: aut morientes ibi sepeliri. qui libenter a suis fratribus et communitatibus suscepti: omnes ibidem supueniente prefate pestilencie clade defuncti sunt: excepto vno puerulo quem orationibus patris sui a morte constat esse seruatum. **N**am cum multo post hec tempore viuere: et scripturis legendis operam daret: tandem didicit se aqua baptismatis non esse regeneratum: et mox a quo lauacrum salutaris ablutionis etiam postmodum ad ordinem presbyterii promotus est: multisque in ecclesia utilis fuit. **D**e quo dubitandum hec crediderint quoniam intercessionibus: ut dicitur: sui patris ad cuius corpus dilectionis ipsius gratia venerat sit ab articulo mortis retentus: ut et ipse sic mortem euaderet eternam: et alij quoque fratribus ministerium vite ac salutis docendo exhiberet.

Ut puincia meritorum occiso rege **B**enda fide christi suscepit: et **O**siuu per adepta victoria deo ad construenda monasteria dederit.

Capitulum. **XXIII.**
His temporibus rex **O**siuu cum acerbas et intolerabiles patere struptiones sepe dicti regis meritorum quem fratrem eius occiderat: ad ultimum necessitate cogente permisit se ei munera et maiora quam credi potest ornamenta regia vel donaria in precium pacis largiturum: dummodo ille domum rediret: et puincias regni eius usque ad intermissionem vastare desineret. **C**umque rex perfidus nullatenus precibus illius assensum preberet: qui totam eius gentem a paruo usque ad magnum delere atque exterminare decreuerat: respexit ille ad diuine auxiliu pietatis quo ab impietate barbarica posset eripi. **V**otoque se obligans: si paganus inquit nescit accipe nostra donaria: offeramus ei qui nouit domino deo nostro. **N**ouit ergo quod si victor existeret filiam suam domino sacra uirginitate dicendam offerret et sic cum paucissimo exercitu se certaminum dedit. **D**enique fertur quod tricesimas rem pagani habuerint exercitum. **S**i quidem ipsi xxx. legiones ducibus nobilissimis instructas in bello habuere. **Q**uibus **O**siuu rex cum **B**luchfrido filio perparuu ut dicitur habens exercitum: sed christo duce

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

confusus occurrit. Nam alius filius eius
Echrid eo tempore in puincia merciorū
apud reginam **Cinulle** obses tenebatur.
Filius autem **Osualdi** regis **Didilwald**
qui eis auxilio esse debuerat in parte erat
aduersario. **Eisdēq;** contra patriā et pa-
trum suoz pugnaturis ductor extiterat:
quōs ipso tempore pugnādī sese pugna sub-
traxerat: euentūq; discriminis tuto in lo-
co expectabat. **In**ito autē certamine fuga
ti sunt et ceteri pagani duces regū. xxx. q; ad
auxiliū venerant pene omnes interfecti.
In quib; **Edilhere** frater **anna** regis ori-
entaliū angloz: qui post eū regnauit au-
ctor: ipse belli perditis militibus sine au-
xilij interemptus. **Et** qui ppe fluiū **Iu-**
niet pugnatus est: qui tunc p inundantia
pluuiaz late alueū suū: imo omnes ripas
transierat. **Cō**sigit vt multo plures aq; fu-
gientes q; bellantes perderet ensis. **Tūc**
rex **Osium** iuxta qd dño uouerat p colla-
ta sibi victoria gratias dño referēs dedit
filiam suam **Edilhedā**: que vit dum ym^o
anni impleratur: perpetua ei uirginitate
consecrandam. **Donatis** insup. xij. posses-
siunculis terrarū: in quib; ablato studio
militie terrestris ad exercendam militiam
celestem: supplicandūq; p pace gentis ei^o
eterna deuotioni sedule mōachoz locus
facultasq; suppeteret. **Equibus** uidelicet
possessiunculis sex in puincia deioz: sex
in bernicioz dedit. **Singule** uero posses-
siones. x. erant familiarum. id est sil' omis
c. xx. **In**trauit autem p̄fata regis **Osium** fi-
lia deo dicanda monasteriū quod nun-
cupatur **berutheu**. id est insula cerui: cui
Lunchild abbatissa p̄fuit. **Que** post bi-
enniū comparata possessione. x. familiarū
in loco qui dicitur **strenuebalch** ibi mo-
nasteriū construxit. **In** quo memorata
regis filia: primo discipula uite regularis
deinde etiam magistra extitit: donec com-
pleto. lx. annoz numero ad complexum
et nuptias sponsi celestis uirgo beata in-
traret. **In** quo monasterio et ipsa: et pater
eius **Osium**: et mater eius **Eanfled**: et pa-
ter matris eius **Eduinus**: et multi alij no-
biles in ecclia sancti **Petri** apostoli sepul-
ti sunt. **Hoc** autem bellum rex **Osium** in
regione **Loidis**. xij. regni sui anno. xvij.

die kal. decembris: cum magna utriusq;
populi utilitate confecit. **Nam** et suā gen-
te ab hostili paganoz depopulatione li-
berauit: et ipsaz gentem mercioz finitima-
rūq; puinciarū de secto capite perfido ad
fidei christiane gratiā conuertit. **Primus**
autē in puincia mercioz simul et lindiffa-
roz ac mediterraneoz angloz factus est
ep̄s **Diuina**: vt sup̄ diximus: q; apud me-
diterraneos anglos defunct^o ac sepultus
est. **Secūndus** **Cellach**: qui relicto ep̄atus
officio uiuens: ad scotiā redijt. yterq; d
genere scotoz. **Tertius** **Trūpheri** de na-
tione quidem angloz: sed edoctus et ordi-
natus a scotis qui erat abbas in monaste-
rio qd dicit **Ingetblingū** ipse est locus in
quo occisus est rex **Osium**: vt sup̄ memini-
mus. **Nam** regina **Eanfled** p̄p̄inqua illi-
us ob castigationem necis eius iniuste:
postulauit a rege **Osium** vt donaret ibi lo-
cum monasterio construendo p̄fato dei
famulo **Trumphere**: quia p̄p̄inquis et ip-
se erat regis occisi. **In** quo uidelicet mo-
nasterio orationes pro utriusq; regis assi-
due. id est et occisi et eius qui occidere ius-
sit eterna salute fierēt. **Ide** autē rex **Osium**
tribus annis post occisionem **Penda** re-
gis mercioz genti: necnō et ceteris austrā-
lium puinciarum populis p̄fuit: qui eū
am gentem pictozum maxima ex parte re-
gno angloz subiecit. **Quo** tempore do-
nauit p̄fato **Peda** filio regis **Pendan**
eo q; esset cognatus suus regnum austrā-
lium mercioz qui sunt (vt dicunt) fami-
liarum humilium discreti fluitio treanta
ab aquilonalibus mercis: quoz terra est
familiarum. iij. milium. sed idē **Peda** p
rimo uere multum nefarie peremptus est
prodicione (vt dicunt) coniugis sue in ip-
so tempore festi paschalis. **Comple**ti au-
tem tribus annis post interfectionē **Pen-**
dā regis: rebellauit aduersus regē **Osium**
duces gētis mercioz iminet **Eafa** et **Edel-**
brecht leuato in regē **Uulhere** filio eius:
dem **Pendan** adolescente quē occultum
seruauerant. **Electis** p̄ncipibus regis nō
p̄pe fines suos fortiter simul et libertatem
receperunt. **Sicq;** cū suo rege liberi: chri-
sto uero regi p̄ sempiterno in celis regno
seruire gaudebant. p̄fuit autem rex idem

genti merciorum annis, xvij. Habuitque pri-
mū episcopū **T**rumpheri: de quo sup̄ di-
ximus, secundū **J**aromā, tertium **C**ea-
dan, quartum **V**infridum. Omnes hī p̄
ordinē sibi nec succedentes sub rege **V**ul-
fere gentis merciorum episcopatum sunt
functi.

Ut questio sit mota de tempore pasche
aduersus eos qui de scotia venerant,

Laplin. xxv.

Isterea **A**idano episcopo de
hac vita sublato **F**inan p̄ illo
gradu episcopatus a scotis or-
dinatus ac missus acceperat: qui in insu-
la **L**indiffarmensi fecit ecclesiā episcopa-
li sede congruam. Quā tamen more scoto-
rū nō de lapide: sed de robore secto totaz
composuit atq; arundine texit. Quā tem-
pore sequente reuerendissimus archiepi-
scopus **T**heodorius in honore beati **p**e-
tri apostoli dedicauit. Sed et episcopus
loci illius **E**atbrecht ablata arundine plu-
bilaminis eam totam: hoc est et tectum et
ipsos quosq; parietes cooperire curauit.
His temporib; questio facta est frequēs
et magna de obseruatione pasche concer-
tantibus eis qui de cantua vel de gallis
aduenerant q̄ scoti domūscū pasche dis-
em contra vniuersalis ecclesie morem ce-
lebrent. **E**rat in his acerrimus vir pas-
sche defensor noīe roman: natione quidē
scotus: sed in gallie vel italie partibus re-
gula ecclesiastice veritatis edoctus. q̄ cuius
Finano conflixens multos quidem cor-
rexit: vel ad solertiozem veritatis inquisi-
tionē accendit: nequaquā tamen **F**inanus
emēdare potuit: quin potius esset homo
ferocis animi acerbiora castigādo et aper-
tum veritatis aduersariū reddidit. **O**bser-
uabat autem **J**acob diaconus quondaz
vt supra docuimus: venerabilis archie-
piscopi **P**aulini: verum et catholicū pas-
sche cum omnibus quos ad correctionē
erudire poterat. **O**bseruabat et regīa **E**an-
feld cuius suus: iuxta qd̄ in cantua fieri vide-
rat: habens secum de cantua psbyterum
catholice obseruationis noīe **R**omanū.
Unde nōnunq; contigisse fertur illis tem-
poribus vt bis in anno vno pascha cele-
braretur. **E**t cum rex pascha dñicuz solū

tis ieiunijs faceret: tunc regina cum suis
persistens adhuc in ieiunio diem palmarū
celebraret. **H**ec autem dissonantia pa-
schalis obseruantie viuente **A**idano pas-
cienter ab omnibus tolerabat qui patien-
ter intellexerant. qui et si pascha cōtra mo-
rem eoz qui ipsum miserant facere nō po-
tuit: **O**pera tamen fide pietatis et dilectio-
nis iuxta morem omnibus sanctis con-
suetum diligenter exequi curauit. **U**nde
ab omnibus: etiam his qui de pascha az-
liter sentiebant merito diligebatur. nec so-
lum a mediocribus: verū ab ipsis quoq;
episcopis **H**onorio cantuariorū et **F**elice
orientaliū angloz veneratiōe habitus ē.
Defuncto autē **B**isano qui post illum fu-
it cum **C**olmanus in ep̄atum succederet.
et ip̄e missus a scotia grauior de obseruatō-
ne pasche: necnon et de alijs ecclesiastice
vite disciplinis p̄trouersia nata est. **U**ndē
merito mouet hec questio sensus et corda
multoz timentū: ne forte accepto christia-
nitatis vocabulo in vacuū currerent aut
cucurrissent. **P**eruenit et ad ipsas p̄ncipū
aures **O**siuu videlicet regis et filij eius **A**-
luchfridi. qz nimirū **O**siuu a scot̄ edoctus
ac baptizatus. illoz etiam lingua opti-
me imbutus nil melius q̄ qd̄ illi docuis-
sent autumabat. **P**orro **A**luchfrid magi-
strum habuit eruditionis christiane **V**il-
fridū virum doctissimū. **N**am et romā p̄-
us p̄pter doctrinā ecclesiasticam adierat: et
apud **D**alsinū archiep̄m galliaz lugdu-
ni multū t̄pis egerat: a q̄ etiā tonsure eccle-
siastice coronā suscepit. **H**uius doctrinā
oib; scotoz traditionib; iure p̄ferendū sci-
ebat. **U**nde ei etiā donauerat mōasteriū.
et familiarū in loco qui dicit̄ nirhyphū.
Quē videlicet locū paulo ante eis q̄ sco-
tos seq̄bant in possessionē monasterij de-
derat. **S**z qz illi postmodū data sibi opti-
one magi loco cedere q̄ suā mutare p̄sue-
tudine volebā dedit eū illi q̄ dignam lo-
co et doctrinā h̄ret et vitā. **V**enerat eo t̄pe
Agilberechtus occidentaliū saxonū ep̄s
cuius sup̄ meminimus amicus **A**luchfridi
regis et **V**ilfridi abbat̄ ad puinciā nordā
himbroz. et apud eos aliq̄d̄m demora-
bat. q̄ etiā **V**ilfridū rogatu **A**luchfridi
in p̄fato suo mōasterio p̄s̄b̄m facit. habe

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

bat autem secum ipse p̄sbyterū noīe **A**gathone. Nota ergo ibi questione de pascha: vel tonsura: vel alijs rebus ecclesiasticis dispositum est: vt in monasterio qd̄ dicit̄ streanes halch: qd̄ interpretat̄ sinus fari. Cui **C**unchild abbatissa deo deuota femina postulat vel poscit synodum fieri: et hec questio terminari deberet. Venerūt q̄ illo reges ambo pater sc̄z et fili ep̄s cop̄i **C**olman cum clericis suis de scotia. **A**gilberechtus cum **A**gathone et **U**ilfrido p̄sbyteris **J**acobus et **B**ermanus in horū pte erant. **C**unchild abbatissa cū suis in p̄scotoz. in qua erat etiam venerabilis ep̄us **L**edd iam dudū ordinatus a scotis: vt sup̄ docuimus: qui et interpretis in eo p̄cilio vigilantissimus vtriusq̄ partis extitit. **P**rimusq̄ rex **O**siuu p̄missa p̄fatione q̄ oporteret eos qui vni deo seruirent vnam viuendi regulā tenere: nec discrepare in celebratione sacramentoz celestium q̄ vni omnes in celis regnū expectarent inquirendū potius que esset veri or̄ traditio: et hanc ab omnibz cōmuniter esse sequendā. **I**ussit p̄mo dicere ep̄m suū **C**olmanū q̄ esset ritus et vni originē ducens ille que ipse sequeret̄. **T**unc **C**olmanus pascha inquit hoc qd̄ agere soleo a maioribz meis accepi q̄ me huc ep̄m miserūt q̄ om̄es patres nostri viri deo dilecti eodem modo celebrasse noscunt̄. **Q**uod nec in p̄temnendū et reprobandū esse videat̄ ip̄m est qd̄ beatus euangelista **J**ohes discipulus specialiter d̄no dilectus aq̄ omnibz quibz p̄erat ecclesijs celebrasse legit̄. **Q**uo hec et his silia dicente iussit rex et **A**gilberechtū p̄ferre in mediū morē sue obseruationis vnde int̄itū haberet vel q̄ nunc auctoritate sequeret̄. **R**espondit **A**gilberechtus. loquatur obsecro vice mea discipulus meus **U**ilfrid p̄sbyter: quia vni ambo sapimus cum ceteris qui hic assident ecclesiastice traditionis cultoribus. et ille melius ac manifestius ipsa lingua angloz q̄ ego per interpretem pōt explanare que sentimus. **T**unc **U**ilfrid inueniente vt diceret ita exorsus est. **P**ascha qd̄ facimus inquit vidimus rome vbi beati apl̄i **P**etrus et **P**aulus vixere: docuerunt: passi sunt et sepulti ab om̄ibz celebrari:

hoc in italia: hoc in gallia quas dicendū vel orandi studio p̄transiuimus ab omnibus agi p̄spectimus. **H**oc affricam: asia: et egyptum: greciā: et omnē orbem quacūq̄ christi ecclesia diffusa est per diuersas nationes ac linguas: ac nō diuerso t̄p̄s ordīne geri compimus: p̄ter hos tamen et obstinationis eoz complices p̄ctos dico et britones cū q̄bz de duobus vltimis oceanis insulis et his nō totis contra totū orbem stulto labore pugnant. **C**ui hec dicenti respondit **C**olmanus. **H**irum quare stultum appellare velitis laborem nostrū in quo tanti apostoli qui sup̄ pectus d̄ni recubere digni fuerunt exempla sectamur: cū ipsum sapientissime vixisse omnis mundus nouerit. **A**t **U**ilfridus. **A**bsit vt **J**ohannem stulticie rep̄bendamus: cum sc̄pta legis moysalce intra litteram seruaret: iudicante adhuc in multis ecclesia: nec subito valentibus apostolis omnē legis obseruantiam qui a deo instituta est abdicare. **Q**uod simulachra que a demonibz inuenta sunt repudiare omnes qui ad fidem veniunt necesse est: vtdelicet ne scandalum facerent eis qui inter gentes erant iudeis. **H**inc est em̄ q̄ **P**aulus timotheū circūcidit: q̄ hostias in templo imolauit q̄ cum **A**quila et **P**risilla caput **C**horinthi torondit ad nihil vtdelicet vtile nisi ad scandalum vitandum iudeoz. **H**inc qd̄ idem **P**aulus **J**acobo ait. **V**ides frater quot milia sunt in iudeis qui crediderunt: et om̄es hī emulatores sunt legis: nec tamen hodie clarescente p̄ mundum euangelio necesse est: imo nec licitum fidelibus vel circumcidi: vel hostias deo victimarum offerre carnalium. **I**taq̄ **J**ohannes fm̄ legis consuetudinem. xiiij. die mensis primi ad vesperam incipiebat celebratio nem festi paschalis: nil curans vtruz hec sabbato: an alia qualibet feria pueniret. **A**t vero **P**etrus cum rome predicaret memor: quia d̄ns prima sabbati resurrexit a mortuis: ac mundo spem resurrectionis contulit: ita pascha faciendum intellexit: vt fm̄ consuetudinem ac precepta legis. xiiij. lunam primi mensis eque sicut **J**ohannes orientem ad vesperam semper expectaret. **E**t hec exorta: si dominica

Dies que tunc p̄ma sabbati vocabatur erat mane ventura in ipsa vespera pascha dñi cũ celebrare incipiebat. Quò & nos om̄s hodie facere solemus. **S**in aut̄ dñica nō p̄ximo mane post lunā. xiiij. sed. xxj. aut septima decia. aut alia qualibet luna vsq; ad. xxj. esset ventura expectabat eam: & p̄cedente sabbato vespere sacro sc̄ta pasche solēnia inchoabat. **S**icq; fiebat vt dñica pasche dies nō nisi a. xv. luna vsq; ad. xxj. fuaret. **N**eq; hec euāgelica & aplica traditio legem soluit: sed potius adimplet. **I**n qua obseruandū pascha a. xiiij. luna p̄mi mensis ad vesperā vsq; ad. xxj. lunā eiusd̄ mensis ad vesperam p̄ceptum. in quā obseruantia imitanda oēs sancti **J**oh̄is successores in asia post obitum eius: & om̄s p̄ orbem ecclesia cōuersa est: & hoc esse verum pascha hoc solum fidelib; celebrandū niceno concilio nō statutū nouit: s; p̄firmatū est: vt ecclesiastica docet hystoria. **I**nde constat vos **C**olmane neq; **J**oh̄anis vt autumat; exempla sectari: neq; **P**etri: cui⁹ traditioni scientes p̄tradicitis neq; legi: neq; euāgelio in obseruatione vestri pasche p̄gruere. **J**oh̄es em̄ ad legis moysaice decreta tēpus paschale custodiens nil de p̄ma sabbati curabat: qd̄ vos nō facitis: qui nō nisi p̄ma sabbati pascha celebratis. **P**etrus a. xv. luna vsq; ad. xxj. diem pasche dñicum celebrabat: qd̄ vos nō facitis: qui a. xiiij. vsq; ad. xx. lunā diē dñicum pasche obseruatis: ita vt. xiiij. luna ad vesperam sepius pascha incipiatis cuius neq; lex vllam fecit mentionē: neq; auctor ac dator euāgelij. **D**ñs in ea sed in xiiij. vel vetus pascha manducauit ad vesperam: vel noui testamenti sacramēta in cōmemorationē sue passionis ecclesie celebranda tradidit. **T**erq; lunam. xxj. quas lex maxime celebrandā cōmendauit a celebratione vestri pasche funditus eliminatis. **S**icq; vt dixi in celebratione summe festiuitatis neq; **J**oh̄i: neq; **P**etro: neq; legi: neq; euāgelio p̄cordatis. **H**is cōtra **C**olmanus. **N**unqd̄ ait **A**natholius vir sanctus & in p̄fata hystoria ecclesiasticā multū laudatus legi vel euāgelio cōtraria sapuit q̄ a. xiiij. vsq; ad. xx. pascha celebrandū scripsit. **N**unqd̄ reuerendissimū

patrem n̄m **C**olumbā & successores eius viros deo dilectos: q̄ eodē modo pascha fecerunt diuinis paginis p̄traria lapuisse vel legisse credendū est. **C**um plurimi fuerint in eis quoz sanctitati celestia signa & virtutū que fecerūt miracula testimoniū p̄buerunt: quos ipse sanctos esse nō dubitās semp̄ eoz vitā mores & disciplinā sequi nō desisto. **A**t **V**ilfridus. **C**ōstat inquit anatholij virū sanctissimū doctissimū ac laude esse dignissimū: sed qd̄ vobis cũ illo: cum nec eius decreta seruetis. **I**lle em̄ in pascha suo regulam vtiq; veritatis sequens circulū. xix. annoz posuit. quē vos aut ignoratis: aut agnito et a tota christi ecclesia custoditum p̄ nibilo p̄temnitis. **I**lle sic in pasche dñica. xiiij. lunā computauit vt hanc eadem ipsa die morē egyptioz. xv. lunā ad vesperam esse fateretur. **S**ic item. xv. diē dñico pasche vt hanc declinata eadem die esse. xxj. crederet. **C**uius regulam distinctionis vos ignorasse. p̄bat q̄ aliquotiens pascha manifestissime ante pleniluniū. id est in. xiiij. luna facitis. **D**e patre autē vestro **C**olumbā & sequacib; eius quoz sanctitatē vos imitari: & regulam ac p̄cepta celestibus signis confirmata sequi perhibetis: possuz respondere qui multis in iudicio dicentib; dño q̄ in noie eius p̄phetauerint: & demonia eiecerint: & virtutes multas fecerint responsurus sit dñs qui nunq; eos nouerit. **S**ed absit vt de patribus vestris hoc dicam: quia iustius multo est de incognitis bonum credere q̄ malum. **U**nde & illos dei famulos ac dei dilectos esse nō nego qui simplicitate rustica: sed intentione pia deum dilexerunt. **N**eq; illis multum obesse pasche talem reor: obseruantia: q̄d̄ dicitur nullus aduenerat q̄ eis instituti perfectioris decreta que sequerent̄ ostenderet. q̄s vtiq; credo si qui tunc ad eos catholicis calculatoz adueneret: sic ei⁹ monita fuisse secuturos quomō ea que nouerant ac didicerant dei mandata p̄bantur fuisse secuti. **T**u autem & filij tui si audita decreta sedis aplice: imo vniuersalis ecclesie: & hec litteris sacris p̄firmata sequi p̄temnitis: absq; vlla dubietate peccatis. **E**t si enim patres tui sancti fuerint nunqd̄ vniuersa

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

li q̄ p̄ orbē est christi eccleie hoz est panctas vna de angulo extreme inuile p̄ferenda: Et si sanctus erat ac potens d̄tutib; ille colūba vester: imoz noster si christi erat. Nū p̄ferre potuit beatissimo ap̄loꝝ p̄ncipi: Cui dñs ait, Tu es petrus: et sup̄ hāc petra edificabo eccleiaz meā: et porte inferi nō p̄ualebunt aduersus eā: et tibi dabo clauēs regni celoz. Hec porante Hilfrido dixit rex, Vere ne Colmane hec illi petro dicta sunt a dño? Qui ait, vere rex, At ille, Habetis inq̄t vos p̄ferre aliqd̄ tante p̄tatis vestro colūbe datū. At ille ait, Nil Rursum rex, Si vtriq; v̄m inquit in h̄ sine vlla p̄trouersia p̄sentitū q̄ hec p̄ncipaliter Petro dicta: et ei clauēs regni celoz sint date a dño. Respōderūt enā vtriq; At ille ita p̄clusit, Et ego vobis dico: qz hīc est ostiarius ille cui ego contradicere nolo. Sed inquantū noui vel valeo huius cupio in om̄ib; obedire statut; ne forte me adueniente ad fores regni celoz nō sit q̄ referat auerso illo q̄ clauēs tenere p̄bat. Hec dicente rege fauerūt assidentes quiq; siue astātes maiores vna cū medio crib;: et abdicata minus p̄fecta institutiōe ad ea que meliora cognouerant sese transferre festinant.

Ut Colman victus domū redierit: et Tuda p̄ illo ep̄atu sit functus: qualisq; illis doctoribus ecclesie fuerit habitus.

Capitulum XXVI.

Finitoq; p̄flictu ac soluta p̄cloꝝ ne Agiberechtus domū redijt Colmā videns sp̄retam suā doctrinā: sectāq; esse despectā assumptis his q̄ se sequi voluerūt, id est q̄ pascha catholici et tonsuram corone. Nā et de hoc q̄stio nō minima erat: recipere nolebant scotiam regressus est: tractaturus cū suis qd̄ de his facere deberet. Cedd̄ relicta scotorū veltigū ad suam sedem redijt: v̄tputa agnita obseruatōe catholici pasche. Facta aut̄ hec questio anno dñice incarnatiōis: dc. lxxij, q̄ fuit annus D̄siu regis, xxij. Ep̄atus aut̄ scotoꝝ quē gesserūt in p̄uincia angloꝝ annus, xxx, siquidē Aidā xvij, annis. Finan, x. Colman trib; ep̄atū tenuere. Reuerso aut̄ patriā Colmano suscepit p̄ illo ep̄atum nor: danhimbꝝoꝝ fa-

mulus christi Tuda q̄ erat apud scotos austrinos eruditus: atq; ordinatus ep̄us habens iuxta morem, puincte illius corone nam tonsure ecclesiastice: et catholici sp̄is paschalis regulam obseruās. Vir q̄dam bonus ac religiosus: sed permodico tēpe ecclesiam regens venerat de scotia tenente adhuc pontificatum Colmano: et diligerenter ea que ad fidem ac veritatē p̄tinēt et verbo cunctos docebat et opere. Porro fratrib; q̄ in Lindisfarnensi ecclesia scotis abeuntib; remanere maluerūt p̄positus ē abbat̄is iure v̄r reuerendissimus ac mansuetissimus. Fata q̄ erat abbas monasterio qd̄ vocat̄ malros: qd̄ a iunior Colmanū habiturū petisse et ip̄etrasse a rege D̄siu: eo q̄ esset idem Fata vnus de, xij, pueris Aidani: quos p̄mo ep̄atus sui tpe de natione angloꝝ erudiendos in christo accepit. Multū nāq; eundem ep̄m Colmanū rex p̄ insita illi p̄udentia diligebat. Ipse ē Fata q̄ nō multo post eidem ecclesie Lindisfarnensis ep̄us factus est. Abiens aut̄ domū Colman assumpsit secum partem ossium reuerendissimi p̄ris Aidani. Partem vero in ecclesia cui p̄erat reliquit et in sacrario eius condidit. Quante autē p̄symonie: cuius p̄tinentie fuerit ip̄e cum p̄decessoribus suis testabat̄ etiam locus ille quē regebant: vbi abeuntib; eis excepta eccl̄ia panctissime domus repte sunt. Hoc est: ille solūmodo sine quib; p̄uersatio ciuilit̄ esse nullatenus poterat. Nil pecuniaz absq; pecorib; habebant. Si qd̄ em̄ pecunie a diuitibus accipiebant mox paup̄ib; dabant. Nā neq; ad susceptionē potentū seculi: vel pecuniaz colligi: vel domos p̄uidere necesse fuit. Qui nūq; ad eccl̄iam nisi orōnis t̄m̄ et audiendū verbū dei causa veniebant. Rex ip̄e cū oportunitas exegisset cū, v. t̄m̄ ac t̄m̄, vj, ministris veniebat: et expleta in eccl̄ia orōne discere debant. Quasi forte eos sibi refici p̄tingeret: simplici tantū et quotidiano fratrū cibo cōtenti nil vltra querebant. Tota em̄ fuit sollicitudo doctorib; illis dō seruandī nō secl̄o: tota cura cordis excolēdi: nō v̄tris. Quā et in magna erat veneratiōe tpe illo religiōis h̄tus: ita vt vbiq; clericus alius aut monachus adueneret gauderet

ab omnibus tanq̄s dei famulus exciperet
Et iam si in itinere p̄gens inueniret occur
 rebant et flexo ceruice vel manu signare: vel
 ore illius se bñdici gauderent. Verbis q̄s
 horum exhortatorijs diligenter auditū p̄be
 bant. Sed et diebus dñicis ad eccliam siue
 ad monasteria certatim nō reficiendū cor
 poris: sed audiendū sermonis dei gr̄a con
 fluebant. Et si quis sacerdotū in vicū for
 te deueniret: mox cōgregati in vnū vicinū
 verbum vite ab illo expetere cunctabant.
 Nam neq̄s alia ipsis sacerdotibus aut clerici
 cis vicis ad eundū q̄s p̄dicandū: baptizan
 dū: infirmos visitandū. Et vt breuiter dicā
 animas curandū causa fuit: q̄ infantū erat
 ab omni auaricie peste castigati vt ne terri
 toria ac possessiones ad p̄struenda mona
 steria: nisi a potestatibus seculi coacti accē
 perent. Que p̄suetudo p̄ omnia aliquanto
 post hec tpe in ecclēsijs Nozdanhimbros
 rii seruata est. Sed de his satis dictū.

Ut Egberecht vir sanctus de natōe
 Angloꝝ monachicam in hybernia vitaz
 duxerit. **Caplm. XXVII.**

Eodem anno dñice incarnatiōis
 de. lxiij. facta erat eclipsis solis
 die tertio mensis Maij hora
 circiter decima diei. Quo etiā anno subit
 ta pestilentie lues depopulatis prius au
 stralibus britānie plagis: Floridā himbros
 rii q̄s puincia corripitens: atq̄ acerba clade
 diutius longe lateq̄s deseuens magnā
 hoim multitudinē strauit. Qua plaga p̄
 fatus dñi sacerdos Tuda raptus est de
 mūdo: et in monasterio qd̄ vocat̄ Begna
 lech honorifice sepultus. Hec aut̄ plaga
 Hyberniā quoq̄ insulā pari clade p̄me
 bat. Erant ibidē eo tēpe multi nobiliū sil
 et mediocrium de gente Angloꝝ. Qui tpe
 Finani et Colmani ep̄oz relicta insula pa
 tria vel diuine lectionis vel p̄tinentioris
 vite gr̄a illo secesserant. Et q̄dem mox se
 monastice p̄uersationi fideliter mancipa
 uerūt. alij magis circūeundo p̄ cellas ma
 gistroꝝ lectioni operam dare gaudebant.
 Quos om̄s scoti libentissime suscipiētes
 victum eis quotidianū sine p̄cio: libros
 q̄s ad legendū et magisteriū gratuitū p̄be
 re curabāt. Erant inter hos duo iuuenes
 magne indolis de nobilibus angloꝝ. Edil

hun et Egberecht: quoz̄ p̄or̄ frater Edil
 hun: viri eque deo dilecti: q̄ et ipse eos se
 quente hyberniā gr̄a legendi adiit. Et be
 ne instructus p̄tiam redijt: atq̄ ep̄us in p̄
 uincia lindisse factus multo ecclēsiā tēpe
 nobilissime rexit. Hij ergo cū essent in mo
 nasterio qd̄ lingua scotoꝝ Rathmelsigl
 appellat̄: et om̄s socij ipsoꝝ vel mortalita
 te de seculo rapti: vel p̄ alia essent loca di
 spersi. Correpti sunt ambo eiusdē mortali
 tatis et grauissime afflicti. **E**q̄b̄ Egbere
 recht: sicut mihi referebat q̄daz veraciss
 mus et venerad^o Cantue p̄sbyter: q̄ se hec
 ab ipso audisse perhibebat: cū se estima
 ret moriturū egressus est tpe matutino de
 cubiculo: in quo infirmi quiescebant resi
 dens solus in loco opportuno: cepit sedu
 lus cogitare de actibus suis et compūctus
 mēoria peccatoꝝ suoz̄ faciem lachrymis
 abluibat. At quē intimo ex corde deū p̄
 cabatur: nec adhuc mori deberet priusq̄
 vel p̄teritas negligentias quas in puert
 cia siue infantia cōmiserat p̄fectus ex tēpe
 castigaret: vel in bonis se op̄ibus abundan
 tius exerceret. **C**onuit etiam votū quia a
 deo peregrinus viuere vellet: vt nūq̄ in
 insulam in qua natus est. id est britāniā
 rediret: quia p̄ter solennē canōici tempis
 psalmodiam si nō valitudo corporis ob
 sisteret quotidie psalteriū totū in memori
 am diuine laudis decantaret: qz̄ in omni
 septimana diem cū nocte ieiunus trāsiret.
Cūq̄ finitis lachrymis p̄cibus et votis do
 mū rediret: inuenit sodalem dormientem.
 et ipse quoq̄ lectulū p̄scendēs cepit in q̄e
 tem membra laxare: et cū paululū quiesce
 ret et pergefactus sodalis respexit eum: et
 ait. **O** frater Egberechti o qd̄ fecisti spe
 rabam quia pariter ad vitam eternam in
 traremus: **C**eruntamen scito: quia que
 postulasti accipies. **D**idicerat em̄ p̄ visio
 nem et quid ille petisset: et quia petita im
 petraffet. **Q**uid multa: ipse Edilhun p̄
 rima nocte defunctus est. **A**t vero Ego
 berecht decussa molestia egritudinis cō
 ualuit: ac multo post tpe viuens: acceptū
 qz̄ sacerdotij gradū p̄dignis ornans act
 bus post multa p̄tutū bona vt ipse deside
 rabat nup. id est āno dñice incarnatiōis.
 dcc. xxix. cū esset ipse anno. xc. miguit ad

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

regna celestia. **D**uxit autē vitam in magna humilitate: mansuetudinis: continentie: simplicitatis: et iusticie perfectione. **U**nde et gētis sue: et illis in quibus exulabat nationibus scotoꝝ siue pictoꝝ et exemplo viuendi: et instantia docendi: et auctoritate corripienti: et pietate largiendi de his que a diuinitus acceperat multū profectus. **A**ddidit autē votis que diximus: vt in .xl. semp nō pl⁹ q̄s semel in die reficeret: nō aliud q̄s panes ac lac tenuissimū et hoc cū mensura gustaret. **Q**uō videlicet lac pridie nouū in fiala ponere solebat: et post noctem ablata superficie crassiore ipse residuū cum modico: vt diximus: pane bibebat. **C**uius modū continentie etiam .xl. diebus ante natiuitatē dñi: totidem quoq̄ post pacta solētia penthecostes hoc ē quinquagesime semp obseruare curabat.

Ut defuncto **T**uda **U**ilfrid in gallia: **C**eadda apud occidentales saxones in puincia nor: danhimbꝝ sint ordinati epi.

Caplm. XXVIII.

Interea rex **A**luchfrid misit vifridū p̄byterū ad regem galliarū q̄ cum sibi suisq̄ consecrari faceret ep̄m. **A**t ille misit eum ordinandū ad **A**gilberchtū: de q̄ supra diximus: q̄ relictā britāniā parisiace ciuitatis factus fuerat ep̄us: et consecratus est magno cū honore ab ipso cōuententibus plurimis ep̄is in vico regio q̄ vocat in compendio. **Q**uo adhuc in transmarinis partibus p̄pter ordinationē demorante imitatus industriam filij regis **O**siuu: misit cantua vifridū sc̄m modestū moribus scripturarū lectōi sufficientē instructū et ea que in scripturis agēda didicerat opibꝝ solerter exequente. q̄ eburacēsis ecclesie ordinare ep̄s. **E**rat autē p̄byter vocabulo **C**eadda: frater reuerendissimi antistitis **C**edd: cui⁹ sepius meminimus: et abbas monasterij illius qd̄ vocat **L**entigē. **V**isitq̄ cū eo rex p̄byterū suū vocabulo **E**adhedū: qui postea regnante **E**cfrido hripensis ecclesie p̄sul factus ē. **U**erū illi cantuā puenientes inuenerūt archiep̄m **D**eusdedit iam migrasse de seculo: et necdū aliū p̄ eo p̄stitutū fuisse pontificē. **U**nde diuerterūt ad puinclam occidentaliū saxonū: vbi erat vniū ep̄s: et ab illo

est vifridus p̄secratus antistes. **A**ssumptis in societate ordinatiois duobꝝ de britonū gente ep̄is: qui dñicum pasche dies vt sepius dictum: secus more canonice a .xiiij. vsq̄ ad .xx. lunam celebrant. **N**on em̄ erat tunc vllus: excepto illo **U**ine in tota britāniā canonicē ordinatus ep̄us. **C**onsecratus ergo in ep̄atū **C**eadda: maximā more cepit ecclesiastice veritati et castitati curā impendere humilitati: continentie: lectōi operā dare: oppida: rura: casas: vicos: castella p̄pter euangelizandū nō eq̄tando: sed aploꝝ more pedibꝝ incedendo pagrare. **E**rat autem de discipulis **A**dam: eiusdēq̄ actibus ac moribus iuxta exemplū ac fratris sui **C**edd suos instruere curauit auditores. **U**eniens q̄ britāniā **U**ilfrid iam ep̄us factus: et ipse p̄ plura catholice obseruationis moderamina ecclesijs angloꝝ sua doctrina p̄tulit. **U**nde factus vt crecente p̄ dies institutioe catholica scoti om̄s qui inter anglos cōmorabant aut his manus daret: aut suā rediret ad prias.

Ut **U**ithardus p̄byter ordinandus in archiep̄m de britāniā sit missus romā: que remissa more septa pape ibidē obisse narrauerūt.

Caplm. XXIX.

His temporibus reges angloꝝ nobilitissimi **O**siuu puincla nor: danhimbꝝ: et **E**cberecht cantuariorū habito iter se p̄silio quid de statu angloꝝ esset agēdū. **I**ntellegerat em̄ vacatē **O**siuu quū educatus a scotis: qz romana esset catholica et aplica ecclesia. **A**ssumpserūt cū electione et p̄sensu sancte ecclesie genti angloꝝ vifridū bonū et aptū ep̄m p̄byterū notē **U**ithardū de clero **D**eusdedit ep̄i. et hunc antistitē ordinandū romā miserunt: q̄tenus accepto ipse gradu episcopatus: catholice p̄ oēm britāniā ecclesijs angloꝝ ordinare posset antistites. **U**erū **U**ithard romā puenit p̄sus q̄ consecrari ep̄m post mortē p̄reptus est. et hmoi lre regi **O**siuu britāniā remisse sunt. **D**ño excellentissimo filio **O**siuu regis saxonū: vitalian⁹ ep̄us seruus suoz dei. **D**esiderabiles litteras excellentie v̄re suscepimus quas relegendes cognouimus eius piissimā deuotionē feruentissimūq̄ amorē que habet p̄pter beatā vitam: et qz dextera dñi p̄tegē

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

cum sua pte ppli relictis christiane fidel sacramentis ad apostasia puerus ē. Nam et ipse rex et plurimi de plebe siue optimatibus diligentes hanc vitā et futurā nō querentes: siue etiam nō esse credentes ceperunt fana q̄ derelicta erāt restaurare: et adorare simulachra quasi hec possent a mortalitate defendi. Porro socius eius et coheres regni eiusdem **Sebbi** magnā fidē pceptā cum suis om̄ib; deuotione seruauit magna: vt in sequentibus dicemus: et vitam fidelem felicitate compleuit. Quōd ubi rex **Uulpheri** comperit fidem videlicet p uincie ex pte pfanatā misit ad corrigendū errorem reuocandāq; ad fidem ueritatis p uinciam **Farumā** ep̄m qui successor erat **Trūpberi**. Qui multa agens solertia iuxta qd̄ mihi p̄byter q̄ comes itineris illius cooperatoz sibi extiterat referebat. Erat enim religiosus et bonus uir longe lateq; peruagatus: et populū et regem p̄fatu ad uiam iusticie reduxit adō vt relictis siue destructis fanis arisq; quas fecerant aperirent ecclesias: ac nomen christi cui contradicebant confiteri gauderent. Magis cū fide resurrectionis in illo q̄ in perfidie sordibus inter idola uiuere cupientes. Quibus ita gestis et ipsi sacerdotes doctoresq; eoz doctū redire letantes.

Explicit liber tercius.

Incipit liber quartus ecclesiastice historie gētis angloz: cū recollecta caploz annotatione.

Ut defuncto **Deus** dedit **wighart** ad suscipiendū ep̄atū romā sit missus. Sed illo ibidem defuncto **Theodorus** archieps ordinatus et cū **Adriano** abbate sit britāniam missus.

Caplm. I.

Anno meo
rato eclip̄sis sol' et mor
subita pestilentia qd̄ et
Colman ep̄us synanū
catholicaz intēde sup̄a
tus ad suos reuersus est. **Deus** dedit scrip̄
ecclesie **donuernēsis** ep̄s obiit p̄die iduū
iuliaz. **Sz** et **Erconbrecht** rex cātuaroz
eodē menie ac die defunctus **Ecgberech**

to filio sedem regni reliquit: quā ille susce
ptā p̄ nouē annos tenuit. Tunc cessante
non pauco modico tēpe ep̄atu missus ē
romā ab ip̄o simul et a rege **nordanhim
brorum**. **Osium**: vt in p̄cedenti libro dixi
mus: **wighart** p̄byter uir in ecclesiasticis
disciplinis doctissimus de genere angloz
rū petens p̄ ecclesia angloz ep̄m ordinari
Hissis p̄ter ap̄lico papē **donarijs** et au
rejs atq; argenteis uasis nō paucis: qui
ubi romā puenit cur̄ sedi ap̄lice tēpe illo
Uitalianus p̄erat: postq̄s itineris sui cām
p̄fato papē ap̄lico patefecit nō multo post
et ipse et om̄s pene q̄ cū eo aduenerant for
cū pestilentia supueniente deleri sunt. **Et**
ap̄licus papa habito de his p̄sillo quesit
uit sedulus quē ecclesijs archiepo anglo
rū mitteret. Erat autē in monasterio **hirl
dano** qd̄ est nō longe antea **policapanie**
abbas **Adrianus** uir natione afer sacris
diligenter imbutus monasterialibus simul
et ecclesiasticis disciplinis institutus: grece
p̄ter et latine lingue p̄tissimus. Hunc
ad se accitū papa iussit ep̄am accepto **brī
tanniā** uentre: q̄ indignū se tāto gradu re
spo ndens ostendere posse se dixit alium
cuius magis ad suscipiendū ep̄atū et eru
ditio pueniret et etas. Cūq; monachū q̄n
dam de uicino uirginū monasterio **noie
Andream** p̄ofici offerret: hic ab om̄ibus
q̄ nouere dignus ep̄atu iudicatus ē. **Ue
rū** pondus corporee infirmitatis ne ep̄us
fieri possit obsistit. **Et** rursus **adrianus**
ad suscipiendū ep̄atum actus est. Qui pe
tens inducias si forte alius q̄ ep̄s ordinare
tur ex tēpe possit inuenire. Erat ip̄so tēpe
rome monachus **Adriano** notus **noie
Theodorus** natus ex **tharso** cicalie: uir et
seculari et diuina l̄atura et grece instructus
et latine: p̄bus moribus et etate uenerandus.
Id est annos hūis etatis. **lxxj.** Hunc offe
rens **Adrianus** pontifici vt ep̄us ordina
ret obtinuit: his t̄m p̄ditionibus interpositis
vt ip̄e eū p̄duceret **britāniā**: eo q̄ tam his
ptes galliaz diuersis ex causis adūisset. et
ob id maiore huius itineris pagendū no
ticia h̄ret: sufficiensq; esset in possessione
hoim̄ p̄prior. **Et** vt ei doctrine cooperatoz
existens diligēter attenderet: ne qd̄ ille cō
trariū p̄tati fidei grecoz more in eccliaz

cul perat introduceret. Qui subdiaconus ordinat⁹ quatuor expectauit menses donec illi coma cresceret q̄ i coronā tōdī posset. Habuerat enī tonsurā more orientaliūz sancti Pauli apli. Qui ordinatus ē a Vitaliano papa anno dñice incarnationis dclxxviii. sub die. vii. kalendaz april. dominica. et ita vna cū Adriano. vii. kl. iun. britannā missus est. Qui euz pariter per mare ad Bassilā: ac deinde p terrā Archelas puenissent: et tradidissent Johān archiepo ciuitatis illius scripta comēdaticia Vitaliani pontificis: retenti sunt ab eo quousqz ebroinus maior dom⁹ regie copiam pgedi quoquo vellēt tribuit eis. Qua accepta Theodorus pfectus est ad Agilberechtū parissor epim: d quo superior dixim⁹: et ab eo benigne susceptus et multo tpe habitus est. Adrian⁹ prexit ad Emmelenonū: et postea ad Pharaonem Helderū epos: et bene sub eis dicitus fuit. Coegerat enī eos iminēs hyems vt ybiciūqz potuissent quieti manerent. Qu⁹ euz nunciū certū narraissent Ecgberecto scz epō quē petierāt a romano antistite in regno francozū missi illo continuo Redfridū pfectū suum ad adducendum eum. Quo cū venisset assumpsit Theodor⁹ cū Ebroini licētia: et pduxit eū ad portū cui nomen est Couentumulc vbi fatigat⁹ infirmitate allquātis pmozatus ē: et cū conualecere cepisset nauigauit britanniam. Adrianū aut Ebroin⁹ retinuit: qm̄ suspicabat eū habere aliquā legationē impatoris ad britānie reges aduersus regnūz cui tūc ipse maximā curā gerebat. Sz cū tale nihil illū habere vel habuisse veraciter cōperisset absoluit eū et post Theodorū ire permisit. Qui statim ad illū venit de dit ei monasterium beati Petri apli vbi archiepi Cātue sepeliri: vt p̄fat⁹ sū: solēt. Precepit enim Theodoro abeuntē dñs apli⁹ vt i diocesi sua pvideret et daret ei locū in q̄ cū suis apte degere potuisset.

Vt Theodoro cuncta peragrāde angloz ecclie cū catholica veritate: scz qz sanctaz ceperint studiū imbui: et vt putata p Damiano Hozensis ecclie sit fact⁹ eps. **Capitulum II.**

Peruenit autē Theodor⁹ ad ecclesiam suam scdo postqz psecratus est anno die. vii. klaz. Ianuariū dñica. et fecit in ea ānos. xxj. menses. iij. dies. xxvi. **D**oxqz peragrata insula tota quaqua versū angloz gētes morabatur. Nā et libentissime ab oibz suscipiebatur atqz audiebatur. rectū viuēdi ordinē ritū celebrādi pasche canonicū p oia comitante et coopante Adriano disseminabat. **I**sqz prim⁹ erat i archieps cui ois angloz ecclesia man⁹ dare p̄sentiret. Et q̄ lris sacris simul et secularibz: vt dixim⁹: abundanter ambo erāt p̄structi. **C**ōgregata discipulorū caterua sciētie salutaris quotidie flumina irrigādis eoz cordibz emanabant. Ita vt etiā metricē artis astronomice et arismetrice eccliaſtice disciplinā inter sacrozū apicū volumina suis auditoribz cōtraderēt. **I**ndictio ē q̄ vsqz hodie iugunt de eoz discipulis q̄ latinam grecāqz linguā eque vt p̄p̄ia in q̄ nati sūt norūt. **N**e qz vnqz p̄sus ex q̄ britāniā petierūt angli felicioza fuere tempa: dū fortissimos christianos habētes reges cūctis barbaris nationibz essent terrori. **E**t oim̄ vora ad nup̄ audita celestis regni gaudia penderēt. **E**t q̄cunqz lectionibz sacris cuperēt erudiri haberent in p̄mpto magistros q̄ docerēt. **S**z et son⁹ cantandi in ecclia q̄s eatenus in Cātua tm̄ nouerūt ab h̄ tpe p oēs angloz ecclias discere ceperūt. **P**rimusqz excepto Jacobo: de q̄ supra diximus: cātandi magister nordanhimbrozū ecclias Eddi cognomēto stephan⁹ fuit iuitat⁹ d Cātua a reuerēdissimo v̄tro Alfrido q̄ prim⁹ inter epōs q̄ de angloz gēte essent catholico viuēdo more ecclie angloz tradere didicit. **I**taqz Theodor⁹ rus p lustras v̄niuersas ordinabat locis opportunis et epōs et ea q̄ min⁹ pfecta reperit. **H**is qz iuuantibz corrigebat. **I**n q̄ bus et Leadda ep̄m cū argueret nō fuisse rite psecratū: **R**espōdēs ipse voce humilima dixit. **S**i me inq̄t nosti ep̄atus non rite suscepisse libenter ab officio discedo. **Q**uipe q̄ neqz me vnqz h̄ esse dignū arbitrabar: s̄z obediētie causa iustus subire quibz indign⁹ p̄sens. **A**t ille audiens humilitate respōsionis ei⁹ dixit. **N**on eum

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

ep̄atum dimittere debere. **S**z ip̄e ordina-
tionē et denuo catholica rōne s̄sumant
Eo aut̄ tpe q̄ defuncto **D**eusdedit doru-
uernēsis ecclie ep̄s querebat ordinabat
mittebatqz. **U**lfrid̄ q̄z de britātia galli-
am ordināus ē missus. z qm̄ ante **T**he-
odoroū redijt ip̄e etiā in **C**ātia p̄sbyteros
z d̄sacōnos vsqz dum archiep̄s ad sedes
suam pueniret ordinabat. **A**t ip̄e venies
mox in ciuitate **D**rosi vbi defuncto **D**a-
miano ep̄atus tā d̄u cessauerat: ordina-
uit virū magis eccliaisticis disciplinis i-
stitutū et vite simplicitate cōtentuz q̄ in
seculi rebz strennuū: cui nomē erat **P**utta
Maxime aut̄ modulandi in ecclia more
romanoz. quē a discipulis pape **G**rego-
rii didicerat peritum.

Ut **C**eadda: de q̄ supra dictū ē. puin-
cie mercioz sit ep̄s datus: z de vita z obi-
tu: z sepultura eius.

Capitulum III.

Et tpe prouincie mercioz rex
Ulfrid̄ p̄fuit: q̄ cum mortuo
sarumanno sibi: suisqz a **T**heo-
doro ep̄m dari peteret: non eis nouū vo-
luit ordinare ep̄m: sed postulauit a rege
Osiuu vt illis ep̄s **C**eadda daret: q̄ tunc
in monasterio suo **I**nlestigabe etiā vitā
agebat **U**lfrido administrante ep̄atum
Aburacēsis ecclie: necnō z oim nordan-
himbroz: s̄z z **P**ictoruz: q̄usqz rex **O**siuu
imperium p̄federe poterat. **E**t qz moris
erat cidē reuerēdissimo antistiti op̄ euan-
gelij magis ambulando p̄ loca q̄ equis
tando p̄ficere. **P**ultūqz renitētes studio
z amore p̄ij laboris ip̄e euz manu sua le-
uauit in equū: qz nimirū sanctū esse virū
cōperit: atqz equo vehi q̄ esset necesse cō-
pūlit. **S**ulceptū itaqz ep̄atū gentis mer-
cioz z l̄ndisfarozū **C**eadda iuxta exem-
pla patrum antiquoz in magna vite p̄fe-
ctione administrare curauit. **C**ui etiā rex
Ulfrid̄ donauit terram. l. familiāz ad
p̄struendūz monasteriū in loco q̄ dicitur
Aidbarne id est adnem^o in puincia l̄n-
dissi. **I**n q̄ vsqz hodie instituta ab ip̄o re-
gularis vite vestigia p̄manent. **H**abuit
aut̄ sedē ep̄alē in loco q̄ vocat̄ **A**icitfelth
in q̄ et defunct^o ac sepult^o est ibi vsqz hodie.
sequentiū q̄z prouincie illius epoz se

des est. **F**ecerat s̄o sibi māsiōnē nō lōge
ab ecclia remotiorē: in q̄ secret^o cuz pau-
cis id est septē sine octo fratribz quotiens
a labore z ministerio verbi vacabat ora-
re ac legere solebat. **Q**ui cum in illa puin-
cia duobz annis ac dimidio eccliam glo-
riosissime rexit: affuit supno dispensante
iudicio temp^o de quo loquit̄ ecclesiastes
qz tēpus m̄strēdi lapides z tēpus colligē-
di. **S**upueniat nanqz clades diuinitus
m̄lla q̄ p̄ mortē carnis viuos ecclie lapi-
des de terrenis sedibus ad edficiū cele-
ste transferret. **C**unqz plurimis de ecclia
eiusdem reuerēdissimi antistitis de carne
subtractis veniret hora ipsius vt trāsiret
ex h̄ mūdo ad d̄m. **C**ōtingit die q̄dam vt
in p̄fata māsiōne forte ip̄e cū vno tm̄ fra-
tre cui vocabulū erat **O**uini cōmoraref:
ceteris eius socijs p̄ causa optima ad ec-
clesiam reuersis. **E**rat aut̄ idē **O**uini mo-
nachus magn^o meritū z pura intētiōe su-
perne retributionis mūdu derelinquēs:
dignusqz p̄ oia cui d̄ns specialiter sua re-
uelaret archana: dignus cui fides narrāti
audiētis accommodaret. **V**enerat enī cū
regina **E**dildride de puincia orientaliū
anglorū. **E**ratqz prim^o ministroz z p̄n-
ceps domus ei^o. **Q**ui cū crescēte fidel fer-
uore seculo renūciare disponderet: nō hoc
segniter fecit: s̄z adeo se mūdi rebz exiit vt
relictis oibz q̄ habebat simpliciatum
habitu indutus: z securim z asciam ī ma-
nu ferēs veniret ad monasteriū eiusdē re-
uerēdissimip̄is q̄ vocat̄ **L**eistingen. **N**ō
enī ad oculū: vt q̄daz: sed ad laborē se mo-
nasterium intrare signabat: qd̄ ip̄m etiāz
facto mōstrauit. **F**lam quo min^o sufficie-
bat meditationi scripturarū: eo amplius
opi manuum studiū impēdebat. **D**eniqz
cum ep̄o in p̄fata māsiōne p̄ sua reueren-
tia deuotionis iter fratres habitus cū il-
lī intus lectioni vacabāt: ip̄e foris q̄ op^o
esse videbat opabat. **Q**ui cū die q̄daz ta-
le aliqd̄ foris ageret digressis ad eccliaz
socijs: vt d̄cere ceperā: z ep̄s sol^o in ora-
torio loci lectiōi vel orationi opaz daret.
Audiuit repēte: vt postea referebat: vocē
suauissimā cantantiū atqz letantiū d̄ celo
ad terras vsqz descendere. **Q**uā videlicet
vocem ab euro austro id est ab alto bru-

malis erroribus primo se audisse dicebat. **A**c deinde paulatim eum sibi appropinquare: donec ad tectum usque oratorij in quo erat episcopus perveniret: que ingressa totum impluit atque in gyro circumdedit. **A**t ille dum sollicitus in ea que audiebat animum intendere: audiuit denuo transacto quasi dimittendo hore spacio ascendere de tecto eiusdem oratorij: idem leticie canticum: et ipsa que venerat via ad celos cum ineffabili dulcedine converti. **Q**ui cum aliquantulum ore quasi attonitus maneret: et quid hec essent solerti animo scrutaretur: aperuit episcopus fenestram oratorij et sonitum manu faciens: ut sepius consuevit: si quis foris esset ad se intrare precepit. **I**ntravit ille constitutus. **C**ui dixit antistes. **V**ade cito ad ecclesiam et **D**isium fratrem huc venire facito: tu quoque simul adesto. **Q**ui cum venissent primo ad monuit eos ut virtute dilectionis et pacis ad invicem: et ad omnes fideles servarent. **I**nstituta quoque discipline regulari: que vel ab ipso didicissent et in ipso vidissent: vel in patrum precedentium factis: siue dictis inuenissent: indefessa instantia sequerentur. **D**einde subiunxit die cum obitus tam proxime instare. **N**amque hospes inquit ille amabilis qui fratres nostros visitare solebat: ad me quoque hodie venire: eque de seculo euocare dignatus est. **P**ropter quod revertentes ad ecclesiam dicite fratribus ut et meum exitum domino (cuius hora incerta est) vigiliis: orationibus: bonis operibus pervenire meminerint. **C**umque hec et huiusmodi plura loqueretur: atque illi precepta eius benedictione tam multum tristes existerent: rediit ipse solus qui carnem celestem audierat: et postea nens se in terram ait. **O**bscuro pater licet interrogare. **I**nterrogas inquit quid vis. **A**t ille. **O**bscuro inquit dicas quod erat canticum illud letantium quod audiui venientium de celis super oratorium hoc: et post tempus redeuntium ad celos. **R**espondit ille. **S**i voces carminis audisti: et celestes supervenire cecus cognovisti: precipio tibi in nomine domini ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. **R**evera autem angelorum fuere spiritus qui me ad celestia que semper amabam ac desiderabam premia vocare venerunt. **E**t post dies septem se redituros: ac me secum addu-

cturos esse permisit. **D**esidera ita ut dictum erat opere completum est. **N**am confestim languore corporis tactus est. et hoc per dies ingrauescente septimo ut permisit ei fuerat die postquam obitum suum dominici corporis et sanguinis perceptione munivit soluta ab ergastulo corporis anima sancta ducentibus (ut credi fas est) angelis comitibus eterna gaudia petiit. **N**on autem mirum si diem mortis vel potius diem domini letus aspexit: quem semper usque dominum visueret sollicitus expectare curavit. **N**amque inter plura continentie: humilitatis: doctrina: orationis: voluntarie paupertatis: et ceterarum virtutum merita intantum erat timori domini subditus: intantum novissimorum suorum in omnibus operibus suis memor: ut sicut mihi quidam frater de his qui in scripturis erudiebant et erat in monasterio ac magisterio illius educatus vocabulo **T**ribrecht referre solebat: si forte legente eum vel aliud quod agente repente flatus venti maior assurgeret: continuo misericordiam domini invocaret: et eam generi humano precitari rogaret. **S**i autem violentior aura insisteret iam clauso codice precideret in faciem: atque obnitens orationi incuberet. **A**t si cella fortior purgeret: vel esset convulsio ac tonitrua terras et aera terrent: tunc veniens ad ecclesiam sollicitus orationibus ac psalmis donec serenitas aeris rediret fixa mente vacaret. **C**umque interrogaret a suis quare hoc faceret: respondere. **N**on legitis: quia intonuit de celo dominus: et altissimus dedit vocem suam: misit sagittas suas et dissipavit eos: fulgura multiplicavit et turbavit eos. **N**on enim aera dominus: veteros excitat: iaculatur fulgura: de celo intonat ut terrigenas ad timendum se suscitaret: ut corda eorum ad memoriam futurum iudicij reuocet: ut superbiam eorum dissipet: et conturbet audaciam. **R**educto ad mentem tremendo illo tempore quando ipse celis ac terris ardentibus venturus est in nubibus cum potestate magna ac maiestate ad iudicandos vivos ac mortuos. propter quod inquit: oportet nos ammonitione eius celesti debito cum timore et amore respondere. **U**t quoties aere commoto manum quasi ad feriendum ministrans exerit: nec adhuc

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tamē pcutit mor̄ imploremus eius misē-
ricordiam: et discussis penetratib⁹ cordis
nostri: atq; expurgat⁹ vitorū ruderibus
sollīciti ne vnq; pcuti mereamur agam⁹.
Conuenit ergo reuelationi et relationi p̄fa-
ti fratris de obitu vnus antistitis etiam
sermo reuerēdissimi patris: de quo supra
dixim⁹: qui dudū cum eodē **Ceadda** ado-
lescente et ipse adolescens in hybernia mo-
nachicā in orationib⁹ et cōtinentie medi-
tatione diuinaz scripturaz vitam sedul⁹
agebat. **S**ed ille postmodū patriā reuer-
sus peregrinus p̄ domino vsq; ad finem
vite p̄mansit. Cum ergo ventret ad eū lō-
go post tēpore gratia visitatiōis de britā-
nia vīr sanctissim⁹ et cōtinentissim⁹ voca-
bulo **Hilgald**, q̄ erat abbas in puincia
Lindissi, vt factos decebat d̄ vita patrū
ppriū sermonē facerēt: atq; hāc emula-
ri gauderēt: interuenit mētio reuerēdissi-
mi antistitis **Ceadda**. Dixitq; **Eggbrecht**.
Scio hominē in hac insula adhuc i car-
ne manentē: q̄ cum vīr ille de mūdo trāsī-
ret vidit animā **Ceddi** fratris ipsius cum
agmine angelorum descendere de celo: et
assūpta secum anima eius ad celestia reg-
na redire. **N**ō vtruz de se: an de alio aliq;
diceret nobis manet incertū. **O**bijt autē
Ceadda sexto die nonaruz marclaz. et se-
pultus est q̄dē p̄mo iuxta ecclīaz sancte
marie: s; postmodūz ibidē cōstructa eccle-
sia beatiissimi p̄ncipis apostolorū **Petri** i
eandem sunt ossa trāsīlata. In quo vtroq;
loco ad iudiciū virtutis illius solent cre-
bra sanitatum miracula operari. **D**eniq;
nup̄ freneticus q̄dam dū p̄ cuncta erran-
do discurreret: deuenit ibi vespere: nesciē-
tibus siue non curantibus loci custodibus
et ibi tota nocte requiescens mane sanato
sensu egressus mirantibus et gaudentibus cū
ecclīis q̄ ibi sanitatem dño largiente conse-
queretur ostendit. **E**st autē loc⁹ ibi sepul-
chrū tumba lignea in modū domūculi fa-
cta: cooptus: habens foramen in pariete
p̄ qd̄ solent hī qui causa deuotionis illo
adueniunt manū suā immittere: ac partem
pulueris inde absumere. **Q**uā cum i aq̄s
miserint: atq; has infirmantibus iumen-
tis: siue hominibus gustandas dederint:
mor̄ infirmitatis ablata molestia cupite

sospitatis gaudia redibunt. **I**n cuius lo-
cum ordinauit **Theodor⁹** **Vinfridū** vīrū
bonum et modestū. qui sicut p̄decessores
eius puincijs merciorū et mediterraneo-
rum anglorū et lindissarorū episcopatus
officio p̄sset. In quibus cunctis **Vulfrid⁹**
qui adhuc superat sceptrum regis tene-
bat. **E**rat autē **Vinfrid⁹** de clero eius cui
ipse successerat antistitis: et diaconar⁹ offi-
cio sub eo non pauco tpe fungebat.

Ut **Colman** episcopus relicta **Britā-**
nia duo monasteria i **Scotia**: vnū **Scot-**
is: alterū **Anglis** quos secū adduxerat:
fecerit. **Capitulum III.**

Interea **Colmanus** q̄ de **scotia**
erat episcopus relinquēs **britā-**
niā tulit secū omnes quos in
lindissarorū insula cōgregauerat **scotos**.
sed et de gente **anglorūz** viros. **xxx.** q̄ vtri-
q; monachice cōuersatiōis erant studijs
imbuti. et relicti i ecclesia fratrib⁹ aliqui-
bus p̄mo venit ad insulaz. **D**u vnde erat
ad p̄dicandum verbū anglorū gēti desti-
natus. **D**einde secessit ad insulā quandā
paruā que ad occidentalē plagam ad **hy-**
berniā p̄cul secreto sermone **scotiū** **Com-**
hūsboumde id est insula vitale albe nūcu-
patur. In hanc ergo pueniens cōstruxit
monasteriū: et monachos inibi q̄s d̄ vira-
q; natione collectos adduxerat colloca-
uit. **Q**ui cuz inuicē cōcordare nō possent
eo q̄ **scoti** tempore estatis frīgēs colligē-
tes derelicto monasterio p̄ nota sibi loca
dispersi vagarentur. **A**t p̄o **hyeme** succe-
dente redirent: et his que **angli** p̄paraue-
rāt cōmuniter vtī desiderabant. **Q**uesiuit
Colman⁹ huic dissensionī remediū et cir-
cūiens omnia p̄pe vel longe inuenit locū
in **hybernia** insula aptū monasterio con-
struendo: qd̄ lingua **scotoz** **mageo** nomi-
natur. **E**mitq; p̄tem eius nō grandes ad
construendū ibi monasteriū a comite ad
cui⁹ possessionē ptinebat. et hac conditio-
ne additayt p̄ ipso etiā qui eis locū cōmo-
daret consistentes ibi monachi domino
p̄ces offerret. **E**t cōstructo statim mona-
sterio iuuante etiā comite et vicinis omni-
bus **anglos** ibidē collocauit. **R**elictis in
p̄fata insula **scotis**. qd̄ videlicet monaste-
riū vsq; hodie ab **anglis** tenebat inco-

lis. Ip̄m nanq̄ est qđ nunc gr̄ade de modo effectū in iugeto consuete vocat̄. Et conuersis iam dudū ad meliora instituta om̄ibz egregiū examen cōtinet monachorum: qui de puincia angloꝝ ibidez collecti ad exemplū venerabiliū patrū sub regula et abbate canonico in magna continentia et sinceritate pp̄rio labore manūū viuunt.

De morte Osuii et Egberehti regū: et de synodo facta ad locū Herutfrod: cui p̄siedeat archiep̄scopus Theodoros.

Capitulum V.

Anno dñice incarnationis, dclxxviii. qui est annus secundus ex quo britanniā venit Theodoros. Osuii rex nordanhimbꝝꝝ pressus est infirmitate qua et mortuus est anno etatis sue. lxxij. qui tñ eo tēpore tenebatur amore romane et apostolice institutionis: vt si ab infirmitate saluaret̄ etiam romā venire: ibiqz ad loca sancta vitā finire disponderet. Ulfridumqz ep̄m duce[m] sibi itineris fieri p̄missa nō parua pecuniarū donacione rogaret. Qui defuncto die. xv. kalēdarū martiarū Ecgfridū filiū regni heredē reliquit. Cuius anno regni tertio Theodoros cogit conciliū ep̄scopoz vna cum eis q̄ canonica patrū statuta diligerēt et nosset magistris ecclesie pluribz. Quibz pariter cōgregatis diligēter ea que vnitati pacis ecclesie salte cōgruerēt: eo q̄ pontifice decebat: animo ceptis obseruāda docere. Cuius synodice actionis huiusmodi textus est.

In nomie domini dei et saluatoris nostri iesu christi regnante imp̄petuū ac gubernante suam ecclesiam: eodem domio nostro iesu christo placuit conuenire nos iuxta morem canonicum venerabilium tractaturos de necessarijs ecclesie negocijs. Cōuenimus autē die. xiiij. mēsis septembri indictione prima in loco qui dicitur Herutfrod. Ego qđdem Theodoros quibus indignus ab apostolica sede destitutus: Do: uernensis ecclesie ep̄scopus et p̄sacerdos ac frater noster reuerēdissim⁹ Bisi orietaliū angloꝝ ep̄scopus: quibus etiam frater et cōsacerdos noster Ulfrid nordanhimbꝝꝝ gentis ep̄scopus p̄p̄rias legatarlas affuit. affuerunt fratres

et cōsacerdotes nostri puta ep̄scopus castelle cātuariorū Hrodesestir. Leutheri ep̄scopus occidentalū saxonum. Vinfrid ep̄s puincie merciorū. Cūqz in vñū conuenientes iuxta ordinē quicqz suū residisset. Rogo in quaz dilectissimi fratres timorem et amorē redēptoris nostri: vt in cōmuni omnes p̄ nostra fide tractemus vt queqz decreta ac diffinita sunt a sac̄s ac pbabilibz patribus: incorrupte ab omnibus nobis seruentur. Nec et alia q̄ plura que ad charitatem p̄tinebāt vnitatem qz ecclesie cōseruandā p̄secutus sum. Cūqz explesem p̄locutionē interrogauī vñū quicqz eorum p̄ ordines: si consentirent ea que a patribus canonicē sūt antiquitus decreta custodire. Ad qđ omnes cōsacerdotes nostri respōdentes dixerunt. Optime omnibus placet queqz diffinierūt sac̄torum canones patrum: nos quoqz omnes alacri animo libentissime fuare. Quibus statim p̄tulī eūdez librū canonū et ex eodē libro decē capitula que per loca notaueram: q̄ maxime nobis necessaria sciebam illis corā ostendi. Et vt hec diligentius ab omnibus susciperentur rogauī.

Primū capitulum vt sanctū diē pasche in cōmuni omnes seruemus dominica post. xiiij. lunā primū mēsis. Secūdū vt nullus ep̄scopoz parrochiam alteri inuadat: sed contentus sit gubernatione credite sibi plebis. Tertiu⁹ vt queqz monasteria deo cōsecrata nulli ep̄scopoz liceat ea in aliquo inquietare: nec quicqz de eoz rebus violenter abstrahere. Quartū vt ip̄i monachi non migrent de loco ad locum: hoc est de monasterio ad monasterium: nisi per missionem pp̄rij abbatis: sed in ea p̄maneat obediētia quā tēpore sue conuersionis p̄miserunt. Quin⁹ tum vt nullus clericorum relinquens pp̄rium ep̄scopū passim quolibet discurrat: neqz alicubi veniēs absqz cōmendaticijs litteris sui p̄sulis suscipiatur. Quis semel susceptus est et noluerit inuitatus redire: et susceptor: et is q̄ susceptus ē ex cōmunicacioni subiacebit. Sextū vt ep̄scopi atqz clerici pegrini contenti sint hospitalitatē munere oblato: nulliqz eoz liceat yllum officium sacerdotale absqz p̄missu

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

ep̄l̄ i cuius parrochia esse cognoscit̄ age-
re. **S**eptimū vt bis in anno synodus cō-
gregetur. Sed quia diuerse cause impe-
diunt placuit omnibus in cōmunit̄ kl̄
augustī i loco qui appellatur **Lofaes** s̄
semel in anno cōgregetur. **O**ctauū vt nul-
lus ep̄iscopoz se p̄ferat alteri p̄ ambitio-
nem: sed om̄es agnoscat̄ tempus ⁊ ordi-
nem cōsecrationis sue. **N**onū capituluz
in cōmuni tractatuz est vt plures ep̄i cre-
scente numero fideluz augerent̄. **S**⁊ de
hac re ad p̄sens silemus. **D**ecimū p̄ cōi-
gijs: vt nulli liceat nisi legitimum habere
cōubiū. **N**ullus incestū faciat. nullū cō-
iugem p̄p̄iam: nisi vt sanctū euāgelii do-
cet fornicationis causa relinquat. **N**isi
quisq; p̄p̄iaz expulerit coniugē legitimo
sibi matrimonio cōiunctaz: si ch̄ristian⁹
esse recte voluerit nulli alteri copulet̄: sed
ita p̄maneat aut p̄p̄ie reconcilietur cōi-
gi. **H**is itaq; capitulis in cōmuni tracta-
tis ac diffinitis vt nullū deinceps ab ali-
quo nostrū or̄tel contentions scandali:
aut alia p̄ alijs diuulgarentur: placuit vt
queq; diffinita sunt vnusquisq; nostrum
man⁹ p̄p̄ie subscriptiōe p̄firmaret. **Q**uis-
quis igit̄ contra hanc sententiā iuxta de-
creta canonū nostra etiā p̄sensiōe ac sub-
scriptione manus nostre cōfirmataz quo
quo modo viuere v̄l venire: eamq; infrin-
gere tēptauerit: nouerit se ab om̄i officio
sacerdotali ⁊ nostra societate separatum.
Prima nos gratia in v̄nitate sac̄te eccle-
sie sue viuentes custodiat̄ incolumes. **F**a-
cta aut̄ ē hec synodus anno ab incarnati-
one domini. d̄clxxij. **Q**uo anno rex can-
tuariorū **Ecgbrecht** mense iulio obierat:
succedēte in regnū fratre **Lothere** qd̄ ip̄e
annos. xj. ⁊ menses. vij. tenuit. **S**is̄ autē
ep̄s orientaliū angloꝝ qui in p̄fata syno-
do fuisse p̄hibetur ip̄e erat successor **B**o-
nifacij: cui⁹ i supra memorauim⁹: vir mul-
te sanctitatis ⁊ religionis. **N**am **B**onifa-
cio post. xvij. annos ep̄atus sui defuncto
ep̄iscop⁹ p̄ eo **Theodo⁹** ordinate fact⁹ ē.
Quo adhuc sup̄stite: sed grauissima infir-
mitate ab administrādo ep̄iscopatu p̄hibi-
tō: duo sunt p̄ illo **Ecc̄** ⁊ **Balduin⁹** ele-
cti et consecrati ep̄iscopi. **E**t quo vsq; ho-
die p̄uicia illos duos habere solet ep̄os.

¶ Ut deposito **Vinfrido** **S**exuulfus
ep̄iscopatus ei⁹ accepit: ⁊ **Earcāualdus**
orientalibus saxonib; sit ep̄s datus.

Capitulum. VI.

Non multo post hec elapso tem-
pore offensus a **Vinfrido** mer-
itorū ep̄iscopo p̄ meritū cuius-
dam inobediētie **Theodo⁹** archiep̄isco-
pus deposuit euz de ep̄iscopatu: post an-
nos accepti ep̄iscopat⁹ non multos: ⁊ in
loco ei⁹ ordinauit ep̄iscopū **S**exuulfum
q̄ erat cōstructor et abbas monasterij qd̄
dic̄t̄ **Hedelhamstedt** in regione **S**irui-
orum. **D**eposit⁹ p̄o **Vinfrid** redijt ad mo-
nasterium suum qd̄ dic̄t̄ **Adbarue**: ibi
q; in optima conuersatione vitaz finiuit.
Lunc etiam orientalib; saxonib; quibus
eo tēpore p̄fuerunt **Sebbi** ⁊ **Sigbert**: q̄
rum supra meminim⁹: **Earcāualdū** con-
stituit ep̄iscopū in ciuitate **Lodonā**. **C**u-
lus videlicet v̄ri i ep̄iscopatu ⁊ ante ep̄i-
scopatu vitā ⁊ cōuersatio fertur fuisse sā-
ctissima: sicut etiā nunc celestiiū signa vir-
tutum indicio sunt. **E**tenim vsq; hodie fere-
trum eius caballariū quo infirmus v̄bi
solebat seruatū a discipulis eius multos
febricitates: vel alio quolibet incōmodo
fessos sanare non desistit. **N**on solū autē
suppositi eidem feretro: v̄l appositū curā
tur egroti: sed ⁊ astute de illo abscede atq;
ad infirmos allate citam illis solēt affer-
re medelaz. **D**ic̄ sane pri⁹ q̄ ep̄s fact⁹ esset
duo p̄clara monasteria: vnū sibi: alterum
sorori sue **Edilburge** p̄struxerat. **D**o v̄trū
q; regularib; disciplinis optime institue-
rat. **S**ibi q̄dez in regione **S**udergeona
iuxta fluiū **Lamenre**: in loco q̄ voca-
tur **Berothesei** id ē **Lerote** insula. **S**oro-
ri autem in orientaliū saxonum p̄uicia:
in loco qui nūcupat̄ in **Bericingū**: in quo
ip̄a deo deuotari mater ac nutrit̄ posset
existere feminarū. **Q**ue suscepro regimie
monasterij condignam se in omnib; ep̄o
fratre: ⁊ ip̄a recte viuēdo ⁊ subiectis regu-
lariter ac p̄le p̄sulendo p̄buit: vt etiā cele-
stia indicio fuere miracula.

¶ Ut i monasterio **Bericingēsi** v̄bi cor-
pora sanctimonialiū feminaꝝ pont̄ debe-
rent celesti luce monstratum.

Capitulum. V.

In hoc enim monasterio plura virtutū sūt signa patrata: que et ad memoriā edificationēque sequentiū ab his quō nouere descripta habentur a multis. **E**quō et nos aliqua hystorie nostre ecclēstice inserere curauim⁹. **C**uz tempestas sepe dicte cladis late cūcta de populās: etiā ptem monasterij hui⁹ illaz quā viri tenebāt inuasisset: et passim quotidie raperent ad dñm: sollicita mater cōgregationis quō hora etiā monasterij ptem quō ancillaz dei caterna a viroz erat secreta gubernio eadē plaga tāgeret. **C**rebrus interuentu soroz pquirere cepit quō loco monasterio corpora sua poni et cūmitem riu fieri vellēt: cū eas eodez quo ceteros exterminio raptari e mūdo contingeret. **C**ūque nil certi responsū: et si sep⁹ inq̄res a sorozib⁹ accepisset: accepit ipa cum oib⁹ certissimuz supne pulstonis responsū. **C**um enī nocte quadā expletis matutine laudis psalmodijs egressa de oratorio famule christi ad sepulchra fratruz quō eas ex hac luce pcellerāt solitas dño laudes decantarent: ecce subito lux emissa celitus veluti linteū magnū venit sup oēs: tantoque eas stupore pculit⁹ etiam canticū quō canebant tremefacte intermitterent. **I**pe autē splēdor emisse lucis in culus cōpatione sol meridianus videri posset obscurus nō multo post illo eleuatus de loco in meridianā monasterij hoc est ad occidentē oratorij secessit: ibiq⁹ aliquōdiu remoratus: et ea loca operiens sic videntib⁹ cūctis ad cell se alta subduxit: vt nulli esset dubium quō ipa lux que animas famularū christi esset ductura vel susceptura i celis: etiā corporib⁹ eaz locum in quo requiescerent: et diem resurrectionis essent expectatura mōstraret. **C**ui⁹ radi⁹ lucis tant⁹ extitit vt quidā de fratrib⁹ senior quō in ipa hora in oratorio eozū cūz alto iunioze positus fuerat referret. et mane quō ingressi primas ostiorum vel fenestraz radij lucis omnē diurni luminis viderentur supare fulgozem.

In eodem monasterio puerul⁹ mortēs p̄gines quō erat secutura vocauit: vtque alia de corpe egressura tam p̄ticulam future lucis aspexerit.

Caplm. VIII.
Erat in eodem monasterio puerulum circiter nō ampl⁹ annozum **E**lica nomine: qui ppter infantilem adhuc etatez in virginū deo dedicatū solebat cella nutriri: ibiq⁹ meditari. **H**ic pfata pestilentia tactus vbi ad extrema peruenit clamauit tertio vnā de consecratis christi virginib⁹ p̄zio eaz nomine quasi p̄sentē alloquēs. **E**adgit eadgit eadgit. et sic terminans temporalē vitam intrauit eternā. **A**t p̄go illa quā moriens vocabat mox in loco quo erat eadē affecta infirmitate ipso quo vocata ē die de hac luce subtracta: et illum qui se vocauit ad regnum celeste secuta est. **I**tem quedam ex eisdē ancillis dei cū pfato tacta morbo: atque ad extrema eēt pducta cepit subito circa mediā noctē clamare his quō sibi ministrabāt: petens vt lucernam quō inibi accēsa erat extinguerēt. ad extremuz intulit. **S**cio quō me hec infana mente loquar arbitramini: sed tam nunc nō ita esse cognoscite. **N**am vere dico vobis quō domus hāc tanta luce impletaz esse perspicio: vt nostra illa lucerna mihi omnib⁹ modis esse videatur obscura. **E**t cūz nec adhuc quōdem talia loquenti quisquis responderet vel assensum preberet: **I**terum dixit. **A**ccēdite ergo lucernaz illam qui videre diu vultis. **A**t tamen scitote quia non est mea lux. **I**ncipiente auroza mihi aduentura est. **C**epitque narrare quia apparuerat sibi vir dei quidam qui eodem anno fuerat defunctus dicens: quō adueniēte diluculo pennem esset exitura ad lucē. **C**uius veritas visionis circa exortū die puelle morte p̄obatum est.

Que sint ostensa celitus signa cū et ipa mater p̄gregationis ill⁹ e mūdo transiret.

Caplm. IX.
Qum autē et ipa mater p̄a deo deuote congregationis **E**dilburg esset rapienda de mundo apparuit visio miranda cuiusdam de sorozibus cui nomen **T**horithgid: que multis iam annis in eodem monasterio comorata et ipsa semper in omni humilitate ac sinceritate deo seruire satagebat: et

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

admiratū discipline regularis eidez matris
existere minores docēdo vel castigando
curabat. **C**uius ut virtus iuxta aplm in in-
firmitate pficeretur: tacta est repente gra-
uissimo corpis morbo: et p̄ ānos nouem
p̄ia redemptoris nr̄i puissione multū fati-
gata: videlz vt q̄cqd̄ in ea vitij sordidat̄
inter p̄tutes p̄ ignorātiā vel incuriā diu-
tine refedisset: totum s̄ camin̄ diutine tri-
bulationis excoqueret. **H**ec aut̄ q̄daz no-
cte incipēte crepi: sculo egressa d̄ cubicu-
lo q̄ manebat: vidit manifeste q̄si corpus
hoīs qd̄ esset sole clarū s̄ indone inuolutū
in sublime fere eleuatū videlz de domo ī
q̄ sorores pauare solebat. **C**ūq̄ diligēt̄
intueret q̄ trabēte leuaret surū hec q̄ cō-
templabat̄ species corpis glorioſi: vidit
q̄si funibz auro clarioribz in supna tollere
tur: donec celis patentibz introducta am-
pli⁹ ab illa videri nō potuit. **N**ec dubiū
remāsit cogitāt̄ de v̄ssione q̄n aliq̄s de
gregatione citius esset moritur⁹: cuius
aīa p̄ bona q̄ fecisset opa q̄si p̄ funes au-
reos leuanda eēt ad celos. **Q**uod reuera
ita p̄tigit. **N**ā non multis it̄positis die-
bus deo dilecta mater gregatiōis ip̄i
ergastulo carnis educta ē. **C**ui⁹ talē fuis-
se p̄stat vitam vt nemo q̄ eā nouerit dubi-
tare debeat q̄n ei exeunti de hac vita cele-
stis patrie patuerit ingressus. **I**n eo de-
nitq̄ monasterio quedā erat femia sancti-
monialis: z ad seculi hui⁹ dignitatē nobi-
lis: z in amore futuri seculi nobilior: que
ita multis tā annis omni tpe fuerat offi-
cio dedituta vt ne vnus qd̄ mouere ip̄a
membra valeret. **H**ec vbi cor⁹ abbat̄
se venerabilis in eccliaz delatū donec se-
pulture daret̄ cognouit. postulauit se af-
ferri illo: z in moduz orantū ad illud ad-
inclinari. **Q**d dū fieret q̄si viuentē allo-
cata rogauit vt apud miscōiaz p̄i d̄itoris
impetraret se a tātis tāq̄ diutinis cruce-
tibus absolui. **N**ec multo tardi⁹ exaudi-
ta est. **N**ā post dies duodecim z ip̄a edu-
cta ex carne tēporales afflictōes eterna
mercede mutauit. **C**uz ergo p̄fata christi
famula **T**horichtgid tres adhuc annos
post obitū dñe in hac vita teneret: int̄m
ea q̄ p̄diximus infirmitate decocta est vt
vix ossibus hereret. **A**d vltimū cū tēpus

sam resolutiōis ei⁹ instaret: non solū mē-
brozū ceterozū: sed z lingue motu caruit.
Qd dū tribz diebz ac totidez noctibz age-
retur: subito visione spiritaliter recreata
os z oculos aperuit: aspiciēsq̄ in celum
sic ad eā quā intuebat̄ visionē cepit loq̄.
Status ē m̄hi multū aduent⁹ tuus z be-
neuenisti. **E**t s̄ dicto parumper reticuit:
q̄si responsuz eius quē videbat z cui loq̄-
batur expectans. **R**ursūq̄ q̄si leuiter in-
dignata subiūxit. **N**equaq̄ hoc leta ferre
queo. **R**ursūq̄ modicū silēs tertio dixit.
Si nullaten⁹ hodie fieri pōt obsecro ne
sit loq̄ū spaciū in medio. **E**t sic antea pa-
rū silens ita sermonē clausit. si omnimō-
dis ita defintū est: nec hanc s̄iaz licet ī
mutari. **O**bsecro ne ampli⁹ q̄s hec solum-
modo prima nor̄ interfit. **Q**uibz dicit̄ in
terrogata a circūsedentibz cum q̄ loq̄ret.
Cū charissima inq̄t mea m̄e **E**dilburge
Et q̄ itellerere q̄ ip̄a ei tēpus trāsmigra-
tionis primū nūciare venisset. **N**ā z ita
interrogabat. **T**ransacta vna die z nocte
soluta carnis et infirmitatis vinculis ad
eterna gaudia salutis intrauit.

Et ad cimiterium eiusdez monasterij
orans ceca lumen receperit.

Caplin. **R.**

Accellit aut̄ **E**dilburgi in offi-
cio abbat̄isse deuota deo famu-
la noīe **H**ildilid. **M**ultisq̄ an-
nis id est vsq̄ ad vltimā senectutē eidem
mōasterio strēnuissime ī obseruatiā disci-
pline regularis: z in earuz q̄ ad cōmunes
vsus p̄tinent rerū puidētia p̄fuit. **C**ui cū
p̄pter angustā loci in q̄ monasteriū p̄stru-
ctum ē placuisset: vt ossa famuloꝝ famu-
larūq̄ christi que ibidē fuerāt tumulata
tollerent̄: z trāfferent̄ oīa in eccliam be-
ate dei genitricis: vnoq̄ p̄derent̄ in loco.
Quotiens ibi claritas luminis celestis:
quāta sepe flagrātia mirādī apparuerint
odoris: q̄ al̄s inter signa ostētia in ip̄o li-
bro de quo excerptim⁹ quōsq̄ legerit iue-
niet. **S**ane nullatenus p̄ter eam dum
arbitroz miraculuz sanitatis qd̄ ad ip̄m
cimiterium deo dicatē cōgregationis fa-
ctum idem libellus refert. **E**rat quippe in
primo comes qd̄dam cuiusvxoꝝ ingruen-
te oculis caligine: subita tñ p̄ dies eadem

molestia crebrescente grauata est: vt ne nimā q̄dem lucis alicuius posset pticulā videre. Cui dum aliquādiu cecitatis huius noctis clausa manerent repente venit in mentē: quia si ad monasteriū delata vīr giniū sanctimonialiū ad reliquias sancto-riū peteret: perditam posset recipere lucē. Nec distulit q̄n̄ p̄tinuo quod mente concepat expleret. Perducta nanq̄ a puellis suis in monasteriū: qz in p̄ximo erat vbi fidem sue sanationis integram se habere p̄fessa est introducta est in cimiteriū. Et cum ibidem diutius flexis genibus ora- ret nihilotardius meruit exaudiri. Nam erurgens ab oratione p̄sus q̄s exiret de loco p̄ente lucis gratiam recepit. z q̄ famu- laruū māibz adducta fuerat: ipsa libero pe- dū incesu domū leta reuersa est: quasi ad hoc solūmodo lucem amitteret tēpale: vt quāta sanctis ch̄risti lux in celis q̄ gratia virtutis possideret sua sanatione demon- straret.

¶ Ut rex eiusdem puincie Sebbi in mo- nachica cōuersatione vitam finierit.

Capl'm. XI.

Eo tempe perat regno orientali- um saxonū: vt idem etiam libel- lus docz: z multū deo deuotus noīe Sebbi: cuius supra meminimus. Erat em̄ religiosus actibus crebri- bus p̄ijs elemosinar. fructibus z honori- bus p̄ferens q̄s z olim iam: si nō obstina- tus coniugis animus diuorciū negaret: relicto regno subijisset. Unde multis vīfū z sepe dictum est quia talis animi vīrum ep̄um magis q̄s regem ordinare deceret. Cūq̄ annos. xxx. in regno miles regni ce- lestis exegisset: correptus est corporis in- firmitate permaxima: qua z mortuus est. Ammonuitq̄ coniugem vt vel tunc diu- no se seruitio pariter manciparent. Cum amplius pariter mundū amplecti: v'l po- tius mundo seruire nō possent. Quō dum eger impetraret ab ea venit ad antistitem lindonie ciuitatis vocabulo Valdberi q̄ Erconualdo successerat: z p̄ eius benedi- ctionem habitum religionis quē diu desi- derabat accepit. Attulit autē eidem z sū- mā pecunie nō parū pauperibus erogā- das: nil om̄imodis sibi referas: sed pau-

per spiritū magis p̄pter regnum celoz ma- nere desiderans. Cui cum ingranescente p̄fata egritudine diem sibi mortis imine- re sensisset: timere cepit homo animi regal- ne ad mortem veniens tanto affectus do- lore aliquid indignū sue persone v'l ore p̄ ferret vel altoz motu gereret memb: oruz. Unde accito ad se p̄fato v: bis lindonie in qua nunc ipse manebat ep̄scopo: roga- uit ne plures eo moriete q̄s ipse ep̄scopus z duo sui ministri adessent. Quod dū ep̄- scopus libentissime se facturū p̄mitteret: nō multo post idem vīr dei cum membra sopori dedisset vidit vīisionem consolato- riam: que omnē ei anxietatem memorate sollicitudinis auferret. Insuper z qua die esset hanc vitam terminaturus ostēderet. Vidit autem (vt post ipse referebat) tres ad se venisse viros claro indutos habitu quoz vnus residens ante lectulū eius stā- tibus hīs qui secum aduenerant comitibz: z interrogantibus de statu eius quē lāguentē visitare venerant: dixisse q̄ antē- ma eius z sine v'llo dolore z cum magno lucis splendore esset egressura de corpore. Sed z tertū exinde diem quo esset mori- turus insinuauit. Quō ita vtrūq̄ vt ex vīsi- one didicist completū est. Nam die debinc- tertio completa hora nona subito quasi leuiter obdormiens sine v'llo sensu dolo- ris emisit spiritum. Cuius corpori tumu- lando p̄parauerūt sarcofagum lapideum sed cum huic corpus imponere cepissent inuenerūt hominem mensure palmi lon- giorē esse sarcofago. Volantes ergo la- pidem in quantum valebant addiderūt longitudinē sarcofagi quasi duoz mensu- ram digitoz: sed nec sic corpus capiebat. Unde facta difficultate tumulandi cogi- tabant: aut aliūz querere loculū: aut sp̄m corpus si possent in genibz inflectēdo bre- uiare: donec ipso loculo caperet. S; mī- ra res z nō nisi celestus facta ne aliqd̄ horz fieri debere p̄hibuit. Nam subito astante ep̄o z filio regis eiusdē ac monacho Sig- bardo q̄ post illū cū fratre suo Fredo re- gnauit z turba hoīm nō modica inuentū est sarcofagum illud congrue longitudi- nis ad mensurā corporis adeo vt a pte ca- pitis etiā ceruical posset interponi. A pte

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

verò pedum mensura quattuor digitorū in sarcophago corpus excederet. **C**onditus est autē in ecclesia beati doctoris gentiliū: cuius edoctus monitis celestia sperare didicerat.

Ut ep̄m occidentaliū saxonū p̄ **E**leutherio haeddi ep̄m hrofenſis eccleſie: p̄ putta **C**helmū: et p̄ ip̄o **S**ebmūdum accepit, et q̄ tūc nordanhimbroz fuerint ep̄i.

Capitulum XII.

Quartus occidentaliū saxonuz antistes **E**leutherius fuit: siquidem primus **B**irinus: secundus **A**gilbrechtus: tertius extitit **U**ini. Cūq; mortuus esset **C**omulach quo regnante idem **E**leutherius ep̄us factus est: accepit subreguli regnū gentis: et diuisum inter se tenuerūt annis circiter x. ipsiq; regnantib; defunctus est ille et ep̄atus functus **H**aeddi p̄ eo p̄secrat a **T**heodoro in ciuitate lōdonia: cui ep̄at̄ tpe deuict; atq; amot; subregulis cedualla suscepit iperū. **E**t cum duob; annis hoc tenuisset tādē superni regni amore cōpunctus reliquit: eodem adhuc p̄sule ecclesiam gubernante: ac romam absens sibi uitam finiuit ut in sequentib; latius dicendū est. **A**nno dñice incarnationis, dc. lxxvj. cū **E**dilred rex mercioz adducto maligno exercitu cantuā vastaret: et ecclesias ac monasteria sine respectu p̄secratis vel diuisi timoris sedaret. **C**iuitate quoq; **H**rofi in qua erat **P**utta ep̄us quib; eo tpe absens cōmuni clade absumpsit. **Q**uō ille vbi comperit ecclesiam videlicet suam rebus ablati omnib; depopulatā diuertit ad **S**eruuulfum mercioz antistitem: et accepta ab eo possessione ecclesie cuiusdā et agelli nō grandis ibidem in pace uitā finiuit. **N**il omnino de restaurando ep̄atu suo agens: qui (sicut et supra diximus) magis in ecclesiasticis q̄ in mūdānis reb; erat industr̄. **S**ed in illa solum ecclesia deo scrutens. et vbiq; rogabat ad docenda ecclesiastica carmina diuertens. **P**ro quo **T**heodorus in ciuitate hrofi **C**helmū p̄secrat ep̄iscopū: sed illo post nō multū p̄ inopia rerū ab ep̄atu decedente atq; ad alia loca descendente **S**ebmundū p̄ eo substituit antistite. **A**nno dñice incarnationis, dc. lxx.

vii. q̄ est ānus imperij regis **E**cgfridi octauus. **A**pparuit mense augusto stella q̄ dicit̄ cometa: et trib; mensib; p̄manēs matutinis horis oriebat̄: excellam radiantis flāme quasi columnā p̄ferens. **D**uo etiā anno orta inter ip̄m regem **E**cgfridū et reuerendissimū antistite **V**ulfridum dissensione pulsus est idē antistes a sede sui ep̄atus: et duo in locum eius substituti ep̄i q̄ nordanhimbroz genti p̄essent. **S**osa vlt̄ delcet qui deiroz et **E**ata qui bernicioz puincia gubernaret. **H**ic in ciuitate eboract: ille in hagustaldensi siue in lindissar nensi ecclesia cathedram habens ep̄alem. ambo de monachoz collegio in ep̄atus gradum adsciti. **C**um quibus et **E**adhed in puincia lindissaroz quā nuperrime rex **E**cgfrid supato ī bello et fugato **V**ulfrid here obtinuerat ordinatur ep̄us. et hunc eadem puincia p̄mum accepit p̄sulem: secundū **E**deluini: tertiu **E**adgariū: quartū **C**inirberthū quē in p̄senti habet. **H**abebat em̄ ante **E**adhedū antistitem **S**eruuulfum qui etiam mercioz et mediterraneoz angloz sil ep̄us fuit. **U**nde et expulsus de lindissar in illaz puinciaz regimine p̄mansit. **O**rdinati sunt autē **E**adhed **S**osa et **E**ata eboracti ab archiepo **T**heodoro qui etiam post tres abscissionis **V**ulfridi annos hoz ī numero duos addidit antistites **T**rumberechtū ad ecclesiam augustaldensem remanente **E**ata ad lindissar nensem et **T**rumuul ad puincia p̄ctoz: que tunc templis angloz erat imperio subiecta. **E**adhedum de lindissar reuersum: eo q̄ **E**dilred puincia recepisset r̄b̄pensi ecclesie p̄fuit.

Ut **V**ulfrid ep̄us puincia australium saxonū ad christū conuerterit.

Capitulum XIII.

Vulfridus autē ab ep̄atu suo **V**ulfrid et multa diu loca peruagatus romā adiit: britāniā rediit. **E**t si p̄pter inimicitias memorati regis in patria siue parrochia recipi nō potuit: nō tamen ab euāgelizandī potuit ministerio cohiberi. **S**i quidē diuertens ad puincia australiū saxonū q̄ post cātuarios ad austrū et ad occidentē vsq; ad occidentales saxonos p̄tingit: habens terrā familiarē. vii.

missum, et eo adhuc rege paganis cultibus
 seruiebat: hunc uerbum fidei et lauacrum
 salutis ministrabat. Erat autem rex gentis il-
 lius Edilualch non multo ante baptisatus
 in puincia merciorum presente ac suggerente
 Culfere. Quo etiam egressus de fonte lo-
 co filij suscepimus est. In cuius signum ado-
 ptiois duas illi puincias donauit, uicta
 uidelicet insulam et meanuorum puincia
 in gente occidentaliu saxonu. Itaque epus
 concedente imo multum gaudente rege pri-
 mos puincie duces ac milites sacrosanto
 fonte abluebat. Verum presbyteri Lappe et
 Padde et Bruchelin et Diddi cetera ple-
 bem uel tunc tpe sequente baptisabant. Por-
 ro regina noie Eate insula, id est uictio-
 rum puincia fuerat baptisata. Erat autem filia
 Canfrida fratris Eanheri: que ambo cum
 suo populo christiani fuere. Ceterum tota p-
 uincia australium saxonum diuini nominis et
 fidei erat ignara. Erat autem ibi monachus
 quidam de natione scotoz uocabulo Dical,
 habens monasterium pmodicum in loco
 qui uocatur Bosanham siluis et mari circunda-
 tum: et in eo fratres, uij, in humili et pauperi
 uita domino famulantes. Sed puincialium
 nullus eorum uel uitam emulari uel predica-
 tionem curabat audire. Euangelizantes
 autem genti episcopus Culfred non solum ab
 erumna perpetue damnationis: uerum et ab
 adade infande temporalis interitus eripu-
 it. Siquidem tribus annis ante aduen-
 tum eius in puinciam: nulla illis in locis
 pluuia ceciderat. Unde et fames acerbis-
 sima plebem inuadens impla nece profra-
 uit. Denique fertur: quia sepe, xl. similis aut, l.
 boies inedia macerati, pcederant ad pre-
 cipitum aliquod siue ripam maris: et iunctis
 misere manibus pariter omnes aut ruina pe-
 rituri: aut fluctibus absorbendi deciderent.
 Verum ipsa die quo baptisima fidei gens
 suscepit illa: descendit pluuia serena et cor-
 piofa: restoruit terra: redijt uiridantibus ar-
 uis annus letus et frugifer. Sicque abiecta
 prisca superstitione ex sufflata idolatria cor-
 oim et caro oim exultauerunt in deum uiuunt.
 Intelligentes enim quod uerus est deus et in-
 terioribus se bonis et exterioribus celesti gra-
 tia ditasse. Nam et antistes cum uenisset
 in puinciam tantumque ibi famis penam uide-

ret: docuit eos piscando uictum querere.
 Namque mare et flumina eorum piscibus abunda-
 bant. Sed et piscandi pericia genti nulla: nisi
 ad anguillas tantum inerat. Collectis ergo
 undecimque retibus anguillaribus boies anti-
 stitis miserunt in mare: et diuina se iuuan-
 te gratia mox cepere pisces diuersi generis
 trecentos. Quibus trifariam diuisis, cum pau-
 peribus dederunt, cumque his a quibus rhesia ac-
 ceperunt, cum in suos usus habebant. Quo be-
 neficio multum antistes cor oim in suum uer-
 tit amorem, et libentius eo predicante cele-
 stia sperare ceperunt: cuius ministerio ter-
 lia bona sumpserunt. Quo tempe rex Edil-
 uach donauit reuerendissimo antistite Culf-
 frido terram, lxxxvij. familiarium: ubi suos
 boies qui exules uagabantur recipere pos-
 set uocabulo Selescu quod dicitur latine in-
 sula uiculi marini. Est autem locus undecim
 mari circumdatus proter ab occidente unde
 habet ingressum amplitudinis quasi latus
 funde, qualis locus a latinis peninsula: a
 grecis solet cherronesos uocari. Hunc er-
 go locum cum accepisset epus Culfred fun-
 dauit ibi monasterium: ac regulari uita in-
 stituit maxima ex his quos secum adduxer-
 rat fratribus: quod usque hodie successores
 eius tenere noscunt. Nam ipse illis in par-
 tibus annos quinque, id est usque ad mortem Culfri-
 di regis merito omnibus honorabilis offi-
 cium episcopatus et uerbo exercebat et ope.
 Et quoniam illis rex cum prefata loci possessioe
 omnes qui ibidem erant facultates cum
 agris et hominibus donauit omnes fide christi-
 sti institutos uicta baptisimatibus abluit. In-
 ter quos seruos et ancillas ducentos quin-
 quaginta quos omnes uel baptisandos a ser-
 uitate dominica saluauit: etiam libertatem dona-
 do humane iugo futuris absoluit.
 Ut intercessione Osualdi regis pestifera
 mortalitas sit sublata.

Capitulum XIII.

In quo tunc monasterio nonnul-
 la celestis gratie dona spiritalia
 liter ostensa fuisse perhibetur. Ut
 pote ubi nuper expulsa diaboli tyrantide
 christus iam regnare ceperat. Et quibus
 unum quem mihi reuerendissimus antistes,
 Acta sepius refert: et a fidelissimis eius-
 dem monasterii fratribus sibi relatum asse-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

rere solebat memorie mādare cōmodum
duximus. Eodē ferme tempore quo ipsa
pūincia nomē xpī susceperat: multas br̄s
tāntē pūincias mortalitas seua corripiebat.
Que cū prefatū monasteriū cui tunc
regendo religiosissimus xpī sacerdos vo
cabulo Eappan prefuit multitudine dīs
pensationis attingeret: Multiq; sibi de
hīs qui cum antistite illo venerāt: siue de
illīs qui de eadē pūincia saxonū nup ad
fidem fuerāt vocati passim: de hac vita ra
perentur: visum est fratribus triduanum
ieiuniū agere: et diuinam suppliciter obse
rare clementiam: vt misericordiā sibi dī
gnaretur impendere: et siue periclitantes
hoc morbo a presenti morte liberaret: seu
raptos emundo a perpetua anime dāna
tione seruaret. Erat tunc temporis in eo
dem monasterio puerulus quidam de na
tione saxonū nuper vocatus ad fidē: qui
eadem tactus infirmitate non pauco tpe
recubatus in lectulo iacebat. Cū ergo ses
cūda memorata ieiunij ac supplicationū
dies ageretur: forte spm puer hora ferme
secūda diei in loco in quo eger iacebat for
lū inuenit: cui diuina dispensatōe subit
to beatissimū apostolorū principes digna
ti sunt apparere. Erat enim puer multum
simplex ac māsueta animi sincerag; deuo
tione sacramenta fidelē que susceperat ser
uans. Salutantes ergo illū verbis pijs si
mis apli dicebant. Noli timere fili mortē
pro qua sollicitus es. Nos autē te hodierna
die ad celestia regna sumus pducturi. Sed
primū expectare habes donec misse cele
brētur: ac vsatico dñici corporis ac san
guinis accepto sic infirmitate simul et mor
te absolutus ad eterna in celis gaudia sub
leueris. Clama ergo ad te presbyterū Eap
pan: et dicito illi quia dñs exaudiuit preces
vestras et deuotōem: ac ieiunia propitiū
aspexit: neq; aliquis de hoc monasterio si
ue ad facētibus ei possessiūculis hac clas
de vltra moriturus est. Sed omnes qui
alicubi de vestris hac egritudine laborāt
resurrecturi a languore pristina sunt sos
pitate recuperandi: preter te solū qui ho
dierna es die liberandus a morte et ad vi
sionē dñi xpī cui fideliter seruisti pducens
dus in celū: quod diuina vobis misericor

dia per intercessionē religiosi ac deo dilec
cti regis Osualdi: qui quondā genti Nor
danhumbrozū et regni temporalis aucto
ritatē et christiane pietatis que ad regnū
penne ducit deuotōem sublimiter prefuit
cōferre dignata est. Hac etenim die idem
rex ab infidelibus in bello corporaliter ex
tinctus: mor ad sempiterna animarū gau
dia assumptus in celū et electorū est socia
tus agminibus. Querāt in suis codicibus
in quibus defunctorū est adnotata depos
sitis: et inuenient illū hac (vt dixim) die
raptū esse de seculo. Celebrēt ergo mis
sas per cuncta monasterij oratoria huius
siue p gratiarū actione exauditas suas des
precationes: siue etiam in memoriā pfat
regis Osualdi qui quondam ipsoz genti
preerat. Ideoq; pro eis quasi pro sue gē
tis aduentis supplex orabat ad dominū.
Et cunctis conuenientibus ad ecclesiam
fratribus cōmunicent omnes sacrificijs ce
lestibus: et ita soluto ieiunio corpus quoq;
suis reficiant alimentis. Que cum omnia
vocado a se presbytero puer verba narra
set: Interrogauit eum sollicitus quales
essent habitus vel specie viri qui sibi appa
ruissent. Respondit: preclari omnino ha
bitu: et vultu erant letissimū ac pulcherrimū
quales nunq; ante videram. Neq; aliq;
hominūz tanti decoris ac venustatis esse
posse credebā. Unus quidē attonsus erat
vt clericus: alius barbaram habebat plitā
Dicebantq; q; vnus eorum petrus: alius
vocaret paulus: et ipsi essent ministri do
minūz saluatoris nostri iesu christi ad tuti
tionem nostri monasterij missi ab ipso de
celis. Credidit ergo verbis pueri presby
ter: ac statim egressus requisit in annali
suo et inuenit eadem ipsa die Osualdum
regem fuisse peremptum. Vocatisq; fra
tribus parari prandium: missas fieri: atq;
omnes cōmunicare more solito precepit:
simul et infirmanti puero de eodem sacri
ficio dominice oblationis particulam de
ferri mādauit. Quibus ita gestis nō mul
to post eadem ipsa die puer defunctus est.
Suaq; morte probauit vera fuisse verba
que ab apostolis christi audierat. Sed et
hoc eis verbis testimoniū perhibuit q; ne
mo preter ipsam tempore illo ex eodē est

monasterio raptus de mūdo. Ex qua nī mirū visione multī qui hec audire potuerunt: et exhortandam in aduersis diuinaz clemētiā ad saluaria teiunioꝝ remedia subeunda sunt mirabiliter accēsi. Et ex eo tempore nō solum in eodem monasterio: sed et in plerisq; locis alijs cepit ānuatim eiusdem regis ac militis xpī natalici⁹ dies missarū celebratione venerari.

¶ Ut Ceadualla rex interfecto rege **Beuissoz** Edlnach puñciā illā seua cede ac depopulatione attriuerit. **¶** Caplm. XV.

Interea supueniens cū exercitu Ceadualla iuuentis strenuissim⁹ mus de regio genere **Beuissoz** cum exularēt a patria sua interfecit regem **Edlnach**: ac puñciā illā seua cede ac depopulatione attriuit. Sed mox expulsus est a duobus regis **Berechtuno**: et **Anstuno**: qui deinceps regnū puñcie tenuerunt. Quorū prior postea ab eodē **Ceadualla** cum esset rex **Beuissoz** occisus est et puñcia grauiore seruitio subacta. Sed is qui post **Ceadualla** regnabat simili puñciam illam afflictione plurimo anno rum tempore mancipari. Quare factum est vt toto illo tempore episcopū pprium habere nequiret. Sed reuocato domum **Uilfrido** pmo suo antistite ipi episcopo **Beuissorum** id est occidentalium **Saxonū** qui essent inuenti in ciuitate subiacerent. **¶** Ut **Uecta** insula christianos incolas susceperit: Cuius duo pueri statim post acceptum baptisma sunt interempti:

¶ Caplm. XVI.

Post que ergo **Ceadualla** regno potitus **Beuissorum** cepit insulam **Uecta**: que eaten⁹ erat tota idolatrica dedita: ac stragita cede omēs indigenas exterminare: ac iue puñcie homines pro hys substinere contendit: Volo se obligans quāuis nondum regeneratis vt fertur in christo: quia si cepissent insulā quartā partem eius simul et prede domino daret. Que ita soluit vt hāc **Uilfrido** episcopo qui tūc forte de gente sua superueniens aderat vtendam pro domino offerret. Est autem mensura eiusdē insule iuxta estimationem angloꝝ mille ducentarum familiarum. Unde data est epi

scopo possessio terre trecentarū familiarū. At ipse partem quā accepit cōmendauit cuidam de clericis suis cui nomen **Seoznū**: et erat filius sororis ei⁹: dans illi presbyterū nomine **Hiddila**: qui omnibus qui saluari uellent uerbum ac lauachrit⁹ uite ministraret. Ubi silentio p̄tererendum non esse reoꝝ q̄ in primicijs eoz qui de eadem insula credēdo saluari sunt duo regū pueri fratres uidelicet **Arnaldi** regis insule specialiter sunt dei gratia coronati. Si quidem iminentibus insule hostibus fuga lapsi sunt de insula: et in primā victoꝝ puñciam translati. Ubi cum delatū in locum qui uocatur ad lapidem occulandos se a facie regis victoris credidissent proditi sunt: at q̄ occidit iussit. Ad cū audisset abbas quidam et presbyter uocabulo **Cinsbrechte** habens non longe ab inde monasteriū in loco q̄ uocat **Reuchford** id est uadum arundinis uenit ad regem qui tunc eiusdem in partibus occulte curabatur a uulnerib⁹ que ei inflicta fuerant preliando in insulam uectam. Postu lauitq; ab eo ut si necesse esset pueros interfici prius eos liceret fidei christiane sacramentis imbui. Cōcessit rex et ipse instructos eos uerbo ueritatis ac fonte salutaris ablutos de ingressu regni etnā certos reddidit. Porq; illi instante carnifice mortem leti subiere temporalem: p̄ quā se ad uitam anime perpetuam non dubitabāt esse transituros. Hoc ergo ordine postq̄ omnes britāniarū prouincie fidem xpī susceperāt: suscepit et insula **Uecta**: in qua tamen ob erumnā externe subiectōnis nemo gradum ministri ac sedis episcopalis ante **Danibelē** qui nunc occidentalium **Saxonum** et **Beuissorum** est episcopus accepit. Sita est autem hec insula contra mediū australiū **Saxonū** et **geuissoz** interposito pelago latitudinis triū milliū q̄ uocatur **soluente**. In quo uidelicet pelago bimestus oceanus qui circum britāniā ex infinito oceano septentrionali erumpunt sibi inuicem quotidie cōpugnātes occurrūt vltro ostium fluminis **homelia** qui per terras **uitorum** qui ad regionem **Beuissorum** pertinent prefatum pelagus intrant: finitoq; conflictu in oceanū refusi

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

vnde venerant redeunt.

**De synodo facta in campo Bedfeld p̄
fidente archiepiscopo Theodoro.**

Capitulum XVII.

His temporibus audiens Theodoros fidem ecclesie constantinopolitane per heresim Eutycticis multum esse turbataz: et ecclesias anglorum quibus pererat ab huiusmodi labe imunes perdurare desiderans: Collecto venerabilium sacerdotum doctorumque plurimorum cetum: cuius essent fidei singuli sedulus inquirebat: omnes unanimem in fide catholica reperit consensus. Et hunc synodalibus litteris ad instructionem memoriamque sequentium commendare curavit. Quarum videlicet litterarum istud exordium est. **In nomine domini nostri iesu christi saluatoris imperantibus dominis piissimis nostris Ecgfrido rege Humbrocesiu anno .x. regni eius sub die .xx. kl. octobris indie. octava. et Egilredo regi mercinensiu anno .vii. regni eius et Alduulfo rege estranglorum: anno .xxii. regni eius et Rodthario rege cantuariorum: regni eius anno .iiii. presidente ipso Theodoro gra dei archiepiscopo britannie insule et civitatis doruvernensis. vna cum me sedentibus ceteris episcopis britannie insule viris venerabilibus prepositis sacrosanctis euangelis in loco qui sacronico vocabulo Bedfeld nominat pariter tractantes fidem rectam et orthodoxam exposuimus. Sicut dominus noster iesus incarnatus tradidit discipulis suis: qui principaliter viderunt et audierunt sermones eius: atque sanctorum patrum tradidit symbolum: et generaliter omnes sancti et vniuersales synodi et omnis probabiliu catholice ecclesie doctorum chorus. Hos itaque sequi nos pie atque orthodoxe iuxta diuinitus inspiratam doctrinam eorum professi credimus consonanter et confitemur secundum sanctos patres proprie et veraciter patrem et filium et spiritum sanctum trinitatem et in unitate consubstantialem: et unitatem in trinitate hoc est vnum deum in tribus subsistentiis vel personis consubstantialibus equalis glorie et honoris. Et post multa huiusmodi que ad recte fidei confessionem pertinebant: hoc quoque sancta synodus suis litteris addidit.**

Suscipimus sanctas et vniuersales quinque synodos beatorum et deo acceptabilium patrum: id est qui in niceana congregati fuerunt. cccc. lxxiiij. contra Arrium impiissimum et eiusdem dogmata. Et in constantinopolitana contra velantiam Macedonij et ebudoxi et eorum dogmata. Et in Ephesorum primo ducentorum contra nequissimum nestorium et eiusdem dogmata. Et in calcedone ducentorum et triginta contra Euthychem et nestorium et eorum dogmata. Et iterum in constantinopolitana quinto congregati sunt concilio in tempore Iustiniani minoris contra Theodorum et Theodorici et eorum dogmata. Contra Cirillum et paulo post. Et synodus que facta est in urbe roma in tempore Martini pape beatissimi. indie .viii. imperante Constantino piissimo anno nono. Suscipimus et glorificamus deum nostrum iesum christum sicut isti glorificauerunt: nihil addentes vel subtrahentes: et anathematizamus corde et ore quos anathematizauerunt: et quos susceperunt suscipimus: glorificantes deum patres sine initio: et filium eius unigenitum ex patre generatum ante secula: et spiritum sanctum procedentem ex patre et filio inenarrabiliter: sicut predicauerunt hi qui nos memorauimus supra sancti apostoli: et prophete: et doctores. Et nos omnes subscribimus qui cum Theodoro archiepiscopo fides catholicam exposuimus.

De Johanne cantore sedis apostolice qui propter docendum venerat britanniam:

Capitulum XVIII.

Intererat huic synodo: pariterque catholice fidei decreta firmabat vir venerabilis Johannes archicantor ecclesie sancti apostoli Petri: et abbas monasterij beati Martini: qui nuper venerat a roma per iussione pape Agathonis: duce reuerendissimo abbate cognomine Benedicto: cuius supra meminimus. Cum autem idem Benedictus constitisset monasterium britannie in honore beatissimi apostolorum principis iuxta ostium fluminis Duri: venit roma cum cooperatore ac socio eiusdem operis Ecgfrido: qui post ipsum eiusdem monasterij abbas fuit (quod et ante sepe) facere consuevit: atque honorifice a beate memorie papa

Agathone susceptus est: petijtque et accepit ab eo monumētū libertatē monasterij quod fecerat epistola priuilegij ex auctoritate apostolica firmatū: iuxta quod Egfridus regem voluisse ac licentiā dedisse nouerat. Quo cōcedente et possessionē terre largitē te ipsū monasteriū fecerat: accepit et prefatum iohannē abbatē britanniā pducēduz quatinus in monasterio suo cursum canē di annū sicut ad sanctū petrū rome agebatur edoceret. Egfridus abbas iohānes ut iussione acceperat pontificis: et ordinē videlicet et ritū canēdi ac legendi viua voce prefati monasterij cantores edocendo: at ea que totius anni circulus in celebratione dierū festoz poscebat etiā litteris mandādo. que hactenus in eodē monasterio seruata: et a multis iam sunt circū quaque transcripta. Nō solū autē idem iohānes ipius monasterij fratres docebat: verū de omnibus pene eiusdē puincie monasterijs ad audiendū eū qui cantando erant periti cōfuebant. Sed et ipsū per loca in quibus doceret multa inuitare curabant. Ipse autē excepto cantandū vel legendū munere: et aliud in mandatis ab apostolico papa acceperat: ut cuius esset fidei angloz ecclia diligētē edisceret: romāque rediēs referet. Nam et synodū beati pape Martini cū epoz cōsensu non multo ante rome celebratam: contra eos maxime qui vnam in christo operatōem et voluntatem predicabant secum veniens attulit: atque in prefato religiosissimū abbatē Benedictū monasterio scribendam cōmendauit. Tales namque eo tempore cōstantinopolitane ecclie multū turbauerant. Sed domino donante proditi iam et vinciti sunt. Unde volens Agatho papa sicut in alijs puincijs ita etiā in britāniā: qualis esset status ecclie discere. Hoc negociū reuerendissimo abbati iohanni britāniā destinato inuixit: quōbrem collecta p hoc in britāniā synodo quā diximus inuenta est in omnibus fides inuisitata catholica: datumque illi exemplar eius romam perferēdum. Verum ille patriam reuertens non multo postque oceanum transijt arreptus infirmitate: ac defunctus est. Corpusque eius ab amicis propter amorem sancti Martini

cuius monasterio perat Turonis delatū atque honorifice sepultum est. Nam et benigne ecclie illius hospitio cum britanniā iret exceptus est: rogatusque multum a fratribus ut romam reuertens illo itinere reuertere: atque ad eam diuenteret eccliam. Denique ibidem adiutores itineris et iniuncti operis accepit: qui et si in itinere defunctus est: nihilominus exemplum catholice fidei angloz romam platum est: atque ab apostolico papa omnibus qui audire vel legere gratantissime susceptum.

¶ Ut Edildrīda regina virgo perpetua pmāserit: Cuius nec corpus in monumēto corruptū poterit. **Capitulum XIX.**

¶ Accepit autem rex Egfrid conjugem nomine Edildridam: filiam anne regis orientaliū angloz: cuius sepius mentionem fecim⁹ viri bene religiosi ac per omnia mente et opere egregij. Quā et alter ante illum vir habuerat uxorem: princeps videlicet australium giroz vocabulo Tondbrecht. Sed illo post modicū temporis ex quo eam accepit defuncto: data est regi prefato Cuius consortio cum vteretur xij. annis perpetuo tamen mansit virginitatis integritate gloriosa: sicut mihimet sciscitantī: Cum hoc an ita est: quibusdam venisset in dubiū beate memorie Wilfrid ep⁹ referbat dicens se testem virginitatē eius esse certissimū adeo ut Egfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum: si regine posset persuadere eius vti cōnubio: quia sciebat illam nullū virozū plus illo diligere. Nec diffidendū est nostra etiā etate fieri potuisse quod eio precedente aliquotiens factum fideles historie narrant: donante vno eodemque domino: qui se nobiscū vsque in finem seculi manere pollicetur. Nam etiā signū diuini miraculū quo eiusdem femine sepulta caro corruptū non potuit inditio est: quia virili cōtactu incorrupta durauerat. Que multū diu regem postulans: ut seculi curas relinquere: atque in monasterio tantum vero regi christo seruire permitteret: vbi vix aliquando impetrauit. Intrauit monasteriū Ebbe abbatisse que erat amita Egfridi regis positum in loco que Co-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

ludiurbem nomināt. **A**ccepto velamine
sanctimonialis habitus a prefato antistite
Ulfrido. Post annum vero ipsa facta
est abbatissa in regione que vocat **E**lge:
ybi constructo monasterio virginum deo
deuotarum per plurimum mater virgo et
exemplis vite celestis esse cepit et monitis
De qua fertur quia ex quo monasterium
petijt nunq̄ lineis: sed solum laneis vesti
mentis vti voluerit, raroq̄ in calidis bal
neis preter iminētibus solennijs maiori
bus: verbi gratia: pasche: penthecostes:
epiphanie: lauari voluerit: et tam nouissi
ma omnium lotis prius suo suarūq̄ mini
strarū obsequio ceteris que ibi essent fa
mulabz christi. **R**aro preter maiora solen
nia vel artorem necessitate plusq̄ semel
per diem manducauerit semper: si non in
firmitas maior phibuisse. **E**x tēpore ma
tutine synaxios vsq̄ ad ortū diei in eccle
sia precibus intenta persistit. **S**ūt etiā
qui dicunt q̄ pphetice sp̄ritū et pestilen
tiam quia ipsa esset moritura predictit: et
numerū quoq̄ eorū qui de suo monaste
rio hoc esset de mundo rapti palā cū
ctis presentibz intimauerit. **R**apta est autē
ad dominū in medio suorum post annos
iij. ex quo abbatisse gradum susceperat.
Et ea que vt ipsa iusserat nō alibi q̄ in me
dio eorum iuxta ordinem quo transierat
ligneo in locello sepulta. **C**ui successit in
ministrū abbatisse soror eius **S**erburz
quā habuerat in cōiugem **E**arcōbrechr:
rex **C**antuariorum et cum .x. annis esset se
pulta placuit eidem abbatisse leuari ossa
eius et in locello nouo positam in ecclesiā
transferrī. **I**ussitq̄ quosdam e fratribus
querere lapidem de quo locellum in hoc
facere possent: qui ascensu nauis ipsa enim
regio eligendū que est aquis et paludibz
circūdata neq̄ lapides maiores habet:
venerunt ad ciuitatū quondā desolatā
non procul inde sitam que lingua anglo
rum **S**randacestr vocatur: et mox inue
nerunt iuxta muros ciuitatis locellum de
marmore albo pulcherrime factū: opculo
quoq̄ similis lapidis aptissime tectum.
Unde intelligentes a domino suum iter
esse speratum gratias agentes retulerūt
ad monasteriū. **C**ūq̄ corpus sacre virg

nis ac sponse christi aperto sepulcro esset
prolatum in lucem: ita incorruptum inue
tum est ac si eodem die esset defuncta siue
humo condita: sicut et prefatus antistes
Ulfrid et multi alij qui nouere testantur
Sed certiori noticia medicus **C**intfrid
que presens illa eleuata de tumulo affuit
qui et referre erat solitus q̄ illa infirmata
habuerit tumorem maximū sub maxilla.
Iusserunt me inquit incidere tumorem il
lū vt efflueret noxius humor qui inerat.
Qū dum facere videbatur illa p̄ b̄dium
aliquanto leuius habere: ita vt multi pu
tarent q̄ sanari posset a languore. **T**ertia
autē die prioribus aggrauata doloribz et
rapta confestim de mūdo dolorem oēm
ac mortem perpetua salute ac vita muta
uit. **C**ūq̄ post annos eleuāda essent ossa
de sepulcro: et extento desuper papillione
omnis congregatio hūc fratrum inde soro
rum psallens circūstaret. **I**psa autem ab
batissa intus cuz paucis ossa eleuatura et
delatura intrasset repente audiuimus ab
batissam intus clara voce proclamare sic
gloria nomini dñi. **N**ec multo post cla
mauerūt me intus reserato ostio papillio
nis vndiq̄ eleuatum de tumulo et positū
in lectulo corpus sacre deo virginis q̄si
dormientis simile. **S**ed et disco operto
vultus indumento monstrauerunt mihi
et tam vulnus incisurę quod fecerat curatū
ita vt mirum in modū pro aperto et hian
te vulnere cū quo sepulta erat tenuissima
tunc cicatricis vestigia apparerēt. **S**ed et
lintheamina omnia quibz inuolutū erat
corpus integra apparuerūt: et ita noua vt
ipso die viderentur castis eius membris
esse circūdata. **F**erunt autem que cum p̄
fato tumore ac dolore maxille siue colli p̄
meretur multū delectata sit hoc genere in
firmitatē ac solita dicere. **S**cio certissime
quia merito in collo pondus languoris
porto: in quo iuuenulā memini me sup
uacua monilium pondera portare: et cre
do q̄ ideo me superna pietas dolore colli
voluit grauari vt sic absoluar reatu super
uacue leuitatis: dum mihi nunc pro auro
et margaritis de collo rubor tumoris ar
dorq̄ promineat. **C**ontigit is tactu indu
mento: um eorundem et demonia ab ob

sessis fugata corporibus, et infirmitates alie aliquotiens esse curatas. Sed et loculum in quo primo sepulta est nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibent: Quicquid suum caput eidem loculo apponentes oras sent: mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauauerunt igitur uirgines corpus: et nouis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam: atque in ea quod allatum erat sarcophago posuerunt: ubi usque hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uero inmodum ita aptum corpori uirginis sarcophagum inuentum est: ac si ei specialiter preparatum fuisset, et locus quoque capitis seorsum fabricatus ad mensuram capitis illius aptissime figuratus apparuit. Est autem Elge in prouincia orientalium angolorum regio familiaris

circiter sexcentorum in similitudinem insule uel paludibus: ut diximus: circumdata uel aquis, unde et a copta angillarum que in eisdem paludibus capiuntur non accepit: ubi monasterium habere desiderauit memorata christi famula: quoniam de prouincia eorundem orientalium angolorum ipsa: ut prefati sumus: carnis originem duxerat

Hymnus de illa: **Cap. lvi. XX**
Uides opportunum huc historicum etiam hymnum uirginitatis inserere: quem ante annos plurimos in laudem ac preconiium eiusdem regine ac sponse christi. Et ideo ueraciter regine quo sponse christi. Iesaiaco metro compositum et imitare more sacre scripture cuius historie carmina plurima indita et metro ac uersibus constat esse composita.

Alma deus trinitas que secula cuncta gubernas:
 Annue iam ceptis alma deus trinitas.
 Bella maro resonet: nos pacis dona canamus
 Munera nos christi bella maro resonet.
 Carmina casta mihi fede non raptus helene:
 Illucis erit lubricus carmina casta mihi.
 Dona superna loquar: misere non prelia troie:
 Terra quibus gaudet dona superna loquar.
 En deus altus adiit uenerande uirginis aluum.
 Liberet ut homines en deus altus adiit.
 Femina uirgo parit mundi deuota parentem:
 Porta maria dei femina uirgo parit.
 Gaudet amica cohors de uirgine matre tonantes:
 Uirginitate micans gaudet amica cohors.
 Huius honor genuit casto de germine plures:
 Uirgineos flores huius honor genuit.
 Ignibus uita feris uirgo non cessat agathe:
 Eulalia perfert ignibus uita feris.
 Casta feras superat mentes pro culmina tecla:
 Eufemia sacras casta feras superat.
 Lera ridet gladios ferro robustior agnes:
 Ecclesia infestos lera ridet gladios.
 Antos in orbe uiget per sobria corda triumphos:
 Sobrietatis amor multos in orbe uiget.
 Nostra quoque egregia iam tempora uirgo beauit:
 Edildrida nitet nostra quoque egregia.
 Orta patre eximio regali et stemata clara:
 Nobilior domino est orta patre eximio.
 Percipit inde decus regina et scepra sub astris:
 Plus supra astra manens percipit inde decus.
 Quid petis alma uirum sponso iam dedita summo:

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

Sponsus adest christus quid petis alma virum?
Regis ut etherei matrem iam credo sequaris:
Tu quoque sis mater regis ut etherei.
Sponsio dicata deo bis sex regnauerat annis:
Inque monasterio est sponsa dicata deo,
Toro sacrata polo celsis ubi floruit actis:
Reddidit atque animam tota sacrata polo,
Virginis alma caro est tumultata bis octo nouembri:
Nec puret in tumulto virginis alma caro.
Christe tui est operis qui vestis et ipsa sepulchro
Inviolata nitet christi tui est operis.
Hydros et ater abit sacre pro vestis honore:
Horbi diffugiunt hydros et ater abit,
Zelus in hoste furit quondam qui vicerat eam:
Virgo triumphat ouans zelus in hoste furit,
Aspice nupta deo que sit tibi gloria terris:
Que maneat celis aspice nupta deo,
Munera leta capis festiuis fulgida tedis:
Ecce venit sponsus munera leta capis,
Et noua dulcisono modularis carmina plectro:
Sponsio hymno exultas et noua dulci sono,
Nullus ab alti throni comitatu segregat agni:
Quam effectu tulerat nullus ab alti throni,

¶ Ut Theodorū ep̄s inter Ecgfridū et
Edilredum reges pacem fecerit:

Capitulum, XXXI.

Anno Ecgfridi nono conferto
grauī prelio inter ip̄m et Edilre-
dum regē merciorū iuxta fluuiū
Trenta occisus est Elbūmī frater regis
Ecgfridi iuuentis circiter, xliij, annorum
vniq; provincie multū amabilis. Hāz so-
rorē eius que dicebat Ostfridi rex Edil-
red habebat uxorez. Cūq; materies belli
acrioris et inimicie longioris inter reges
populosq; feroces videret exorta: Theo-
dorus deo dilectus antistes diuino fretus
auxilio salutifera exhortatione ceptū tantū
periculi funditus extinguit incēdiū: adeo
ut pacatis alterutriū regibus ac populis
nullius anima hominis pro interfecto re-
gis fratre: sed debita solūmodo multa pe-
cunia regi vltori daret. Cuius federa pa-
cis multo exinde tempore inter eosdem re-
ges: eorumq; regna durarunt.

¶ Ut vincula cuiusdam captiui cum pro-
co misse cantarentur soluta sint.

Capitulum, XXXII.

In prefato autē prelio quo oceb-
sus est rex Elbūmī memorabile
quoddā factū esse constat: qd̄ ne
quaquē silentio pretereundum arbitror: sed
multorū salutē si feratur fore pficiū. Occi-
sus est ibi inter alios de militia eius iuue-
nis vocabulo Duma: qui eū die illo et no-
cte sequēte inter cadauera occisorū similis
mortuo iaceret: tandem recepto ip̄s spiritu re-
uicit. Ac residens sua vulnera put potuit
ip̄e alligauit. Deinde modicū quiescēs le-
uauit se et cepit abire sic: vbi amicos q̄ sus-
curā agerēt posset inuenire. Quō dū faceret
inuētus est: et captus a viris hostilis exer-
citus: et ad dñm ip̄sorum comitem videlicet
Edilredi regis adductus. Ad q̄ interrogatus
esset timent se militē fuisse p̄fiteri: rusticū se
poti⁹ et pauperē: atq; uxoreo vinculo col-
ligatū fuisse rēdit: et p̄ victū militib⁹ ad-
ferendū in expeditione se cū suis silib⁹ ve-
nisse testatur ē. At ille suscipiēs eū: curā vul-
nerib⁹ egit, et vbi sanari cepit nocte euz ne
aufugeret vinciri p̄cepit: nec tñ vinciri po-
tuit. Hāc mox ut abiēre q̄ vincierāt eadem
sūt ei⁹ vincula soluta. Habebat em̄ germa-
nū fr̄ez: cui nomē erat tuma p̄sbyter, et ab-
batē monasterij ī ciuitate q̄ hacten⁹ ab ei⁹

noie. **T**um lacestr cognominatur. Qui cum eum in pugna peremptum audiret venit querere: si forte corpus eius inuenire posset. Inuentusque alium illi per omnia similitudinum putauit ipsum esse: quem ad monasterium suum deferens honorifice sepeliuit. Et per absolutionem anime eius sepius missas facere curauit. Quarum celebratione factum est quod dixi: ut nullus eum posset vincere quin continuo solueret. Intra comes qui eum tenebat mirari et interrogare cepit quare ligari non posset: an forte litteras solutorias de quibus fabule ferunt apud se haberet quas ligari non posset. At ille respondit nihil talium artium nosse. Sed habeo fratrem inquit presbyterum in mea puincia: et scio quia ille me interfectum putans pro me missas crebras facit: et si nunc in alia uita essem ibi anima mea per intercessionem eius solueretur a penis. Dumque aliquanto tempore apud comitem teneretur animaduertit qui eum diligentius considerabant ex vultu et habitu et sermonibus eius: quia non erat de paupere vulgo ut dicebat: sed de nobilibus. Tunc secrete aduocans cum comes interrogauit intentius unde esset: promittens nihil ei mali futurum pro eo si simpliciter sibi quis esset prodiceret. Quod dum ille faceret ministrum se regis fuisse manifestans: respondit et ego per singula tua responsa cognoueram quod rusticus non eras. Et nunc dignus es morte quia omnes fratres et cognati mei in illa sunt pugna interempti: nec tamen occidam ne fidem quam promisi preuaricem. Ut ergo conualuit vendidit eum Londonia frisoni cuidam: sed nec ab illo: nec cum illuc duceretur ullatenus potuit alligari. Verum cum alia atque alia vinculoz genera hostes imponeret: cumque vidisset qui emerat eum vinculis non potuisse cohiberi donauit ei facultatem sese redimendi: si posset. A tertia autem hora quando missae fieri solebant sepiissime vincula soluebantur. At ille dato iureiurando ut rediret vel pecuniam illi pro se mitteret venit cantuam ad regem Lodheri qui erat filius sororis Edlride regine de qua supra dictum est: quia ipse quondam eiusdem regine minister fuerat: petijtque et accepit ab eo precium sue redemptionis: ac

suo domino pro se ut promiserat misit. Qui post hec patriam reuersus atque suum fratrem perueniens replicauit et ordine cuncta que sibi aduersa: que in aduersis solacia puenissent. Cognouitque referente eo illis maxime temporibus sua fuisse vincula soluta quibus pro se missarum fuerat celebrata solentia. Sed et alia que periclitanti ei commoda contigissent et prospera: per intercessionem fraternam et oblationem hostie salutaris celitus sibi fuisse donata intellexit. Multique hec a prefato viro audientes accensi sunt in fide ac deuotione pietatis adorandum: vel elemosinas faciendas: vel ad offerendas domini victimas sacre oblationis pro ereptione suorum qui de seculo migrauerat. Intellexerunt enim quod sacrificium salutare ad redemptionem valeret et anime et corporis sempiternam. Hanc mihi historiam etiam huius qui ab ipso viro in quo facta est audire narrarunt: unde eam qui aliquid quando comperi indubitate historice nostre ecclesiastice inserendam credidi.

De vita: et obitu Hilde abbatisse.

Capitulum. XXIII.

Anno post hunc sequente hoc est anno dominice incarnationis dccc. religiosissima christi famularia Hilda abbatissa monasterij quod dicitur Streneshalch: ut supra retulimus: post multa que fecit in terris opera celestia ad percipienda premia vite celestis de terris ablata transiit die. xv. klarum decembris cum esset annorum. lxxj. quibus equa partitione diuisis. xxvij. primos in seculari habitu nobilissime conuersata compleuit. Nam et nobilis natu erat hoc est filia nepotis Eduini regis vocabulo Herici: cum quo etiam rege ad predicationem beate memorie Paulini primi Nordanhimbroz episcopi fidem et sacramenta christi suscepit: atque hanc usque dum ad eius visionem peruenire meruit intemeratam seruauit. Que cum relicto habitu seculari illi soli seruire decreuisset: secessit ad provinciam orientaliem anglorum. Erat namque propinqua regis illius: desiderans exinde in quo modo posset derelicta patria: et omnibus quecumque habuerat galliam peruenire: atque in monasterio Calepgrina pro domino vitam ducere: quod facile

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

ppetua in celis patriā posset mereri. **Nā** et in eodem monasterio soror ipsius **Be-**
refuſa mater **Aldulfi** regis orientaliū an-
glorum regularibus subdita disciplinis
ipſo tempore coronam expectabat eternā
Cuius emulata in exemplum et ipſa p̄po-
ſito peregrinandi annū totum in prefata
patriā reuocata accepit locū vni⁹ familie
ad ſeptentrionalē plagā muri flumis: vbi
eque anno vno monachicaz cū p̄pauis
ſocijs vitam agebat. **Post** hec facta eſt ab
batissa in monasterio quod vocat **Peru-**
theu: quod videlicet monasteriū factum
erat non multo ante a religioſa chriſti fa-
mula **Beiu**: que prima feminarū fertur in
provincia **Hor**danhimbroz p̄poſitum:
reſtemq; ſanctimonialis habitus confe-
crante **Aidano** episcopo ſuſcepſiſſe. **Sed**
illa poſt non multū tempus facti mona-
ſterij ſeceſſit ad ciuitatem calcariā: que
agente angloꝝ **Kael**caceſtir appellatur:
ibiq; manſionē ſibi inſtituit. **prelata** autē
regimini monasterij illius famula chriſti
Hilda: mox hec regularē vitam per omnia
part a doctis viris diſcere poterat: ordina-
re curabat. **Nam** et episcopus **Aidan**: et
quicq; nouerant eam religioſi pro inſita
ei ſapientia et amore diuini ſamulatus ſe-
dulo eam viſitare: obnixe amare: diligen-
ter erudire ſolebant. **Cū** ergo aliquot an-
nos huic monasterio regularis vite inſti-
tutione multū intenta preceſſet: cōtingit eā
ſuſcipere etiam conſtruendū ſiue ordinā-
dum monasteriū in loco qui vocat **Stre-**
neſhalch: qd̄ opus ſibi iniunctū nō ſegni-
ter impleuit. **Nam** eiſdē quibus prius
monasteriū etiam hoc diſciplinis vite re-
gularis inſtituit. **Et** quidem multa in ſibi
quocq; iuſticie: pietatis: et caſtimonie: cete-
rarūq; virtutū: ſed maxime pacis et carita-
tis cuſtodia docuit: ita vt in exemplū p̄mi-
tiue ecclie nullus ibi dīnes: nullus egens
omnibus eſſent oīa cōmunia: cum nihil
cuiuſq; eſſe videretur propriū. **Tante** autē
ſinerat ipſa prudentie: vt nō ſolum medio-
cres quicq; in neceſſitatibus ſuis: ſed etiā
reges ac principes non nunq; ab ea cōſi-
llium quererēt et inuenirēt. **Tantū** lectioni
diuinarū ſcripturarū ſuos vacare ſubdi-

tos: tantū operibus iuſticie ſe exercere ſa-
ciebat: vt facillime videretur ibidem qui
eccleſiaſticū gradū hoc eſt altaris officii
apte ſubirēt plurimi poſſe reperiri. deniq;
quicq; ex eodē monasterio poſtea ep̄os
vidimus: et hos omnes ſingularis meritū
ac ſc̄itatis viros: quoz hec ſunt nomina
Boſa. **Aetla**. **Oſfor**. **Jobānis** et **Ulfrid**
De primo ſupra dixim⁹ qd̄ de **Bura**d fue-
rit conſecratus antiſtes. **De** ſecūdo breuiter
intimandū qd̄ in ep̄ſcopatū **Dorc**ceſtre
fuerit ordinat⁹. **De** vltimis infra dicendū
eſt qd̄ eoz primus **Haguſtaldenſis**. ſecūsus
Aburacenſis ecclie ordinat⁹ ep̄ſcopus
De medio nunc dicam⁹ qui tū in vtroq;
Hilde abbatiffe monasterio lectioni et ob-
ſeruatiōni ſcripturarū operā dediffet: tan-
dem perfectiora deliderās venit **Can**tiā
ad archiepm̄ beate recordationis **Theo-**
dorum: vbi poſtea q; aliquādiu lectioni-
bus ſacris vacauit: et iam romā adire cu-
rauit qd̄ eo temporis magne virtutis eſſe
mabatur. **Et** inde cuz rediens britāniam
adiſſe diuertit ad puinciam **Di**uiciorū:
cui⁹ tū rex **Dric** p̄fuit: ibiq; verbū fidei
predicans ſimul et exemplū vinedi ſeſe vi-
uentibus atq; audientibus exhibēs mul-
to tempore maſit. **Quo** tempore antiſtes
provincia illius vocabulo **Boſel**: tan-
ta erat corporis infirmitate depreſſus vt
officiū ep̄ſcopat⁹ per ſe implere nō poſ-
ſet. **Propter** qd̄ omni iudicio p̄fatus vir
in ep̄ſcopatum pro eo electus: ac ſubēte
Edilredo rege per **Ulfridum** beate me-
morie antiſtitem qui tunc temporis medi-
terraneoz angloꝝ ep̄ſcopatū regebat or-
dinatus eſt: pro eo qd̄ archiepm̄ **Theodo-**
rus iam defunctus erat: et nondum alius
pro eo ordinatus ep̄ſcopus. **In** quā vi-
delicet provincia paulo ante hoc eſt ante
p̄fatu virū dei **Boſelū**: vir ſtrēnuſſimus
et doctiſſimus atq; excellentis ingenij vo-
cabulo **Tarfrid** de eiſdē abbatiffe mo-
nasterio electus eſt antiſtes. **Sed** p̄uſq;
ordinari poſſet morte imatura precep-
tus eſt. **Non** ſolum autem prefata chriſti an-
cilla et abbatissa **Hild**: quā oēs qui noue-
rāt ob inſigne pietatē et gr̄e m̄rem vocare
p̄ſueuerāt: **In** ſuo monasterio vite exēplo
p̄ntib⁹ extitit: ſ; etiā i plūmis long⁹ manē

tibus ad quos felix industrie ac virtutis eius rumor peruenit occasionem salutis et correctōis ministravit. **O**portebat namque impleri omnium quod mater eius **B**regusuid in infantia eius vidit. **Q**ue cum viro eius **H**eritic exulare sub rege britonū **C**erdice qui et veneno periit: vidit per somnium quasi subito sublata cum que quesierit cum omni diligentia: nullūque eius vestigium apparuerit. **C**erū cum solertissime illum quesisset reperire sub veste sua monile preciosissimum: quod dum attentius consideraret tantū fulgore luminis refulgere videbat: ut omnes britanice finis illius gratia splendore impleret. **Q**uod nimirum somnium veraciter in filia eius: de qua loquimur: expressum est. **C**uius vita non sibi solummodo: sed multis bene vivere volentibus exemplum operum lucis prebuit. **C**erū illa cum multis annis huius monasterio pesseret: placuit pro prouisorum salutis nostre sanctam eius animam longa etiam infirmitate carnis examinari ut iuxta exemplum apostoli virtus eius in infirmitate perficeretur. **P**er cussa etenim febribus acriter cepit ardore fatigari. **E**t per septimum annos eadem molestia laborare non cessabat: in quo toto tempore nunquam ipsa vel conditori suo gratias agere vel commissum sibi gregem et publice et privatim docere permittēbat. **N**am suo prelo exemplum monebat omnes et in salute accepta corporis domino obtemperanter seruendū: et in aduersis rebus siue infirmitatibus membrorum fideliter domino esse gratias semper agendas. **S**eptimo ergo sue infirmitatis anno conuerso ad intranea dolore ad deum puenit ultimum. **E**t circa galllicantū: percepto viatico sacrosancte comunione: cum accersitis ancillis christi que erant in eodem monasterio de seruanda eas inuicem: immo cum omnibus pace euangelica amoneret. **I**nter verba exhortationis leta mortē vidit: immo (ut verbis domini loquar) de morte transiit ad vitam. **Q**ua videlicet nocte dominus omnipotens obitū ipsius in alio longius posito monasterio: quod ipsa eodem anno construxerat et appellatur hacanos manifesta visione reuelare dignatus est. **E**rat in eodem monasterio quedam sanctimo-

nialis femina nomine bega que xxx. et amplius annos dedicata domino in virginitate in monachica conuersatione seruiebat. **H**ec tunc in dormitorio sororum pausans audiuit subito in aere notū campanæ sonū quo ad orationes excitari vel conuocari solebant: cum quis eorum de seculo fuisset euocatus: apertisque (ut sibi videbatur) oculis aspexit domus culmine fumam desuper lucem omnia repleuisse. **C**ui videlicet lucido cum sollicita intenderet vidit animam prefate dei famule in ipsa luce comitantibus ac ducentibus angelis ad celum ferri. **C**umque somno excussa videret ceteras pausantes circa se sorores: intellexit vel in somnio: vel in visione mentis ostensurum sibi esse quod viderat. **S**tatimque surgens nimio terrore perterrita cucurrit ad virginem que tunc monasterio abbatisse vice profuit: cui nomen erat **F**rigit: fletuque ac lacrimis multum perfusa: ac suspiria longa trahens nuntiavit matrem illarum omnium **H**ildā abbatissam iam migrasse de seculo. **E**t se aspectante cum luce imensa ducentibus angelis ad eterna lumina lucis et supernorum consortia cunctis ascendisse. **Q**uod cum illa audisset: suscitauit cunctas sorores: et in ecclesia conuocatis orationibus ac psalmis pro anima matris operam dare monuit. **Q**uod cum residuo noctis tempore diligeret agerent venerunt primo diluculo fratres qui eius obitum nuntiauerunt a loco ubi defuncta est. **A**t illi respondentes dixerunt se prius eadem cognouisse: et cum exponerent per ordinem quomodo hec vel quando didicissent inuentum est eadem hora transitum eius illi ostensum esse per visionem. quia illi referēbant et crisse de mundo. pulcraque rerum cordia curatum est diuinitus: ut cum illi exitum eius de hac vita videret: tunc isti introitum eius in perpetuam animarum vitam cognosceret. **D**istant autem inter se monasteria hec xvj. ferme milibus passuum. **F**ertur autem quod eadem nocte in ipso quoque monasterio ubi prefata dei famula obiit cuiusdam virginis in deo deuote que illam immenso amore diligebat obitus illius in visione apparuerit: quod animam eius cum angelis ad celum respexerit atque ipsa que factum est hora huius que secum erant famularum christi manifeste narrauerit: easque

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

ad orandū p aīa eius etiam prius q̄ cete
ra congregatio eius obitum cognouisset
excitauerit. Quod ita fuisse factuz mox cō
gregatōi manifeste innotuit. **E**rat em̄ hec
ipsa hora cū alijs nōnullis xp̄iancillis in
extremis monasterij locis seorsum posita
ybi nuper venientes ad p̄uersiōem femi
ne solebant p̄bari: donec regulariter in
stitute in societatem p̄gregationis suscipe
rentur.

Ex in monasterio eius fratri cuidā can
nendi gratia diuinitus sit p̄cessa.

Caplm. XXXIII.

In huius monasterio abbatisse
fuit frater quidam diuina gra
tia specialiter insignis: qui car
mina religioni et pietati apta facere sole
bat: ita ut quicquid ex diuinis litteris p̄ in
terpretes disceret hoc ipse post illū p̄bis
poeticis maxima suauitate et compunctio
ne p̄positis in sua, id est angloz lingua p̄
ferret. Cuius carminibz multoz sepe ani
mi ad p̄temptū seculi et ad appetitum sūt
vite celestis accensi. **E**t quidez et alij post
illum in gente angloz religiosa poemata
facere tēptabant: sed nullus ei equipara
ri potuit. **N**āq̄ ipse nō ab hoibz: neq̄ per
hoiem institutus canēdi artem didicit: s̄
diuinitus adiutus gratis canēdi donū
accepit. **U**nde nihil vnq̄ fr̄is oīl et sup̄ua
cūe poematis facere potuit: sed ea tantū
modo que ad religionem pertinet religio
sa lingua docebat. **S**iquidem in habitu
seculari vsq̄ ad t̄pa p̄fectioris etatis p̄sti
tutus nil carminū aliquando didicerat.
Unde nōnunq̄ in cōuiuio cū esset leticie
causa decretum ut om̄s p̄ ordinem canta
re deberent: ille ybi appropinquare sibi ci
tharam cernebat surgebat a media cena et
egressus ad suaz domū residebat. **Q**uō dū
t̄pe quodam faceret et relicta domo cōul
tū egressus esset ad stabula iumentoz q̄
rū ei custodia nocte illa erat delegata: ibiq̄
hora competentī membra dedisset sopori
astitit ei quidam p̄ somnū: eūq̄ salutans
a suo appellās noīe **C**ednom inquit can
ta mihi inquit. **A**t ille respōdit. nescio in
quit cantare. **N**ā et ideo de p̄uiuio egres
sus huc secessi: quia cantare nō poteram.
Rursum ille qui cum eo loquebat. **A**ta

men aut cātare mihi habeo. **Q**uid inquit
habeo cantare? **A**t ille. **C**anta inquit p̄
cipiū creaturari. **Q**uo accepto responso
statim ipse cepit cantare in laudem dei cō
ditoris versus quos nūq̄ audierat. quoz
rū iste est sensus. **N**ūc laudare debemus
auctorem regni celestis: potentiam crea
toris et p̄sulum illius facta patris glorie.
Quō ille cum sit eternus deus oim̄ mira
culoz auctor extitit: qui p̄mo filijs hoim̄
celum p̄ culmine tecti: dehinc terrarū cun
ctos humani generis omnipotens crea
uit. **H**ic est sensus nō autē ordo ipse ver
boz que dormiēs ille canebat. **N**eq̄ em̄
possunt carmina q̄uis optime composi
ta et alia in aliam linguam ad verbū sine
detrimēto sui decoris ac dignitatis trās
ferri. **E**xurgens autē a somno cuncta que
dormiēs cantauerat memoriter retinuit
et bis mox plura in eundem modū verba
deo digni carminis adiunxit. **V**eniensq̄
mane ad yllū qui sibi p̄erat quid donū
p̄cepisset indicauit: atq̄ ad abbatissam p̄
ductus iussus est multis doctis viris p̄e
sentibus indicare somnū: et dicere carmē
ut vniuersoz iudicio quid vel vnde esset
quōd referebat p̄bare. **U**llūm̄q̄ est om̄ibz
celestem ei a dño concessam esse gratiam
exponebantq̄ illi quēdam sacre historie
siue doctrine sermonē: p̄cipientes eum si
posset hūc in modulationē carminis trās
ferre. **A**t ille suscepto negotio abiit: et ma
ne rediens optimo carmine quō videbat
compositum reddidit. vnde mox abba
tissa amplexa gratiam dei in viro secula
rem illū habitum relinquere et monachū
cū suscipere postuz docuit. **S**usceptūq̄
in monasteriū cum omnibus suis frates
cohorti associauit: iussitq̄ illum seriem sa
cre historie doceri. **A**t ipse cuncta que au
diendo discere potera: rememorādo se
cum quasi mundū animal ruminando in
carmen dulcissimū cōuertebat. **I**uauitq̄
resonando doctoz suos vicūm audi
tores faciebat sui. **C**anēbat autē de creatio
ne mundi et origine humani generis: et to
ta **G**enesis historia: et egressu isrl̄ ex egypto
et ingressu in terram repromissionis.
De alijs plurimis sacre sc̄pture historie
De incarnatione: dñica passione: reuere

etione: et ascensione in celum: de aduentu spiritus sancti: et apostolorum doctrina. Item de terrore futuri iudicii: et horrore pene generalis: ac dulcedine regni celestis multa carmina faciebat. Sed et alia plura de beneficiis et iudiciis diuinis: in quo cunctos homines ab amore sceleris abstrahere: ad dilectionem vero et solertiam bone actionis excitare curabat. Erat enim vir multum religiosus et regularibus disciplinis humiliter subditus. Aduersus vero illos qui aliter facere volebant zelo magni feruoris accensus. unde et pulcro vitam suam sine concluso. Nam prope horam sui discessus pluribus diebus preueniente corporea infirmitate pressus est: adeo tamen et loqui toto tempore posset et ingredi moderate. Erat autem prima casa in qua infirmiores et qui prope morituri esse videbantur induci solebant. Rogauit ergo ministrum suum vespere incubente nocte qua de seculo esset transiturus ut in ea sibi locum quietiendi prepararet. Qui miratus cur rogaret qui neque adhuc mortuus esse videbatur: fecit tamen quod dixerat. Cum ibidem posset vicissim aliquo gaudente a se cum eis qui ibidem antea inerat loqueretur ac iocarentur: et iam medie noctis temporis esset transiens: Interrogauit si eucharistiam intus haberet. Respondit quid opus est eucharistiam neque enim mori adhuc habes qui tam hilariter nobiscum velut sospes loqueris. Rursum ille ait. Afferte mihi eucharistiam. Qua accepta in manu interrogauit: si oes placidam erga se animam et sine querela controuersie ac rancoris haberent. Respondebant omnes: placidissimam se mentem ad illum et ab omni ira remotam habere: cumque vicissim rogabat placidam erga ipsos mentem habere. Qui contestim respondit. Placidam ego mentem filiioli erga omnes famulos dei gero. Sicque se celesti munitis viatico vite alteri ingressus parauit. Et interrogauit quae prope esset hora qua fratres ad dicendas domino laudes nocturnas excitari deberent. Respondebat. Non longe est. At ille. Bene ergo. Expectem horam illam. Et signans se signo sancte crucis reclinauit caput ad ceruicem: modicumque obdormiens ita cum silentio vitam fin-

niuit. Sicque factum est ut quomodo simplici ac pura mente tranquillaque deuotione domino seruierat: ita etiam tranquilla mortua mundum relinquens ad eius visionem veniret. Illaque lingua qua tot salutaria verba in laudem conditoris composuerat: vltima quoque verba in laudem ipsius signando sese et spiritum suum in manu eius commendando clauderet, qui etiam prescius sui obitus extitisse et hijs que narrauimus videret. Qualis visio cuiusdam viro dei apparuerit postquam monasterium Colodane vrbis esset incendio consumptum.

Capitulum XXV.

His temporibus monasterium vrbis quod Colodiurbem cognominant: cuius et supra meminimus: per culpam in curie flammis absumptum est. Quod tamen a malicia inhabitantium in eo et precipue illorum qui maiores esse videbantur contigisse omnes qui nouere facillime poterunt aduertere. Sed non defuit puniendis ammonitio diuine pietatis: quae correcti per ieiunia fletusque preces: iram a se instar animularum iusti iudicis auerterent. Erat namque in eodem monasterio vir de genere scotorum Adamanus vocabulo ducens vitam in continentia et orationibus multum deo deuotam: ita ut nil unquam cibi vel potus: excepta die dominica et quinta sabbati: perciperet. Sepe autem noctes intergras vigiliis in oratione transiret. Que quidem illi districtio vite artioris primo ex necessitate emendande sue prauitatis obuenerat: sed procedente tempore necessitatem in consuetudinem verterat. Siquidem in adolescentia sua sceleris aliquid commiserat: quod commissum vbi ad cor suum rediit grauissime exhorruit: et se pro illo puniendum a districto iudice timebat. Accedens ergo ad sacerdotem a quo sibi sperabat iter salutis posse demonstrari confessus est reatum suum: petiitque ut consilium sibi daret quo posset fugere a ventura ira. Qui audito eius commissio dixit. Grande vulnus gradioris curam medele desiderat: ideo ieiunijs psalmis et orationibus quantum vales insiste: quo preoccupando faciem domini in confessione propitium eum inuenire merearis. At ille quem nimis ree conscientie tene

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

bat dolor: et internis peccatorū vinctulis quibus grauabat otius desiderabat absolui. **A**doleſcētor sum inquit etate et vegetus corpore: quicquid mihi imposueris agendum dūmodo saluus fiam in die domini totum facile feram: etiā si totam noctem stando in precibus: si integram septimanā iubeas abstinēdo. **Q**ui dixit. **M**ultum est vt tota septimana absq; alimento corporis perdures: sed biduanum vel triduanum satis est obseruare ieiuniū. **H**oc facto donec post modicum tempus rediens ad me quid facere debeas: et quod penitentie insisterere tibi plenius ostendam. **Q**uibus dictis et descripta sibi mēsurā penitendi abijt sacerdos. **E**t ingruente causa subita secessit hyberniā vnde originē duxerat: neq; vltra ad eum iuxta suum cōdictum redijt. **A**t ipse memor precepti eius simul et promissi sui totum se lacrimis penitentiā vigilijs sanctis et continentia mācipauit: ita vt quinta solum sabbati et dominica sicut predicti reficeretur: ceteris septimane diebus ieiunus pmaneret. **C**ūq; sacerdotem suum hyberniā secessisse: ibiq; defunctum esse audisset: semp ex eo tempore iuxta cōdictum eius memoratum continentie modum obseruabat. **E**t quōd causa diuini timoris semel ob reatum cōpunct' ceperat: iam causa diuini amoris delectatus premijs inde festus agebat. **Q**uod dum multo tempore sedulus exqueretur cōrigit eum die quadam de monasterio illo longius egressum comitante secum vno de fratribus: peractoq; itinere redire. **Q**ui cum monasterio propinquarent et edificia illi' sublimiter erecta aspicerent: solutus est in lacrimas vīr dei: et tristitiā cordis vultu indice pdebat. **Q**uod intuens comes quare faceret inquisiuit. **A**t ille. **T**ūcta inquit hec que cernis edificia publica vel priuata in primo estus ignis absumens in cinerem conuertet. **N**ō ille audiens mox vt intrauerunt monasteriū matri congregatōis vocabulo **E**bbe curauit indicare. **A**t illa merito turbata de tali presagio vocauit ad se virum: et diligentius ab eo rem vel vnde hoc ipse nosset inquirebat. **Q**ui ait. **N**uper preoccupatus noctu vigilijs et psalmis vidi astantem

mibi subito quendam incogniti vultus: cuius presentia cum essem exterritus dixit mihi: ne timerem et quasi familiari me voce alloquens: **B**enefacis inquit quia tpe isto nocturno quietis non somno indulgere: sed vigilijs et orationib' insistere valuiti. **E**t ego. **N**oui inquit multum mihi esse necesse vigilijs salutaribus insistere: et pro meis erratib' sedulo dominū deprecare. **Q**ui adijciens: **V**erum inquit dicis quia tibi et multis opus est peccata bonis operibus redimere: et cum cessant a laboribus rerum temporalium tunc pro appetitu eternorum bonorum liberius laborare: sed hoc tamen paucissimi faciunt. **S**i quidem modo totum hoc monasteriū ex ordine perlustrans singulorum casas ac lectos inspexi: et neminem ex omnibus pter te erga sanitatem anime sue occupatū reperi: et omēs procius viri et femine: aut somno torpent inertē: aut ad peccata vigilant. **N**am et domicule que ad orandum vel legendum facte erant: nunc in cōmestrationum: potationum: fabulationum: et ceterarum sunt illecebarum cubilia conuerse. **V**irgines quoq; deo dicte cōtempa reuerentiā sue professionis quotienscunq; vacant texēdis subtilioribus indumentis operant dant quibus aut seipsas ad vicem sponsarum in periculū sui stat' adornent: aut externorū sibi viroz amicitiam comparent. **U**nde merito loco huic et habitatoribus eius grauis de celo vindicta flāmis sententibus pparata est. **D**ixit autē abbatissa. **E**t quare non tuis hoc compertū mihi reuelari voluisti? **Q**ui respondit. **T**imui propter reuerentiā tuam ne forte nimium conturbareris. **E**t tamen hanc cōsolatōem habeas q; in diebus hec tuis plaga nō supuentet. **Q**ua diuulgata visionē aliquantum loci accole paucis diebus timere: et seipis intermissis facinoribus castigare ceperūt. **V**erū post obitū ipsius abbatisse redierūt ad pristinas fortēs: immo sceleratiora fecerunt. **E**t cū dicerēt par et securitas: exemplo prefate vltionis sunt pena mulctati. **Q**ue mihi cum cta sic esse facta reuerēdissim' meus cōpresbyter **E**dgis referebat qui tūc in illo monasterio degebat. **P**ostea autē discedē

ribus inde ob desolationē plurimis inco-
larū in nostro monasterio plurimo tēpo-
re cōuersatus ibidēq; defunctus est. **Hec**
ideo nostre hystorie inserenda credidim⁹:
vt admoneremus lectorē operū dñi q̄ ter-
ribilis in cōsilijs super filios hominū: ne
forte nos tēpore aliquo carnis illecebris
seruātes: minusq; dei iudiciū formidans
tes repentina ira eius corripiat: z vel tem-
poralibus damnis iuste sentens affligat:
vel ad perpetuam perditionem districti⁹
exanimans tollat.

De morte **Eggridi z Lotheri regum:**
Capitulum. XXVI.

Anno dñice incarnationis. d. c.
lxxxiiij. **Eggrid rex** Norðan-
himbrozū misso hybernā cum
exercitu duce **Berecto** vastauit misere gē-
tem innoxā z nationē angloz semp am-
icillimā: ita vt in ecclesijs quidem: aut mo-
nasterijs manus parceret hostilis. at insu-
lam z quantū valere armis arma repel-
lebant. **Et** inuocātes diuine auxiliū pie-
tatis celitus se vindicari p̄tinuis deuī pre-
cationibus postulabant. **Et** quibus male-
dicti regnū dei possidere nō possunt **Cres-**
ditum tamen est q̄ hī qui merito imple-
tati sue maledicebant ocūs penas sui rea-
tus luerent. **Siquidē** anno post hunc p-
ximo idem rex cum temere exercitū ad va-
standum **Pictoz** p̄uincā duxisset: multū
phibentibus amicis: z maxime beate me-
morie **Cuthberecho** q̄ nuper fuerat ordi-
natus ep̄s: **Introductus** est simulātibus
fugam hostibus in angustias inaccessoz
montium: z cum maxima parte copiarum
quas secū adduxerat extinctus: anno eta-
tis sue. xl. regnū aut. xv. die tertio decimo
klarū iuniarū. **Et** quidē vt dixi phibue-
runt amici ne hoc bellū iniret: sed qm̄ an-
no p̄cedente noluerat audire reuerēdissi-
mū **Eggberechtū** ne **Scocclā** nll se ledē-
tē impugnaret: **Datū** est illi ex pena pe-
ccati illius ne tunc eos qui ip̄m ab interitu re-
uocare cupiebāt audiret. **Ex** quo tempo-
re spes cepit z virtus regnū angloz fluere
ac retro sub lapsa referri. **Ham** z **picti** ter-
ram possessionis sue quā tenuerūt **Anglī**
z **Scoccl** qui erant in **Britāntā**: **britonū**
quoq; pars nō ylla libertates receperunt

quā et hactenus habent p̄ annos circiter
xliij. **Ubi** inter plurimas gentes **Anglo-**
rū vel interemptos gladio: vel seruitio ad-
dictos: vel de terra **Pictoz** fuga lapsos:
Etiam reuerendissimus vir domini **Tru-**
muini qui in eos ep̄iscopatū acceperat: re-
cessit cū suis qui erant in monasterio **Eb-**
bercurni: posito quidem in regione **An-**
gloz sed in vicinia freti qd̄ **Anglorū** ter-
ras **Pictozū**q; determinat. eosq; vbi cū-
q; poterat amicis per monasteria commē-
dans ip̄e in sepe dicto famulozū famula-
rūq; dei monasterio qd̄ vocat **Streaten-**
halch locū māstionis elegit. **Ibi**q; cū pau-
cis suoz in monachica districtione vitam
nō sibi solūmodo: sed z multis vtilē plu-
rimo annoz tpe duxit. **Ubi** etiā defunct⁹
in ecclesia beati **Petri** apl̄i iuxta honorē
z vitā z gradū eius p̄dignū conditus est.
Præerat quidē tunc eidem monasterio re-
gia virgo **Elsec**: vna cū matre etiā **Flec-**
de: quarū supra fecimus mentionē. **Sed**
adueniēte illuc ep̄o maximū regendū auxi-
liū simul z sue vite solatiū deuota deo do-
ctrix inuenit. **SUCCESSIT** autē **Eggrido** in
regnū **Alfrid** vir i scripturis doctissim⁹ q̄
frater eius z filius **Diuini** regis esse dice-
batur. **Destructū**q; regnū statū q̄uis intra
fines angustiores nobiliter recuperauit.
Quo videlicet anno qui est ab incarnatio-
ne dñice. d. c. lxxxv. **Lothert** cantuariorū
rex cū post **Eggberechtū** fr̄em suū q̄ nouē
annis regnauerat ip̄e duo decim annis re-
gnasset mortuus erat. viij. idus februarij
vulneratus namq; est in pugna **Australiū**
Saxonū quos cōtra eū **Edric** filius **Eg-**
gberechti aggregarat: z intermedendū de-
functus. **Ac** post eū idem **Edric** āno vno
ac dimidio regnauit. **Quo** defuncto regnū
illud aliq̄d t̄pis spaciū reges dubij vel ex-
terni disperdiderūt: donec legitimus rex
Uitred id est fili⁹ **Eggberechti** p̄fortat⁹
in regno religione simul z industria gen-
tem suaz ab extranea inuassione liberaret.
Ut vir dñi **Ludberechtus** sit ep̄s: **U**t
q̄ in monachica adhuc vita p̄situs vixit
rit vel docuerit: **Capitulum. XXVII.**

In eo etiā anno quo finē vite ac-
cepit rex **Eggrid** ep̄m: vt dixi-
mus: fecerat ordinari **Lidifar**

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

nenſiū eccleſie virū ſanctū z venerabilem
Cudberechtū: qui inſula permodica que
appellat̄ **Farne**: z ab eadē eccleſia ferme
milibus paſſuū in oceano procul abeſt:
vitam ſolitaria p̄ annos plures in magna
corporis et mentis continentia duxerat:
Qui quidem a p̄ma etate puericia ſtudio
religioſe vite ſemp̄ ardebat. **Sed** ab ineū
te adoleſcentia monachiū z nomē aſſum
pſit z habſtū. **Intrauit** autē p̄mo monaſte
riū **Hailros**: qđ in ripa **Tuidi** flum̄is
poſitū: tunc abbas **Eata** vir oim̄ manſue
riſſimus ac ſimpliciſſimus gerebat. **Qui**
p̄pterea ep̄s **Hagustaldēſis** ſive **Lindis**
farnēſis eccleſie factus eſt: vt ſupra memo
rauimus. **An** tempore illo p̄poſit̄ **Boſ**
ſil magnarū virtutū z p̄phetici ſp̄ritus ſa
cerdos fuit. **Huius** diſcipulatuſ **Cudbe**
recht humiliter ſubditus: z ſcientiā ab eo
ſcripturarū: z bonoz operū ſumpſit exem
pla. **Qui** poſtq̄ migrauit ad dñm **Cud**
berecht eidem monaſterio factus eſt p̄po
ſitus: plures z auctoritate magiſtri z exē
plo ſue actionis regularem inſtituebat ad
vitam. **Nec** ſolū ip̄o monaſterio regulari
vite moniſta ſimul et exēpla prebebat: ſed
et vulgus circūpoſitū longe lateq̄ a vita
ſtulte p̄ſuetudin̄is ad celeſtiū gaudioz cō
uertere curabat amorē. **Nam** multi fidē
quā habebant iniquis profanabant ope
ribus: z aliqui etiā tpe mortalitatis negle
ctis fidel̄ ſacramēt̄: quibus erant imbuti
ad erratica idolatrie medicamina cōcur
rebant: quaſi miſſā a deo cōditore plagā
p̄ incantationes vel ſilateria: vel alia que
libet demoniace artis archana cohibere
valerent. **Ad** vtroq̄q̄ ergo corrigendum
errore crebro ip̄e de monaſterio egreſſus
aliquotiens equo ſedens: ſed ſepius ped̄
bus incedens circūpoſitas veniebat ad
villas: z viā veritatis p̄dicabat errantibz
qđ ip̄m etiā **Boſſil** ſuo tempore facere
cōſueuerat. **Erat** quippe moris eo tempo
re populis **Angloz** vt veniēte in villam
clerico vel p̄ſbytero cōfluere cūcti ad
eius imperiū verbū audiri libēter: ea q̄
dicerent audirent libentius: que audire z
intelligere poterant operādo ſequerentur.
Porro **Cudberecht**o tanta erat dicendi
perſtia: tantus amor p̄ſuadendi que cepe

rat: tale vultus angelici lumen vt nullus
preſentiū latebras ei ſui cordis celare pre
ſumeret: quin oēs palam que geſſerat cō
ſitendo p̄ferrent: quia nimirū hec eadem
villū latere vllō modo putabant: z cōfeſſa
dignis vt imperabat penitēte fructibz ab
ſtergerent. **Solebat** autē ea maxime loca
pagrare z illis p̄dicare in vinculis: qui in
arduīs aſperſq̄ montibus procul poſiti
alijs horroz̄ erant ad viſendū: z paupertate
pariter ac ruſticitate ſua doctoz arcebant
acceſſum. **Quos** tamē ille libēter pio mā
cipatus labore tanta doctrine ſolertis ex
colebat industria: vt de monaſterio egreſ
ſus ſepe ebdomada itēgra: aliquādo dua
bus vel tribus. nonnunq̄ etiā menſe ple
no domū nō rediret. **Sed** demoratus in
montanis plebem ruſticā verbo p̄dicatio
nis ſimul z opere virtutis ad celeſtia vo
caret. **Cū** ergo venerabilis dñi famulus
multos in **Hailroſenſi** monaſterio des
gens annos magnis virtutū ſignis efful
geret tranſtulit eū reuerēdiſſimus abbas
ip̄ius **Eata** ad inſulā **Lindisfarnenſiū**: vt
ibi quoq̄ fratribz cuſtodia diſciplinere
gularis z auctoritate p̄poſiti intimaret: et
p̄pria actione p̄monſtraret. **Nam** et ip̄m
locū tunc idem reuerēdiſſim̄ pariter ab
batis iure regebat. **Siquidē** a temporibz
ſbideſ antiquis z ep̄s cū clero: z abbas
ſolebat manere cū monachis: qui tamē z
ip̄i ad curam ep̄i familiariter pertinereſ.
Quia nimirū **Aidan** qui p̄ſmus eius lo
ci ep̄s fuit cū monachis illuc z ip̄e mona
chus adueniēs monachiā i eo p̄uerſatio
nem inſtituit: ſcribēte ei reuerēdiſſimo pa
pa **Gregorio**: qđ z ſupra poſuim̄. **Sed**
quia tua fraternitas inquit monaſterij re
gulis erudita ſeorſum fieri nō debet a cle
ricis ſuis in eccleſia **Angloz** que nuper
auctore deo ad fidē p̄ducta eſt: hāc debet
cōuerſationē inſtituere que in initio naſcē
tis eccleſie fuit patribz noſtris: in quibz
nullus eorum ex hīs que poſidebāt ali
quid ſuū eſſe dicebat: ſed erant eis omnia
cōmunia.
Ut idem in viſta **Anatheorica** et fonte
de ſaxoſa terra orando p̄duxerit: z ſegetē
de labore manuū yltra tempus ſerendi ac
ceperit: **Capitulum. XXXVIII.**

E hinc Cudberecht crescentibus
meritis religiose intentionis ad
Anatheorice quoque cōtemplat
tionis: que diximus silentia secreta perue
nit. Verū quia de vita illius et virtutibus
ante annos plures sufficēter et versibus
heroicis et simpliciter oratione conscripsim⁹
Hoc tamen in presenti cōmemorare satis
sit quod aditurus insulā prestatum est fratribus
dicēs. Si mihi diuina gratia in loco illo
donauerit ut de opere manuum mearum vi
uere queam libens ibi morabor: sin alias
ad vos citissime deo uolente reuertar. Erat
autē locus et aqua prius et frugibus et ar
boribus inops: sed et spirituum malignorum
frequentia humane habitationi minus ac
cōmodus: sed ad votum uiri dei habitabilis
lū p̄ omnia factus est. Si quidem ad adue
tum eius spiritus recesserunt maligni. Cui autē
ipse sibi ibidem expulsi hostibus mansio
nem angustiā circūuallente aggere et dor
mus in ea necessarias iuuante fratrum ma
nu id est oratoriu et habitaculū cōmune
cōstruxisset. Iussit fratres in eiusdem habi
taculi pavimento foueā facere. Erat autē
tellus durissima et saxosa: cui nulla oīno
spes uene fontane uideret inesse. Quōd dū
faceret ad fidem et preces famuli dei alio
die aqua plena iuuetā est: que usque ad hāc
diem insufficientē cūctis illo aduentibus
grē sue celestis copiam ministraret. Sed
et ferramēta sibi ruralia cū frumento affer
ri rogauit, quōd dum p̄parata terra tempo
re cōgruo seminaret nil oīno nō dico sp̄s
carū: sed ne herbe quidem ex eo germinari
usque ad estatis tempora cōtigit. Unde uir
sitatibus se ex more fratribus hordeū sus
sit afferri: si forte uel natura soli illius: uel
uolūtas esset superni largitoris ut illius
frugis ibi potius seges oriret. Quōd dum si
bi allatū ultra omne tempus serēdi: ultra
oem spem fructificādi eodem in agro sere
ret: mox copiosa seges exorta desiderata
proprij laboris dei refectione prebebat.
Cui ergo ibidem multis annis deo solita
rius seruiret: tanta autē erat altitudo agge
ris quo māsio eius erat uallata ut celum
tū ex ea cuius introitum sinebat aspicere
posset. Corripit ut cōgregata synodo non
pua sub p̄ntia regis Ecgfridi iuxta flumiū

Alne in loco qui dicitur ad Luffirdi quod
significat ad duplex uadū. Cui beate me
morie Theodorus archiep̄s p̄siedebar
ynanimo oīm consensu ad episcopatum
ecclesie Lindisfarnensis eligeret. Qui cū
multis legatariis: ac litteris ad se p̄missis
nequaquam suo monasterio posset erui: tan
dem rex ipse p̄fatus una cū sc̄tissimo anti
stite Trumwine: necnon et alijs religiosis
ac potētibus uiris in insulā nauigauit. Co
ueniūt et de ipsa insula Lindisfarnensi in
hoc ip̄m multi de fratribus: genua flectūt:
omnes adiurant per deum: lacrimas fun
dūt: obsecrāt: donec ip̄m quoque lacrimis
plenū dulcibus extrahūt latebras atque in
synodum p̄trahunt. Qui dum perueniret
quis multū renitēs ynanimi cūctorū uo
lūate superat: atque ad suscipiendū ep̄atus
officiū collū submittere cōpellit. Eo ma
xime uict⁹ sermone quod famulū dei Boisil
cū mente p̄phetica cuncta que ei essent su
peruentura patefaceret: antistite quoque cū
futurū esse p̄dixerat. Necnon statim or
dinatio decreta: sed pacta hyeme que imi
nebat in ipsa solēnitate paschali completa
est Eborac̄ sub p̄sencia p̄fati regis Ecg
fridi: conuentibus ad p̄secrationē eius
vii. ep̄is: in quibus beate memorie Theo
dorus primatū tenebat. Electus est autē
primo in ep̄atum Bagustaldēsis ecclesie
p̄ Trumberechto qui ab ep̄atu fuerat de
positus. Sed quā ipse plus Lindisfarnēsi
ecclesie in qua conuersatus fuerat dilexit
p̄fici: placuit ut Eata reuerso ad sedem
ecclesie Bagustaldēsis cui regendo p̄mo
fuerat ordinat⁹ Cudberecht ecclesie Lin
disfarnensis gubernacula susciperet. Qui
susceptum episcopatus gradum ad imita
tionem beatorum apostolorum uirtutū
ornabat operibus. Cōmissam namque sibi
plebem et orationibus protegebat assiduīs
et amonitionibus saluberrimis ad celestia
uocabat. et quōd maxime doctores iuuare
solet: ea que agēda docebat ipse prius agē
do p̄monstrabat. Erat quippe ante oīa
diuine caritatis igne feruidus: patientie
uirtute modestus: orationū deuotarū so
lertissime uite intentus: affabilis omnibus
qui ad se consolationis gratia ueniebant.
Docipm quoque orationis loco dicens si

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

infirmis fratribus opem sue exhortationis tribueret. Sciensq; qui dixit: Diliges dominum deum tuum: Dixit et diliges proximum. Erat abstinentie castigatione insignis: erat gratia propitiationis semper ad celestia suspensus. Duobus autem annis in episcopatu pacis repetijt insulam ac monasterium suum diuino amonitus oraculo, quia dies sibi mortis vel vite magis illius que sola vita dicenda est iam appropiaret introitus: sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis sed verbis obscurioribus que tamen postmodum manifeste intelligerent solita sibi simplicitate pandebat: quibusdam autem hoc idem etiam manifeste reuelabat.

¶ Ut idem episcopus iam obitum suum proxime futurum Heribrechtio predixit:

Capitulum. XXIX.

Hrat autem presbyter vite venerabilis nomine Heribrecht tam dudum viro de spiritualis amicitie federe copulatus qui in insula stagni illius per grandis: de quo deuotionis suorum primordia erupunt: vitam ducens solitaria: annis singulis eum visitare: et monita perpetue ab eo salutis audire solebat. Hic cum audiret eum ad ciuitatem Luguballam deuenisse venit ex more cupiens salutaribus eius exhortationibus ad superna desideria magis magisque accendi. Qui dum sese alterutrum celestis vite poculis obrearet: dixit inter alia antistes, Memoro frater Heribrecht ut modo quicquid opus habes me interroges: mecum loquaris. Postquam enim abinulcem digressi fuerim: non ultra nos in hoc seculo carnis obtutibus inuicem aspiciemus. Certus sum namque quod tempus mee resolutionis instat: et velocius est depositio tabernaculi mei. Qui hec audies, puolutus est eius vestigijs: et susus cum gemitu lacrimis. Obsecro inquit per dominum ne me deseras: sed tui memor sis fidelissimi sodalis: rogesque supernam pietatem ut cui simul in terris seruiuumus ad eius videndum gratiam simul transeamus ad celos. Postquam enim quod ad tui oris imperium semper viuere studui, et quicquid ignoratia vel fragilitate deliqui: eaque ad tue voluntatis examen mox emendare curauim. Incubuit precibus antistes: statimque edoctus in spiritu impetrasse se quod petebat

a domino. Surge inquit frater mihi et noli plorare: sed gaudio gaude: quod quod rogauimus supna nobis clementia donauit. Cuius promissi et prophetice veritate sequens rerum astruxit euentus, quia et digredientes abinuitate non se ultra corporaliter viderunt, sed vno eodemque die hoc est, xij. clarum aprilis egredientes e corpore spiritus eorum mox beata inuicem visione coniuncti sunt: atque angelico ministerio pariter ad regnum celeste translati. Sed Helberecht diuina per infirmitate decoquitur illa ut credibile est dispensatione domine pietatis ut si quod minus haberet meriti a beato Ludberecho suppleret hoc castigans longe egritudinis dolor: quatenus equat gratia suo intercessori: sicut vno eodemque tempore cum eo de corpore egredi: ita etiam vna atque indissimili sede perpetue beatitudinis merisset recipi. Obijt autem pater reuerendissimus in insula Farnie: multum deprecatus fratres ut ibi quoque sepeliret vbi non paruo tempore pro domino militaret. Attamen tandem eorum precibus victus assensum dedit ut ad insulam Lindisfarnensium relatus in ecclesia deponeretur. Quod dum factum esset episcopatum ecclesie illius anno vno seruabat venerabilis antistes Vilfridus donec eligeretur qui per Ludberecho antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem post hec Eadbrecht vir scientia scripturarum diuinarum: simul et preceptorum celestium obseruans: ac maxime elemosinarum operatione insignis ita ut iuxta legem omnibus annis decimam non solum quadrupedum: veruetiam frugum omnium atque pomorum necnon et vestimentoorum partem pauperibus dedit.

¶ Ut corpus illius per. xj. annos sepulture corruptionis immune reperitum: Utque non multo post successor episcopatus eius de mundo transierit: **Capitulum. XXX.**

Volens autem latius demonstrare diuina dispensatio quanta in gloria vir domini Ludberecht post mortem viuere cuius ante mortem vita sublimis erat crebris etiam miraculorum patebat indicijs: transfactis sepulture eius annis. xj. inmisit aio fratrum ut tollerent ossa illius. Qui mox mortuorum consumpto iam et in puluerem redacto corpore reliquo sicca inuenteda putabat: atque in nouo recondita

loculo in eodē quidē loco: sed supra pau-
mentū digne venerationis gratia locarēt.
Quōd vñ sibi placuisse Eadberecto anti-
stite suo referret̄ anuū p̄silio eoz iussitq̄ vt
die depositionis eius hoc facere meminis-
sent. **F**ecerūt aut̄ ita. **E**t aperientes sepul-
crū inuenerūt corpus totū q̄si adhuc viue-
ret integrū: et flexibilibz artuū p̄paginibz
multo dormienti q̄ mortuo simili. **S**ed
et vestimēta oīa q̄bus indut̄ erat nō solū
intemerata: verū etiā p̄sca nouitate et clas-
situdine mirāda patebāt. **Q**uōd vbi videre
fratres nūmo mor̄ timore percussi festinaue-
runt referre antistiti que inuenerant. **Q**ui
cum forte in remotiori ab ecclesia loco re-
suis vñdīq̄ pelagi fluctibz cinctus solita-
rius manebat. in hoc etem̄ semp̄ q̄drages-
sime tempus agere: in hoc q̄draginta ante
dñici natalis dies in magna p̄tēntie ora-
tionis et lacrimarū deuotione trāsire so-
lebat. **I**n quo etiā venerabilis p̄decessor
eius Eadberect p̄sūs q̄ in silā **F**arne pe-
teret alīq̄dū secretus dño militabat. **A**t
tulerūt aut̄ ei et partem̄ indumentī que cor-
pus sc̄m̄ ambierūt. que cū ille et munera
gratāter acciperet et miracula libēter audi-
ret. **N**ā et ip̄a indumēta q̄si patris adhuc
corporei circūdata miro deosculabā f̄ affe-
ctu. **N**oua inquit indumenta corporei pro-
hibz que tulistis circūdate: et sic reponite
in arcam quā parastis. **S**cio aut̄ certissi-
me q̄ nō diu vacū remanebit locus ille q̄
tanta miraculi celestis gr̄a sacrat̄ est. **E**t
q̄s beatus est cui in eo facultate: quiescēt
dñs totū b̄titudinis auctor atq̄ largitor
prestare dignabit̄. **H**ec et huiusmōi plura
vbi multis cū lacrimis: et magna p̄p̄ctio-
ne antistes lingua etiam tremēte p̄pleuit.
Fecerūt fratres vt iusserat: et inuolutū no-
uo amictu corpus: nouaq̄ in theca recon-
ditū supra pauimentum sanctuarij posue-
runt. **N**ec mora deo dilectus antistes
Eadberect morbo correptus est acerbo
ac p̄ dies crescēte multūq̄ ingrauescēte ar-
dore lāguoris nō multo post id est nonas
malas etiā ipse migrauit ad dñm. **C**uius
corpus in sepulcro b̄ndicti p̄s Eadbere-
cti ponētes apposuerūt desup̄ arcam in
qua incorrupta eiusdē patris mēbra loca-
uerūt. **I**n quo etiā loco signa sanitatū ali-

quot dies facta meritis amboz testimo-
niū ferunt. **E**t quibus aliqua in libro vite
illius olim memorie mādauimus. **S**ed
et in hac historia quedā q̄ nos nup̄ audis-
se cōrigit superadīcere cōmodū duxim̄.
Ut quidam a d tumbā eius sit a para-
lisi curatus: **C**ap̄lm̄. **XXXI.**

Et in eodē monasterio frater
quidā noīe Baldudegn. tpe nō
pauco hospitij ministerio des-
seruēs: qui nūc vsq̄ sup̄ est: testimoniu ha-
bens ab vniuersis fratribz: cūctiq̄ sup̄
nīctibus hospitibz q̄ vñ esset multe p̄cia-
tis ac religionis: **I**nunctoq̄ sibi officio:
sup̄ne m̄ mercedis gr̄a subdit̄. **H**ic cū q̄-
dā die lenas: siue sagas quibz in hospitali
vtebat̄ in mari lauisset: rediēs domū repē-
tina medio itinere molestia tactus: ita vt
corruēs in terrā: et aliq̄dū p̄nus iacēs vñ
tandē resurgeret. **R**esurgēs at̄ sensit̄ dimi-
diā corp̄is sui p̄tē: a capite vsq̄ ad pedes.
palis lāguore dep̄saz. **E**t maxie cū labo-
re baculo intēs domū puenit. **C**rescebat
morbo paulatim. et nocte sup̄ueniēte ḡuloz
effect̄ est: ita vt die redeūte vñ ip̄e p̄ se ex-
urgere aut̄ icedere valeret. **Q**uo affect̄ in
cōmodo p̄cepit vtile mētī p̄siliū: vt ad ec-
clesiā q̄quo mō posset puenēs: intraret ad
tumbā reuerendissimi p̄s Eadberecti:
ibiq̄ genibz flexis sup̄plex sup̄nā p̄ciatē
rogaret: vt vñ ab huiuscemōi languore: si
sibi vtile esset liberare: vel si tali mole-
stia diutius castigari diuina p̄uidēte gr̄a
opteret: patiēter dolorē ac placida mente
sustineret illatum. **F**ecit igit̄ vt aīo dispo-
suerat. et ibecilles art̄ baculo sustentās in-
trauit ecclesiā: ac p̄sternēs se ad corp̄ vñ
dei: pia intēctione p̄ eī auxiliū dñm sibi fie-
ri p̄p̄tū p̄cabat̄: atq̄ inter p̄ces velut in
sopore solut̄: sensit̄ vt ip̄e postea referre
erat solit̄. q̄si magnā latāq̄ manū: caput
sibi in p̄te q̄ dolebat tetigisse. eodēq̄ tactu
in illā q̄ lāguore p̄sca fuerat corp̄is sui p̄tē
paulatim fugiēte dolore: ac sanitate subse-
quēte ad pedes vsq̄ p̄rāsisse. **Q**uo facto
mor̄ euigilās sanissim̄ surrexit ac p̄ sua sa-
nitate domino gratias referēs: quid erga
se actū esset fratribz indicauit. **C**ūctiq̄
p̄gaudētibz ad ministeriū qd̄ sollicitus ex-
bibere solebat: q̄si flagello p̄bante castiga-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tior redijt. Sed et indumēta quibz deo dī
catū corpus Cudberechtī vel vīnū antea
vel postea defunctū vestierant: etiā ipsa a
grā curādī nō vacarūt. sicut in volumīne
vīte et virtutū eius quisq; legerit inueniet.
¶ Ut alter ad reliquias eius nup fuerit
ab oculi languore curatus:

Caplm. XXXII.

Nec silētio pretereundū: qđ ante
triennū p reliquias eius factū:
nuper mihi p ipm in quo factū
est fratrē inouit. Est aut factū in monaste
rio qđ iuxta Annē deacore constructū ab
eo cognomē accepit: cui tunc vīr religio
sus Guīdberecht abbatīs iure p̄fuit.
Erat in eo quidā adolescēs cui tumor de
formis: palpebrā oculi sedauerat. qui cū
p dies crescens oculo interitū minaret: cu
rabant medici hunc appositis pigmento
rum fomētis emollire: nec valebant. quī
dam abscindendā esse dicebāt. alij hoc fie
ri metu maioris periculi vetabant. Cūq;
tempore nō pauco frater p̄fatus tali incō
modo laboraret: neq; in imenso oculo ex
cū humana manus curare valeret: quin
per dies augeteretur. Contigit subito diu
ne pietatis gratia: per sanctissimū patris
Cudberechtī reliquias sanari. Nā quā
do fratres sui corpus ipsius post multos
sepulture annos incorruptū reppererunt:
tulerūt partem de capillis: quā more reli
quiarū rogātibus amicis: dare vel osten
dere in signū miraculi possent. Barū par
ticulā reliquiarū eo tpe habebat penes se
quidā de presbyteris eiusdem monasterij
nomine Thridred: qui tūc ip̄sus monaste
rij abbas est. Qui cū die quadā ingressus
ecclesiā aperuisset thecam reliquiarū: vt
portionē earū rogantī amico prestaret: cō
tigit et ipm adolescentē cui oculus languē
bat in eadē tunc ecclesia adesse. Cūq; pre
sbyter portionē quantā voluit amico de
disset. residuū dedit adolescenti vt suo in lo
co reponeret. At ille salubri instinctu ad
monitus: cū accepisset capillos scī capitis
apposuit palpebre languētī: et alio die tu
morem illū infestū horū appositione com
primere ac mollire curabat. Quo facto re
liquias vt iusserat sua in theca recōdidit:
credens suū oculū capillis vīri dei quibz

attactus erat ocius esse sanandum. Neq;
em̄ cū sua fides sefellit. Erat em̄ vt referre
est solit⁹ tunc hora circiter scđa diei. Sed
cū alia quoq; dies illa exigeret: cogitaret
et faceret imminēte hora ipsius diei sexta: re
pente contingēs oculū ita sanū cū palpe
bra inuenit: ac si nunq; in eo deformatis
ac tumoris apparuisset.

¶ Explicīt liber quartus Ecclesiastice
historie gentis Anglorum.

¶ Incipit liber quintus Ecclesiastice hī
storie gentis Anglorum: cum recollecta
capitulorum annotatione.

¶ Ut Didiluald successor Cudberechtī
in anatheorica vita laborans: in mari fra
tribus tempestatem orando sedauerit:

Caplm. I.

Accessit vi

Ro dñi Cudberechtō i ec
ercēda vita solitaria: quā
in insula Farnē ante epis
copatus suū tpa gerebat
vīr venerabl Didiluald
qui mult⁹ annis in mo
nasterio qđ dicit⁹ Dhrīpū acceptū p̄sby
teratus officij dignis gradu ip̄e p̄sba
bat actibz. Cui⁹ vt meritū vel vita qualis
fuerit clarescat certius vīnū eius narro mi
raculū qđ mihi vīr⁹ et fratribz p̄pter quos
et i quibz patrātū est ip̄e narrauit videlicet
Gudfrīd venerabilis xp̄i famulus et p̄sby
ter: qui etiā postea fratribz eiusdē ecclesie
Lindisfarnēsis: in qua est abbatīs iure p̄
fuit. Venit inquit cū duobz fratribz alijs
ad insulā Farnē: loqui desiderās cū reue
rēdissimo patre Didualdo. Cūq; allocu
tione eius resecti: bñdictione petita domū
redirem⁹: ecce subito positīs nobīs in me
dio mari interrupta est serenitas qua ve
hebamur: et tanta irruit tāq; fera tēpestat⁹
hyems: vt neq; velo: neq; remigio quicq;
proficere: neq; aliud q̄ mortem sperare
valeremus. Cum dū multum cum ven
to: pelagoq; frustra certātes: tandem post
terga respiceremus si forte vel ipsam de
qua egressi eramus insulam aliquo co
namine repetere possemus: inuenimus

nos vndiq; verſum pari tempeſtate ꝑclu-
ſos: nullamq; ſpem nobis in nobis reſta-
re ſalutis. **U**bi aut longius viſum leuaui-
mus: vidimus in ipſa inſula **F**arne: egreſ-
ſum de latibulis ſuis amariſſimū deo pa-
trem **D**idilualdū iter noſtrum inſpicere.
Audito etenim fragore ꝑcellariū ac feruē-
tis oceanī: exierat videre quid nobis acci-
deret. **C**ūq; nos in labore ac deſperatōne
poſitos cerneret: flectebat genua ſua ad
patrē dñi noſtri ieſu chriſti ꝑ noſtra vi-
ta ⁊ ſalute ꝑrecaturus. **E**t cū orationē cō-
pleret: ſimul tumida equora placauit aꝑ-
deo: vt ceſſante ꝑ omnia ſeuiriā tempe-
ſtas: ſecūdl nos ventī ad terrā vſq; ꝑ pla-
na maris terga comitarent. **C**ūq; euadē-
tes ad terrā: nauiculā quoq; noſtrā ab yn-
dis exportarem: mox eadēq; noſtri gra-
tia modicū ſiluerat tempeſtas redijt: ⁊ to-
to illo die multū furere nō ceſſauit: vt pa-
lam dareſ intelligi ex modica illa que ꝑre-
uenerat intercapedo quietis: ad virtū dei ꝑ-
ces noſtre euationis gratiā donatus eſt.
Manſit itaq; idem vir dei in inſula **F**ar-
ne: xij annis: ibidēq; deſunctus: ſed in in-
ſula **L**indulfarnenſi iuxta ꝑrefectorū cor-
pora epiſcoporū in eccleſia ſcī petri apo-
ſtoli ſepultus eſt. **S**eſta vero ſunt hec tem-
poribus **A**lfridi regis qui poſt fratrē ſuū
Egfridū genti **F**loridambroz decem
⁊ octo annis ꝑreſiuit.

Ut epiſcopus **J**ohānes mutū benedi-
cendo curauerit: **Caplm. II.**

Quius regni ꝑncipio deſūcto
Eata epiſ: **J**ohannes vir ſctūs
Hagualdenſis eccleſie ꝑſula-
tum ſuſcepit. de quo plura virtutū mira-
cula: qui cum familiariter nouerūt dicere
ſolent. ⁊ maxime vir reuerēdiſſimus ac ve-
raciſſimus **B**erechtun dyaconꝑ quondā
eius: nunc aut abbas monaſterij qđ vo-
catur **I**nderaunda id eſt deoz e quibꝫ ali-
qua memorie tradere cōmodū durimus.
Eſt manſio quedā ſecretior nemore raro
⁊ vallo circūdata: nō longe ab **H**agual-
denſi eccleſia. id eſt vnūſ ferme miliarij ⁊
dimidij ſpacio interfluente **T**hino amne
ſeparata: habēs cimiteriū ſancti **D**icha-
elis archangeli: in qua vir dei ſepius vbi
opportunitas arridebat tꝑis: et maxime

in. xl. manere cū paucis: atq; orationibus
ac lectioni quietus operā dare conſueue-
rat. **C**ūq; tempore quodā incipiente. xl. ibi-
dem manſurus adueniret: iuſſit ſuos que-
rere pauperē aliquem maiore infirmitate
vel inopia grauātū: quē ſecū habere illis
diebus ad faciendam elemoſinā poſſent.
Sic em ſemper facere ſolebat. **E**rat autē
in villa nō longe poſita quidā adoleſcēs
mutus epiſo notus (nam ſepius ante illum
ꝑcipiende elemoſine gratiā venire cōſue-
uerat) qui ne ynū quidē ſermonē vnq; ꝑ-
fari poterat. **S**ed et ſcabie tantam vt fur-
fures habebat in capite: vt nil vnq; capil-
lorū eius in ſuperiore parte capitis naſci
valeret. **T**amen in circūitu horridi crines
ſtare videbant. **H**ūc ergo adduci ꝑcepit
eꝑs: ⁊ ei in conſeptis eiꝫdem manſionis
pariū tugurij fieri: in quo manens quo-
tidianā ab eo ſtꝑediā acciperet. **C**ūq;
yna. xl. eſſet impleta ſeptimana ſequēti do-
minica iuſſit ad ſe intrare pauperem: in-
greſſo linguā ꝑferre ex ore: ac ſibi oſtende-
re iuſſit. ⁊ apprehendens eū: ſignū ſancte
crucis lingue eius impreſſit. quā ſignatā
renouare in os ⁊ loqui illū ꝑcepit. **D**ici-
to inquiring aliqđ verbū. dicitō gege qđ
eſt lingua angloꝝ verbū affirmandi ⁊ cō-
ſentiendi id eſt etiā. **D**ixit ille ſtatim ſoluto
vinculo lingue qđ iuſſerat. **A**ddidit eꝑs
nomina litterarū. **D**icitō a. dixit ille a. **D**i-
cito b. dixit ille ⁊ h. **C**ūq; ſingula litterarū
nomina dicente eꝑo reſponderet addidit
⁊ ſyllabas ac verba illi dicenda ꝑponere.
Et cū omnibus cōſequenter reſponderet
ꝑcepit eū ſententias longiores dicere.
Et fecit. neq; vltra ceſſauit tota die illa et
nocte ſequente quantū vīgilare potuit vt
ferunt qui ꝑſentes fuere loqui aliquid
⁊ archana ſue cogitationis ac voluntatis
qđ nunq; antea potuit alijs oſtēdere. **I**n
ſimilitudinē illius dñi claudis: qui cura-
tus ab apoſtolis petro ⁊ iohāne exiliens
ſtetit ⁊ ambulabat ⁊ intrauit cū illis in tē-
plum: ambulans ⁊ exiliens ⁊ laudans do-
minū. **G**audens vniꝫrū vti officio pedū
quo tanto tempore erat deſtitutus. **C**uiꝫ
ſanitati congaudens epiſcopus ꝑcepit
medico etiam ſanandē ſcabredini capitis
eius curam adhibere. **F**ecit vt iuſſerat. et

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

iuuante benedictione ac precibus antisti-
tis nata est cum sanitate cutis venuste spe-
cies capilloꝝ. Factusq; est iuuenis limpi-
dus vultu: et loquela promptus: capillis
pulcherrime crispis qui ante fuerat defor-
mis pauper et mutus. Sicq; de percepta
letatus sospitate offerenti ei etiam ep̄o vt
in sua familia manendi locum acciperet:
magis domū reuersus est.

¶ Ut idem puellam languētem orando
sanauerit: **Caplm. III.**

Narrauit idē Berechtum et aliō
de prefato antistite miraculum
qui cū reuerendissim⁹ vir **Uil-**
frid: post longū exiliū in episcopatu esset
Hagustaldensis ecclesie receptus: et idem
Johānes defuncto **Bosa** viro multe san-
ctitatis et humilitatis ep̄s pro eo **Eborac**
substitutus: venerit ipse tempore quodā
ad monasteriū virginū: in loco qui voca-
tur **Geradun** cui tūc **Bereburg** abbatissā
sa presuit. **Ubi** cum venissemus inquit et
magno vniuersoꝝ gaudio suscepti essem⁹
indicauit nobis abbatissa: quia quedam
de numero virginum que erat filia ipsius
carnalis: grauissimo languore teneretur:
quia flebotomata est nuper in brachio et
cum esset in studio facta est infirmitate re-
pentini doloris: quo mox crescente ma-
gis grauatū est brachiū illud vulneratum
ac versum in tumorem: adeo: vt vix duo-
bus manibus circūplecti posset. Itaq; sa-
cens in lecto p̄ nimietate doloris iam mo-
ritura videret: rogauit ep̄m abbatissa vt
intraret ad eam: ac benedicere illā digna-
retur: quia crederet eam ad benedictionē
vel tactū illius mox melius habiturā. In-
terrogans autem ille quādo flebotomata
esset puella: et vt cognouit qz in luna q̄rta
Dixit. multū insipienter et indocti fecistis
in luna quarta flebotomando. **Memini**
beate memorise **Theodorū** archiep̄m dis-
cere: quia periculosa sit satis illius tempo-
ris flebotomia quādo et lumen lune et reu-
ma oceani i cremēto est. **Et** quid ego pos-
sum puelle si moritura est facere. **At** illa in-
stantius obsecrās pro filia quā opido dis-
ligebat. **Hanc** et abbatissam eam pro se fa-
cere disposuerat. **Tandem** obtinuit vt ad
languentē intraret. **Intrauit** ergo me secu-

assumpto ad virginē que facebat multo:
vt dicit: dolore constricta: et brachio innū
grossescēte vt nihil proorsus in cubitu fle-
xionis haberet. **Et** altans dixit orationes
super illam: ac benedicēs egressus est. **Cū**
q; post hec hora competente cōsederem⁹
ad mensam adueniens quidam clamauit
me ducens foras et ait. **Postulat** **Cuenbe-**
rug (hoc enim erat nomē virginis) vt oct⁹
regrediar⁹ ad eam. **Quō** dum facerem rep⁹
perit illam ingrediens vultu hilarior em: et
velut sospiti similē: **quō** dum assiderem illi di-
xit. vis petam⁹ bibere. **Et** ego. **Volo** inq;⁹
et multū delector si potes. **Quoq;** oblato
poculo biberem⁹ ambo: cepit mihi dicere
qz ex quo ep̄s orationē pro me benedictio-
ne cōpleta egressus est statim meli⁹ habe-
re incipio. et si nec dum vires pristinas re-
cepi: dolor tamē omnis et de brachio vbi
ardētior inerat: et de toto meo corpore ve-
lut ipso ep̄o foras eum exhortando fundi-
tus ablat⁹ est: tam et si tumor adhuc in bra-
chio manere videtur: abeuntibus autē no-
bis inde continuo fugatū dolorem mem-
brorū: fuga quoq; tumoris horrendi secu-
ta est. et crepre mortis ac dolorib; virgo lau-
des domino saluatori vna cū ceteris qui
ibi erant seruis illius referebat.

¶ Ut item coniugē comitis infirmā aqua
benedicta curauerit: **Caplm. III.**

Hūc quoq; nō multū huic dis-
simile miraculū de prefato anti-
stite narrauit idem abbas dicens
Ulla erat comitis cuiusdā que vocabat⁹
Putb: non longe a monasterio id est duū
ferme milliū spacio separata: cuius coniūx
quadraginta ferme diebus erat acerbissi-
mo languore detenta: ita vt tribus septis-
manis non posset de cubiculo in quo face-
bat foras efferri. **Contigit** autē eo tempore
virū dei illo ad dedicandā ecclesiā ab eo-
dem comite vocari. **Cūq;** dedicata esset ec-
clesia rogauit comes eū ad prāendū do-
mū suam ingredi: renuit ep̄s dicens se ad
monasteriū qd̄ prime erat reueri debere.
At ille obnix⁹ precib; instans vouit etiā
se elemosinas pauperib; datur: dūmodo
ille dignaretur ea die domum suam ingre-
diens se iunsum soluere. **Rogauit** et ego
vna cum illo promittens etiam me ele-

mosinas in alimonia inopu dare. **D**u ille domu comitis pransurus ac bndictionez daturus intraret. **L**ucq hoc tarde ac diffi culter impetrarem? intrauimus ad reficidum. **D**iserat aut eps mulieri que infirma iacebat de aqua bndicta qua in dedi catione ecclesie consecrauerat per vnu de hijs qui mecu venerant fratribus: precipiens vt gustanda illi daret: et ybicq ma ximu ei dolorem inesse didicisset de ipa ea aqua lauaret. **Q**uod vt factu est surrexit statim mulier sana: et no solum se infirmitate longa carere: sed et pditas dudum vires recepisse sentiens obtulit poculu epo. **A**c nobis ceptuq ministeriu nobis omnib? propinandi vsq ad prandiu completum no omisit. imitata socru beati petri que cu februu fuisset ardoribus fatigata ad tactu man? dominice surrexit: et sanitate simul ac virtute recepta ministrabat.

Ut pueru comitis orando a morte reuocauerit. **C**aplm. V.

Alio idem tempore vocat? ad de dicanda ecclesia comitis voca? bulo **A**ddi: cum postulatu co? plesset ministeriu rogatus est ab eodez comite intrare ad vnu de pueris eius q acer rima egritudine premebatur: ita vt defici ente penitus oim membror officio iamqz moriturus esse videretur. **C**ui etiam locu lus iam tunc erat preparatus in quo defunctus cond? deberet. **A**ddidit aut? vir etiam lacrimas precibus diligenter obse crans vt intraret oraturus pro illo: quia multu necessaria sibi esset vsta ipius. **C**rederet vero quia si ei manu imponeret: atqz eum benedicere voluisset: statim mel? haberet. **I**ntrauit ergo illo eps: et vidit eu mestis omnibus iam morti pximu: postituqz loculu iuxta eum in quo sepeliedus poni deberet. **D**ixitqz oratione: ac benedixit eum: et egrediens dixit solito consolantiu sermonem. **B**ene conualecas et cito. **C**uqz sederent post hec ad mesam misit puer ad dnm suu rogans sibi poculu vini mittere quia sitiret. **S**auisus est ille multu qz bibere posset: misit ei calicem vini benedictum ab episcopo: que vt bibit surrexit cotinuo. et veterno infirmitatis discussio induit se ipse vestimētis suis: et egressus inde

intrauit et salutauit epm et conuiuas: dices qz ipse quoqz delectaretur manducare et bibere cu eis. **I**nserunt eum sedere secū ad epulas multu gaudentes de sospitate illi? residebat: vescebatur: bibebat: letabatur: quasi vnus e conuiuis agebat. **E**t multis post hec annis viuens: in eadem qua acceperat salute pmansit. **H**oc autem miraculum memoratus abbas non se presente factum: sed ab hijs qui presentes fuerunt sibi perhibet esse relatum.

Ut clericu suu cadendo contritu orando ac benedicendo a morte reuocauerit: **C**aplm. VI.

Neqz hoc silentio pretereudum qz famulus xpi **H**erbed i seipo ab eo factu solet narrare miraculum. **Q**ui tunc quide in illius conuersatus: nunc in monasterio qd est iuxta horstiu **T**ini fluminis abbatu iure pest. **U**ta inquit ill? quantu hoib? estimare fas est: qd presens optime cognouit: p omnia epo digna esse pperit. **S**ed et cuius meriti apd internu iudice habitus sit: et in multis alijs et i meipo martie exptus suz. **Q**uipe que ab ipo (vt ita dica) mort? limite reuocans: ad viam vite sua oratione ac benedictione reduxit. nam cu primo adolefcentie tempore in clero illius degerem: legendi quidem canediqz studijs traditus: sed non adhuc animu perfecte a iuuenilibus cohibens illecebris: **C**ontigit die quadā nos iter agentes cu illo deuenisse in viaz planā et amplam atqz cursu equoz aptā. **C**eperuntqz iuuenes qui cu ipo erant maxime laici postulare epm vt cursu maiore equos suos inulcem pbare liceret. **A**t ille primo negauit ociosum dicens esse qd de siderabant. **S**ed ad vltimum multorum vnanima intentione deuictus: facite aliquid si vultis, ita tamen vt **H**erebald ab illo se certamine absteineat. **P**orro ipe diligentiuz obsecrans vt et mihi certadi cu illis copia daretur (fidebam namqz equo que mihi ipe optimu donauerat nequa? qz impetrare potui. **A**t cu sepius huc atqz illuc spectate epo pccitatis in cursu equis reuenteretur et ipse lasciuo superatus animo: **N**on me potui cohibere: sed (phibete licet illo iudicio me miscui: et simul cur

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

su equi contendere cepi. **D**ō dum agerem
audiui illum post tergum mihi cum ge-
mitu dicentem. **D** q̄ magnū ve facis mihi
sic equitādo. **E**t ego audies nihilomin⁹
cepis institi vetitis. **N**ec mora: dum fer-
uens equus quoddā itineris cōcaui va-
lentore impetu transiliret: lapsus decidit.
Et mor̄ velut emortens sensum penitus:
motūq; oēm perdidit. **E**rat nanq; in loco
illo lapis terre equalis: obrectus cespite
tenui: neq; vllus alter in tota illa cāpi pla-
nitie lapis inueniri poterat. **C**asusq; eue-
nit: vel potius diuina prouisione ad pu-
niendam inobediētē mee culpam: vt huc
capite ac manu quā capiti meīs supposue-
ram tangerem: atq; fracto pollice capitis
quoq; iunctura solueretur. **E**t ego: vt dixi
simillimus mortuo fierem. **E**t quia mor-
ueri non poteram tetenderunt ibidem pa-
pillionem in quo iacerem. **E**rat autem ho-
ra diei circiter septima a qua ad vesperaz
vsq; quietus et quasi mortuus permanēs
tunc paululū reuulsi: ferorq; domū a so-
cijs: ac tacitus tota nocte pduro. **V**ome-
bam autē sanguinē: eo q; et intranea essent
ruendo cōuulsa. **A**t ep̄s grauissime de ca-
su et interitu meo dolebat: eo q; me specia-
lī diligeret affectu. **N**ec voluit nocte illa
iuxta mozem cū clericis suis manere: ve-
rum solus in oratione persistens noctem
ducebat peruiigilez pro mea (vt reor) sospi-
tate supernā pietatē supplicans. **E**t mane
primo ingressus ad me: et dicta super me
oratōne vocauit me nomine meo: et quasi
de graui somno exaratu interrogauit: si nos-
sem quis esset qui loqueretur ad me. **A**t
ego aperiens oculos ato etiā. **T**u es ep̄s
meus amatus. **P**otes inquit uiuere: **E**go
sum. **P**ossum inq; per orationes vestras
si voluerit dominus. **Q**ui imponens ca-
piti meo manū cum verbis bñdictionis
redit ad orādum. **E**t post pusillum me re-
uissens inuenit sedentem et iam loqui va-
lētē. **C**epitq; me interrogare: diuino vt
mor̄ patuit amonit⁹ instinctu: an me esse
baptisatū absq; scrupulo nossen. **C**ui ego
absq; vlla me hoc dubietate scire respon-
di q; salutarī fonte in remissionē peccatorū
essem ablutus: et nomen presbyteri a quo
me baptisatū noueram dixi. **A**t ille, si ab

hoc inquit sacerdote baptisatus es: non
es recte baptisatus. **F**loui nanq; cum: et
quia cum esset presbyter ordinatus nulla
tenus ppter ingenij tarditatem potuit ca-
thecizandi vel baptisandi ministeriū dis-
scere. **P**ropter q; et ipse illum ab huius p̄-
sumptione ministerij qd̄ regulariter im-
plere nequisbat omnino discessare p̄cepti.
Quibus dictis eadem hora me catheciza-
re ipse curauit. **F**actūq; est vt exufflateq;
illo in faciem meam cōfestim me melius
habere sentirem. **V**ocauit autē medicum
et dissolutam mihi emigranē iuncturam
p̄ponere atq; alligare iussit. **T**antūq; mor̄
accepta eius bñdictione cōualui: vt in cra-
stinū ascendens equū cum ip̄o iter in aliū
locum facerem. **N**ec multo post plene cu-
ratus vitali etiā vnda pfusus sum. **M**an-
sit autē in episcopatu annis. xxxiij. et sic ce-
lestia regna cōscendens sepulc⁹ est in por-
ticu sancti petri in monasterio suo qd̄ dicitur
in illia dei orū. anno ab incarnatione
dominica. d. cc. xxj. **N**am cuz pro maiorē
senectute min⁹ episcopatuū amministrando
sufficeret: ordinato in episcopatuū **E**bura-
censis ecclesie **U**ilfrido presbytero suo se-
cedit ad monasteriū presatū: ibiq; vitam
deo digna conuersatione compleuit.

At Ceadualla rex occidentalū **S**axo-
nū baptisandus romaz venerit. **S**ed
et successor eius **H**un in eadem beatorum
apostolorum lūmina deuotus adiit:

Caplm. viij.

Anno autem regni **A**ldfridi ter-
tio Ceadualla rex occidentalū
saxonū cum genti sue duob; an-
nis sternnuissime preesset: relicto imperio
ppter dñm: regniq; p̄pennū venit romā.
Hoc sibi glorie singularis desiderās adi-
pisci: vt ad lūmina beatorū apostolorū fon-
te baptisatis ablueretur: in quo solo di-
dicerat generi humano patere vite celestis
introitu. **S**imul etiā sperans quia mor̄
baptisatus carne solutus ad eterna gau-
dia mundus transiret. **D**ō vtrūq; vt men-
te disposuerat domino adiuuante comple-
tum est. **E**t enim illo pueniens pontifica-
tum agente **S**ergio baptisat⁹ est die san-
cto sabbati paschalis. anno ab incarnatio-
ne dñi. d. c. lxxix. et in albis adhuc posu⁹.

languore correptus, xij. kl. maiarū die so-
 latus a carne et brōz est regno sociatus in
 celis. Cui etiā tpe baptūmatz papa me-
 moratus Petri nomē imposuerat: vt bea-
 tissimū aploz pncipi ad cui? sacratissimū
 corpus a finibz terre pio ductus amore ve-
 nerat: etiā noīs ipius consortio iungeret.
 Qui in eiusqz ecclesia sepultus est. Et iu-
 bente pōtifice epithaphiū in eius monu-
 mēto scriptū: In quo et memoria deuotio-
 nis ipius fixa p secula maneret: et legētes
 quiqz vel audientes exemplū facti ad su-
 diūm religionis accederet. Scriptū est q̄
 h̄mō. **C**ulmen opus sobolē pollētia re-
 gna triūphos: Exuuias pceres menia ca-
 stra dapes. Queqz patrū virtus et que cō-
 gesserat ipse: Ceadual armipotens liquet
 amore dei. Et petrū: sedēqz petri rex cer-
 neret hospes: Cuius fonte in eras lūme-
 ret almas aquas. Splēdificūqz iubar ra-
 diāti carperet haustu: Et q̄ vniuersis ful-
 gor vbiqz fuit. Percipiēsqz alacer rediit
 ue p̄mia vite: Barbaricā rabiē nomen et
 inde sūū. Cōuersus fuerit ouās petrūqz
 vocari: Sergius antistes iussit vt ipse pa-
 ter. Fonte renascētis quē xp̄i gr̄a purgās:
 Protinus ablutū vexit in arce poli. **H**ic
 ra fides regis clemētia maxīma xp̄i: Cui?
 p̄siliū nullus adire potest. Hospes em̄ ve-
 nies sūmo ex orbe britāni: Per varias gē-
 tes: p̄ freta perqz vias. Urbem romulā vi-
 dit: templūqz verendū: Asperit petrū mī-
 stica dona gerens. Candidus inter oues
 xp̄i sociabilis lbit: Corpore nam tumulū
 mente supna tenet. Cōmutasse magis sce-
 ptorū insignia credas: Quē regnū xp̄i p̄-
 meruisse vides. Hic deposit? est ceadual
 q̄ et petrus. **R**ex saxonū sub die. xij. kl.
 matarū: inditione sc̄da q̄ vixit ānos plus
 minus. xxx. Imperante dño Justiniano
 p̄ssimo augusto anno etiā. iij. Pontifica-
 tū tenēte ap̄lico viro dño Sergio papa
 anno. ij. Ab eūte autē romā Ceadualla suc-
 cessit in regnū **D**un: de stirpe regia. q̄ cū
 xxxvij. annis imperiū tenuisset gētis illi?
 et ipse relicto regno ac iuuenioribz cōmen-
 dato ad limina brōz aploz Gregorio pō-
 tificatū tenēte p̄fectus est. Cupiēs in vici-
 nia locorū sc̄toz ad tempus pegrinari in
 terris quo familiar? a sc̄tis recipi increat

tur in celis. Qd̄ h̄is temporibz plures de
 gēte Angloz nobiles ignobiles qz laici de-
 rici: vtri ac femine certati facere p̄sueuerūt.

De obitu Theodori archiepiscopi:

Caplm. VIII.

Anno autē post hunc quo **C**eadu-
 alla rome defunctus est p̄ci-
 mo. id est. d. ccc. incarnationis
 dñice Theodorus beate memorie archi-
 eps sener et plenus dierū id est annoz. lxx
 xvij. defunctus est. Quē se numerū annoz
 fuisse habiturū ipse iam dudū somni reue-
 latione doctus suis p̄dicere solebat. **H**ā-
 sit autē in ep̄atu ānis. xxij. sepultusqz est in
 ecclesia sc̄ti petri: i qua oim ep̄oz **D**ormuer-
 nentiū sunt corpa deposita. **D**e quo vna
 cū consortibz isdem sui gradus: recte et vera-
 citer dici potest: qz corpa ip̄oz in pace se-
 pulsa sunt: et nomē eoz vixit in generatio-
 ne et generationes. **U**t em̄ breuiter dicam
 tān p̄fectus spiritalis tpe p̄sular? illius
 Angloz ecclesie: q̄ntū nunqz antea potue-
 re ceperūt. cuius p̄sonā: vitā: virtutē: rob-
 tū ep̄ithaphiū monumētū: ipius versibus
 heroicis. xxx. et quattuor palā ac lucide cū
 ctis illo venientibz pandit. Quorū primū
 sunt h̄ij. **H**ic facer in tūba pausat cū cor-
 pore presul: Quē nunqz Theodori lingua
 pelatga vocat. **P**receptis pontificum felix
 summusqz sacerdos: **L**impida discipulis
 dogmata disseruit vltimū autē h̄ij **H**ancqz
 diem nonādecimā septēbris habebat: Cū
 carnis claustra sp̄s egredif. **A**lme noue
 scādens felix cōsortia vite: **Q**uibus ange-
 licis iunctus in arce poli.

Ut Theodoro defuncto archiep̄atus
 gradū **B**erechtuald suscepit: et inter plu-
 rimos quos ordinavit etiā **T**hobīā virū
 doctissimū **P**rofēs̄is ecclie fecerit ar̄stite:

Caplm. IX.

Necessit autē Theodoro in ep̄s-
 scopatu **B**erechtuald q̄ erat ab-
 bas in monasterio qd̄ iuxta ho-
 stū aquilonare fluminis genlade positū
Racuilse nūcupat. **V**ir et ipse scientia scri-
 pturarū imbutus: sed et ecclesiasticis simul
 ac monasterialibus disciplinis sūme in-
 structus: tam et si depredecessori suo min-
 ime cōparandus. **Q**ui electus est quidem
 in ep̄atum anno dñice incarnationis sex-
 A

A

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

centesimo nonagesimo secūdo die p̄mo mē-
sis iulij regnātibus in Cantua Uictre-
do ⁊ Suebardo. Ordinatus aut̄ anno
sequenti tertio die klarū iulianum dñica a
Godune metropolitano ep̄o Halliarū, et
sedit in sede sua p̄die klarū septembrium
dñica. Qui inter multos quos ordinauit
antistes etiā Sebūdo hrofenſis ecclesie
p̄sule defuncto Thobia p̄ illo p̄secrauit: vi-
rum latina: greca et saxonica lingua: atq̄
eruditione multipliciter instructum.

Ut Egberecht vir sc̄tus ad predican-
dum in Germaniam venire voluerit: nec
voluerit: porro Uictberecht adierit qui-
dem. Sed qui nec ipse aliquid p̄fecisset
rursus in Hybernā vnde venerat redie-
rit:

Caplm. 2.

Et tpe venerabilis ⁊ cum omni
honorificentia noīandus famu-
lus xp̄i ⁊ sacerdos Egberecht
quē in hybernā insula peregrinā ducere
vitā p̄ adipiscēdis in celis patriā retul-
mus: p̄posuit animo plurib; p̄desse. Idē
in isto opere apostolico verbū dei aliquib;
eorū que nondū audierant gētibus euan-
gelizando cōmittere. Quoz in germania
plurimas nouerat esse nationes a quibus
Angli vel saxonos qui nūc britaniā inco-
lunt genus et originē duxisse noscuntur.
Unde hactenus a vicina gente brittonū
corrupti germani nūcupant. Sūt autem
Frelones ruginī danal hūni antiqui sax-
ones boruchtuarij. Sūt ali; perplures
iisdem in partib; populi paganis adhuc
ritibus seruiētes: ad quos venire p̄fatus
xp̄i miles circumnavigata britaniā dispo-
suit: si quos forte ex ip̄is ereptos sathane
ad xp̄m transferre valeret. Vel si hoc fieri
nō posset romam venire ad videnda atq̄
adoranda beatorū apostolorū ac martyriū
xp̄i limina cogitauit. Sed ne aliquid ho-
rū p̄ficeret signa illi oracula simul ⁊ opa
restiterūt. Si quidē electis socijs strenuis-
simis ⁊ ad predicandū verbū idoneis: vt
pote actione simul ⁊ eruditione preclaris
p̄paratis omnib; que nauigantib; esse ne-
cessaria videbant: venit die quadā mane
p̄mo ad eū vnus de fratribus discipulus
quodā in britaniā ⁊ minister deo dilecti sa-
cerdotis Boisil. Cū esset idem boisil p̄po-

ſitus monasterij Ballrosensis sub' abba-
te Eata: vt supra narrauim; referens ei vi-
sionē que sibi eadē nocte apparuisset. Cū
expletis inquit hymnis matutinalib;
in lecto mēbra posuisset: ac leuis me som-
nus oppressisset: apparuit magister quon-
dam meus ⁊ nutritor amātiſſim; Boisil.
Interrogauitq̄ me an eū cognoscere pos-
sem. Ad id etiā. Tu es Boisil. At ille. Ad
hoc inquit veni vt responsum dñi saluato-
ris Egberechto afferā. qd̄ te tamen refe-
rente oportet ad illū venire. Dic ergo illi
quia nō valet iter quod p̄posuit implere.
Dei em̄ volūtas est vt ad Colūbe mona-
steria magis docēdo pergat. Erat aut̄ Co-
lūba primus doctor fidei christiane trās-
montanis pictis ad aquilonē: primusq̄
fundator monasterij qd̄ in insula multis
diu Scotorū: pictorūq̄ populis venera-
bile mansit. Qui videlicet Colūba a non
nullis cōposito a cella ⁊ colūba nomine:
colū celi vocatur. Audis aut̄ verba visio-
nis Egberechti p̄cepit fratri qui retule-
rat: ne cuiq̄ hec alteri referret: ne forte illu-
soria esset visio. Ipse aut̄ tacitus rem confi-
deras veracē esse timebat. Nec tamē a pa-
rando itinere quo ad gentes docēdas iret
cessare volebat. At post paucum rursus
venit ad eum p̄fatus frater dicens. quia
et ea nocte sibi post expletos matutinos:
Boisil per visum apparuerit dicens. Qua-
re tam negligēter ac tepide dixisti Egbere-
chto que sibi dicenda p̄cepi. Et nūc va-
de dic illi. Quia velit nolit debet ad mona-
steria Colūbe venire: quia aratra eorū nō
recte incedunt. Oportet aut̄ eū ad rectum
hec tramitē reuocare. Qui hec audis des-
nuo p̄cepit fratri ne hec cuiq̄ patefaceret.
Ipse vero tam ⁊ si certus est factus de vi-
sione nihilominus temptauit iter disposi-
tum cum fratribus memoratis incipere.
Cūq̄ iam nauī impoſuissent que tanto iti-
ner; necessitas poscebat atq̄ opportunos
aliquot diebus ventos expectarent: Fax-
ta est nocte quadā tam seuā tempestas q̄
perditis nōnulla ex parte hīs que in nau-
ui erant rebus: ipam in latus iacentē inter
yndas relinqueret. Saluata sunt tamen
omnia que erant Egberechti ⁊ sociorum
eius. Tum ille quasi p̄phetiū illud dicens

No
c
o
m
m
e

quia propter me est tempestas hec: subtra-
xit se illi perfectioni: et remanere domi pas-
sus est. At vero vnus de socijs eius voca-
bulo **Uicberecht**: cui esset ipse contemptu
mundi: ac doctrine scientia insignis (nam
multos annos in **Hybernia** peregrinus
anatheorica in magna perfectione vita ge-
rebat) ascendit nauem: et **Fresia** perueniens
duobus annis continujs genti illi ac regi
illius **Redbedo** verbu salutis predicabat
Tunc reuersus ad dilecte locu peregrina-
tionis solito in silentio domino vacare ce-
pit. Et quonia externis prodesse ad fidem
non poterat: suis amplius e virtutu exem-
plis prodesse curabat.

Uilbrozd in **Fresia** predicans mul-
tos ad christu conuertit: et socij eius **Deu-**
uold sint martyru passi. **Capitulum. XL.**

Tant vidit vtr domini **Ecgbe-**
recht: quia nec ipse ad predican-
dum gentibus venire permitteba-
tur retentus ob alia sancte ecclesie vtilita-
tem: de qua oraculo fuerat premonit, nec
Uicberecht illas deueniens in ptes quic-
q; proficere: septauit adhuc in opus ver-
bi mittere viros sanctos et industrios: in qu-
bus **Uilbrozd** presbyterij graduz merito
presulgebat. Qui cum illo aduenissent (erat
aut numero. xij.) diuerentes ad **Pipinu**
ducem francoru gratanter ab illo suscepti
sunt. Et quia nuper cetero **Fresia** expul-
so inde **Redbedo** rege ceperat illo eos ad
predicandu misit. ipse quoq; imperiali au-
ctoritate iuuans: ne qui predicantibus quic-
q; molestie inferret: multisq; eos qui fide
suscepere vellent beneficij attollens. Unde
factu est opitulante dno gratia diuina vt
multos in breui ab idolatria ad f. dem con-
uerterent xpi. Horum secuti exempla duo
quida presbyteri de natione **Angloz** qui
in **Hybernia** multo tempore p eterna pa-
tria exulauerunt: venerunt ad puincia an-
tiquoru **Saxonu**: si forte aliquos ibide pre-
dicado xpo acquirere possent. Erant aut
vnus ambo sicut deuotionis: sic etia vo-
cabuli. Nam vterq; eoz appellabat **Deu-**
uold: ea tam distinctione vt pro diuersa
capilloruz specie: vnus niger alter albus
Deuold diceretur. Quoz vterq; pietate
religionis indur: sed niger **Deuold** ma-

gis sacraru litteraru erat scientia instructus
Qui venientes in puincia intrauerunt
hospitiu cuiusdam villici, petieruntq; ab eo
vt transmitterent ad satrapa qui super eu
erat: eo q; haberent aliquid legationis et
cause vtilitatis qd deberent ad illu pferre
Non em habent regem idem antiqui **Sax-**
ones: sed satrapas plurimos sine gentis
ppositos: qui ingruete belli articulo emi-
tant eqliter sortes: et quicumq; fors ostende-
rit: hunc tempore belli ducem omnes se-
quuntur: huic obtemperant. Peracto aut
bello: rursus equalis poterie omnes sunt
satrape. Suscepit ergo eos ad satrapa qui p-
mittens se mittere eos ad satrapa qui sup-
se erat vt petebant: aliquot diebus secu re-
tinuit. Qui cum cogniti essent a barbaris
q; essent alterius religionis. nam et psal-
mis semper et orationibus vacabant. et q-
tidie sacrif. cui deo victime salutaris offe-
rebant. Habetes secu vascula sancta: et ta-
bulam altaris vice dedicata: suspecti sunt
quia superuenirent ad satrapam et loque-
rentur cum illo: auerterent illu a dijs suis:
et ad noua xpiane fidei religionem transferret
Sicq; paulatim omnis eoru puincia ves-
terem coheretur in noua mutare cultura.
Itaq; rapuerunt eos subito et interemerunt
album quide **Heuualdu** veloci occasione
gladij. **Rigellu** aut longo supplicioz cru-
clatu: et horreda membroruz oim discerptio-
ne. quos iteremptos in **Rhenu** pcecerunt.
Do cum satrapa ille que videre volebant
audisset irat est valde: q; ad se venire vo-
lentes peregrini no permitterent. Et mis-
rens occidit vscarios illos omnes: vsciq;
incendio consumpsit. Passi sunt aut p-
fati sacerdotes et famuli christi. v. nonaz octo-
brii die. **N**ec martyrio eorum celestia
defuere miracula. Nam cu perempta eoz
corpa **Amni**: vt dixim: a paganis essent
iniecta: contigit vt hec contra impetum flu-
uij decurrentis per. xl. fere milia passuum
ad ea vsq; loca vbi illoz essent loci transfe-
rentur. Sed et radius lucis permaximus
atq; ad celuz vsq; altus omni nocte supra
locum fulgebat illum: vbi cumq; ea perue-
nisse cotingeret. Et hoc etia paganis qui
eos occiderant intuentibus. Sed et vn-
ex eis in visione nocturna apparuit cuida

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

de socijs suis: cui nomē erat **Tilmon**: vltro illustri: zad seculū quoq; nobili: qui de milite factus fuerat mōachus: indicās q; eo loci corpora eoz possēt inuenire vbi lucem de celo terris radiaffe cōspiceret. **Nō** ita completū est. **Inuēta** eoz corpora iuxta honorē martyrib; dīgnū recondita. **Et** dies passionis vel inuētionis eoz cōgrua illis in locis veneratōne celebrat. **Deniq;** gloriosissim; dux francoz **Pipinus** vbi hec cōperit misit: et adducta ad se eoz corpora cōdidit cū magna gloria in ecclesia **Colome** ciuitatis iuxta rhenū. **Fert** autē quā in loco in quo occisi sunt fons ebullierit: qui in eodem loco vsq; hodie fluenti sui dona perfundat.

¶ Ut viri venerabiles **Suidbrecht** in britānia: **Uilbrod** romē in **Fresiam** sint ordinati episcopi. **Capitulum XII.**

Primus sane tēpibus aduentus eoz in **Fresiam** mox vt cōperit **Uilbrod** datam sibi a pncipe licentiā ibidem p̄dicandū accelerauit venire romā: cuius sede apostolice tūc **Sergius** papa preerat. vt cū eius licentiā et benedictione desideratū euāgelizandū gentibus opus iniret: simul et reliquias beatorū apostolorū ac martyrum xp̄i ab eo se sperans accipere: vt dum in gente predicaret destructis idolis ecclesias institueret: haberet in promptu reliquias sanctorū quas sibi introduceret. **Quibusq;** ibidem depositis consequenter in eozū honorē quoz rū essent ille singula queq; loca dedicaret. **Sed** et alia plura que tanti operis negociū querebant vel sibi discere: vel inde accipere cupiebat. **In** quibus omnib; cū sui voti compos esset effectus ad p̄dicandū rediit. **Quo** tēpore fratres qui erāt in **Fresia** verbū ministerio mancipati elegerūt ex suo numero virum modestū morib; et mā sueto corde **Suidbrechtū** qui eis ordinaretur antistes. **Quē** britanniā destinatum ad petitionem eozū ordinauit reuerendissimus **Uilfrid** episcopus: qui tūc forte patria pulsus in **Decciorū** regionib; exulabat. **Nō** em̄ eo tēpore habebat episcopū **Cantua**. **Defuncto** quide; **Theodoro**: sed nec dum **Berechtualdo** successore eius: qui transmare ordinandus ierat: ad

sedem episcopatus sui reuerso. **Quis** videret licet **Suidbrecht** accepto ep̄atu de britānia regressus nō multo post ad gentē **Boruchtuariorū** secessit: ac multos eozū predicando ad vitam veritatis p̄duxit. **Sed** expugnatis non longo post tempore **Boruchtuarijs**: a gente antiquoz saxonū: dispersi sunt quolibet hū qui verbū receperant: ipse antistes cum quibusdā **Pipinū** petiit. **Quis** interpellante **Slichdride** coniuge sua dedit ei locū mansionis in insula quadā **Ren** que lingua eozū vocat in litore. **In** qua ipse constructo monasterio qd̄ hactenus heredes possident eius aliq; diu p̄tinentissimā gessit vitam: ibiq; diē clausit vltimū. **Postq;** vero per ānos aliquot in **Fresia** qui aduenerant docuerunt misit **Pipinus** fauente omnib; cōsensu: vltū venerabilem **Uilbrodū** romam: cuius adhuc pontificatū **Sergius** habebat. postulans vt eidem **Fresozū** genti archiepiscopus ordinaretur. **Nō** ita vt peterat impletum est anno ab incarnatione dñi. d. c. xclij. **Ordinatus** est autem in ecclesia sancte martyris **Cecilie**: die natalis eius: imposito sibi a papa memorato nomine **Clemens**. **Ac** mox remissus ad sedem episcopatus sui id est post dies. xliij. ex quo in urbem venerat. **Donauit** autem ei **Pipinus** locū cathedre episcopalis in castello suo illustri qd̄ antiquo gentiū illo rum vocabulo **Uilburgid** est oppidum vltorū. lingua autē gallica **Traiectū** vocatur. **In** quo edificata ecclesia reuerendissimus pontifex longe lateq; verbuz fidelū predicans: multosq; ab errore reuocans: plures per illas regiones ecclesias: sed et monasteria nōnulla cōstruxit. **Nam** non multo post alios q; illis i regionibus cōstituit ipse antistes: ex eoz numero fratrum qui vel secū vel post se illo ad predicandū venerant. **Ex** quibus aliquanti tam dormierunt in domino: ipse autem **Uilbrod** cognomento **Clemens** adhuc superest lōga iam venerabilis etate vt pote tricesimū et sextum in episcopatu habens annum: et post multiplicēs militie celestis agones ad premia remunerationis superne totamente suspirans.

¶ Ut quidā in prouincia **Horданhyma**

brozū a mortuis resurgens multa et tremēda et desideranda que viderat narrauerit:

Capitulum XIII.

His temporibus miraculū meo morabile et antiquozū simile in britānia factū est. Nāq; ad excitationē uiuentiū de morte anime: quidā aliq̄sdū mortuū ad uitā surrexerit corpus et multa memoratu digna que viderat narrauit. Ex quibus aliqua breuiter pstringēda esse putauit. Erat autē paterfamilias in regione Nor-dan-himbroz que vocat In-cunin-gū religioſam cū domo ſua gerēs uitā. Qui infirmitate corporis factus: et ac crescente p̄ dies ad extrema pductus p̄mo tempore noctis defūctus est: ſed diluculo reuiuſcens ac repente reſidens: oēs qui corpori ſentes aſſederant: timore im-menſo percuſſos: in fugā conuertit. Uxor tantū que eū amplius amabat (quū multum tremens et pauida) remāſit. Quā ille cōſolatus. Noli inquit timere: quia ſam vere ſurrexi a morte qua tenebar. et apud homines ſum iterū uiuere pmiſſus. Non tamē ea mihi qua ante conſueuerā cōuerſatione: ſed multū diſſimili ex hoc tēpore uiuendū est: ſtatimq; ſurgens abiit ad uil-lule oratoriū: et uſq; ad diem in oratione pſiſtēs: mox oēm quā poſſederat ſubſtātiā in tres diuiſit portiones: e quibus vnam coniu-gi: alterā filijs tradidit: tertiā ſibi ipſi retentans: ſtatim pauperib; tradidit. Et multo poſt ſeculi curis abſolutus ad mo-naſteriu Dailros qd̄ tūdi fluminis cir-cūflexu marina ex parte claudif puenit. acceptaq; tonſura locū ſecrete manſionis quā preuiderat abbas intrauit: et ſibi uſq; ad diem mortis in tanta mentis et corpo-ris cōtritione curauit: vt multa illum que alias laterent vel horrenda vel deſiderāda uidiſſe: etiā ſi lingua ſileret uita loque-retur. Narrabat autem hoc modo qd̄ uide-rat. Lucidus inquit aspectu et cla-rus erat indumento: qui me ducebat: in-cedebamus autem tacentes vt uidebatur mihi cōtra ortum ſolis ſolſticialē. cūq; ambularem; deuenim; ad uallē multe latitudinis ac p̄funditatis: infinite autē lō-gitudinis: q̄ ad leuam nobis ſita vni lar-flāmis feruentibus nūmū terribile, alterū

feruenti grandine ac frigore nūmū: omnia p̄flante atq; vrente nō minus intolerabi-le p̄ferebat. Utrūq; autē erat animabns hoim̄ plenū: que uiciffim̄ hincinde uide-bantur quaſi tempeſtatis impetu iactari. Cū em̄ vim feruoris imenſi tolerare non poſſent p̄ſiliebant miſere in mediū frigo-ris inſeui. Et cū neq; ibi quippiā requiet inuenire ualere: reſiliebat rurfus uide in mediū flāmarū inextinguibiliū. Quōq; hac infelicis uiciffitudine longe lateq; put aſpicere poterā: ſine vlla quiete intercape-dine innumerabilis ſpirituū deformium multitudo torqueret: cogitare cepti q; hic fortaſſe eſſet infernus: de cuius tormentis intolerabilib; narrare ſepius audiui. Reſ-pondit cogitationi mee ductor qui me p̄-cedebat. Nō hoc inquit ſuſpicere: nō em̄ hic infernus eſt ille que putas. Et cū me hoc ſpectaculo tam horrendo p̄teritū paulatim in ulterioza p̄duceret: uidi ſubito ante nos obſcurari incipere loca: et tenebris omnia repleri. Quas cū intrarem; ſtantū paulisper cōdenſate ſunt: vt nihil p̄ter ipſas aſpicerē: excepta dūtaxat ſpe-cie et reſte eius qui me ducebat. Et cū p̄-grederemur ſola ſub nocte p̄mbraſ: ecce ſubito apparēt ante nos crebri flāmarum tetra-rū globi aſcendentes quaſi de puteo magno. Rurſumq; decidētes in eundem. Duo cum perductus eſſem: repēte ductor meus diſparuit: ac me ſolum reliquit in medio tenebrarum et horrende viſionis. At cū globi igniū ſine intermiſſione mo-do alta peterent: modo ima baratri repe-rent: Cerno omnia que aſcendebant faſti-gia flāmarū plena eſſe ſpirituibus hominū qui inſtar fauillarū cum fumo aſcenden-tium: nunc ad ſublūmiora procederēt: nūc retractis igniū vaporibus reſaberēt in profundū. Sed et fetor incomparabilis cum eiſdem vaporibus ebulliens oia illa tenebrarū loca replebat. Et cum diutius ibi pauidus conſiſterem: utpote incertus quid agerē: q̄ uertere ingreſſū: quiue mi-hi ſinis maneret: Audio ſubito poſt terga ſonitum imaniſſimi ſetus ac miſerrimi: ſi-mul et cachinnū crepitantē quaſi vulgi in-docti captis hoſtibus inſultant. Ut autē ſonitus idem clarior redditus ad meſq;

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

peruenit: considero turbam malignorum
spirituū: que v. animas hoīm merentes:
eiulantesq; ipsa vero multuz exultans et
cachinnans medias illas trahebat in tene
bras. **E** quibus videlicet hominibus vt
dinoscere potui quidam erat adtonsus vt
clericus: quidam laicus: quedam femina
Trahentes autē eos maligni spiritus de
scenderunt in mediū baratri illius ardens
tis. **F**actūq; est vt cum longius subeūtib;
eis fletum hominū z risum demonio: um
clare discernere nequirem: sonum tantum
adhuc promiscuū in auribus haberē. **I**n
terea ascenderunt quidā spiritū obscuro
rum de abisso illa flāmiūoma: z accurren
tes circūdederunt me: atq; oculis flāman
tib; z de ore ac narib; ignē putridum efflā
tes angebāt. forcipibus quoq; igneis q̄s
tenebant in manibus minitabant me com
prehendere. nec tamen me vllatenus con
tingere tam z si terrere presumebant. **Q**ui
cum vndiq; versus in hostibus et cecitas
te tenebrarum conclusus huc illucq; oculo
circūferrem: si forte aliunde quid auct
lij quo saluaret adueniret: apparuit retro
viam qua veneram quasi fulgor stelle mi
cātis inter tenebras: qui paulatim crescēs
z ad me oculus festinās: vbi appropinqua
uit dispersi sunt: z aufugerunt omnes qui
me forcipibus rapere querebāt spiritus
infesti. **I**lle autē qui adueniens eos fuga
uit. **E**rat ipse q̄ me anteducebat. **Q**ui mox
conuersus ad dexterum iter quasi contra
ortū solis brumalē me ducere cepit. **N**ec
mora exemptū tenebris: in aures me serē
ne lucis eduxit. **C**unq; me in lucem aper
tam duceret vidit ante nos murū p̄maxi
mū: cuius neq; longitudinē hinc vel inde
neq; altitudinē vllus esse terminus vide
retur. **C**epi autem mirari quare ad murū
accederemus: cum in eo nullā ianuā vel
fenestram vel ascensum alicubi conspice
rem. **C**um ergo peruenissemus ad murū
statim nescio quo ordine fuimus in sumi
tate. **E**t ecce ibi erat campus latissim⁹ ac
lectissimus: tantaq; fragrantia vernantūz
floscolorū plenus: vt oēm mox fetorem te
nebrosi fornacis qui me peruaserat: effu
garet admirandī huius suauitas odoris.
Tanta autem lux cuncta ea loca perfude

rat: vt omni splendore diei sine solis meri
dianū radijs videretur esse p̄clarior. **E**rat
q; in hoc campo nimia hominū alborū
conuenticula: sedesq; plurime agminū le
tantium. **C**unq; inter choros felicium in
colarum medios me duceret: cogitare ce
pi q̄ hoc fortasse esset regnum celorum:
de quo predicare sepius audiui. **R**espon
dit ille cogitatu meo. **N**on inquiring hoc
est regnū celorum quod autumas. **C**unq;
procedentes transissemus ad has beatorū
mansiones spiritūū: aspicio ante nos mul
to maiorem luminis gratiā q̄ prius: in
qua etiā vocem cantantiū dulcissimam
audiui: sed z odoris fragrantia miri tanta
de loco effūdebat: vt is quem antea de
gustans quasi maximū rebar iam permo
dicus mihi odor videretur. **S**icut etiā
lux illa campī florentis eximia in compa
ratione eius que nūc apparuit lucē tenuis
sima proorsus videbatur z parua. in cuius
amenitate loci cum nos intraturos spera
rem: repente ductor substitit. **N**ec mora
gressum retro: quēs ipsa me via qua venis
mus reduxit. **C**unq; reuersi peruenirem⁹
ad mansiones illas letas spiritūū candi
datorū dixit mihi. **S**cis que sint ista oīa
q̄ vidisti. **R**espondi ego. **N**on. **E**t ait. **V**al
lis illa quā asperxisti flāmis feruentibus z
frigoribus horrendam rigidis: ipse est lo
cus in quo examinandē z castigandē sunt
anime illorum qui differentes confiteri z
emendare scelera que fecerunt: in ipso tan
dem mortis articulo ad penitentiam con
fugunt: z sic de corpore exeunt. qui tamē
quia confessionē z penitentia vel in morte
habuerunt omnes in die iudicij ad regnū
celorum peruenient. **D**ultos autem pre
ces viuentiū: z elemosine: z sciuntia: z ma
xime celebratio missarū vt etiā ante diē
iudicij liberentur adiuant. **P**orro p̄tē
ille flāmiūomus ac putridus quez vidisti
ipm̄ est os gehenne. in quo quicumq; inci
derit: nunq; inde liberabitur in euū. **L**oc⁹
vero ille florifer in quo pulcerrimā hāc lu
nentem iocundari ac fulgere conspicias
ipse est in quo recipiunt anime eorū qui
in bonis quidē operib; de corpore exeūt:
non tamē sunt tante perfectionis vt in re
gnū celorum statim mereantur introduci.

qui tamen omnes in die iudicij ad visionem christi et gaudia regni celestis intrabunt. Nam quicumque in omni verbo et opere et cogitatione perfecti sunt: mox de corpore egressi ad regnum celeste perueniunt: ad cuius vicinia pertinet locus ille ubi sonum cantilene dulcis cum odore suauitatis ac splendore lucis audisti. Tu autem qui nunc ad corpus reuerti: et rursus inter homines uiuere debes: si actus tuos curiosius discere: et mores sermonesque tuos in rectitudine ac simplicitate seruare studueris: accipies et ipse post mortem locum mansionis inter hec que cernis agmina letabunda spirituum beatorum. Nam ego cum ad tempus abcessissem a te: ad hoc feci ut quid de te fieri deberet agnoscerem. Hec mihi cum dixisset multum detestatus sum reuerti ad corpus: delectatus nimium suauitate ac decore loci illius quem intuebar: simul et consortio eorum quos in illo esse uidebam. Hec tamen ductore meum aliquid rogare audebam. Sed inter hec nescio quo ordine repente inter homines me uiuere cerno. Hec et alia que uiderat idem uir domini non omnibus passim desideriosis: ac uite sue incuriosis referre uolebat: sed illis solummodo qui uel tormento: metu perterriti: uel spe gaudiorum pennam delectati: perfecti: uel pietatis ex eius uerbis haurire uolebant. Denique in uicinia celle illius habitabat quidam monachus nomine Benignus: presbiteratus etiam quem bonis operibus adornabat gradu primus: qui adhuc superstitis: et in Hybernia in sula solitarii uultum uite etate pane cibario et frigida aqua sustentat. Hic sepius ad eundem uirum ingreditens: audiuit ab eo repetita interrogatione que et qualia essent que exutus corpore uiderat: per cuius reuelationem ad nostram quoque agnitionem peruenire que de his pauca perstringimus. Narrabat autem visiones suas etiam regi Alfrido uiro undecumque doctissimo: et tam libere tamque studiose ab illo audire est ut eius rogatu in monasterio supra memorato indutus: ac monachica sit tonsura coronatus: atque ad eum audire sepe mecum illas in partes deuenisset accederet. Cum uidelicet monasterio tempore illo religiose ac modeste uite abbas et presbyter

ter Edilwald preerat: qui nunc episcopus lem Lindisfarnensis ecclesie cathedra condignis gradu actibus tenet. Accepit autem in eodem monasterio locum mansionis secretiore: ubi liberius continuus in orationibus famulatum sui conditoris vacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs solebat hoc creber ob magnum castigandi corpus effectum ingredi: ac sepius in eo supermeantibus undis immergi: sicque ibidem quodam sustinere posse uidebat psalmis uel precibus insistere: sicque manere ascendente aqua fluminis usque ad lumbos: aliquando et usque ad collum: atque inde egrediens ad terram nunquam ipsa uestimenta uida uel algida deponere curabat: donec ex suo corpore caleficerent et siccarent. Cumque tempore hyemali defluentibus circa eum semifractarum crustis glaciis: quas et ipse aliquando contriuerat quo haberet locum standi siue immergendi in flumina decerent qui uidebant. Mirum frater Brichelme (hoc enim erat uiri nomen) que tam frigidis asperitatem uilla ratione tolerare preuales. Respondebat ille simpliciter. (Erat namque homo simplicis ingenij ac moderate nature) frigidiora ego uidi. Et cum dicerent miris que cur tam austeram tenere continentiam uelis: Respondebat. Austeriora ego uidi. Sicque usque ad diem sue uocationis infatigabile celestium bonorum desiderio corpus senile inter quotidiana ieiunia domabat: multisque uerbo et ueritate salutis fuit.

Ut e contra alter ad mortem ueniens in oblato sibi a demonibus codice omnia sua inuenit peccata.

Capitulum XIII.

Contra fuit quidam in punita Hercloruz: cuius uisionis ac uerba et conuersatio plurimis: sed non sibi metipso profuit. Fuit autem temporibus Coenredi qui post Edilredum regnauit: uir in laico habitu atque officio militari positus, sed quantum pro industria exteriori regi placens: tam pro interna suum negligentia displicens. Ammonebat ergo illum sedulo ut profiteretur et emendaret ac relinqueret scelera sua postquam subito mortis suppetu tempore oporteret emendari perderet

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

Clerū ille licet admonitus spernebat ꝑ̄ba salutis: seseq; tpe sequenti penitentia acturū esse ꝑ̄mittebat. **I**nter hec tactus infirmitate decidit in lectū: atq; acris cepit dolore torqueri. **A**d quē ingressus rex **D**iligebat em̄ eū multū hortabatur vt vel tūc ante q̄ moreret penitentiam ageret cōmissorū. **A**t ille respondebat. **N**ō se tunc velle confiteri ꝑ̄ctā sua sed cū ab infirmitate resurgeret: ne exprobarēt sibi sodales q; timore mortis faceret ea que sospes facere noluerat. **F**ortiter quidē vt sibi videbatur locutus: sed miserabiliter vt postea patuit de montana fraude seductus. **T**uncq; morbo ingrauescēte denuo ad eū vīsitandū ac docendū rex intraret clamauit statim miserabilis voce. **Q**uid vīs modo? **Q**uid huc venisti? **N**ō em̄ mibi aliquid vtilitatis aut salutis potes vltra cōferre. **A**t ille. **N**oli inquit ita loqui vide vt sanū sapias. **N**ō inquit isanio: s; pessimā mibi ꝑ̄cientiā certꝑ̄ ꝑ̄ oculis habeo. **E**t quid inquit hoc est? **P**aulo ante inquit intrauerūt domū hanc duo pulcherrimi iuuenes et residerunt circa me: vnus ad caput: et vnus ad pedes: ꝑ̄tulitq; vnus libellū ꝑ̄pulcrū: sed vehementer modicū: ac mibi ad legendū dedit, in quo omnia que vnq; bona fecerā intus scripta reperi, et hec erant nimis pauca et modica. **R**eceperūt codicem neq; aliquid mibi dicebant. **T**unc subito supuenit exercitus malignorū et horrendorū vultu spiritū: domūq; hanc et exterius obsedit et intus maxima ex parte residens impleuit. **T**unc ille qui et obscuritate tenebrose facies: et primatu sedis maior esse videbatur eorū ꝑ̄ferens codicem horrende visionis et magnitudinis enormis et ponderis ꝑ̄ne importabilis: iussit vni ex satellitibus suis mibi ad legendū deferri. **Q**ue cum legissem inueni omnia scelera non solū que opere vel verbo: sed etiam que tenuissima cogitatione peccauit: manifestissime in eotris esse descripta litteris. **D**icebatq; ad illos qui mibi assederant viros albatos et preclaros, quid hic sedetis: scientes certissime: quia noster est iste? **R**esponderunt: **C**lerū dicitis. **A**ccipite et in cumulū dānationis vestre ducite. **Q**uo dicto statim disparuerūt. **S**urgētesq; duo nequissimi

simi spiritus habentes in manibus ꝑ̄cusserunt me: vnus in capite: et alius in pede. **Q**ui videlicet modo cum magno tormento irrepūt in interiora corporis mei: morq; vt adinuicem pueniēt moriar: et paratū ad rapiendū me demonibus inferni claustra ꝑ̄trabar. **S**ic loquebatur miser desperans. **E**t nō multo post defunctus ꝑ̄niam quā ad breue tēpus cū fructu venie facere supsedit: in eternū sine fructu penis subditus facit. **D**e quo constat quia sicut brūis papa Gregorius de quibusdā scribit nō pro se ista cui non ꝑ̄fuerit: sed pro alijs viderit qui eius interitū cognoscētes: differretempus penitentie dum vacat timent ne improuiso mortis articulo ꝑ̄uenti impenitentes perirēt. **Q**uānto codices diuersos per bonos siue malos spūs sibi vidit offerri: ob id superna dispensatione factū est vt meminērimus facta et cogitationes nostras nō in ventū dissuere: sed ad examen sūmi iudicis cūcta seruari, et siue ꝑ̄ amicos angelos in fine nobis ostendēda siue ꝑ̄ hostes. **Q**uero ꝑ̄rius candidū cōdicem ꝑ̄tulērunt angeli: deinde atrum demones. illi ꝑ̄parū: isti enormē: aīa dū tendū est q; in ꝑ̄ma etate bona aliqua fecit: que tamē vniuersa ꝑ̄auit agendo iuuenis obnubilauit. **Q**ui si eorū ecōtrario errores puericie corrigere in adolescentia ac benefaciēdo a dei oculis abscondere curasset posset eorū numero sociari de quib; ait ꝑ̄sal. **B**eatū quorū remisse sunt iniquitates et quorū tecta sunt peccata. **H**anc historiā sicut a venerabili antistite **P**erthelmo dīdici simpliciter ob salutem legentium siue audientium narrandam esse putauit.

Ut item alius mortuus deputatum sibi apud inferos locū penarū viderit:

Caplin. **XV.**

Qui autem ipse fratrem quē vnus nam non nossem: cuius etiā nomen si hoc aliquid ꝑ̄desset dicere possem: positum in monasterio nobili: sed ipsum ignobiliter viuentem. **C**orripiebatur quidem sedulo a fratrib; ac maioribus loci: atq; ad castigatorem vitam conuertī ammonebatur. **E**t quāuis eos audire nolisset: tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operis

spius exterlorē (erat em̄ fabrilī arte singu-
laris) Seruiebat aut̄ multū ebrietati: et ce-
teris vite remissior̄ illecebris: magisq; in
officina sua die noctuq; residerē: quā ad
psallendū atq; orandū in ecclesia audien-
dūq; cū fratrib; verbū vite currere cōsue-
uerat. Cū accidit illi: qd̄ solent dicere qd̄
dam: qz qui nō vult ecclesie ianuā sponte
humiliat̄ ingredi: necesse habet in ianuā
infēri nō sponte dānat̄ introduci. Per-
cussus em̄ languore: atq; ad extrema pdu-
ctus vocauit fratres et multū merēs ac dā-
nato similis cepit narrare: qz videret infe-
ros apertos et sathanā imersum in pfun-
dum tartari. Cayphan cū ceteris qui occi-
derūt dñm iuxta eū flāmis ylticib; cōtra-
ditū. In quorū vicinia inquit heu misero
mibi locū despicio et eterne pditionis esse
pparātū. Audiētes hec fratres ceperūt di-
ligēter exhortari vt vel tūc positus adhuc
in corpe penitentiā faceret. Rūdebat ille
desperans. Nō est mibi modo tempus vi-
tam mutandi: cū ipse viderim iudiciū meū
tam esse ppletū. Talia dicēs sine viatico
salutis obijt: et corpus eius in yltimis est
monasterij locis humatū: neq; aliquis p
eo vel missas facere: vel psalmoscantare:
vel saltem orare presumebat. **D** q; gran-
di distantia diuisit deus inter lucem et te-
nebras. **S**ebus p̄thomartyr **S**tepha-
nus moriendo pro veritate vidit celos a-
pertos: vidit gloriā dei: et iesum stantem
a dextris dei: et vbi erat futurus ipse post
mortē: ibi oculos mentis ante mortē: quo-
letior occūberet misit. **A**t contra faber ille
tenebrose mētis et actionis imminente mor-
te vidit aperta tartara: vidit dānationem
dyaboli et sequaciū eius. **V**idit etiā suū in
felix inter tales carcerē quo miserabilius
ipse desperata salute p̄iret. **S**ed viuentib;
qui hec cognouissent causam salutis sua
pditione relinquerēt. **F**actū hoc nup̄ in p-
uincia **B**erniciorū: ac longe lateq; diffu-
matum multos ad agendā et nō differen-
dam scelerum suorum penitudinē prouo-
cauit. **N**ō vtinam exhinc ei nō nostrarū
fiat lectione litterarum.

Vt plurime **S**cotoꝝ ecclesie instante
Adannan catholici p̄ascha susceperint:
atq; idem libꝛū de locis sc̄tis scripserit.

Caplm. XVI.

Quo tpe plurima pars **S**cotoꝝ
rum in **H**ybernia et nonnulla de
Britonib; in britānia rationabi-
le et ecclesiasticū paschalis obseruatiē tem-
pus dño donāte suscepit. **S**iquidē **A**da-
mnā prebyter et abbas monachoz q̄ erat
in insula **H**u: cū legationis grā missus a
sua gente venisset ad **A**lfridū regē **A**nglo-
rū: et aliq̄dū in ea morat̄ videret ritus ec-
clesie canonicos: sed et a plurib; qui erant
eruditiores essent sollerter amonit̄ ne cō-
tra vniuersalē ecclesie morē: vel in obser-
uantia paschali: vel in alijs quibusq; de-
cretis cum suis paucissimis et in extremo
mūdi angulo positis viuere p̄sumeret mu-
tatus mente est: ita vt ea que viderat et aus-
dierat in ecclesijs **A**ngloꝝ sine suozq; cō-
suetudini libētissime p̄ferret. **E**rat em̄ vir
bonus et sapiens et sciētia scripturarū nos-
bilissime instructus. **Q**ui cū domū rediisset
curauit suos qui erant in **H**u: qui ve eis
dem erant subditū monasterio ad eū quē
cognouerat: quēq; ipse ex toto corde susce-
perat veritatis callem pducere: nec valuit
Hauigauit **H**yberniā et predicans eis ac
modesta exhortatione declarans legitū
mū pasche tempus plurimos eoz et pene
oēs qui abhensū erant dño liberi ab er-
rore a viro correctos: ad vnitatem reduxit
catholicā: ac legitūmū pasche tempus ob-
seruare pdocuit. **Q**ui cū celebrato in **H**y-
bernia canonico pascha ad suā insulā re-
uertisset: sicq; in monasterio catholicā tē-
poris paschalis obseruantā instātissime
pdicaret: nec tū pficere qd̄ conabat̄ posset
cōtingit eum ante expletū anni circulū mis-
grasse de seculo: diuina vtiq; dispensatio-
ne vt vir vnitatis et pacis studiosissimus
ante ad vitā raperet eternā quā redeunte
tpe paschali grauiorē cū eis qui eū ad ve-
ritatē sequi volebant cogere habere dis-
scordia. **S**cripsit idem vir de locis san-
ctis libꝛū legentib; multū vtilimū: cuius
auctor erat docendo ac dictando **G**alliaz
ep̄s **A**rculfus qui beatoꝝ grā sanctorū
venerat **H**ierosolymā. **E**t lustrata omni
terra repromissionis damascū qz **C**ōstan-
tinopolim: **A**lexandriā: multas mar̄ insu-
las adierat: patriamq; nauigādo reuertēs
vi tempestatis in occidentalia britānie litōꝝ
ra delatus est. **A**c post multa ad memora-

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tum christi famulū Adānanū perueniēs
ibi doctus in scripturis: sanctorūq; locoz
gnarus esse compertus est: libētissime est
ab illo susceptus: libētius auditus: adeo
vt queq; ille se in locis sanctis memoratu
digna vidisse testabatur: cūcta mox iste litte
ris mandare curauerit. Fecitq; opus: vt
dicit: multis vtile: et maxime illis qui lon
gius ab eis locis in quibus patriarche et
apostoli erant secreti ea tantū de hijs que
lectioni didicerint no:unt. Porrexit autē
librum hunc Adānan Alfrido regi: ac p
eius est largitionem etiam minoribus ad
legendum contraditus. Scriptoz quoq;
ipse multis ab eo muneribus donatus pa
triam remissus est. De cuius scriptis aliq;
decerpere ac nostre huic historie inserere
cōmodum fore legentibus reoz.

¶ Que in eodem libro de loco dñice nati
uitatis: passionis: et resurrectionis cōme
morauerit: **Caplm. XVII.**

Scripsit ergo de loco dominice
natiuitatis in hunc modū. Ber
leem ciuitas David in dorso si
ta est augusto. et omni parte vallibus cir
cundata. ab occidente in orientē mille pas
sibus longa. humilis sine turribus. muro
per extrema plani verticis instructo. In
cuius orientali angulo quasi quoddā na
turale semiantrū est. Cuius exterior pars
natiuitatis dominice fuisse dicitur locus:
interior presepe domini nominatur. Nec
spelunca tota interiori preciosio marmore
tectā: supra locum vbi dñs natus spectā
lius traditur: sancte marie grādem gestat
ecclesiam. Scripsit item hoc modo de lo
co passionis et resurrectionis illius. In
gressus a septentrionali parte urbem hie
rosolimā primū de locis sanctis pro cōdi
tione platearū diuertū est ad ecclesiaz Cō
stantinianā que Martyrū appellat. Hanc
Cōstantin⁹ imperator eo q; ibi crux domi
ni ab helena matre reperta sit magnifico et
regio cultu construxit. De hinc ab occasu
golgothana videtur ecclesia: in qua etiaz
rupis illa apparet que quondam ipsa in
fixo domini corpore crucem pertulit ar
genteam: modo pgrandem sustinens cru
cem: pēdente magna desuper erea rota cū
lampadibus. Infra ipm vero locū domi

nice crucis excisa in petra cripta est. In q;
super altare pro defunctis honoratis sacri
ficiū solet offerri positus interm in platea
corporibus. Huius quoq; ad occasum ec
clesie anastasis hoc est resurrectionis dor
minice rotunda ecclesia tribus cincta pa
rietibus. xij. columnis sustentatur. Inter
parietes singulos latum habens spaciū
vte que tria altaria in tribus locis parte
tis mediū continet hoc est australi: aquilo
ni: et occidentali. Hec bis quaternas por
tas id est introitus

habet. **E** quibus. iij. ad vulturū: et. iij.
ad curum spectāt. huius in medio monu
mētum domini rotundum petra excisum
est. Cuius culmen intrinsecus stans ho
mo manu stringere potest. ab oriente ha
bens introitū: cui lapis ille magnus appo
situs est qd intrinsecus ferramentoz vetū
glia vsq; in presens ostendit. Nam extrin
secus vsq; ad culminis summitatē totū mar
more tectū est. Summū vero culmen au
ro ornātū: aureā magnā gestat crucē. In
huius ergo monumenti a quilonari parte
sepulcrū dñi in eadē petra excisū. Logi
tudo octo pedū triū mēsurā palmarū pa
uimento altius eminet. Introitū habens
a latere meridiano: vbi die noctūq; xij. lā
pades ardēt. iij. intra sepulcrū. iij. supra
in margine dextro lapis qui ad hostium
monumētū posit⁹ erat nūc scissus est. cui⁹
pars minor quadratū altare ante ostium
nihilominus eiusdē monumētū stat. Da
tor vero in orientali eiusdē ecclesie loco q;
drangulū. Aliud altare sub lintheaminū
bus extat. Color eiusdē monumenti et sep
ulcri albo et rubicūdo permixtus videt.

¶ Que item de loco ascensionis dominice
et sepulcris patriarcharum.

Caplm. XVIII.

De loco q; ascensionis dñice p
fatus auctor hoc modo refert.
Dons oliuarū altitudine mō
ti syon par est. sed latitudine et longitudi
ne pstat: exceptis vrbis et oliuis rare ferax
arborib; Frumētū q; et ordei fertilis. Ne
q; em̄ brucosa sed herbosa et florida solū il
lius est qualitas. In cuius summo verti
ce vbi dñs ad celos ascēdit ecclesia rotunda
grādis ternas p circuitū cameratas habz

portic⁹ desup tectas. **I**nterior nāq; dom⁹
ppter dñici corporis meatū camerari z te
gi nō potui altare ad orientē habēs angu
sto culmine ptectū. **I**n cuius medio vlti
ma dñi vestigia celo desuper patente vbi
ascēdit vīsum. **Q**ue cū quotidie a creden
tibus terra tollat: nihilomin⁹ manet: ean
dēq; adhuc specie veluti impressis signa
tā vestigijs seruat. **H**ec circa aerea rota ia
cer vsq; ad ceruicē alta: ab occasu habens
introitum. pendente desup in trocleis ma
gno lampade totaq; die et nocte lucente.
in occidentali eiusdē ecclesie parte fenestre
octo: totidemq; e regione lampades in fu
nibus pendētes vsq; h̄erolimā per vī
trum fulgēt: quarū lux corda intuentiū cū
quadā alacritate z spūctione pauefacere
dicūt. **I**n die ascētionis dñice p annos sin
gulos missa pacta validi fluminis. pcella
desursum venire p̄suevit: z oēs qui in ec
clesia affuerint terre p̄sternere. **D**e situ
etiam Chebron⁹ monumētis patrum ita
scribit. **C**hebron quondā ciuitas z metro
polis regni dauid. nūc ruinis tantū quid
tūc fuerit ostendens vno ad orientē stadio
speluncā duplicē in valle habet: vbi sepul
cra patriarcharū quadrato muro circun
dant capitibus versis ad aquilonem. **E**t
hec singula singulis tecta lapidib; instar
basilice dolatis triū patriarchaz eādē dīs
Adā obscurioris z vltior⁹ opis q̄ haud
longe ab illis ad borealē extremāq; muri
illius partē pausat. **T**riū quoq; feminarū
vltiores z minores memorie cernuntur mā
bre collis mille passib; a monumētis hīs
ad boreā herbosus valde z floridus cam
pestrē habens in vertice planiciē. **I**n cui⁹
aquilonari parte quercus abrae duoz ho
minū altitudinis tricus ecclesia circūda
tus est. **H**ec de opusculis excerpta prefati
scriptoris ad sensum quidē verborū illius
sed breuioribus strictiq; comprehēsa ser
monibus nostris ad vtilitatē legentiū hīs
storijis indere placuit. **P**lura voluminis
ill⁹ se q̄ scire delectat: vel in ipso illo volu
mine: vel in eo qd̄ de illo dudū strictim ex
cerptimus epitomate requirat.

Ut **A**ustrales saxones ep̄os acceper
int **E**adberechtū z **E**ollan: **O**ccidentales
Danielem z **A**dhelmū: z de scriptis eius

dem **A**dhelmū: **C**aplm. **XIX.**

Anno dñice incarnationis. dcc.
v. **A**lfrid rex **F**ordanhimb: oz
defunctus est anno regni sui. xx.
nec dum impleto. **C**ui succedens in impe
riū filius suus **D**fred puer. viij. circū an
norū regnauit annis. xj. **H**uius regni p̄n
cipio antistites occidentaliū saxonū **H**eddi
celestē migravit ad vitaz. **B**onus quippe
erat vir ac iustus z ep̄alem vitam sine do
ctrinā magis insito sibi virtutū amore: q̄
lectionib; institutus exercebat. **D**eniq; re
uerēdissimus antistes **B**ectelin: de quo in
sequētib; loco suo dicendū est: qui cum
successore eius **A**dhelmo multo tempore
adhuc dyaconus siue monachus fuit re
ferre est solitus q̄ in loco quo defunctus est
ob meritū sc̄t̄itatis eius multa sint patra
ta miracula: hoiesq; puince illi⁹ soliti ab
latū inde puluere ppter lāguētes in aquā
mittere: atq; ad huius gustū siue aspersio
nem multis sanitatē egrotis et hominib;
z pecorib; p̄ferre. **P**ropter qd̄ frequētī ab
latione pulueris sacri fossa sit ibidem. fa
cta nō minima. **Q**uo defuncto ep̄atus pro
uincie illius in duas parrochias diuisus
est. **U**na data **D**anieli quā vsq; hodie re
git. **A**ltera **A**dhelmo cui annis quattuor
strenuissime p̄fuit: ambo z in rebus ec
clesiasticis z in scientia scripturarū sufficiē
ter instructi. **D**eniq; adhelm cum esset ad
huc presbyter et abbas monasterij quod
Haldubiurbē nomināt scripsit iubente
synodo sue gentis librū egregiū aduer
sus errorem britonū: quo vel pascha non
suo tpe celebrant: vel alia p̄plura que ec
clesiastice castitati z paci cōtraria gerunt.
Multosq; eoz qui occidentalib; saxonib;
bus subditi erāt britones ad catholicam
dñici pasche celebrationē huius lectione
p̄duxit. **S**cripsit z de virginitate librū ex
imū: quē in exēplū sedulij geminato ope
z versib; exametris z p̄sa coposuit. **S**cri
psit z alia nōnulla vtpote vir vndecunq;
doctissimus. nam z sermone nitidus z scri
pturarū vt dixi liberaliū ecclesiasticarūq;
erat eruditione mirandus. **Q**uo defuncto
pontificatū p eo suscepit **F**ortheri q̄ vsq;
hodie super vir et ip̄e i scripturis sc̄tis mul
tū eruditus, quib; ep̄atum am̄inistratib;

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

statutum est synodali decreto vt puincia australiū saxonū que eatenus ad ciuitatis ventane cui tunc Daniel perat parochiā pertinebat et ipse sedem episcopales ac propriū haberet episcopus Consecratusq; e eis primus antistes **Eadbercht**: q; erat in monasterio abbas beate memorie **Wilfridi** episcopi qd dicit **Selesen**. Quo defuncto **Eolla** suscepit officium potestatis. Ipse autē aliq; ānos ex hac luce subtracto episcopus vsq; hodie cessauit.

Ut **Coenred** merciorū: et **Offa** orietalium saxonū rex in monachico habitu romae vitā finierint: et de vitā vel obitu **Wilfridi** episcopi. **Capitulum. XX**

Anno autē imperio **Hosredi** quarto **Coenred** q; in regno merciorum nobilissime tpe aliquanto p̄fuerat: nobilius multo scepra regni reliquit. Nam venit romā: ibiq; attonsus pontificatum habente **Cōstantino**: ac monachus factus ad limina ap̄loꝝ in precibus: ieiunijs: et elemosynis vsq; ad diem p̄mansit vltimū. Succedente in regnum **Colredo** filio **Edilredi**. q; añ ip̄m **Coeredum** idē regnum tenebat. Venit autē cum illo et filius **Sigberti** regis orientaliū saxonū: cui⁹ supra meminim⁹: vocabulo **Offa** iuuenis amantissime etatis et venustat⁹: toteq; sue gētē ad tenēda seruādaq; regni scepra exoptatissim⁹: q; pari ducē deuotione mētis reliq; vxorē: agros: cognatos: et patriā p̄pter christū et p̄pter euangeliū: vt in hac vitā centuplum acciperet et in seculo v̄turo vitā eternā. Et ipse ergo vbi ad loca sancta romam peruenerit attonsus et in monachico vitam habitum complens ad visionē beatorū apostolorum in celis diu desideratā puenit. Eodem sane anno quo h̄i britāniā reliquere: antistes erim⁹ **Wilfrid** post. xlv. annos accepti episcopus die clausit extremū: in puincia q; vocat **Hūdalū**. Corpusq; ei⁹ loculo inditū platū ē in monasteriū ip̄e qd dicit **Drīpū**: et iuxta honorē tāto p̄ntifici congruū in ecclia beati ap̄li **Petri** sepultus. De cui⁹ statu vitāq; (vt ad priores date sunt) paucis q; sunt gesta memorem⁹. Cū esset puer bene indolis: atq; etatez moribus transiēs: ita se modeste et circūspecte

in oibus gerebat: vt merito a maioribus quasi vnus ex ipsis amaret et veneraret. **U**bi quārtūdecimū etatis contigit annū monachicā seculari vitā p̄tulit. Quō vbi patri suo narrauit (tam em̄ mater obierat) libeter eius votis ac desiderijs celestibus annuit eiq; ceptis insistere salutaribus iussit. Venit ergo ad insulā **Lindisfarnensem**: ibiq; monachoz famulatus se cōtradens diligēter: ea que monastice castitat⁹ ac pietatis erat et discere curabat et agere. Et qz acris erat ingenij didicit citissime psalmos et aliquos codices: nec diu quidez attonsus: Verū his que cōtura maiora sunt virtutibus idem humilitatis et obedientie nō mediocriter insignit⁹. Propter qd et a senioribus et coetaneis suis iusto colebat affectu In quo videlicet monasterio cū aliq; annos deo seruiret aduertit paulatim adolescēs animi sagacis minime p̄fectam esse virtutis viā que tradebat a **Scottis** p̄posuitq; aīo venire **Romā**: et qui ad sedem apostolicā ritus ecclesiastici siue monasteriales seruare nō videre. Quō cū fratribus referret laudauerit eius p̄positū: eiq; ob id qd mente disposuit perficere suadebat. At ille cōfestim veniens ad reginam **Eanfledam**: cui notus erat: eiusq; cōsilio et suffragijs p̄fato fuerat monasterio sociatus: indicauit ei desiderium sibi iter beatorū apostolorū limina visitandi. Que delectata bono adolescēs p̄posito misit eum ad **Cātū** ad regē **Ercuberechtū**: qui erat filius auūculi sui: postulās eū vt honorifice romā transmitteret. Quo tpe ibi gradum archiepiscopus **Honorius** vnus ex discipulis beati pape **Gregorii** vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institut⁹ seruabat **U**bi cū aliq; diu demoraret⁹ adolescēs animi viuacis diligēter h̄ijs que inspiciēbat discēdi operā daret: Supuenit illo alius adolescens nomine **Biscop**: cognomēto **Benedict⁹** de nobilibus anglorū: cupiēs et ipse romam venire: cuius iupra meminimus: huius ergo comitatū rex sociatum **Wilfridum**: vtq; illum secum **Romam** perduceret iussit. Qui cum **Lugdunū** peruenissent. **Wilfrid** ab **Alfino** ciuitat⁹ episcopo ibi retentus est. **Benedictus** ceptū iter nauim tunc **Romam** vsq; compleuit

Delectabat enī antistes prudentia s̄boꝝ
iuuentis: gr̄a uenusti vultus: alacritate acti
onis: et cōstātia ac maturitate cogitatiois
Cū et oīa q̄ necesse habebat abundanter
sp̄i cū socijs suis cōdū secū erāt donabat
Et insup̄ offerebat: vt si vellet p̄tem gal
liarū nō mīnīmā illi regendā cōmitteret
ac filiā fratris sui virginē illi coniugem da
ret: cūq; ip̄e loco adoptiuū haberet. At il
le gr̄as agens pietati quā erga eū cuz eēt
p̄grīnus habere dignaretur: Respondit:
p̄positum se magis alteri cōuersionis
habere: et ideo patriā relicta romam iter
agere cepisse. Quib; auditis antistes mī
sit eū romā dato duce itineris: et cūctis si
mul q̄ necessitas poposcēbat itineris lar
giter subministratis: obsecrans sedulo vt
cum patriā reuertēret p̄ se iter facere me
mīnisset. Veniens s̄o romaz et oratioib; ac
meditatiōi rerū ecclīasticaz vt animo
p̄posuerat quotidiano mancipat^o instan
tia puenit ad amicitia vīri sanctissimi ac
doctissimi Bonifacii videlicet archidia
coni q̄ etiā p̄siliari^o erat ap̄lici pape. Cuz
magisterio q̄tuor euāgeliorū libros
ex ordine didicit: compositū pasche ratio
nabile: et alia multa q̄ in patriā nequērat
ecclīasticę disciplinis accōmodare eodez
magistro tradente percepit. Et cū mēses
aliq̄t sibi studijs occupat^o felicib; exegisset:
rediit ad Alfinū in galliā: et tres ānos
apud ip̄m cōmorat^o attonitus est ab eo et
in tanto habit^o amore vt heredē sibi illū
facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset
antistes crudeli morte p̄reptus ē. et Ul
frid ad sue potius h̄ ē angloꝝ gētī ep̄atū
reseruat^o. Nam Balbild regina missis
militib; ep̄m iussit interfici. quē ad locuz
q̄dez quo decollādus erat secutus ē Ul
frid clericus illius: desiderās cuz eo tam
etsi ip̄o multū phibēte pariter occūbere.
Sed hunc vbi p̄grīnū atq; oriundū de
natione angloꝝ cognouere carnifices: pe
percere illi: neq; eum trucidare cum suo
voluere p̄otiffice. At ille britāniā ueniens
p̄iuctus est amicitijs Aluicridi regis: q̄
catholicę ecclīe regulas sequi semper et
amare didicerat. Cū et illi quia catholi
cū euz esse cōperit mox donauit terrā de
cem familiarū in loco q̄ dicit^o Stanfrod

et non multo post monasteriū. xxx. famili
arū in loco q̄ vocat^o in Hripum: quē vi
delicet locū dederat p̄ridē ad cōstruendū
insibi monasteriū his q̄ scotos sequebāt.
Verū q; illi postmodū optōne data ma
luerunt loco cedere: q̄ pascha catholi
cum: ceterosq; ritus canonicos iuxta rō
mane et ap̄lice ecclīe cōsuetudinē recipere
dedit hoc illi quem meliorib; imbut^o dī
sciplinis ac morib; vidit. Quo in tpe ad
iussione p̄fati regis p̄sbyter ordinatus est i
eodez monasterio ab Agilberto ep̄o Se
uissorū: cuius supra meminim^o. Deside
rante rege vt vīr tante eruditōnis ac reli
gionis sibi specialiter i diuiduo comita
tu sacerdos esset ac ductor. Quē nō mul
to post detecta et eliminata (vt supra do
cuimus) scotorū secta galliā mittens cuz
p̄silio atq; p̄sensu patris sui Osium ep̄m
sibi rogauit ordinari: cum esset annorum
circē. xxx. eodez Agilberecho tūc ep̄atuz
agente p̄sface ciuitatis: cum quo et alijs. xj.
ep̄i ad dedicationē antistitis conuertētes
multū honorifice ministeriū implauerūt
Quo adhuc in trās marinis p̄tib; demo
rante p̄secrat^o est i ep̄atuz eboraci subēte
rege Osium Leadda vīr sanct^o: vt supra
memoratū est: et trib; annis ecclīaz subli
miter regēs de hīnc ad monasteriū suū qd
est in Lestinga ei curaz secessit: Accipiente
Ulfrido ep̄atū totius nordāhimbroz
p̄uincie. Qui deinde regnante Ecgfrido
pulsus ep̄atu: et alijs p̄ illo p̄secrat^o antisti
tes: quorū supra meminimus: romamq;
iturus et coraz ap̄lico papa causam dīctu
rus: vbi nauē cōscendit si āte fauonio pul
sus est fresiam: et honorifice susceptus a
barbaris ac rege illoꝝ Aldgīsto predica
bat eis xp̄m: et multa eoz mirabilia s̄bo
veritatis institūēs a peccatoꝝ suozū sor
dibus fonte salutaris abluīt. Et qd post
moaicum Ulbrozd reuerēdissim^o christi
pontifex i magna deuotiōe cōpleuit. ipse
primus ibi op^o euāgelicū cepit. Ibi ergo
hyemē cū nona del plebe feliciter extigēs
sic romā ueniēdi iter repetijt. et vbi causa
eius uerilata est p̄sente agathone p̄apa et
plurib; ep̄is vniuersoz iudicio absq; cri
mine accusatū fuisse ep̄atu esse dignus in
uentus ē. Quo in tpe idēz papa Agatbo

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

cum synodū congregaret rome. cxxv. epoz aduersus eos vnā in dño saluatore volūtatē atq; opationē dogmatizabāt: vocari iussit et **Uilfridū** atq; inter epōs p̄sedētē dicere fidē suā simul et puīncie siue insule de q̄ venerat. **C**unq; catholicus fide euz suis esset inuentus: placuit s̄ inter cetera eiusdeꝝ synodī gestis inseri: scriptūq; hoc modo. **U**ilfridus deo amabilis epus **E**borace ciuitatis aplicam sedem de sua causa appellās et ab hac ptate d̄ certis incertisq; rebus absolutus. et cum alijs. cxxv. coep̄s in synodo in iudiciū sede cōstitutus et p̄ oī aq̄lonali pte britānie ex hybernie insulis q̄ ab angloꝝ: bretonū: necnō scoꝝ: torū: et pictorū gentib; incolunt. **U**erū et catholicā fidē p̄fessus ē et cum scriptione sua corroborauit. **P**ost hec reuersus britāniā puīnciā australiū saxonū ab idolatrie rīnibus ad christi fidē p̄uertit. **H**ecce q̄ insule p̄bi ministros destinauit. et scōo āno **A**ldfridū q̄ post **E**gfriduz regnauit sedem suā et epātū ip̄a rege inuitate recepit. **S**ed post q̄nq; annos denuo accusatus ab eodeꝝ ip̄o rege et plurimis ep̄s p̄sulatu pulsus ē. **V**eniensq; romā cū p̄sentibus accusatorib; acciperet locuz se defendendi. **C**ōsedentib; ep̄s plurib; cū apostolico papa **J**ohāne omī iudicio p̄batū est accusatores eius nōnulla ī pte falsas p̄tra eū machinasse calūnias. **S**criptum q; a p̄fate papa regibus angloꝝ **E**dilredo et **U**ilfrido vt eū in epātū suū: eo q̄ in iuste fuerit cōdemnatus facerent recipi. **I**uuit autē causam absolutiōis eiꝝ lectio synodī beate memorie pape **A**gathonis q̄ quondā t̄pe p̄sentē in vrbe ad quē eodē consilio inter epōs residētē vt p̄dicimus acta est. **C**ū ergo causa exigente synodus eadē corā nobilib; et frequētia populū iubente apostolico papa dieb; aliq̄t legere tur ventum est ad locū vbi scriptum erat **U**ilfridus deo amabilis epus **E**borace ciuitatis aplicam sedem de sua causa appellans et ab hac ptate de certis incertisq; rebus absolutus. et cetera q̄ supra posuimꝰ. **D**ō vbi lectū est stupor apprehēdit audientes. et silente lectorē ceperunt alterutrū req̄rere q̄ esset ille **U**ilfrid epus. **T**ū **B**onifacius p̄silaris aplici pape: et alij ppli

res q̄ cum tēporib; **A**gathonis pape sibi viderūt: dicebāt ip̄m esse ep̄m q̄ nup̄ romā accusatus a suis: atq; ab aplicā sede iudicandus aduenerit. **Q**ui tā dudū inquit: vnt accusatus eque huc adueniens moꝝ audita ac d̄iudicata causa et cōtrouersia vtriusq; ptis a beate memorie papa **A**gathone p̄batus est p̄tra fas a suo epātū repulsus. et tātus apud eū habitus: vt ip̄m in p̄cilio qd̄ cōgregaret epoz q̄si vtrū in corrupte fidelē et animi p̄bi residere p̄cipere ret. **Q**ui b; auditis dicebāt oēs vna cum p̄tiffice vtrū tante autoritatis q̄ p̄ xl. p̄pe annos epātū fungebat nequaꝝ dam̄nari debere: s; ad integrū culpīs accusationū absolutū patriā cū honore reuertī. **Q**ui cū remeans in galliā p̄tes deuenisset tactus ē infirmitate repētina: et ea crescēte adeo pressus vt neq; equo vehi posset: sed manib; ministrorū portabatur in grabato. **S**ic delatus ī ciuitate **P**ellū gallie q̄tuor dieb; ac noctib; q̄si morū facebat alitū tantū p̄tenit qz viueret demonstrans. **C**ūq; ita sine cibo et potu: sine voce et auditu qz triduo p̄seueraret q̄nta demū illucescente die quasi de graui ex̄perrectus somno exurgens resedit: ap̄tisq; oculis vidit circa se choros psallentiū simul et flentiū fratru: ac modicū suspirans interrogauit vbi eēt **A**cca p̄byter. **Q**ui statim vocatus intrauit. et vidēs eū melius habentē ac loquū tam valentē flexis genibus gr̄as egit deo cum oib; q̄ aderāt fratrib; **E**t cū parū p̄sedissent: ac de sup̄nis iudiciū trepidi aliquātum fabulari cepissent: iussit p̄tiffex ceteros ad horā egredi et ad **A**ccan p̄byterū ita loquū exorsus ē. **V**isio mibi mō tremēda apparuit: quam te audire ac silētiō tegere volo: donec sciam quid de me fieri velit deus. **A**stitit enī mibi q̄daz cādido p̄clarus habitu dicēs se **M**ichaelem esse archangelū: et ob hoc inquit missū vt te a morte reuocē. **D**onaui enī tibi dñs vitā p̄ oratiōes ac lachrymas discipulorū et fratru tuorū: et p̄ intercessionē sue beate genitricis sem̄ p̄q; p̄ginis marie. **Q**uapropter dico tibi qz modo quidē ab infirmitate hac sanaberis. **S**ed paratus esto qz post quadriēnium reuertēs v̄sitaro te. **P**atriā p̄o pueniēs

maximā possessionū tuarū q̄ tibi ablata
sunt portionē recipies: atq; in pace trāq̄-
la vitam terminabis. **C**onualuit igit̄ ep̄s
cūctis gaudētib; z deo gr̄as agentib;: ce-
ptoq; itinere britāniā venit. lectis autem
ep̄lis quas ap̄lico papa adduxerat. **H**e-
rechuald archiep̄s z **E**dilred quōdā rex
tunc aut̄ abbas libētissime fauerūt. **Q**ui
videlicet **E**dilred accit̄is ad se **C**onredū
quem p̄ se regem fecerat amicum ep̄o fie-
ri petijt z impetrauit. **S**ed **A**ldfrid nor-
danhimbroz rex cum suscip̄e cōtempserit.
nec longo post sup̄fuit. **U**nde factum est
vt regnante **O**sredo filio ei⁹ mox synodo
facta iuxta flumē **A**idd post aliquātum
vtriusq; p̄ris **A**ldfrid tandē cūctis fauē-
tibus i psulatū sit sue recep̄ ecc̄lie. **S**ic
q; q̄tuor ānt̄s vsq; ad diem obit⁹ sui vi-
tam duxit i pace. **D**efunct⁹ est aut̄ in mo-
nasterio suo qd̄ habebat in puincia **U**n-
dalū sub regimine **L**udbaldi abbatis et
ministerio fratru; platus in primū suum
monasteriū qd̄ dicit̄ in **H**ispum positus
est in ecclia beati ap̄li **P**etri iuxta altare
ad austrū: vt z supra docuim⁹. z hoc de il-
lo ep̄staphūm est scriptum.

Ulfridus h̄ magn⁹ req̄escit̄ corpe p̄sul:
Hac dno q̄ aulā duc̄ pietatis amore
Fecit: z eximio sacrauit̄ noīe petri:
Cui clauēs celi x̄ps dedit̄ arbiter orbis.
Atq; auro arcuato deuot⁹ vestijt̄ auro.
Quietā sublīme cruc̄ radiāte metallo
Hic posuit tropheū nechō z q̄tuor auro
Scribi euāgelij p̄cepit̄ in ordinē libros.
Ac thecā e rutilo hū dignā pdidit̄ auro
Paschalis q̄ etiā sollēntia tempa cursus.
Catholica ad iustū correxit̄ dogma cano
Quem statuere patres dubioq; (nis:
errore remoto.

Certa sue gēt̄ ostēdit̄ moderamīa ritus.
Inq; loc̄ ist̄ monachoz examīa crebra
Colligit̄: ac monit⁹ canit̄ q̄ reglā patrū:
Sedul⁹ instituit̄ multisq; domiq; forisq;
Lactat̄ nimīū p̄ tempa lōga pericls:
Quīdecies ternos postq; egit̄ ep̄s ānos:
Trāst̄it̄: z gaudens celestia regna petiuit̄:
Dona iesu vt grex pastoris calle sequat̄.

Ut religioso abbati **A**driano **A**lbin⁹
Ulfrido in ep̄atu **A**cca successerit.

Capitulum XXI

Anno post obitum p̄fati patris
primo idē q̄nto **O**sredi reḡ re-
uerendissim⁹ pater **A**drian⁹ ab-
bas coopator in verbo **T**heodori beate
memorie ep̄i defunct⁹ est: z i monasterio
suo in ecclia beate dei genitric̄ sepultus
q̄ est annus q̄dragesimū prim⁹ ex q̄ a **U**-
taliano papa direct⁹ est cum **T**heodoro:
Ex q̄ autē britanniā venit. **C**ul⁹ do-
ctrina simul z **T**heodori iter alia testimo-
nia p̄hibet q; **A**lbin⁹ discipul⁹ eius q̄ mo-
nasterio ip̄ius i regimine successit̄ int̄t̄i
studijs scripturarū institutus est vt grecā
q̄dem linguā non parū ex pre: latinā vō
non minus q̄ angloz que sibi naturalis
est nouerit. **C**oncepit̄ vō p̄ **U**lfrido
ep̄atum **H**agustaldensis ecclie **A**cca p̄-
sbyter ei⁹ vir z ip̄e strēnuissim⁹: et coraz
deo z hoīb; magnificus: q̄ z ip̄e ecclie
sue q̄ in beati **A**ndree ap̄li honore conse-
crata est edificū multifario decore ac mi-
rificis ampliauit̄ opib;. **D**edit̄ nāq; ope-
ram (qd̄ z hodie facit̄) vt acq̄sit̄ vndiq;
reliquis beatorū ap̄loz z martyrum chri-
sti in venerationē illorū poneret̄ altaria:
distinctis porticibus in hoc ip̄m itra mu-
ros eiusdem ecclie. **S**ed z historias pas-
sionū eozū vna cum ceteris ecclesiasticis
voluminib; summa industria z gregans:
amplissimā tibi ac nobilissimā bibliote-
cam fecit. **N**echō z vasa sancta z lumina-
ria: aliaq; hmōt̄ q̄ ad ornatum dom⁹ dei
ptinent̄ studiosissime parauit̄. **C**antorem
q; egregiū nomie **D**aban: q̄ a successo-
ribus discipulorū beati pape gregoriū in
cantua fuerat cantandi sono edoct⁹ ad se
suosq; instituendos accersijt̄: ac p̄ annos
xij. tenuit̄: quaten⁹ z q̄ illi nō nouerāt car-
mina ecclesiastica doceret. z ea q̄ quōdaz
cognita longo vsu vel negligētia inuete-
rare cepant: huius doctrina in p̄scū re-
nouarent̄ statū. **N**am z ip̄e ep̄s **A**cca cā-
tator erat peritissim⁹: quō etiā in l̄ris san-
ctis doct̄issim⁹: in catholice fidei cōfes-
sione castissim⁹: in eccliaſtice q̄z institutio-
nis regulis sollertissim⁹ extiterat: et vsq;
dū sua p̄mia deuotiōis accipiat̄ existere
nō desistit̄ vtpote qui a puericia in clero
sac̄tissimi ac deo dilecti **S**osa eboracēsis

paschali mēto sit diei quartedecime: vt nō tamē in ipa die quartadecima pascha fieri precipiatur: sed adueniente tandem vespera diei quartedecime id est quādecima luna que in itū tertie septimane facta in celi facie pdeunte agnus imolari iubetur. et q̄ ipa sit nox quādecime lune in qua p̄cussis egyptijs israel est a longa seruitute redēptus. **S**eptem inquit diebus azima comedetis. Quibus iterum p̄bis tota tertia septimana eiusdem primū mensis decernitur solēnis esse debere. **S**z ne putaremus easdem septē dies a. xliij. vsqz ad xx. esse cōputādos continuo subleat. **I**n die primo nō erit fermentū in domibus vestris. Quicūqz comederit fermentū peribit anima illa de israel a die p̄mo vsqz ad diem septimū et cetera vsqz dū ait. **I**n eadem enī ipa die educam exercitū vestrū de terra egypti. Primū ergo diem azimorum appellat eum in quo exercitum eorū esset educturus de egypto. **C**ōstat autem quia non quartadecima die in cuius vespera agnus est imolatus: que p̄rie pascha pasche dicit: sed quādecima sunt educti ex egypto: sicut in libro **N**umeroz aperitissime scribit. **P**rofecti iḡr de **R**amesse quādecima die mensis primū altera die fecerūt phasē filij israel in manu excelsa. **S**eptē ergo dies azimozū in quaz p̄ma eductus est populus dominū ex egypto ab initio (vt dicitur) tertie septimane: h̄ est a quādecima die mensis primū vsqz ad xx. eiusdem mensis diem cōpletum computari optet. **P**orro dies. xliij. extra hūc numerū separatiū sub pasche titulo p̄notat: sicut **E**xodi sequētia patēter edocent. **U**bi cum dictū esset: **I**n eadē enī ipa die educam exercitum vestrū de terra egypti p̄tinus additū ē: et custodietis diē istum in generatiōes vestras ritu p̄petuo. **P**rimo mense quartadecima die mēsis comedetis azima vsqz ad diem vicecesimā primā: non septē solūmodo: sz octo potius esse dies si et ipa quādecima annumeret. **S**inautē vt diligētius explorata scriptura veritas docet a vespera diei quādecime vsqz ad vesperā vicecesime cōputare videbim⁹ p̄fecto q̄ ita dies. xliij. vesperam suam in festi paschalis initium

progat vt nō amplius tota sacra solennitas q̄ septem tantūmodo noctes cum totidem diebus cōprehēdat. **U**nde vere esse p̄batur nostra diffinitio: qz tēp⁹ paschale primo mēse anni et tertia eius hebdomada celebrandū esse dicitur. **V**eraciter enī tertia aḡr hebdomada q̄ a vespera quādecime diei incipit: et in vespera vicecesime complectitur. **P**ostq̄ p̄o pascha imolatus est christus diemqz nobis dominicā: que apud antiquos vna vltima sabbati sine sabbatorū vocatur gaudio sue resurrectionis fecit esse solēnem. **I**ta hāc apostolica traditio festis paschalibus inferuit vt nihil omnimodis de tempore pasche legalis p̄occupandum: nihil minuendū esse decerneret: q̄n̄ potius statuit vt expectaretur iuxta p̄ceptum legis: id ē primus anni mensis expectaretur quartadecima dies illius expectaretur vespera eiusdē. et cum hec in sabbatū forte incederet tolleretur vnusquisqz agnum per familias et domos suas et imolarēt eum ad vesperam id est p̄parent omnes ecclesiam per orbem que vnaz catholicam faciunt panem et vinum in ministeriū carnis et sanguinis agni immaculati qui absterge peccata mundi. et p̄cedente congrua lectiōnum orationū cerimoniarū paschalium solēnitate offerrentur hec domino in spem future sue redemptionis. **I**pa est enī eadem nox in qua de egypto per sanguines agni israelitica plebs erepta est. ipa est in qua per resurrectionem christi liberatus est a morte eterna populus oīs dei. **H**anc autem illucescēte die dominica primā paschali festi diem celebrarent. **I**pa est enī dies in qua resurrectionis sue gl̄iam dominus multifario p̄te reuelatiōis gaudio discipulis patefecit. **I**pa prima dies azimorum: de qua multuz distincte in **L**euitico scriptuz est. **M**ense primū quarta decima die mēsis huius ad vesperā phasē dominū est: et quintadecima die mēsis huius solēnitas azimozū dominū ē. **S**eptem diebus azima comedetis. dies primus erit celeberrimus factusqz. **S**i ergo fieri posset vt semper in diem quartadecimum primū mensis id ē in lunam quintādecimam dominica dies incurreret vno

Ecclesiastice historie gētis Angloꝝ

semp eodēq; tēpore cum antiquo del po-
pulo q̄q; sacramentorū genere discretio
sicut vna eademq; fide pascha celebrare
possemus. quia ꝑo dies septimane non
equali cuz luna tramite pcurrit decreuit
apostolica traditio: que p̄ beatū Petrum
rome p̄dicata: p̄ Marcum euangelistā et
interpretē ipsius alexandrie confirmata ē
vs̄ adueniente primo mense adueniēte in
eo vespera diei quartedecime expectare
tur etiā dies dominica a quādecima vs̄
q; ad vicesimā primā diem eiusdē mēsis.
In quacūq; enī harum inuēta fuerit me-
rito i eo pascha celebrabitur. Quia nīmī
rum hec ad numerū pertinet illarū septē
dierum quibus azīma celebrari iubetur.
Itaq; fit vt nunq; pascha nostrū a septi-
mana mensis primi tertia p̄tem declinet:
sed vel totam eam: id est omēs septem le-
galitū azīmorū dies vel certe aliquos de
illis teneat. Nam ꝛ saltem vnus ex eis h̄
est ipm̄ septimū apprehendent: que tamē
excellenter scriptura cōmēdat. Dies autē
inquiens septimus erit celebrator: ꝛ facti-
or: nullumq; seruile opus fiet in eo. Paul-
lus arguere nos poterit q; nō rectum do-
minicū pasche diem que de euangelio su-
scēpimus in ipsa quā lex statuit tertia pri-
mi mensis hebdomada celebremus. Cu-
ius obseruantie catholica ratiōe patefa-
cta: patet econtrario error: irrationabilis
eorum qui p̄fixos in lege terminos nul-
la cogente necessitate: vel anticipare: vel
trāscendere p̄sumunt. Nāq; sine ratione
necessitatis alicuius anticipāt illi tēpus
in lege p̄scriptum: qui dominicū pasche
diem a quartadecima mensis primi vs̄q;
ad vicesimā putant lunā esse seruandā.
Cuz enī a vespera diei tertiedecime vīgi-
lias sancte noctis celebrare incipiunt cla-
ret q; illū in exordio sui pasche diē statu-
unt cuius nullā omnino mentionē in de-
creto legis inueniunt. Et cū vicesimā pri-
ma die mensis pascha dominicū celebra-
re refugiūt patet. p̄fecto q; illaz per omīa
diē a sua solēnitare secernunt quā lex ma-
iore p̄re ceteris festiuitate memorabilem
sepe numero cōmēdat. Sicq; diē pasche
ordine peruerso ꝛ aliquādo in sc̄da heb-
domada totaz compleant: ꝛ nunq; i heb-

domade tertie septimane ponant. Rursū
q; quia sextadecima die mēsis sepe dicit
vs̄q; ad vicesimā secundā pascha celebrare
magis autumant: Nō minore vs̄q; erro-
re tamen altero latere a recto veritate tra-
mite diuertūt: ꝛ velut naufragia scille fu-
giētes in caribdis voraginem submerge-
di decidunt. Nam cuz a luna. xvj. primi
mensis oriēte: id est a vespera diei quinte
decime pascha incipiendū doceant: nīmī
rum constat quā quartadecimā diē mē-
sis eiusdē quā lex primitus et p̄cipue cō-
mendat a sua p̄sius solēnitare secludunt.
Ita vt quintedecime i qua populus del
ab egyptiaca seruitute redemptus ē: ꝛ in
qua domin⁹ suo mundū sanguine a pec-
catorū tenebris liberauit. In qua etiā se-
pult⁹ spem nobis post mortē beate quie-
tis tribuit vs̄ vesperā tangāt idem q; pe-
nam erroris sui in semetipos recipiētes.
Cuz in vicesimā secundā die mēsis pasche
diem statuūt dominicū: legitimos vs̄q;
terminos pasche aperta trāgressiōe vīo-
lant: vtpote qui ab illius diei vespera pa-
scha incipiunt in quo hoc lex consumari
et p̄fici debere decernit. Illam in pascha
diem assignet primā cuius in lege mētio
nulla vs̄q; reperitur: id est quarte primaz
septimane, qui vs̄q; non soluz in diffini-
tione ꝛ cōputo lunarū etatis sed ꝛ in mē-
sis primi nunq; inuētiōne fallūtur. Que
disputatio maior est q̄ epistola hec v̄va
leat cōprehendi vel debeat. Tm̄ hoc di-
cam q; post equinoctiū vernale semp in-
enarrabiliter posset inueniri q; mensis lu-
na cōputuz lune primus āni est qui esse
debeat vltimus. Equinoctiū autē iuxta
sententiā omnīū oriētalīū et maxime egyptio-
rum: qui p̄re ceteris doctoribus cal-
culandi palmā tenent. xij. kl. ap̄r. die p̄o-
uenire cōsuevit: vt etiāz ipi horoloyca in-
spectiōe pbauimus. Quecūq; ergo luna
ante equinoctiū plena est quartadecima
videlicet vel quintadecima existens hec
ad p̄cedētis anni nouissimū pertinet mē-
sem: ideoq; pasche celebrādo habilis nō
est. Que ꝑo post equinoctiū: vel i ipō eq̄
noctio suū pleniluniū habet: in hanc ab-
q; vlla dubietate primi mensis est ꝛ anti-
quos pascha celebrari solitos ꝛ nos vbi

dñica dies aduenerit celebrare noscēdus
 est. **Q**uia fieri oportere illa nimirum ra-
 tio cogit: quia in **Genesi** scriptū est: q̄ de
 us fecit duo magna luminaria: luminare
 maius vt p̄fesset dies: et luminare min⁹ vt
 p̄fesset nocti. **U**t sicut alia dicit editio. lu-
 minare maius inchoationez diei et lumi-
 nare minus inchoationē nocti. **S**i ergo
 prius sol a medio p̄cedens orientis equi-
 noctiū vernale suo p̄fingit exortu. **D**einde
 de luna sole ad vesp̄eram occidentē et ip̄a
 plena a medio secuta est orientis: ita om-
 nibus ant̄s: id est p̄me lune mensis eodē
 necesse est ordine seruari: vt nō ante equi-
 noctiū: vel ip̄o equinoctio die: sicut in
 p̄ncipio factus est: vel eo transcenso ple-
 nilunium habere debeat: ac si vno saltez
 die plenilunium tēpus equinoctij p̄cesserit
 non hanc p̄mo mense incipientis: sed vl-
 timo potius p̄teriti lunam esse ascribē-
 dam: et ideo festis paschalib⁹ inhabilem
 memorata ratio p̄bat. **Q**uāsi mysticam q̄z
 vos in his rationez audire delectat p̄mo
 mense anni qui etiam mensis nouorū dī-
 ctus ē pascha facere iubemur: quia reno-
 uato ad amorem celestium sp̄ritu men-
 tis nostre sacramētū dominice resurrecti-
 onis et creptiōis nostre celebrare debem⁹
Tertia eiusdem mensis septimana facere
 p̄cipimur: quia ante legem et sub lege p̄-
 missus tertio tēpore seculi cum gratia ve-
 nit ip̄e qui pascha nostruz immolaretur
 christus: qui tertia post imolationem sue
 passionis die resurgens a mortuis hanc
 dominicaz vocari: in ea et nos annuatim
 paschalia eiusdē resurrectionis voluit fe-
 sta celebrare. **Q**uia nos quoq; ita solū ve-
 raciter eius solētia celebramus si p̄ fidez
 spem: et charitatē pascha id est transitū de
 hoc mūdo ad patrē cū illo facere curabim⁹
 mus. **P**ost equinoctiū veris plenilunium
 mensis p̄cipimur obseruare pascha: vt vl-
 delictet p̄mo sol longiorē nocte faciat diē
Deinde luna plenū lucis orbem mū-
 do p̄sentet: quia primo quidē sol iusticie
 in cuius pennis est sanitas: id est dñs fe-
 sus p̄ resurrectionis sue triūphum cūctas
 mortis tenebras su p̄auit: ac si ascendens
 in celos misso desuper sp̄ritu ecclesiam
 suaz que sepe lune vocabulo designatur

interna lucis gratia replent. **Q**uē videli-
 cet ordinem nostre salutis p̄pheta cōtem-
 platus aiebat. **E**leuatus ē sol: et luna ste-
 tit in ordine suo. **Q**ui ergo plenitudo dñez
 lune paschalis ante equinoctiū proueni-
 re posse contenderit: talis ministeriorū ce-
 lebratione maximorum a sanctaz q̄dem
 scripturarum doctrina discordat. **C**ōcor-
 dat aut̄ eis qui sine p̄ueniente gratia chri-
 sti se saluari posse cōfidūt: quali vera lux
 tenebras mūdi moriēdo ac resurgere nū-
 q̄ vicisset p̄fectam se habere iusticiā dog-
 matizare p̄sumūt. **T**raque post equinoctia-
 lem solis exortum post plenilunium primi
 mensis hunc ex ordine subsequens: id est
 post cōpletā diē eiusdē mensis quartade-
 cimā que cuncta ex lege obseruāda acci-
 pūm⁹: expectamus adhuc monente euan-
 gelio in ipsa hebdomada tertia tēpore diei
 dñice: et sic demū votiuā pasche nr̄i festa
 celebram⁹ vt indicem⁹ nos non cum anti-
 quis excussum egypticē seruitutis iugum
 venerari: s; redēptionē totius mūdi: q̄ in
 antiqui dei ppli liberatione p̄figurata: in
 christi aut̄ resurrectione cōpleta ē deuota
 fide ac deuotione colere: vt q̄ resurrectio-
 nis etiā nr̄e quā eadē die dñica futuram
 credim⁹ spe nobis certissima gaudere sig-
 nemus. **H**ic autē que in nobis sequēdū
 monstram⁹ comput⁹ pasche decennoualī
 circulo continet. **Q**ui dudū quidē hoc ē
 ip̄is apostolorū tēporibus iam seruari in
 ecclia cepit maxime rome et egypti: vt su-
 pra iam diximus. **S**ed per industriā **E**-
 usebii qui a beato martyre **P**aphillo cog-
 nomen habet dīstinctius in ordinē com-
 positus est: vt q̄ catenus per alexandrie
 pontificem in singulis annis per omnes
 ecclesias mandari consueuerat: iam dein-
 de congesta i ordine serie lune quartede-
 cime facillime posset ab omnibus sciri.
 cuius computum paschalis **T**eophilus
 alexandrie p̄sul in centum annorū tēpore
Theodosio imperatori composuit. **I**te
 successor eius **C**yrillus serie nonaginta et
 q̄nq; annorum in. v. decennonalib⁹ circū-
 lis comprehendit. **P**ost quē **D**ionysius exi-
 mius toridē alios ex ordine pari scemate
 subnexuit qui ad nostra vsq; tēpora p̄tin-
 gebant. quib⁹ termino appropinquantib⁹

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

tanta hodie calculatozū exuberat copia
vt etiaz in nostris per britanniā ecclesijs
plures sint qui mandatis memorie vete-
ribus illis egyptiozū argumentis facillē
me possint in quolibet spacio temporis
paschales protendere circulos: etiā si ad
quingētos vsqz ad. xxxij. voluerint ānos
quibus expletis omnia que ad solis ⁊ lu-
ne mensis ⁊ septimane cōsequentiaz spe-
ctant eodem q̄ prius ordine currūt. **J**ō
autem circulos eisdem temporis instan-
tiā vobis mittere curauimus: quia de ra-
tione tm̄ temporis paschalis instrui que-
rētes ipos vobis circulos pasche catho-
licos abundare pbastis. **C**lerū his de
pascha succincte: vt petistis: strictimqz cō-
memoratis: tonsurā quoqz: de qua parti-
ter vobis litteras fieri voluistis: hortor vt
ecclesiasticam ⁊ christiane fidei congruā
habere curetis. **E**t quidem scimus quia
neqz apostoli omnes vno eodēqz sūt mo-
do attonsi: neqz nunc ecclesia catholica si-
cut vna fide: spe: ⁊ charitate in deuz con-
sentit: ita et iam vna atqz indissimili totū
per orbē tonsure sibi forma congruit. **D**e
niqz vt superiora id est patriarcharum tē-
pora respiciamus **J**ob exemplar patien-
tie: dum ingruente tribulationum articu-
lo caput rotundi pbauit. vtiqz quia tēpo-
re felicitatis capillos nutrire cōiueuerat.
At **J**oseph ⁊ ipe castitatis: humilitatis:
pietatis. ceterarūqz virtutum executor ac
doctor erimus cū seruitio absoluendus
attōsus esse legitur. **P**atet profecto quia
tēpore seruitutis intonsis in carcere crin-
ibus manere solebat. **E**cce vterqz vir dei
diuersum ab altero vultus habitum for-
ris p̄monstrabat: quorum tamē intus cō-
scientia in parli virtutū sibi gratia decō-
dabat. **C**lerū ⁊ si p̄fiteri nobis liberū est
quia tonsure discrimen non noceat quibz
pura in deum fides ⁊ charitas in primū
sincera est: maxime cum nunqz patribz ca-
tholicis sicut de pasche: vel fidei diuersi-
tate conflictet: ita etiā de tonsure differen-
tia legatur aliqua fuisse controuersia. **I**n-
ter omnes tamē quas vel i ecclesia vel in
vniuerso hominū genere reperim⁹ tonsu-
ras: nullam magis sequendā nobis am-
plectendam iure dixerim eam quā in cas-

pite suo gestabat ille cui se domin⁹ confis-
tenti ait. **T**u es petrus ⁊ super hāc petrā
edificabo ecclesiā meaz: et porte inferi nō
p̄ualebunt aduersus eam. ⁊ tibi dabo cla-
ues regni celozū. **N**ullam magis abomi-
nandam: detestandāqz merito cunctis si-
delibus crediderim ea quā habebat ille
cui gratiā s̄ctispiriti⁹ cōparari volēti dic-
idem petrus. **P**ecunia tua tecum sit in p-
ditionem: quoniā donuz dei existimasti
pecunia possideri. **N**ō est tibi pars: neqz
sors in sermone hoc. **N**eqz s̄o ob id tm̄
in coronam attondimur: quia petrus: ita
attōsus est. **S**z quia petrus in memoriā
dominice passionis ita attōsus est: idcir-
co ⁊ nos qui p̄ eandem passionem salua-
ri desideramus: ipsius passionis signum
cum illo in vertice: sūma videlicet corpo-
ris nostri parte gestamus. **S**ic enī omnis
ecclia que per mortē sui iustificatozis ec-
clesia facta est signum sancte crucis eius
in fronte portare conuenit: vt crebro ve-
rilli huius munimine a malignozū sp̄ri-
tuum defendatur iuribz: crebra huius
āmonitione doceatur se quoqz carnē suā
cum vitijs ⁊ cōcupiscētijs crucifigere de-
bere. **I**ta etiā oportet eos qui vel monachi
votum: vel gradum clericatus habentes
artioribus se necesse habēt p̄ domino cō-
tinentie frenis alstringere. **F**ormā quoqz
corone quā ipe in passione sp̄ineā portauit
in capite: vt spinas ac tribulos pecca-
tozū nostrozū portaret: id ē exportaret et
auferret a nobis: suo quēqz in capite p̄ cō-
suram p̄ferre. **V**t se etiaz irrisiones ⁊ op-
probria pro illo libenter ac p̄mpte omnia
sufferre ipa etiā frontis inuiectione do-
ceant: vt coronam vite eterne quā repro-
misit deus diligentibus se: se semp expe-
ctare: proqz huius p̄ceptione et aduersa
se mundi ⁊ p̄sp̄era contemnerent designent
Cetera in tonsurā eā quā magū frater ha-
buisse **S**imonem quis rogo fidelius nō
statim cum ipsa magis primo testet ⁊ me-
rito gustet aspectusqz i frontē siquidēz su-
perficie corone videtur speciem preferet.
Sed vbi ad cervicē considerando puenie-
ris decurtatam eam quā te videre putas
inuenias coronam. **V**t merito talē symo-
niacis ⁊ nō christianis habitū ē puenire

cognoscas qui in presenti quidē vita a des-
ceptis hominibus putabantur digni ppe-
tue gloria corone. Sed in ea que hanc se-
quitur vitam nō solum omni spe corone
privati: sed eterna insup sunt pena dam-
nati. Nec sō me hec ita profecutum est
mes quasi eos qui hanc tonsurā habent
cōdemmandos iudicem si fide et opibus
ynitati catholice fauerint: imo cōfidēter
profiteor plurimos ex eis factos ac deo
dignos extitisse. Ex quibus ē Adamnas
abbas et sacerdos Colūntensiu egregi-
us: qui cum legatus sue gentis ad Alfriduz
regem missus: nostrū quoq; monasteriū
videre voluisset: miramq; in moribus ac
verbis prudentiam humilitatem religio-
nem ostenderet. Dixit ille inter alia collo-
quens. Obsecro sacte frater q̄ ad coronā
te vsq; terminū tendere credis: q̄ cōtra-
rio tue fidel habitu terminatā ī capite co-
rone imaginem portes. Et si consortium
beati Petri queris: cur ei quē ille anathe-
matizavit tōsure imaginē imitaris: et nō
potius eius cuz quo in eternū beatus vi-
uere cupis etiā nunc habitum te quātuz
potes diligere monstras. Respondit ille.
Scias p certo frater mi dilecte: quia r si
Simonis tōsurā ex consuetudine patrie
habeam: sū monachicā tū pfidiaz tota mē
te detestor ac respuo: beatissimi aut apo-
stolorū pncipis quātū mea paruitas suf-
ficere veligia sequi desidero. At ego. Cre-
do inq; vere q̄ ita sit s̄ tū iudicio sit q̄ ea
que apostoli Petri sibi in abdito cordis
amplectimini s̄q; eius esse nostis etiā in
facie tenetis. Nāq; prudentiā tuam facil-
lime diiudicare reor qd̄ apertū multo sit
eius que in corde tuo abominaris: cuius
q; horrendam faciem videre refugis ha-
bitum vultus a tuo vultu deo iam dica-
to separe: r econtra eius que apud deum
habere patronū queris sicut facta vl' mo-
nita cupis sequi. Sic etiā morē habitus
te imitare condeceat. Hec tūc Adamnas
no dixi qui quidem quātum respectis ec-
clesiarū nostrarū statutis pfectisset proba-
uit. Cum reuersus ad scotiā multas post
ea gentis eiusdem turbas ad catholicam
tēporis paschalis obseruantā sua predi-
catione correxit. Camē r si eos qui i Du-

insula morabantur monachos quibus spe-
ciali rectoris iure perat: nec dum ad vlti-
statuti melioris reducere valebat. Tōsu-
ram quoq; si tamen sibi autoritatis sub-
esse emendare meminisset. S; r nūc tuā
prudentiam rex ammonero vt ea que vni-
tati catholice r aplice ecclesie cōcinnant
vna cum gēte: cui te rex regum et domin-
dominorū pfect: in omnibus seruare cō-
tendas. Sic enī fit vt post acceptaz tem-
poralis regni potentiaz: ipe beatissimus
apostolorū princeps celestis quoq; regni
tibi tuisq; cum ceteris electis libens pan-
dat introitū. Gratia te regis r in longiori
tēpore regnantē ad nostram omnīū pacē
custodiat incolumē dilectissime ī christo
fili. Hec epistola cum p̄sente rege Fla-
tano: multisq; virtis doctorib; eēt lecta ac
diligenter ab his qui intelligere poterāt
in linguā eius ppriam interpretata: multū
de eius exhortatione gauisus esse phibe-
tur: ita vt surgens de medio optimatum
suorum confessu genua flecteret in terras:
deo gratias agens q̄ tale munusculū de
terra angolorum mereretur accipe. et qui-
dem r antea nouit inquit: q̄ hec erat vera
pasche celebratio: sed intātū moderatio-
nem huius tēporis obseruādī cognosco
vt paruz mihi omnimodis videt de his
antea intellexisse. Unde palā p̄fiteor: vo-
bisq; qui assidetis p̄sentibus p̄fector: qz
hoc obseruare tempus pasche cū vniuer-
so meo gente p̄petuo volo. Hāc accipere
debere tonsuram quā plenaz esse ratiōis
audimus omnes qui in meo regno sunt
clericos decerno. Nec mora: q̄ dixerat re-
gia autoritate p̄fector. Statim nāq; ius-
su publico miscebant ad trāscribenduz
discendū: obseruandū per vniuersas p̄-
ctorum puincias circuli pasche decenno-
ualis oblitteratis p oia erroneis .lxxxiij
annorum circulis. Attondebant omnes
in coronam ministri altaris ac monachi
Et quasi nouo se discipulatu beatissimi
apostolorum pncipis Petri subditam:
eiusq; tutandā patrocinio gens correcta
gaudebat.
¶ Ut Buenses monachi: cum subiectis
sibi monasterijs canonicū p̄dicāte Ecg-
berechto celebrare pascha ceperunt.

Ecclesiastice historie gētis Anglorū

N ^{Capitulum. XXIII}
Ec multo post illi q̄s q̄ insulas
Du incolebant monachi scotic
nationis: cuz his q̄ erāt subditū
monasterijs ad ritū pasche ac tonsure ca
nonicū dño pcurante pducti sūt. **S**iqui
dem anno ab incarnatiōe dñi. dccc. xvi. q̄
Difredo occiso **Coenredo** gubernacula
regni nordanhimbroy suscepit. **C**um ve
nisset ad eos ad hyberniā deo amabilis
z cū omni honorificētia nominādus pa
ter ac sacerdos **Egberecht**: cul^o sup^o me
moriam sep^o fecim^o: honorifice ab eis z
multo cū gaudīo susceptus ē: q̄ qm̄ z do
ctor suauissim^o et eorū q̄ agēda docebat
erat executor deuotissim^o libēter audītus
ab vniuersis. **I**mmutauit pijs ac sedulis
exhortatiōib^o inueteratā illā traditiōez
parentū eorū: de q̄b^o aplicū illū licet pfer
re sermonē. **E**xulationē dei habebāt:
sed non fm̄ scientiāz. **C**atholicosq̄ illos
atq̄ aplico more celebratiōē: vt dixim^o
p̄cipue solēnitatis sub figura corone per
petis agere pdocuit. **D**ō mīra diuine cō
stat factū dispēsiōe pietat^{is}, et qm̄ gens
illā quā nouerat scientiā diuine cognitio
nis: libēter ac sine inuidiā pplis anglorū
cōmunicare curauit. **I**psa q̄z postmodūz
p̄ gentē anglorūz in eis q̄ min^o habuerat
ad p̄fectā viuēdi normā pueniret. **S**icut
ecōtra britones q̄ nolebāt anglis quā ha
bebāt fidei christiane noticiā p̄dere cre
dentib^o tā pplis anglorū: z in regula fidei
catholice p̄ oīa instructis ipsi adhuc inue
terati z claudicātes a semitīs suis et capi
ta fieri sine corona pretendūt: z solennia
christi sine ecclia christi societate veneran
tur. **S**usceperūt autē **H**uenses monachi
docēte **Egberecto** ritus viuēdi catho
licos sub abbate **Duum** chado post an
nos circiter. lxx. et q̄ ad p̄dicādū gentis
anglorū **Aidanū** miserūt antistitē. **H**an
sit autē vīr dñi **Egberecht** ānos. xiiij. i p̄
fata insula quā ipse vel vt noua q̄dā reuiz
cente grā eccliaſtice societatis z pacē chri
sto cōsecrauerat. **A**noq̄z incarnationis
dñice. dccc. xix. q̄ pascha dñicum octauo
kl. mai. die celebrabat cū missaz solēntia
i memoriā dñice eiusdē resurrectiōis cele
brasset. **E**odē die z ipse migravit ad dñm

ac gaudīū sūme festiuitat^{is} qd̄ cū fratrib^o
q̄s ad vnitatē grām puerterat inchoauit
cū dño: z aplics ceterisq̄z celli ciuib^o cōple
uit: imo ad ipm̄ celebrare sine fine nō de
sinit. **H**ira autē dñice dispensatio pulſio
nis erat q̄ venerabilis vīr nō solū in pa
scha trāsīuit de h̄ mūdo ad patrē: verum
etiā cuz eo die pascha celebraret q̄ nunq̄
p̄ in eis locis celebrari solebat. **G**aude
bāt autē fratres d̄ cognitioē certa z catho
lica t̄p̄is paschalis: letabāt de patrocini
p̄gentis ad dñm patrē p̄ quē fuerāt corre
cti. **B**ratulabat ille q̄ caten^o in carne fua
tus ē: donec illū in paschale die suos au
ditores quē semp p̄ antea vitabāt suscipe
ret: ac secū a gere videret. **S**icq̄ cert^o de
illaz correctōe reuerēdissim^o p̄ exultauit
vt videret die dñi. vidit: z gauisus ē.

Quis sit in p̄senti stat^o gentis anglorū
britāntē totū: cū recapitulatiōe chronica
totius opis. ^{Capitulum. XXIII}

Ano dñice incarnationis. dccc.
xxv. q̄ erat ann^o. viij. **D**ifrici reg^{is}
nordanhimbroy q̄ **Coenredo**
successerat: **V**ictred filius **Egberecti**
rex cātuarioz defunct^o ē. ix. die kl. mai. et
regni qd̄ p. xxxiij. semis ānos tenebat fū
lios tres **Edilberectū**: **E**adberectū et
Aldricūz reliq̄t heredes. **A**nno post quē
primo **Thobias** **Lorsensis** ecclesie p̄sul
defunct^o est vīr: vt sup̄ meminim^o: doctissi
mus. **E**rat enī discipul^o beate memorie
magistroy **Theodori** archiepi z abbatis
Adrant. vñ vt dicitur est cū eruditioē lit
teraz vel eccliaſtiaz vel generalium ita
grēcā q̄z cū latīna didicit linguā: vt tam
notas et familiares sibi eas q̄ natiuita
tis sue loq̄lā haberet. **S**epul^o p̄o ē i por
ticu sancti **Pauli** apli: quā itro eccliaz s̄
cti **Andree** sibi i i locū sepulch^o fecerat
post quē ep̄at^o officium **Aldulf** **Berec**
ualdo archiepo p̄secrāte suscepit. **A**n
no dominice incarnationis. dccc. xix. ap
paruerunt comete due circa solē: multuz
intuentib^o terrore incutētes. **U**na q̄ppe
solem p̄cedebat mane orientem: altera ve
spere sequebatur orientē: q̄si orienti simul et
occidētī dire cladi p̄sage. vel certe vna
die: altera noctis p̄currebat eorū: vt
vtroq̄ t̄pe mala mortalib^o iminere signa

ret. Portabāt autē facle ignis extra adlo-
nem q̄si ad accendēdū ad dīe. Apparebāt
q̄ mēse Ianuario ⁊ duabz ferme septima-
nis p̄manebant. Duo tpe grauiſſima ſa-
racenozū lues gallias miſera cede vaſta-
bat. ⁊ ip̄i nō multo poſt in eadez puincia
dignas ſue p̄fidie penas luebāt. Quo an-
no v̄r dñi Egberecht vt ſupra cōme-
morauimus: ip̄o dīe paſche miſgrauiſt ad
dñm: et mox pacto paſcha hoc ē ſeptima
idūū malaruz dīe Dfric rex nordanhū-
brozū v̄ta deceſſit. Cū ergo regnū qd̄. xj.
annis gubernafſet ſucceſſorē forte Ceol-
uulſum decreuiſſet frat̄e illi q̄ añ ſe reg-
nauerat Loenredi regis: cui⁹ regnū ⁊ p̄nci-
pia ⁊ p̄ceſſus tot a tātis redūdauere rerū
aduerſantuz motibz: vt qd̄ de hīs ſcribi
debeat: que ve habitura ſint finē ſingula.
nec dū ſc̄re valeat. Anno dñice incar-
natiōis. dccxxj. Bereuald archieps lō-
go ſump̄tate defūctus ē dīe idūū Ia-
nuariū q̄ ſedit ānos. xxxvij. mēſes. iij. dī-
es. xliij. p̄ quo āno eodē fact⁹ ē archieps
vocabulo Tacuini de puincia merciorū
cū fuiſſet p̄s byter in monaſterio qd̄ voca-
tur Buiduū. Coſecrat⁹ ē autē i Doruuer
i ciuitate a v̄ris venerabilibus Damele
Uetano ⁊ Inualdo Lugdonſi ⁊ Al-
duino Latfeldēſo ⁊ Alduulfo Profenſi
antiſtite die decima Iunij mēſis: Dñica
v̄r religione ⁊ prudētia inſignis: ſacr⁹ q̄z
l̄ris nobiliter inſtruct⁹. Itaqz i p̄ſenti ec-
cleſijs cantuarozuz Tacuini et Alduulſ
ep̄i p̄ſunt. Porro puincie orientaliū ſaxo-
nū Inuald ep̄s: puincie orientaliuz an-
glorum Alberec ⁊ Hadulca ep̄i: puincie
occidentaliuz ſaxonū Daniel ⁊ Fortheri
ep̄i: puincie merciorū Alduini ep̄s et eis
p̄l̄is q̄ vltra annē ſabzinam ad occiden-
tem habitāt Galuchetor ep̄s: prouincie
Dufectorū Wilfrid ep̄s: puincie Lindiſ-
farozū Lymberech ep̄s p̄ſt. Ep̄at⁹ Ue-
cte inſule ad Danielē p̄inet ep̄m vente ci-
uitatis puincie aſtraliū ſaxonū tam al-
quot ānis abſqz ep̄o manens miniſteriu
ſibi ep̄ale ab occidentaliū ſaxonū antiſti-
te q̄rit. Eche oēs puincie ceterēqz austra-
les ad p̄ſinū vſqz ad Humbre fluminis
cuſ ſuſſqz regibz mercioz regē Edilbalde
ſubiecte ſūt. At p̄o puincie nordāhimbzo

rū cui rex Ceoluulſ p̄ſt. iij. nūc ep̄i p̄ſula-
tū tenēt. Wilfrid i eboracēſi ecclia. Edil-
uald i Lindiſfaronēſi ecclia: Acca i Ha-
guſtaldēſi ecclia. Pectemintia que cādida
caſa vocat⁹: q̄ nup̄ multiplicatis fidelium
plebībz i ſedē p̄ſificat⁹ addita ip̄m p̄mū
habet antiſtite. Pictozū q̄z natio tpe hoc
⁊ ſedus pacē cū gente habet angloz: ⁊ ca-
tholice pacis ⁊ p̄ſtatis cum vniuerſali ec-
cleſia p̄iceps exiſtere gaudet. Scotti qui
britāniā incolunt ſuis p̄tenti finibz nil
⁊ gentē angloz inſidiāz molunt aut frau-
diū. Bretones q̄ſus ⁊ maxima ex pte do-
meſtico ſibi odio gentē angloz: ⁊ totius
catholice ecclie ſtatuz paſcha min⁹ recto-
moribzqz improbis impugnet: tñ ⁊ dī-
uina ſibi et humana p̄ſus reſiſtere p̄tute
in neutro cupitū poſſit obtinere p̄poſitū:
q̄ppe q̄ q̄ſus ex pte ſui ſint v̄ris nonnul-
la tñ ex pte angloz ſeruitio mācpati qui
arridente pace ac ſerenitate tempoꝝ plu-
res in gēte nordāhimbzoꝝ tā nobiles q̄z
puati ſe ſuoſqz libros depositis armis ſa-
tagūt: magis accepta tōſura monaſteria
libus aſcribere votis: q̄z bellicis exercere
ſtudijs. Que res que ſit habitura finē po-
ſterior etas videbit. Hic ē imp̄ſentiarū
vniuerſe ſtatus britānie anno aduentus
angloz in britāniā circiter ducēteſimo
octogeſimo q̄nto. Dñice autē incarnatio-
nis anno. dccxxj. in cuius regno p̄petuo
exultet terra ⁊ congratulāte in fide ei⁹ bri-
tāniā letent inſule multe ⁊ p̄ſiteantur me-
morā ſancitatis eius. Verū ea que tem-
poꝝ diſtinctione lati⁹ digeſta ſūt ob me-
morā p̄ſeruandam breuiter recapitulari
placuit. Anno iſt̄ ante incarnatiōēz do-
minicā ſexageſimo Gaius Jul⁹ ceſar p̄-
mus romanozū britāniā bello pulſauit
⁊ vicit: necnō tñ ſibi regnum potuit obti-
nere. Anno ab incarnatiōe domini. xlvj. 960
Claudius ſcōs romanorum britāniā
adiens plurimā inſule partem in deditio-
nem accepit.

Libri eccliaſtice hiſtoꝝie gēt Angloz
imp̄ſi i inſyta ciuitate Argentinen. diſſi
gēt̄er reuſi ac emēdati finiūt feliciter. An
no ſalutis nre Milieſimo q̄ngentelimo
xliij. die Marci

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

